WÄLDED Jaios (1854-1902)

TATARU, Marius: Art et histoire: étapes de développement dans la culture visuelle de la Transylvanie du XIXe siecle. Revue Roumaine d'Histoire de l'Art

1. XVII, 1980
2. XVIII, 1981 83.p.

Wälder Alajos, épitész M.D.K.

Brenner Jánossal közösen készíti a MAV. szombathelyi üzletvezetőségi palotájának terveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.
május 29. sz. 2. old.

M.D.K.

Wälder Alajos, (szombathelyi) építész

elkészítette és kívánság szerint módosította a kőrmendi kórház terveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.

febr. 16. sz. 6. old.

WÄLDER ALAJOS

több általa tervezett épület van Szombathelyen

Brenner János: Szombathely városépítéstörténete a XIX. század második felétől az első világháborúig. Bp. 1959. /Az Építés- és közlekedéstud. közleményekből./

168

M.D.K.

Wälder Alajos, (szombathelyi) építész

készítette a vasvármegyei Pinkafő nagyközségben felépítendő polgári fiu iskola terveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1896. XVII. évf.

dec. 8. sz. 2. old.

Wälder Gyula

Élet.

Madsz. - 478. l.

jahrhundert

.

rbatétele

ott hársfacsoport

520 körül

g Christi

Lindenholzgruppe

um 1520

.

Walder Gyula

irod
2

Bierbauer Virgil dr:
Városépítési problémák Budapest Belvárosának északi oldalain.
Tér és Forma 1936.
198. l. 199. l.

rról, hogy a minisztérium jóváhagyta
nak 1942 évi költségvetését és igy re-
ngő pár héten belül felvehető lesz.
va

sokszor köszönt

25.

Wälder Gyula

1933 feb márc

A budakeszi
záróda és leány-
iskola részletei

Klobelsberg emlékkiáll Mücsarnok

Wälder Gyula

1933 feb márc

Az egri minorita templom. Restaurálta festi

Klebelsberg emlékkiállítás Műcsarnok

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROSI KÖZSÉGI

V., DOROT

T. Cím!

4%-os Erdélyi Nyereménykölcsön.

Csatoltan van szerencsénk a 4%-
»Tájékoztatót« megküldeni.

Amint ebből a »Tájékoztatóból«
törvény és az Erdély visszacsatolásáró
névértékű, 20 év alatt visszafizetend
eredménye honvédségünk felszerelésére
visszacsatolásával kapcsolatos kiadás

Felhívjuk nb. figyelmét, hog
ezért tőkebefektetésre különösen all
20 éven belül névértéken kerülnek viss
kon kívül igen jelentékeny nyeremény
magában foglalja a részletes sorsolási
névértékű kölcsönre a kölcsön tartamá

Wälder Gyula dr

1933 febr-márc

A budai ciszterci-
ta-gimnáziumban

L. Klebelsberg emlékkiáll Műcsarnok

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszt

74.218/1942. szám.

A Müemlékek Országos Bizottsága tek. Elnökségének.

Budapest.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.

IX. Hőgyes Endre-u. 10

Wälder Gyula

l.

Luveszprpüspvár

220 l.

Wälder Gyula

wód

Magyary Zoltán:
A tatai piarista rendház és múzeuma.
Bpest, 1938. 9 l.

Wälder Gyula

— **Több mint ötmillióba kerül a főváros „Intézmény-épülete".** A főváros törvényhatóságának magasépitési szakbizottsága *Morvay Endre* alpolgármester elnöklésével ülést tartott. *Fridrich Lajos* tanácsnok bemutatta a szakbizottság tagjainak a székesfőváros ugynevezett „Intézmény-épülete" terveit, *Wälder Gyula* műegyetemi tanár munkáját. A Madách Imre-, Rumbach Sebestyén- és Király-utcák által határolt telken tervezett épület a Fővárosi Házinyomda, a Vegyészeti Intézet és a IV. kerületi tűzőrség helységeit foglalja magában. A vasbetonvázból készülő épületben mind a három intézménynek külön bejárata és szolgálati lépcsője lesz. A tűzőrség részére külön behajtó, a Házinyomda részére pedig egy áthajtó szolgálja a forgalom zavartalan lebonyolitását. A Vegyészeti Intézet és a Házinyomda összetartozó helységei függőlegesen egymás fölött helyezkednek el. Az épitészi munkák részletes költségelőirányzata 3,950.000 P-t, a központi fütés, szellőzés, vizvezeték, villany és telefonok mai hozzávetőleges költsége 1,100.000 P., *az épület tehát a jelenlegi árak mellett kb. 5,050.000 P-be fog kerülni.* A bizottság tagjai a terveket még részletesen át fogják tanulmányozni, s igy annak végleges elfogadásáról csak a következő ülésen döntenek.

Pesti Hírlap
1941. aug. 22.

Wiedeler Spule

Prof. Dr. Berger

Ilmenau, den 27.

Wälder Gyula építész V. 226.

Muz. és Kot. Ép.

Wälder Gula

epitet

U. 4166.

magyar pogánykori)

Ezüstgombok, (VII. 246.

Wälder Epule

U. 4216.

Vas vármegye VIII. 234.

Wälder Gyula

1918 febr. 15 a pozsonyi
mérnök egyletben elő-
adást tartott. Régi
görög és római városok-
ról.

MMÉF Kösl
1918. 116. l

BUDAPEST
1911

Wälder Gyula

W ä l d e r Gyula műegyetemi tanár, a műemlékrestaurálásnak éppen olyan mestere, mint az új építészetnek. A főváros vezetősége most kényes feladattal bízta meg. A rózsadombi Veronika-kápolnát kell újjáépítenie s akik látták a tervet, elmondták, hogy a finom kis emlékből gyönyörű templomot varázsol. A munkálatok huszonötezer pengőbe fognak kerülni.

9/

MAGYAR IPARMŰVESZET

1937. 108. l.

Wälder Gyula

WÄLDER GYULA

Képzőművészek.

1929. 20. n.

Egész évre 24 pengő, félévre 12 pengő, 1/4 évre (3 szám) 8 pengő. Egyes szám ára: 3 pengő.
Egész éves előfizetés Románia részére: 800 lei.
Egész éves előfizetés Csehszlovákia részére: 160 csehkorona.
Egész éves előfizetés Jugoszlávia részére: 300 dinár.
lenik minden hónap közepén, kivéve július és augusztus hóna

TARTALOMJEGYZÉK:

r: Trükk és Művészet . . 107
zer éves magyar város archi- 108
. 110
le Largillierre 112
atai 115
dr. Csatkai Endre: A magyar műker mekkora . . . . . .
Croniqueur: Műteremlátogatás Pá
Képzőművészeti szeminárium: A s
Huzella Ödön: Az erdélyi képzőm
Hírek . . . . . .

A KÉPEK JEGYZÉKE:

be . . . . . címoldal
i Korona Szálló 105
urök az egri Korona Szálló- 106
megyeháza bejárati kapuja 108
um aulájának menyezetképe 109
blom 110
emplom belseje 111
vtárterme 112
ona Szálló címertartója . 113
ona Szálló kapuja . . . 113
i Korona Szálló 114
i Koron Szálló bejárata . 115
Wälder Gyula: Az egri pénzügyi járata . . . . . .
Wälder Gyula: Az egri kataszteri
Wälder Gyula: A Korona szálloda
Wälder Gyula: A ciszterciek buda
Wälder Gyula: Az egri Siketnéma
Páldy Zoltán: Reggel . . . .
Páldy Zoltán: Merengés . . .
Páldy Zoltán: Akt a pávával . .
Páldy Zoltán: Fiam . . . . .
Maugsch Gyula: Akt . . . .
Vigh Bertalan: Leszámolás . .
Kövér Gyula: Budapest látképe a S
Walderné Unger Margit: A válaszút

Wälder Gyula

Művészet 1908. 420
– 1910. 180, 307, 308, 357, 430
– 1911. 91, 273, 353

Magyar Művészet
1925. 171
1926. 539
1927. 113
1928. 143

Wälder Gucha

Mucsarnok

1908. tav. kiáll. 144

1908-9. téli kiáll. 656

1910-11. téli kiáll. 483, 484

A'. 71.

Wälder Gyula dr

1933 febr-márc

1/ A Komáromi áll. fiú- és leányiskola.

2/ A Rozsdi polg. iskola

3. A Komáromi áll. polg. fiú és leányiskola

K. Klobelsberg emlékkiállítás Műcsarnok

Nicolas Wolff, Milwaukee

Wälder Gyula épitész VI. 187

Muz. és Kot. Ert.

Wälder Gyula, építész VI. 196.

Muz. és Kot. Ért.

Wälder Gula

Münsarnik

1908. egyházmű kiáll.
95. l. 991.
101. l.

Mailáth József gr:

Térden alól, ülve, szem
barna s arcza s bajusza lebe
ritővel leborított asztalon álló (ho
rencz) s baljat keblébe dugja. K
csipkemellfodra kissé látható
ja, dolmánya s magyarnadr
övezi s oldalán kard lóg. Sötétk
a világos zöld függönynek, mely
háttérben könyvtár látható, me
(π. József) és „L. π." (π Lipót) m
alsó részének parkányzatán: „

Olajfestés, vászonra, mé
Festette: Volnhoffer Ján
At. Kept. 108.

Wälder Gula

wod

Lechniczna 519.l.

A gesztusoknak erőteljes,hatalmas ki
jellemzik Michelangelonak nemcsak sz
bizonyosan álltinatjuk,hogy Michelan
létre,hanem Donatellot fejlesztette
jut alakjain,hatalmas feszülő izmoka
dó karokkal,erőteljes gesztusokkal,s
sokkal kisebb Michelangelo és Querci
A ruha is külön életet él.A vallásos
kai megmintázásban,a drámai mozgalma
Michelangelo festészetében semmi nyo
~~XXXXXXX~~ mint festő legtöbbet köszönh
Itéletes festőjének.Hozzákapcsolódi
formában és szinezésben is,tompa fes
volt festő,hanem ha festett is,vagy
A bolognai San Petronio bejáráatának
ja,hogy mennyi rokonság van Quercia
Quercinak ez a Madonnája nem bájos,
müvészet másik nagy irányának,amely
és Mantegna,Masaccio képviselt,felf

Wälder Gyula

Debreceni szent Anna templom
Egri minorita templom
Egri lyceum.

Luxépmenthelyr. 555. l.

Vasárnap

27

Aranysz. sz. János

Utolsó negyed 20 ó. 59 p.

Hétfő

28

Nagy Károly

Kedd

29

Szalézi sz. Ferenc

Szerda

30

Protestáns naptár

Január-Február

V	27	Lothár
H	28	Károly
K	29	Adél
S	30	Márto
C	31	Virgil
P	1	Ignác
S	2	Karoli

Ó görög naptár

Január

V	14	Szin.
H	15	Pál r.
K	16	Péter
S	17	Antal
C	18	Marciá
P	19	Eufroz
S	20	Eutim

Izraelita

Wälder Gyula

WÄLDER GYULA

Képzőművészet
1929. 10. szám

égész évre 24 pengő, félévre 12 pengő, [illegible]

Egész éves előfizetés Románia részére: 800 lei.

Egész éves előfizetés Csehszlovákia részére: 160 csehkorona.

Egész éves előfizetés Jugoszlávia részére: 300 dinár.

enik minden hónap közepén, kivéve július és augusztus hón

TARTALOMJEGYZÉK:

: Trükk és Művészet . . 107
er éves magyar város archi- 108
. 110
Largillierre 112
tai 115
dr. Csatkai Endre: A magyar műker mekkora . . . . . .
Croniqueur: Műteremlátogatás Pá
Képzőművészeti szeminárium: A s
Huzella Ödön: Az erdélyi képzőm
Hírek . . . . . .

A KÉPEK JEGYZÉKE:

e . . . . . címoldal
i Korona Szálló 105
urök az egri Korona Szálló- 106
megyeháza bejárati kapuja 108
eum aulájának menyezetképe 109
plom 110
emplom belseje 111
yvtárterme 112
rona Szálló címertartója . 113
Wälder Gyula: Az egri pénzügyi járata . . . . . .
Wälder Gyula: Az egri kataszteri
Wälder Gyula: A Korona szállod
Wälder Gyula: A ciszterciek bud
Wälder Gyula: Az egri Siketnéma
Páldy Zoltán: Reggel . . . .
Páldy Zoltán: Merengés . . .
Páldy Zoltán: Akt a pávával .
Páldy Zoltán: Fiam . . . . .
Maugsch Gyula: Akt

Wälder

W. 2. *Gyula*, építész, W. 1. fia, Szombathely 1884 febr. 25., műegyet. tanár, a pozsonyi tudományegyetem épületeinek, a szombathelyi Kultúrháznak, a budapesti cisztercita-rendháznak és főgimnáziumának és a gyöngyösi Szt. Bertalan-templom belső kiképzésének tervezője, a Margitsziget rendezési munkáinak vezetője. Formanyelvét leginkább a magyarországi barokkból meríti

E. G. II. 608 l

bővebben

jelent meg

Lásd ön

Waelder Gyula

Gód

Magyar Építőművészet

1909. 8-9. sz. 2 l.

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lyezem:

agy helyettesének
rása.

– Endrényi Imre, Szeged.

Wälder Gyula

Nagy Virgil halála után 1921. Sándy Gyulával együtt átvette a lenti templom helyreállítási munkálatainak vezetését.

Lásd

Schlosser János

A gyöngyösi kerület Bertalan templom. Gyöngyös 1922. 16. l.

rejtőzött ennek a népies italnak a választásában: kifejezőjéül tekintették az egyenlőségnek, amely rangbeli különbséget nem ismer. Testvéreknek érezték magukat annál a közös szeretetnél fogva, amely a közös anyához, a művészethez fűzte őket. Cimerükül egy palettát választottak, amelyre egy lófejet rajzoltak... Ma a Siro-uma-körnek huszonkét tagja van: 17 festő, 2 szobrász, 2 kritikus, akik a párt érdekeit védik, továbbá egy fametsző és mint kültag a belga festőpár: Rodolphe és Juliette Wytsman, akik képeiket Japánban állítják ki".

A japán szecesszionisták első kiállítása 1896 október havában nyílt meg. Nem érdektelen annak a felemlítése, hogy ez a tárlat, dacára az igen olcsó belépődíjnak (5 szen = 10 fillér) 200 Yen (körülbelül 500 korona) bevételtöbbletet eredményezett. Igaz: eladásra csak egyetlen egy vázlat került.

A művelt körökben azonban a japán szecesszió mindinkább tért hódít. A legbefolyásosabb újságok: a Zsizsi-simpo, a Mainicsi-simbum kritikusai a Siro uma pártján vannak. A művészeti folyóiratok közül a „Sin Bijutsukai", amely a japán kormány által kiadott és inkább történelmi célokat szolgáló „Kokkwa"-val („Az ország virága") ellentétben a modernizmust hirdeti, gyakran reprodukálja a szecesszionisták műveit, akik képeiknek javarészét Párisban is bemutatták. A gyűjtemény, első pillantásra semmit sem mondott, csak arra az elszomorító átlagra emlékeztetett, amelyet az európai művásárokon már megszoktunk. De a behatóbban szemlélő előtt tanulságos tapasztalások is jelentkeztek. Előbb túl kellett esni a faktura tolakodó kellemetlenségein, eltekinteni a fényhatások túlzásai és a bántóan krétás színezés fölött, szóval megbocsátani a rossz hangsúlyozást, aminek mindenki rabja, aki gyakorlatlanul használ valamelyes idegen nyelvet. Ezt elfeledve, egy feltűnő jelenségre bukkanunk: arra a rendkívül érdekes tanulságra, hogy a fiatal japánok európai módra festett képei a felfogást és a kompoziciót illetőleg bámulatosan hasonlítanak azokra a művekre, amelyeket a japánizáló modorral festő európai művészektől, mint Mortimer Menpes-től és Emil Orlik-tól láttunk. Igazán érdekes lenne a Seiki Kuroda „Magány" című vásznát, Orlik-nak ismert „Japáni nő"-je mellé akasztani és nyomban mutatkoznék az a sajátságos jelenség, mint találkozik a japán meg az osztrák, ha idegen területen kalandoznak. Találkozik pedig: a pózban. Egyik kép sem hat természetesen és mesterkéltségük világosabban, mint száz vezércikk tudná, demonstrálja: hogy a művészet csak az őszintesége és a lelke árán szakíthatja el azokat a finom szálakat, amelyek népéhez fűzik.

Még szembeötlőbben igazolja Lafcadio Hearnnek fönnebb idézett mondását Eisaku Wadanak, a japán szecesszió egy másik kiváló tagjának „Szövő nő" című képe. Ez a kép úgy hat, mintha egy gépgyári árjegyzékbe kívánkozna. A festői célok háttérbe szorulnak az elől az igyekezet elől, hogy a festő a szövőszék minden legcsekélyebb alkatrészét bemutassa, Így egy nagyon hatásos gépreklám előtt állunk, de hiába keressük a képet. Wada őszinte művészeti ambicióval akarta problemáját megoldani, de a „realizmus" jelszó hamis értelmezése tévútra vezette. Egyáltalán jellemző az idegen kultura eme fiaira, hogy ami művészi harcunknak épp túlzásait fogták fel leghamarabb, sőt iparkodtak is azokat bámulatos naivsággal még fokozni is. Csak ami nem tisztán érzésbeli dolog, hanem inkább tudományos számításon alapszik: — a távlat törvényeit sikerült ügyesen elsajátítaniok; figurális képeik kompoziciója azonban még mindig a japán művészet sajátságos, merev, hieratikus jellegét tünteti fel. Alakjaik laposak, a plasztika híján szűkölködők: test nélküli vonalak. Sokkal szerencsésebbek a tájképeik, ha lirikus hangulatot akarnak kifejezni. Ezek előtt már megérezzük a fölkelő nap országának kimondhatatlanul finom természeti bájait: a bibor színű juharlombok, a mumefák elbűvölő virágai, a nálunk ismeretlen pompában kacérkodó cseresznyefavirágzás bűbájos regéket dúdolnak a lelkünkbe. Itt már ihletett festőpoetákkal ismerkedünk meg, mert Seiki Kuroda, Kume Keisiro, Ando, ha hazájukbeli tájképet festenek, gyöngéd, szinte félénk kifejezéssel adják vissza, amit Japánország csodás természete szivükkel közöl. És az európai, ha képeiket nézi, Anselm Feuerbach gyönyörű mondására gondol: „Nagy meghatottságomban úgy éreztem,

mintha szemeimmel néznék zenét s füleimmel nem hallanám: a színek harmóniája elkábította érzékeimet".

Sajátságos, hogy a „fehér ló"-beli művészeknek legelkeseredettebb ellensége nem bennszülött, hanem a bostoni Fenollosa, aki sok évtizeden át Japánországban tartózkodott és a régi japán művészet legfinomabb ismerője. Írásban és szóban átkozza a modern áramlatot, amely szerinte sutba dönti a fenséges hagyományokat s a romokra csak egy nagy kérdőjelet plántál. Fenollosa a rövidlátásának fanatikusa. Orra előtt képzelt veszélyeket lát tornyosulni, de nem veszi észre a tavaszi birodalmat, a verőfényeset, melynek káprázató virágpompája a távolból mosolyog. És a bátor japán előharcosok csak azt az aranyhidat verik, amely a mumiaszerű multból átvezet a rügyfakasztó napvilágba. Igaz, az olajfestészetnek egyelőre nincs kecsegtető jövője a japánoknál. Ők egész különleges éghajlati viszonyok alatt élnek, amik épületeiknek és lakásuknak könnyű, mozgékony szerkezetét teszik szükségessé. A múzeális cél pedig csak alsóbbrendű feladata lehet a művészetnek. De nem is modern technikai fogások elsajáról lehet itt szó, hanem új kifejezési eszközök megteremtéséről: erős, friss élettartalom után sóvárognak a merevségükben kihűlt formák. Bármily elragadók legyenek is egyes művei a régi japán festészetnek, mégsem mondhatjuk többnek, mint korlátolt szimbolumnyelvnek. Ezt gazdag, zengzetes festőnyelvvé kialakítani: a japán szecesszionisták vágya. És ha ezt a célt elérték, akkor majd újból meg fog ragadni műveikben a nemzeti vonás, amely csak az ő tulajdonuk: a japán érzés, amely régi műveiket is annyira becsesekké tette előttünk.

LEIPNIK L. NÁNDOR

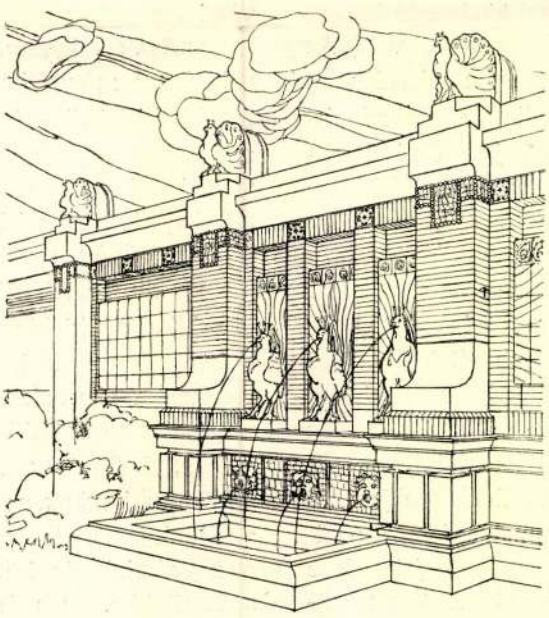

FÖURI FÜRDŐ.
RÉSZLET A KÜLSŐ FALRÓL
ÁGOSTÉVI „HAUSSMANN" DÍJ
NYERTESE

TERVEZTE
WÄLDER GYULA
ÉPÍTÉSZ HALLGATÓ.

Művészet 1905

FŐURI FÜRDŐ. BELSŐ RÉSZLET.
AZ 1905 ÉVI „HAUSSZMANN" DÍJ NYERTESE.
TERVEZTE: WÄLDER GYULA.

Művészet 1905

irodalmi modernizmus már végnapjait éli. Épp a leglelkesebb apostolai az új iránynak már a miszticizmus felé révedeznek és Buddha tanainak felélesztésével az ősi valláskultura jele alatt nemzeti mederbe akarják szorítani a japán irodalmat.

Csupán a festészetben támadt kételyek döngetik az óvilág kapuit. Rendkívül érdekes jelenség, ha veszszük, hogy csak a japánok művészettörténelmében akadunk többszázéves festődinasztiákra, hogy csak ő náluk a tanuló a mesternek lélekkel-testtel tulajdona, hogy még a saját nevét is elhagyja, csak hogy a mesterét örökéletűvé tegye; hogy büszkén mond le saját individualitásáról, csak hogy az átöröklött stílust változás nélkül és a mester nevével hagyja az utódaira. Miért lazult hát meg éppen a festészetben ez a példanélküli hagyományosság? Csak született japáni vállalkozhatna a néplélek ily szubtilis nyilatkozásának magyarázatára. Mi csak észlelhetjük, hogy a japán festészet épp ezen ragaszkodás folytán hanyatlott: előbb szolgai másolássá fajult el, majd, merően vallásos művészet lévén, az indifferentizmus hódításával terméketlenségben megmerevedett: a kápráztató művészeti kincs már csak garasokkal szaporodott.

Az állami újjászületés pirkadása a szendergő művészeti vágyakat is felcsókolta álmukból. Desimá-n élt hollandusok már a mult század elején mutatták be a japánoknak az olajfestést. Csak egy japán festő próbálkozott meg vele: Siba Kokan. Képei az érthetetlen gügyögés benyomását keltik. De ez a gyámoltalan dadogás is elegendő volt arra, hogy vágyakat keltsen egy oly kecsegtető nyelvnek a megértésére, amelyről a japánok homályosan tudták, hogy valami messzi, verőfényes színekben és illatokban bővelkedő déli országban, laktak istenített művelői. Fontanegi, festő és Ragusa, szobrász, mindkettő olasz, volt az első európai tanító, akit ilyen minőségben Japánba hívtak. A mozdulatlanságában elmerevedett hieratikus festészetnek a Kobu Bijutsu Gakko-ban („szépművészeti iskola") ellensége támadt. De erőtlen ellenfele. Mert az iskolát, amelynek célja volt a festészetet és szobrászatot európai módon tanítani, a tanulók részvétlensége miatt, már néhány év után be kellett zárni. Hatás nélkül azonban még ez a sikertelen kisérlet sem maradt. Nyomában keletkezett a Tokyo Bijutsu Gakko, amely céljául kitűzte, hogy az ősi butsuga-iskola Buddha-festészetét modern szellemben fogja tovább fejleszteni. A régi képekben Buddha volt a festészet össztartalma és egyetlen kifejezése. Most a keresztény festészet mintájára a japánok nagy legendakörét akarták a festészet keretébe vonni: a merevvé vált formákat új motivumokkal életre kelteni, a szimbolikus nyelv szótárát új kifejezési lehetőségekkel gazdagítani. Amit ez iskola kimagasló mesterei: Okamura és Gaho Hasimoto alkottak, az a japán festészet újjáélesztésére irányuló első félénk lépésnek tekinthető.

Ami értésünk szerinti modern áramlatról csak Seiki Kuroda föllépése óta lehet szó. A hires Kuroda márki fogadott fia 1884-ben került Párizsba, ahol Raphael Collins iskolájában dolgozott és Puvis de Chavannes kitüntető pártfogásában részesült. Képei („Olvasó asszony", „Napkelte") a szalonban derekasan megállták helyüket. A kilencvenes évek közepe táján japán hazájába visszatérve, a Meiji Bijutsu Kwai egyletbe lépett, amely művészekből és amatőrökből alakulva az európai festészetet hátborzongató hatással gyakorolta. Borzasztóan ízléstelen képeik épp alkalmasak voltak arra, hogy azt a csekély rokonszenvet, amely a japánokban az új áramlat iránt lakozott, csirájában megfojtsák. Így szinte szükségszerűen következett be a japán „szecesszió", amidőn Kuroda a Meiji-kör tíz tagjával, akik közül öten Párisban tanultak, abból kilépett. E különválás külsőségeit, Fischer, az ismert japánutazó a következőképpen mondja el:

„Ellentétben az arisztokratikusan vezetett Meiji körrel a Siro-uma vagy Hakuba-Kwai („fehérló") demokratikus bázison lett alapítva. Nem választottak elnököt és elhatározták, hogy sem érmeket, sem pedig más kitüntetéseket nem fognak kiosztani. Furcsa nevét a Siro-uma a hasonnevű népies italtól vette, amely egy olcsó neme a rizsbornak, amelyben rizsszemek úszkálnak, amiáltal ez az ital tejszerűen hat. Egy kulicsapszék, amelyben ezt a nemes italt mérték, lőn az összeesküvők rütli-je és egyúttal hivatalos helyisége. De szimbolum is

WÄLDER Alaja építés

Vari Honvin. és Helyt. Köl. 1997/2. 46.

1882 „Jégpince" – (mulátolap)

10788

ton kétoldalt
mens áll a szent
reszttel.

8746

másra helyezett,
üzérekkel volutákkal,
ns. Rajta sugaras
lgömb, felhők és
ág/dombormű.
719-ben. A Gosztonyi-
tatta és egy második,
ette ki a kompozíciót.

2188

Walder Angele

1912/13 – 1916/17

Werk'pzomfoiskèvk

147.1

indulok uj alkotmányos küzdelembe,
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger
királyság megváltó eszméjének. És
nyugalmat, békét, becsületes demokrá

Ezért fordulok barátaimhoz, hi
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunk
igaz ügyet, harcoltam a főváros auton
sok ezer embertársamon, joggal kér
harcolni az elnyomatás veszedelme el

És kérek mindenkit, akit közös

nek semmit, amig igazolt ember

Griger Miklós és az én nevem

Budapest, 1935 március havába

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

	Egységár		Összesen	
	Kor.	f.	Korona	f.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
294 /1922
Érk. 922 VI 24 Kó

Tétel-szám	Méretek és mennyiség	A munka n
		Végszáml
		A müemlékek országo
		végzett főoltár állvány kész
1.)		a löcsei szent Jakab-ten
		nak helyreállítása céljábo
		állvány készítése és elhordá
		május hó 15.-én kelt költség
		szerint általány
2.)		Fenti állványnak hosszabb
		nálati díja, vagyis 1918 évi
		tól 1918 évi november hó 5.-is

eredeti 10. fill. bélyegyel

ellátva

MDK

Wälder Angela

György Kálmán: A keleti vásár iparművészete.
Magy. Iparművészet 1921. 35-38 l.

Wälder Alajos

épitész

L. Thirfelsödmantill

262. l.

266. l.

ORSZÁGOS[illegible]AR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZET[illegible]TI TÁRSULAT
BUDAPE[illegible]
VIII., NEMZETI MÚZEUM.

dr. Szentiványi Gyula úrnak
a M. O. B. főtitkára

H.

Hőgyes Endre u. 10.

Wälder Alajos

Thieme Becker

XXXV.

19. l.

(Lyka)

Wälder Alajós

építész, építési vál-
lalkozó

irod.
2

Fehér Szombathely

65. l. archép-
pel.

Építési működésé-
ről semmi adat.

Wälder Gyula

apja

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRA

Kérem a következő művet:

(A mű szerzője, címe és szakjelzése.)

Lucia (4 1/2 63)

(Az olvasó neve, állása és lakása.)

Gonda Vilma

Budapest, 1942 ... szám.

WÁLDER 1. *Alajos*, építész, * 1850 körül. Budapesten Hauszmann Alajos tanítványa volt, kinek megbízottjaként 1879. a városháza és a színház építésekor került Szombathelyre, ahol állandóan megtelepedett W. tervezte és építette itt a Geist házat a Thököly-utcában, a Vasvármegyei Casino épületét, az államvasútak üzletvezetőségének elhelyezésére szolgáló városi bérpalotát, továbbá számos magánházat és kastélyt.

K-Z II. 608

Wälder Alajos

A városháza és Kuhay épitésekor (1879–80) Hauszman Alajos megbizottja volt, aki mint ilyen került Szombathelyre, ahol állandóan megtelepedett. W. működésével Szombathely város magáncpitkezéseiben uj korszak kezdődett. W. terverte és épitette Geist Lajos házát a Thökoly Imre utcában, a Vasvármegyei Casino épületét, a m. kir. államvasutak üzlet vezetőségének elhelyezésére szolgáló városi bérpalotát, az Erzsébet Kiráfné utcai Kollerfele házat, Operinti utcai saját házát, a dunántuli szamos elokélő család kastélyát: Hauszman kanstvinja volt, s művein ennek bef. latszik.

Irod

Byi 230. l
(Kepekkel)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Wälder Algós

epites.

A Szombathely muzeum
épitéschez egy millió
teglát ajándékozott.
Korán elhunyt, 1904-
ben

Wod

Bodányi Ödön. A Vas-
vármegyei Kultur egylet
Muzeuma és Kulturháza
Szombathelyen. Épitő
Ipar 1911. 263. l.

..... *műhely.*

főnökség!

v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Wälder Alajos

1877/8. I. estó tanfolyam
mint Nagybecskereken 1858.
máj. 26. Math. 1875/6 ban a
műegyetem 2ik ontáját végezte
Epilen akar lenni.

Magna Curia, deivai VI. 188.

WÄLDER ALAJOS, épitész

Szombathelyen 1890-ben a városrendezési terv kapcsan a terv szakértői munkainak elvégzése valt szükségessé, Ezt egy küldöttség javaslata alapjan kellett elvégezni, melynek tagja volt Wälder Alajos épitést is. 596.old

HORVÁTH FERENC: Szombathely harmadik városrendezési ~~xtreve xtreve~~. 590.old terve

VASI SZEMLE, XXIII.évf. 4.szám, 1969. Szombathely

Wälder Alajos

Szombathelyi építész mese emlitve.

Szende László: Szubjektiv észrevételek egy szubjektiv városmonográfiához. /Károlyi Antal-Szentiványi Tihamér: Szombathely. Bp.1967./

Magyar Építőművészet 1968. 5. sz. 61. l.

et
lái, vízfestmény, XIX. sz. eleje.

Wälder Gyula

cród

MMÉE Kőt

1934. 258. l.
(Gyászbeszéd Möller
Istvan Esperszéj nál.)

Wälder Gyula

MMÉE Kör

1935. 21–22. sz.

Metzret, 5 dob.

Wälder Gyula

gyűjtemenyes Erállitása
hombathelyen

MMEE Közl

1934. 235. l.

Második ábrasor.

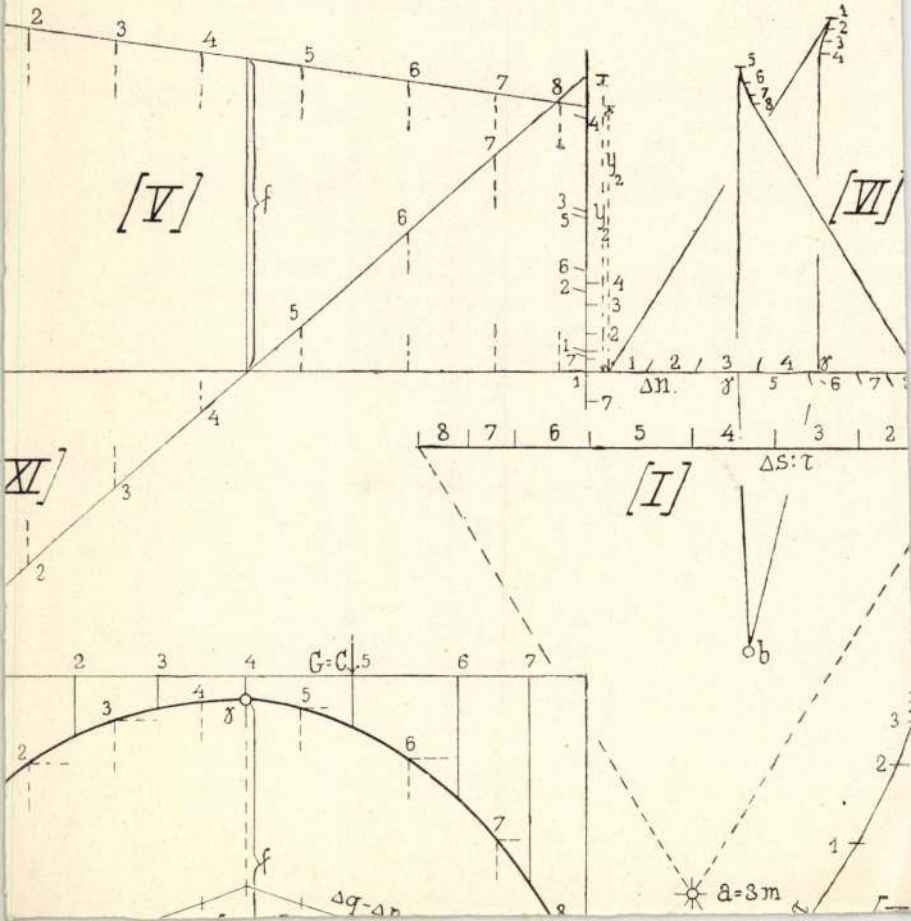

Wälder Gyula

Bierbauer Virgil dr.

A Nemzetközi Építészeti
Kiállítás Budapesten.
Magyar Művészet
1930. 557. l.

Wälder Gyula

A római építészeti kiállításról. Irta Wälder Gyula. Vállalkozók Közlönye, okt. 27.

(1909

Művészet 1910. 47. l.

Wälder Gyula

A balassagyarmati városháza.

Magyar Építőművészet

1914. 4. szám

Wälder Gyula

a szombathelyi megyei
kórház tervpályázatán
II. díjat nyert.

Magyar Építőművészet
1913. 4. f. 39. l.

HIRLAPIRODAJA
DEBRECEN, Piac u. 58.
Telefon: 11-67.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Wälder Gyula

A miskolci városi zenepalota hangversenyorgonája.

Az orgonaházat tervezte fenti.

Repr.

Magyar Építőművészet

1929. 5. 4.

r.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Weber Sándor dr., a Közs
pénztár aligazgatója. Született
1897-ben. Középiskoláit Budape
majd a Pázmány Péter tudo
jog- és államtudományi karán
nulmányokat és 1920-ban jogtud
Müködését a m. kir. pénzügymi
1915-ben kezdte meg Niedsievu
kár mellett a bélyeg- és illeték
tályon. Innen az Anglo-Austrian
rült mint cégvezető és ebl
ségben a titkárság vezetője v
zet megszünése után 1929-ben
Takarékpénztár aligazgatója l
alatt az 1. honvéd lovas-tüzé
kében az olasz front harcaib
Zászlósi rangban szerelt le.
Németországban és Angliában
uton. Társadalmi és politikai
politikai tevékenységet fejt ki
országos Casino-nak.

Weeber Alfréd, ny. altáborna
Pozsonyban, 1859-ben. Tanul
és kir. fiumei tengerészeti ak
ban végezte el. 1897-ig a hadit
telékében te
gálatot, ma
századost
honvéd
helyezték
rancsnoknal
törzstiszti

Megbízható, gyors és
hírszolgálatunk elő
hozzájárul Csonkazempl
gye közgazdasági és ip
tének kiépítéséhez és m
lárdításához. Pénzinté
A MAGYAR TÁVIRA
SÁTORAL
KIRENDE

végezte. 1904-ben nyert ügyvédi oklevelet. Ügyvédi irodájában különösen hiteljogi és büntetőjogi ügyekkel foglalkozik. A háboru előtt tett tanulmányutjai során beutazta egész Európát, Kisázsiát, Afrikát és Alexandriát.

t jogi irónak a napi sajtóban és a szak-
kban jelennek meg cikkei. Fiatalabb
ben ügyészi megbizott volt 20 éven át a
apesti ügyészségen. A főváros szolgála-
an is állott, mint iparhatósági biztos.
óta Pestvármegye tb. ügyésze és 1918
a budapesti Ügyvédi Kamara titkára.
tanácsosa a Kodak Rt.-nak, az Üveg-
ri telepek és a Brünner—Ditmár cégnek,
észe a Magyar Gazdasszonyok Országos
esületének. Az Országos Kaszinó, a Ma-
r Jogászegylet, az Orsz. Ügyvédszövet-
a fiatalkoruak felügyelő hatóságának
ja és mint kamarai titkár vezeti az ügy-
jelöltek kötelező gyakorlati összejövete-
A világháboru kitörésekor mint hadi-
éntes bevonult, majd a tisztiiskola el-
zése után a budapesti honvédkerületi pa-
csnoksághoz került, ahol a tisztügyek
dója lett. Legfelsőbb királyi kézirattal,
teles szolgálataiért hadnaggyá, majd fő-
naggyá léptették elő. Az ügyvédek szo-
is helyzetének javitása érdekében igen

Wattay Gusztáv dr. *(felsővattai)*, ügyvéd, földbirtokos. Született Panyidaróc községben, 1843-ban. Középiskoláit Budapesten, a ref. főgimnáziumban, egyetemi tanulmányait a budapesti tudományegyetem jogi karán végezte. 1873-ban avatták doktorrá. Előbb mint ügyvédjelölt működött, majd az ügyvédi vizsga letétele után irodát nyitott, amely rövid idő alatt országos hírre tett szert. A halálraitélt Balog Tuta tárgyalása alkalmával az esküdtszék elnöke volt. W. önkéntesi évét együtt szolgálta Baross Gáborral és Wekerle Sándor miniszterelnökkel. Ezt az ifjuságában megalapozott barátságot mindvégig ápolta.

Wälder Gyula, műegyetemi ny. r. tanár, okl. épitész. Szombathelyen született, 1884-ben. Középiskoláit részben Szombathelyen, részben Budapesten a Ferenc József-intézetben végezte, majd a kir. József Műegyetem hallgatója lett s 1905-ben épitészmérnöki oklevelet szerzett. Önkéntesi évének leszolgálása után elnyerte a Képzőművészeti Tanács ösztöndiját és egy évet Olaszországban töltve, archeológiai tanulmányokat folytatott. Hazatérve, a Magyar Mérnök- és Épitészegylet által kitüzött pályázaton klasszikus stilusban készült gyógyszertár tervével elnyerte az Ybl-dijat. Ezután Nagy Virgil professzor mellett a műegyetemen az ókori épitési tanszéken mint tanársegéd, majd később mint adjunktus müködött. A világháboruban mint mérnöktörzsbeli százados teljesitett szolgálatot. A háboru befejezése után a Közmunkák Tanácsánál az épitési és városépitési ügyek referense volt s osztálytanácsosi, később pedig miniszteri tanácsosi rangban a Margitsziget rendezésével és a Hungária-uti hidfő kialakitásával foglalkozott. 1923-ban a kir. József Műegyetemen az ókori épités tanszékére nyilvános rendes tanárrá nevezték ki. Harmincnál több pályázaton első dijat nyert, számos családi és lakóházat, munkástelepet, bérházakat, iskolát, pénzügyigazgatósági épületeket, postapalotát, kórházat, szanatóriumot tervezett és kivitelezett. Behatóan foglalkozott a magyarországi XVII. és XVIII. századbeli barokképitészettel és élethivatásának tartja a magyarországi barokstilus fejlesztését. A Magyar Mérnökegyletnek hosszu időn keresztül szakosztályi jegyzője, majd szakosztályi elnöke volt. A Magyar Képzőművészek Egyesületének elnöke, Szombathely r. t. város és Vas vármegye törv. hat. bizottságának tagja. Ugyancsak tagja az Orsz. Müemlékek tanácsának, az Orsz. Képzőművészeti és Orsz. Középitési Tanácsnak, valamint az Egyházművészeti Tanácsnak. Az iskolaépités terén szerzett érdemeiért a II. oszt. magyar érdemkereszttel tüntették ki, épitőművészi munkásságáért pedig a Corvinkoszorut kapta. Igen jelentős szakirodalmi működést fejt ki. Cikkei és értekezései különböző szaklapok hasábjain jelentek meg, ezenkivül több önálló munkája hagyta el a sajtót.

MDK

Waelder Gyula, épitész

A szent Margitsziget alsó részének rendezése.	Rajz.
Batthyány hercegi palota.	Tervrajz.
Szent Margitszigeti alsó szálloda.	Rajz.

Tavasz Tárlat, 1923 ápr.-máj. OMKT-Műcs. Kt . 23.l.

MDK

Waelder Gyula épitész

Erzsébet-sugárut terve

Kárpáti A: Magyaros épitészeti...kiáll. a N. Szal.-ban. Magy. Iparművészet, 1930. 164 l.

WÄLDER Gyula

KÖRMÖCZY Katalin: Lakáspolitikai törekvédek a fővá
rosban a két világháboru között. = Folia Historica
, 14.1989 92.

MDK

Wälder és Kossalka

a Boráros-téri /Petőfi-/ hid épitésére kiirt pályázaton /1929-30/ a benyujtott 17 pályatervből pályamunkájuk I. dijat nyert

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

Wälder Gyula

„Cisztercita templom és rendház"(?)
(Budapest)

Korona szálló /Eger/
– épületei emlitve

Népszava 1972 augusztus 12
10. old.

Wälder Gyula

cikk

MMÉE Közl.

1937. 140–145. l.

148. l. (Közgyűlési beszéd.)

		ban	3·50 P
2. a)	„	„	Ugyanaz a Hungáriában egy ágyas szobában	6·— P
2. b)	„	„	két ágyas szobában	5·— P
3.	„	„	szállás a Horthy Miklós kollegiumban	1·— P
4. a)	Június 29—30.		szállodai egy ágyas szobában . . .	4·— P
4. b)	„	„	szállodai két ágyas szobában . . .	3·50 P
5. a)	„	„	Ugyanaz a Hungáriában egy ágyas szobában	6·— P
5. b)	„	„	két ágyas szobában	5·— P
6.	„	„	szállás a Horthy Miklós kollégiumban	1·— P

ÉTKEZÉSRE :

7.	Június 28.	Ebéd (3 fogásos menü) költsége . . .	2·06 P

_____személy részvételi díját, össz
számú csekkszámlájára egyidejűleg befizettem.
megküldeni.

_____, 1937. évi június

NB. Kérjük a jelentkezést mielőb

ÖTVENEGYEDIK ÉVFOLYAM 43—44. SZÁM. 1927 NOVEMBER 15.

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő. Egyes szám ára 0.80 P — Postacsekkszám 49197. Hirdetési díj: mm-kint 0,20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., MÉNESI-ÚT 7/c. TELEFONSZÁM: JÓZSEF 432—95.

Budapest műszaki vezetése.

Irta: *Szalay Lajos*, nyug. műsz. főtanácsos.

Most van tárgyalás alatt a különféle bizottságokban Budapest székesfővárosunk jövő évi költségvetésének ügye és ezen alkalommal, nagyon természetesen, szóba került a pénzügyi bizottságban az idei fő-

Az épülő budai Cisztercita gimnázium látképe.

Tervezi: **Wälder Gyula** műépítész, műegyetemi tanár. Építi: **Radó Sándor** építész.

városi építkezéseknél fölmerült *túlkiadások* dolga is, ami oly sok port vert föl nemrégiben.

Mi műszaki emberek, akik ismertük régidők óta a főváros műszaki közigazgatását, mindnyájan nagyon jól tudtuk, hogy azok a csendes, avagy nyilt formában felvetett vádak, mintha az egyes építkezéseknél bárminemű panama dolgok fordultak volna elő — a mesék, feltalálások és rosszmájúságok országába tartoznak, de beleszólni a dolgokba nem akartunk az ügyek lefolyása alatt, nehogy kartársi elfogultsággal vádoljanak bennünket — de most mikor az ezen ügyek megvizsgálására kiküldött bizottság teljes tárgyilagosan megállapította, hogy a főváros építkezéseinek túlkiadásainál egyálalán semminemű panamákról még csak szó sem lehet — kötelességünknek véljük, hogy a főváros közönségét felvilágosítsuk, honnét keletkezhettek ezek a főváros műszaki embereit annyira sértő hírek s mikkel lehet elejét venni a jövőben hasonló dolgoknak.

A „Városi Mérnökök Országos Szövetségében" — melynek e sorok írója megalapítója és két évtizeden át ügyvezető-elnöke volt, a háború utáni újjászervezés alkalmával sok szó esett arról, hogy az egyes városokban, de különösen a fővárosban a vá-

lasztások alkalmával az uralomra törekvő főtisztviselők vagy az ezen állásokat elfoglalni akaró jelöltek, mindenáron ki akarták mutatni az ő nélkülözhetetlenségüket s ennélfogva a választások előtt, mindenféle nagyarányú tervekkel jöttek elő, amik az egyes városok s különösen a főváros felvirágoztatását célozták.

Nagyon jól tudjuk mindnyájan, hogy ilyen tervek csakis műszaki dolgok lehetnek — és pedig városrendezési dolgok, csatornázási, vízvezetéki, kórház, fürdő, útépítkezési, villanyvilágítási stb., stb. építkezések, amik mind pénzbe, sőt sok pénzbe kerülnek, de valamennyi hasznothajtó s magát kifizető építkezések — de egyszersmind alapos előmunkálatokat, részletes terveket és költségelőirányzatokat igényelnek.

A vidéki városokban a városi mérnöki hivatalok vezetői, mint a városi Tanácsnak és városi Közgyűlésnek felelős műszaki emberei valahogyan csak ellen tudtak állni a vezető-aspiránsok azon kívánságainak, hogy egyik napról a másikra csináljanak hozzávetőleges terveket és költségvetéseket az ilyen hirtelen felvetett eszmékről — a székesfővárosnál azonban a különféle osztályokban, ahol csupa műszaki emberek fölött jogász ember uralkodott mint vezetőember alpolgármesteri, vagy tanácsnoki minőségben — kénytelenek voltak a műszaki emberek néha egy-két nap alatt közönséges ceruzarajzokkal készített vázlatrajzok alapján hozzávetőleges költségvetéseket elkészíteni — amikkel azután az alpolgármesterek és tanácsnokok az előkészítő bizottságok és közgyűlések elé léptek, mint korszakalkotó s a város fejlődését előmozdító tervezésekkel.

Minthogy pedig a háború alatt s a háború utáni években egészen a mai napig az anyagárak és munkabérek állandóan emelkedtek, azonkívül a részletes tervek kidolgozása alkalmával az egyes építési felügyelőbizottságok a célszerűség s szépség szempontjából mindig a legjobb s legújabb dolgok alkalmazását kívánták — természetesen az eredeti költségelőirányzatoknak legalább is a kétszeresébe került mindenféle munka.

A vidéki városok mérnöki hivatalainak főnökei az ilyen hirtelenében való tervezgetésekbe nem igen mentek bele — ellenben a fővárosnál a háború alatt és után úgyszólván rendszerré vált az ilyen vázlatrajz és hozzávetőleges költségvetések alapján a munkálatok kiírása és kiadása, — mert nem volt s ma sincs a fővárosnál egységes műszaki vezetés és irányítás a volt építészi igazgató állás megszűnése óta, nincs egy az összes műszaki ügyek vezetéséért felelős műszaki ember, aki az ilyen lehetetlen kívánságoknak, egyéniségének, tudásának és felelősségének teljes súlyával ellen tudna állni.

A középítési igazgatói állás megszüntével a főváros néhány műszaki osztályt szervezett mérnök és tanácsnokok vezetése alatt, de több olyan osztály élére, ahol csupa mérnökember van, jogász tanácsnokot állított s ahelyett, hogy a megszünt mérnök középítési igazgatói állás helyett, mely az összes műszaki ügyek vezetője volt, egy mérnök alpolgármesteri állást szervezett volna a főváros, az összes műszaki ügyeket beosztotta a jogász alpolgármesterek hatáskörébe.

Tisztelet s becsület személyileg az összes székesfővárosi alpolgármestereknek és tanácsnokoknak, akik alatt a műszaki emberek dolgoznak, de az egész dolog igazán fából vaskarika, s ellene szól minden józan észnek, hogy műszaki dolgokban olyan emberek legyenek a vezetők és irányadók, akik azt nem tanulták és semmiféle szakképzettségük nincs a dologhoz. Végre is be kell látnia Budapest székesfőváros Tanácsának és Közgyűlésének is azt, hogy műszaki dolgokat csakis olyan emberek vezetésére és irányítására lehet és kell bízni, akik a megfelelő szakképzettséggel bírnak és nem lehet jogászokat vagy orvosokat állítani a műszaki ügyosztályok élére s nem lehet egy főváros egész műszaki közigazgatása egy képzett mérnök-alpolgármester vezetése nélkül.

A külföldön manapság már több nagyobb városban a vezető polgármesterek is mérnökök, mert hiszen a mai városi élet fejlesztése majdnem kizárólag műszaki irányú, Budapest fejlődése megköveteli, hogy legalábbis egy mérnök-alpolgármestere legyen, aki műszaki tudással vezesse és irányítsa a székesfőváros fejlődését.

Az anyagvizsgálók nemzetközi kongresszusa.

Csöndben, elvonulva a világ zajától, folyt le f. évi szeptember hó 12—17-ig az Anyagvizsgálók nemzetközi Kongresszusa, Amsterdamban. Bennünket, magyar technikusokat már csak azért is közelebbről érdekel ez a tudományos gyülekezet, mert csonka hazánkban is számos kiváló művelője van ennek a tudományágnak Rejtő és Czakó professzorokkal az élen, de azonkívül számos kartársunk vett ez alkalommal részt a konferencián, akik nemcsak részt vettek, hanem élénken közre is működtek a tudományos munkálkodásban.

Magyar részről három feltűnést keltő előadás hangzott el, amelyek közül az elsőt dr. Gálik István ny. h. államtitkár tartotta „Nagyszilárdságú építőacél" címmel. Dr. Kerékgyártó min. o. tanácsos a csavaró szilárdság elméletéről értekezett. Az előadásokat vita követte, amelyben magyar részről Bartel János udvari tanácsos, Czakó professzor és Thoma Albert máv. felügyelő is részt vettek.

A második nap magyar szereplője Marschalko Béla, a m. kir. posta fiatal műszaki tanácsosa volt, aki „Uj eljárások az olajok gyakorlati elbírálása és értékelése" címmel tartotta meg értekezését. Az ajánlott eljárás a mult gyakorlatához képest oly meglepő egyszerűsítéseket tartalmaz, hogy a kongresszus elnökének a plenáris ülésen tett kijelentése szerint tudományos szempontból az a legnagyobb jelentőségű.

A negyedik napon Thoma Albert máv. felügyelő adta elő tanulmányát, amely a salakot tartalmazó anyag magaviseletével foglalkozik. De nemcsak az itt felsorolt előadók, hanem a felszólalók is, mint Bartel udvari tanácsos, Czakó professzor, kik több ízben részt vettek a vitában, öregbítették a magyar technikusok hírnevét a külföld előtt. Az anyagvizsgálók nemzetközi állandó bizottságába magyar részről Czakó Adolf egyetemi tanárt és Szikszay Gerő miniszteri tanácsost választották be.

Nevezetesebb és bennünket, építészeket közelebbről érdeklő és megvitatott tárgyak voltak a következők:

A vasbeton problémája Prof. Dr. Ing. E. Probst-tól, Karlsruhe. Erről a kérdésről előadó a következőket mondotta: Amilyen nagy a vasbeton térhódítása az utóbbi évtizedben, épp oly kevés a megoldott kérdések száma. Indokolatlanul hanyagoljuk el a beton húzási szilárdságát, nagy nyomási szilárdsága mellett. Utóbbit t. i. a nyomási szilárdságot alig használjuk ki teljesen, de a fellépő csekély húzási szilárdság mellett csökken a szakadás elleni biztonság.

A beton- és a vasbetonszerkezetek hőokozta térfogat változása bizonyos fokig tisztázódott. Azonban a szerkezet változásait még további kísérletek alapján kell vizsgálnunk, hogy a változás mértéke kellőkép legyen figyelembe vehető. A beton vízálló voltának kérdése is előbbre jutott. Itt csak természetes módok állanak rendelkezésre éspedig szükséges:

1. a beton megfelelő összetétele;

Wälder Gyula

Többek között tervezte a bp-i Villányi
úti gimnáziumot és templomot.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

751

Wälder Gyula

A bp-i Madách téri bérházakat tervez-
te. Sokat épitett vidéken. Műtermében
Kardos György dolgozott

Merényi Ferenc: A magyar épitészet
1867-1967. Budapest 1970

750

M.D.K.

Wälder Gyula, építész, tanár

(1884-1944)

halála alkalmából szerző ismerteti az elhunyt életrajzi adatait és fontosabb munkáit, melyek a következők: a pozsonyi Erzsébet-leánygimnázium épülete, a ciszterci rend budai gimnáziuma, a Szt. Imre templom (a ciszterci rendházhoz is), készített tervekről, valamint a Madách

Dr. Radnai Lóránt: Wälder Gyula.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1944. 78. köt. 253-254. old. 1 arck.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész, tanár

... tér rendezésére, mely nem az ő elgondolása szerint valósult meg.) Viszont ő tervezte a Madách-téri bérházak homlokzatait, a Fővárosi Kőrmunkatanács szérházát és a Margit-körúti ferences templom és rendház bővítését. ./.

Dr. Radnai Lóránt: Wälder Gyula.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1944. 78. kötet. 254. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész, tanár

... Vidéri munkái körül a legjelentősebbek: az egri polgári fiú- és leány-iskola; a pénzügyigazgatóság, a Deák-utcai iskola, a siket-néma intézet, a Korona-szálló. Ugyanitt ő vezette a lyceum, az érseki palota és minorita templom helyreállítási munkálatait. Egyéb vidéri városokban: ./.

Dr. Radnai Lóránt: Wälder Gyula.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egyl et Közlönye, Bp.

1944. 78. kót. 254. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész, tanár

... a miskolci zenepalota és felsőkereskedelmi iskola, a komáromi polgári iskola, a balassagyarmati megyei múzeum, a kisvárdai gimnázium és internátus, a nyíregyházi kat. templom, a szombathelyi domonkosrendi Kultúrház átépítése. */.

*: Radvai Lóránd: Wälder Gyula.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp. 1944. 78. köt. 254. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész, lauai

... Külföldi munkái közül leg-
nevezetesebb a Szófiai követ-
ségi palota épülete és a római
Lateránban elhelyezett II. Syl-
vester pápa szobrának.

Dr. Radnai Lóránt: Wälder Gyula.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp.
1944. 78. köt. 254. old.

Wälder Gyula

írói

MMÉE Köre.

1914. 194. p.

Wälder Gyula

írod

MMÉE Közl.

1914. 383. l. (Ostia Colonia Romana c előadása.)

Wälder Gyula

Wälder Gyula építész, min. tan., műegyet. nyilv. r. tanár, XI Himfy-u. 9. 269-435

Bptávb 1940 szept.

890 Gr.

890. Görög nem egyesült festő.

A XVIII—XIX. századból.

Madonna a gyermek Jézussal.

A mellig és kissé balra fordultan ábrázolt Mária karján a gyermek Jézust tartja, ki jobbját áldásra emelte és a kinek baljában keresztes gömb van. Mindkettőjük fejét préselt díszű dicsfény övezi, de Jézusban keresztek látszanak. A Madonna sötétpiros palástjának aranycsatja csillagos, fehér fátyoljának fodra kilátszik és szűk ujjú magas ruhája zöld. A göndörhajú gyermek Jézus köntöse aranyhimzésű és palástját vállaira vetetten viseli. A háttér aranyozott.

I
4464

Wälder Gyula

életr. arch.
lásd

Rátstr. 1085.

I

Mámor

Színezett szénrajz — 112×158

XX

Wälder Gyula

MAGYAR IPARMUVESZET

1934. 75 l.

Wälder Gyula

Irod

Gerevich Tibor:
Magyar műemléki
kiállítás a Nemzeti
Kalonban. Bpest,
1942. 14. l.

Wälder Gyula

LORD ROTHERMERE
megkoszorúzza a Hősök emlékművét

FELELŐS KIADÓ: BARANYAY LAJOS. A GLOBUS NYOMDAI MŰINTÉZET RT. MÉLYNYOMÁSA — NYOMDAIGAZGATÓ: ANGERMAYER KÁROLY

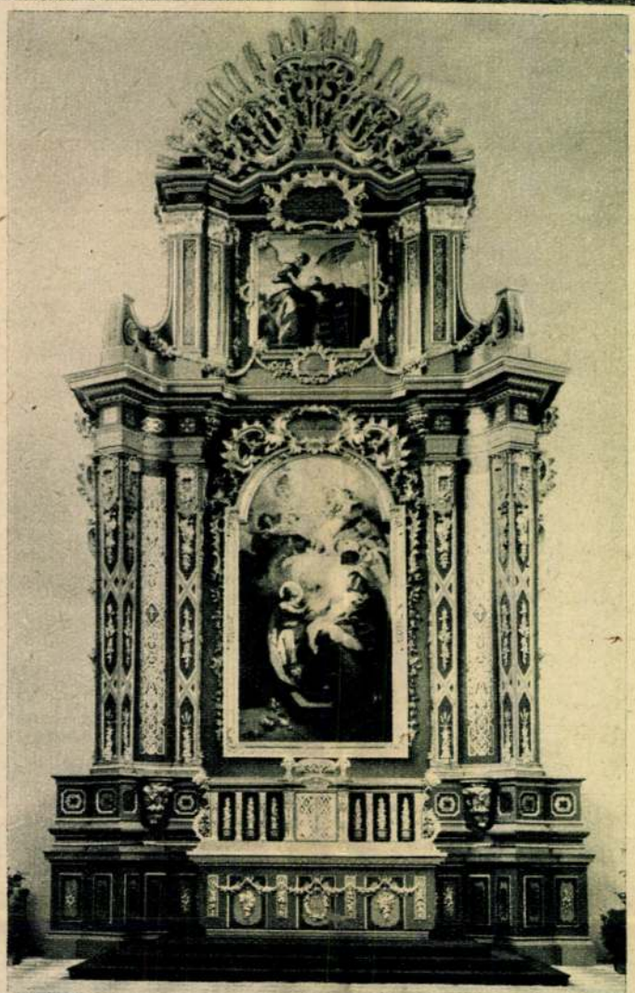

A vasárnap felszentelt szentimrevárosi plébániatemplom 15 méter magas díszes fafaragásokkal és dus aranyozással ellátott barokkstilü főoltár és két mellékoltár.

A remekművü főoltárt és a két mellékoltárt készitette:

OBERBAUER A. UTÓDA

BUDAPEST, IV., VÁCI-UTCA 41.

Fényes ünnepség keretében szentelte fel vasárnap Serédi Jusztinián hercegprimás a Szent Imre-városi plébánia-templomot, amelyet Wälder Gyula professzor tervezett, Paulheim és Weninger építőmesterek építettek

A biboros hercegprimás megérkezik az uj templomhoz

A templom mennyezete

Felszentelés közben

Az uj plébániatemplom

A főoltárkép

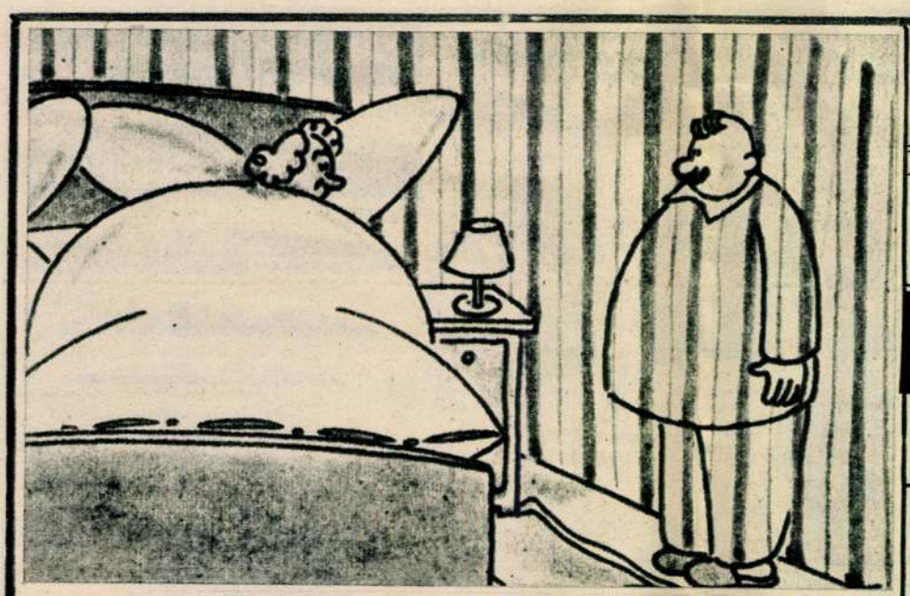

— *Nos Malvin, mit szólsz az uj pizsamámhoz?*

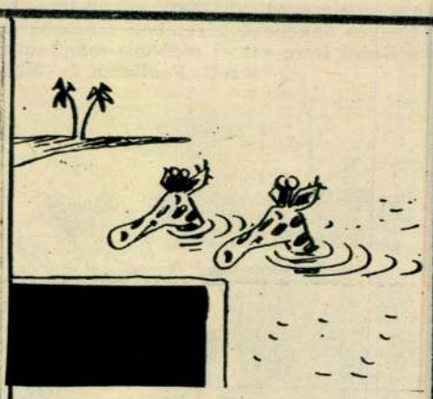

NILUSBAN

— Nem is olyan mély a viz. Csak a nyakamig ér...

VIZREBOCSÁJTÁS

— Ne sirjon asszonyom! Mondom, hogy ön nem hibás, itt valami müszaki tévedés történt.

FÉRJEK

Sietek. Vacsorát kell főznöm a feleségemnek.

— Beteg szegény?

— Dehogy, Éhes.

ELŐADÁS A RÁDIÓBAN

— Még egy szó és összemorzsolom önt...

KISKOCSMA

— Melyikük panaszkodott a rostélyosra?

VADONATUJ CIPŐ

— Kisasszony! Rettenetesen szorit..., cserélje ki hamar!...

Nemzeti Ujság Egés
mell. 1938 nov. 13

MDK

Wälder Gyula

Trencsén város törvényszékének és fogházának tervére hirdetett pályázaton III. dijat nyert

Művészet 1910. 351.l.

Wälder Gyula

plakettje Beck Ö.
Fülöptől
Egyebekkört kiállítva

Kunsth. Mus. Ung.
Medaillen 1934

271. *Chaos*
272. *Landschaft in Siebenbürgen*
273. *Heusammler*
274. *Sonnenbad*
275. *Dorf*

WELLMANN, Robert

276. *Damenbildnis I.* (Privatbesitz)
277. *Damenbildnis II.* (Privatbesitz)
278. *Studienkopf* (Privatbesitz)

Wälder Epula

Laid

Oberbayer 1938

184 P.

MEGHIVÓ.

A budapesti I. ker. m. kir. állami főgimnázium (Verbőczy István gimnázium) Volt Növendékeinek Körének f. év **június hó 14-én,** vasárnap délelőtt az intézet ötvenéves fennállása alkalmából rendezendő

JUBILEUMI ÜNNEPSÉGÉRE.

PROGRAMM:

1. **9 órakor szentmise** a gimnázium tornatermében; a szentmisét *Gigler Károly dr.* pápai prelátus, primási irodaigazgató, az iskola volt r. kat. hittanára mondja. Énekel a városmajori Cecilia-kórus *Bárdos Lajos* karnagy, főisk. tanár, az iskola volt növendékének vezetésével.
2. **10 órakor** ugyanott **az egyesület közgyűlése.** Az ünnepi beszédet *Prém Lóránd dr.* min. tanácsos, az egyesület alelnöke mondja.

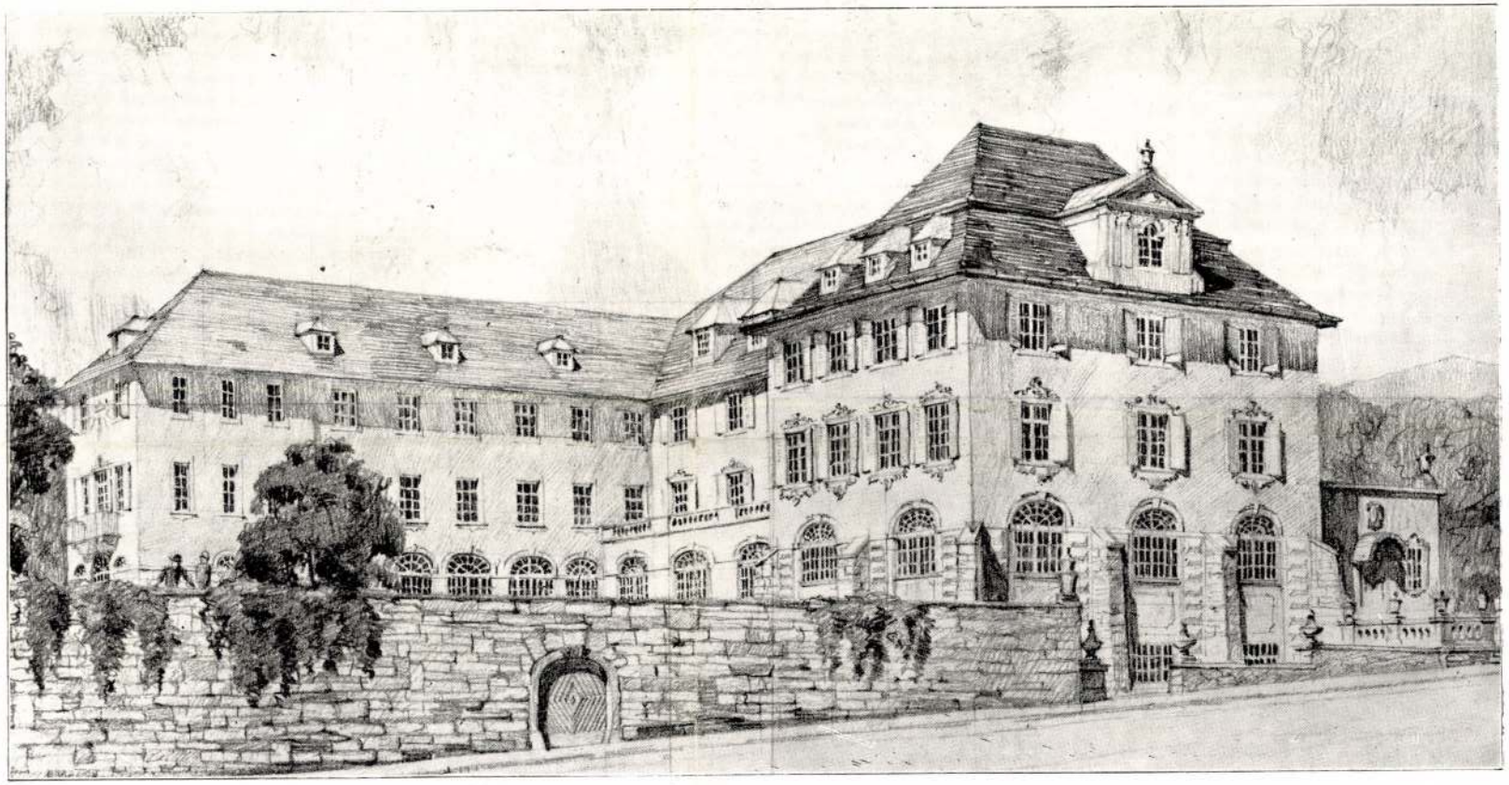

WÄLDER GYULA: AZ EGRI KORONA SZÁLLÓ

Greiner Andor okl. mérnök építési vállalkozó kivitelezésében

HALL

TÁNC- ÉS BANKETTEREM

A NYILVÁNOS ÉTTEREM NAGY EBÉDLŐJE

WÄLDER GYULA: AZ EGRI KORONA SZÁLLÓ INTERIEURJEI

GREINER ANDOR OKL. MÉRNÖK ÉPITÉSI VÁLLALKOZÓ KIVITELEZÉSÉBEN

Képzőművészet
1929. 105–6. l.

egy élénk fantázia és érzékeny ízlés alkotó erejéből. Az alkotó erő ebben az esetben is a művészet legfontosabb tényezőjének bizonyul. Nélküle Wälder is csak epigonja lenne a barokk mestereknek, általa a barokk immár klaszszikussá vált szelleme is újjászületik. Az a barokk, amit Wälder palotái képviselnek, a modern ember barokk érzése. Az az intenzív átélése ennek a nagy stílusnak, amivel Wälder visszaérezte magát a nagy barokk mesterek műjellegzetessége a Wälder művészetének. Kedveli ő is a barokk díszítés gazdagságát, de csak amennyiben célja van vele, amennyiben szerves kiegészítője az épület hatásának. Ezért ő koncentrikusan helyezi el a díszítő elemeket, egy ponton, ahol az épület hatását kívánja összpontosítani. Így minden kapuja műremek és a díszítő elemek is rendszerint a bejáratok fölött kapnak helyet, míg az épület többi részét a puritán egyszerűség díszíti. Épületeinek külsejére

EGER. A GÖRÖG KELETI TEMPLOM BELSEJE
A REMEK LOUIS XVI. FARAGVÁNYOKKAL

veibe, de anélkül, hogy feladta volna a maga XX. században élő emberségének modern szellemét és igényeit, a barokk stílusnak egy új árnyalatával tette gazdagabbá a ma művészetét.

Csak meg kell nézni épületeit, köztük a legfrissebbet, Eger város Korona Szállóját, hogy lássuk azokat a specialitásokat, melyek a barokk stílusból Wälder-stílust formáltak. Ami minden épületén azonnal feltűnik, az az épületek sarkainak nagysíkú megerősítése, az u. n. Wälder-síkok. Ő ugyanis az épületek sarkaira nem helyez ablakokat, hanem egy széles sáv síkot hagy meg, ami által az épület tömege erőteljes hangsúlyozást nyer, az ablaksor-front mintegy keret közé kerül és valami puritán egyszerűséget lehel. Befelé viszont az interieur pompás kiképzésére enged bő alkalmat. Az egyszerűségre törekvés egyébként is jellemző még a bella étage rendszerének előszeretete, míg interieurjein a magyar motívumok gazdag alkalmazása tűnik fel. A vitézkötés motívumainak variálásában fáradhatatlan és aki még nem látta a Wälder-villát, nem tudja, milyen artisztikus lehet pld. egy hall gerendás menyezettel és a vitézkötés motívumaival festett falak harmóniájával. Vagy meg kell nézni az egri Korona Szálló interieurjeit, hogy érezzük a barokk stílusán átütő kényelemszeretetét a modern embernek. Egyénítő erő, a XX. század emberének igényei és a barokk szelleme szerencsésen oldódik fel a Wälder Gyula művészetében.

Így nyer új értelmet a régi fogalom, így születik a tehetség erejéből a régi stílus helyén új stílus. Jó példa a Wälder Gyula művészete. Művészetnek jó, példának világos.

Gy. N.

TÁRLATOK

NICOLAS DE LARGILLIERRE

Páris város tanácsa egy visszapillantó kiállítást rendezett a Palais des Beaux Artsban *Nicolas de Largillierrenek* feltalálható összes műveiből. Sokan és régóta sürgették a hálának és megbecsülésnek e tanúbizonyságát, a legkiválóbb műkritikusok, esztétikusok, maguk a művészek, Páris polgársága, végül maga a városi kormányzat, amelynek egy félszázadon át volt kedvelt hivatalos festője is: XIV-ik Lajos uralkodásának második felében, a régenssség alatt és XV-ik Lajos uralkodásának első éveiben.

Nicolas de Largillierre — 90 évet élt. (1656—1746) És ha van idő — van élet. Műveinek száma, kiválósága és sokfélesége egy egészen más Largillierret mutat, mint amilyet szívesen elintéztek a felületes szemlélők az itt-ott elszórtan látható műveinek vállveregető elbírálásával. Maga Páris sem ösmerte eléggé és ez a gyüjteményes kiállítás olyan sikert váltott ki, olyan kései, de teljes elösmerést hozott alkotója emlékének, amit tökéletes tudása és korát messze megelőző ujító ereje — amely nem rombol de javít, teljes mértékben megérdemelt.

Mert a XVII-ik századnak Largillierre volt az a bátor újítója, aki az addig előírt, merev, sötét, színtelen, csaknem

EGER. A LYCEUM KÖNYVTÁRTERME

komor hatású képmások után, az élet eleven lüktetését, a színek gazdag sokféleségét a beállítás természetes közvetlenségét hozta, a selymek fényével, bársonyok hamvas puhaságával, ékszerek csillogásával, a heverő virágok illatával, az érett gyümölcsök nedvességével, a kezek mozgásával, a nyitott ajkakról elröppent szónak visszhangjával s a háttérben verőfényes táj langyos szellőjével — üdén, könnyedén, elragadóan.

Watteau volt az első, aki mindezeket először merte

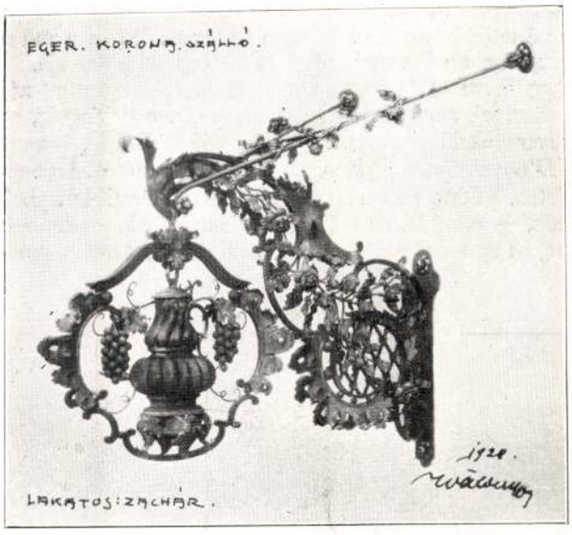

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLÓ CÍMERTARTÓJA

és Largillierre méltó követője lett, illetve kortársa volt. Antverpenben töltött ifjúságának bálványa, színeinek forrása, gazdag látásának gyökere — *Rubens* volt.

A párisi gyüjtemény egyik legnagyobb tanúlsága, hogy két Largillierret ösmerünk meg. Egyik az udvar hivatalos portraitistája, — aki előkelő, díszes, a rang, születés vagy kegyeltség előírása szerint kötött tárggyal, feltétlenül szépen és tetszetősen festi meg képmásait.

A másik a szabad művész, a tomboló erő, a tobzódó, élvező, gyönyörűséget osztó, újongó teremtője a lelkéből, jókedvéből, — barátságból vagy kacérságból fakadó alkotások halmazának, — amikor nevethet ha akar és sírhat ha kell, — úgy ahogyan szeretné, ahogyan vágyakozza, ahogyan szomjúhozza, isteni adottság, isteni kegyelem erejével, mely beragyogja művein át őt, — a valódi Largillierret.

Ennek a kétféleségnek kitűnő dokumentálása a mgmaradt művek összessége a Beaux Artsban. Azok az úgynevezett megrendelésre született művek, amelyek pénzt jelentettek vagy összeköttetést, — szépek, tetszőek, éppen olyan színesek, finomak és kivitelükben egészen pompásak, — de hiányzik belőlük az ittasság, az a láthatatlan szárnyrakelés, amely magával ragadja a művészt azoknál az alkotásoknál, amelyek lelke mélyéből, szelleme erejéből — szíve szerelméből fakadnak, amikor teremt — önfeledten, könnyen, játszva, észre sem véve, hogy dolgozik — nem fáradva, nem javítva, nem esüggedve.

Ennek a gyönyörűségből alkotó Largillierrenek műve, *Jean de la Fontainnek* hetvenharmadik életévében készült brilliáns képmása. Hogy milyen tökéletes lehet mint képmás, bizonyítja az a határtalan nyugalom és biztonság, amellyel ez a mű a szemlélőre hat. A nagy mesemondó gondot űző, békét árasztó derűje árad ezekből a meleg nézésű, könnyes szemekből. Largillierre egész lelkével gyönyörködhetett, ennek a színes pillangóként a regevilágba tévedt szellemnek szemeragyogásában, eszmegazdagságában, fantáziája könnyed csapongásában, mert ezt úgy festette elénk, hogy hallani véljük vigasztaló regéit a jóság jutalmáról — a hiúság bűnhődéséről. Elragadtatásban született ez a mű, Largillierre örök erejű művészetének dokumentálására.

Ámulattal és elragadtatással szemléltem *Pierre van Schuppennak*, a kiváló metszőnek, — *J. A. Arlandnak* Largillierre egykori tanítványának, a későbbi kitűnő miniaturistának, — *Pierre Mignardnak*, — *Charles Lebrunnek* a király hivatalos festőjének képmásait. Ezek mindegyike abból az őszinte teremtővágyból fakadt, — amelyhez nem kell se megtisztelő megrendelés, se honorárium, mert bőséges jutalom az az élvezet, amit az alkotás gyönyörűsége áraszt.

Külön kell megemlékezni a 24 éves *Voltaire* arcképéről és *Nicolas Coustou* képmásáról.

Voltaire, akit szobrain, emlékművein mindég mint aggastyánt örökítettek meg, millió ráncal és szúrós tekintettel, — egy új, meglepő alakban lép elénk. Olyan örömöt szerez ez a jelenség, mintha egy régen elköltözött kedves ismerősnek soha nem látott arcképét hozná el nekünk a barátság megnyilatkozása. Barátunk nekünk Largillierre, aki ezt a meglepetést szerzi. Annyi könnyedség, elegancia, finom, alig látható mosoly, — kissé fürkésző, de nyájas tekintet fogad, keresetlen, előzékeny mozdulattal, ítéletet formáló tekintettel, amelyben benne ég — a költő, a történész, a filozófus életbe induló egész energiája.

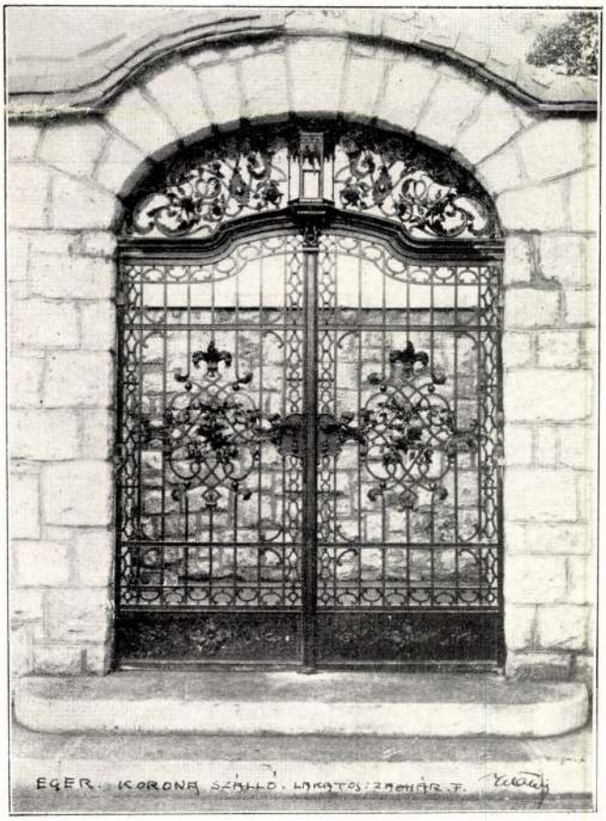

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLÓ KAPUJA

Biztos győzelem tudattal néz egyenesen a szemünkbe — és biztosít bennünket ez a 24 év — a további évek álmainak beteljesüléséről. Ezek a szinek, szerény finom tónusok, alig eltérő árnyalatokkal, a Largillierrenél szokatlan sötét háttérből világító homlok, a finom könnyű csipke, selyem és puha redők oly tudással és olyan ízléssel tárulnak elénk, hogy tökéletesebben előadni lehetetlen volna. Voltaire, a fiatal költő ebben az időben tért vissza Hollandiából, ahová — *de Chateauneuf marquist*, a francia követet kísérte. Néhány lovagias kaland késleltette Franciaországba való visszatértét. Ebből az időből való a Largillierre alkotta képmás, amelyet Voltaire odaajándékozott *de Livry* kisasszonynak, a szép drámai színésznőnek, akit a deklamálás művészetére tanított.

De talán Largillierrenek összes művei között legkifejezőbb és legművészibb Nicolas Coustounak, a híres kisplasztikus szobrásznak portraitja. Műterme munkás körében — állványa előtt álló alakja, komoly nyilt kifejezésű arccal tekint reánk. Neki is olyan könnyű a művészet, olyan természetes az, hogy a könnyed, bájos szoborkompozició ott áll előtte, készül, alakul, kibontakozik — semmi kétség hogy szép, ötletes és kifejező lesz az, olyan biztonsággal nyugszik kezében a mintázófa, karja a forgó állványra olyan határozott akarattal nehezedik és műtermének párás-vibráló levegője mintha telve volna azokkal az álmokkal és vágyakkal, amelyek lelkében már élnek, — de matériában még nem. Soha még interieurbe állított képmást ilyen pazar közvetlenséggel ábrázolva nem láttam, soha még az elő és háttér világosságát, az alak megvilágitását, a szinek harmóniáját, a szürke bársonyt szineinek apró változatos finomságával, az ing vékony vásznának gyűrődöttségét ennyi realizmussal és ennyire kevés eszközzel ilyen magától értetődő bravurral — nem festették. Ma ez a mű a *Humbert de Wendel* kollekció legbecsesebb darabja.

Largillierre többi műve, csodás gráciával megfestett női portraitjai, amelyeken ragyog a pompa, a gazdagság, az udvar előkelő manierja, a szépség és divat diadala, — vagy a *D'Ormesson* család tagjairól készült képmások, a csendéletek, a Páris városa által rendelt nagyméretű kompoziciók, — mind külön méltatást érdemelnének, — de ezek engem nem érdekeltek annyira, mint a felsoroltak, amelyekben kiélte egyéni lelkességét és művészete megnyilatkozhatott korlátlan zseniálitással és szabadsággal.

Ez a Largillierre eszköze egy az anyagon felül álló erőnek, a XVII-ik század modern újitója, a portraitfestésnek új útakon elindítója, aki őszinte, hű, természetes és egyéniségében tökéletes mását nyújtja mintájának, lelki intencióit visszatükrözi, mit századok elmúltával is éppen olyan megkapó őszinte érzéssel fogadunk és azonnal visszatükrözi a tiszta és helyes ítéletet saját lelkünk tükrében.

Ezek a képmások ma is elevenen éltetik azokat a szerencsés boldogokat, akiket halhatatlan szelleme, művészete és győzhetetlen tudása örökéletűvé tett.

Somló Sári.

WÄLDER GYULA: AZ EGRI KORONA SZÁLLÓ

Greiner Andor okl. mérnök, építési vállalkozó kivitelezésében

A LÉVAY JÓZSEF EGYESÜLET KÉPKIÁLLITÁSA MISKOLCON Mikszáth Kálmán főispán védnöksége alatt nagy sikerrel nyilt meg. A nívós kiállitást, melyen Miskolc város valamennyi művésze képviseltette magát, a város intelligenciája sűrűn kereste fel. A kiállitás szép anyagi eredménnyel is zárult.

A NEMZETI SZALON TÁRLATAI

A Szalon 66. csoportkiállításán Winninger Ferenc osztrák festőművészen kívül hat magyar művész mutatkozott be. Közülük a legeredetibb tehetség *Prohászka* István, aki ugyan még nem teljesen ura az eszközöknek, de groteszk humora és látásának eredetisége máris egyéni helyet biztosít számára pikturánkban. Ugyancsak egyéni utakon jár *Walderné Unger* Margit, aki megértésünkhöz közelebb áll azokon a művein, melyek a természettel való szoros kapcsolatuknál fogva szolidabb alapon alakúltak ki, mint azok a kisérletei, melyek még távolról sem birnak a tabló hatásával. Másik eredeti tehetsége a tárlatnak *Adorjánné Makovszky* Stefánia, aki az Ady-illusztrációk finom és megérző szimbolikájával bravúrosan érezteti meg a költő géniuszát. Illusztrációinak fő érdeme, hogy nem szövegmagyarázatok, hanem a költemények hangulatának érzékeny és ösztönös tolmácsa a festőművészet nyelvén. *Schalk* László természettanúlmányai hangulatosak és erős természetérzés manifesztálódik azokon a képein, melyek ugyan a naturalizmus felfogásában fogantak, de már határozott nyomait észlelhetjük az egyéni elgondolás stilizáló kedvének. *Benedek* Kata néhány képével nem haladja túl az érdekes kisérletezés határait. *Winninger* Ferenc, az osztrák festő egy tehetséges megfigyelő érdekes portrésorozatát nyujtja és keleti képein a couleur local kellemes színharmóniákban nyilatkozik meg.

A Szinyei-társaság tavaszi szalonján 220 műtárgy szerepel, melyeket majdnem 100 fiatal művész állított ki. Meg kell állapítanunk, hogy az idei kiállítás nem mutat annyi szélsőséget, mint az előzőek. Az önkényeskedés és handabandázás éretlenségeit a zsüri böles mérséklete ezúttal nagyjából távol tartotta a kiállítástól. A tárlaton nem csupán a legfiatalabb korosztály vett részt és így olyan nevekkel is találkozunk, melyeket már kollektiv kiállításokról is előnyösen ismer a tárlatlátogató közönség. Ilyenek *Istókovits* Kálmán, *Cserepes* István, *Boldizsár* István, *Emánuel* Béla, B. *Vajda* Klári, *Gallé* Tibor, *Péter* Mária, *Radnay* Miklós, *Pekáry* István, *Vadász* Endre, *Biai Vöglein* István, *Bánd* Viktória, *Bánáti Sverák* József és az előző tárlaton sikerrel bemutatkozott *Bokor* Vilmos festőművész. Jó képeket láttunk *Bayer* Ágost, *Bánovszky* Miklós, *Bertalan* Albert, *Borsos* István József, csabai *Rott* Margit, *Csernovits* Erzsébet, *Domanovszky* Endre, *Döbröcöni* Kálmán, *Fabró* József, *Farkas* László, *György* Frigyes, *Haideckerné Burián* Irén, *Hámor* Ilona, *Pariss* Elza, *Jancsó* Béla, *Kemény* Éva, *Kirchner* Jenő, *Kolbe* Mihály, *Korda* Béla, *Mühl* Gusztáv, *Szabó* István, *Réthy* Zsuzska, palocsai *Horváth* Margit, *Róna* Emmi, *Rónay* Ernő, *Sárkány* Lóránd, *Szemere* Lenke, *Tihanyi* János, *Török* Éva, *Weisz* Emilio és *Záray* Lucytól. Külön fel kell hívnunk a figyelmet *Csóka* István olajfestményeire és Krumpliszedés c. rézkarcára, *Hay* Károly László fejeire, *Kupferstein* Imre kompozíciójára, br. *Schossberger* Klára kitünő aktképeire és *Vörös* Géza tehetséges vásznaira. A szobrászok különösen jó eredménnyel szerepelnek ezen a tavaszi bemutatkozón. *Goldmann* György portréi, *Grandtner* Jenő Meduzafeje, *Ispánki* József Keresztelő Szent Jánosa, *Kaszás* Miklós aktja, *Metky* Ödön tanúlmánya, *Nagy* Gyula na-

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLÓ BEJÁRATA

Greiner Andor okl. mérnök, építési vállalkozó kivitelezésében

gyon tehetséges Fohásza, *Schaár* Erzsébet egyéni plasztikája, *Szomor* László érett mintázású Júdása, *Weisz* Klára érdekes portréi és izbégi *Villám* Rózsa szép női aktja igazolják, hogy a mai szobrászgenerációnak igen erős utánpótlása került ki az iskolákból.

NÓGRÁDY LÁSZLÓ GYŰJTEMÉNYE A FÉSZEKBEN. A Műcsarnok kiállításairól jól ismerjük *Nógrády* László festőművészt, akinek a Fészek művészklubban most bemutatott intim kiállítása megerősíti azt a jó véleményt, melyet szórványosan fel-feltünő képeivel már eddig is biztosított művészete számára. Most bemutatott gyüjteménye erősen megnövelte ezt a renomét. Egy teljesen kiforrott, nagytudású művészegyéniség nyilatkozik meg a reprezentáns portrékon, a poétikus és festői tartalommal telített tájképeken és azon a nagyméretü aktképén mely nemcsak az ő művészetének legkimagaslóbb darabja, de számottevő alkotás mai művészi termésünkben. Technikai felkészültsége, erős színérzése, pompás rajztudása például szolgálhat azoknak az ugynevezett modern piktoroknak, akik ezeknek a kvalitásoknak talán nem is ezen a fokán már úgy érzik, hogy továbbfejlődésük csak a mindenáron ujat akarás kisérletező útján bontakozhatik ki.

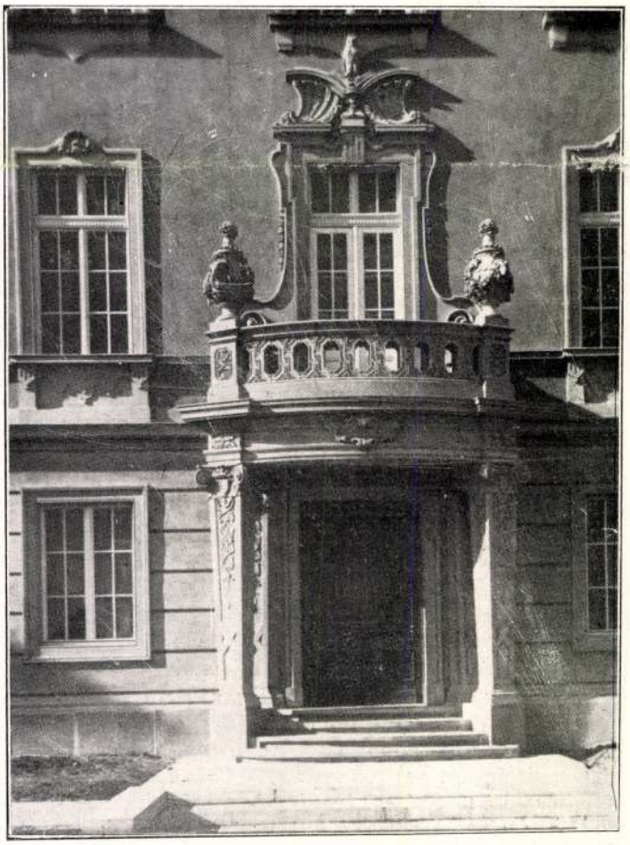

WÄLDER GYULA: AZ EGRI ÁLL. POLG. ISKOLA GR. KLEBERSBERG KUNÓ-TÉRI FŐKAPUJA

WÄLDER GYULA: AZ EGRI PÉNZÜGYIGAZGATÓSÁG BEJÁRATA

MÁRTON FERENC KARTONJAI. A Mérnök- és Építész Egylet reáltanodaucai termében mutatja be *Márton* Ferenc, az ismert festő és grafikus azokat a kartonjait, amelyeket a szegedi Fogadalmi Templom mozaikjai számára készített. Tudvalevőleg a szegedi templom homlokfalát a tizenkét apostol képe fogja díszíteni, még pedig mozaik-munkában. Ezekre kapott megbizást *Márton* Ferenc és elkészült terveit most mutatja be a nyilvánosságnak. Antik idők e különleges művészete a legutóbbi évszázadban elhanyagoltan, alig szerepelt. Az apró kőkockákból összerótt színes kép, néhány templomdiszt nem számitva, kőpadlók egyszerű ornamentikájára szóritkozott. Nagyrészt olyan megoldásokban és olyan alkalmazásokon, ahol művész munkájára nem is volt szükség. Ez a nagyszabású mozaikfeladat tehát új problémák elé állitja a tervezőt. Meg kell találnia a kapcsolatot az antik művészet stilusformái és a mai néző mozaikképektől kissé elszokott fantáziája között, még pedig úgy, hogy a megoldás a templomhomlokzat komoly és áhitatot teremtő díszévé legyen. Ebben a feladatkörben jelentenek komoly studiumot és komoly megoldásokat *Márton* Ferenc jól elgondolt és hatásos kartonjai.

MEGHOSSZABBITOTTÁK A KATONA JÓZSEF SZOBORPÁLYÁZATOT. A *Magyar Képzőművészek Egyesülete* megkeresésére Kecskemét város tanácsa elhatározta, hogy a Katona József emlékét megörökitő szobormű pályázatának határidejét meghosszabbitja. Az új terminus f. év szeptember hó elsején jár le.

WÄLDER GYULA:
AZ EGRI KATASZTERI HIVATAL BEJÁRATA

A MAGYAR MŰKERESKEDELEM GYERMEKKORÁBÓL

1814 májusában a magyar művelődés nagy apostola, *Kazinczy* Ferenc körülnéz a sátoraljaujhelyi májusi vásáron. Jó gazda is, de ezúttal más valami köti le az érdeklődését. Képeket árul ugyanis egy udinei olasz, és pedig arcképeket, az akkor lezajlott nagy Napoleon-tragédia hőseit, torzképeket a nagy eseményekről és meghúzódva a sok kiválóság közt szerénykedik *Canova* képmása is. *Kazinczy* természetesen csak ezt veszi meg és viszi haza Széphalomra, ahol a házát már több rézmetszet díszíti. Bécsi útjain szedte őket össze. A magyar műkereskedelem akkor még csak a kirakodó vásár pontjáig jutott el.

Pedig egy hatalmas konjunktúra már elmúlt az időben. Mikor *József* császár feloszlatta a szerzetes rendeket, óriási értékeket vetettek piacra és műértő közönség hijján ebek harmincadjára került. Az 1780-as évek magyar ujságja sok hirdetést közöl az u. n. kótyavetyékről. A templomokat magukat is profán célokra adták át, nem egy esetben színház lett belőle (Bécsujhely, Buda, Várszinház), másutt pedig ellicitálták. Jellemző p. o. a soproni kórházi templom árverési hirdetményének az a kitétele, hogy bármily célra fel lehet használni az épületet. (Pressburger Zeitung 1797.).

A Magyar Hirmondó 1786. X. 26. számában olvasható a következő hirdetmény: „A F. Helytartó tanáts parantsolatjából adatik mindeneknek tudtokra, hogy a Budai depositoriumban található papi butorok és holmi egyéb más drágaságok, mint nevezetesen: egy rendbéli fehér és külömbkülömb féle virágokkal megékesitet asztalhoz való Saxoniai porcellánok, különb különb féle béfoglalt és bé nem foglalt drágakövek, ugy mint brilliántok, kimetztzett szegletes és lapos gyémántok, Smaragdok, Zsafirok, Rubintok, különb különb féle ezüst és egyéb készületek; jóféle gyöngyök, ezüst csipkézetek, rojtok, ezüst edények, asszony öltözetek, fejér ruhák s más egyéb effélék, ezen folyó esztendőben a jövő Novembernek 20. és több következő napjain közönséges kótyavetye által eladatnak. Akiknek azért tetszik, a megmondott napokon ottan legyen". Rengeteg érték szóródott szét ez időben. Az arany-ezüst kegyszereket beolvasztották, a képek laikusok kezébe kerültek. Sokáig nem is igen volt, aki vásárolt volna. Ezért hirdeti egy Sopron-vidéki pap az Ausztriában is olvasott Pressburger Zeitungban eladó *Tizian* képét és ezért viszi Bécsbe „egy jóizlésü Hazafi" eladni gyüjteményét, bár hirdetést a „Hazai tudósitások"-ban is tett közzé. Ezek szerint 60 festményt bocsát áruba: főleg németalföldi mestereket (Aelst, Baker, Steenwijk, Wouwermann, Wijnants, Brill) és az olasz Zampieri, Lavinia Fontana stb. műveit. Ezért megy *Kazinczy* is Bécsbe képet venni, mikor *Fáy* István az izlésébe bizva felkéri erre.

1814-ben *Kazinczy* Pesten csak kisebb műkereskedést talált. Úgy látszik, hogy a nyugati végvár, Sopron ezen a téren is vezetett, mert ott már 1810-ben polgárjogot szerzett *Prix* János képkereskedő.

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLODAI ÉTTERME

WÄLDER GYULA: A CISZTERCIEK BUDAI GIMNÁZIUMA

Senki oly jól nem tudta megmondani a fejlődés mértékét Pesten, mint *Kazinczy*, aki 1829-ben 15 évi pauza után ismét felbukkan a főváros utcáin. Kerek korkép alakul ki egyik barátjához írt leveléből: „14 év olta mely pompás és mely izlésü házak s utszák emelkedtek itt. Akkor egy képárosnál több nem vala Pesten s az georaphiai abroszokat s némely kevés rézmetszéseket árulgata... Most négy képárus van itt: *Lichtl, Tomala, Conzi, Müller*, s a boltok előtt csoportosan állnak az Uraságok és Asszonyságok, az iffjak a curia juratusai közül és az iskolából és közkatonák s ezek a csatadaraboknál nagy tüzzel beszélgetik, hogy volt, mint volt, mint mindenhol, ahol ilyen boltok vannak. Hogy a boltok fennállnak, mutatja, hogy vannak vevőik és ha innen minden vármegyébeesztendőnként csak husz jó darab megyen is, mely nyereség ez a hazának és a mesterségnek. A Pesten nem lakók látják azt s a husz után ötven megyen és előbb utóbb száz".

A komoly műkereskedés mellett virágzik még a régi fajta is: vásárkor az Uri uccában is lehetett képeket vásárolni. Természetesen az üvegesek sem maradtak el, az egykoru Pesth-Ofenen Zeitungban szinte minden szám hozza a hirdetéseiket, hogy miféle nagyságnak kaphatni az arcképét. A Gizella-téren a *Swoboda* kereskedés képek mellett reuma ellenes szereket is ajánl. Azután vándor piktorok hivogatják a közönséget szállodai szobájukban rögtönzött kiállításra stb.

Az árverések között is akad már tisztára művészeti, így 1828-ban egy fogorvos érmeit és tabatiere-gyüjteményét bocsátja kalapács alá. E téren azonban inkább a kuriozum a csemege. A Magyar hirmondó szerint 1787-ben a pesti magisztratus *Báthory* István kardját kótyavetyéli el, melyért már 339 forintot igértek. 1828-ban pedig Balla vármegyei kapitány *Bihari* cigányprimás hegedűjét kínálja a gyüjtőknek.

1830-ban már volt „képkitétel", két évvel előtte megnyilt *Landau* Lénárt festő és szobrásziskolája, mindezek a tényezők összefogva a komoly műkereskedésekkel megteremtették a fejledező Budapest művészeti kulturáját.

Csatkai Endre.

PÁLYÁZAT KÉPZŐMŰVÉSZETI KOMPOZICIÓRA. A Kaposváron székelő *„Berzsenyi Társaság"* a dunántúli művészek részére egy dunántúli vonatkozású szabadon választott történelmi tárgyú kompozicióra pályázatot hirdet. A pályázaton bármelyik irányhoz tartozó dunántúli festőművész részt vehet. A pályamunka lehet ceruzarajz, akvarell, tus, tempera, vagy olajvázlat, tetszésszerinti nagyságban. A pályamunkák beküldésének határideje *1929. június 1.* A pályamunkák a „Berzsenyi Társaság" címére Kaposvárra küldendők. A három legjobb pályamunka nagy ezüst-plakettet és 1—1 nagy ezüst érmet kap. A szállítási költségek a pályázókat terhelik. A pályázat eredményét a „Képzőművészetben" teszi közzé a Társaság. Kaposvár, 1929. április 17-én. Hortobágyi Ágost elnök, Pintér Lajos főtitkár, Nemess Ernő titkár.

MŰTEREMHÍREK. *Karlovszky* Bertalan befejezte Scitovszky Béla belügyminiszter portréját. — *Borszéky* Frigyes festőművész Londonban nagysikerü kollektiv kiállítást rendezett. Felsőeöri *Fülöp* Elemér műtermében a bizottság átvette az ősszel felállításra kerülő Blaha Lujza-síremléket.

Wälder Gyula

terverte a miskolci
Zenepalotás 1926-ban.

Halm Lerzik

273. l.

Wälder Gyula, építész-tanár M.D.K.

Kiállítást rendezett a Mü-egyetemen magyarországi barokk műcsulárok felvételeiből, melyek között még háboru-előtti porsonyi felvételei is szerepelnek. Ugyanitt látható tanítványainak egyi felvételei is.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1935. LVI. évf.

jan. 3. sz. 7. old.

Wälder Gyula Pasaréti úti családi ház.

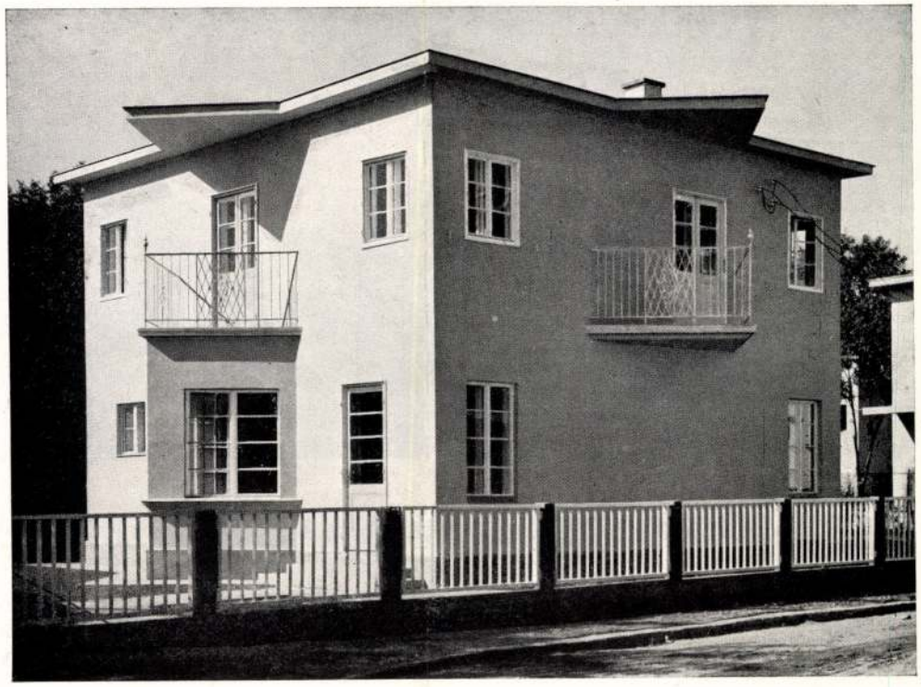

Photo Filmiroda

jusában egy kisebb tervezőgárda terveket készített a Pasaréti út végénél építendő lakótelep házaira. Az elgondolás alapja az volt, hogy a családi házak kis telkeken épüljenek úgy, hogy a 300—600 öles telek áráért a legkisebb házak telekkel együtt megvásárolhatók legyenek. Az építési engedély kérésekor a gondolat kevés megértésre talált. Az ellenzők úgy vélték, hogy e területen a beépítés nagyobb lesz, mint amilyen ezen a környéken általános. Ez az ellenvetés azonban a legmesszebbmenően téves volt. A kiválasztott 300 négyzetöles telektömbön, annak tíz részre osztása után, 10 hatlakásos ház épülhetett volna és így hatvan család helyezkedhetett volna el, illetve házmesterekkel együtt kb. 280 lakó. Ezzel szemben a felépített 22 házban 22 család, tehát nem egészen 100 lakót fogunk találni. Az így keletkezett laksűrűség megfelel a Gellérthegy legelőkelőbb részének. A telkek kis méretei arra kényszerítették a tervezőket, hogy emeletes megoldású házakat építsenek, úgyhogy a beépített terület aránylag kicsi, a

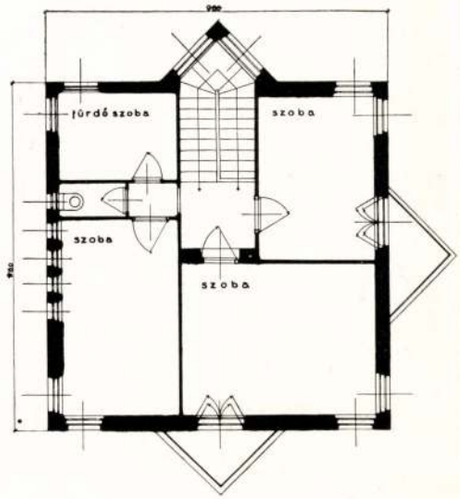

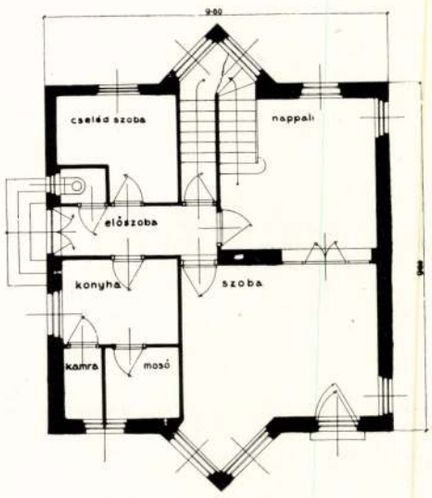

Tér és Forma
1931. 306. l.

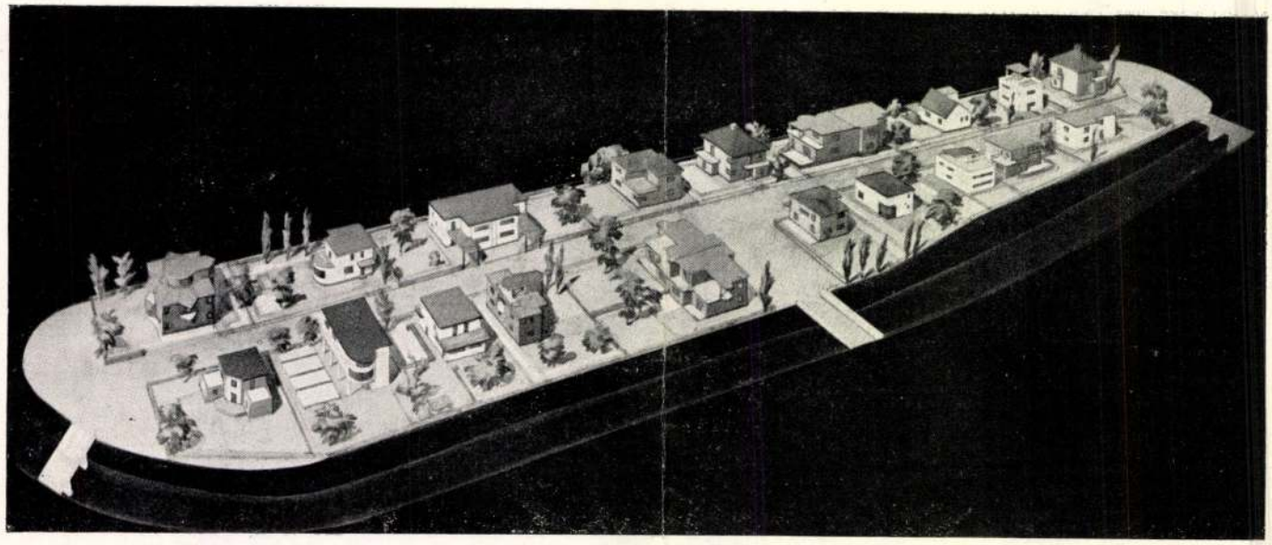

A PASARÉTI-UTI KISLAKÁSOS TELEP

1931 év kezdetén a Magyar Mérnök és Építészegylet mű- és középítési szakosztálya városrendezési értekezletet rendezett, amelynek keretében az előadóknak egész sora reá mutatott a korszerű családi házak építésének, de különösen a kisebb-nagyobb lakótelepek egyszerre és tervszerinti építésének fontosságára és előnyeire. Az előadók kidomborították, hogy az egységes építés milyen előnyöket biztosítana úgy az építtetőnek, mint a városnak. Az építtetők számára olcsóbbá válna családi házak építése, a város pedig észszerűbb program szerint építhetné meg a közműveket, amelyek nagyobb szakaszokban egyszerre volnának üzembehelyezhetők és teljes egészükben kihasználhatók, ellentétben a nagy rendszerrel, amelynél egyház miatt hosszú csatornadarabok épülnek, a vezetékek nagyrésze éveken, sőt évtizedeken át parlagon hever. Az egyszerre, egységes terv alapján felépített telepek összhatása mindenképpen kedvezőbb lesz, mint olyan városrészeké, amelyek anarchisztikusan keletkeznek és ahol az egyes házak, akarva, nem akarva úgy épülnek, hogy egymásról tudomást nem vesznek. De reá mutattak az egyes előadók arra is, hogy a mai minimális telekméretek a családi ház építését nemnyire megnehezítik, mert hiszen maga a telek megszerzéséhez 10.000—20.000 pengőre van szükség.

Az értekezleten elhangzottak termékeny talajba hullottak. Néhány építész: Kaffka Péter, Kozma Lajos, Vágó László mindenképpen arra igyekezett, hogy egy ilyen egyszerre épült lakótelep létesítésének lehetőségét megteremtse. Fáradozásukkal sikerült a Fejér és Dános-céget a gondolatnak megnyerni. Igy azután 1930 má-

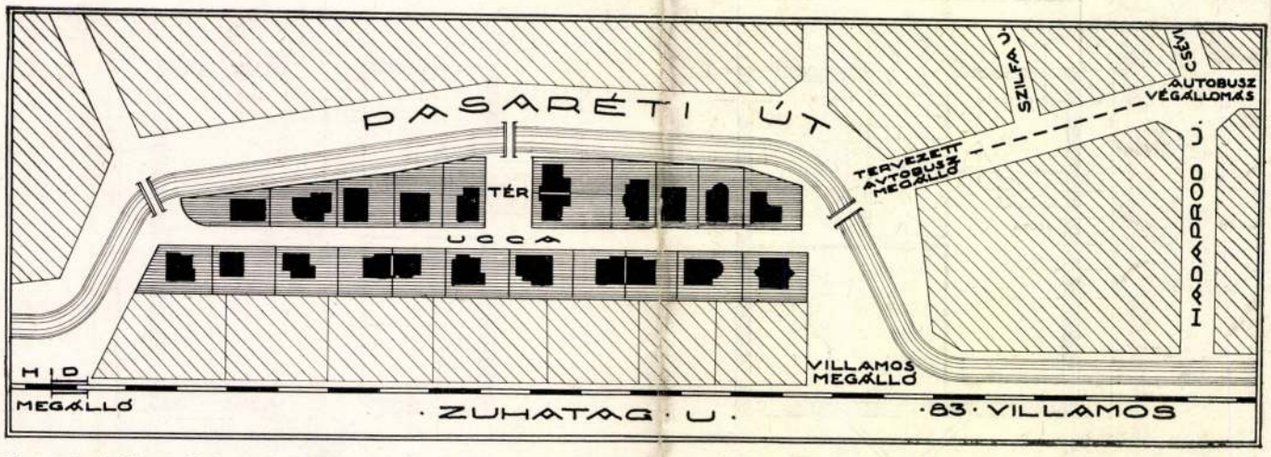

Versuchssiedlung-Budapest, 1931.

Wälder Gyula

vód

MÉ. 1922. 1-3. n.

25-31/1- (Margitszi-
geti everőclub-
bárak, képekkel)
terverte fenti

vegjes

C.26

1 Rot. 8°

Leguay,
M. Louis

Notice sur un Carneillou ou cimetière de l'âge archéologique de la pierre, découvert à La Varenne-Saint-Hilaire, commune de Saint-Maur-Les-Fossés (Seine) en Janvier 1860.

(Különnyomat)

Wälder Gyula

Lasd

MÉ. 1913. 7. 12.

12. l.

Könyvtáramban

PERLE DE PARIS
LADY
finom
és
diszkrét
EAU DE
COLOGNE
és a
PARFÜM
PERLE
de
PARIS
Lady
KAPHATÓ MINDEN JOBB
DROGERIABAN ÉS ILLATSZERKERES-
KEDESBEN.
KISPÁL

vegyes

d. 51.

1 Rôt. 8°

Leguay,
Louis

Procédés employés pour
la gravure et la sculpture des os
avec le silex à l'époque préhistorique.

(Extrait des Bulletins de la Société d'Anthropologie
de Paris séance du [illegible])

<Wälder Gyula>

[illegible]

<> Családi lakóházak. MÉ. 1922 1–3. 4. (Erőnagyösi lakóház, sárosmegyei kastély, besnyői úrilak, Forster-villa, vadászkastély.

Wälder Gyula

tervezte a miskolci városi női felső kereskedelmi iskola épületét 1925 (?) ben.

Halm Leszik

222. l.

II. Hivatalból tagok:

a) az átszervezett Országos Magyar Gyüjteményegyetem keretében szerepelt négy nagy közgyüjtemény főigazgatója:

Országos Levéltár főigazgatója: *dr. Herzog József*
Szépművészeti Múzeum főigazgatója: *dr. Petrovich Elek*

A Magyar Nemzeti Múzeum, illetve az Iparművészeti Múzeum főigazgatóját megillető helyek az 1934. évi VIII. t.-c. intézkedései következtében megszűntek, miután e két nagy közgyüjtemény helyzete az Országos Magyar Gyüjteményegyetem helyébe lépő új jelentést nyert Magyar Nemzeti Múzeum keretén belül gyökeresen megváltozott. Az átszervezett intézmények helyébe lépő új intézmények ösztöndíjtanácsi képviseletét biztosító intézkedések folyamatban vannak, de a jelen névsor összeállításának időpontjában még nem tétettek meg.

b) a külföldi magyar intézetek kurátorai és igazgatói:

Bécsi Gróf Klebelsberg Kuno Magyar Történetkutató Intézet igazgatója: *dr. Angyal Dávid*
Berlini Collegium Hungaricum kurátora: *dr. Farkas Gyula*
Berlini Collegium Hungaricum igazgatója: *dr. Támedly Mihály*
Római Collegium Hungaricum kurátora: *dr. Gerevich Tibor*
Római Collegium Hungaricum igazgatója: *dr. Miskolczy Gyula*

Wälder Gyula

tervei szerint épült
1928-ban Nyíregyhá-
zán a rk. egyház
három emeletes bér-
palotája.

Hunek

57. l.

1202	8	1255	200	1308	20
1203	8	1256	40	1309	200
1204	120	1257	40	1310	1000

gő	Nr. Szám	Pengő	Nr. Szám	Pengő	Nr. Szám	Pengő
60	1652	845	1705	80	1758	120
80	1653	365	1706	50	1759	24
80	1654	1800	1707	40	1760	1200
20	1655	2160	1708	100	1761	120
20	1656	1080	1709	120	1762	100
80	1657	760	1710	32	1763	48
60	1658	1120	1711	200	1764	32
20	1659	960	1712	16	1765	40
00	1660	720	1713	8	1766	640
40	1661	1225	1714	160	1767	40
60	1662	1335	1715	32	1768	160
60	1663	600	1716	48	1769	160
60	1664	550	1717	32	1770	320
20	1665	500	1718	160	1771	320
00	1666	600	1719	200	1772	320
40	1667	550	1720	48	1773	160
00	1668	280	1721	160	1774	100
00	1669	330	1722	160	1775	160
00	1670	160	1723	5	1776	160
00	1671	400	1724	48	1777	200
00	1672	200	1725	80	1778	320
00	1673	300	1726	24	1779	48
00	1674	300	1727	40	1780	32
00	1675	400	1728	8	1781	32
00	1676	260	1729	40	1782	24

Wälder Gjula

l.

Csobán Hajduvm

203-l.

Magyarország Műkincsei III. 140.

Wälder Gyula

terverte a ciszterci-
ták ht Szure hercej
uti pléb. templomát
Épült 1937–38

Horotemplép

49. l.

Wälder Gyula

megvett terv

vród

MÉ. 1917. 7-9.

sz. 13, 14. l.

(A József-fincár-
vaház tervpályá-
zata, távlati
kényelt és alaprajzzal

B

CLUJ, PIAȚA UNIRII 8.

LSYRUP

OF.

IVSKY
LKOTÓ
ÁNYA
Z

KLERÓZIS
EN

HASZNÁLAT UTÁN

ERE. ◆ KAPHATÓ MINDEN GYÓGYSZERTÁRBAN.
ÜGYNÖKSÉG:
ANN BUCUREȘTI, CALEA MOȘILOR 31.

ÉL A GYÓGYULTAKTÓL ||*

Wälder Gyula

l.

ÉIÉM. 1930. 108. l.

Kiváló tisztelettel

elnök.

de papirnemügyár r.-t. Budapest.

Wälder Gyula

elkészült az alábbi
tervvel.

Építő Ipar – Építő
művészet. 1930. 1–2.
sz. 6. l. (A Kecske-
méti Református
barátok templomának
bővítési tervei.)

9. A középiskola legmagasabb osztályát elvégezte

10. A középiskola II-ik osztályát elvégezte-e? .....

11. Az elemi népiskola VI-ik osztályát elvégezte-e

12. Az iparos- és kereskedőtanonc iskola III-ik o

13. Az elemi népiskola IV-ik osztályán felül az i
elvégezte-e? .....

14. Ipari üzlet, vagy vállalatnál, — ideértve a bá
közlekedést is, — dolgozik-e az utolsó 5 éve
szakításokkal ugyanegy munkanemben (szakmá

15. Őstermelés körében vezető munkási, vagy felügye

16. A 14. és 15. pontok alá nem sorolható egyéb köz-,
bármely foglalkozás körében legalább 5 év óta

17. Ha nem volt 5 éven át, volt-e legalább 3 éve

18. Katonaságnál, vagy csendőrségnél kiszolgált a

19. Az országos szinészegyesületnek tagja-e? .....

20. Mióta lakik Budapesten? .....

JEGYZET: Ebből a nyomtatványmintából szük
(IV., Központi városház II. em. 21

Wälder Gyula

wod
2

ÉIÉM. 1930. 17-18 sz.
71. l. (A keckeméti
ferencrendi zárda.)

Budapest, 1907. julius 16.-án

8305/1907. Rigler József Ede

Wälder Gyula

cikk

ÉIÉM. 1926. 19-20 sz. 83. l. (Wälder Gyula újabb építő-művészeti alkotásai)

E nevek

ben. Azóta gyakran felmerülnek ~~ugy~~

vészlexikonokban, részlettanulmányok-

élesebbé vált

o történeti arcélt ~~kaptak~~ volna és

asznált forrásokban ~~xxxxx~~ mondottak-

Mint oly gyakran a középkori magyar

meg kellett elégednünk adatokkal és

Nemunkra

v és a formák~~at nem tudtuk~~ megköze-

tünk abban merült ki, hogy e

~~itt-ott~~ mestere~~in~~ket a gyakori di-

s Szent István óta kimutatható lom-

ük

ozatába beleillesz~~teni~~, őket e~~nnek a~~

ssuk. E

selőiként mélta~~tni~~, ~~mely~~ kisértésnek

2/

ett.

k, Budai kőfaragók és kőfaragójelek.

55.

Ráskai Lea

k Albertről és Péterről ~~xxxxxxxxxxxxxx~~

Wälder Gyula

red

MÉ. 1920. 1–6 n.

(Vasvások,
Kinekkel)

Wälder Gyula

MÉ. 1920. 1–6. f.

32. l.

----------szám.

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

A beadvá

Melléklete

Egyúttal e

Előirat sz

Utóirat sz

Másolta:

Összeolva

Wälder Gyula

II. díj.

Kiss Tibor dr.: A budapesti városháza 1940. évi tervpályázata. Technika 1941. 24, 28. l.

* Távlati képpel és helyszínrajzzal.

Müv.

b. 64

Grieber

Bernhard

1 Bd. 8°

Die Elemente der Kunstthätigkeit

erläutert von —

I – IX. + 1.-290. M.

Leipzig

F. A. Brockhaus

1875.

Wälder Gyula 72

A KIR. JÓZSEF-MŰEGYETEM HAUSZMANN-PÁLYÁZATA. Hauszmann Alajos tanár, aki a magyar műépítészi karnak egész nemzedékeket nevelt már, mint minden évben, úgy az idén is, pályadíjat tűzött ki negyedéves hallgatói számára. Az 1905-ik évi pályázat tárgya egy főúri fürdő volt. Hatan pályáztak: Friedrich Lajos, Lechner Lóránd, Skuteczky Sándor, Tornalljay Zoltán, Román Ernő és Wälder Gyula. A pályázók mind jeles növendékek és munkáik révén dícséretet érdemelnek. A pályaművek között kitűnt Román Ernő jó alaprajza, nemkülönben Tornalljay Zoltán műve; nagy készültséggel megrajzolt tervezet, mely azonban túllépte a programm határait. E művek kiválóságuknál fogva másodsorban nyertek jutalmat. Az első díj nyertese Wälder Gyula, aki már tavaly is mint harmadéves építészhallgató elnyerte a negyedévesek számára kiírt Hauszmann-pályázat díját. Mivel Hauszmann tanár maga figyelemben és méltatásban részesítette Wälder Gyula pályaművét, az ő szavaival ismertetjük azt e helyen. Az alaprajz klasszikusan egyszerű, a tervező a programm rendelkezéseit szigorúan betartotta és azokat túl nem lépte. Arra törekedett, hogy már a külső kiképzésben is az épület rendeltetését és célját jellemezze, ami sikerült is. Klasszikus ízlés alapján indul, de az akadémikus formák keretén belül saját egyéniségét is érvényre juttatja. Az egyes helyiségek oldalvilágítással, az öltözők és a belépő pedig kupola-világítással vannak ellátva. Az épület külseje nyers téglafalazatból van tervezve, lábazata és párkányai faragott kőből. A diszítések majolika- és mozaik-betétekből készülnek. Belső kiképzésénél két eredetiség nyilvánul. Főmotivumul a pávát, ezt a szépségében pompázó

alakban, hol reliefben, hol stilizálva úgy az épület belsejében, mint külsején mint akrotéria, gazdag változatosságban szerepel és nem válik feleslegessé, sem unalmassá. Továbbá a belső kiképzésnél következetességgel új modern mozaikot (érdes kavics) alkalmazott, amely fürdőnél, melynek falai betonból készülnek, stílszerű és szerves összefüggésben áll a szerkezettel és rendeltetésével. Kőmetszései nem kanyargósak, sem természetellenesek, de választékos ízlésűek. A tervezet részleteiben kidomborodik a tervező egyéni ízlése, de a mű egészben véve mégis klasszikus stílusban tartott, monumentális benyomást keltő harmónikus alkotás. A tervezésnél a költség nem volt korlátozva, a főúri fürdő 1.200,000 koronába kerülne. A művészileg megrajzolt tervekből az látszik, hogy tervezője feladatának színvonalán állott, annak minden részletével tisztában volt és azokat teljesen kidolgozta.

A pályaművet e számban reprodukáljuk.

Művészet 1905
202. l.

Waelder Gyula

Szent Imre-emlékkiállításon a Művészarnokban épületészeti terveivel szerepelt.

NU. 930. VII. 13.

Wäldar Gyula

Szent Imre-emlékkiállításon a Műcsarnokban egyházi épületeknek és Magyarország híres templomainak fényképével szerepelt.

PH.930.VII-13.

Wälder Gyula

építőművész

Képzőművészeti Társulat jubileumi kiállitása - a Műcsarnokban - az épitészeti részben szerepel nagyobb terjedelemben.-

Magyarság
1930.XII.21.

Wälder Gyula

Templom-terve, a Magy.Képzőm.Egy.jub.kiáll.-én.

P.H.934.XII.12.

Wälder Gyula épitőművész

Ezüstérem kitüntetést nyert, a Magy.Képzőm.
Egy.jub.kiáll.-án.

P.H.934.XII.22.

WÄLDER Gyula

M. Tudóslexikon A-tól Z-ig.
Bp. 1997 858-859.

Wälder Gyula

l

Harrer Ferenc

A Fővarosi Köz-
munkák Tanacsa
1930 – 1940
Bp. 1941.
95. 96. l.
97. l 98. 99. l.
184. l 275. l. 277 l.

4 - rlh

... a nyugati látóhatáron. Aztán, mintha játszi kedvükben hófehér felhőlapdákat dobálnának a magasba, megjelenik az első öklömnyi gomoly. Utánuk másik, harmadik. Szemlátomást nőnek, dagadnak, szaporodnak, elformátlanodnak és egyre gyorsabban emelkednek az égtető felé.

A legtöbb vándor ügyet se vet ez égi jelenségre. Pedig ezekben az apró gomolykákban fészkel a vihar. A fehér felhőcsomók lassan összefolynak. Szürkévé mocskosodnak. A keleti égen még erősen tűz a nap, még mi se sejteti, hogy égiháború közelg, de az állat már érzi. A vízityúk kotyogva gyüjti kicsinyeit szárnyai alá. A bibic, sirály sikongva ível a morotva fölött. A hangyák napsugárban fürdő bábjaikat lázas sietséggel hordják bólyaik mélyére. A fűszálak hegyén bődikék teregetik hártyaszárnyacskáikat. Lyukába bújik a tücsök. A füzgallyon brekegni kezd a leveli béka. Szúnyograj táncol a levegőben s a nünükebogár kivonszolja vastag potrohát az ösvényporondra és ott szopogatja a gyujtóványfű édes nedvét. Valahány mozdulás, annyi jel, hogy születőben a vihar.

A Fertő felől megérkezik az első hirnök: a nádbugát, buzogányt, ökörtarkkórót, katángot meghimbáló szellő és mind erősebben fésülgeti őket. Majd elsárgul az égalj. Aztán szürkéssé, szennyessé válik. A szellő vad rohanású széllé erősödik. Sivít, jajong, zúg, bömböl. Mintha a Fertőszög mocsaraiban lakó lidérckék, selők, sulyákok, mocsárlepedőiket teregetnék

Wälder Gyula

Arcképe

Makoldy József:

Amint én láttam.

Riportrajzok.

Bp. 1926. 38. l.

...zula Bácsi!

...kesztem sokáldalú Na-
...o film fehérelait a fres-
...og, hogy megköszönjem
... teljes megemlékezése-

Wälder Gyula

14.000 P. II. díj

l

Halász városhaza kibőv

20. l 28-29. l.

4./ Műemlék alatt ezutt
letén (Nagymagyarország) álló, ve
terek hazai ingó és ingatlan alkc
festményeket, szobrokat és iparmi
művészeti termékeket, érmeket és
ván korától kezdve körülbelül 185
előző korszakok együttes összefog
lágot.

5./ A munkában részt va
ötven kötet (nem mi) ilymódon val
a továbbiak folyamán, hasonló hat
kötetre. A számitások szerint a t
1936. tavaszára készen állhat.

6./Az ügy érdekében vég
névszerint is meg fog emlékezni,
Műemlékek Országos Bizottsága nén

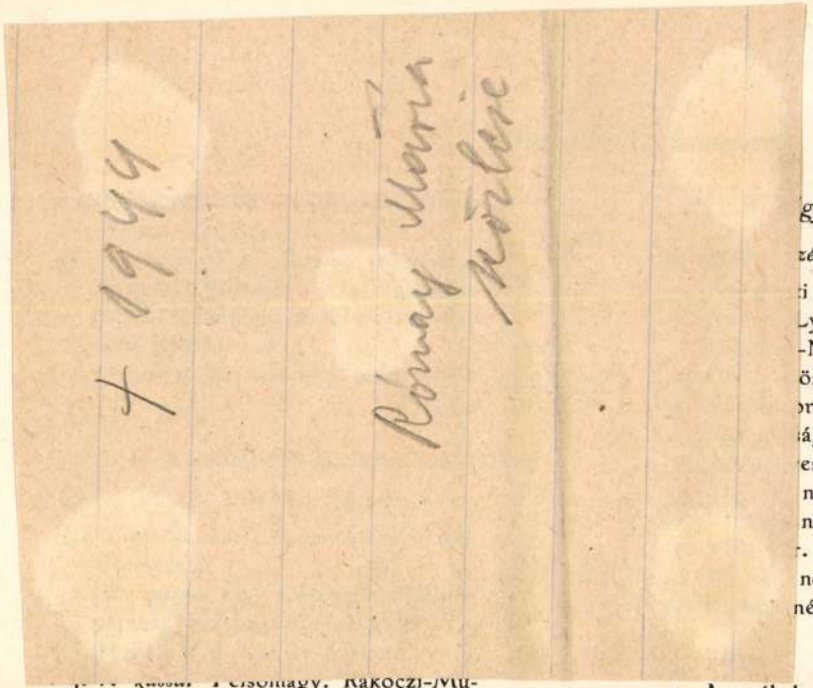

gyes könyvtárak segélyezésé

zékesfőváros területén:

i Könyvtár-Egyesület ---
Lyceum ---
-Népakadémia ---
özp. Kath. Legényegyesület
rsz. kir. nevelő- és tanint.
ága ---
esületi hajóskönyvtárra ---
nép- és iskolai könyvtár ---
népkönyvtáregyesület ---
. közjótékonysági egyesület
nép- és iskolai könyvtár ---
nép- és iskolai könyvtár ---

Összesen:

1. A székelyudvarhelyi r. kath. főgimn.

a kérést fedezet hiányában nem teljelyel berendelni kér s a jegyzéket az előadónak néhány napon belül bemutatja, hogy a további intézkedések megtehetők legyenek. Az ülés ehhez hozzájárul.

adó bemutatja a Liptóvármegyei Múzeumkérését múzeumának és könyvtárának áll. alá való helyezése és segélyezése iránt. érdemleges döntés előtt a gyüjtemények megtekintésére *Fejérpataky* Lászlót és ózsefet kéri fel.

adó bemutatja Borsodvármegye alispánátát, mely szerint a vármegye közönsége ay Béla-féle éremgyüjtemény 8000 K z 4000 K-val hajlandó hozzájárulni, Miss polgármestere azonban a város részéozzájárulást elhárítja.

ei törvényhatóság határozatát az ülés örtudomásul veszi, Miskolcz városa azonresendő, hogy a vételhez a maga részéulion hozzá, mert a Főfelügyelőség a

25. *Előadó* Divald Kornél régészeti szakmegbizott nyári gyüjtési programmjának megállapítását kéri.

Divald folytassa gömörmegyei kutatásait s terjeszsze ki működését a Gömörmegyével szomszédos községekre is.

Az Orsz. Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó intézetek részére az 1914. év első felében adandó államsegélyek tárgyában az Orsz. Főfelügyelőség úgy határozott, hogy a félévre eső 50.500 K rendes és 75.250 K rendkivüli államsegélyekből e félévben nem az eddig követett módon fogja az intézeteket részesíteni, hanem a javadalmi

Wälder Gyula

lásd

Csát Géza: A barokk építészet emlékei Tatán

Bp. 1939.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

Wälder Gyula

~~Beck Ö. Fülöp~~

Tisza István gróf emlékfeltárja a Tisza István utca sarkán Wälder Gyulával közösen

Uj Idők 1926. 436. l.

A Milliók Könyve uj sorozata

„POMPADOUR MARQUISE SZERELMI ÉLETE"-vel

indult meg.

A sorozat második kötete exotikus miliőben játszik.

A páviánnő

oly szerelmi történet, mely Londonban kezdődik és Afrika őserdőinek mélyén ér véget, a vadak rejtelmes, csodálatos világában. A tropusok költője: **Rider Haggard** irta ezt a regényt, akinek könyvei: *Ő, Ayesha visszatér, Salamon király kincse*, százezer és százezer példányban forognak közkézen az egész világon. A páviánnő: fiatal lány, aki páviánok között nevelkedett az őserdőben, s akinek rajongó ragaszkodása urnőjéhez lélekzetelállitó bonyodalmak okozója lesz.

A sorozat harmadik kötete magyar szerző művét hozza:

Surányi Miklós: A vizözön

UISE SZERELMI ÉLETE

Wälder Gyula

Kabdebo Ap.

4. l. 13. l.

17. l.

28.évi augusztus hó 2-án. A miniszter

n s.k. miniszteri tanácsos.

atalos másolat hiteléül:

Faronh

zteri s.hiv.igazgató. h

Wälder Gyula épitömüvész

Kis ezüstérmet nyert a Mücsarnok kiáll.-én.

Magyarság, 934.XII.22.

Wälder Gyula

lásd okv.

Oberbauer 1939

címlap

SZÉPMŰVÉSZET
SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST
IV, GRÓF KÁROLYI-UTCA 28
T.: 182-610

Kedves Jó Gyula bá

Engedd meg, hogy k

mat őszinte örömmel tol

Iga nagyrabecsülés

WÄLDER GYULA

Farkasrét

2003.

28.0.

Hahn

WÄLDER GYULA

Prakfalvi E. : Röm. kat. templ.

2003.

61.0.

redk= Nov ky, A^B0gnes
9906= un
9908= H
katg= 4
9900= 16.08.99
revi= 12 Aug 1999/SCHUBART
created 3 Jul 1998/BRANDT
9990= oder Fam.?
xxx0
knde= kndthb

ÉPÍTŐMŰVÉSZET

WÄLDER GYULA ELŐADÁSA A SZOMBATHELYI MÉRNÖK NAGYGYŰLÉS ALKALMÁBÓL

JULIUS WÄLDER: BAUKUNST. Ein jedes Gebäude, ist so zu konstruieren, dass es zweckdienlich und in jeder Hinsicht gut sei. Die Betonung der Zweckmässigkeit ist nichts Neues, sie ist eine natürliche Folge der Wohnbautechnik. Die Geschichte der Architektur beweist, dass der Baumeister nicht nur das praktische Ziel vor Augen hält, sondern auch bestrebt ist, sein Werk zur geistiger Nahrung zu gestalten. Die heutige Architektur wird sich dem vom modernen Zeitgeist geformten Menschen anpassen. Der Mensch macht eine geistige Entwicklung mit, seine Kultur bleibt aber unverändert. Ebenso ändert sich auch sein Schönheitssinn nicht. Die Architekten von heute trachten nicht allein nach Einfachheit, sie sind auch bestrebt ästhetische Wirkungen hervorzurufen. Übertreibungen gab es immer. Die Diktatur der technischen Errungenschaften führte nur zu Detailergebnissen. Die hypermoderne, maschinenartige Dekoration der heutigen Gebäude ist genau so unglückselig, wie die Geschmacksverirrungen der Architektur in den neunziger Jahren. Gegen die Objektivität wurde auf dem Gebiete der Architektur zu jeder Zeit viel verbrochen. Die Proletarierwohnung soll kein Künstlerhaus, das Bürgerhaus kein Schloss sein. Man verbleibe bei den materialbedingten Gegebenheiten. Man soll es dem Gebäude ansehen, welchem Zweck es dient. Man hüte sich vor allzugrosser Originalität. Die alten Zeiten sind nicht zurückzuzaubern. Kopieren ist verboten. Das aber, was gut war, kann dem modernen Zeitgeist entsprechend neugeformt werden. Früher waren die Quellen der Baukunst in der kirchlichen Architektur zu suchen. Heute schöpft letztere aus dem Formenschatz der Profanbauten. Die Wiedergeburt des geistigen Lebens wird auch die Schaffung neuer Formen zur Folge haben. Dies gilt sowohl für die geistliche, wie auch für die nationale Kunst. Die ungarische Kunst muss dem ungarischen Boden entspriessen. Wir müssen neues, schaffen, dieses Neue muss aber unserem Geiste verwandt sein. Nicht die Ornamentik allein birgt den nationalen Charakter in sich. Auch dies darf nicht vernachlässigt werden, — echt ungarische Kunst wird aber jene Kunst sein, die dem ungarischen Geschmack entspricht.

JULIUS WÄLDER: ARCHITECTURE. The building must be constructed thus that corresponding with its purpose it should be good in all respect. Proclaiming of fitness is not new, it is a natural consequence of the technics of appartment building. The history of architecture proves that the architect did not miss to give nourishment to the soul too, besides practical purposes. Architecture will turn out according to the modern man created by the spirit of our age. Man's structure does not change, he is developing only mentally, but the love of beauty does not change either. Modern masters are seeking for aesthetic effects besides plainness. There were always who exaggerated, but the dictatorship of technics did not succeed. The architectural errors of the end of the last century were as unfortunate things as the hypermodern machine-like ornaments of the buildings. Much was sinned against objectivity by architects in every age. — The proletarians dwelling must not have the appearance of a monument and the simple citizen's house must not look like a castle. Let us stick to the possibilities offered by the material. The building should look like what it really is, but it has to be original. We cannot reproduce by magic old ages. We must not copy, but whatever was good formerly we may alter according to the spirit of our age. Formerly the sources of architecture were to be found in ecclesiastical buildings, today ecclesiastical architecture draws from the treasure of profane buildings. The renaissance of mental life will bring forth new forms. What concerns ecclesiastical art, concerns national art too. Hungarian art must grow out of the Hungarian soil. We ought to creat something new, but it must be near to our soul. Not the decoration makes the Hungarian character-though this must not be neglected either-what all Hungarians like will be genuine Hungarian.

Úgy megalkotni egy épületet, hogy az a célnak megfelelve, minden tekintetben jó legyen, gyönyörködtesse a szemet, felüdítse a kedélyt, megnyugtassa a lelket, úgy építeni, hogy az alkotás kellemes vagy fenséges emléke is fennmaradjon bennünk — az művészet.

Mint ahogyan a virtuóz ujjai — úgy látják a laikusok — boszorkányos ügyességgel siklanak végig a zongora billentyűin, magának a művésznek azonban ez olyan természetes, magától értetődő és egyszerű, — úgy az igazi építőművésznek is az alkotás végtelenül egyszerű, símán menő, magától jövő.

Az építész legfőbb funkciója a rendcsinálás. Az építésznek rendet kell teremtenie a technikai, az emberi és gazdasági szükségletek tömkelegében.

MAGYAR IPARMUVESZET
1934

vette el munkakedvét iparművészeinknek, de sőt az egész vonalon — főleg a díszítőiparoknál— mindenkit megelőzve, igazi pionírmunkát végeztek és több szakma (pl. még a fogtechnikus is) egyenesen nekik köszönheti korszerűsítését és gyakorlati alapokra fektetését, annyira, hogy egyik-másik mintaképe lehetne magasabb szakoktatásnak is.

Csodálatos erős lélek lakozik ezekben az emberekben, hogy a munka- és iparszeretetük le tudja birkózni önmagukban az elkeseredés szította önző gondolatokat és így lélekben magasabban állnak, mint akik a sérelmes és jogfosztó határozat szövegezésénél tanácsukkal és felvilágosításaikkal közreműködtek.

Vidéki intézeteknél iparművészeink a polgári iskolai státusban vannak, a fővárosban pedig még a tanonciskolai státusnál is hátrább, az elemi iskolai kategóriában.

Nagyon sokat tudnánk még írni az ezenkívüli különféle mellőzésekről, de folyóiratunk szűkre szabott tere nem enged helyet hozzá, de egy tény teljes bizonyossággal leszögezhető, hogy az ötvenéves jubiláris kiállítás, de főleg az ott kiválóan szereplő, sőt utat mutató iparművészeink mostoha kezelése számunkra nagyon ünneprontó momentumul szolgál és így nem tudunk teljes odaadással örülni a kiállítás sikerének és iparoktatásunk előretörésének.

A Magyar Iparművészet e száma iparművészeink iparoktatási munkáiból közöl néhányat fenti állításának igazolására.

KLAUSZ GYULA

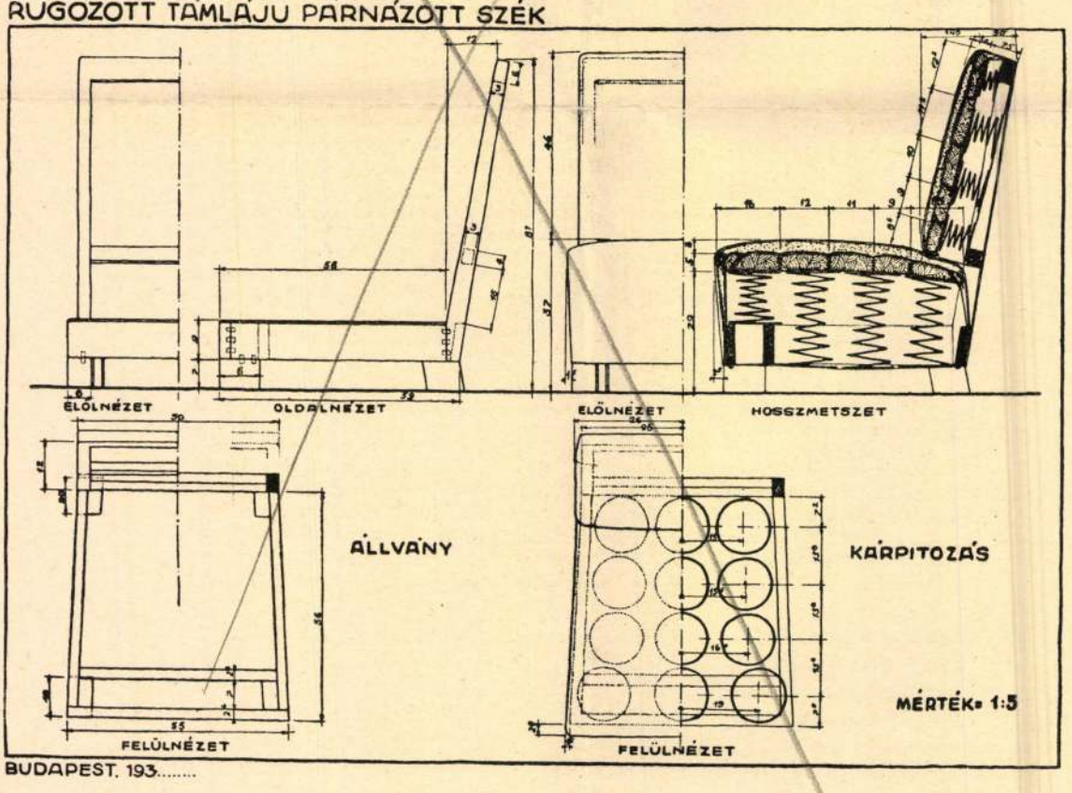

Az iparostanonciskolák 50 éves jubiláris kiállításáról : Kárpitos szakrajz.

A technika követelményeit, az emberi szükségleteket kielégíteni, azokat a gazdasági adottságokkal összhangba hozni és ezeknek észszerű összefüggését a szépségben feloldani és úgy megjelentetni, ez az építőművészet.

A mostanában sokat emlegetett Sachlichkeit, a célszerűség, anyagszerűség, a hasznosság és a tartósság nem új dolgok, hanem az építőművészet kezdetétől fogva természetes követelményei. De igenis, sorsdöntő az építőművészetet determináló konglomerátumban az emberi érzés, a lélek, mely, ha nem jut az őt megillető mértékben szóhoz, úgy az alkotás soha sem lehet művészileg tökéletes.

Amint nem lehet művészi zeneművet alkotni csupán az összhangzattan matematikai törvényei alapján, éppen úgy nem lehet építőművészi alkotást létrehozni egyedül a statikával.

Ezen a ponton válik el az építőművész a mérnöktől.

Az építésznek egy többletet kell adnia, neki kell adnia a szépséget, mert ha azt nem tudja adni, nem építőművész.

Az építőművészet egész története azt mutatja, hogy az építészi alkotásoknál soha nem elégedtek meg azzal, hogy az épület a gyakorlati életnek feleljen csak meg, hanem igyekeztek a szemek is valamit nyujtani és a szemen keresztül a léleknek.

Nem elég a test kényelmét kielégíteni, ezzel csak az állatok elégednek meg, — a léleknek is megvannak a maga igényei.

A mai korszellem egy új emebertípust, a sportférfi és a gépkezelő ember alakját formálta ki és bizonyos, hogy az új stílus ezekhez hasonul, az építőművészet is ezeknek tesz engedményeket.

De vajjon meri-e valaki állítani azt, hogy ez a típus egyoldalúlag tovább fejlődve, mely határértékig fogja megadni az emberiség jellegét, hogy ez lesz-e valamikor az, amit általános emberinek nevezünk.

Vajjon meri-e valaki állítani, hogy hamarosan eljutunk a falanszterhez.

Én azt hiszem, hogy addig nagyon ki kell hűlni ennek a földnek és Madách is csak így képzelhette el utópisztikus államát.

Volt már egy idő, amikor magasan állott a testiek kultusza, de e kor, a pogány görögök kora, megadta és kielégítette a lélek szükségletét és soha művészet úgy nem virágzott, mint a görögöknél, és soha művészet nem volt oly hosszú életű és örökértékű, mint az övék, mert évszázadokon át fejlődő emberiség mentalitása fedte a görög emberi érzést és felfogást.

Az emberiség fejlődése főleg az eszközök szaporodásában a test kényelmét szolgáló, az ipari termelést előmozdító gépek megsokasodásában nyilvánul meg. Az emberiség fejlődött, de az ember megmaradt annak, aki volt kétezer év előtt.

Az ember gyomra, szeme, szíve nem változott, nem változott az öröm és a bánat, nem változott a test élvezete és fájdalma, nem változott a vágy és a szerelem.

Változhatott a jog és változhatott az etika, változhatott a tudomány, de ami meg nem változott szerveken át jut a lélekhez, az örök szépség és az erre való igény, a változó művészetek mellett is megmarad.

Az építészet a korszellem szilárd és testet öltött maradandó megnyilvánulása és az építőművészet éppen azért a legpontosabb fokmérője a kor kultúrájának.

Hála Isten, az igazi haladó modern építészet és annak nagy mesterei, a korszellem hozta egyszerűségre való törekvés mellett is, keresik a formákat tömeg- és részletmegoldásokban, az esztétikai hatásokat és az építőművészet régi fegyvertárából használják a szimmetria, a ritmus, az arányosítás eszközeit.

De mint mindig, úgy most is vannak túlzók, vannak olyanok, akiknek a társadalma ki akar pusztítani minden eddig kitermelt kultúrértéket, kik az anyagi lét igényei szerint elgondolt társadalmi gépezetbe akarják az emberiséget belekényszeríteni.

Ezek a technikai haladás nevében szellemileg lefokozták az emberiséget és annak építészetét is teljesen alárendelték a gyakorlati ész által egyedül üdvözítőnek mondott célszerűség terrorisztikus diktatúrájának.

A technikai fejlődés nem hozza magával a kultúra emelkedését is.

A lelketlen ember, a kiskaliberű nyárspolgár és a kulturátlan munkás megrészegedett a technikai vívmányok sokaságától és föléje akar kerülni a szellemileg ép és teljes ember fölé s ezek, ha a küzdelemben produkálnak is részleteredményeket, a nagy győzelem nem lehet az övék.

A hipermodern építészet gépszerűleg alakítja a házat és gépelemek alkotják az ornamentikát ez éppen olyan szerencsétlen dolog, mint amikor a kilencvenes években renaissance-motívumokkal díszítették a Máv. mozdonyait, vagy amit egy szanatóriumban láttam, ahol a tornagépet s a zandert wimpergákkal és gótikus krabbákkal ékesítették. A gépnek megvan a maga külön esztétikája, de ezt átvinni az épületre, igazán merev ellentétben áll minden tárgyilagossággal.

A tárgyilagosság, vagy mondjuk, a tartalom igazsága is, mindig kelléke volt a művészetnek.

Az ellen az igazság ellen sokat vétkezett a XIX. század építészete, amikor a sörcsarnokok és pezsgőgyárak mint lovagvárak prezentáltattak, de vétkezik a XX. század is, amikor az

áhitat szentélye, a templom, egy vasúti indóház kietlen képét mutatja.

De vajjon tárgyilagos dolog-e az, amikor proletárlakások tömegéből monumentumot formálnak, jobb-e ez annál, mint amikor a bérházak barokk palotahomlokzatot kaptak.

A felhőkarcolónál célszerű acélvázat adni, de célszerű-e vajjon a családi lakóházat acélból, betonból és üvegből építeni, hogy azután gondot okozzon, hogy miképen védjük meg a lakást a hidegtől, a melegtől és hogy mivel izoláljuk az áthallások ellen.

Mennyivel jobb és olcsóbb egy családi lakóháznak a télen meleget tartó, nyáron a meleg ellen védő öreg téglafal, a rideg vasablak helyett a faablak és zsalugáter.

Mint minden művészetnek, úgy az építőművészetnek is igaznak kell lennie, az épület ne akarjon másnak látszani, mint ami, sem tömegében, sem formájában, sem anyagában.

Az építmény legyen mindig természetes, magától értetődő, sohse legyen hivalkodó és szenzációt hajhászó.

Az épület legyen eredeti : de az eredetiség nem azt jelenti, hogy az még soha sem látott és feltűnő legyen, hanem azt, hogy ne legyen soha már létező objektumoknak másolata, mert a másolás nem művészet.

Az építményt — legyen az kicsi vagy nagy — egy nagy, egységes akarásnak kell létrehoznia, amely mindenkor megnyilvánuljon rajta, amely azt művészi alkotássá minősíti.

Ha az ember az építészetet, a napi küzdelmeken felülemelkedve, magasabb szempontból tekinti át, a stílus és nem stílus feletti vitákat, ezek kicsinyesnek tűnnek fel, mert egész bizonyos, hogy a régi időket visszavarázsolni nem lehet, nem is kell, az idők változnak és velük változik minden. Ma nem lehet a régi gótikát csinálni, vagy a XVIII. századot megismételni.

De ha valami kedves és jónak bizonyult, miért ne lehetne ahhoz kapcsolódni, azt a mai kor szellemében kialakítani.

Vajjon a zeneszerző ma csak two-steppet és tangót komponálhat, nem vesszük-e tőle hálásan a fülbemászó valcert?

A művészetben, melyet az ember csinál, az ember minden szép és jó tulajdonsága van összesűrítve. Az ember egyik érdekes tulajdonsága, hogy mindig újat kíván, de az emberek tömege ezzel párhuzamosan szeretettel van emlékei iránt, megbecsüli azt, ami azokban jó, szép és kedves. Ez a két emberi tulajdonság, ha az első pillanatban ellentétesnek is látszik, mégis sokszor megfér egymás mellett.

Lehet újat alkotni anélkül is, hogy elpusztítsuk a bevált értékeket.

Az anyagok és szerkezetek fejlődésének folytonossága még a legmodernebb épületbe is hoz bele valamelyes tradíciót, az úgynevezett tradíciós alapon álló modern épületeknél csak az adagolása nagyobb a tradíciónak.

A tradíciós építkezésnek főleg az egyházi építészetben van nagy szerepe, ami alatt azonban nem azt értjük, hogy gót vagy barokk templomokat kell csinálnunk.

A kereszténység, de különösen a konzervatívnak ismert, de az élettel, a korral mindig haladni tudó katolicizmus, mely éppen ezáltal mindig új erőforrásokhoz jutott, mindig az élén állott az új művészi törekvéseknek, a művészi haladásnak.

A katolicizmus templomstílusát mindig a kor vezető érzése determinálta, úgy, ahogy egymásután jöttek : az aszkétizmus, a misztikum, a felmagasztosulás, majd a küzdelem után győző egyház hatalmának pompában való ragyogtatása, de úgy a ragyogásban, mint az egyszerűségben egyformán benne volt az áhítat, benne volt az, ami örök.

Krisztus Urunk idejétől az utolsó egységesen zárt stíluskorszakig, a barokkig, de ezt is beleértve, a templom volt az a monumentum, amelyen kialakult a stílus, s ezt vették át a profán épületek. Hogy a mai lázas keresésben a templom helyes formáját olyan nehezen találják meg, annak okát főleg abban látom, hogy a mai időkben a profán épületek között vannak a példaképet adó, az úgynevezett csúcsalkotások és ezeknek tömeg- és részletképzését viszik át a templomra is.

A háború utáni időkben elvitathatatlan a katolicizmus nagy fellendülése, a hitélet emelkedése, az új katolikus szellem győzelme a hívek között és fölött.

Lehetetlen, hogy a leki élet megújhodása a templom formájának megújhodását ne hozza magával, és ez magától fog kialakulni. A katolikus szellem nem kíván szenzációkat, s majd ha lesznek építészek, akik szívükben mély kereszténvi alázattal s hitük szépségének bámulatával, szentekéhez hasonló áhítattal és egyházuk diadalának tudatából megerősödött önérzettel látnak a munkához, akkor fog véglegesen kialakulni az új forma, amely sugározza az érzéseket és azt a szellemet, amellyel készült.

És ami áll a templomépítésre, az áll a nemzeti építészetre is. Ahogy a templomot vallásos lélekkel, úgy a nemzeti stílust csak magyar lélekkel lehet kialakítani. Szeretni kell a magyarságot, közel kell férkőzni a nép szívéhez, szeretni kell az ország történetét, bámulni a multját és ragaszkodni a röghöz, amelyen élünk.

Nem szabad átplántálni ide idegen művészetet, a magyar háznak a magyar földből kell kinőnie.

Mindig újat kell csinálni, de mindig olyat, ami természetes, amivel közel jutunk honfitársaink

szívéhez és ha olyat tudunk alkotni, ami idehaza osztatlanul tetszik, akkor értük el célunkat.

Az ily célkitűzéssel létesített alkotások összessége fogja kialakítani a magyarság jellegzetes építészetét.

Nem az úgynevezett magyar mütyürkék felrakása adja meg a nemzeti karaktert, de azért népünk gazdag művészetében rejlő értékeket sem szabad elhanyagolnunk. A nagymagyar akarás az, amely nemcsak a dekorációkban, hanem a tömeg képzésében és tagolásában és a belső tér képzésében is újat, eredetit tud mindig alkotni.

A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS TEMPLOMOK MŰKINCSEI

DR. ALEXANDER MIHALIK: DIE KUNSTSCHÄTZE DER UNGARLÄNDISCHEN CALVINISCHEN KIRCHEN. Anfangs werden von den ungarländischen reformierten Gemeinden nicht nur die katholischen Kirchen, sondern auch deren Devotionalien in Gebrauch genommen. Auf diese Weise ist es zu erklären, dass man in den calvinischen Kirchen so viele Prachtwerke der ungarischen Goldschmiedekunst der Gotik und Renaissance antrifft. Seit der Mitte des 17. Jahrhunderts ist aber auch eine selbstständige Goldschmiedekunst zu verzeichnen. Sehr charakteristisch ist der im 18. Jahrhundert entstandene Glockenkelchtyp, eine einzigartige und nirgends sonst zu findende, typisch ungarische Kelchform. Unter den reformierten Altardecken ist auch die älteste (1548) von Damenhand ausgeführte Stickerei anzutreffen. Die Zahl der zu kirchlichen Funktionen bestimmten Zinngefässe beträgt auch mehrere Tausend, diese sind aber grösstenteils von keinem besonderen künstlerischen Werte.

DR. ALEXANDER MIHALIK: WORKS OF ARTS OF THE CALVINISTIC CHURCHES IN HUNGARY. The Hungarian Calvinistic church taking possession of Catholic churches used their church furniture too. That accounts for the innumerable medieval Gothic und Hungarian renaissance goldsmith works in Calvinistic churches. But about the 17th century there was developing an independent Calvinistic goldsmith craft. A bell-like cup developped in the 18th century, what may be said to be the most characteristic and most independent Hungarian Calvinistic form of cup. It is among the Calvinistic covers for the Lord's table that we find the oldest (1548) Hungarian embroidery, made by high-class women. The number of tin vessels destined for ecclesiastical use amounts to several thousands, but they are not of a high level.

Református egyházaink liturgikus felszerelései az emlékanyag közvetlen szemléleti útján bizonyítják, hogy a csonkamagyarországi egyházak az aranyozott ezüst, a réz és az ón szentedények, valamint a színes selyemszálakkal s az arany- és ezüstskófiummal hímzett úrasztalterítők oly jelentős és nagyszabású emlékeit őrizték meg kegyelettel, melyek közül számos darab az egyházi vonatkozásaiból és liturgikus jelentőségeiből messze kimagasodva, a magyar művészettörténet legjelentékenyebb alkotásait is képezik. Református templomainkban közel ezer olyan kehely és úrasztali pohárnak használt edény rejtőzik, melyek majdnem teljes állagukban a magyar művészeti mult figyelemreméltó alkotásai. Pár százra rúg a történeti vonatkozásainál fogva is jelentékeny kenyérosztótányér száma. Ezeken kívül ezer ón-borkupa, kancsó és tál s ugyancsak ezer asztalterítő és kendő az a liturgikus anyag, mely a magyar reformátusság kerek négyszáz esztendős multjának a csonkaországban maradt beszédes hírnöke. Ezeknek, az Országos Református Kongresszussal kapcsolatban, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban való felsorakoztatása hű tükre a magyar reformátusság történetalkotó szerepének, a hazai kultúrában, művészeti életben és az egész nemzet műveltségében kifejtett képességének.

1.

Református egyházaink szentedényeinek sorát a bőnyrétalapi templom kelyhe nyitja meg. A középkori magyar művészetnek ezt a remekét a XIII. század végén, avagy a XIV. század legelején készítette ügyeskezű mestere. Felépítése és szerkezete még román elemeken alapszik, de a francia kezdeményezésű gótika szelleme a formáján már döntően érvényesül. Talpán trébelt liliomos és pettyes díszek között a négy evangelista mellképe díszlik niellós és kékzománcos medaillonokban. A tradíció szerint a győri székesegyház kincstárából került a bőnyiek birtokába. Ezzel ellentétben álló hagyomány arról tud, hogy a XVIII. század végén egy Pannonhalmáról menekülő szerzetes rejtette el Bőnyőn az elkobzás elől. Jó megmunkálása és nemes művészi hatása mellett jelentőségét nagyban emeli és ritkasággá teszi az, hogy a magyar művészeti alkotások e korbeli emlékei-

nek tömeges elpusztulása miatt e kehely jóformán társtalan a magyar ötvösművészet történeti emlékei sorában.

Remek példája és hírnöke annak az egykori magyar művészetnek, mely az olasz és francia hatásokon nemesedve, főleg azután Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás alatt annyira izmosodik, hogy egyes szerencsés korszakaiban a nyugati népek művészetének rangját gyakran eléri, gyakori esetekben pedig túl is szárnyalja.

Régi ötvösségünk e magas fokra főleg a XV. században jut. Ekkor már a kölcsönzött formákat sokszor teljesen nemzetivé tudja alakítani, sajátságos technikáinak alkalmazásával pedig tanítójává is válik nemcsak a környező népek, hanem a messzi távoli nemzetek művészeinek is. E technikák sorából a sodronyzománcos eljárás a legjelesebb. E díszítéssel ékített kelyhet hazai református egyházaink közül csak a v a j a i templom bír. E szentedény keletkezési korát a XV. századra tehetjük. Eredetileg katholikus egyházi célokra készült, a vajaiak csak 1734-ben szerezték meg egy bizonyos Boros Katától cserébe. A kehely mai állapotában igen rozoga ; kosarának hat sodronyzománcos lemezéből mindössze egy maradt meg, szárgyűrűi is későbbiek. Csonkaságában is azonban beszédes hírnöke gótikus magyar ötvöseink egykori magas technikai képességeinek s a sodronyzománcozásban való utolérhetetlen remekeléseinek.

Gótikus ötvöseink másik sajátos, nemzeti technikája a börtűs filigrán. Református egyházaink közül a g y ő r i dicsekedik az ilyenfajtájú kelyhek egy remek példányával. Az ezen alkalmazott filigránműves dísz is igazolja, hogy régi ötvösmestereinek a csavart drótból és az apró fémgyöngyökből álló ékítményt ez alkalommal is oly bravúrral tudták alkalmazni, amely mentes minden szegényességtől és egyhangúságtól.

Református egyházaink gótikus kelyhei sorából kitűnik a v e s z p r é m i templom XV. századi kelyhe is. Lapított almaidomú nodusán áttört mérművekkel díszített. Ez sem maradt reánk eredeti pompájában : gótikus vésett betűkkel ékített hatoldalas felső szárnygyűrűje hiányzik s mostani kupája is később került rá.

2.

A középkori egyházi ötvösművek mellett a csúcsíves kor világi ötvösremekei is a legnagyobbszabású remekekkel vannak a református egyházaink szentedényei között képviselve. A m i s k o l c i templom egy olyan bordáshólyagokkal trébelt talpas serleget bír, mely Mátyás királynak Bécsújhelyen, Rietiben és az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Eszterházy-kincstárában őrzött pokálok sorába a legszervesebben illeszkedik bele. Mátyás ezeket az egykori krónikaírók szerint, szerfölött kedvelte s kincstárában nagy számmal tartotta, mert az ilyen serlegekbe öntött bor és egyéb folyadék a hólyagokon megtörő és visszaverődő napsugár következtében nagyszerű optikai játékot hozott létre. Felépítésükkel és különös formahatásukkal a pohárszékeken felsorakozva is káprázatos látványt nyujtottak, úgyannyira, hogy az egyes külföldi utazók és szemtanuk mindenkor a legnagyobb elragadtatással jegyezték fel azok pazar pompáját.

Formailag rokonságot tart az ilyenfajta világi borosserlegekkel a b o g y i s z l ó i református egyház talpas és fedeles úrasztali edénye. Ez is még a XV. századi csúcsíves magyar világi ötvösművészet alkotása ; egyházi szolgálatra csak a XVIII. század elején állíttatott be. Ekkor, 1718-ban, egy restaurálason is átesett. A serleg egész felületén aranyozott, csupán hosszúkás hólyagos bordáit hagyta meg fehérezüstnek a készítő mestere. Az ilyenfajtájú fogásokkal régi ötvöseink gyakran éltek s ezzel az egyszerű eszközzel azt igyekeztek elérni, hogy a tisztán formahatásra felépített mű egyhangú aranyozott felületébe kis változatosságot vigyenek be, valamint azt is, hogy a vízszintes tagozottságú felépítést a függőleges irányú díszekkel arányosítsák.

Noha a renaissance Itáliából elsőnek hozzánk és már korán táplálódott át, a gótika azonban még sokáig tudta magát tartani a magyar művészek között. A XVI. századi emlékek sorában a két stílus keveredésének a legkülönbözőbb változatait látjuk, sokszor a XVII. század közepén is reábukkanunk még a későgótikus stílus jegyében készített ilyen keverékművekkel. A t ó s z e g i református egyház úrasztali pohara is jellemző példája ennek a stílusölelkezésnek. E kehely középső része hatoldalas gótikus tornyot példáz, fiálékkal, mérművekkel, pikkelyes tetővel, szigorúan még a XV. század merev stílusában. A pohár öntöttművű gombján s a pohár pereménél bevésett levelesinda azonban renaissance, a talp pereménél levő csigásleveles indák pedig már barokk díszűek. A későgótika ezen remekét 1637-ben készítette egy, magát C. G. monogrammal jelölő mester, Mészáros Benedek számára. A mesterségében jeleskedő ötvös nevét idáig megfejteni nem sikerült, pedig kilétének felderítése ötvösségünk számára nagy nyereséggel bírna, mert ugyancsak az ő kezétől származik a kecskeméti egyház 1626-ban készült talpas pohara, továbbá a kecskeméti egyház 1638-ból származó két remekművű kenyérosztó tányérja s az ókécskei református egyház 1641-es talpas pohara is.

Wälder Gyula

ivod.

Technika 1938.

68-73.l. képekkel

(P.T. = Szemlőhegyi-

úti családi ház.)

III. Caen - Paris - Rouen - Poitiers, 1837.

— ou collection de mémoires et de renseignements pour servir à la confection d'une statistique des monuments de la France, classés chronologiquement, par MM. de Caumont, Jouannet Schweighauser, Bon de Gaujal, l'Abbé Paysant; l'Abbé Audierne, Bon Chaudruc de Crazannes, J. de la Saussaye, de la Fontenelle de Vaudoré, Cauvin, Lambert, De Saulcy, Haré, André, Massé, du Challais, Le Glay, Mis. de Lagrange, Vergnaud Romagnési, Grille de Beuzelin, Massiou, Jules Renouvier, publié par M. de Caumont — I.-IV + 1.-482 ll. I.-VIII. répes tabla

IV. Caen - Paris - Rouen, 1838 — 1.-552. ll. I.-VIII. répes tabla

Wälder Gyula

erőd

MÉ. 1917. 7-9.
A. 30. l.

(József-fin-
árvahaz tevp.

BAGA & COMP.

LITOGRAFIAI MŰINTÉZET

·CLUJ·STR·IORGA·Nº:2·

PLAKÁTOK
értékpapirok · rész-
vények · oklevelek
és · cimkék ·
Speciális · térkép · és
hangjegykészitő · in-
tézet ·

LABOR IMPROBVS OMNIA VINCIT

Mindennemű · sok-
szorositások · a · leg-
művészieszebb · kivitel-
ben · gyorsan · és ·
olcsón · készülnek ·
: KÉRJEN
ÁRAJÁNLATOT

MÁLNÁSI „MÁRIA“ FORRÁS

TERMÉSZETES ALKALIKUS SÓS GYÓGYVIZ

A legjobb nyálkaoldó gyógyszer!

Gyomorégést azonnal megszüntet!

MINDENÜTT KAPHATÓ!

KUTKEZELŐSÉG: BRASSÓ

Wälder Gyula

Lang Nándor

A debreceni ref.
Anna-templom.
Debrecen, 1930.

1.93

Vegyes 1 köt. 8-ad r.

BAUMGARTEN

Paul Maria

Giovanni Battista de Rossi

der Begründer der christlich-archäologischen Wissenschaft.

Wälder Gyula

tervei szerint épült
1928-ban a balassa-
gyarmati Mária Valé-
ria Kőrkorház uj
konyha épülete, 1929-
ben pedig az elmebeteg
nők épülete

Ladányi Miksa dr.:
Nógrád és Hont vármegye.
Magyar Városok és Vármegyék
Monografiája XVI. Bp.
1934.

144. l.

Wälder Gyula

l.

Tér és Forma

1926. 4. sz

2-4. l.

11,

Bevéta

55 kr. nóval Ötv
összeget anyag b
Szamkó Alajos vst
nélkül bevételez

11 fuvar á

Mátraverebély 19

Wälder Gyula

építési a Tanácsköztársaság alatt részt vett a fővárosi műemlékek felvételében.

Dr. Bacsa Gyula: Műemlékvédelem a volt Tanácsköztársaság idején Bp. 1961.
452. o.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

tervei szerint épült meg 1913-ban, Balassagyarmaton a Palóc múzeum. Gyűjteményeinek nagy része 1945-ben elpusztult, de azóta sikerült áldozatkész munkával pótolni.

Szombathy Viktor: Budapest - Börzsöny - Cserhát

Bp. /1960./ Panoráma kiad. /Magyarország irásban és képben 2.köt./ 72.old.

M.D.K.

Wälder Gyula épitész

Margitszigeti Nagyszálló,

a 20-as években megtoldotta az észak-déli szárnyát.

Magyar Épitőművészet 1968/4, 21-25.l.

Wälder Gyula

irod

Vámos Bpvárosfége

20 l.

24. l.

Nérgel

80. kép. *Árpádházi Szent Margit. Fametszet, 1500 körül.*

Wälder Gyula

épstein

und

Szalaykirkgimn

180-l

ke templom, a csütörtökhelyi fran
kecses és könnyed, emeletes Zápol
polna, a gótika egyszerü változat
különleges helyi tipust képviselő
vári helyőrségi, kassai Domonkos-
csei Jakab-templom, a világi épül
közül a Vajdahunyadi vár.

A késő-gótikával párhuz
Korvin Mátyás idejében jelenik me
gyarországon, korábban, mint Olas
gon kivül bárhol Európában a rená
épitészet, amely a késő-gótika sz
ségével szemben kiegyensulyozott,
és harmonikus, a függőleges kiter
szemben, egyenes párkányaival a v
nyost hangsulyozza, diszitéseiben
szikus elemeket alkalmaz. Mátyás
palotáját ebben az izlésben alaki
Az esztergomi érseke reneszánsz s
épitkeztek. Bakócz primás kápolná
szeme a reneszánsz épitészetnek.
ken a reneszánsz épitészet különl
mákat vett fel, a homlokzatot éke

Wälder Gruba

terveste az alábbi
intézet hősi emlék-
táblagát. Teleptezték
1926. máj.
1936-ban tervei szerint
átalakították az intézetei
kápolnát

Szalaykirkgimn

195. l.
199. l.
200. l.
201. l.

us
ve-
téne-
sz
ezt
eo-
ék
éne-
zen
or-
nem
ettek,
iköny-
avar
aga korá-
szélt.
ndü-

Wälder Gyula

építén. A Tanácsköztársaság idején
részt vett a fővárosi műemlékek
felmérésében.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443-465. l.
/Klny. Építés és közlekedéstudományixx közl.

452. l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész
(1884-1944)

a 20-as és 30-as évek neobarokk irányzatának volt építész egyéniségének képviselője.

— Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,
Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 943. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

harmadik díjat nyert a beszter-
cebányai Erdőigazgatósági épületre
kiírt pályázaton, de mert alapraj-át
jobbnak tekéltük mint az első-díjas gör-
gyi-féle tervet, a két tervet kombinálva
építettük fel az épületet 1913-ban.

Ed. Toran: Beitrag zur Erforschung der
Architektur in der zweiten Hälfte des 19. Jh-s
in der Slowakei

A R S , Kunsthistorische Revue der Slowakischen
Akademie der Wissenschaften

Bratislava, 1967. 2.sz. 21. old.

PÁZMÁNY
PAPIR- ÉS IRÓSZERKERESKEDELMI R.-T.
BUDAPEST
VIII, MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 4
TELEFON: JÓZSEF 98-13
Folyószámla a MOKTÁR Calvin-téri fióknál
Postatakarékpénztári befizetőlap száma 47329

Budapest, 1923 augusztus 3.

Tekintetes

Müemlékek Országos Bizottsága

Budapesten .

F. évi IV/28 -án megrendeltek 4000 iv mű-nyomó papirost 70/100 cm. nagyságban elöre kialkudott Kor. 750.000.- vételárban .-

Miután nem volt már lehetséges késedelmes rendelésük folytán az Iparmüvészeti Muzeum papirosával eggyütt gyártatni , utólagosan pótlásul készült , minőségben és szinben ugyanaz az anyag 65/100 cm . nagyságban , amire nézve az elkészült papiros mintáját bemutatva Wálder min. tan . Urnak kinek jóváhagyását megkapva a papirost leszállitattuk és azt raktárunkon tárolva rendelkezésükre áll.-

Fenti számla rendeztetett , amennyiben a Moktár -nál számlánkra az összeg befizetetett .-Ezenkivül a követelésünk csatolt számla szerint jár még a kincstárnak járó 3 % -os forgalmi adó fejében Kor. 22.500.- továbbá á szállitási általunk már kifizetett vám és egyébb költségek

" 39.315.- csatolt elszámolás szerint

összesen Kor. 61.815.- mely összeggel b. számlájukat megterhelve tartjuk s a melynek megfizetését tisztelettel kérjük .-

Megjegyezzük , hogy a papirjuk mai értéke nagyot változott , mely körülmény nekünk is kellemes tudva hogy a t.Czim papirszükségletét sikerült még olcsó ár mellett beszerezni.-

Kiváló tisztelettel

„PÁZMÁNY"
PAPIR ÉS IRÓSZER KERESKEDELMI R.-T.

Tisztelettel kérjük a 750.000 K. nak megfelelő osztrák devizát minél előbb megszerezni és rendelkezésünkre bocsájtani, mert már ma is csak a nagyod rénét kapjuk meg a devizának.

1 számla 1 költségelszámolás

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
305/1923

Wälder Gyula

U. 3551

Az alábbi pályázaton Kossalka János műegyetemi tanárral együtt I. díjat nyert.

Pesti Napló, 1930 jun. 30.
(A Boráros-téri híd terv pályázata.)

MŰEMLÉKEK ÖSZTÖGÖS BIZOTTSÁGA
Ú 37 1939
1939. márc. 28. n.

A m.kir.vallás- és közokt.mini
a keb. számvevőség VII.osztály

Utasitom, hogy a 127
ki dr.Lux Kálmán müszaki tanác

Wälder Gyula

U 3558

Pesti Napló

1930. dec. 14.

(W. építi a pécsi Horthy-Miklós-tüdő-szanatoriumot.)

A pályázaton I. díj és kivitellel való megbízás

a t.Elnökséget, hogy fentiekről

ényként értesítse.

, 1939.február hó 15.

A miniszter rendeletéből:

miniszteri tanácsos.

zottsága t.Elnökségének,

B u d a p e s t

IX.Hőgyes Endre-u. 10.

(Wälder Gyula)

vrod
2

Führer Miklós: ( )
Magyar Építőművészet
1926. 2. sz. képekkel
és műszaki rajzolkal.

1) Miskolci női kereskedelmi és zeneiskola.
2) Ganz-Danubius tisztviselő-lakóháza.
3) Csernoch János herceg-primás emléktábla
4) Gróf Tisza István emléktábla
5. Pénzintézeti központ székháza. Gipszmodell. (Nem került kivitelre.)

Fordits

6. A margitrigeti új
szálloda távlati képe.

7.) Mezőnyárádi rk. templom

8.) Szófiai magyar követség
palotája.

9.) Gyöngyösi vendéglő

10.) Gyöngyösi lakóház

11. Gyöngyösi tűzoltólak-
tanya és városbérház

Wälder Gyula

U. 4216

A villamosvasutak
Akácfa-utcai uj iro-
daépülete, terverte
femti
Szamos Eippel-

Nemzeti Ujság

képes mell. 1926.
máj. 9.

Carson
Szenrajz

Varbo

3606-7 ~~Lotz Károly: Karsontánu~~

3606 Hygieia

~~E~~ Sarokdisz, mely az Egészség i
tével jobb lábára ~~mely~~ és könyöklő ba
tálczát tart, a melyből a [redacted]
iszik, mig baljával állát fogja.
szoritják, és testét ruhája csak
Szénrajz, méretei 275:13
Vétetett az 1905: III. 7-
(213-905)

1905

~~Vár~~ bazár.

315

Wälder Gyula

a szegedi polgáris-
kolai tanárképző
gyakorló iskolája,
terv. fenti
képe repr.

Nemzeti Magazin
1930. nov. 9.
képpel-

1. – 14. ll.

Wälder Gyula

épitész

két terv, I. díj

egy terv II. díj

~~kétes~~ megvett terv

MÉ Gyöngyös

4. l. 13. l. 20, 21. l.

36, 37, 38, 39. l. 48

54. l. 59 – 64. l.

muszaki rajzokkal.

mit 8 phototypischen Tafeln, und einem lithographirten Situationsplane in Farbendruck; ferner 3 zincographischen Tafeln und 2 zincographischen, sowie 8 xylographischen Figuren im Texte.

I. – XI. + 1. – 257. ll., I – VIII. képes tábla, 1 térkép

Budapest
K. ung. Universitäts-Buchdruckerei
1884

Wälder Gyula

A magyar építészeti
és iparművészeti stílus
fejlődése címen 1932
XI. 6-án a Debreceni
Déri Múzeumban
előadást tartott.

Jel Déri 1932. 60 l.

2.

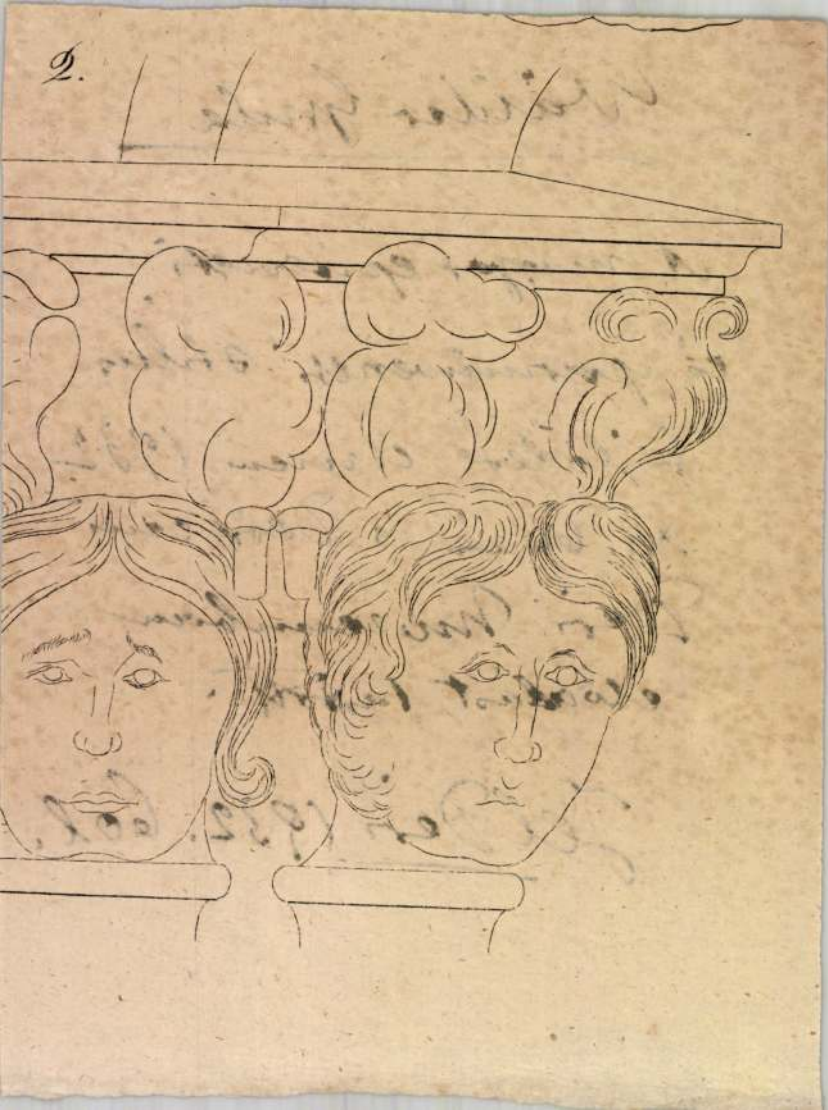

Wälder Gyula

szód

Technika

1938. 107 — 111. l.

(Családi lakóház külső és belső részletei, képekkel.)

WAELDER GYULA ÉPITÉSZ,MIN.TANÁCSOS.MÜEGY.NY.R.TANÁR.BUDAPEST.I.MÁNYOKI UT.14

Nagytekintetü

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK.

BUDAPEST.

Mellékelten benyujtom a "PÁZMÁNY" papir ésirószerkereskedelmi rt.számláját a Nagyszombati Egyetemi templom monografiájához vett papirról. Szerencse volt,hogy magyar korona limitben egyeztem meg velük,mert osztrák koronában nem tudtuk volna kifizetni most. Minthogy azonban a 750.000.-magyar koronáért osztrák valutát kell szereznünk kérem a t.Cimet hogy a deviza kiutalása végett hivatalos átiratot adjon be.

Ugyancsak kérem,hogy a felmerült 61.815.Korona költség kiutalása iránt is intézkedni sziveskedjék.

Mellékelem az eredeti kötlevelet.a Pázmány Rt.levelét,számláját és két mellékletét. valamint a levelek befizetési elismervényét

Budapest.1923.augusztus hó.8. Mély tisztelettel

Waelder

6 drb.melléklettel.

Waelder Gyula
épitész

Kiselejtezett
irat
1948

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
231/1933
1933 jún. 22.

ORSZÁGOS MAGYAR GY
Budapest, VIII.,

Tekintetes E

Tisztelettel

mekvédő Egyesület az évi rende

J e g y z ő k ö n y v i

szavazott azért a nagyértékü t
ség előmozditotta az országos
szerü célját, - nevezetesen a

Wälder Gyula

Láng Nándor:
A debreceni Szent
Anna-templom.
8-r. 4 k. 16 l.
Debrecen, 1930.

-e a község közelében megtekintésre

asitsa a községi elöljáróságokat /: r.t.
ket az adatokat legkésőbb 30 nap alatt

ok első tisztviselőjének :/
y a fentebbi adatokat legkésőbb 30

nber hó 4-én.

S c i t o v s z k y s.k.

Wälder Gyula

épitest

Gentrümeml

36, 48, 261, 274, 279

284 (zöbbsz.) 458.1.

el.-

A hivatalos má

igaz

Wälder Gyula

~~Jitvitel~~

cvéd

Major Máté.

A formalizmus az
építészetben.

Építés - Építészet

1949. I. erf. 4. 21

20-21. l.

Meppel

Végösszeg 13.337·29 Kor.

rháromszázharminchét

ércius 8án

Möllerutsoán

műépítész

elektrotechnikus és műszerész Budapesten. Iroda:

Wälder Gyula

EMMÉEÉvk

1914.66.l.

ÉGLAGYÁRTÓ GÉPEK

es teljes

keramiai berendezések

u. m. kör-, gáz- és csatornakemencék épitése.

Bühler-féle szab. görgőjáratokat és mindennemü sajtolókat

szállit mint különlegességeket

iskolák és gyógyfürdők részére.

-utca 38.
EFON 98—63.

Készitek bárminemü kovácsolt munkát, u. m. vas bronz-csillárokat, rácsokat, kandallókat, bárminem világitótesteket saját terv vagy rajz után, különlege ségeket u. m. dombormü, vert vagy kovácsolt vas fémbutor vereteket.

és Ferenc

árugyárosok
lek-utca 6. sz.
tmények. : :
leti portálok,
tombak fémekből.
lző táblák.
lan.

KÖZLÖNYE
gazdag tar-
ıt meg : :

Naptára

e.
e:
itész, tanár.
YAM. o o
ona.
nk kiadóhivatala ut-
ellett teljesittetnek.

Ifj. Weisz Gyula

tükör- és táblaüveg nagy raktára

Budapest, V., Vadász-utca 29.

TELEFON 44—19. TELEFON 44—

*

Opalin falburkolat lapok alabastrom fehér és szines ∴ ∴ ∴

Falconnier-üveg épületkövek fehér és szines ∴ ∴

Sodronybetétes-üveg minden vastagságban ∴

Recés-üveg minden méretben ∴

Öntött-üveg minden vastagságban

Tükör-üveg átlátszó és foncsorozott

Ornament-üveg fehér és szines ∴

Cathedral-üveg az összes létező szinekben ∴ ∴

Szines jelző-üvegek : : : :

Talapzat lapok sodrony betéttel és anélkül ∴ ∴

Üvegtetőcserép különféle alakban

Prizma-üveg : : : : : :

WAELDER GYULA
ÉPITÉSZ, MIN. TANÁCSOS
MŰEGYETEMI NYILV. R. TANÁR
I. MÁNYOKI-ÚT 14. I. MŰEGYETEM
Tel.: József 80-49. József 140-65.

Nagytekintetü

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK.

BUDAPEST.

A Bizottságtól kapott megbizás folytán elkészitettem az Epreskertben lévő régi pesti kalvária felvételeit, melyeket összesen nyolc lapot van szerencsém mellékelten benyujtani.

Budapest. 1924. nov. 6.

Kitünő tisztelettel

Waelder

Mellékelve 8 drb. rajz.

330 24 szám
1924 dec. 2.

Wälder Gyula
épitér
Kiscelejtszek vrt
1948

Wälder Gyula

írod
2

Losonczy Zoltán: A hatszáréves Gyöngyös. Budapesti Hirlap. 1934 jun. 10.

a cikk Polgár Boris
csomagjában

T. 5489.

y van, honnan a Dunán át hajóhid
t a meredek hegyen a várat látjuk.

: 3.4 cm.

Wälder Gyula

Tisza István gróf emlékláblája a Tisza István u. sarkán

Beck Ö Fülöppel
Köpören.

Uj Idok 1926.
436. l.

Keppel-

POMPADOUR MARQUISE SZERELMI ÉLETE

IRTA

FRÉDÉRIC DE LA MOTHE

THALIA KULTURA
OFFSET-KOLORITT NYOMÁSA

135. SZÁM.

ÁRA 8000 K.

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.T. KIADÁSA

évi XIX. t.-c. akként rendezte, hogy a halászati jogtulajdonosokat társulatokba tömörítette s így jelentékenyebb vizeink halászatát nagyobb egységekbe foglalva össze, ebbe a szó szoros értelmében vett őstermelési ágba az okszerűséget bevezette. Abból, hogy a békeidőbeli 105 társulatunkból mindössze 37 maradt, azt a fájdalmas következtetést vonhatjuk le, hogy nemcsak számbeli veszteségünk nagy, hanem a minőségbeli is, mert összes pisztrángos társulatainkat elvesztettük, úgyhogy csak a Mátrában, Lillafürednél és a Balaton mellett Csopaknál maradt mutatóba olyan vizünk, amelyben a pisztrángfélék egyáltalán tenyésznek.

Természetes vizeink halállománya a régi időkéhez

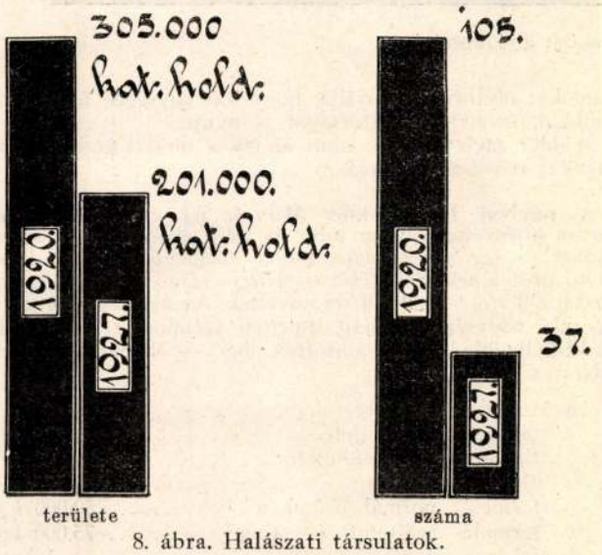

8. ábra. Halászati társulatok.

képest nagy visszafejlődést mutat. A modern vízgazdálkodás, nevezetesen az ármentesítés, folyószabályozás, vizierők kihasználása, gyári vízszennyezések, mind olyan tényezők, melyek a hal szaporodási és fejlődési feltételeit kedvezőtlenül befolyásolják és az elmult időknek azt a mondását pl., *hogy több volt a Tiszában a hal, mint a víz*, a mesék világába szorították vissza. Ma már nem kell attól tartani, amint a ránk maradt szentesi feljegyzésből olvassuk, hogy *az árterek mélyedéseiben megrekedt halak tömegesen pusztultak el és megrontották a levegőt dögleletes szagukkal.* Vizeink halállománya az idézett okok miatt erősen megcsappant, de nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a nagy halbőség a multban sem volt állandó, hanem az időjárással, de különösen a vízjárással függött össze. Ha az árvizek elmaradtak, bizony azelőtt is megszünt e nagy halbőség.

A halászatnak ez az ága sok tekintetben megmaradt ősfoglalkozásnak, s egy-egy dunai vagy tiszai halásztanya berendezése, felszerelése erősen emlékeztet az ősi telepekre. Ennek ellenére a halászatnak ezt a formáját is iparkodik az emberi tudás a termelésbe jobban bekapcsolni. Ma már ezen a téren is folyik a szorgos kutatás, mikroszkóppal felfegyverzett szemek bepillantanak a vizek életébe s az úgy szerzett ismeretek révén iparkodnak a folyók halállományát alkalmas módokon emelni. A halászat már itt sem egyedül a halfogás ügyessége, hanem nagyban hozzájárul a természet munkájához a gondos megfigyelésen alapuló termelő tevékenység. Folyóink holtágai kiváló ivadéktermelő helyek. Ezekbe gyorsnövésű, nemes anyákat helyezünk, amelyek ott leívnak s az ekként kikelt ivadékkal pótolják az ármentesítés okozta veszteséget. Vizeinkbe megbízható tógazdaságokban tenyésztett nemes ivadékot helyezünk, s ezzel vizeink elfajult halállományát felfrissítjük. Ugyane célból süllőikrát is szoktak kikeltetés végett az alkalmas vizekbe kihelyezni. 1920 óta ezt a feladatot az Országos Halászati Felügyelőség ellenőrzése mellett az egyes halászati társulatok dícséretes buzgalommal és jelentős anyagi áldozattal végzik, de mi ez a békével szemben, amikor hatalmas összeg, az 1914—15. évi költségvetésben 120.000 aranykorona szerepelt ilyen célokra s csak tájékozásul közlöm, hogy 1913-ban 5·4 millió pisztrángikra, 75.000 darab pontyivadék, 42.000 darab rák és 70 millió süllőikra került a halászati társulatok és magánosok között szétosztásra. Ugyanakkor a háború utáni elszegényedés kiáltó bizonyságára 1927. évi július haváig a halászatnak még költségvetési rovata sem volt, s ez évben először szerepel a szerény 6 alrovat alatt még szerényebb 10.000 P, amely remélhetőleg úgy megnő, mint kis magból a terebélyes fa, s ez esetben várhatjuk azt, hogy Magyarország halászati termelése ettől az időtől kezdve erőteljes lendületet fog venni.

Nem lenne előadásom teljes, ha meg nem említeném, hogy a halászati törvény elavult fejezeteit az 1925. évi XLIII. t.-c. pótolta ki, s hogy úgy ennek a törvénynek, mint a végrehajtási utasításnak munkája, bárha annak gyökere még a békeidőkbe nyúlik vissza, a közelmult alkotásaihoz tartozik.

Sok teendő vár még ránk, amelynek egyes nagyobb ágait a következőkben foglalhatnám össze:

1. A nyilt vizek halászatának intenzív termeléssé alakítása.

2. A meglevő tógazdaságok termelésének fokozása a termelési módszerek minél tökéletesebbé tétele által.

3. A halászati termelés fejlesztése azáltal, hogy a még gazdasági művelés alatt nem álló területek — gondolok itt elsősorban nagykiterjedésű szikeseink mélyfekvésű részeire — a halászati termelés útján kerüljenek a nemzeti vagyon állományába.

A feladatok mindegyike oly nagy, hogy szinte visszariad tőle az ember. Mégis, ha visszapillantunk, s látjuk, hogy Magyarország teljesen tönkrement halászatát nem is egészen 40 év alatt néhány lelkes elődünk és példaadónk teljesen talpraállította s olyan termelési ággá fejlesztette, hogy azt bárkinek büszkén megmutathatjuk, akkor bizalommal nézhetünk a magyar halászat jövője elé s biztosra veszem, hogy a szorgalmas munka, önfeláldozó kitartás eléri ezen a téren is azt a magasabb célt, amelyért mindannyian vállvetve dolgozunk.

SZEMLE.

Az Északamerikai Egyesült-Államok legnagyobb új hidroelektromos műve. Ma a Niagara hidroelektromos műve az Egyesült-Államok leghatalmasabb erőműtelepe, teljesítménye 452.000 lóerő. Az 1927. év áprilisában megkezdték Maryland államban, Connowingben, a Susquehanna-folyón egy újabb vízerőmű építését, amely még az előbbinél is hatalmasabb lesz. A medence duzzasztója közelítőleg 1350 méter hosszú; e duzzasztó tetején fogják a Baltimore—philadelphiai főútvonalat is átvezetni. A duzzasztómű felső lejtőjén, 26 méterrel a tenger szintje fölött, 50 darab mozgatható acélzsilipet alkalmaznak, amelyek segítségével a víz színe 32·50 méterrel emelhető. Akkor, amikor az összes zsilipeket kinyitják, ezek nyílása másodpercenként 800 köbméter vizet fog emészteni. A hidroelektromos műnek 11 olyan áramfejlesztője lesz, amelyek mindegyike 36.000 *KW*-ot, tehát 50.000 lóerőt szolgáltat. Az összes teljesítmény tehát 396.000 *KW* (550.000 lóerő) lesz. A számítások szerint a mű évi teljesítménye 1360 KW-óra s ez 750.000 tonna szén értékével ér föl. (Bulletin du Service des Travaux Publics, No. 11.) *Rédl.*

Az építkezések előmozdítására Csehszlovákiában életbeléptetett törvények hatása. Az építési tevékenység előmozdítása céljából 1921 június havában hozott törvény életbeléptetése óta az 1926. év végéig Csehszlovákiában 26.365 ház épült 56.664 lakással. *Az építésre előirányzott 4,480.000 csehszlovák koronának javarésze, 3,278.000 csehszlovák korona, állami hozzájárulás (segély) volt.* A házak közül 2115 (a lakások közül 12.342) épült Prága városában, ezeknek költsége 1,135.000 csehszlovák korona, amiből 852 milliót az állam adott építkezési segély címén. Az építkezés 1921-től 1923-ig növekedő, azóta csökkenő irányzatú volt, nevezetesen 1921-ben 999, 1922-ben 5148, 1923-ban 10.698, 1924-ben 7287, 1925-ben 1960, 1926-ban 273 ház épült. (Zprávy veřejné služby technické. No. 2.) *Rédl.*

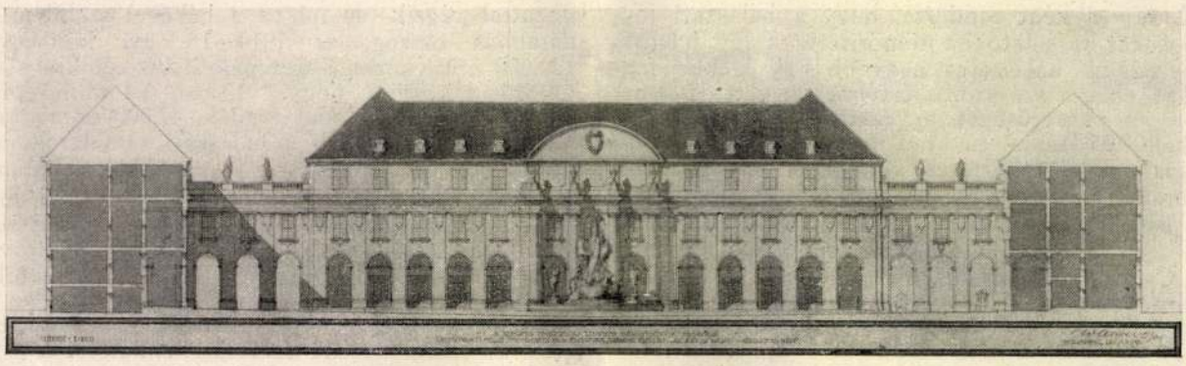

2. ábra. A templommal szemközt álló homlokzat.

A szegedi fogadalmi templom környékének rendezése.[1] A szegedi templomtér rendezési terveire kiírt pályázatra beküldött tervek közül Wälder Gyula terve volt az egyetlen, amely a teret a templom főhomlokzatának vonalában is zárta és így elfogván másfelé a kilátást, teljesen intim, magában zárt díszteret létesített.

A térnek mind a négy oldalán elhúzódó épületeken az I. emelet magasságában hatalmas falpárkányt vezetett végig, amellyel az egész kompoziciót egységesítette. Vezérlő motivuma a salzburgi árkádelrendezés axisa, amelyet annyiféleképen tudott variálni, hogy mind a püspöki palotának, mind

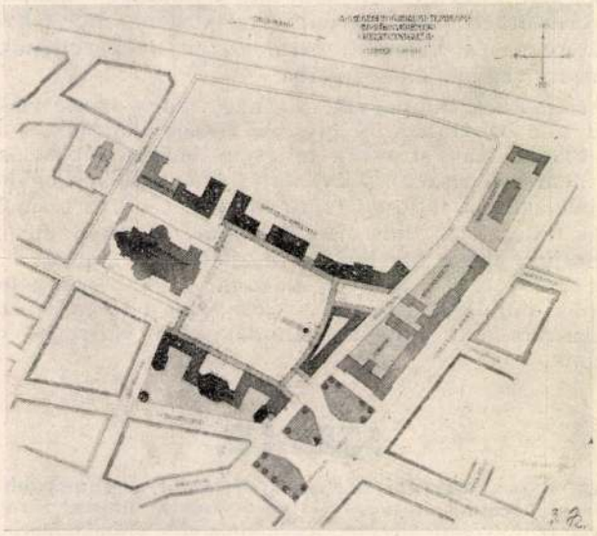

1. ábra. Helyszínrajz.

az egyetemi, természettudományi pavillonoknak, a teret elzáró árkádoknak éppúgy, mint a templommal szemben lévő hatalmas díszkúttal díszített épületcsoportnak is megfelelő változatos képet s a vezérlő motivum azonossága mellett rendeltetésnek megfelelő jelleget tudott adni.

Nagy egységessége mellett ez az elrendezés mégsem unalmas és változatosságával gyönyörködtet. (2. ábr. és III. rajzmell.)

Az az egyetlen kifogás, amelyet azért emeltek, hogy ennek az épületcsoportnak más lesz a színe, mint a templomé, nem helytálló, mert hisz a kellemes kontrasztok az összhatást sokszor elősegítik, ahogy pl. mindig jól hatott a régi állampénztár a Mátyás-templom mellett, hasonlóképen a nyers téglából képzett templom is jobban érvényesülne a halványfestésű vakolatos homlokzatok környezetében.

Egy teljesen vörös tér a mi téglaanyagunkkal aligha volna kellemes s bizonyos ridegséget és bántó érzést keltene. A külön formatéglából készített homlokzatok pedig lényegesen drágábbak lennének, mint a vakolt homlokzat.

Wälder terve teljes megoldást ad a Gizella-térre nézve is, ahol folytatja a térfelőli homlokzatokat, de az ottani motivumokat olyformán variálja, hogy bár egységes formát mutat azokkal, mégis változatosságot is nyujt.

Wälder távlati képei, mint ahogy a bírálat is megjegyzi, a grafikai művészet remeke.

A párizsi Elektromos Művek új gőzkazántelepéről. Párizs környéke folyton több és több elektromos áramot fogyaszt és így szükségessé vált a meglevő erőtelep bővítése és új erőtelepek létesítése. — *Vitry*-erőmű teljesítőképességét 36.000 *KW*-ról 90.000 *KW*-ra növelték. Az új kazántelepen négy egyenlő nagyságú és teljesítményű szénportüzeléssel dolgozó Ladd-Belleville-kazánt állítottak be. — Ezeknek közelebbi adatai a következők:

a kazán fűtőfelülete	1670 m^2
a túlhevítő fűtőfelülete	350 m^2
az Economiser fűtőfelülete	900 m^2
a tűztér térfogata	175 m^3
gőztermelés normál üzemben	50.000 *kg/h*
gőztermelés erőltetett üzemben	75.000 *kg/h*
üzemi nyomás	18 *atm.*
a gőz hőfoka	350 C°.

Mindenik kazánnak három-három dobja van, melyeket csőnyalábok kötnek össze egymással; a két felső dob átmérője 1·20 *m*, az alsóé 1·40 *m*; hosszuk mintegy 8 *m*. — A Dieterlein-rendszerű Ekonomiser 9—9 elemből alkotott két csoportból áll. A tápvizet gáztalanítják és 70 fokkal vezetik be az Ekonomiser alsó részébe. A kazánok Lopulco-rendszerű szénportüzeléssel dolgoznak. A hozzátartozó szárítókemencékben a szenet a kazánból kilépő gázokkal hevítik. Az egyes szárítókemencék egy-egy Raymond-féle ingás-malommal vannak összekötve, melyből a szénpor a tápláló tölcsérekbe jut. A tölcsérek egymással, csigasoros szállító berendezés segélyével vannak egybekapcsolva és elosztóik vannak, melyek a primär levegő egy része által magával ragadott szénpor tömegét szabályozzák.

A lángok függőlegesen szájadzanak a tűztérbe; mindegyik kazánnak tíz lángzója van. A tűzterét falak belső és külső részre osztják. A közbülső térségben csatornák vannak elrendezve, melyek a sekundär levegőt (az egész égési levegő mintegy 70%-át) felszívják. A másodlagos levegő felmelegedése közben egyidejűleg hűti a falazatot. A tűztér falai vízhűtéssel vannak ellátva; a hűtőcsövek a kazán vízkörforgásába vannak bekapcsolva.

A *Gennevilliers*-i erőtelepen ugyancsak négy, porszéntüzelésre berendezett Ladd-Belleville-rendszerű kazán dolgozik, melyek azonban még a *Vitry*-i erőmű kazánjainál is nagyobbak:

a kazán fűtőfelülete	1835 m^2
a túlhevítő fűtőfelülete	480 m^2
az Ekonomiser fűtőfelülete	1300 m^2
a tűztér térfogata	335 m^3
gőztermelés tartós üzemben	90.000 *kg/h*
üzemi nyomás	28 *atm.*
a gőz hőfoka	410 C°.

Az Ekonomiser 8—9 acélcsőből alkotott kettős csoportból áll. Itt is Lopulco-rendszerű porszéntüzeléssel dolgoznak.

Ezidőszerint egy még nagyobb kazán van beépítés alatt, melynek méretei a következők:

a kazán fűtőfelülete	1675 m^2
a túlhevítő fűtőfelülete	510 m^2
a léghevítő fűtőfelülete	3400 m^2
gőztermelés	100.000 *kg/h*
üzemi nyomás	29 *atm.*

(La Technique Moderne, 1927, 19. köt.) *Finászy Béla.*

[1] A Közlöny folyó évi február hó 5-én megjelent 5—6. számában közöltük a szegedi fogadalmi templom körüli tér rendezésére hirdetett eszmei tervpályázaton I. díjat nyert pályaművet. A II. díj nyertesének, Wälder Gyula műegyetemi tanárnak pályatervét és annak ismertetését jelen számunkban tesszük közzé. *Szerk.*

Szakirodalom.

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1927/28-ban a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén.

Közli: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

IV. közlemény. (XCV.)

A) KÖNYVÉSZET. (Bibliográfia.)

Útügyi Szemle, Útépítés, városrendezés és útforgalom. Budapest, 1928 márc. 31. I. évf. 1. szám. Ívrét. Felelős szerkesztő: dr. *Székely Zsigmond*, főszerkesztő: dr. *Spiró Dezső*, főmunkatárs: *Király Kálmán* székesfőv. műszaki tanácsos. Megjelenik havonként. Egész évre 20 P. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Bp., V, Aulich-utca 8.

Gépjármű Közlöny. Gépjárműforgalmi és útügyi szaklap. A Magyar Autóbusz és Teherautó Szövetség hiv. lapja. Budapest, 1928, ápr. 1. I. évf. 1. szám. 4°. Főszerkesztő: dr. *Szilágyi Lajos* országgyűlési képviselő, felelős szerk.: dr. *Paulovits Sándor*. Előfiz. díja: Budapesten és vidéken évi 20 P. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV, Váci-utca 40.

Építőipari Szemle, a Vállalkozók Lapja szakmelléklete. Budapest, 1928. Kis 8°. Főszerk.: *Lakatos Mihály*. Szerk.: *Orlás Zoltán* mérnök.

Historia. Bpest, 1928 márc. I. évf. 1. sz. 8°. Felelős szerk.: *Horváth Károly*. A folyóirat mellékletei: *Pestbudai Emléklapok*, szerkeszti: dr. *Gárdonyi Albert* székesfővárosi főlevéltáros. — *Magyar Műemlékek*, szerkeszti: dr. *Szőnyi Ottó*, a Műemlékek Orsz. Bizottságának előadója. — *Honisme és Helytörténet*, szerkeszti: dr. *Lukinich Imre*, a Nemzeti Múzeum igazgatója. — *Hadimúzeumi Lapok*, szerkeszti: *Aggházy Kamil*, a M. Kir. Hadtörténelmi Múzeum igazgatója. Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI, Andrássy-út 20. Előfizetési ára egész évre 30 P.

Kump József okl. gépészmérnök: *A gőzturbina.* (Műszaki Könyvtár, LXIII. köt. Szerk.: Balog Arthur.) Bpest, é. n. (1928. Előszó 1925.) Kis 8°, 148 l. 87 szövegábrával és egy rajzmelléklettel. Kiadja a Népszava-könyvkereskedés, VII, Erzsébet-körút 35. Világosság könyvnyomda nyomása.

Egyleti közlemények.

Egyetemes szakülés. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet összes szakosztályai folyó évi május 3-án egyetemes ülést tartottak, melynek tárgya dr. *A. Elmendorf* chikagói mérnök németnyelvű előadása volt *Cukornádrostból készült műfa gyártása és alkalmazása a szigetelő- és építőiparban* címmel. Az előadó amerikai filmek bemutatásával ismertette a Celotex hő-, hang- és nedvességszigetelő-építőlemeznek a nyersanyagból (bagasse) való előállítását és külföldön elterjedt alkalmazását a fal-, padló- és födémszerkezeteknél. Beszámolt a amerikai Celotex-vállalatok gyárüzemeiről és központi szervezeteiről, az európai, így a magyarországi piac megszervezéséről. Részletesen fejtegette az anyagnak tudományos vizsgálatokkal kimutatott kitűnő szigetelőtulajdonságait és a szigetelésnek az épületek lakályossá tételénél való egyre ismertebb fontosságát. Megemlékezett a Celotex-nek a hűtőiparban és a vasúti kocsi-építésnél való elterjedt használatáról is és számos képben, valamint kidolgozott mintában bemutatta a Celotex-szel készült nagyszabású létesítményeket és az anyag felületének változatos kiképzési lehetőségeit.

A bányászati és kohászati szakosztály elnök- és jegyzőválasztása. A bányászati és kohászati szakosztály f. évi május hó 19-én tartott ülésén elnökévé a lelépő Aknaszlatinai György Albert helyébe *Tassonyi Ernő* bányahatósági tanácsost, jegyzőjévé a távozó Marck László helyébe *Jakóby László* okl. kohómérnököt egyhangúlag megválasztotta.

A mű- és középítési szakosztályok üléseinek jegyzőkönyve. *1928 április hó 30-án.* Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Králik László. Jegyzőkönyvhitelesítők Schulek János és Rottmann Elemér.

Elnök az ülést megnyitja, bejelenti a nagy veszteséget, mely a szakosztályokat *Alpár Ignác* halálával érte, kegyeletes szavakban emlékezik meg Alpár érdemeiről és működéséről, mely szavait szakosztályok állva hallgatják végig és a kegyeletes részvét jeléül egypercnyi néma csönddel adóznak a nagy mester emlékének. Ezután elnök jelenti, hogy az egyleti elnök a családnak részvétét nyilvánította és hogy az egylet az elhúnyt ravatalára koszorút fog helyezni. Majd javasolja, hogy a szakosztályok festessék meg a mester arcképét és e célból a szakosztályok hozzájárulásával felkéri a szükséges teendők elintézésére L. Fritz Oszkár, Wälder Gyula, Foerk Ernő, Neuschloss-Künsli Kornél és Mueller Félix tagtársakat.

Mueller Félixnek a gyászbeszédre vonatkozó indítványa után — melyet szakosztályok nem fogadnak el — elnök az ülést öt percre felfüggeszti.

Elnök az ülést újból megnyitva, felkéri a jegyzőkönyvhitelesítőket és jelenti, hogy a zuglói r. kath. egyházközség bérházépületére kiírt tervpályázaton Zombori József terve I. díjjal, dr. Mueller Félix terve pedig II. díjjal lett jutalmazva, míg megvételre ajánltatott az „Ora et labora" jeligéjű pályaterv.

A napirend első tárgyaként dr. Kotsis Iván a zalaegerszegi II. r. kath. templom építését ismerteti előadásában, kezdve az I. díjjal jutalmazott pályatervétől a kiviteli tervek és az építményekről készült különböző fényképfelvételek nyomán. A mindvégig értékes és tanulságos előadásért elnök a szakosztályok köszönetét tolmácsolja és az ülést öt percre újból felfüggeszti.

Az ülés további során elnök bejelenti, hogy a napirendre tűzött tervpályázati szabályzat módosítását célzó tárgyalásokat újból el kell halasztani, mivel a Mérnöki Kamara még nem készült el a módosításra javasolt szakaszok letárgyalásával. Jelenti továbbá, hogy Lichtmann Győző a pécsi városrendezési tervpályázattal kapcsolatban egy terjedelmes memorandumban foglalkozik a bírálati jegyzőkönyv tervére vonatkozó megállapításaival és ezt a memorandumot a szakosztályoknak is megküldte. Elnök javaslatára szakosztályok nem kívánnak a beadvánnyal érdemben foglalkozni. Ismerteti a Szatmár, Bereg és Ugocsa vármegyék alispánjának határozatát a Mátészalkán építendő közkórházpályázat tervei tárgyában, továbbá a szolnoki vármegyei kórháztervpályázat beadási határidejének meghosszabbítását indokoló alispáni átiratot. Szakosztályok mindkettőt tudomásul veszik.

A Ház- és Telektulajdonosok Egyesülete a székesfővárosi új lakbérleti szabályrendelet I. tervezetére vonatkozó észrevételeit nyomtatásban megküldi; szakosztályok kiadják K. Császár Ferencnek.

Végül elnök bejelenti, hogy a Baár—Madas ev. ref. internátus és leánynevelőintézet épületére szűkebbkörű tervpályázat készül, s a szakosztályi elnökséghez érkezett kérelem folytán a kiküldendő bírálóbizottsági tag megválasztását a következő ülés napirendjére tűzi és ezzel az ülést bezárja.

1928 május hó 7-én. Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Králik László. Jegyzőkönyvhitelesítők: Schmitterer Jenő és Hoepfner Pál.

A napirend értelmében elnök felkérésére elsőnek Gáti Béla mérnök tartotta meg előadását a floridai ciklon építészeti tanulságai címmel. Előadó mintegy 30 vetített képpel kísért előadásában rámutatott a helytelenül méretezett vas- és vasbetonszerkezetek káros következményeire és a szél által keletkező hatalmas igénybevételekre. Elnök előadónak a szakosztályok nevében köszönetet mond és felkéri a következő előadót: Vámos Ferencet, előadásának megtartására. Vámos, ki ezúttal is építőművészetünk és a magyar stílus fejlődéséről, illetve annak kifejlesztése érdekében harcoló Lechner Ödönről és követőiről beszélt; ezúttal is védelmébe vette nemes törekvéseiket és párhuzamot vont köztük és Kazinczy és társai között, kik viszont annak idején a magyar nyelv használata és fejlesztése körül szereztek hervadhatatlan érdemeket.

Az előadáshoz hozzászóltak Padányi Gulyás Jenő, Jakab Dezső, vitéz Gálócsy Árpád, Lechner Jenő dr. és Bierbauer Virgil dr., majd elnök köszönetét fejezi ki előadónak és a hozzászólóknak és az ülést pár percre felfüggeszti.

Elnök az ülés újbóli megnyitása után jelenti, hogy a bécsi Zentralvereinigung der Architekten meleghangú sorokban emlékezik meg levelező tagjának: Alpár Ignácnak elhúnytáról. Szakosztályok a megemlékezést köszönettel tudomásul veszik.

Jakab Dezső a makói vármegyei székház átépítésére kiírt tervpályázat hirdetményét kifogásolja, mert az a pályázókat szerzői joguktól teljesen megfosztja. Javasolja, hogy szakosztályok átiratban forduljanak az alispánhoz ezen szabálytalan kikötés megváltoztatása céljából.

Körmendy, Györgyi, Lechner Jenő dr. és Francsek hozzászólásai után szakosztályok megbízzák Jakab és Francsek tagtársakat az átirat megszerkesztésével.

Ezután elnök elrendeli a szavazást a Baár—Madas leányinternátus bírálóbizottságába kiküldendő 1 rendes és 1 póttag megválasztására. Leadatott összesen 20 szavazat; rendes tagul kiküldetett Medgyaszay István, póttagul pedig Szinte László.

Elnök megköszöni a szíves megjelenést és több tárgy híján az ülést bezárja.

Müller Pál s. k. *Králik László* s. k.
szakosztályi jegyzők.

A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei.

A Mérnöki Kamara választmányának 95. üléséből. A választmány 1928 május 16-án tartott ülésében *Imrédy* Kálmán gépészmérnököt, aki a m. kir. államvasutakhoz igazgatóhelyettessé neveztetett ki, a mérnökök nyilvántartása munkálatainak vezetése alól felmentette és helyére *Szikla* Gusztáv gépészmérnök kamarai tagot az ügyrend 122. §-a alapján ideiglenesen alkalmazta. A választmány elhatározta, hogy átiratban megkeresi a kir. József Műegyetemet a mérnöki szakcímek körül mutatkozó egyes hiányok megszüntetése,

nevezetesen az „építészmérnök" szakcímnek az oklevelek kiállításánál való meghonosítása és az út-, vasút-, híd-, vízépítő és földmérő mérnök számára a „mérnök" címtől mint kari címtől eltérő cím megállapítása érdekében. Továbbá megkeresést intéz a kir. József-Műegyetemhez és a M. kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskolához az újonnan avatandó mérnököknek a M. R.-ból folyó kötelezettségeikre való figyelmeztetése érdekében. Felterjesztést intéz a belügyminiszter úrhoz az állampolgárság igazolásának lehető megkönnyítése tárgyában.

Egybekben a választmány önkormányzati ügyeket intézett.

A Kamara új tagjai. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya által felvett alábbi tagok felvétele jogerőre emelkedett. Új tagok tehát:

a) a törvényes határidő alatt benyujtott fellebbezés visszavonása folytán:

1928. évi április hó 19-től:

Beke József mérnök, Bpest, II, Bimbó-u. 6/a.

b) felvételük ellen a törvényes határidő alatt fellebbezés nem adatván be:

1928. évi május hó 14-től:

Obrist Vilmos mérnök, Bpest, VIII, Baross-u. 86. — *Szamek* Jakab Jenő vegyészmérnök, Bpest, III, Lajos-u. 91. — *Teszák* Ödön mérnök, Bpest, I, Budakeszi-út 51.

Hirdetés a mérnökök nyilvántartásába való felvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1928. évi május hó 16-án tartott ülésében az alábbi kérelmezőt a Mérnökök Nyilvántartásába felvette:

Orbán Antal, sz. 1886, műszaki tisztviselő, 70. §. Bpest, VI, Hungária-körút 72.

A felvételről szóló értesítés 1928. évi május hó 18-án kifüggesztetett. *Nevezett felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 70. §-a értelmében a kifüggesztés napját követő 30 nap alatt, tehát — tekintettel arra, hogy június hó 17. napja vasárnapra esik — 1928. évi június hó 18-án déli 12 óráig *a Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

Hirdetés tagfelvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1928. évi május hó 16-án tartott ülésében az alább felsorolt kérelmezőket a Kamara tagjai sorába felvette:

Beer Rezső (Rudolf), sz. 1890, hon. okl. mérnök, Bpest, VII, Telep-u. 34/b. — *Hahn* Samu, sz. 1879, okl. építészmérnök, Bpest, VIII, József-u. 66. — *Onczay* László, sz. 1886, okl. erdőmérnök, Vilypuszta. — *Orbán* Antal, sz. 1886, műszaki tisztviselő, 70. §. Bpest, VI, Hungária-körút 72. — *Posch* Gábor Imre, sz. 1902, okl. gépészmérnök, Bpest, II, Donáti-u. 40—42. — *Susnik* József, sz. 1877, okl. mérnök, Pécs, Munkácsy Mihály-u. 43. — *Vajda* Ödön, sz. 1898, okl. mérnök, Veszprém, Fenyves-u. 5.

A felvételről szóló értesítés 1928. évi május hó 18-án kifüggesztetett. *Nevezettek felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 9., illetve 70. §-a értelmében a kifüggesztéstől számított 30 nap alatt, tehát — tekintettel arra, hogy június 17-e vasárnapra esik — 1928. évi június hó 18-án déli 12 óráig *a Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

Hirdetmény.

A mérnöki rendtartásról szóló 1923:XVII. t.-c. (az alábbiakban röviden M. R.) 11. §-a elrendeli, hogy a Budapesti Mérnöki Kamara választmánya nyilvántartást vezessen azokról, akik a *mérnöki cím viselésére* a M. R. 1. §-a értelmében *jogosultak.* Ez a: *„Mérnökök nyilvántartása".*

E törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában kiadott 85.042/1927. II. sz. keresk. miniszteri rendelet (az alábbiakban röviden: III. V. U.) I. fejezetének 1. §-a pedig azt mondja, hogy:

„a M. R. 11. § negyedik bekezdése értelmében vezetendő *mérnökök nyilvántartását* a Budapesti Mérnöki Kamara az egész országra kiterjedően és pedig mind a magyar állampolgárokra, mind pedig a magyar állam területén állandó lakással bíró külföldi állampolgárokra kiterjedően vezeti.

E rendelet 2. §-a azt is előírja, hogy a magyar állam területén lakó minden mérnök fenti célra adatokat tartozik a Kamarának bejelenteni és a bejelentett adatok közül egyeseket okmányokkal tartozik igazolni.

Ezen adatok bejelentésének megkönnyítésére a Kamara a mult év nyarán az általánosságban ismert *„Jelentkezés"*-i ürlapot küldötte szét a Kamara tagjainak és azon nem-kamarai tag *mérnökök-nek* is, akik az alább felsorolt, — többrendbeli közhírré tétel alapján a Kamarától ilyen ürlapokat kértek.

A *„Mérnökök nyilvántartásába"* való jelentkezés és a jelentkezési ürlapok kitöltésének miként je tárgyában a Kamara a következő esetekben fordult a magyar állam területén lakó mérnökökhöz:

1. 1927 júniusában a *Budapesti Közlöny*-ben,
2. Ugyanakkor a M. M. és É. E. Közlönyében, mint a Kamara hivatalos lapjában,
3. 1927 júliusában a jelentkezési ívek szétküldése alkalmával az íveken foglalt magyarázattal és az ívekhez mellékelt *„Tájékoztató"*-val,
4. 1927 szeptemberében a Budapesti Közlönyben,
5. Ugyanakkor a M. M. és É. E. Közlönyében,
6. Ugyanakkor a napilapokban,
7. 1927 novemberében „Figyelmeztetés" a M. M. és É. E. Közlönyében,
8. 1928 februárban „Körlevélben", mely az összes tagoknak megküldetett és
9. ugyanakkor a nem-tagok részére a napilapokban.

Ezen intézkedések után a kamarai tagok, valamint a nem-kamarai tag mérnökök jelentékeny része beküldötte a kitöltött jelentkezési íveket. Azonban még mindig mintegy 700 kamarai tag egyáltalában nem jelentkezett s a jelentkezettek közül is számosan — tagok és nem-tagok — elmulasztották a szükséges okmányok csatolását.

A tagok közül sokan azon téves indokolással nem csatoltak okmányokat, hogy az okmányokat már egy ízben a Kamaránál bemutatták.

Tévesnek kell ezen indokolást minősítenünk, mert ha az okmányok annakidején a kamarai tagsági kérvényhez csatoltattak is, de azok adatait a Kamara nem jegyezte fel, minthogy akkor még arra az esetek túlnyomó részénél sem ok, sem rendelet nem volt, hanem a Kamara az okmányokat a tagfelvétel jogerőre emelkedéséről szóló értesítéssel visszaküldötte.

És mivel a Kamara annyi tájékoztatás és felhívás után már nem halaszthatta tovább a M. R. és a III. V. U.-ben megszabott kötelességének teljesítését: *A mérnökök nyilvántartásának felfektetését,* illetve a „Jelentkezések" feldolgozására vonatkozó munka megindítását, tehát kénytelen volt minden egyes hiányos „Jelentkezés" benyujtójának postán ajánlva újabb felszólítást küldeni és az okmányok pótlását a felelősége tudatában most már *erélyesen megsürgetni.*

Ezen ajánlott felhívások küldése immár *a tizedik* művelet volt, melyet a Kamara a Mérnökök Nyilvántartásának elkészíthetése érdekében folyamatba tett.

A Kamara sajnálattal állapítja meg, hogy eddig mintegy 3000 ilyen felszólítást volt kénytelen kiállítani és részben már postán el is küldeni, amelyekre oly lassan érkeznek be a kért okmányok, hogy még mindig

kereken 1000 kamarai tag és
„ 1000 nem-kamarai tag mérnök

jelentkezési íve fekszik részben vagy egészben okmányok nélkül és teszi lehetetlenné a jelentkezési anyag feldolgozását és a Mérnökök Nyilvántartásának elkészítését.

Mivel a *Mérnökök Nyilvántartásának elkészítését törvény írja elő,* a Kamara választmánya most már a törvénynek mindenáron érvényt szerzendő, a következő intézkedéseket határozta el:

1. A Kamara azon tagjaival szemben, akik nyilvántartási adatszolgáltatási kötelezettségüknek eddig egyáltalában nem tettek eleget és sem a jelentkezési ívüket, sem okmányaikat be nem szolgáltatták, e mulasztásért a M. R. 36. §-át fogja alkalmazni, melynek értelmében:

   Kisebb mulasztások vagy rendetlenségek esetében a Mérnöki Kamara választmánya a Kamara tagját — meghallgatása után, de alakszerű eljárás mellőzésével — írásbeli leg megintheti vagy 200 pengőig terjedhető rendbírsággal sujthatja;

2. folytatja a személyre szóló ajánlott levélbeni felhívások szétküldését a hiányosan jelentkezettekhez a hiányzó okmányok beküldése érdekében.

3. azon tagokkal és nem tag mérnökökkel szemben, akik személyre szóló ajánlott levél felhívást már kaptak, de ennek dacára sem küldték be a szükséges okmányokat: a Kamara el fog járni a III. V. U. 4. §-a alapján, mely azt mondja, hogy:

„az a mérnök, aki ..... bejelentési és *igazolási kötelezettségének* nem tesz eleget ..... amennyiben a cselekménye súlyosabb büntető rendelkezések alá nem esik, *kihágást követ el.*"

A Kamara kénytelen *ezen* eszközt is igénybe venni és a kihágási eljárások indítása iránti megkereséseknek az illetékes kir. járásbírósághoz való benyujtását megkezdi.

A Budapesti Mérnöki Kamara választmányának 1928. évi május hó 16-án tartott üléséből.

Thoma Frigyes s. k. titkár. *Dr. Kossalka János* s. k. elnök.

A kiadásért felelős: Majorossy Gyula. — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda 1928, Budapest VIII, Múzeum-körút 6. Dr. Czakó Elemér.

III. Rajzmelléklet.

A szegedi fogadalmi templom környékének rendezése.

WÄLDER GYULA

II. díjjal kitüntetett pályaterve.

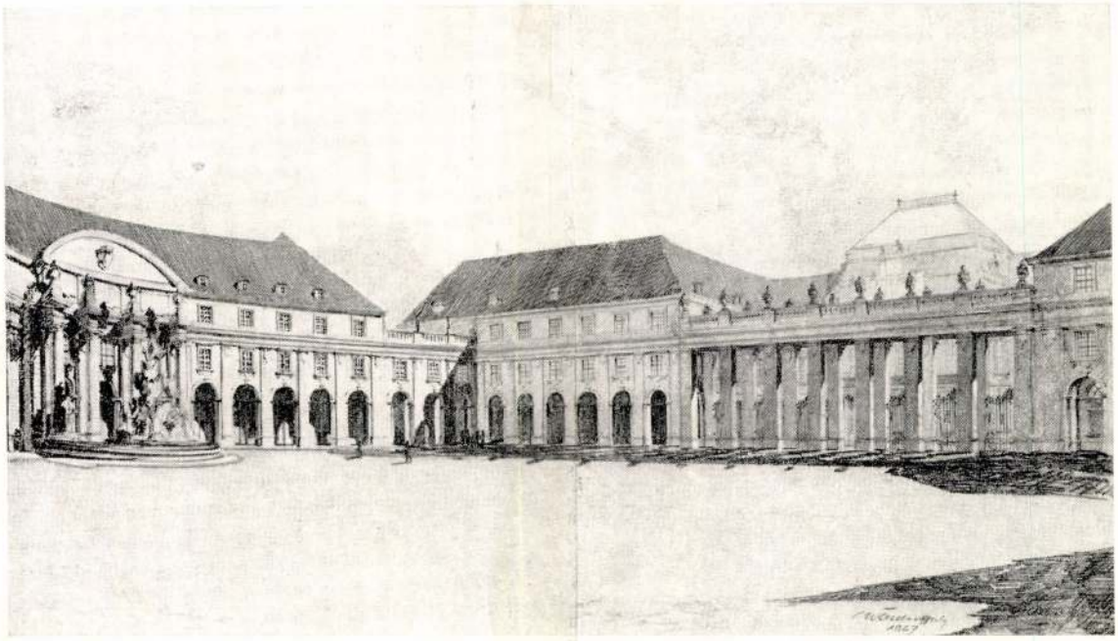

Az *árvízi hajós* kútja. — Püspöki palota.

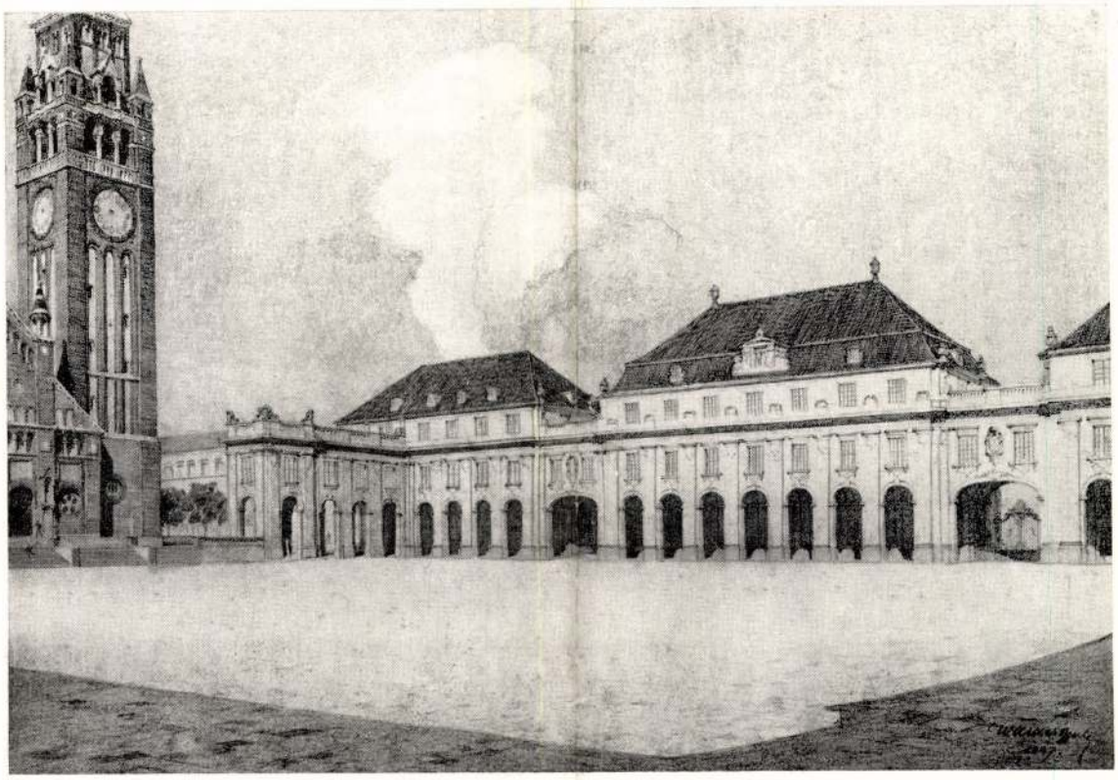

Egyetemi kémiai intézetek.

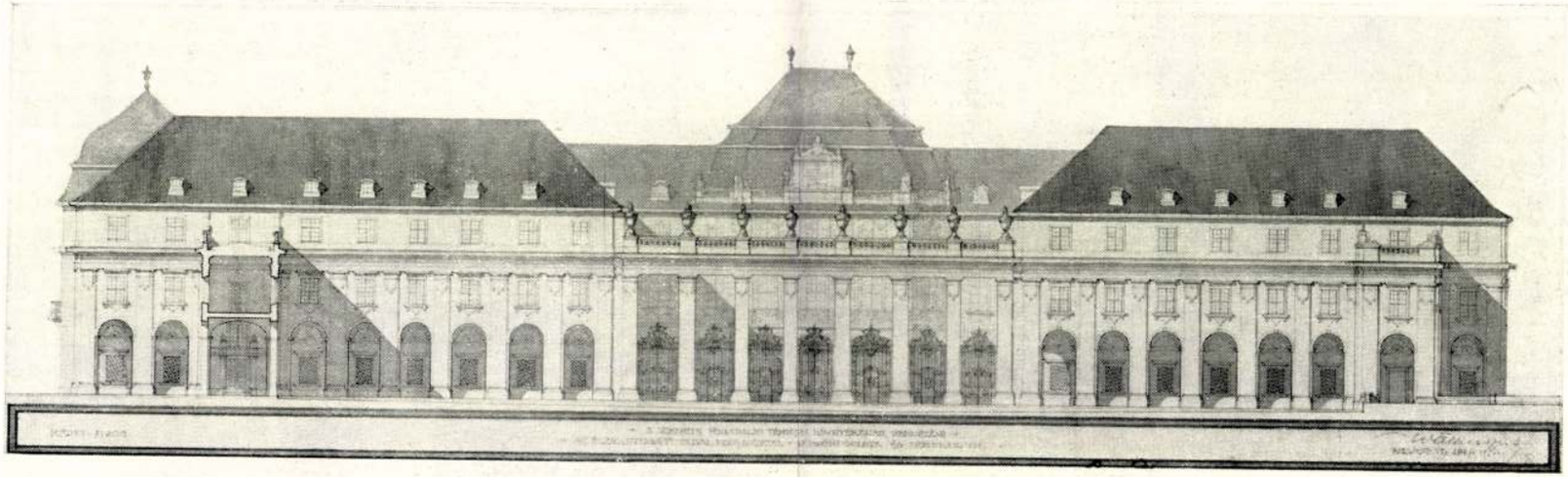

Püspöki palota.

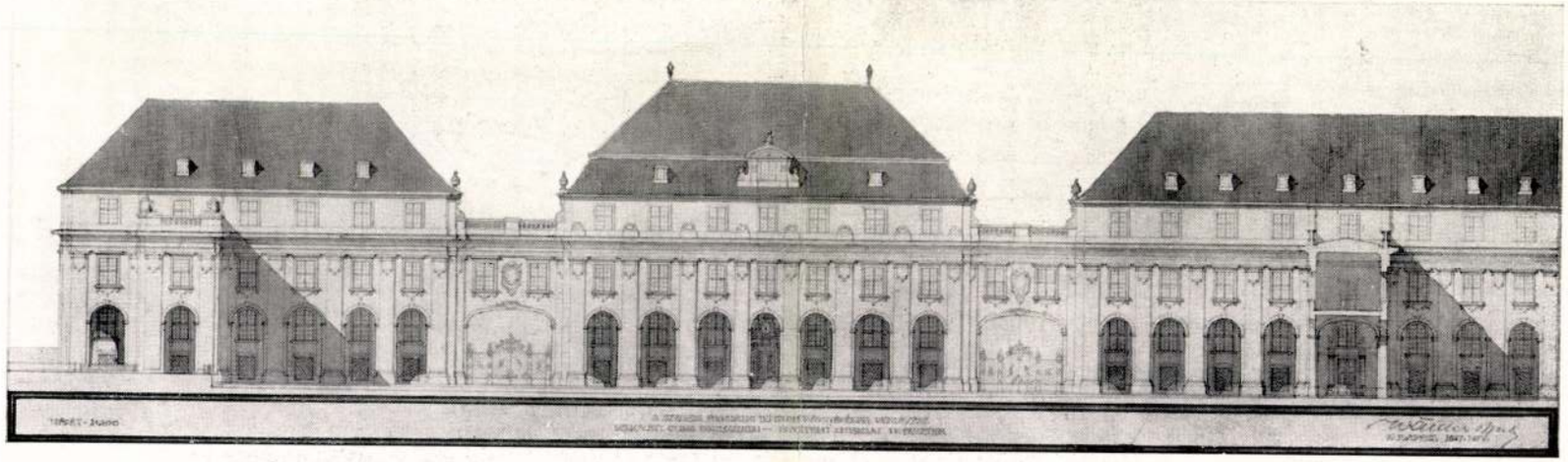

Egyetemi kémiai intézetek három pavillonja.

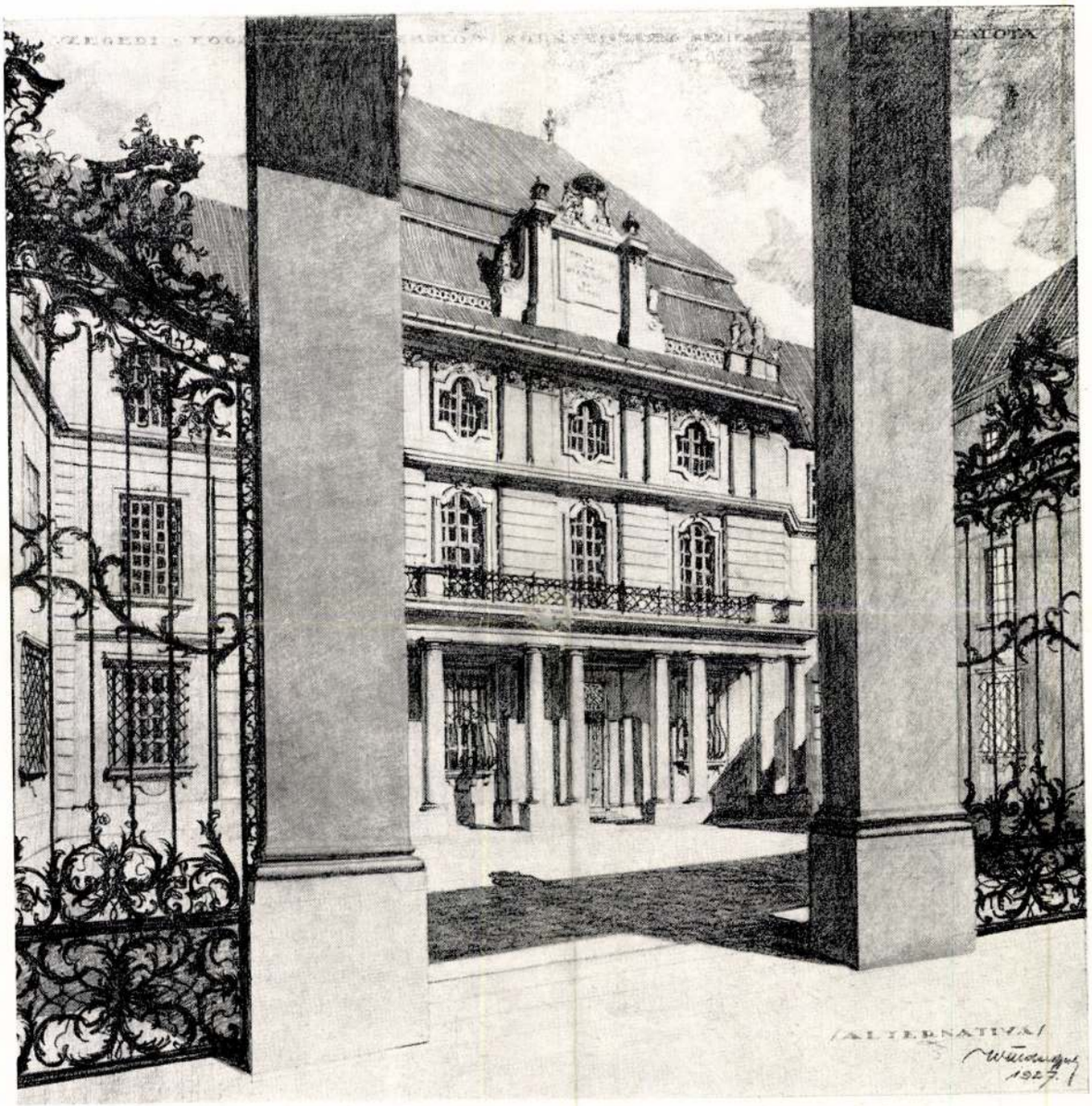

A püspöki palota díszudvara.

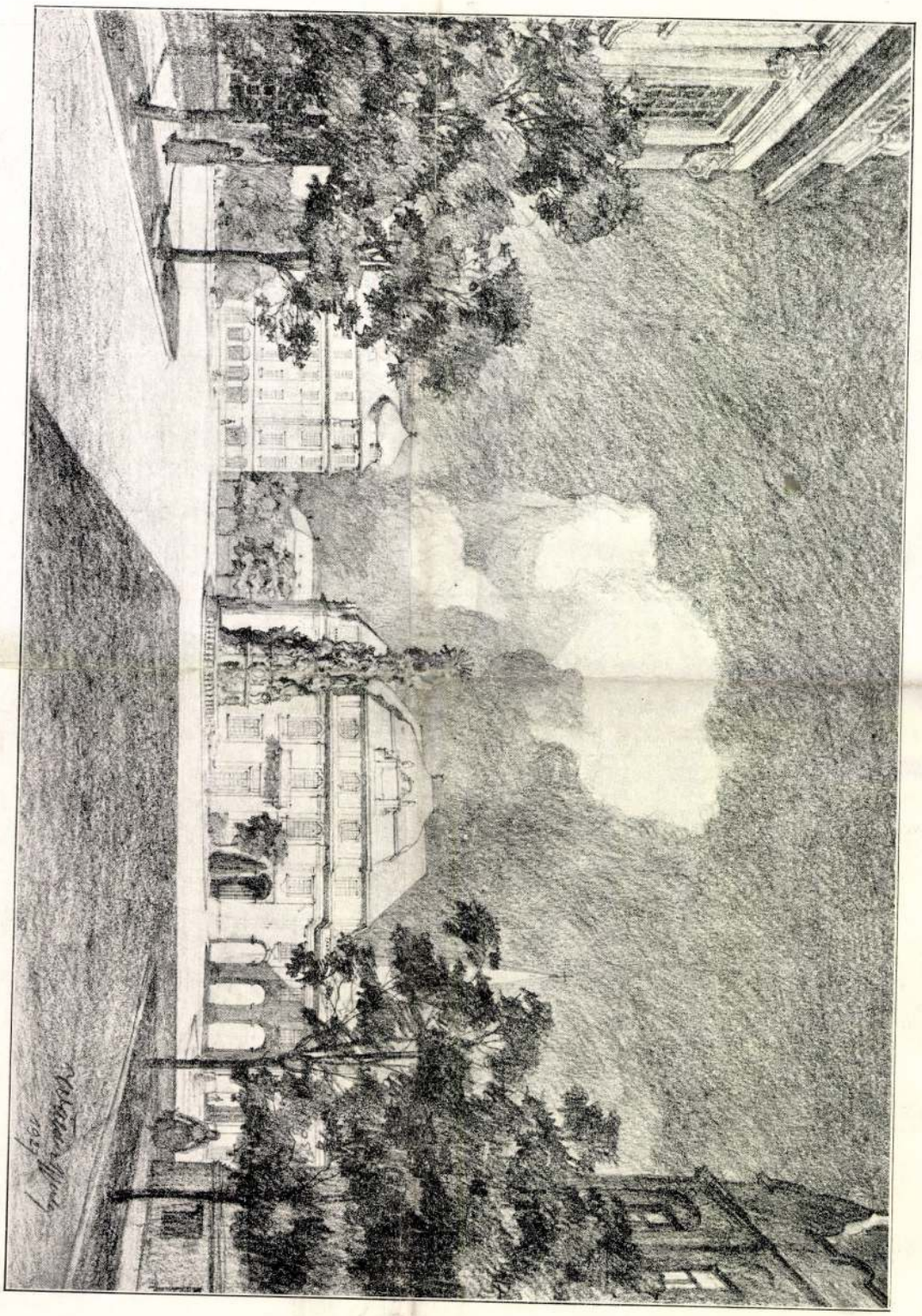

A Boldog-Asszony Sugárút torkolata. — Gizella-tér a Szentháromság-szoborral.

M.D.K.

Walder Gyula, építész

Hildebrandt barokk stilusát elevenitette fel. Eger, Táncsics szálló, Bp. Ciszterci ta templom és rendház. 551.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. Bpest. 1960

M.D.K.

Ferdinand Waldmüller, festő, 1793-1865

Az a címkórság, ami ma itt megyen, ma már külföldön is köznevetség tárgya. Épúgy, mint a híres magyar lovagiaskodás. Ezt is sikerült odáig lejáratni, hogy Németországban olyasvalamire, ahol nem történik semmi, azt mondják „so ein ungarisches Duell", vagyis ahol a segédek két hétig tárgyalnak és egy karcolással az ügyet nagy nehezen elintézik. Braziliában állítólag mindenki ezredes. Magyarországon maholnap mindenki méltóságos.

Midőn a kommün alatt a megszállt Szeged városában egy francia tiszttel beszélgettem, az véleményét a magyar állapotokról ezekben foglalta össze:

— Két jelenséget figyeltem meg önöknél: az egyik az, hogy itt mindenki miniszter, vagy legalább is államtitkár akarna lenni, a másik pedig, amin csodálkoztunk, az, hogy azok a vörösök, akiket mi elfogtunk, mire behoztuk, mind azt állították, hogy ők tulajdonképpen fehérek és nem is vörösök. Nálunk, mondotta a francia, aki vörös, az igazában vörös!

Végezek az írásommal!

Csak a mérnöktársadalom komoly munkája, magasabb etikai felfogása munkáról, előhaladásról és egy jobb jövőről emelhet ki bennünket ebből a szánalmas fertőből!

r. i.

Waelder Gyula műegyetemi tanárnak a Hauszmann Alajos tanár úr temetésén tartott gyászbeszéde.

Tisztelt gyászoló gyülekezet!

Ebből a hatalmas oszlopos csarnokból már többször temettünk, már sokszor öltöttek gyászdrapériát, fekete kárpitot e falak, most azonban kendőzetlenül hagytuk az oszlopokat, fedetlenül a falakat, hogy amikor utolszor itt van köztük a Mester, a kövek láthassák alkotójukat.

A kőről sokan úgy mondják, úgy vélik, hogy az érzéketlen tömeg, pedig a kövek, melyeket finom vonalakban egymás fölé tettek, az oszlopdobok, melyeket nemes exthasisban egymásra raktak, párkányok, melyeket művészi érzékkel megfaragtak, megőrzik ezt az érzést és hálásak, mert óvják, hirdetik a nevet és alkotójuktól elszakadni soh sem tudnak. Az apát, a teremtőt soha meg nem tagadják. Bizonyára a tulsó városban, Pesten is, majd ha áthalad a menet, sok hatalmas épület, magas oszlopsor, mit Ő épített, vele együtt érez és megremeg és a hídra búcsút int, mert rálát a királyi várhegy büszke orma, melyre a koronát, a világ legszebb fejedelmi palotáját Ő helyezte fel. És bús sóhajtását halljuk azoknak a nagy térképzéseknek, melyek nem láthatnak oda, mint a Curia Lotz festette hatalmas tere és még sok nagyszerű csarnok, melyeknek mind Ő volt a mestere. S ahogy visszük a Rákóczi-út négyzeténél a körút egyik oldalán a technológiai múzeum remek ívelésű árkádja várja, a másik oldalon a New-York gigantikus tornya bólint felé. Teremtő géniuszának gyermekei álljak a sorfalat, a díszőrséget, úgy, hogy az voltaképpen diadalút Őneki, ami nekünk a bánatnak és gyásznak útja lett.

A mi bánatunk igaz, a mi gyászunk mélységes, mert olyan alkotó művészt vesztettünk Hauszmann Alajosban, aki számos monumentális építménnyel örökítette meg nevét a főváros és az ország építőművészetének történetében.

Ő mindig a tradiciók embere volt. A renaissance és barokk formavilágából indult ki, mint az ő korának építészei általában, de a kínálkozó újabb feladatoknak mindig megfelelően alakította azokat, s az ő alakítása egyúttal mindig haladást is jelentett. Mint építőművésznek fő erényei: A világos elrendezés, a koncepció szervezettsége, a térképzésnek, a terek kapcsolásának mesteri volta, az ezekkel párosult finom formaérzék és mérséklet voltak azok az építészi értékek, melyek révén korának legnagyobbjai közé emelkedett.

De mély a mi bánatunk és nagy a mi gyászunk, mert messze kiható és mélyen szántó tanításával évtizedeken át a magyar építészet fejlődését irányító tanárunkat, kedves és nagyérdemű tanártársunkat vesztettük el a megboldogultban.

Amikor Ő a Műegyetem díszépítéstani tanszékére került, voltak — bár kevés számmal — nagynevű építészeink, de igazi, a mai értelemben vett építész-gárdánk nem volt.

Magyar építészeket kellett nevelni s ennek a munkának oroszlánrészét Ő végezte el. 40 évi tanári működése alatt generációk kerültek ki keze alól. A ma működő nevesebb építészek mind az Ő tanítványai, akikben az Ő művészlelkét, nagyszabású eszméit, a szépért való rajongását igyekezett átültetni és beoltani. A jó atya szeretetével tanította, vezette hallgatóságát és azok megérezték ezt a szeretetet és azt ugyancsak szeretettel, mély tisztelettel párosult ragaszkodással viszonozták.

Áhítattal lestük ajkáról a renaissance és az azt követő művészetek dicséretét, figyelemmel hallgattuk mindig találó kritikáját és bölcs útmutatásait a tervezéseknél.

Ő vezette be a hallgatóság részére rendezett tervpályázatokat, ami által az építész-fiatalság szunnyadó ambicióit keltette nemes versenyre. A könyv, amit dedikálásával kaptunk, a nagy professzor dicsérő elismerése és meleg jóakaratú kézszorítása mindvégig értékes, kedves és buzdító emlék, örök utitárs marad egész életünkben.

Szeretettel és megértéssel vezette a hallgatóságot dékánsága alatt és mély bölcsességgel vitte és fejlesztette a Műegyetem ügyeit két évig tartó rektorsága idején. Tanári és építészeti tevékenysége mellett a szakirodalom terén is gyakran találkoztunk érdemes és jeles műveivel, melyek közül nem egy művészi irodalmunk becses kincse lett.

Természetes, hogy ily széleskörű tevékenység általános elismerést váltott ki, külföldi egyesületek tiszteletbeli tagjukká választják, a különböző hazai építészi, művészi és tudós alakulások vezető állását töltötte be és néhai nagy királyunk kegye is ismételten fordult feléje, kitüntetvén őt a III. oszt. vaskorona renddel, a Pro Literis Artibus érdemjelvénnyel és a Ferenc József-rend nagykeresztjével.

Szombathely városa, ott emelt monumentális épületeiért hálából a város díszpolgárává választotta, mely város megbízásából, mint képviselőtestületének tagja szintén lerovom a kegyelet adóját.

Nyugalombavonulása után a Műegyetem a tiszteletbeli műszaki doktorátussal tüntette ki. Szerény ajándék az ő nagyságának, de a legnagyobb, amit a Műegyetem adhatott.

Amilyen harmonikusak voltak az alkotásai, amilyen nemesen harmonikus az egyénisége, olyan harmonikus, kerek egész volt az Ő magas-ívelésű pályája és egész élete. Ez a szép élet elmult.

Életed tüze kialudt. Mint a magyar építész mintaképe távozol, aki nagy tehetségeddel, kiválóságod minden erényével a magyar építészi kar tekintélyét gyarapítottad és a magyar művészi kultura fejlesztésén, naggyá tételén működtél.

Ravatalodhoz eljött a tanítványok hálás serege, eljöttek az építészek, művészek, tudósok, hatóságok és testületek, melyek mindegyike magának követel Téged. De mindannyiok között elsősorban magának követel, magáénak tart a M. Kir. József Műegyetem, melynek évkönyveibe aranybetűkkel írjuk azt a 40 évet, melyet körünkben az egész nemzetre áldásos munkával töltöttél.

Senki nálad jobban nem szerette a Műegyetemet, minden gondolatod, minden érzésed hazánk ezen egyetlen technikai főiskolának fejlesztését, maggyá tételét felvirágoztatását szolgálta, hisz Te adtad ezt a szép, ezt a hatalmas hajlékot is neki.

Műegyetemi működésed emlékét megőrzi tanítványaid ezreinek hálája, megőrzi tanártársaidnak kegyelete s ha már mindnyájan elmultunk, megőrzi a Műegyetem története és épülete és egyéb nagy alkotásaid, a város és országszerte. Hisz Saxa loquuntur.

Amikor utolsó nagy alkotásod díszes csarnokában utolszor látunk körünkben Téged, most érezzük át, hogy ki voltál a magyar kultúra történetében, de tudjuk azt s érezzük és fogadjuk, hogy nemes művészlelked felejthetetlen emlékként ittmaradt közöttünk.

A M. Kir. József Műegyetem tanácsa és tanári kara nevében búcsuzom Tőled. Kedves Tanártársunk, volt Rektorunk, kedves Mesterünk, szeretett, áldott jó Mesterem, Isten veled!

KRÓNIKA

Halálozás. Tóth István debreceni építész-építőmester aug. 13-án elhunyt.

A kamarai építkezések autonomiája. A mérnökkamara közgyűlésén annakidején történt és ismertetett események következtében a kamarai építészek többsége megalakította a kamarai építészek társaságát, amely elnökül Alpár Ignácot, jegyzőjévé Létai Andrást választotta meg s megbízta Kommer József, Weimess Marian, Vidor Emil, dr. Mueller Félix és Ziegler Géza építészeket, hogy mint teljhatalmú végrehajtó bizottság, tegyék meg a szükséges lépéseket a formai megalakulás keresztülvitelére. A Kamarai Építészek Társaságába eddig 236 építész lépett be, akiknek aláírásával a kereskedelmi miniszterhez emlékiratot intéztek a kamarai építészek autonomiája ügyében.

A mérnöki munkakör szabályozása. A mérnöki rendtartásról szóló 1923. XVII-ik t.-c. felhatalmazást ad a kereskedelmi miniszternek, hogy az olyan mérnöki munkák végzését, amelyekre nézve azt közbiztonsági vagy egyéb közérdekü szempontok megokolttá teszik és amelyeknek ellátása technikai főiskolai képzettséget kíván, a mérnöki kamara tagjainak tartsa fenn. Annak a rendeletnek kibocsátása, amely pontosan megállapítja, hogy melyek azok a munkák, melyek elvégzéséhez mérnöki kvalifikáció kell, eddig nem történt meg, a mérnöki kamara tehát most, a hiányt pótlandó, rendelettervezetet készített, amely felsorolja mindazokat a munkákat, melyeknek elvégzését a mérnöki kamara tagjainak akarja fentartani. — A tervezetet — amelynek részletezésére még vissza fogunk térni — a kereskedelmi miniszter véleménynyiványítás végett megküldte az összes érdekelteknek azzal, hogy véleményüket és állásfoglalásukat a tervezettel kapcsolatban szeptember 15-ig terjesszék eléje. A tervezet nemcsak a Mérnöki Kamarán kívül álló egyéb technikus erők érdekeit érinti, hanem a gyakorlati gazdasági köröket is (mezőgazdasági, ipari termelés, műszaki irodák, stb.), mert számos olyan pozicióba is mérnökkamarai tag beállítását kívánja, ahol eddig nem főiskolai képzettségü (és így általában olcsóbb) technikus munkaerők működtek.

Hány hallgatót vesznek fel a Műegyetemre. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1926. évi 55.105 sz. rendelete értelmében a József-Műegyetem mérnöki szakosztályán 300, az építészi szakosztályon 100, a gépészmérnöki szakosztályon 450, a vegyészmérnöki szakosztályon 20 és a közgazdasági szakosztályon 100 a felvehető hallgatók száma.

Postapalota építkezések. Demény Károly államtitkár, a posta vezérigazgatója ankétot hívott össze, amelyen három nagyobb vidéki városban felépítendő postaépület ügyét hozta szóba. Az ankéten elhangzott felszólalások után a postaigazgatóság elhatározta, hogy Egerben, Gyöngyösön és Debrecenben építi fel a szükséges postaépületet.

Rákospalota város tanácsa tervpályázatot hirdetett augusztus 14-ére polgári fiú- és leányiskola terveire. Összesen 41 pályaterv érkezett be, melyek felülvizsgálata folyamatban van.

A parafakő parketta. Nálunk még alig ismerik, de külföldön évtizedes elterjedésnek örvend. Örülünk, hogy végre alkalmunk volt ezt a kitünő burkolati anyagot megismerni. Az előállító cég Parafakő gyár R. T. (azelőtt Kleiner és Bokmayer), mely ezt gyártja, a Városi Szinházban mutatta be a Magyar Mérnök és Építész Egylet, valamint az Építőmesterek Egyesülete tagjainak. A burkolat mindenkit meglepett.

Sajtolt parafalapok ezek, három rétegben összesen 9 milliméter vastagságban. A rétegek haránt vannak összedolgozva s így nem vetemedhetnek. A ragasztó anyag: casein. Az alzat lehet beton, bárminő hézagmentes padló, terrazzó lapburkolat, sőt aszfalt is. Szóval, ha ily helyiségeket átalakítva parafaparkettával akarunk burkolni, nem kell semmiféle bontás. A fektetés után legyalulják a felületet, viasszal beeresztik és fényezik. Alig lehet megkülönböztetni a tölgyfaparkettától.

A műhelyben könnyen vágható az anyag bárminő formába és égetés által feketébe játszó sötét szint kap.

Waelder Gyula

*** Iparművészeti vándorkiállitás.** Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat iparművészeti vándorkiállitását Debrecenben a Déri-muzeum termeiben november 6-án nyitja meg. A kiállitás ünnepélyes megnyitása alkalmából *Waelder* Gyula épitész, müegyetemi tanár tart előadást „Nemzeti művészet" cimmel. A társulatnak ezévi nagysikerü tatabányai és szolnoki kiállitásai után a debreceni immár a harmadik állomás. A társulat vándorkiállitásainak célja a magyar iparművészet előrehaladását és a vidéki közönség igényeit és izlését önzetlenül szolgálni.

M. 932. XI/28

M. 1932. XI. 28.

Wälder Gyula

RSÁG 932 x. 29.

* **Iparmüvészeti vándorkiállitás Debrecenben.** A *Déri*-muzeum termeiben november 6-án nyitja meg a *Magyar Iparmüvészeti Társulat* debreceni vándorkiállitását. A kiállitás ünnepélyes megnyitása alkalmából *Wölder* Gyula épitész müegyetemi tanár tart előadást „Nemzeti müvészet" cimmel. A társulatnak ezévi nagysikerü tatabányai és szolnoki kiállitásai után a debreceni immár a harmadik állomás. A társulat vándorkiállitásainak célja mindenkor a magyar iparmüvészet előrehaladását és a vidéki közönség igényeit és izlését önzetlenül szolgálni.

M. 1932. X. 29.

Wälder Gyula

Corvin - koszorúval tüntettés ki

PH. 1930 X 26

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint megkezdés
Pécsett a mecseki szanatorium
építését, 2.300.000 p-költséggel

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LII. évf.

jun. 27. sz. 1. old.

Wetter Gula, Spitzen-Lomnitz

Lenne: Marine Magfeldis
Fürst a Meeresi monatszinn
Spitzen, 2.300.000 p. Wettregen

Wałder Gyula, építész-tanár

és Kossalka János közös terve a két egyenként 50.000 p-ös első díj egyiket nyerte el az óbudai Dunahid pályáratán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LII. évf.

febr. 11. sz. 7. old.

Wälder Gyula, épités-tanár

és Kosselke Fanny közös
terve a két egyenként 50.000
p.-os első díj egyszer nyerve el
az Ybrahai Dunalnik felügyelet

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

Műcsiler felvételi rajzai közül különösen a nagyszombati egyetemi templom főoltárianak rajza tűnik ki a Nemzeti Szalonban rendezett Műcsiléri Kiállításon

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.
dec. 3. sz. 4. old.

M.D.K.

Wälder Gyula : építés-tanár

terverte a Pasaréten, a Naprafordító utcai kísérleti villatelep kis költségen épült családiházainak egyikét.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LXI. évf.
nov. 12. sz. 4. old.
+ dec. 31. " 6. "

Wäldar Gyula MDK

Az egri kálvária terve, gipsz

Mücsarnok 1932 tavaszi kiállitás

MDK

Wälder Gyula müegy.tenár

MM és ÉE kiáll. Szombathely, 1934. kat. szept.

Wälder Gyula 1

A budapesti Szabadság-tér déli oldalának tervei

Repr.

Tér és Forma

1930. 9. sz.

386. l.

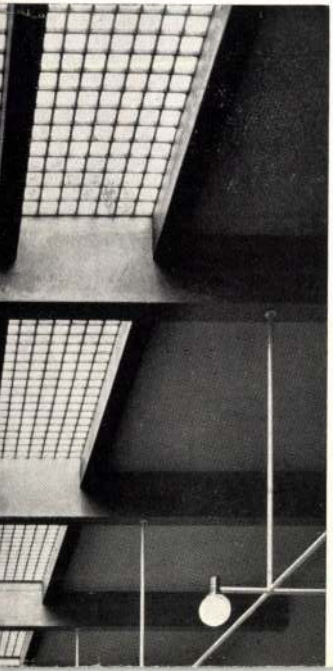

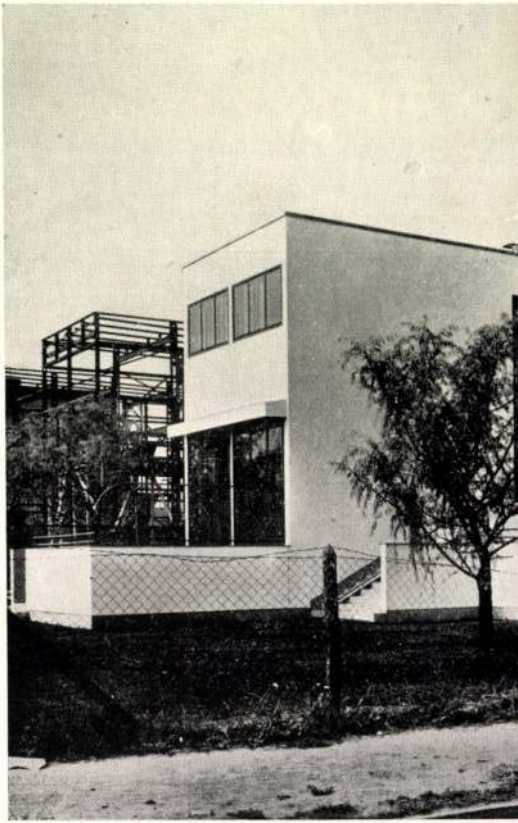

Anker és Luckhardt: Villa Berlinben

< Waelder Gyula >

Könyve

< > Nagy Virgil műegyetemi tanár A görög és római építés alaktana c. előadásainak vezérfonala. Bp. 1920.

evich Tibor

nyi Káorly

öldi András

Wälder Gyula épitész M.D.K.

Madách téri OTI bérház homlokzata , társtervező Janáky István, Hübner Tibor

Granasztói Pál: Janáky István
Magyar Épitőművészet 1966/3. 52.1.

Wälder

építész

Klebelsberg-emlékkiállitás - Műcsarnokban - építési tervével szerepel. Ciszterci gimnázium.

Magyarság
1933.II.12.

Walder Gyula

építész

Klebelsberg-emlékkiállítás - Műcsarnokban - építési terveivel szerepel.

Magyarország
1933.II.12.

Wälder Gyula

Alkotásai, a XII. Nemzetk. Építészkongresszus alkalmából rendezett építészeti kiáll.-on.

N.U. 930. IX. 7.

évi XIX. t.-c. akként rendezte, hogy a halászati jogtulajdonosokat társulatokba tömörítette s így jelentékenyebb vizeink halászatát nagyobb egységekbe foglalva össze, ebbe a szó szoros értelmében vett ősterme-lési ágba az okszerűséget bevezette. Abból, hogy a békeidőbeli 105 társulatunkból mindössze 37 maradt, azt a fájdalmas következtetést vonhatjuk le, hogy nem-csak számbeli veszteségünk nagy, hanem a minőségbeli is, mert összes pisztrángos társulatainkat elvesztettük, úgyhogy csak a Mátrában, Lillafürednél és a Balaton mellett Csopaknál maradt mutatóba olyan vizünk, amelyben a pisztrángfélék egyáltalán tenyésznek.

Természetes vizeink halállománya a régi időkéhez

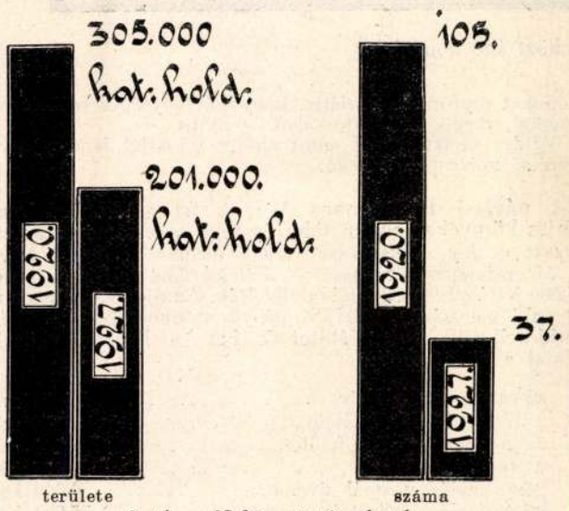

8. ábra. Halászati társulatok.

képest nagy visszafejlődést mutat. A modern vízgazdálkodás, nevezetesen az ármentesítés, folyószabályozás, vizierők kihasználása, gyári vízszennyezések, mind olyan tényezők, melyek a hal szaporodási és fejlődési feltételeit kedvezőtlenül befolyásolják és az elmult időknek azt a mondását pl., *hogy több volt a Tiszában a hal, mint a víz*, a mesék világába szorították vissza. Ma már nem kell attól tartani, amint a ránk maradt szentesi feljegyzésből olvassuk, hogy *az árterek mélyedéseiben megrekedt halak tömegesen pusztultak el és megrontották a levegőt dögleletes szagukkal.* Vizeink halállománya az idézett okok miatt erősen megcsappant, de nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a nagy halbőség a multban sem volt állandó, hanem az időjárással, de különösen a vízjárással függött össze. Ha az árvizek elmaradtak, bizony azelőtt is megszünt e nagy halbőség.

A halászatnak ez az ága sok tekintetben megmaradt ősfoglalkozásnak, s egy-egy dunai vagy tiszai halásztanya berendezése, felszerelése erősen emlékeztet az ősi telepekre. Ennek ellenére a halászatnak ezt a formáját is iparkodik az emberi tudás a termelésbe jobban bekapcsolni. Ma már ezen a téren is folyik a szorgos kutatás, mikroszkóppal felfegyverzett szemek bepillantanak a vizek életébe s az úgy szerzett ismeretek révén iparkodnak a folyók halállományát alkalmas módokon emelni. A halászat már itt sem egyedül a halfogás ügyessége, hanem nagyban hozzájárul a természet munkájához a gondos megfigyelésen alapuló termelő tevékenység. Folyóink holtágai kiváló ivadéktermelő helyek. Ezekbe gyorsnövésű, nemes anyákat helyezünk, amelyek ott leívnak s az ekként kikelt ivadékkal pótolják az ármentesítés okozta veszteséget. Vizeinkbe megbízható tógazdaságokban tenyésztett nemes ivadékot helyezünk, s ezzel vizeink elfajult halállományát felfrissítjük. Ugyane célból süllőikrát is szoktak kikeltetés végett az alkalmas vizekbe kihelyezni. 1920 óta ezt a feladatot az Országos Halászati Felügyelőség ellenőrzése mellett az egyes halászati társulatok dícséretes buzgalommal és jelentős anyagi áldozattal végzik, de mi ez a békével szemben, amikor hatalmas összeg, az 1914—15. évi költségvetésben 120.000 aranykorona szerepelt ilyen célokra s csak tájékozásul közlöm, hogy 1913-ban 5·4 millió pisztrángikra, 75.000 darab pontyivadék, 42.000 darab rák és 70 millió süllőikra került a halászati társulatok és magánosok között szétosztásra. Ugyanakkor a háború utáni elszegényedés kiáltó bizonyságára 1927. évi július haváig a halászatnak még költségvetési rovata sem volt, s ez évben először szerepel a szerény 6 alrovat alatt még szerényebb 10.000 P, amely remélhetőleg úgy megnő, mint kis magból a terebélyes fa, s ez esetben várhatjuk azt, hogy Magyarország halászati termelése ettől az időtől kezdve erőteljes lendületet fog venni.

Nem lenne előadásom teljes, ha meg nem említeném, hogy a halászati törvény elavult fejezeteit az 1925. évi XLIII. t.-c. pótolta ki, s hogy úgy ennek a törvénynek, mint a végrehajtási utasításnak munkája, bárha annak gyökere még a békeidőkbe nyúlik vissza, a közelmult alkotásaihoz tartozik.

Sok teendő vár még ránk, amelynek egyes nagyobb ágait a következőkben foglalhatnám össze:

1. A nyilt vizek halászatának intenzív termeléssé alakítása.

2. A meglevő tógazdaságok termelésének fokozása a termelési módszerek minél tökéletesebbé tétele által.

3. A halászati termelés fejlesztése azáltal, hogy a még gazdasági művelés alatt nem álló területek — gondolok itt elsősorban nagykiterjedésű szikeseink mélyfekvésű részeire — a halászati termelés útján kerüljenek a nemzeti vagyon állományába.

A feladatok mindegyike oly nagy, hogy szinte visszariad tőle az ember. Mégis, ha visszapillantunk, s látjuk, hogy Magyarország teljesen tönkrement halászatát nem is egészen 40 év alatt néhány lelkes elődünk és példaadónk teljesen talpraállította s olyan termelési ággá fejlesztette, hogy azt bárkinek büszkén megmutathatjuk, akkor bizalommal nézhetünk a magyar halászat jövője elé s biztosra veszem, hogy a szorgalmas munka, önfeláldozó kitartás eléri ezen a téren is azt a magasabb célt, amelyért mindannyian vállvetve dolgozunk.

SZEMLE.

Az Északamerikai Egyesült-Államok legnagyobb új hidroelektromos műve. Ma a Niagara hidroelektromos műve az Egyesült-Államok leghatalmasabb erőműtelepe, teljesítménye 452.000 lóerő. Az 1927. év áprilisában megkezdték Maryland államban, Connowingben, a Susquehanna-folyón egy újabb vízerőmű építését, amely még az előbbinél is hatalmasabb lesz. A medence duzzasztója közelítőleg 1350 méter hosszú; e duzzasztó tetején fogják a Baltimore—philadelphiai főútvonalat is átvezetni. A duzzasztómű felső lejtőjén, 26 méterrel a tenger szintje fölött, 50 darab mozgatható acélzsilipet alkalmaznak, amelyek segítségével a víz színe 32·50 méterrel emelhető. Akkor, amikor az összes zsilipeket kinyitják, ezek nyílása másodpercenként 800 köbméter vizet fog emészteni. A hidroelektromos műnek 11 olyan áramfejlesztője lesz, amelyek mindegyike 36.000 *KW*-ot, tehát 50.000 lóerőt szolgáltat. Az összes teljesítmény tehát 396.000 *KW* (550.000 lóerő) lesz. A számítások szerint a mű évi teljesítménye 1360 KW-óra s ez 750.000 tonna szén értékével ér föl. (Bulletin du Service des Travaux Publics, No. 11.) *Rédl.*

Az építkezések előmozdítására Csehszlovákiában életbeléptetett törvények hatása. Az építési tevékenység előmozdítása céljából 1921 június havában hozott törvény életbeléptetése óta az 1926. év végéig Csehszlovákiában 26.365 ház épült 56.664 lakással. *Az építésre előirányzott 4,480.000 csehszlovák koronának javarésze, 3,278.000 csehszlovák korona, állami hozzájárulás (segély) volt.* A házak közül 2115 (a lakások közül 12.342) épült Prága városában, ezeknek költsége 1,135.000 csehszlovák korona, amiből 852 milliót az állam adott építkezési segély címén. Az építkezés 1921-től 1923-ig növekedő, azóta csökkenő irányzatú volt, nevezetesen 1921-ben 999, 1922-ben 5148, 1923-ban 10.698, 1924-ben 7287, 1925-ben 1960, 1926-ban 273 ház épült. (Zprávy veřejné služby technické. No. 2.) *Rédl.*

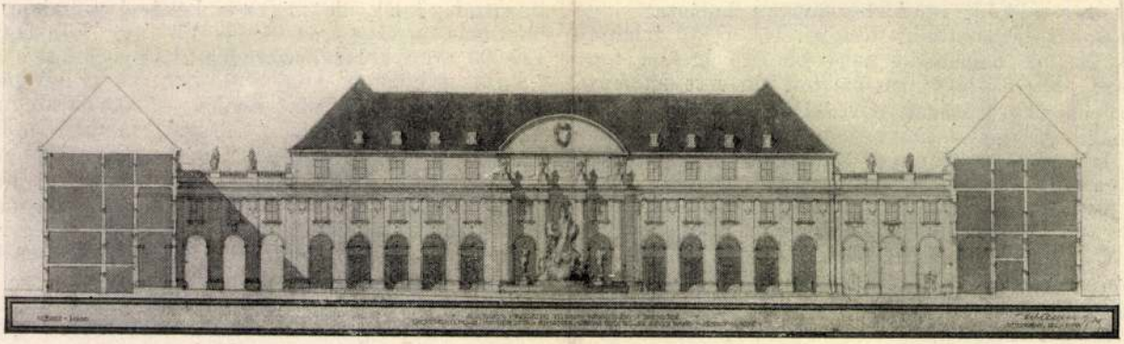

2. ábra. A templommal szemközt álló homlokzat.

A szegedi fogadalmi templom környékének rendezése.[1] A szegedi templomtér rendezési terveire kiírt pályázatra beküldött tervek közül Wälder Gyula terve volt az egyetlen, amely a teret a templom főhomlokzatának vonalában is zárta és így elfogván másfelé a kilátást, teljesen intim, magában zárt díszteret létesített.

A térnek mind a négy oldalán elhúzódó épületeken az I. emelet magasságában hatalmas falpárkányt vezetett végig, amellyel az egész kompoziciót egységesítette. Vezérlő motivuma a salzburgi árkádelrendezés axisa, amelyet annyiféleképen tudott variálni, hogy mind a püspöki palotának, mind

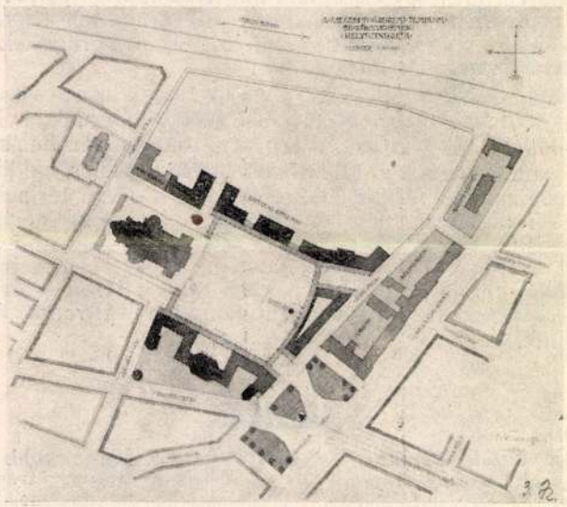

1. ábra. Helyszínrajz.

az egyetemi, természettudományi pavillonoknak, a teret elzáró árkádoknak éppúgy, mint a templommal szemben lévő hatalmas díszkúttal díszített épületcsoportnak is megfelelő változatos képet s a vezérlő motivum azonossága mellett rendeltetésnek megfelelő jelleget tudott adni.

Nagy egységessége mellett ez az elrendezés mégsem unalmas és változatosságával gyönyörködtet. (2. ábr. és III. rajzmell.)

Az az egyetlen kifogás, amelyet azért emeltek, hogy ennek az épületcsoportnak más lesz a színe, mint a templomé, nem helytálló, mert hisz a kellemes kontrasztok az összhatást sokszor elősegítik, ahogy pl. mindig jól hatott a régi állampénztár a Mátyás-templom mellett, hasonlóképen a nyers téglából képzett templom is jobban érvényesülne a halványfestésű vakolatos homlokzatok környezetében.

Egy teljesen vörös tér a mi téglaanyagunkkal aligha volna kellemes s bizonyos ridegséget és bántó érzést keltene. A külön formatéglából készített homlokzatok pedig lényegesen drágábbak lennének, mint a vakolt homlokzat.

Wälder terve teljes megoldást ad a Gizella-térre nézve is, ahol folytatja a térfelőli homlokzatokat, de az ottani motivumokat olyformán variálja, hogy bár egységes formát mutat azokkal, mégis változatosságot is nyujt.

Wälder távlati képei, mint ahogy a bírálat is megjegyzi, a grafikai művészet remeke.

A párizsi Elektromos Művek új gőzkazántelepéről. Párizs környéke folyton több és több elektromos áramot fogyaszt és így szükségessé vált a meglevő erőtelep bővítése és új erőtelepek létesítése. — *Vitry*-erőmű teljesítőképességét 36.000 *KW*-ról 90.000 *KW*-ra növelték. Az új kazántelepen négy egyenlő nagyságú és teljesítményű szénportüzeléssel dolgozó Ladd-Belleville-kazánt állítottak be. — Ezeknek közelebbi adatai a következők:

a kazán fűtőfelülete	1670 m^2
a túlhevítő fűtőfelülete	350 m^2
az Economiser fűtőfelülete	900 m^2
a tűztér térfogata	175 m^3
gőztermelés normál üzemben	50.000 *kg/h*
gőztermelés erőltetett üzemben	75.000 *kg/h*
üzemi nyomás	18 *atm.*
a gőz hőfoka	350 C°.

Mindenik kazánnak három-három dobja van, melyeket csőnyalábok kötnek össze egymással; a két fölső dob átmérője 1·20 *m*, az alsóé 1·40 *m*; hosszuk mintegy 8 *m*. — A Dieterlein-rendszerű Ekonomiser 9—9 elemből alkotott két csoportból áll. A tápvizet gáztalanítják és 70 fokkal vezetik be az Ekonomiser alsó részébe. A kazánok Lopulco-rendszerű szénportüzeléssel dolgoznak. A hozzátartozó szárítókemencékben a szenet a kazánból kilépő gázokkal hevítik. Az egyes szárítókemencék egy-egy Raymond-féle ingás-malommal vannak összekötve, melyből a szénpor a tápláló tölcsérekbe jut. A tölcsérek egymással, csigasoros szállító berendezés segélyével vannak egybekapcsolva és elosztóik vannak, melyek a primär levegő egy része által magával ragadott szénpor tömegét szabályozzák.

A lángok függőlegesen szájadzanak a tűztérbe; mindegyik kazánnak tíz lángzója van. A tűzterét falak belső és külső részre osztják. A közbülső térségben csatornák vannak elrendezve, melyek a sekundär levegőt (az egész égési levegő mintegy 70%-át) felszívják. A másodlagos levegő felmelegedése közben egyidejűleg hűti a falazatot. A tűztér falai vízhűtéssel vannak ellátva; a hűtőcsövek a kazán vízkörforgásába vannak bekapcsolva.

A *Gennevilliers*-i erőtelepen ugyancsak négy, porszéntüzelésre berendezett Ladd-Belleville-rendszerű kazán dolgozik, melyek azonban még a *Vitry*-i erőmű kazánjainál is nagyobbak:

a kazán fűtőfelülete	1835 m^2
a túlhevítő fűtőfelülete	480 m^2
az Ekonomiser fűtőfelülete	1300 m^2
a tűztér térfogata	335 m^3
gőztermelés tartós üzemben	90.000 *kg/h*
üzemi nyomás	28 *atm.*
a gőz hőfoka	410 C°.

Az Ekonomiser 8—9 acélcsőből alkotott kettős csoportból áll. Itt is Lopulco-rendszerű porszéntüzeléssel dolgoznak.

Ezidőszerint egy még nagyobb kazán van beépítés alatt, melynek méretei a következők:

a kazán fűtőfelülete	1675 m^2
a túlhevítő fűtőfelülete	510 m^2
a léghevítő fűtőfelülete	3400 m^2
gőztermelés	100.000 *kg/h*
üzemi nyomás	29 *atm.*

(La Technique Moderne, 1927, 19. köt.) *Finászy Béla.*

[1] A Közlöny folyó évi február hó 5-én megjelent 5—6. számában közöltük a szegedi fogadalmi templom körüli tér rendezésére hirdetett eszmei tervpályázaton I. díjat nyert pályaművet. A II. díj nyertesének, Wälder Gyula műegyetemi tanárnak pályatervét és annak ismertetését jelen számunkban tesszük közzé. *Szerk.*

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

Katona Lajos. Dr. *Katona Lajos* tud. egyetemi nyilv. rendes tanár, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának buzgó és tevékeny tagja, munkában gazdag tevékenységű életének 49-ik évében f. é. augusztus hó 3-án Budapesten elhúnyt. Áldás emlékére!

Kitüntetés. Ő császári és apostoli királyi Felsége f. é. szeptember hó 14-én Bécsben kelt legkegyelmesebb kéziratával *Szentmártoni Darnay Kálmánt*, a sümegi állami Darnay-Múzeum igazgatóját, a közművelődés terén szerzett érdemei elismeréseül a királyi tanácsosi címmel tüntette ki. E legmagasabb kitüntetés méltó jutalma annak a lankadást nem ismerő működésnek, amelylyel Darnay Kálmán a hazai régészet s közművelődés ügyét immár harminczhárom éven át oly önzetlenül s annyi lelkesedéssel szolgálja.

A Schönherr Gyula emlékalapítvány. Néhai boldogemlékezetű *Schönherr Gyula* szakkönyvtárát 4000 korona összegért a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége vásárolta meg oly czélból, hogy annak megfelelő része a Nagybányai Múzeumnál helyeztessék el állami letét gyanánt. Néhai Schönherr Gyula édesanyja, *Schönherr Antalné* úrnő, f. é. október hó 11-én kelt levelével értesítette az Orsz. Főfelügyelőséget, hogy, be nem várva a könyvtár árának részletekben történendő letörlesztését, a 4000 koronányi vételár egész összegét már most felajánlja egy olyan, néhai fia emlékezetét fentartó alapítványra, amelynek négy-ötévenkint esedékes kamatai egy-egy vidéki múzeum őrének adassanak ki oly czélból, hogy az illető 2—3 hétig Olasz- vagy Németországban a múzeumokat és képtárakat tanulmányozza s ezáltal magát az Orsz. Főfelügyelőség felügyelete alá tartozó vidéki múzeumnál hasznossá tehesse.

Az Orsz. Főfelügyelőség özv. *Schönherr Antalné* úrnő eme nemeslelkű s a tudomány és közművelődés szempontjából olyannyira értékes elhatározását köszönettel elfogadván, a boldogemlékezetű Schönherr Gyula nevét és emlékezetét oly méltóan megörökíteni hivatott alapítvány ügyének forma szerinti elintézésére nézve szükséges lépéseket már megtette.

A pozsonyi városi múzeum és közkönyvtár épületének tervezésére kiírt nyilvános pályázat határideje f. é. okt. 15-én lejárván, a pályaművek megbirálására alakított jury tagjait Brolly Tivadar, Pozsony sz. kir. város polgármestere, okt. hó 29-ére és 30-ára hivta össze Pozsonyba. A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége részéről a jury munkálataiban Szalay Imre h. orsz. főfelügyelő és dr. Hültl Dezső orsz. felügyelő vettek részt. Az ülések eredményéről a következőkben számolunk be:

A biráló-bizottság Brolly Tivadar polgármester elnöklete alatt a már említetteken kívül Kertész K. Róbert építész, műszaki tanácsos, mint az Orsz. Képzőművészeti Tanácsnak, Fritz Oszkár műépítész, mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egyesületnek és Ágoston Emil építész, mint a Magyar Építőművészek Szövetségének kiküldöttje, továbbá Pozsony város részéről Dobis Jenő városi főmérnök, valamint Feigler Sándor és Eremit Lajos ottani építészek tagokból állott.

A pályázat határidejére nyolcz pályázó jelentkezett. A pályázók szabadságára volt bizva saját nevük avagy jelige alatt pályázni. Az építkezésre szánt költség a pályázati hirdetés 5. pontja szerint «körülbelül 600.000 koronát tehet». Az építkezésre szánt 2503 m.-nyi szabadon álló terület a Mária Terézia-tér, Justi-sor, Fadrusz János kőpart és egy ujonnan létesítendő mintegy 15 méter széles utcza által van határolva.

A pályázat első díja 2000, a második 1000 korona volt. Ezenkívül a biráló bizottság véleménye alapján a városnak jogában áll a nem díjazott tervek bármelyikét megvenni.

A beérkezett nyolcz pályamű a következő:

1.	Jelige: Amerikai levélbélyeg.	Költségelőirányzat	664.740 K.
2.	Jelige: Utoljára.	Költségelőirányzat	600.000 «
3.	« Fadrusz.	«	621.500 «
4.	Tervező: Wälder Gyula.	«	603.076 «
5.	Jelige: Moriamur.	«	899.900 «
6.	« Kultura.	«	650.406 «
7.	« Salve.	«	608.955 «
8.	« Torna.	«	598.986 «

Ezek közül a biráló bizottság, az első általános megtekintés után, mint egyáltalán nem alkalmas pályamunkákat a 2. és 8. számú pályaterveket, a részletes bírálat alapján pedig az 5. számút, mert a költségelőirányzatot egy harmaddal meghaladta, a 7-est pedig kevéssé alkalmas volta miatt kiselejtezte. Maradt tehát az 1., 3., 4. és 6. számú pályamű.

E pályamunkák beható részletes megbirálás után az első díj *Wälder Gyulának*, a második díj a «Kultura» jeligés pályaműnek ítéltetvén oda, felbontatott a jeligés levélke, amelyből *Meller Lajos* és *Meller Dezső* budapesti műépítészek nevei kerültek ki.

Megvételre a bizottság a «Fadrusz» jeligéjű pályatervet ajánlotta a városnak, amelynek közgyűlése lévén hivatva a megvétel iránt határozni, a jeligés levél felbontható nem volt. A biráló bizottság azonban, kimondván azt, hogy kivitelre e tervek egyike sem teljesen alkalmas, az elnöklő polgármesternek ajánlotta, hogy a két díjazott s illetőleg a megveendő pályaterv szerzői között márczius 1-én lejárandó határidővel s egy díjnak a kitűzésével szűkebb pályázatot hirdessen, hogy a pályázók újabbi műveiket a múzeumi czéloknak jobban megfelelő szerkezetben nyujthassák be, miáltal a város abban az esetben, ha ez az újabb pályázat sem volna teljesen kielégítő, nem lenne kénytelen a megbizást kiadni. A szűkebb pályázat eredményes kimenetele esetén az épitkezéshez az 1911. év őszén lehetne hozzáfogni.

Az Országos Főfelügyelőség 1910. június 28-iki ülése.

Jelen voltak: Szalay Imre h. orsz. főfelügyelő elnöklete alatt dr. *Ferenczi* Zoltán, dr. *Hültl* Dezső, dr. *Krenner* József, *Mihalik* József, *Radisics* Jenő, dr. *Semayer* Vilibáld orsz. felügyelők és *Winkler* Elemér főfelügyelőségi titkár. *Előadó: Mihalik* József.

1. *Előadó* bemutatja az 1911. évi állami költségvetési előirányzatra vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz intézendő főfelügyelőségi javaslatot, a javaslatba hozott többletek részletes indokolásával együtt. Az ülés az előadói javaslat és a felhangzott hozzászólásokhoz képest

az előirányzatot a bemutatott alakban állapítja meg.

2. *Előadó* bemutatja a Darnay-Múzeum 1911. évi költségvetés előirányzatát,

amit az ülés elfogad.

3. *Előadó* bemutatja a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum igazgatójának javaslatát az 1911. évi költségvetési előirányzat egybeállítására nézve.

Az ülés a javaslatot magáévá teszi s az 1. és 2. pont alatti javaslatokkal együtt az Országos Tanács utján a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz felterjesztendőnek határozza.

4. *Előadó* beterjeszti az 1910. évi államsegélyek szétosztására vonatkozó, az egyes felügyelők szakvéleményei alapján készült tervezetet, jelentvén, hogy a segélyezési javadalomból — költségvetés hiányában az 1909. évre megállapitott költségvetés alapján — 25.000 korona a szokott módon egy összegben lesz valamely intézetnek adományozandó, 31.000 korona a könyvtárak, 17.500 korona a régiségtárak, 10.000 korona a néprajzi és 6500 korona a természetrajzi gyüjtemények között lesz felosztandó.

Az ülés elhatározza, hogy a 25.000 koronás államsegélyt a folyó évben a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum berendezésére és felszerelésére fogja javaslatba hozni, az egyes intézetek részére adományozandó rendes államsegélyekre nézve pedig elfogadja az előadó által beterjesztett javaslatot. Némely intézet segélye méltánylást érdemlő okokból emelendőnek találtatván, az emelésre a segélyezési javadalom azonban nem nyujtván módot, az ülés elhatározta, hogy a központi javadalomból a rendes államsegélyek kiosztásával egyidejüleg a szekszárdi múzeumnak 200 korona könyvtári, a szentesi múzeumnak 400 kotona régiségtári, a temesvári múzeumnak 250 korona régiségtári segélyt engedélyez, a veszprémi múzeumnak pedig, amelynek rendes régiségtári segélye 300 koronával leszállíttatott, kilátásba helyezi a baláczai mozaik kiemelése költségeinek fedezését s e czélra 1000 koronát előjegyzésbe vesz. Egyben határozatba ment, hogy a szamosujvári Örmény Múzeum részére, a javasolt könyvtári segély terhére, nemcsak könyvek, hanem egyéb örmény régiségek megvétele is engedélyeztetik. Mindezekről a segélyezési javaslat felterjesztésekor a javaslatba hozott segélyek összegeinek az intézetekkel való közlése és a felhasználási tervezetek bekivánása kapcsán az illető intézetek értesítendők lesznek.

5. *Előadó* jelentést tesz a Főfelügyelőség pénztárának állapotáról, részletesen tájékoztatván az ülést az eddig kiadott, valamint a már lekötött összegek nagyságáról, melyeket összegezvén, a folyó évi javadalomból még lekötetlenül rendelkezésre álló összeg gyanánt 12.990·07 koronát mutat ki.

A jelentés jóváhagyólag tudomásul vétetik azzal, hogy a segélyezési javadalom szétosztása során elhatározott rendkívüli segélyek a lekötetlen javadalom terhére előjegyzendők az ülés további folyamán tárgyalásra kerülő indítványok révén fölmerülendő egyéb kiadásokkal együtt.

6. *Előadó* bemutatja a vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratát a Kacziány-féle könyvtár megvétele ügyében. *Ferenczi* Zoltán hozzászólása után

elhatározza az ülés, hogy ez ügyben oly értelmű fölterjesztést intéz a miniszterhez, hogy a könyvtár megvételét a Főfelügyelőség nem tartja oly mértékben kívánatosnak, hogy e czélra a Főfelügyelőségnek különböző más könyvtárak megvétele által erősen igénybe vett javadalmából áldozhasson. Amennyiben azonban a miniszter úr e könyvtárt valamely külön javadalom terhére megvenni méltóztatnék,

Műv. és Rég. Ért. 1910

Wälder Gyula

terverte a VIII. Alföldi u. 18 sz. fővárosi kislakásos házat. Építési költs. 375000 k. 1910 ang 1-től lakjak.

Guthi J. Főv. almanach 1913-15. 151 l.

FEKETE és SIENNA **SAPHIR** a legújabb **fénymásolat.** Teljesen szagtalan — 2-3 perc alatt elkészül

a terassztipus, amikor az emeletsorok visszaugrást mutatnak és a betegszobák fölött és előtt terasszok képződnek, a másik megoldás a kórtermek közé helyezett loggiák elrendezésével akarja a kérdést megoldani, a harmadik pedig a középfolyosó elé helyezett átlós irányu helyiségeket alkalmaz és az igy képződő ferdén fokozott cik-cakos homlokzati vonal zárt szögeibe erkélyeket alkalmaz. Mind a három megoldásnak meg vannak a maga előnyei és hátrányai ugy, hogy ha elfogadható és gazdságos megoldást akarunk létrehozni, akkor leghelyesebb a napfényszükséglet tudatában és az anyagi eszközök számbavevésével a fentemlitett megoldások kombinációjából a legmegfelelőbb, legcélszerübb épitményt előállitani és megtervezni.

A magyar kultuszminiszter rámutatott a balatoni probléma lényegére egy napi lap vasárnapi vezércikkében, melyet mi lapunk hasábjain évekkel ezelőtt megirtunk, de minden maradt a régiben, sőt rosszabodott. A Balaton problémája igen egyszerü, amint a zseniális államférfiu rámutatott, az, hogy *nem lehet a parton épitkezni, pedig a világ minden tó melletti épitkezése igy történik*, a Balaton partján évek óta nincs természetes homokstrand, a gyermekek öröme és egészségének erősitője. Tehát ne várják a Balaton mellé a kisgyermekes családokat, mint régen, mikor a csekély vizállás pompás homokstrandot adott e célra. A felnöttek nem mennek a Balatonra, jó ezt megjegyezni, csak a kis gyermekek miatt. És mivel! ezeknek nincs meg a strandhomok lehetősége, hát nem mennek a Balatonra. Ez az egyszerü oka a Balatoni kultusz hanyatlásának és teljes csődbe jutásának

HIVATALOS RÉSZ

A Mérnökegyletben Foerk Ernő ismertette a szegedi fogadalmi templom épitésének történetét.

Ezerkilencszánégyben tervpályázatot irt ki a város, amelyen 42 épitész vett részt. Az I. dijat nem adfák ki, a II. dijat Aigner Sánbor és Reiner Károly közös terve, a III.-ik dijat Foerk Ernő és Sándy Gyula terve nyerte el. Hofhauser Antal valamint Gyalus László egy-egy IV. dijban részesültek.

Schulek Frigyes mester résztvett a birálatban. Őt kérte fel a város, hogy egy minben tekintetben megfelelő tervet készitsen. El is készitette, de a felépitését nem vállalta. Ekkor a város Foerk Ernőt, aki a pályanyertesek sorában volt, megbizta a végleges tervezéssel és müvezetéssel, két és fél millióra csökkentve az összköltséget. Foerk teljesen sajátlelkéből alkotott, a hármas hajó gazdagon tagozott bazilikális motivumát kihozta a főhomlokzatra, középen pedig az első magyar szekesegyháznak tipikus oroszlánkapuját alkalmazta. Az alapokat 1913. év őszén kezdték kiásni. A templom a város legmagasabb pontján épült, amelyet az árviz is megkimélt. Ezer kilencszáztizennégy nyarán helyeztetett el a templom alapköve. Minden remény megvolt arra, hogy a szerződésben kikötött öt év alatt elkészüljön a templom, de a világháboru kitörése miatt bekellett szüntetni a munkát. Ezerkilencszázhuszonkettőbe mindenekelőtt rendbekellett hozni a folytatáshoz a nyolcév rombolását. A város mérnöki hivatala, élén Berzenczey Domonkos főtanácsossal, jó előre biztositotta a folytatáshoz szükéges anyagokat.

A felépitésben Petrovácz Gyula épitészhelyettes és Ottovay István épitőmester érdemes és tevékeny részt vettek. Az eredetileg plébánia-templomnak épült müből püspöki templom lett. A templom egész hossza 80.00 m., szélessége 30.00 m., a kereszthajó hossza 50.00 m. A hajó

műszaki napirendjén

Wälder Gyula előadásában az Országos Balneológiai Egyesületben modern kórházról a következőket mondta: A modern kórház és szatorium épitkezés egyik fő problémája a kórtermek és betegszobák letető megvilágitása. A legegyszerübb megoldás a betegszobák dél főfalák a megnyitása, szinte üvegfal szerü kialakitása. Minthogy azonban gyancsak egyik fő követelmény bizonyos szanatoriumoknál az, hogy a etegszobák közvetlen szomszédságában napozó szabad fekvőhelyek leyenek, a másik főfeladat ezen fekvőhelyeknek olyan elrendezése, hogy zok a mellettük vagy mögöttük fekvő kórtermeket el ne sötétitsék. E két feladat megoldására ujabban háromféle alakitást használnak: az egyik

a költségvetést. Losi-Schmidt Lue dr., a lődéséről számolt be.

A pályadijak kiosztása után kihirdették a jövő évi pályázatokat, majd Hoepfner Guido felolvasta Orphanides lelépő elnöknek a közgyüléshez intézet bucsusorait. Dalmady Ödön min. tanácsos, a lelépő elnök érdemeit méltatta, majd rövid beszéd kiséretében átadta Czakó Adolf müegyetemi tanárnak, a disztaggá választásról szóló oklevlet. Czakó Adolfot Hültl Dezső müegyetemi tanár üdvözölte.

Elnökké Forster Gyula államtitkárt, alelnökké Bolemann Géza bánya és erdőmérnöki főiskolai volt rektort választották. Az uj elnökséget Farkas Kálmán minszteri tanácsos üdvözölte

Forster Gyula államtitkár elnöki programjában főfeladatul a közelmultban lezajlott mérnökkongresszus határozatainak végrehajtását jelölte meg és különsen a Mérnöki Kamarával, a közmunkákkal és az ipartörvénnyel kapcsolatos feladatok megoldását emelte ki. Bolemann Géza alelnök annak a reményének adott kifejezést, hogy a magyar mérnökég nevelése biztositéka lesz a magyar igazság diadalra jutásának.

A harmadik alpolgármesteri állás. A Keresztény Községi Párt dr, Wolff Károly elnökletével értekezletet tartott, amelynek napirendjén a harmadik alpolgármesteri állást rendszeresitő szabályrendelet szerepelt. Az első felszólaló *Kossalka* János volt, aki a műszaki alpolgármesteri állás létesitése mellett foglalt állást. Lázár Ferenc, a polgármester vagylagos megoldása hivének vallotta magát, amely megoldás a jogászoknak és a mérnököknek egyaránt lehetővé teszi az állás elnyerését. *Buday* Dezső a műszaki alpolgármester mellett szólalt fel, mert szerinte ma a gazdasági kérdések dominálnak s az életspecializálódást sürgetik. Miklós Ferenc azt vitatta, hogy a kérdés elbirálásánál nem a képzettség, hanem az egyéni rátermettség a döntő. Átmenetileg a vagylagos megoldást találja legmegfelelőbbnek, *Petrovácz* Gyula a törvény értelmében a külön szakképzettségü műszaki alpolgármester mellett beszélt, mert a félmegoldás csak zavarokat keltene. Szőke Gyula elismerte, hogy a közigazgatás átrefolmálása előtt van s ezért nem szabad egyoldaluan megoldani a kérdést. Ugyancsak a polgármester javaslatát látta a kérdés leghelyesebb megoldásának. Vitéz Csik László a szakemberek előtérbe állitását követelte, Szakáll Antal a jogászok, *Pászthy* János a mérnökök mellett szólalt fel. A vita folyamán elhangzot felszólalásokra *Kossalka* János válaszolt s hangoztatta, hogy ma nem jo adminisztrátort, hanem jó organizátort kell keresni, akit pedig a mérnökök között könnyen lehet találni. Végül az elnöklő Wolff Károly szavazásra tette fel a kérdést, amelynek eredményeképen a párt 23 szavazattal 19 ellenében a polgármester vagylagos javaslata mellett döntött.

A székesfővárosi városrendezési és magánépítési szakbizottság április 13-án tartott ülésében a következő építési engedélyek kiadását javasolta a polgármesternek:

Emeletes családi és lakóházak, nagyobb építkezések,

Kurzweil Marcel, I., Márvány u. 7569, IV. emeletes bérház, tervező: Sárkány István, V., Vécsei u. 4, — A fővárosi alkalmazottak Nemzeti Szövetsége, I., Horthy Miklós ut 5031, fársasház terv.: mattonosi Baráth L. II., Margit rakpart 15 — Budai Ingatlan r. t' II., Kapás u. 48, 2 drb. hatemeletes bérház, terv.: Vajda Andor és Pál, Retek u. 53—57. — Dévai Vilmos I., Menkina János u. 6—8, két 3 emeletes bérház, terv.: Feith Mihály, V. Katona J. u. 14. — Dr. Demjén Jánosné, IX., Telepi ucca 37241, III., emeletes bérház, terv.: Földes Artur, VII., Nefelejts u. 41. — Budapesti Ingatlanbank rt III, emletes bérház, terv.: Gnldmann és Antal, VI., Bajza u. 28. — Méhn Antal, II., Szegényház u. 38. III. em. bérház, terv.: Méhn Antal, II., Hattyu u. 7. — Neuhauser Miksa, II., Zárda u. 12—14, III emeletes bérház terv,; Málnai Béla és Szőke Imre, V., Pannonia u. 50. — Rózsabombi házépitő rt. III., Cserje u. 15101, két darab I., emeletes családiház, terv. Molnár Farkas , I., Mihály u. 11. Szemere Nándor I., Vas Gereben u. 8021, öétemeletes családi ház, terv.: Szentgyörgyi Gyula Ujpest Attila körut 2. Wallenfels Károly I., Ügyész u. 10011, II. emeletes lakóház terv.: Érdy Zsigmond, I., Németvölgyi u. 2. Assisi Szent Ferenc Leányai, I., Tárogató u. 11077, II. emeletes t.ldalék, terv.: Kénoszt Vilmos, VI., Bajnok u. 1. — Jakopovits Simon, VII., Klauzár u. 31. II. emeletes lakóház III és IV emeletes ráépités, terv.: Szamek Sándor, VII., Rózsa u. 47.

Dr. Haltenberger Mihály, I., Sánc u. 3, terv. Bánszky Mihály, VIII., Német u. 57. — Nagy Károlyné, Lovas u. 6740. terv.: Tauber Géza VII., Nefelejts u. 56. — Erdős Ármin, VII.. Jávor u. 13, terv.: Komor Marcel és János II., Kelety Lároly u. 31 — Mogyoróssy István, I., Kelenföld 3834. terv.: Kapitány György I., Mohai ut 114, Kelemen János. Kelenföld 3973. terv.: ifj. Schally József. Major u. 19. Magy. Ált. Ingatlanbank. Somlói ut 5127. terv.: dr. Baráth Béla és Novák Ede. Halász u. I. — Könczöl György, I., Tétényi ut 3482 terv,: Kapitány György. I.. Mohai ut 114. — Kaspe István. I. Kovászna u. 3516, terv.: Kovács Sándor. VI., Andrássy ut 51. — Göbler Ödön I., Sasad dülő 2315. terv.: Diebol Hermann Pesterzsébet, Kossuth Lajos u. 14. — Balla Vilmosné, II., Bimbó u. 12324. hrsz. tervező Wannenmacher Fábián, II., Bimbó u. 15, — Singer és Wolfner irodalmi r.-t. III., Törökvész u. 4/b, terv.: Bálint és Sándor, VII., Király u. 51. — Farkas Ferencz. I., Sasad dülő 2384. terv.: Herth Imre, I., Fürj u. 26 — Komáromi Károly, VII., Czobor u. 96, tervező Ruska István Ujpest, Csányi u. 18. — Szabadi Ferencz, VII., Czobor u. 54. terv.; Spitz Lipot, VII., Baross tér 16. — Zirkelbach Ernő és Vilmos I., Zámori u. 3562. terv.: Czakó László VIII., József u, 20. — Ifj. Weisz Adolf, I., Széchenyi emlék ut 6—8 terv.: Warga Lajos László Nándor u. 11. — Czirenner József, I., Bürök u. 7/c, terv.: Szentgyörgyi Károly, I., Istenhegyi ut 4/b.

A városrendezési és magánépitési szakbizottság folyó hó 20-án tartott ülésében a következő építési engedélyek kiadását javasolta a polgármesternek.

Schimkó György Gyuláné I., Németvölgyi-út 60. kétem. lakóház, terv. Zoltán Miklós VII, Csengery-u. 7; Blau Ernőné IX, Ernő-u. 37773. hrsz, háromem. bérház, terv. Blau Ernő VII, Nürnberg-u. 26: Franka Pál VIII, Romanelli-u. 7. háromem. lakóháztódalék, terv. Franka Pál. VIII, Romanelli-u. 7; Bpest székesfőv. közönsége XIII. ü. o. II. Tölgyfa-u. 13529. hrsz. tüdőbeteggondozó, terv. Balogh Lórand épitésztanár, City Ingatlan rt. VIII, Rákóczi-út 68. háromem. lakóházra IV. és V. em.-ráépités, terv. Ágoston Céza V, Dorottya-u, 9; Modiáno papirgyár V, Váci-út 48, kétem. üzemház, terv. Szőke Imre V, Pannónia-u. 50. Épitési és Kertészeti rt. VII, Alsórákosi rétek 31503. hrsz. ötem. bérház, terv. Krausz Gábor VII, Nürberg-utca 42.

Scheffer Antal I, Fürj-u. 8044 hrsz. terv. Maraffkó Ferenc I, Táltos-u. 8; dr. Lobmayer Iván I. Galgóci-u. 18, terv. Makk István VII, Gyarmat-u. 51; Székely Ábrahám VII, Thököly-út 43, terv. Prajda Mihály VII, Komócsi-út 43; dr. Mayer Ernő I, Istenhegyi-út 99, terv. Lux József IV, Régi posta-u. 15; Bornemissza Gábor I, Szent Imre herceg útja 103, terv. Szőlössy Elemér I, Mátra-u. 3; Asztalos József és Mária I, Szojva-u. 8318 hrsz. terv. Kovács Béla, VIII, Nagyfuvaros-u. 27; Van Beck Károlyné I, Mohai-út 35, terv: Beck János Ottó Budafok; Reitter Józsefné II, Árkos-u. 6719 hrsz, terv. Schramek István I, Budaörsi-út 15; Engler Sámuel II, Horváth-u. 18. terv. Tóth József IX, Ráday-u. 12.

Freundorfer Károlyné III, Lelkész-u. 14915. hrsz. terv. Kriska János I, Karolina-u 14.; Szijártó István X, Mogyoródi 163, terv. Kremnszner György, VII, Gervai-u. 70.; Nagy Gáborné VI. Balázs-u. 29989. hrsz. terv, Kremnszner György VII, Gervay-u. 70.; Földesi Vince VI, Dorozsmai-u 29989. hrsz. terv. Pintér András VII, Répásy-u. 15.; Nagy Teréz VI, Ungvár-u 29985. hrsz. terv. Horváth Gyula VII, Ilosvay-u. 26.; Ulrich István VI, Pándorfalu-u. 29989. hrsz. terv. Könyves Kálmán Rákospalota, Zombor-u. 70.; dr. Zinner Károly VI, Jász-u. 94. terv. Csillag Sándor Ujpest; Kőszénbánya és Téglagyár társulat X, Külsőjászberényi-út 7728. hrsz, terv. Hegedüs György VII, Lövölde-tér 7.; Forster János VII, Miskolci-út 31268, hrsz. terv. Kremnszner György VII, Gervay-u. 70. Szabadi Ferenc VI, Dorozsmai-u. 29989 hrsz. terv. Spitz Lipót VII, Baross-tér 16; dr. Kujáni János I, Németvölgy-dülő 8164. hrsz. terv. Stern Sándor Rákoscsaba; Lévay Cyula VI, Felsőőr-u, 29988 hrsz. terv. Hlavay Kálmán VI, Kassai-út 68; Déry Ernő I. Zirzen Jaeka-u. 11, terv. Hanse János, Csillaghegy; Standard Épitő szöv. III, Cserje-utca 15101. hrsz. terv. Varsa Lajos V. Nádor-u. 11.; Ádám István I. Denevér-u. 8766 hrsz. terv. Séger Alajos I, Fery Oszkár-út 19; Markus József III. Filatóri-dülő 13639, hrsz. terv. Horváth István III, Vörösvári-út 71; Meltzner Károly III, Majláth-u. 54, terv. Lasecky Márton III. Föld-utca 53.

Wälder Gyula

rod

Pesti Hirlap.

1938. nov. 6

(A budapesti szentimre-varos uj cisztercita plébániatemploma.)

(80 × 60) 500 P

és oltárképeket, decorativ festményeket; épít, aranyoz, fest és márványoz oltárokat, szószékeket, keresztelő-kutakat; készít szobrokat polychrom-festéssel, vagy anélkül.

Káposztás-Megyer, Ujpest mellett.

HÁZAS TESTVÉREK.

Közhasználati és művészi díszbutorok készitői

BUDAPESTEN.

Műhely: VI, Vörösmarty-utcza 67. sz.

JAISER GYULA

UTCZA 9.

-ket,
olaj-
llám-
nden
geket

alatt.

anklin-Társ.

KRÓNIKA

Személyi hir. A debreceni magyar királyi Tisza István tudományegyetem tanácsa Lósy-Schmidt Edét, a Mérnökegylet könyvtárnokát és technikatörténeti gyüjteménytára őrét a bölcsészet-tudományok doktorává avatta. Gratulálunk!

Értesités. Értesitem a Képzőművészeti Egyesület épitésztagjait, hogy az épitészi szakcsoport f. évi május hó 7-én d. u. 6 órakor a Műcsarnokban ülést tart.

Dörre Endre, jegyző.

Ácsmesterek közgyülése. A Budapesti Ácsmesterek Ipartestülete április 8-án tartotta ezévi rendes közgyülését Horváth József ipartestületi elnök elnöklete alatt. Az évi jelentés kiemeli, hogy az elmult esztendőben az ipartestület erős küzdelmet folytatott az állami és fővárosi épitkezések generál-v[illegible] ellen, ami arra vezetett, hogy az utóbbi i[illegible] a lakásépitési miniszteri bizottság [illegible] tóságok is az ácsmunkákat külön [illegible] továbbá a jelentés, hogy az elmult é[illegible] kedvezőtlen volt, mert a tatarozá[illegible] részben a tetőfedések és a homlol[illegible] lára terjedtek ki, mig uj épitkezé[illegible] ácsipar nagymérvü munkanélkülisé[illegible]

Az elért eredmények során k[illegible] delmi miniszternek az a rendelke[illegible] művesmesterek hatásköréből az [illegible] sának jogát kivette. Intenziv mun[illegible] testület az iparüzérek üldözése ter[illegible] adásával egyrészt a hatóságok[illegible] másrészt a tagoknak tett értékes [illegible] tette javaslatát az Ipartestület az [illegible] vezet és az ipartestületi reform[illegible] mindazon mozgalmakban, amelye[illegible] nek előrevitelét szolgálták. Az [illegible] hajóácsipar gyakorlása terén fen[illegible] megszünt, amennyiben az ipartest[illegible] tán a kereskedelmi miniszter ált[illegible] alapján a főváros tanácsa a hajó[illegible] üzésének feltételeit egységes kere[illegible] ipartestület, a még zsenge haj[illegible] megvédése érdekében számos ke[illegible] amelyek csaknem kivétel nélki[illegible]

A zárszámadások előterjesz[illegible] az elnökségnek és az előljáróságn[illegible] a számvitel tekintetében a felme[illegible] elhatározta, hogy a tagdijbev[illegible] „Horváth József Ácsmesterek S[illegible] forditja.

Az előljáróság egyharmad [illegible] gálók megbizatásának lejárta f[illegible] lyekre a megtartott szavazás u[illegible] tattak rendes tagoknak: *Nándo[illegible] rich* János, *Wellisch* Mór ács[illegible] *Krepuska* János hajóácsok. [illegible] László, *Holczinger* Mihály, *Aschenbrenner* [illegible] József bp., *Kurtán* Gyula ácsmesterek, *Wickhardt* Mihály és *Vancsó* Ferenc hajóácsiparosok. Számvizsgálók lettek egy évre: *Friedrich* Jakab, *Hegedüs* Ferenc és *Spiegel* Arthur. A választás megejtése után *Balogh* Miklós vezetőségi tagokat intenziv munkára, az ipartestület tagjait pedig összetartásra és a testületi ügyek iránti érdeklődésre buzditotta.

Sándy Gyula müegyetemi tanár előadása. A Közegészségi Egyesület ülésén Sándy Gyula müegyetemi tanár a modern épületek közegészségi problémáiról tartott előadást. Kifejtette miképpen kell egy épületet a térben jól elhelyezni, miképpen függ ez össze a városépitési és városszabályozási kérdésekkel, hogyan kell az udvarokat helyesen méretezni, hogy minden helyiségben megfelelő világosság és levegő jusson, rámutatott a légudvarok, függő folyosók, padlásterek, hátrányaira, utóbbiak helyett a poroló terraszok létesitését ajánlotta. Kifejtette ezek után, hogy hazánkban népünk legértékesebb rétege miképp pusztul tuberkulózisban a szigeteletlen rossz szellőzésü, sárból vert, földdel burkolt házakban, mint roskadnak ezek össze a legkisebb árviz behatása alatt, mint hamvadnak el faluszámra a legkisebb gondatlanságból származó tüzeset alkalmával. Ugyanigy állunk gazdasági épületeinkkel is. Alig vannak a világon oly kezdetleges és elhanyagolt gazdasági épületek, mint nálunk. Javasolta, hogy az OKE forduljon a népjóléti és belügyminiszterhez, felkérve őket, hogy adjanak [illegible] tatások megirására, amikből [illegible] képp kell egészitézi telkek adolytán házhelyhez el, vagy egy-egy át lehetne adni san és mégis ok-

Egyesülete“ 1926. él 7 órakor a Kir. ében plenáris előger Sándor műok“ csoport domiárok és a magyar

vizsgálására Szer- szám alatt épitő- Döme, szül. Ara-.; lakik: Oravica, okl. m., szül. Bua.; lakik: Győr. — hely, Pozsony m. Bpest, VIII., Józsefe Budapest 1896 nov. t, V., Lipót-krt. 28. szül. Pölöske, Zala .; lakik: Bpest, V., szül. Budapest 1892 , VII., Telep-u. 9. — Pest m. 1900 máj. ospalota, Pázmányép., szül. Budapest : Bpest, IX., Ráday-

ságának uj tagjai. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Czabalay* Kálmán dr.-t, a Székesfővárosi Közmunkák Tanácsa alelnökét a Műemlékek Országos Bizottsága rendes tagjává nevezte ki, mig levelezőtagokul az 1927. évi március 15-ig terjedő ciklusra *Olay* Ferenc dr. miniszteri osztálytanácsost és Cs. *Sebestyén* Károly szegedi főgimnáziumi tanárt.

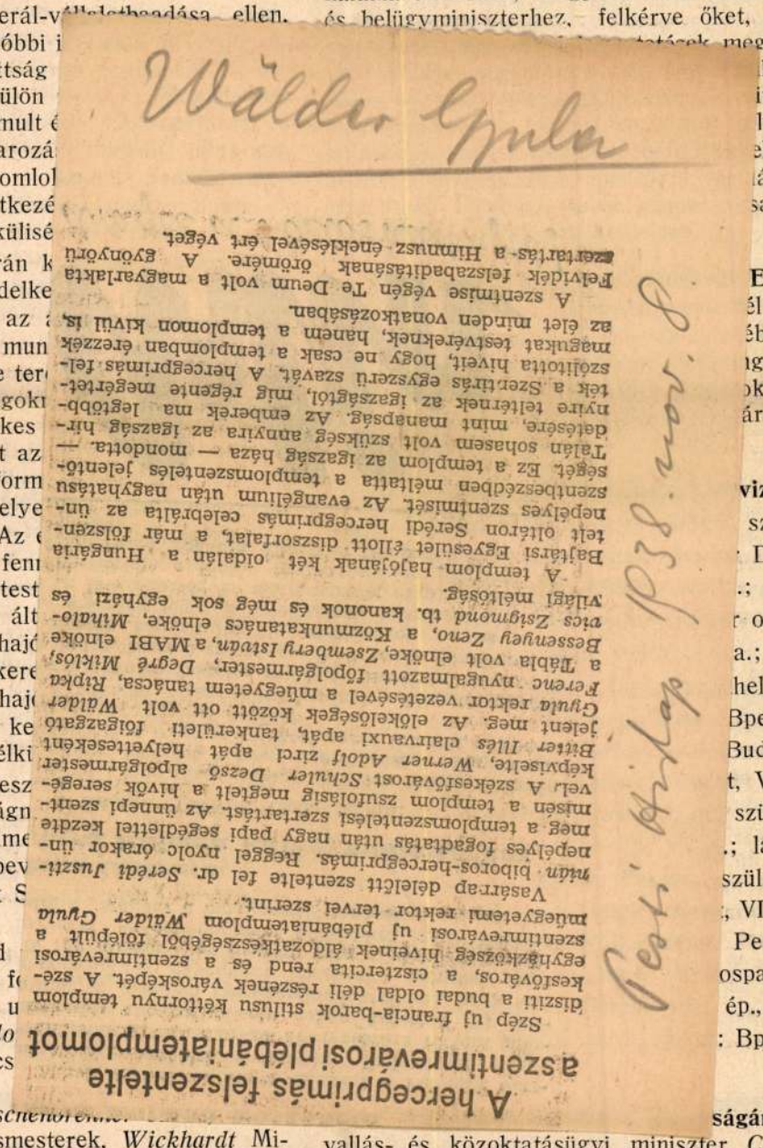
Wälder Gyula

A hercegprimás felszentelte
a szentimrevárosi plébániatemplomot

Szép uj francia-barok stilusu kéttornyu templom
diszíti a budai oldal déli részének városképét. A szé-
kestövárost, a cisztercita rend és a szentimrevárosi
egyházközség hivelnek áldozatkészségéből tolepult a
szentimrevárosi uj plébániatemplom Wälder Gyula
müegyetemi rektor tervei szerint.

Vasárnap délelőtt szentelte fel dr. Serédi Jusztinián bibornok-hercegprimás. Reggel nyolc órakor ünnepélyes fogadtatás után nagy papi segédlettel ceziette meg a templomszentelési szertartást. Az ünnepi szentmisen a templom zsufolásig megtelt a hivők seregével. A székestővárost Schuller Dezső alpolgármester képviselte, Werner Adolf zirci apát, helyettesekent Bitter Illés dalirvauxi apát, tankerületi főigazgató jelent meg. Az előkelőségek között ott volt Wälder Gyula rektor vezetésével a müegyetem tanácsa, Rikka Ferenc nyugalmazott főpolgármester, Degré Miklós, a Tábla volt elnöke, Zsembery István, a MABI elnöke Bessenyey Zeno, a Közmunkatanács elnöke, Mihalovics Zsigmond tb. kanonok és még sok egyházi és világi méltóság.

A templom hajójának két oldalán a Hungária Baltársi Egyesület épitett diszoltárt, a mar főszentelt oltáron Serédi hercegprimás celebrálta az ünnepélyes szentmisét. Az evangélium után nagyhatású szentbeszédben méltatta a templomszentelés jelentőségét. Ez a templom az igazság háza — mondotta. — Talán sohasem volt szükség annyira az igazság hirdetésére, mint manapság. Az emberek ma legtöbbnyire tolterlnek az igazságtól, mig régente megértették a Szentirás egyszerü szavát. A hercegprimás felszólitotta hivelt, hogy ne csak a templomban érezzék magukat testvéreknek, hanem a templomon kivül is, az élet minden vonatkozásában.

A szentmise végén Te Deum volt a magyarlakta Felvidék felszabadításának örömére. A gyönyörü szertartás a Himnusz eneklésével ért végét.

Az épitőipari érdekeltségek a miniszterelnöknél. Az épitőipari érdekeltségek küldöttségileg jelentek meg *Bethlen* István gróf miniszterelnök előtt, hogy átadják azt az elaborátumot, amely felsorolja mindazokat a kérdéseket, amelyek megvalósitása esetében a magánépitési tevékenység lényeges fellendülése várható. Bethlen István gróf miniszterelnök az országház miniszterelnöki fogadójában fogadta a küldöttséget, amelyen Biró Pál nemzetgyülési képviselő vezetésével Chorin Ferenc dr., Alpár Ignác, Pintér Oszkár, Nándor Pál és Knob Sándor dr. vettek részt. A küldöttség nevében Pintér Oszkár, Chorin Ferenc és Knob Sándor rámutattak arra, hogy különösen Németországban a szociális lakásépités előmozditása céljából az állam igen jelentős hiteleket engedélyez, mert második helyü bekebelezés mellett az épitkezési költségek 60%-át folyósitja igen olcsó kamatláb mellett törlesztéses visszafizetésre. Kérték a miniszterelnököt, tanulmányozza át az elaborátumot és tegye lehetővé, hogy Magyarországon is ilyen irányu segitséggel lendületet nyerhessen a magánépitkezés. Bethlen István gróf miniszterelnök nagy érdeklődéssel hallgatta az érdekeltségek képviselőit és igéretet tett, hogy alapos tanulmány tárgyává teszi az átadott felterjesztést. Hangsulyozta, hogy a kormány nagy sulyt helyez a magánépitkezések fellendítésére, ugy a munkanélküliség és a lakásinség enyhitése szempontjából, mint az ipar helyzetének megjavitása érdekében is. Az előnyös hitelek nyujtásának kérdésénél pénzügyi nehézségeket lát, mert azoknál a kölcsönöknél, amelyeket az állam most nyujt és amelyek a népszövetségi kölcsönből rendelkezésre álló összegek terhére mennek, a kamatozás tekintetében meg van kötve a kormány keze. A küldöttség tagjai rámutattak arra, hogy az olcsóbb kamatozásu hitelek folyósitása révén előálló differenciát föl lehetne venni a költségvetésbe, miután ez az összeg különben sem nagy. A magánépitkezés megindulása sokkal nagyobb eredményt jelent, mint amilyen teher ennek az összegnek a költségvetésbe való beillesztése. A miniszterelnök ismételten utalt arra, hogy a kormány a minisztertanácsban is többször tárgyalta ezt a kérdést és annyira közérdekünek tartja az épitkezés előmozditását, hogy a legmesszebbmenő határig hajlandó elmenni. Kérte az érdekeltségeket, hogy delegáljanak tiz tagot, akik majd vele, Vass József népjóléti miniszterrel és Bud János pénzügyminiszterrel ezt a kérdést részleteiben is letárgyalják. A küldöttség a miniszterelnök kijelentéseit megnyugvással vette tudomásul.

Tatarozás előmozditása adókedvezményekkel. Az épitkezés előmozditásáról szóló 1925 : XVIII. törvénycikk, — mely egymagában nem bizonyult elégségesnek az intenzivebb épitkezés megindítására — kiegészitésére és a tatarozási munkák előmozditására a pénzügyminiszter benyujtotta a nemzetgyülésnek az u. n. épitkezési törvényjavaslatot, amelyet az el is fogadott. A törvény a tatarozásokat különböző nagyságu adókedvezményekkel szándékozik előmozditani a következők szerint: 1. Ha a tatarozási költség az 1920. évi házadóalap 20—60 százaléka, ugy a tatarozási költség felét az 1927. évi házadóalapból kell levonni. 2. Ha a költség 60—100 százalék, ugy a tatarozási költség felét az 1928. évi házadóalapból kell levonni. 3. Ha a tatarozási költség 100 százalék, vagy ennél is több, akkor a tatarozási költségnek az 1926. évi házadóalap összegét elérő részét az 1927. évi, a többit pedig az 1928. évi házadóalapból kell levonni. A házadó alapja az előző évi november havi házbér négyszerese s igy a tatarozási költségnek az 1925. évi novemberi házbérnek legalább négyötödét a (házadóalap 20 százalékát) kell kitenni.

Miután a mentesség maga után vonja nem csupán a házadó, hanem az az után fizetendő pótlékoktól való mentességet is, ezek együttvéve pedig fővárosban a bérnek kb. 30 százalékára rugnak, a kedvezés annyit jelent, hogy 30 százalék az adómentesség által megtérül.

A Mérnöki Kamara választmányának 43. üléséből. A választmány 1926. évi március hó 26-án tartott ülésében a kereskedelmi miniszter elé terjesztendő mérnöki dijszabástervezetre vonatkozó tárgyalásokat befejezte. A választmány az Országos Térképészeti Bizottságba a Kamara képviseletével *Szesztay* László és *Trájber* István kamarai tagokat bizta meg. A választmány ezeken kivül tagfelvételi, fegyelmi, kihágási és folyó ügyeket tárgyalt.

A debreceni Szent Anna-utcai templom restaurálása. A debreceni Szent Anna-utcai róm. kath. templomot restaurálni fogják. Ez évben a templom külső részét fogják renoválni, mig a belső részre a jövő évben kerül sor. A belső restaurálási terveket *Waelder* Gyula dr. müegyetemi tanár fogja készitteni.

A m. kir posta betegségi biztositó intézete szerződésileg kezelésébe átvette a Magyar Vörös-Kereszt Egylet „Erzsébet"-kórházát és szanatóriumát. Az intelligens magyar középosztály eme régi, nagynevü egészségügyi intézetét a magyar posta a modern orvosi követelményeknek megfelelően ujonnan felszerelte és uj osztályokkal is kibővitve, nemcsak a posta alkalmazottainak, hanem a régi tradiciókhoz hiven, a magyar középosztály minden szenvedő tagjának rendelkezésére bocsátja. E kórház és szanatórium Budapest, I. kerületében, Buda egyik legszebb részén, a Győri-út 17—19. száma alatt, 8.4 kat. hold területen, gyönyörü parkban fekszik s ott az elme- és fertőzőbetegek kivételével minden más betegségben szenvedők s ezeken kivül a szanatóriumban üdülésre szorulók is felvétetnek. Az intézet ujonnan létesitett fizikotherápiai gyógyosztálya, ujonnan épült és felszerelt laboratóriuma a napokban adattak át a használatnak. Az uj gyermek- és csecsemőosztály, továbbá az orr-, fül-, torok- és gége-osztály a jövő hónapban kezdik megműködésüket, mig a belgyógyászati, sebészeti, urologiai és nőgyógyászati régi osztályok uj berendezést és felszerelést kaptak.

Eldöntötték a Széchenyi-strandfürdő pályázatát. A Széchenyi-fürdő mellé tervezett uszoda és népfürdő pályaterveit pénteken birálta el a kiküldött zsüri. A beérkezett több mint 60 pályatervből az első 20 milliós pá-

SZÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK

Január 7-én nyitották meg ünnepélyesen a norvég trónörökös pár az *oslói magyar kiállítás*t a *Kiállítási Palota* termeiben. A megnyitáson Oslo szellemi, politikai és társadalmi életének színe-java megjelent. Ott volt a egész diplomáciai testület, Nasjonalgalleriets igazgatója Jens Thiis és Rövid magyar főkonzul. A kiállítás előkészítése és népszerűsítése érdekében rendkívül sokat és igen eredményesen fáradozott A. Aba-Novák, Berény, Benkhard, Csánky, Csók, Diener-Dénes, Fényes, Glatz, Hubay, Iványi-Grünwald, Mészöly-Kovács, Márffy, Malár-C., Pekáry, Reitzer, Rudnay, Szőnyi, Vaszary és Vidovszky festőművészek munkái szerepeltek. A rendezés Huber Andor kezében volt. A kiállítást minden közönség, mind a sajtó részéről nagy érdeklődés és tetszés fogadta. A Dagbladet nemes hus nagy termei alig győzték befogadni a látogatók tömegét. Hosszú cikkek jelentek meg, a sajtó nyilatkozatai pedig értékelő méltatások alakjában foglalkoztak a magyar művészekkel. A legnagyobb napilapnak, az Aftenposten, a Tagbladet és az Arbeiterbladet ez alkalommal arról is megemlékeztek, amit a magyar festőművészet a múlt században és a századforduló idején játszott Európában, Munkácsy, Szinyei Merse és Rippl-Rónai munkássága révén. Valamennyi lap a modern magyar művészet nemzeti jellegét, nemzetiségbeli kultúráját és gazdag színskáláját hangoztatta, amely egészséges életörömöt és tiszta derűt érezteti. A Dagbladet kritikusa, Pola Gauguin, a híres francia mester festőfia megállapította, hogy a kiállítás valósággal miniatűrképe a meghívó és reprezentatív

Wälder Gyula

l.

Művészet 1905.

177, 180, 202. l.

Budapest, 1937. junius hó.

MEGHÍVÓ.

Egyesületünk

folyó hó 21.-én d. e. ½12 órakor

tartja a Magyar Gyáriparosok Országos Egyesülete székházában (V., Akadémia-utca 1.) **30. évi jubiláris közgyűlését,** melyre Méltóságodat / Nagyságodat tisztelettel meghívjuk.

A jubiláris közgyűlésen előadást fog tartani *Wälder Gyula* miniszteri tanácsos, műegyetemi ny. r. tanár, az Országos Ipartanács Épitési Szakosztálya elnöke, „Épitészet és agyagáruk" cimmel.

Kiváló tisztelettel

MAGYAR TÉGLA ÉS AGYAGÁRUGYÁROSOK
ORSZÁGOS EGYESÜLETE

Dr. ujlaki Müller Pál
elnök.

Wälder Gyula

NYOMTATVÁNY.

Méltóságos
Nagyságos

Mücmlékek Országos Bizott-
ság

úrnak

B U D A P E S T
IX. Rákos u. 11.

BUDAPEST,

Farkas Testvérek Budapest.

Wälder Gyula

vrád
z

Magyar Vilmos

Városrendezési problémák MMÉE kojl

1931. 2. l.

Wälder Gyula

Wód

Goll Elemér dr

A Pozsonyi M. Kir.

Tudományegyetem

elhelyezése –

MMÉE Kosl

1916. 294. l.

Bal alul alló nő Dürer B 85 rézi
Tarok család
Pokol ternacában Kr: B. 41. fa
1511.

Tehát a kép 1511 után!

~~74~~

~~76~~

~~76~~

~~87~~

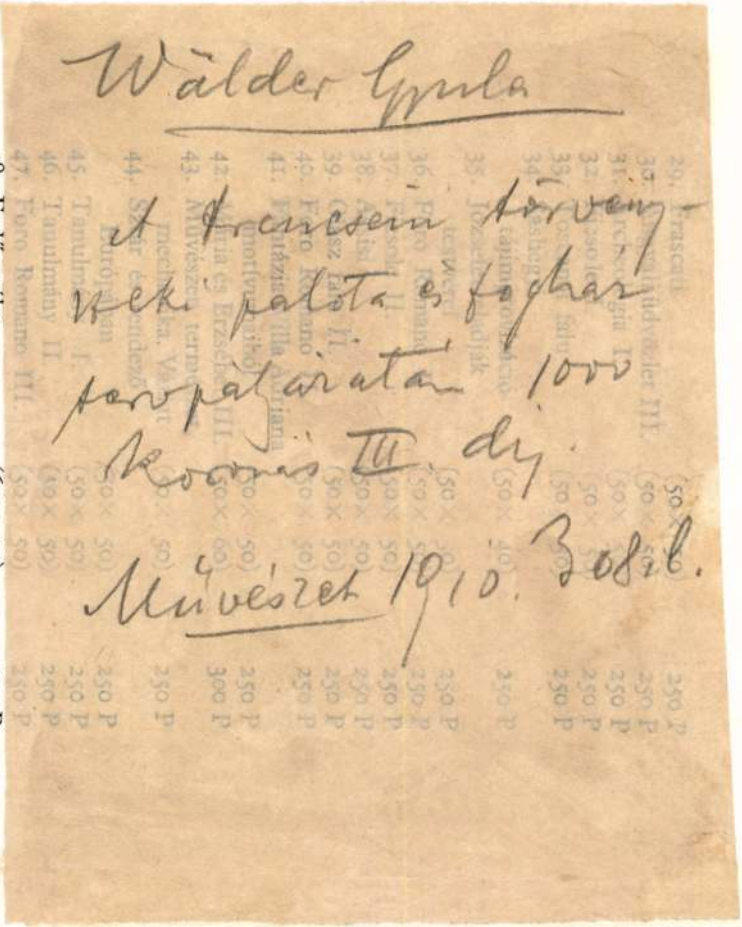

Wälder Gyula

A trencsén törvény-
széki palota és fogház
tervpályázatán 1000
koronás III. díj.

Művészet 1910. 308 l.

48. Erdő mélye (60× 50) 300 P

Wälder Gyula

Wälder Gyula, okl. építész, az ókori építéstan ny. r. tanára, a M. Kir. József-Műegyetem mérnöki és építészi osztályának az 1930/31—1931/32. tanévekben volt dékánja, miniszteri tanácsos, a II. osztályú Magyar Érdemkereszt és a Corvin-koszorú tulajdonosa, Vas vármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagja, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az Országos Ipari Tanács építészi szakosztályának elnöke, a Székesfővárosi Közmunkák Tanácsának, a Képzőművészeti Tanácsnak, a Műemlékek Országos Bizottságának, az Országos Középítési Tanácsnak, az Országos Felsőoktatási Tanácsnak, az Egyházművészeti Tanácsnak, az Országos Ösztöndíjtanácsnak és az egri egyházmegye egyházművészeti bizottságának tagja, a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek és a Magyar Képzőművészek Egyesületének volt elnöke, a Képzőművészeti Társulatnak, a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetségének, az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak választmányi tagja, a Steindl-céh céhmestere és alelnöke. Nyilvános rendes tanárrá kineveztetett 1923. június 2-án. XI., Himfy-utca 9. Telefon a lakáson: 2—694—35, a tanszéken: 2—586—31.

Programmja, Am.
Kir. József nádor műszaki
és gazdaságtudományi
egyetem — az 1937/38.
tanév első félévére. 9. l.

una architettura antica, probabil
limes romano-pannonico. Il Re Béla
XII fece riedificare ed ingrandire
parte degli avanzi architettonici,
re, appartiene a questa riedifica
della scultura di Béla III mostra
ridionale, benché non manchino an
relazioni coll'arte italiana pren
Quattrocento, riguardo specialmen

Le più belle pitture s
in una sala del Palazzo. Gli affr
ben conservati. Rappresentano in
e Profeti, e sopra questi stanno
zioni dell'Antico e Nuovo Testame
menti sono dipinti in uno stile f
Certo è che il maestro di queste
fiorentino della scuola dell'Orca
di Nardo di Cione. Esaminando e an
e confrontato i risultati coi doc
non può essere altri se non Nicco
per incarico degli Angioini.

In una sala del palazz
quattro virtù cardinali nella man
Nazionale ungherese di Budapest s
il suo disegno. Sappiamo poi che

Schimanek E
a M. Kir. Józse
rektora, építészmé
volt dékánja, tel
Felsőoktatási Ta
bizottságának tag
ságának tagja. N
ber 16-án, nyilv
Lajos-tér 14. Te

1936. július 28-án.
a tanszéken: 2—

Wälder Gyula

November első hetében szenteli fel Serédi Jusztinián hercegprimás a ciszterci-rend uj Szent Imre-városi plébániatemplomát, amely most készült el, Wälder Gyula tervei szerint.

Képes Pesti Hirlap
1938. okt. 27

*

A szemétgyüjtő álma.

— Az éjszaka azt álmodtam, hogy csupa százpengős volt szétszórva és képtelen voltam mind összegyüjteni. (Judge.)

— Hé,

Váratlan vendég.

Wälder Gyula

l.

Révai XXI. 844. l.

DVX

20.000 kor. államsegély 5. részlete fejében 4000 kor.

17. A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum építésére szolgáló 50.000 kor. államsegély 5. részlete fejében 10.000 kor.
18. A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum építésére szolgáló 100.000 kor. ujabb államsegély 3. részlete fejében 5000 kor.
19. A szentesi kulturpalota építésére szükséges 140.000 kor. költség részben való fedezésére szolgáló 60.000 kor. államsegély 2. részlete fejében 5000 kor.
20. A szombathelyi múzeum építkezésére szolgáló 100.000 kor. államsegély 10. részlete fejében 10.000 kor.
21. A temesvári múzeum építkezésére szolgáló 160.000 kor. államsegély 7. részlete fejében 10.000 kor.
22. A veszprémi múzeum építkezésére szolgáló 120.000 kor. államsegély 3. részlete fejében 5000 kor.

Jegyzőkönyv. Fölvétetett a Nógrádmegyei Múzeum-Társulat által Balassagyarmaton építendő múzeumépület terveinek beszerzése végett kiírt tervpályázat biráló-bizottságának 1910. évi június hó 27-én Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében tartott ülésén.

Jelen voltak: Szalay Imre múzeumi és könyvtári h. orsz. főfelügyelő elnöklete alatt dr. *Hültl* Dezső egyet. m. tanár, múz. és könyvt. orsz. felügyelő, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége képviseletében, *Jaskovics* Ferencz múzeumi alelnök és *Jeszenszky* Kálmán plébános a Nógrádvármegyei Múzeum-Társulat képviseletében, *Sárkány* Ervin Ottó műépítész, a Magyar Mérnök- és Építészegylet képviseletében, mint rendes tagok, *Mihalik* József múzeumi és könyvtári előadó orsz. felügyelő, mint póttag és *Winkler* Elemér főfelügyelőségi titkár, mint jegyzőkönyvvezető.

A jelen jegyzőkönyvhöz mellékelt «Tervpályázati hirdetmény» és a «Tervpályázati programm» fölolvastatván, a bizottsági ülés először is a Magyar Mérnök- és Építészegylet elnöksége által a Főfelügyelőséghez jegyzék kiséretében áttett 16 pályatervet beérkezésük sorrendjében fölbontotta. Valamennyi pályaterv jeligés levéllel volt ellátva.

A beérkezés sorrendje szerint 1. sz. «Livia» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 2 metszetet, 3 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s 1 számítási tervet; a 2. sz. «Ákácz» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 3 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s 1 számítási tervet; a 3. sz. «Margit» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 2 metszetet, 2 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást, 1 számítási tervet; a 4. sz. «X» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 2 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást, 1 számítási tervet; az 5. sz. «Pietás» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 2 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást; a 6. sz. «Szárnyas» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 2 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s egy helyszinrajzot; a 7. sz. «Amen» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 2 metszetet, 3 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s 1 számítási tervet; a 8. sz. «Ereklye» jeligés pályamunka 1 alaprajzot, 1 metszetet, 3 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s 1 helyszinrajzot; a 9. sz. «W» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 2 metszetet, 2 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s 1 helyszinrajzot; a 10. sz. «Takarékos» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 3 homlokzatrajzot; a 11. sz. «Scitovszky» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 3 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást s 1 helyszinrajzot; a 12. sz. «Emlékezzünk régiekről» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 2 metszetet és 1 műszaki leirást; a 13. sz. vörös kör jeligés pályamunka 2 tervlapot, 1 műszaki leirást; a 14. sz. «Könyvtártorony» jeligés pályamunka 2 tervlapot, 1 metszetet, 1 műszaki leirást; a 15. sz. «Virágének» jeligés pályamunka 3 alaprajzot, 1 metszetet, 1 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást; a 16. sz. «Balassa Bálint» jeligés pályamunka 1 alaprajzot, 1 metszetet, 1 homlokzatrajzot, 1 műszaki leirást tartalmazott.

A pályatervek fölbontatván, a bizottság a terveket tüzetes vizsgálat alá vette és különböző kategóriákba osztotta be.

Elsősorban a programmtól eltérő vagy föltünő eszthetikai avagy konstruktiv hibákat föltüntető tervek különíttettek el, mint amelyek egyhangú vélemény alapján számba sem voltak vehetők. Ilyeneknek találtattak a 3. sz. «Margit», az 5. sz. «Pietas», a 13. sz. vörös kör és a 16. sz. «Balassa Bálint» jeligéjű pályamunkák.

A második csoportba soroztattak ama pályamunkák, amelyek figyelemre méltóknak, emellett azonban mégis lényegesebb hibákban szenvedőknek találtattak. Ezek a következők:

A 2. sz. «Akácz» jeligéjű pályamű, amely láthatólag félreértvén a helyszinrajzot, az azon kijelölt területet egészen be akarja építeni és ezért a helyiségeket nagy, zárt és parkozott udvar körül tervezi meg. A különben is parkozott terület (sétatér) közepén emelendő épületbe egy zárt udvar tervezése nem nevezhető szerencsés gondolatnak és pedig annál kevésbbé, mert a nagy udvar által elnyujtott épületben a helyiségek egymásutánja, illetve azok körüljárása meg van szakítva az igazgatói lakás által. A beépítés módja következtében az építési költség is lényegesen magasabb lenne az előirányzatnál.

A 6. sz. «Szárnyas» jeligéjű terv főlépcsője túlnagy és sötét, a belőle nyiló folyosók szűkek és eszthetikai szempontból meg nem felelők. Hiba, hogy a fölolvasó-teremnek csupán egy bejárója van, a fölolvasó szobája pedig nagyon izolált helyre került, úgy hogy miatta egy külön bejáróra és lépcsőre van szükség.

Múz. és Kvt. Ért. 1910.

A 7. sz. «Amen» jeligés pályaműnek, bár csinosan megrajzolt homlokzata igen tetszetős, alaprajzi rendszere zárt udvaraival két lépcsőjével s a helyiségek megszakított egymásutánjával teljesen elhibázott.

A 8. sz. «Ereklye» jeligéjű terv konvenczionális alaprajzzal bir, amely tulajdonság ugyan nem volna akadály arra, hogy a terv számbavétessék, de a konvenczionális sémán is e tervnél a földszint némely részében olyan változtatások történtek, melyeknek következtében az meg van rontva s egyébként is nélkülözi a magasabb művészi érzéket.

A 10. sz. «Takarékos» jeligés terv alaprajza igen egyszerű és világos; nagy traktusai következtében azonban igen drága szerkezeteket igényelne, viszont traktusainak egyszerűsége következtében egyes termek nem birnak közvetlen hozzájuthatással.

A 14. sz. «Könyvtártorony» jeligés pályamű lépcső előtti folyosója teljesen sötét, a torony egészen fölösleges és inkonstruktiv.

Ezek után a legkomolyabban számításba jövő tervek vétettek egyenként beható vizsgálat alá s biráltattak el minden részletre kiterjedő gondossággal.

Az 1. sz. «Livia» jeligéjű munka alaprajza világosnak és áttekinthetőnek találtatott. A tervek szervesen sorakoznak egymás mellé, az őr lakásának elhelyezése czélszerű. A bizottság azonban megfelelőbbnek találná, hogy a könyvtári helyiségek a földszintre helyeztessenek s tagjainak többsége az idegenszerű homlokzattal sem tudott megbarátkozni.

A 4. sz. «X» jeligés mű külön épületbe helyezi az igazgató lakását, ami czélszerű ugyan és vonzó külsőt ad a tervnek, de ellenkezik a programmal és takarékossági okokból kifogás alá esik. A múzeumi épület alaprajza szerves és egyszerű, homlokzata azonban bizarr formáival nem felel meg.

A 9. sz. «W» jeligés terv készítője az épületet ferde szögben a talaj lejtési viszonyainak megfelelően helyezi el, minek következtében egész kompozicziója nem szimmetrikus. Főbejárata a saroképítménybe kerül. Alaprajzi beosztása igen eredeti. Festői hatású a bejárat, úgyszintén a souterrainben elhelyezett oszlopos lapidarium. Igen jól van elhelyezve a szolgalakás, a könyvtár és a repozitorium. Kifogás alá egyedül az igazgatói lakás eshetnék, mely az emeletre van tervezve, azonban itt is teljesen el tudta különíteni a tervező a lakás bejáratát a múzeumi helyiségektől s emellett mégis összeköttetésbe tudta hozni a lakást a hivatalos helyiségekkel.

A nagy terem igen sikerült magas oldalvilágításával és képtárnak igen alkalmasan használható. A második melléklépcső takarékosság szempontjából csupán mint karzatlépcső volna kiképezhető. A homlokzat kiváló művészi érzékről tesz tanuságot, egyuttal az alapító Nagy Iván szobrának is méltó elhelyezést biztosít.

A 11. sz. «Scitovszky» jeligés mű alaprajzi rendszerében kifogás alá esik a zárt udvar. A háromkarú lépcső fölösleges pazarlás. A könyvtári helyiségek a földszintre volnának helyezendők, szintúgy az igazgatói lakás, mely szorosabb összefüggésbe volna hozandó a muzeális helyiségekkel. A terv architekturája túlzásokba menő tetejével nem elég komoly. Egyébként is túlságosan túllépi az előirányzatot.

A 12. sz. «Emlékezzünk régiekről» jeligés pályamunka alaprajzi megoldása, bár szintén ismert és konvenczionalis alapon indul, mégis igen helyesen oldja meg a föladatot. Czélszerűen osztja el az egyes helyiségeket: a könyvtárt a földszinten, külön ruhatárral és bejáróval, úgyszintén a Múzeum-Társulat helyiségeit is. Az igazgató lakása villaszerű szárnyba kerül, ezt czélszerű volna szorosabb összeköttetésbe hozni a múzeumi épülettel.

A nagyterem, amelynek alapformája túlságos hosszú ugyancsak czélszerű elhelyezésű, hiba azonban, hogy az épület külső beosztásának a nagy terem nem felel meg és az épület külsején nincs kifejezve. A szolgalakás a souterrain túlsó oldalára volna áthelyezendő, esetleg külön bejárattal a múzeumi igazgató lakása alá. A homlokzat igen takarékos eszközökkel finoman és az épület rendeltetéséhez méltóan van megkomponálva.

A 15. sz. «Virágének» jeligéjű tervnek igen világos az alaprajza: az eszközök, amelyekkel a tervező dolgozott, egyszerűek s a helyiségek egymásutánja is jó. Hibái a tervnek, hogy az igazgatói lakás és a könyvtár az emeleten vannak, holott ezeknek a földszinten volna helyük, továbbá, hogy a tetőfölötti kupolás felépítmény fölösleges és a költségeket emeli.

A fentebbieket összegezve névszerinti szavazásra bocsáttatott a kiírt dijak elosztása.

A szavazás megejtetvén

egyhangulag elhatározta a bizottság, hogy az első díjat a 9. számú «W» jeligéjű tervnek adja, örömének adván egyben kifejezést, afölött, hogy a pályázat révén egy ily kiváló művészi tervet sikerült beszerezni. A jeligés levélből *Wälder* Gyula okl. építész, műegyetemi tanársegéd (Budapest, I., Fehérvári-út 21.) neve került ki.

A második díj egyhangulag a 12. számú «Emlékezzünk régiekről» jeligés pályaműnek adományoztatott, melynek jeligés levele *Magyar Vilmos* építész (Budapest, Visegrádi-utcza 14.) nevét tartalmazta. Végül a biráló-bizottság szótöbbséggel hozott határozattal megvásárlásra ajánlja a Múzeum-Társulatnak a 11. sz. «Scitovszky» jeligéjű tervet, amely a fölbontott jeligés levél tanusága szerint *Fleischl* Róbert műépitész (Budapest, VI., Teréz-körút 40. sz.) művének bizonyult.

A 13 nem dijazott munka jeligés leveleit lepe-

csételt borítékban a balassagyarmati múzeumigazgató vette át.

Ezek után a Főfelügyelőség fölkéretett a terveknek a birálati jegyzőkönyv egy példányának kiséretében a Magyar Mérnök- és Építészegylethez való átküldésére, ahol azok egy hétig kiállítandók lesznek.

Végül Jaskovics F. múzeumi igazgató hálás köszönetét fejezte ki a birálatban közreműködőknek s ezzel az ülés bezáratott.

Az Éremkedvelők Egyesülete ezennel felhívja hazánk összes érem- és plakett-művészeit oly érem vagy plakett mintájának bemutatására, mely alkalmas volna arra, hogy az egyesület 1911. évi tagilletményeként a tagok között szétosztassék.

Az egyesület a beérkezett minták közül, ha arra alkalmasat talál, a legjobbat 1000 koronáért megvásárolja a művésztől.

A minták legkésőbben 1911. február elsejéig mutatandók be az Iparművészeti Múzeumban (Budapest, VIII., Üllői-út 33—37.) Csányi Károly múzeumi igazgató-őr úrnál.

Figyelembe veendők még a következő feltételek:

A mintának gypszben leöntöttnek, teljesen késznek és azonnali reductióra alkalmas nagyságban és állapotban kell lennie.

A minta lehet egy vagy kétoldalu és a tervező művésznek tekintettel kell lennie arra, hogy a sokszorosítás veretés által történik.

Ha az egyesület választmánya a beérkezett munkák közül vételre alkalmasat talál, illetve az alkalmasat fentmegjelölt 1000 koronányi vételárért megveszi, úgy azzal megszerezte a minta kizárólagos tulajdonjogát és a kizárólagos sokszorosítási jogot is.

Csak oly munka mutatható be, melyről eddig semmiféle lenyomat nem készült, így ki van zárva minden oly minta, mely akár kiállítva volt, akár bármily kivitelben közre adatott.

Minden beérkező pályamunka lezárt jeligés levéllel együtt adandó át, mely a művész nevét tartalmazza.

Az Éremkedvelők Egyesületének választmánya szabadon itélkezik a beérkezett munkák fölött, itéletét legkésőbben 1911. márczius hó 1-ig fogja meghozni. Vétel esetén az illető művészszel szerződés köttetik, melynek mintája Csányi Károly múzeumi igazgató-őr úrnál (Budapest, Üllői-út 33—37.) betekinthető, aki különben is minden irányban felvilágosítással szivesen szolgál.

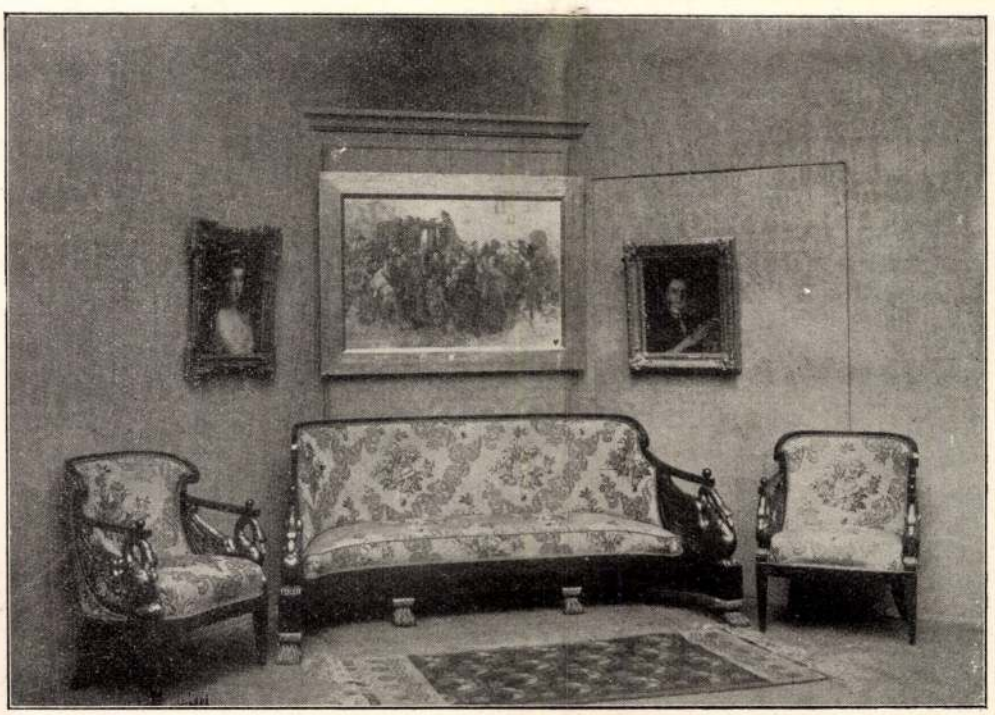

Festmények és «Biedermeyer»-bútorok. Eladásra kerültek a Szent-György-Czéh szeptemberi művészeti árverésén.

Wälder Gyula

Wälder Gyula

rőd

Ligeti, Paul:
Ungarns Rolle im
Rahmen europäischer
Baukunst.
A Műgyűjtő
1930. 8-9. sz.

252. l.

EGER. A MINORITA TEMPLOM

MAGYAR MESTEREK

WÄLDER GYULA

Egy új korszak küszöbén, az átmeneti kor betegesen érzékeny idegrendszere elsősorban is a kor művészetére nyomja jellegzetes tüneteinek bélyegét. Az ilyen kor gyermeke — különösen, ha művész — erősen hajlamos a túlzásokra, fantáziája fogékony minden szélsőségre. Ilyen korszakban kétszeresen nehéz a kritika magas hivatásának betöltése. Egész testtel nekifeszülni és útját állani az újító törekvéseknek? Bátor munka, de nyitva hagyja a felelősség, a jövőért való felelősség kapuját. Melléje állani teli tüdővel és lovat adni alája? Népszerű munka, mely rengeteg értéket áldoz fel és rengeteg értéktelenség felbecsülésével feléget minden hidat művész és művészet, művész és közönség között. Mi itt a teendő? Állva a sötétség e tapogatózó küzdelmében, úgy érezzük, legnagyobb szolgálat a világossággyújtás. Egy-egy példának magasra emelése, egy-egy értékes munkásság világító fáklyájának meglobogtatása.

Ilyen munkásság a *Wälder* Gyuláé is. Az ő művészete példa arra, hogyan lehet művészetet csinálni a tagadás szellemének való behódolás nélkül. Ezért az ő művészete jó tanulság az à tout prix forradalmárok számára.

Nem, Wälder Gyula nem forradalmár. Finom lelkű visszaálmodója ő a barokk gazdag művészetének. Az ő épületei nem forradalmi víziók mozgalmasságából születtek, hanem

emlék. A vár alatt elhúzódó uccákban egész sereg kis ház áll még, amelynek török eredete letagadhatatlan. A keskeny, hátrafelé ékalakban szűkülő udvar, a földszinten körülfutó belső árkád, az emeleten szintén körülfutó üveges folyósó, a szeszélyesen egymásfölé tornyozott belső terraszok, a zegzugos lépcsők, az elrácsozott ablakok tipikus ismertető jelei a török építkezésnek. Érdemes benézni ezekbe a kis házakba, amelyekben ma derék egri iparosok laknak. Aki a kapun belép, mintha más világba került volna.

A város közepét az Eger folyó szeli át. A balparton közvetlenül a hídfőnél még tipikus török és kettős tetőszerkezetű román házak állnak, de már a jobb parton egy egészen olaszosan zárt, gyönyörű kiképzésű téren, amelynek közepén Eger hős védőjének, Dobó Istvánnak szobra áll, — a barok kor legszebb emlékeivel találjuk magunkat szemben. Itt van a minoriták temploma két karcsú tornyával, homlokzatának bámulatos finomságú rajzával, félkörben kiképzett lépcsőzetes feljárójával, amely távolról a gyönyörű melki kolostor-templomra emlékeztet. Nemrég még egészen különös, terraszos kiképzésű, pompás faragványokkal díszített kolostorépület tartozott a templomhoz, ah, a *Lyceum*. Óriási, kétemeletes, négyszögalapzatú palota kétoldalt széles kiugróval, elől hármas nagykapuja fölött széles erkéllyel. Eszterházy Károly gróf egri püspök építtette, még pedig mint ő mondta, a gazdag gróf pénztárából. Az épületnek 365 ablaka van, mint az év napjainak száma. Hátulsó részén tömör csillagvizsgáló torony nyúlik föl. Bejárati oszlopcsarnoka, széles lépcsőfeljárata, egészen elnyúlt merész íveivel, a leglenyűgözőbb művészi látványosság. Három impozáns termét remek freskók díszítik. Udvara a legszebb francia kastélyok tökéletes harmóniáját tükrözteti.

Szemben vele impozáns, szobrokkal díszített, terraszos kiképzésű előterével a hellénista stílusú székesegyház áll, amelyet Pyrker László, az ismert nevű költő és érsek építtetett s amelynek egyik oldalkápolnáját a legszebb Soldaties-freskók díszítik. A Liceum előtti teret jobbról a neoklasszikus stílusú érseki rezidencia zárja, balról pedig a részben barok, részben empire kanonok-sor épületei csatlakoznak hozzá.

Így a város alapkarakterét ma a barok stílus adja s ebben az irányban halad az újabb időben erősen fejlődő város kiképzése. *Wälder* Gyula tanár, az ismert nevű műépítész

egy élénk fantázia és érzékeny ízlés alkotó erejéből. Az alkotó erő ebben az esetben is a művészet legfontosabb tényezőjének bizonyul. Nélküle Wälder is csak epigonja lenne a barokk mestereknek, általa a barokk immár klaszszikussá vált szelleme is újjászületik. Az a barokk, amit Wälder palotái képviselnek, a modern ember barokk érzése. Az az intenzív átélése ennek a nagy stílusnak, amivel Wälder visszaérezte magát a nagy barokk mesterek műjellegzetessége a Wälder művészetének. Kedveli ő is a barokk díszítés gazdagságát, de csak annyiben célja van vele, amennyiben szerves kiegészítője az épület hatásának. Ezért ő koncentrikusan helyezi el a díszítő elemeket, egy ponton, ahol az épület hatását kívánja összpontosítani. Így minden kapuja műremek és a díszítő elemek is rendszerint a bejáratok fölött kapnak helyet, míg az épület többi részét a puritán egyszerűség díszíti. Épületeinek külsejére

EGER. A GÖRÖG KELETI TEMPLOM BELSEJE
A REMEK LOUIS XVI. FARAGVÁNYOKKAL

veibe, de anélkül, hogy feladta volna a maga XX. században élő emberségének modern szellemét és igényeit, a barokk stílusnak egy új árnyalatával tette gazdagabbá a ma művészetét.

Csak meg kell nézni épületeit, köztük a legfrissebbet, Eger város Korona Szállóját, hogy lássuk azokat a specialitásokat, melyek a barokk stílusból Wälder-stílust formáltak. Ami minden épületén azonnal feltűnik, az az épületek sarkainak nagysíkú megerősítése, az u. n. Wälder-síkok. Ő ugyanis az épületek sarkaira nem helyez ablakokat, hanem egy széles sáv síkot hagy meg, ami által az épület tömege erőteljes hangsúlyozást nyer, az ablaksor-front mintegy keret közé kerül és valami puritán egyszerűséget lehel. Befelé viszont az interieur pompás kiképzésére enged bő alkalmat. Az egyszerűségre törekvés egyébként is jellemző még a bella étage rendszerének előszeretete, míg interieurjein a magyar motívumok gazdag alkalmazása tűnik fel. A vitézkötés motívumainak variálásában fáradhatatlan és aki még nem látta a Wälder-villát, nem tudja, milyen artisztikus lehet pld. egy hall gerendás menyezettel és a vitézkötés motívumaival festett falak harmóniájával. Vagy meg kell nézni az egri Korona Szálló interieurjeit, hogy érezzük a barokk stílusán átütő kényelemszeretetét a modern embernek. Egyénítő erő, a XX. század emberének igényei és a barokk szelleme szerencsésen oldódik fel a Wälder Gyula művészetében.

Így nyer új értelmet a régi fogalom, így születik a tehetség erejéből a régi stílus helyén új stílus. Jó példa a Wälder Gyula művészete. Művészetnek jó, példának világos.

Gy. N.

TÁRLATOK

NICOLAS DE LARGILLIERRE

Páris város tanácsa egy visszapillantó kiállítást rendezett a Palais des Beaux Artsban *Nicolas de Largillierrenek* feltalálható összes műveiből. Sokan és régóta sürgették a hálának és megbecsülésnek e tanúbizonyságát, a legkiválóbb műkritikusok, esztétikusok, maguk a művészek, Páris polgársága, végül maga a városi kormányzat, amelynek egy

EGER. A LYCEUM KÖNYVTÁRTERME

félszázadon át volt kedvelt hivatalos festője is: XIV-ik Lajos uralkodásának második felében, a régenssség alatt és XV-ik Lajos uralkodásának első éveiben.

Nicolas de Largillierre — 90 évet élt. (1656—1746) És ha van idő — van élet. Műveinek száma, kiválósága és sokfélesége egy egészen más Largillierret mutat, mint amilyet szívesen elintéztek a felületes szemlélők az itt-ott elszórtan látható műveinek vállveregető elbírálásával. Maga Páris sem ösmerte eléggé és ez a gyüjteményes kiállítás olyan sikert váltott ki, olyan kései, de teljes elösmerést hozott alkotója emlékének, amit tökéletes tudása és korát messze megelőző ujitó ereje — amely nem rombol de javít, teljes mértékben megérdemelt.

Mert a XVII-ik századnak Largillierre volt az a bátor újitója, aki az addig előírt, merev, sötét, szintelen, csaknem komor hatású képmások után, az élet eleven lüktetését, a színek gazdag sokféleségét a beállítás természetes közvetlenségét hozta, a selymek fényével, bársonyok hamvas puhaságával, ékszerek csillogásával, a heverő virágok illatával, az érett gyümölcsök nedvességével, a kezek mozgásával, a nyitott ajkakról elröppent szónak visszhangjával s a háttérben verőfényes táj langyos szellőjével — üdén, könynyedén, elragadóan.

Watteau volt az első, aki mindezeket először merte

A NEMZETI SZALON TÁRLATAI

A Szalon 66. csoportkiállításán Winninger Ferenc osztrák festőművészen kívül hat magyar művész mutatkozott be. Közülük a legeredetibb tehetség *Prohászka* István, aki ugyan még nem teljesen ura az eszközöknek, de groteszk humora és látásának eredetisége máris egyéni helyet biztosít számára pikturánkban. Ugyancsak egyéni utakon jár *Walderné Unger* Margit, aki megértésünkhöz közelebb áll azokon a művein, melyek a természettel való szoros kapcsolatuknál fogva szolidabb alapon alakúltak ki, mint azok a kisérletei, melyek még távolról sem birnak a tabló hatásával. Másik eredeti tehetsége a tárlatnak *Adorjánné Makovszky* Stefánia, aki az Ady-illusztrációk finom és megérző szimbolikájával bravúrosan érezteti meg a költő géniuszát. Illusztrációinak fő érdeme, hogy nem szövegmagyarázatok, hanem a költemények hangulatának érzékeny és ösztönös tolmácsa a festőművészet nyelvén. *Schalk* László természettanúlmányai hangulatosak és erős természetérzés manifesztálódik azokon a képein, melyek ugyan a naturalizmus felfogásában fogantak, de már határozott nyomait észlelhetjük az egyéni elgondolás stilizáló kedvének. *Benedek* Kata néhány képével nem haladja túl az érdekes kisérletezés határait. *Winninger* Ferenc, az osztrák festő egy tehetséges megfigyelő érdekes portrésorozatát nyujtja és keleti képein a couleur local kellemes színharmóniákban nyilatkozik meg.

A Szinyei-társaság tavaszi szalonján 220 műtárgy szerepel, melyeket majdnem 100 fiatal művész állított ki. Meg kell állapítanunk, hogy az idei kiállítás nem mutat annyi szélsőséget, mint az előzőek. Az önkényeskedés és handabandázás éretlenségeit a zsüri böles mérséklete ezúttal nagyjából távol tartotta a kiállítástól. A tárlaton nem csupán a legfiatalabb korosztály vett részt és így olyan nevekkel is találkozunk, melyeket már kollektiv kiállításokról is előnyösen ismer a tárlatlátogató közönség. Ilyenek *Istókovits* Kálmán, *Cserepes* István, *Boldizsár* István, *Emánuel* Béla, B. *Vajda* Klári, *Gallé* Tibor, *Péter* Mária, *Radnay* Miklós, *Pekáry* István, *Vadász* Endre, *Biai Vöglein* István, *Bánd* Viktória, *Bánáti Sverák* József és az előző tárlaton sikerrel bemutatkozott *Bokor* Vilmos festőművész. Jó képeket láttunk *Bayer* Ágost, *Bánovszky* Miklós, *Bertalan* Albert, *Borsos* István József, csabai *Rott* Margit, *Csernovits* Erzsébet, *Domanovszky* Endre, *Döbröczöni* Kálmán, *Fabró* József, *Farkas* László, *György* Frigyes, *Haideckerné Burián* Irén, *Hámor* Ilona, *Pariss* Elza, *Jancsó* Béla, *Kemény* Éva, *Kirchner* Jenő, *Kolbe* Mihály, *Korda* Béla, *Mühl* Gusztáv, *Szabó* István, *Réthy* Zsuzska, palocsai *Horváth* Margit, *Róna* Emmi, *Rónay* Ernő, *Sárkány* Lóránd, *Szemere* Lenke, *Tihanyi* János, *Török* Éva, *Weisz* Emilio és *Záray* Lucytól. Külön fel kell hívnunk a figyelmet *Csóka* István olajfestményeire és Krumpliszedés c. rézkarcára, *Hay* Károly László fejeire, *Kupferstein* Imre kompoziciójára, br. *Schossberger* Klára kitünő aktképeire és *Vörös* Géza tehetséges vásznaira. A szobrászok különösen jó eredménnyel szerepelnek ezen a tavaszi bemutatkozón. *Goldmann* György portréi, *Grandtner* Jenő Meduzafeje, *Ispánki* József Keresztelő Szent Jánosa, *Kaszás* Miklós aktja, *Metky* Ödön tanúlmánya, *Nagy* Gyula na-

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLÓ BEJÁRATA

Greiner Andor okl. mérnök, építési vállalkozó kivitelezésében

gyon tehetséges Fohásza, *Schaár* Erzsébet egyéni plasztikája, *Szomor* László érett mintázású Júdása, *Weisz* Klára érdekes portréi és izbégi *Villám* Rózsa szép női aktja igazolják, hogy a mai szobrászgenerációnak igen erős utánpótlása került ki az iskolákból.

NÓGRÁDY LÁSZLÓ GYŰJTEMÉNYE A FÉSZEKBEN. A Műcsarnok kiállításairól jól ismerjük *Nógrády* László festőművészt, akinek a Fészek művészklubban most bemutatott intim kiállítása megerősiti azt a jó véleményt, melyet szórványosan fel-feltünő képeivel már eddig is biztositott művészete számára. Most bemutatott gyüjteménye erősen megnövelte ezt a renomét. Egy teljesen kiforrott, nagytudású művészegyéniség nyilatkozik meg a reprezentáns portrékon, a poétikus és festői tartalommal telitett tájképeken és azon a nagyméretü aktképén mely nemcsak az ő művészetének legkimagaslóbb darabja, de számottevő alkotás mai művészi termésünkben. Technikai felkészültsége, erős színérzése, pompás rajztudása például szolgálhat azoknak az ugynevezett modern piktoroknak, akik ezeknek a kvalitásoknak talán nem is ezen a fokán már úgy érzik, hogy továbbfejlődésük csak a mindenáron ujat akarás kisérletező útján bontakozhatik ki.

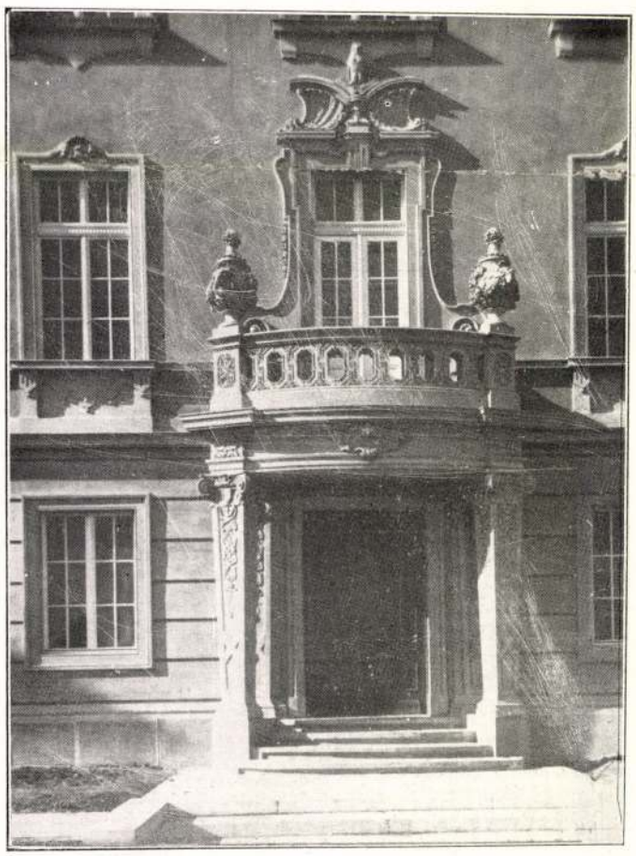

WÄLDER GYULA: AZ EGRI ÁLL. POLG. ISKOLA GR. KLEBERSBERG KUNÓ-TÉRI FŐKAPUJA

WÄLDER GYULA: AZ EGRI PÉNZÜGYIGAZGATÓSÁG BEJÁRATA

MÁRTON FERENC KARTONJAI. A Mérnök- és Épitész Egylet reáltanodauccai termében mutatja be *Márton* Ferenc, az ismert festő és grafikus azokat a kartonjait, amelyeket a szegedi Fogadalmi Templom mozaikjai számára készitett. Tudvalevőleg a szegedi templom homlokfalát a tizenkét apostol képe fogja diszíteni, még pedig mozaik-munkában. Ezekre kapott megbizást *Márton* Ferenc és elkészült terveit most mutatja be a nyilvánosságnak. Antik idők e különleges művészete a legutóbbi évszázadban elhanyagoltan, alig szerepelt. Az apró kőkockákból összerótt színes kép, néhány templomdiszt nem számitva, kőpadlók egyszerű ornamentikájára szóritkozott. Nagyrészt olyan megoldásokban és olyan alkalmazásokon, ahol művész munkájára nem is volt szükség. Ez a nagyszabású mozaikfeladat tehát új problémák elé állitja a tervezőt. Meg kell találnia a kapcsolatot az antik művészet stílusformái és a mai néző mozaikképektől kissé elszokott fantáziája között, még pedig úgy, hogy a megoldás a templomhomlokzat komoly és áhitatot teremtő diszévé legyen. Ebben a feladatkörben jelentenek komoly studiumot és komoly megoldásokat *Márton* Ferenc jól elgondolt és hatásos kartonjai.

MEGHOSSZABBITOTTÁK A KATONA JÓZSEF SZOBORPÁLYÁZATOT. A *Magyar Képzőművészek Egyesülete* megkeresésére Kecskemét város tanácsa elhatározta, hogy a Katona József emlékét megörökitő szobormű pályázatának határidejét meghosszabbitja. Az új terminus f. év szeptember hó elsején jár le.

WÄLDER GYULA:
AZ EGRI KATASZTERI HIVATAL BEJÁRATA

A MAGYAR MŰKERESKEDELEM GYERMEKKORÁBÓL

1814 májusában a magyar művelődés nagy apostola, *Kazinczy* Ferenc körülnéz a sátoraljaujhelyi májusi vásáron. Jó gazda is, de ezúttal más valami köti le az érdeklődését. Képeket árul ugyanis egy udinei olasz, és pedig arcképeket, az akkor lezajlott nagy Napoleon-tragédia hőseit, torzképeket a nagy eseményekről és meghúzódva a sok kiválóság közt szerénykedik *Canova* képmása is. *Kazinczy* természetesen csak ezt veszi meg és viszi haza Széphalomra, ahol a házát már több rézmetszet díszíti. Bécsi útjain szedte őket össze. A magyar műkereskedelem akkor még csak a kirakodó vásár pontjáig jutott el.

Pedig egy hatalmas konjunktúra már elmúlt az időben. Mikor *József* császár feloszlatta a szerzetes rendeket, óriási értékeket vetettek piacra és műértő közönség hijján ebek harmincadjára került. Az 1780-as évek magyar ujságja sok hirdetést közöl az u. n. kótyavetyékről. A templomokat magukat is profán célokra adták át, nem egy esetben szinház lett belőle (Bécsujhely, Buda, Várszinház), másutt pedig ellicitálták. Jellemző p. o. a soproni kórházi templom árverési hirdetményének az a kitétele, hogy bármily célra fel lehet használni az épületet. (Pressburger Zeitung 1797.).

A Magyar Hirmondó 1786. X. 26. számában olvasható a következő hirdetmény: „A F. Helytartó tanáts parantsolatjából adatik mindeneknek tudtokra, hogy a Budai depositoriumban található papi butorok és holmi egygyet más drágaságok, mint nevezetesen: eggy rendbéli fehér és különbkülömb féle virágokkal megékesitet asztalhoz való Saxoniai porcellánok, különb különb féle béfoglalt és bé nem foglalt drágakövek, ugy mint brilliántok, kimetztzett szegletes és lapos gyémántok, Smaragdok, Zsafirok, Rubintok, különb különb féle ezüst és egyéb készületek; jóféle gyöngyök, ezüst csipkézetek, rojtok, ezüst edények, asszony öltözetek, fejér ruhák s más egyéb effélék, ezen folyó esztendőben a jövő Novembernek 20. és több következő napjain közönséges kótyavetye által eladatnak. Akiknek azért tetszik, a megmondott napokon ottan legyen". Rengeteg érték szóródott szét ez időben. Az arany-ezüst kegyszereket beolvasztották, a képek laikusok kezébe kerültek. Sokáig nem is igen volt, aki vásárolt volna. Ezért hirdeti egy Sopron-vidéki pap az Ausztriában is olvasott Pressburger Zeitungban eladó *Tizian* képét és ezért viszi Bécsbe „egy jóizlésü Hazafi" eladni gyüjteményét, bár hirdetést a „Hazai tudósitások"-ban is tett közzé. Ezek szerint 60 festményt bocsát áruba: főleg németalföldi mestereket (Aelst, Baker, Steenwijk, Wouwermann, Wijnants, Brill) és az olasz Zampieri, Lavinia Fontana stb. műveit. Ezért megy *Kazinczy* is Bécsbe képet venni, mikor *Fáy* István az izlésébe bizva felkéri erre.

1814-ben *Kazinczy* Pesten csak kisebb műkereskedést talált. Úgy látszik, hogy a nyugati végvár, Sopron ezen a téren is vezetett, mert ott már 1810-ben polgárjogot szerzett *Prix* János képkereskedő.

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLODAI ÉTTERME

WÄLDER GYULA: A CISZTERCIEK BUDAI GIMNÁZIUMA

Senki oly jól nem tudta megmondani a fejlődés mértékét Pesten, mint *Kazinczy*, aki 1829-ben 15 évi pauza után ismét felbukkan a főváros uccáin. Kerek korkép alakul ki egyik barátjához írt leveléből: „14 év olta mely pompás és mely izlésü házak s utszák emelkedtek itt. Akkor egy képárosnál több nem vala Pesten s az georaphiai abroszokat s némely kevés rézmetszéseket árulgata... Most négy képárus van itt: *Lichtl, Tomala, Conzi, Müller*, s a boltok előtt csoportosan állnak az Uraságok és Asszonyságok, az iffjak a curia juratusai közül és az iskolábul és közkatonák s ezek a csatadaraboknál nagy tüzzel beszélgetik, hogy volt, mint volt, mint mindenhol, ahol ilyen boltok vannak. Hogy a boltok fennállnak, mutatja, hogy vannak vevőik és ha innen minden vármegyébeesztendőnként csak husz jó darab megyen is, mely nyereség ez a hazának és a mesterségnek. A Pesten nem lakók látják azt s a husz után ötven megyen és előbb utóbb száz".

A komoly műkereskedés mellett virágzik még a régi fajta is: vásárkor az Uri uccában is lehetett képeket vásárolni. Természetesen az üvegesek sem maradtak el, az egykoru Pesth-Ofenen Zeitungban szinte minden szám hozza a hirdetéseiket, hogy miféle nagyságnak kaphatni az arcképét. A Gizella-téren a *Swoboda* kereskedés képek mellett reuma ellenes szereket is ajánl. Azután vándor piktorok hivogatják a közönséget szállodai szobájukban rögtönzött kiállításra stb.

Az árverések között is akad már tisztára művészeti, így 1828-ban egy fogorvos érmeit és tabatiere-gyüjteményét bocsátja kalapács alá. E téren azonban inkább a kuriozum a csemege. A Magyar hirmondó szerint 1787-ben a pesti magisztratus *Báthory* István kardját kótyavetyéli el, melyért már 339 forintot igértek. 1828-ban pedig Balla vármegyei kapitány *Bihari* cigányprímás hegedűjét kínálja a gyüjtőknek.

1830-ban már volt „képkitétel", két évvel előtte megnyilt *Landau* Lénárt festő és szobrásziskolája, mindezek a tényezők összefogva a komoly műkereskedésekkel megteremtették a fejledező Budapest művészeti kulturáját.

Csatkai Endre.

PÁLYÁZAT KÉPZŐMŰVÉSZETI KOMPOZICIÓRA. A Kaposváron székelő *„Berzsenyi Társaság"* a dunántúli művészek részére egy dunántúli vonatkozású szabadon választott történelmi tárgyú kompozicióra pályázatot hirdet. A pályázaton bármelyik irányhoz tartozó dunántúli festőművész részt vehet. A pályamunka lehet ceruzarajz, akvarell, tus, tempera, vagy olajvázlat, tetszésszerinti nagyságban. A pályamunkák beküldésének határideje *1929. június 1.* A pályamunkák a „Berzsenyi Társaság" címére Kaposvárra küldendők. A három legjobb pályamunka nagy ezüst-plakettet és 1—1 nagy ezüst érmet kap. A szállítási költségek a pályázókat terhelik. A pályázat eredményét a „Képzőművészetben" teszi közzé a Társaság. Kaposvár, 1929. április 17-én. Hortobágyi Ágost elnök, Pintér Lajos főtitkár, Nemess Ernő titkár.

MŰTEREMHÍREK. *Karlovszky* Bertalan befejezte Scitovszky Béla belügyminiszter portréját. — *Borszéky* Frigyes festőművész Londonban nagysikerü kollektiv kiállítást rendezett. Felsőeöri *Fülöp* Elemér műtermében a bizottság átvette az ősszel felállításra kerülő Blaha Lujza-síremléket.

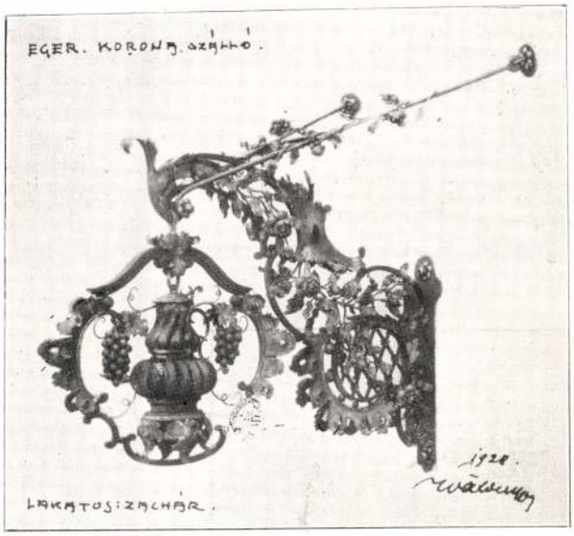

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLÓ CÍMERTARTÓJA

és Largillierre méltó követője lett, illetve kortársa volt. Antverpenben töltött ifjúságának bálványa, színeinek forrása, gazdag látásának gyökere — *Rubens* volt.

A párisi gyüjtemény egyik legnagyobb tanúlsága, hogy két Largillierret ösmerünk meg. Egyik az udvar hivatalos portraitistája, — aki előkelő, diszes, a rang, születés vagy kegyeltség előírása szerint kötött tárggyal, feltétlenül szépen és tetszetősen festi meg képmásait.

A másik a szabad művész, a tomboló erő, a tobzódó, élvező, gyönyörűséget osztó, újongó teremtője a lelkéből, jókedvéből, — barátságból vagy kacérságból fakadó alkotások halmazának, — amikor nevethet ha akar és sírhat ha kell, — úgy ahogyan szeretné, ahogyan vágyakozza, ahogyan szomjúhozza, isteni adottság, isteni kegyelem erejével, mely beragyogja művein át őt, — a valódi Largillierret.

Ennek a kétféleségnek kitűnő dokumentálása a mgmaradt művek összessége a Beaux Artsban. Azok az úgynevezett megrendelésre született művek, amelyek pénzt jelentettek vagy összeköttetést, — szépek, tetszőek, éppen olyan színesek, finomak és kivitelükben egészen pompásak, — de hiányzik belőlük az ittasság, az a láthatatlan szárnyrakelés, amely magával ragadja a művészt azoknál az alkotásoknál, amelyek lelke mélyéből, szelleme erejéből — szíve szerelméből fakadnak, amikor teremt — önfeledten, könnyen, játszva, észre sem véve, hogy dolgozik — nem fáradva, nem javítva, nem csüggedve.

Ennek a gyönyörűségből alkotó Largillierrenek műve, *Jean de la Fontainnek* hetvenharmadik életévében készült brilliáns képmása. Hogy milyen tökéletes lehet mint képmás, bizonyítja az a határtalan nyugalom és biztonság, amellyel ez a mű a szemlélőre hat. A nagy mesemondó gondot űző, békét árasztó derűje árad ezekből a meleg nézésű, könnyes szemekből. Largillierre egész lelkével gyönyörködhetett, ennek a színes pillangóként a regevilágba tévedt szellemnek szemeragyogásában, eszmegazdagságában, fantáziája könnyed csapongásában, mert ezt úgy festette elénk, hogy hallani véljük vigasztaló regéit a jóság jutalmáról — a hiúság bűnhődéséről. Elragadtatásban született ez a mű, Largillierre örök erejű művészetének dokumentálására.

Ámulattal és elragadtatással szemléltem *Pierre van Schuppennak*, a kiváló metszőnek, — *J. A. Arlandnak* Largillierre egykori tanítványának, a későbbi kitűnő miniaturistának, — *Pierre Mignardnak*, — *Charles Lebrunnek* a király hivatalos festőjének képmásait. Ezek mindegyike abból az őszinte teremtővágyból fakadt, — amelyhez nem kell se megtisztelő megrendelés, se honorárium, mert bőséges jutalom az az élvezet, amit az alkotás gyönyörűsége áraszt.

Külön kell megemlékezni a 24 éves *Voltaire* arcképéről és *Nicolas Coustou* képmásáról.

Voltaire, akit szobrain, emlékművein mindég mint aggastyánt örökítettek meg, millió ránccal és szúrós tekintettel, — egy új, meglepő alakban lép elénk. Olyan örömöt szerez ez a jelenség, mintha egy régen elköltözött kedves ismerősnek soha nem látott arcképét hozná el nekünk a barátság megnyilatkozása. Barátunk nekünk Largillierre, aki ezt a meglepetést szerzi. Annyi könnyedség, elegancia, finom, alig látható mosoly, — kissé fürkésző, de nyájas tekintet fogad, keresetlen, előzékeny mozdulattal, ítéletet formáló tekintettel, amelyben benne ég — a költő, a történész, a filozófus életbe induló egész energiája.

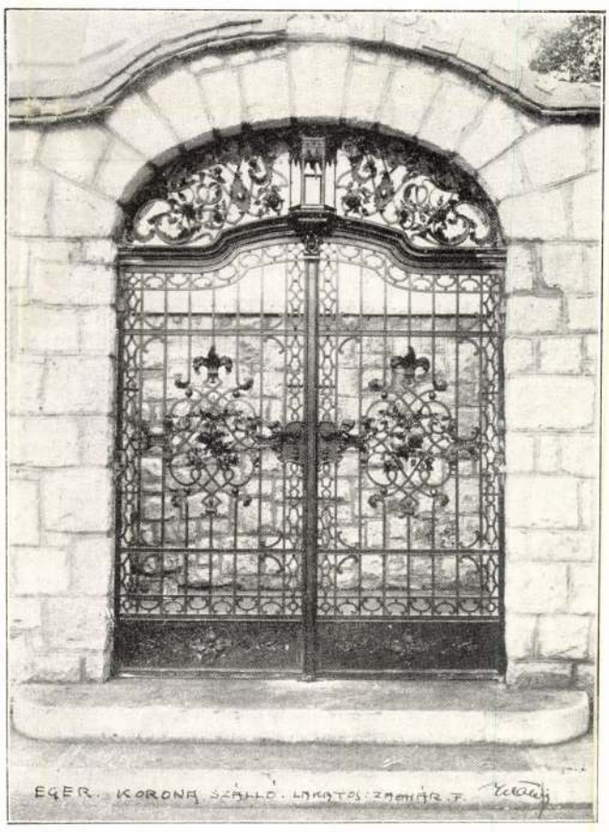

WÄLDER GYULA: A KORONA SZÁLLÓ KAPUJA

Biztos győzelem tudattal néz egyenesen a szemünkbe — és biztosít bennünket ez a 24 év — a további évek álmainak beteljesüléséről. Ezek a szinek, szerény finom tónusok, alig eltérő árnyalatokkal, a Largillierrenél szokatlan sötét háttérből világító homlok, a finom könnyű csipke, selyem és puha redők oly tudással és olyan ízléssel tárulnak elénk, hogy tökéletesebben előadni lehetetlen volna. Voltaire, a fiatal költő ebben az időben tért vissza Hollandiából, ahová — *de Chateauneuf marquist*, a francia követet kísérte. Nehány lovagias kaland késleltette Franciaországba való visszatértét. Ebből az időből való a Largillierre alkotta képmás, amelyet Voltaire odaajándékozott *de Livry* kisasszonynak, a szép drámai színésznőnek, akit a deklamálás művészetére tanított.

De talán Largillierrenek összes művei között legkifejezőbb és legművészibb Nicolas Coustounak, a híres kisplasztikus szobrásznak portraitja. Műterme munkás körében — állványa előtt álló alakja, komoly nyilt kifejezésű arccal tekint reánk. Neki is olyan könnyű a művészet, olyan természetes az, hogy a könnyed, bájos szoborkompozició ott áll előtte, készül, alakul, kibontakozik — semmi kétség hogy szép, ötletes és kifejező lesz az, olyan biztonsággal nyugszik kezében a mintázófa, karja a forgó állványra olyan határozott akarattal nehezedik és műtermének párás-vibráló levegője mintha telve volna azokkal az álmokkal és vágyakkal, amelyek lelkében már élnek, — de matériában még nem. Soha még interieurbe állított képmást ilyen pazar közvetlenséggel ábrázolva nem láttam, soha még az elő és háttér világosságát, az alak megvilágitását, a színek harmóniáját, a szürke bársonyt színeinek apró változatos finomságával, az ing vékony vásznának gyűrődöttségét ennyi realizmussal és ennyire kevés eszközzel ilyen magától értetődő bravurral — nem festették. Ma ez a mű a *Humbert de Wendel* kollekció legbecsesebb darabja.

Largillierre többi műve, csodás gráciával megfestett női portraitjai, amelyeken ragyog a pompa, a gazdagság, az udvar előkelő manierja, a szépség és divat diadala, — vagy a *D'Ormesson* család tagjairól készült képmások, a csendéletek, a Páris városa által rendelt nagyméretű kompoziciók, — mind külön méltatást érdemelnének, — de ezek engem nem érdekeltek annyira, mint a felsoroltak, amelyekben kiélte egyéni lelkességét és művészete megnyilatkozhatott korlátlan zseniálitással és szabadsággnl.

Ez a Largillierre eszköze egy az anyagon felül álló erőnek, a XVII-ik század modern újítója, a portraitfestésnek új útakon elindítója, aki őszinte, hű, természetes és egyéniségében tökéletes mását nyújtja mintájának, lelki intencióit visszatükrözi, mit századok elmúltával is éppen olyan megkapó őszinte érzéssel fogadunk és azonnal visszatükrözi a tiszta és helyes ítéletet saját lelkünk tükrében.

Ezek a képmások ma is elevenen éltetik azokat a szerencsés boldogokat, akiket halhatatlan szelleme, művészete és győzhetetlen tudása örökéletűvé tett.

Somló Sári.

WÄLDER GYULA: AZ EGRI KORONA SZÁLLÓ

Greiner Andor okl. mérnök, építési vállalkozó kivitelezésében

A LÉVAY JÓZSEF EGYESÜLET KÉPKIÁLLITÁSA MISKOLCON Mikszáth Kálmán főispán védnöksége alatt nagy sikerrel nyilt meg. A nívós kiállitást, melyen Miskolc város valamennyi művésze képviseltette magát, a város intelligenciája sűrűn kereste fel. A kiállítás szép anyagi eredménnyel is zárult.

Wälder Gyula

l.

Szmégermův

22, 131. l.

Wälder Gyula

l

Szm Egermüv

203. l.

Nagytekint.

Műemlékek Orsz. Bizottság-
méltóságos Elnökségéne
t. t.

Budapest
IX. Rákos-u. 10.

Wälder Gyula

restaurálta a bpesti vízi vá-
rosi Florián-templo-
mot.

Pairs Ödön: Az Est

1938 máj. 22.

A belső bizonderés
tervei ellen – MOB ki-
fogásokat tett, mire fentis
terveit vissza vonta

K –

MÁJUS 31 NAP

Vasárnap **15** B4 Cantate		Prot. B4 Zsófia
Hétfő **16** Nepom. János		Prot. Mózes
Kedd **17** Paskál hv.		Prot. Paskál
Szerda **18** Venanc		Prot. Erik
Csütörtök **19** Celesztin		Prot. Ivó
Péntek **20** Bernardin		Prot. Bernát
Szombat **21** Bobolai András	21. hét	Izr. S. Behar 4 Per P rt. Konstantin

Wälder Gyula

— **A magyarabb magyarságról beszélt Wälder Gyula, az új rektor, a müegyetem megnyitásán.** Vasárnap délelőtt *ünnepélyesen nyitották meg a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem tanévét.* A várbeli Nagyboldogasszony templomában *Veni Sancte* volt, majd az egyetem dísztermében felhangzott a Magyar Hiszekegy. Ezután *Szabó* prorektor számolt be az elmult évről, a rektor és a dékánok pedig átadták tisztségük jelvényeit utódaiknak. *Wälder* Gyula, az új rektor, köszönte meg az üdvözlést és székfoglalót mondott *a világháború után következő magyar építőművészet kialakulásáról, az építészet és a korszellem összefüggéséről.* Kifejtette azt, hogy a Trianon után következő *neobarokk stílus* nem más, mint a korszellem megtestesítője. Arról is beszélt, hogy mínálunk azért nem tudott kifejlődni egységes magyar építészet, mert *a külföldi példákat bírálat nélkül vesszük át.* Reméli, hogy miután az utóbbi időben a közérdeklődés *a falukutatás felé fordult, a magyar falusi ház hatással lesz építészetünkre.* Az a meggyőződése, hogy itt van már az új nemzedék, *amely eltávolodik a maradiságtól éppen úgy, mint a forradalomtól,* lélekben és alkotásaiban visszatér az építészetben is Széchenyi örök magyar programjához: *a magyarabb magyarsághoz.* A rektor ezután a nemzeti gondolatban való összeforrásról beszélt és kifejezte azt a reményét, hogy *a minket megillető Felvidéket mielőbb visszaszerezzük.*

— Hány [illegible]

A Reggel 1938 okt. 10.

Wälder Gyula

Wälder Gyula professzort választották meg a József nádor-egyetem jövőévi rektorává

forrás

Nemzeti Újság

1938. jún. 16.

— **(Wälder Gyula, a Müegyetem jövő évi rektora.)** A m. kir. József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem most megtartott rektorválasztó, illetőleg dékánválasztó kari ülésén az 1938/39. tanévre a következőket választotta meg az egyetem rektorává, illetve dékánjaivá: Rector Magnificus: *Wälder* Gyula ny. r. tanár. A mérnöki és építészmérnöki kar dékánja *Csányi* Károly ny. r. tanár. A gépész- és vegyészmérnöki kar dékánja dr. *Pattantyus* Á. Géza ny. r. tanár. A bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar dékánja dr. *Vendl* Miklós ny. r. tanár. A mezőgazdasági és állatorvosi kar dékánja dr. *Hetzel* Henrik ny. r. tanár. A közgazdaságtudományi kar dékánja dr. *Egyed* István ny. r. tanár.

Wälder Gyula

wód

Genthon István: Háború utáni középiteszetünk stílusa. Magyar Szemle 1933. XVII. 361. l.

munkaszükségletét legnagyobb részben géppel végzik ; traktorral szántanak, traktor-aratógéppel, sőt combinekkel aratnak stb. Az agrárvidékeken a vetésterület és általában a megművelt föld nagyságát a termények áralakulása vagyis a termelés rentabilitása erősen befolyásolja. Innen van az, hogy a tengerentúli országokban a művelés alatt lévő terület a háború utáni konjunktúraváltozásokat nyomon követte. Kanada művelés alatt lévő területe pl. 1923-ban 32.2 millió hektár volt, 1924-ben 27.6 millió hektár, 1927-ben ismét csak 22.8 millió hektárnyi területet műveltek meg, ami a megművelt terület kiterjedésének 17—19%-os ingadozását jelenti. Az európai kontinens országaiban viszont a művelés alatt álló területek kiterjeszkedése alig változik. Csökkenés egész kivételes, e területek kiterjedése többnyire évről-évre növekszik, mert a lakosság földéhsége, a tőke leleményessége mind több és több területet igyekszik elhódítani az addig terméketlen vagy gazdaságosan nem hasznosítható területekből. Magyarországon pl. 1923-ban 5·47 millió hektár volt művelés alatt, 1930-ban pedig 5·58 millió hektár — tehát körülbelül 2%-al több mint hét évvel korábban. További növekedésnek határt szab az a körülmény, hogy erdőírtás révén gazdaságilag művelhető terület alig nyerhető, minthogy az erdőterület az ország területének amúgy is csak 11·8%-a. Az ország terü-

Wälder Gyula

vod

Petrovácz Gyula: Új templomaink. Budapesti rk. Egyházközségek Tudósítója. Szent Imre városi egyházközség 1936. 1. sz.

thello

krofinom

Ön ismeri a STABILO iront, vegyészeink elsőrangu termékét. Ha a legnagyobb igényeket megkövetelő munkát óhajtunk végezni, ugy csakis

STABILO rajz-, másoló- vagy szinesiront használunk.

Testvére az Othello iron. Minden rajzolási munkához és iráscélra kiváló. Lágy, mikrofinom ironbele minden keménységben egyfor-

Wälder Gyula

Élett. arck.

Váljubal

253–256 d.

[illegible]

kivakó tinte le tem

ugilvakútabát ..

Zp.

...

[illegible]

Wälder Gyula

erőd

Ki-Kicsoda?

904. l.

Wälder Gyula

tervei alapján restaurálták a debreceni Nagy templomot 1935-36-ban.

Lattam 1937
I. 28.

Wälder Gyula

Szefelulex. 380
381. l.

Elektr. arch.
n.o. 1128. l.

Wälder Gyula

vöd

Rendtartományi Köz-
löny. 1937. 5. szám
(A nyiregyházi zár-
dánk alapkőlétele.)

Wälder Gyula

Irod

Váljubert

120. l.

Wälder Gyula

terveste a szombathelyi kulturházat. W. budapesti építész szombathely szülötte Wälder Alajos szombathelyi építész fia, egyik sikerült épülete Dömötör Jenő villája szombathelyen a Wesselényi utcában.

A szombathelyi Bagolyvár Kastély kibővítésének terveitől

Crod

Byi 240. l

241. l.

..... *műhely.*

főnökség!

v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Wälder Gyula

MAGYAR MÜVESZET

1925. 171
1926. 539
1927. 113
1928. 143
1930. 537
1929. 299

A 197. sz. BAROSS cserkész

Budapest, IV., ker. Bástya-u. 5.

Csak egy pengővel járuljon le
cserkészünket elvihessük az id

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Urunk! As

Az 1933. év nagy erőpróbája lesz .

A nemzetközi világtáborozás, Jamb
kivüli követelményeket és feladatokat állít n

A Baross Szövetség cserkészei i
részüket. Egyfelől a felelősséget érezzük, m
patok minden erejükkel részt vegyenek a Ja
szeretnénk, ha az ilyen ifjusági világtalálk
részesülhetne minden cserkészünk.

Elvünk, — amelynek eddig a jóba
csületes munkája alapján mindig eleget tett

Wälder Gyula

ird

Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben. Magyar Mérnök- és Építész Egylet Körlönye. 1929.

54. l.

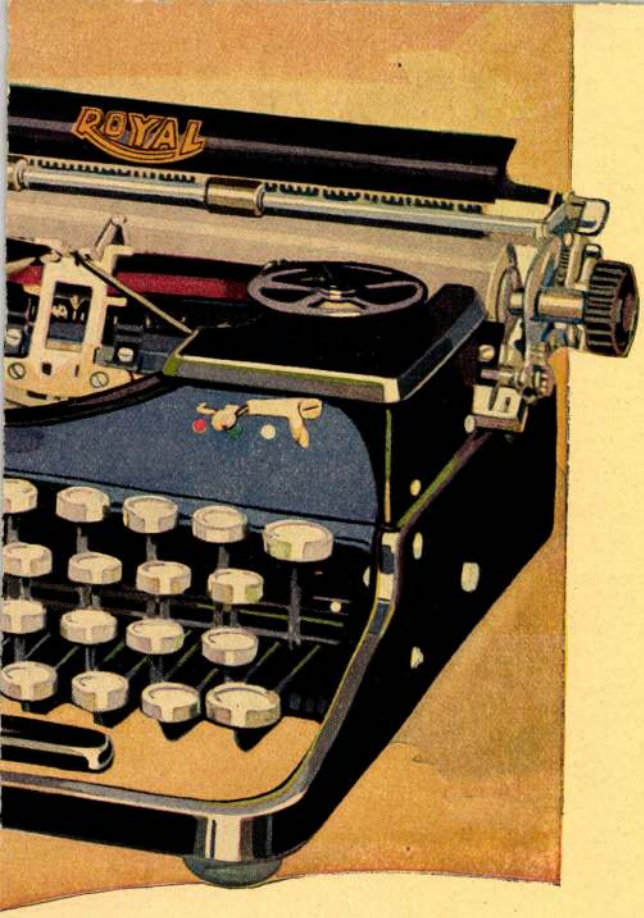

erikai Royal irógép hordozható (Portable) modellje.
ráncélra különféle színes kivitelben is kapható.

Wälder Gyula

építész.

Szül. Szombathely 1884.
Oklevelet nyert 1905.

Műegyetem 22. C.

10342

retbe helyezett tojásdad medaillon. Ka-
ott ujju ruhája felett szalagon ke-
rojtos függöny takarja és a talap-
püspöki jelvények képeznek diszt.

ranciscus Ertz Herzog zu
Bischoff zu Augspurg.

cm.

1-900.
0-163.

Wälder Gyula

Pozsonyi múzeum és
könyvtár terepálja —
zalán I díj.

Művészet 1911. 9. l.

50 (0:

[illegible]

III
673 (1260).
805 (6).

1442-ben.

s alak. ~~A~~ kezében ~~tövő~~ patkó van, a melyet
itja, haja vállaira omlik.
én a disz mintázott csik; al-
z »IO« kezdetű és »FORTEZZA« be-
olt férfit látunk doronggal
~~ak szövege már elmosódott.~~

észeti Muzeumban helyeztetett el. (480/97)

etett vissza (366-907)

18

Wälder Gula,

Művészeti lex. 827 l

épitész, szül. 1884. Szombathelyen.
~~Budapesten~~ A József műegyetem tanára.
A magyarországi barokkformák felhasz-
nálásával tervezi műveit, mellek
közül kiválnak: a szombathelyi kultur-
ház, a balassagyarmati múzeum,
a miskolci zenepalota és a szófiai
magyar követség palotája.

AUGUSZTUS

27

Dr Wälder Szula

épitész.

M. Keprömnerek Egyesületének

elnöke.

Aub. 1884 febr. 25. Szombathely.

343

Dujardin, Karel

Álló fiú, hátrább fekvő báránnyal.

K. 10.

Rk.

71 x 95 mm.

Wälder Gyula

építész

1935-ben a Magyar Képző-
művészek Egyesülete festőnek
művészi munkásságát
arany éremmel jutalmazta.

Új Magyarság. 1935.
nov. 26. (A Képzőmű-
vészek Egyesülete kiadta az
1936-os évnekre.)

Wölder Gyula

Bpest. Mária Terézia
horabeli huszár, Díszt-tér
talapzata

Liber Bpest szobrai

425.

Wälder Gyula

irod

Budtechnfejl. 585 l.

Nagyrombati templom-
sól ist monografiája
cimlétol –

összessége, amelyek vmely személy tulajdonában vannak. Egyes részeit aktivának nevezzük.

Aktualitás (lat.) valóság, ténylegesség. *Aktuális:* tényleges, jelenben fontos, időszerű.

Aktualitáselmélet. Filozófiai tan, mely a valóságot nem a szubsztanciákban, hanem a tevékenységben látja. A lélek sem önálló szubsztancia, hanem lelki tevékenységeknek, aktusoknak összesége.

Aktus (lat.), cselekmény, nyilvános ünnepély.

Akusztika, l. *Hangtan.*

Akut. Gyorsan fejlődő és rövid idő alatt lezajló betegség v. tünet.

Akvarellfestés, (= vízfestés). Festészettechnikai eljárás, mely gummiarabikummal kevert vízben oldott festékanyagokat használ oly módon, hogy a festőalap, rendszerint papíros színe a festékrétegen áttetszik s amely egyes színeket, legtöbbször a fehéret a festőalap szabadonhagyásával állít elő.

Alabama. Az Egyes.-Államok egyike az A. és Tenessee folyók területén, 134.669 km², 2·35 mill. l. Főleg gyapotot termel, É.-i részében nagy szén- és vasbányák vannak, itt jelentékeny ipara is van.

Alabárd. Szúrásra és vágásra is használható lándzsaszerű szálfegyver.

Alabastra. Egyiptomi olaj és illatszertartóedények, többnyire átnemlátszó sötétkék üvegből készültek, leginkább Alexandriában egészen az V. sz.-ig Kr. u.

Alabástrom. Fehér v. testszínű, szemcsés gipsz. Szabadfeszítés [illegible]

ból egyszerűsítette az A.-ak létesítését. A nagy hegyi vasutakon (Gotthard, Simplon, Lötschberg; l. o.) a legnehezebb viszonyok között a legmerészebb A.-akat építettek. A legnagyobb vasuti A.-ak adatait a köv. táblázat mutatja:

Alagút neve	Vonal	Építési idő	Hossza (km)
Simplon	Brig-Domodossola	1898—1906 1908—1922	19·8
Gotthard	Luzern-Milanó	1872—1882	14·9
Lötschberg	Bern-Brig	1907—1913	14·5
Mont-Cenis	Turin-Lyon	1858—1871	12·2
Arlberg	Insbrnck-Bludenz	1880—1885	10·2

Hazánkban az első vasuti A.-at a pozsony—marcheggi vonalon 1845—1848 között építették, hossza 703 m volt; leghosszabb a fiumei—brajdicai fakikötőhöz vezető vágány részére épült (1839 m); 1 km-nél hosszabb volt még a székely vasutak lóvészi és a brassó-predeáli vonal nagytömösi A.-ja.—Közuti forgalom céljaira épült a budai Várhegy alatti A., melynek eszméjével már Széchenyi foglalkozott, 1851-ben Ürményi József alakítja meg az A.-társaságot és Clark Ádám vezetésével 1853—1857 között építették a 350 m hosszú A.-at. — Az A.-ak szelvénye többnyire tojásalakú, magasságuk a pályaszín felett 5·50 m körül van. — Az A. építése *irányváró* hajtás-

Wälder Gyula; építész V. 220

Mur. és Kőt. Ép.

Wälder Gyula épitész V. 169.

Mér. és Kol. Ép

Wälder Gyula

Magyarország
1938 június 16.

Wälder Gyula a Műegyetem új rektora

A m. kir. *József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem* most megtartott rektorválasztó ,illetőleg dékánválasztó kari ülésén az 1938/39. tanévre a következőket választotta meg az egyetem rektorává, illetve dékánjaivá:

Rector Magnificus: Wälder Gyula ny. r. tanár. A mérnöki és építészmérnöki kar dékánja *Csányi* Károly ny. r .tanár. A gépész- és vegyészmérnöki kar dékánja dr. *Pattantyus* Á. Géza ny. r. tanár. A bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar dékánja dr. *Vendl* Miklós ny. r. tanár. A mezőgazdasági és állatorvosi kar dékánja dr. *Hetzel* Henrik ny. r .tanár. A közgazdaságtudományi kar dékánja dr. *Egyed* István ny. r. tanár.

Az Öné lehet AZEST
kincsesládájának tartalma

1000 p

A verseny feltételeit és

AZEST-

Felelős kiadó: dr. Vadnai Béla vezérigazgató 80583. Athen

Wälder Gyula, építész (IV. 266. l.

Múzeumi és Könyvtári Értesítő)

Muz. és Kvt. E

Wälder Gyula, építész V.11.174.

Wälder Gyula

Wälder Gyula

1937 ben irányította a
bpesti szerviták templo-
mának restaurálását.

Wälder Gyula

wód
z

Fabián Gáspár dr

Magyar építészakadé-
mikusok.

MMEEközl.

1936. 73. l.

fenti 1935 óta
levelezi tag

Wälder Gyula

MMÉE Közl.

1936. 335. l. (Kandó Kálmán sírem-lőke; képpel.)

Fenti terverle, csak ornamentális dom van a köbölvalós emlékmivon.

Jegyvernek kozség elöljárosagatól

Jegyző-Árvaházi Keresk. Rt. kiadása

129/8. szám

193

Tek.

Műemlékeket fentartó Orsz. Bi-
zottság tek. Elnök sége

IX

Budapest

IX/9 IX Rákos u 10

Wälder Gyula

cikk

Magyar Építőművészet

1910. 12 sz. 16–17 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ..... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Wälder Gmla

budapesti épitesi

Lvod

Muz és Közgyt. cikk.

1912. 187, 196. l.

A szegedi m. kir. állami fő

Érte

.....

.....

.....

.....*tantárgyakbó*

Magaviselete .....

Szeged, 191..... *év* .....

Látta az atya vagy helyettese:

Wälder Gyula

II-dij az alabbi
pályázaton

Erőd

Ybl Ervin: A szegedi Fogadalmi templom körmyékének művészi kiképzése - Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 1928. 38. l.

A

ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET

LÖNYE

NAK ÉVE: 1867

ZTETTÉK:

MAJOROSSY GYULA
FŐTITKÁR

NÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET

28 1—52. SZÁM

táblázattal és 6 rajzmellékleten 16 ábrával

AMARA HIVATALOS LAPJA

Wälder Gyula

M. Képzőművészek Egyesületének Kiscsarnok címe.

Pesti Napló 1934 dec. 22.

(Kitüntetések a Műcsarnok kiállításain.)

T. 5636.

előtérben jobbra felállitott ágyú ute-
t ő felségének, ki lovon ül, egy
a a hajóhidon át gyalogosok men-

alten Festung Comorn durch das
F.M.L. Simonich erőfnet den 19 März

k Neubau Hauptgasse No 241.

vk. 16.3 : 26 cm.

-99

Wälder Gyula

I.

Liber Apostolorum

326 l.

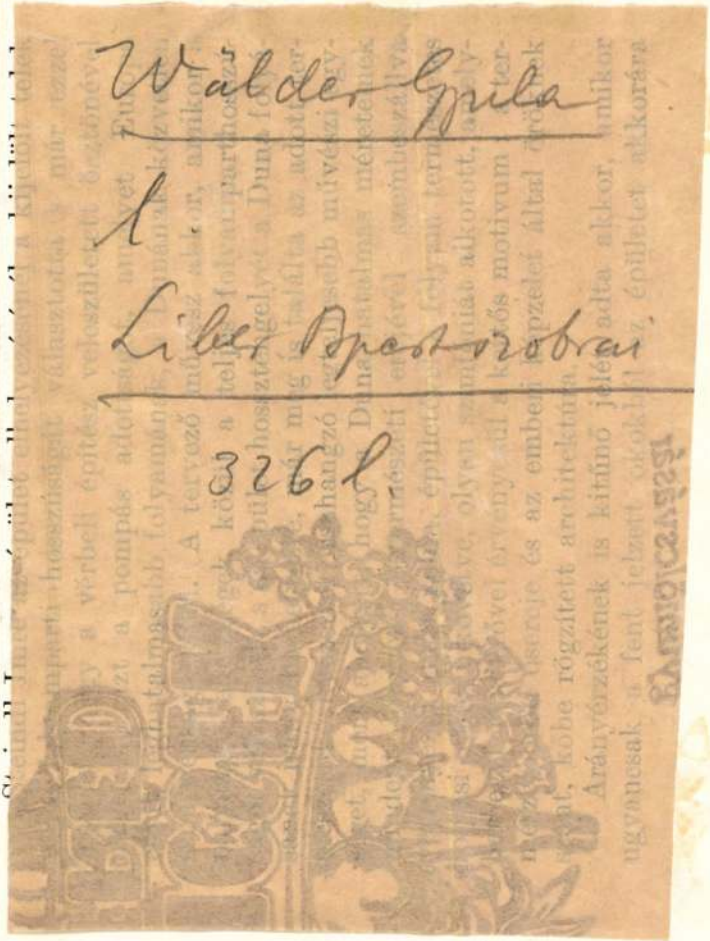

gekbe kerülne, újabban az ott felállított monumentális szoborművek átgondolt elhelyezésével próbálják enyhíteni.

Kifogásolnunk kell azonban, hogy a nemrégiben felavatott Tisza-szobrot, nem a Kossuth-szoborral szemben — a Rákóczi-szobor helyén — állították fel, ahol az nemcsak tömegével és részbeni márvány-anyagával a Kossuth-szobornak jó egyensúlyt biztosított volna, hanem megfelelő távlatot nyerve, a most csak rövidülésben látható Tisza-szobor is kedvezőbb nézetet kaphatott volna. Egyébként az Országháza uralkodó szimmetriája újabb kicsendülést nyert volna, ha a Rákóczi-lovasszobrot az Andrássy-lovasszobornak megfelelően, az északi homlokzat előtt helyezik el. Míg így a két lovasszobor közvetlen közelsége szinte egy plasztikai karusszel benyomását kelti.

Wälder Gyula

restaurálta 1937 ben
az alabbi képeket

Schoen Arnold dr

A rózsadombi Kálvária képeinek.

Magyar Fővárs

1939. 14. sz. 61.

...és közoktatásügyi minisztertől.

0/1939.III.
szám.

BUDAPEST
939 APR. 20. 14.
AH 5 AH

A Müemlékek Orsz. Bizottsága t. Elnökségének,

Budapest, IX.Hőgyes Endre-u.

Hivatalból.
szolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Wälder Gyula

Lapnik Manó a

Temesvári Bank új

palotáját.

Temesvári Hirlap

1913. máj. 10.

U. 594.

1.

Arra megyek el

Wälder Gyula

— **Bokrétaünnep a tudományegyetem központi épületén.** A Pázmány Péter tudományegyetem nagyszabású átalakitási és kibővítési munkálatokat kezdett meg s ennek során az uj szárnyépületben három ötszáz hallgatót befogadó modern betonlépcsős tanterem, dékáni hivatal, tanári szobák és szemináriumi helyiségek épülnek. A közbeeső félemeleteken a különböző bajtársi szövetségek és főiskolai jóléti intézmények jutnak hajlékhoz. A régi épületben nyolc hatalmas uj tanterem létesül, teljesen korszerü, higiénikus fölszereléssel. Most tartották az uj épitkezés bokrétaünnepségét, amelyen az egyetem részéről dr. *Szladics Károly* jogtudományi, dr. *Kecskés Pál* hittudományi dékánok, az iparügyi minisztérium részéről dr. *Bernard Győző* miniszteri osztályfőnök és *Vizy Béla* miniszteri tanácsos, a magasépitési osztály vezetői jelentek meg. Az ünnepségen az egyik előmunkás köszönte meg, hogy az egyetem munkaalkalmat juttatott a munkásoknak, majd *Waelder Gyula* műegyetemi rektor, az épület tervezője és *Papp József* kormányfőtanácsos, az *IPOK* elnöke az épitési munkálatok kivitelezője, végül dr. *Szladics Károly* méltatták a tudomány uj hajlékának jelentőségét.

Pesti Hirlap 1938
okt. 26.

ikor a magyar levegő
tása minden magyar
azafias érzéssel táplált
a, a nemzet nagy cél-
hez a Természettudo-
Társulat a maga erejé-
zájárulni kíván.

következő kötete:

Ez a könyv útmutatója a levegő meghódítására készülő új magyar nemzedéknek.

A könyv a sorozat elsőrendű kiállításában jelenik meg, méltán fog sorakozni a Természettudományi Társulat nagyjelentőségű kiadványaihoz.

A sorozatot szívesen ismerteti mindenkivel, aki a mellékelt levelezőlapot az alábbi címre beküldi, a

KIRÁLYI MAGYAR
EGYETEMI NYOMDA

Wälder Gyula

tervezte a Siketnémák
Hevesmegyei Intézetét,
mely 1928-ban épült Egyben

Br Kar Egrikápest

79-l.

Wälder Gyula

1921. máj. 30. a nagy-
szombati egyetemi templom-
és a jezsuiták templom-
eritkeresei a XVII. század-
ban c. tartott előadást
a mű és középitési
vakosztályos.

MMÉE Közl
1922. 160. l.

Pozsony barokk épitesie-
zéről u. o. 1921. nov. 7.

Magyar kir. Központi Statisztikai Hivataltól.

Címtár

BUDAPEST 1938 JAN. -5. 19. 114

Müemlékek Országos Bizottságának

Budapest.

IX., Hőgyes Endre-u.10.

u. p. .....

.....vármegye.

Hivatalból.

Díj átalányozva.

Wälder Gyula

tervezte az alábbi szem-
lőket

M MÉE Körl. 1932.
277, 278. l. (Dr. Zie-
linski Szilárd szemlé-
kének teleplezése, képpel.)

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

DECEMBER-JANUÁR

31 nap — 52. hét

26 Vasárnap	
27 Hétfő	
28 Kedd	
29 Szerda	
30 Csütörtök	
31 Péntek	
1 Szombat	Újév

Wälder Gyula

serverte az egri Korona
gyógyszállót

Br Kar Egri képesk

106. l. képekkel
107. l

KILIÁN FRIGYES
UTÓDA
M. KIR. EGYETEMI KÖNYV-
KERESKEDÉSE
BUDAPEST, IV., HARIS BAZÁR 2.
(VÁCI-U. 30.)
POSTAFIÓK 21 SZ. Alapitási év 1832.
TELEFON: 88-2-36.
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI
CSEKKSZÁMLA 10,493.

Tek.

Magyarországi Müemlékek Orsz. Bizottsága

Budapest. IX

Rákos-u. 10.

Wälder Gyula

Serverte az egri m. kir-
posta épületet.

Br Kar Egrikepérk

64. l.

Wälder Gyula, műépítén IV. 251, 252,

Mur. és Kot. Ést.

Wälder Gyula

lásd

Képzőművészet

1929. májusi szám.

494.

Dietrich, Chr. W. Ernst.

Szíklahasadék. Anulyp. I. ~~attayok~~ état.

Rk.

K. 28. —

287 x 215 mm.

Wälder Gula

Muusarnik

1922. jub. kiáll. 492, 507, 508
572

1923. tav. kiáll. 282, 283, 284.

Festett edények IV. 245.

Wälder Gyula

ép. Bpest

erod

Magyar Építőművészet

1910. 9. 4. (A balassa-gyarmati muzeum terv-pályázata)

I. Díj.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Wälder Gyula

ép.

ind

Magyar Építőművészet

1910. 11. szám. (A pozsonyi muzeum és Könyvtár épület tervpálázata)

I. Díj.

..... *műhely.*

yfőnökség!

év..... hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Wälder Spula

épitäst

ivod

Muz. és Könyvt. ért.

1911. 220. l. 226.

Wälder Gyula

Kapott megbízást 1926-ban arra, hogy az egri lyceum épületet restaurálja.

Irod
z

Szmrécsányi Miklós

Esterházy és a művészet. Galánthai gróf Esterházy Károly egri püspök emlékeinek ünneplése. Eger. 1926. 50. l.

Csatakép.

A félkörben felállito
logság és lovasság az elote
lyoba szoritja, melynek hi
a lovasság egy része elmene
szanak, aljukban sátrakkal.
gyal jelent meg babérral é

Aquarell, méretei 14.1

Szn. 134-906
70-906-2

Wälder Gyula

l.

Lex Magyars

614. b. l.

Monyorókerék, vár
Mártonhely, (Marty
képei.
Mura-Szombat, r.
Mellette Bell
Nedelicz, r. k. tem
Nemes-Dömölk, r.
Német-Ujvár, várr
Ősi-Sz.-Péter, r. k
Pápocz, körkápoln
Perestó (Pertócsa),
Péterhegy (Felső-I
Répcze-Sz.-György
Rohonczi hegyekb
Sámfalva (Hanner
Mellette Óv
Sárvár, vár.
Szalonak-Üveghut
oldalán Ba
képe.
Sz.-Mihály, r. k. t
Sz-Király, a temp
Szombathely, róm
Székesegyhá
Római castr
Amphitheatr
Római út C

Wälder Gyula

A Magyar Általános Hitelbank és Wälder Gyula csődje. Pesti Napló 1931. jan. 29.

A Társadalombiztosító Intézet albertfalvai építkezései tb. mond velemény.

U. 3041

Szentiványi

II b

Waelder Gyula

A Corvin-Eszornyal
tüntették ki.

Pesti Napló

1931 febr. 24.

U. 3147.

.....pengős

részletekben az Ön által rendelkezésemre bocsájtott postatakarékpénztári befizetési lapokon, vagy személyesen az Ön irodájában, vagy jelen rendelőlap bemutatójának megfizetni.

Tudomásul veszem, hogy Ön ezen kép/képek és keret/keretek-re vonatkozólag tulajdonjogát a vételár teljes kifizetéséig fentartotta.

A teljesitési hely Budapest.

A részletfizetés elmulasztása esetén az egész vételár egy összegben esedékessé válik.

Tudomásul veszem továbbá, hogy a hátralékos összeg felvételére az ügynök nem jogosult és minden más, a megrendelőlap tartalmától eltérő szóbeli vagy irásbeli megállapodás érvénytelen.

Eladó cégnek jogában áll a kötött üzletet harminc napon belül stornirozni.

Ezen rendelés a vevö részéről vissza nem vonható.

Kelt,.....19.....

Olvasható aláirást kérünk

Név: .....

Állás: .....

Lakás: .....

Ha a vásárolt kép olajfestmény, kérem a másoló, illetve a szerző nevét, festmény méretét és témáját, ezen rendelőlapon okvetlenül feltüntetni.

Szentképeknél fontos, a méret pontos megjelölése.

Wälder Gyula

cikk

Az Est. 1935 júl. 23.

(A művészvilág az új városháza tervéről.)

Árpád:

Egész alak, áll s balra for
támasztott tollas buzogányán
kötőjét fogja. Fején sisak van;
dig: sisak, pancéling, bal vo
szárú csizma. Derekát öv s
alatt ~~xxxxx~~ két sorban:

ARPA I
Capitaine 2
s legalól balra: A Paris che
középütt: Tire des E
du
s jobbra: A. P. J. R

Rézkarc, ~~xxxx~~ mér

979

G. N.
249 – 9

Wälder Gyula

terverte a nográd-
megyei muzeum palo-
táját. Balassagyarmatos

cod

B No 702 l.

..... *műhely.*

yfőnökség!

v..... hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

.....számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Wälder Gula

[illegible]

[illegible]

[illegible]

M. Épitőrenivesich

1907. 10 [illegible]

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
áírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Wälder Gyula

irod

Magyar Építőművészet

1910. 1. sz. 22–25. l.

..... *műhely.*

lyfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Wäldner Gyula

építész Budapest.

Lrod

=

Magyar Építőművészet

1908. 1. f. 15–16. l.

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláirása.

lyezem:

vagy helyettesének
irása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Wälder Gmla

U. 1706.

Wälder Gyula

vod

Építő Ipar

1910. 146. l.

A vesszabány az postapalota

pályázatán I díj.

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... év

tesénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztai

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Wälder Gyula

Cvod

Építő Ipar

1910. 37 l. 45. l.

(A kispesti munkás-lakások, kapcsolat)

..... *műhely.*

yfőnökség!

év..... hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

WALDER GYULA

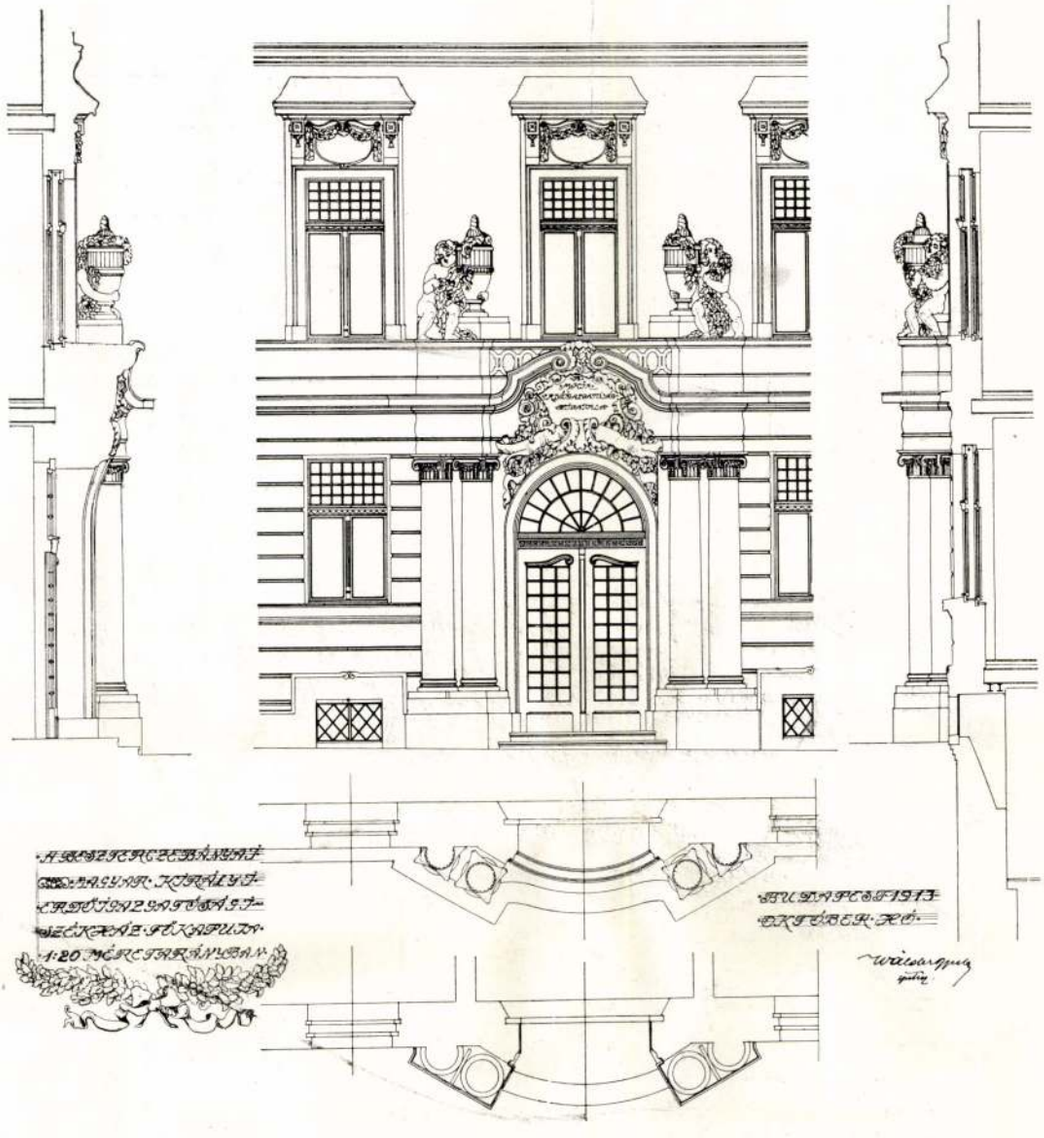

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG

HOMLOKZATRÉSZLET

WÄLDER GYULA

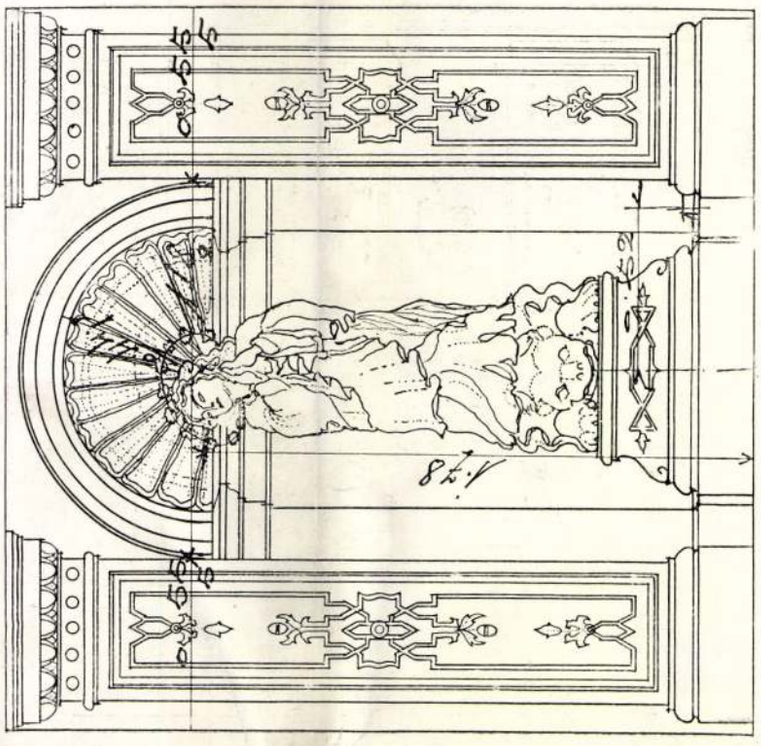

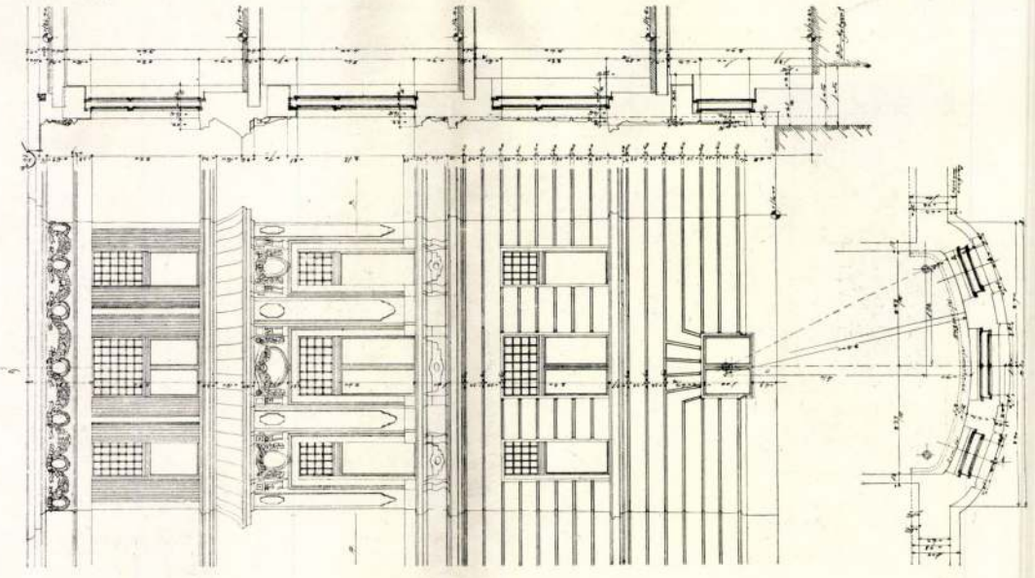

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG HOMLOKZATRÉSZLETEK

WÄLDER GYULA

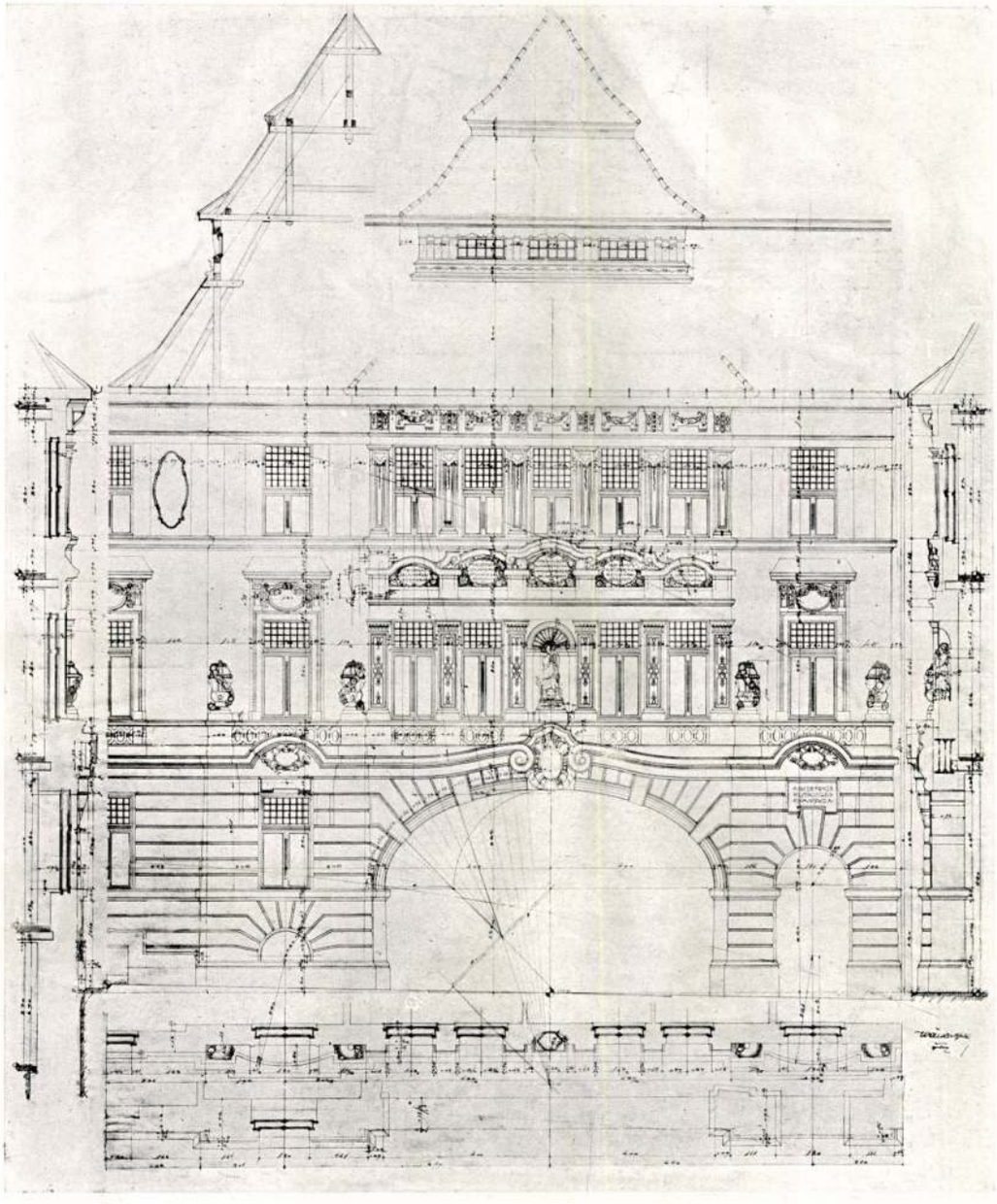

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG HOMLOKZATRÉSZLET

WÄLDER GYULA

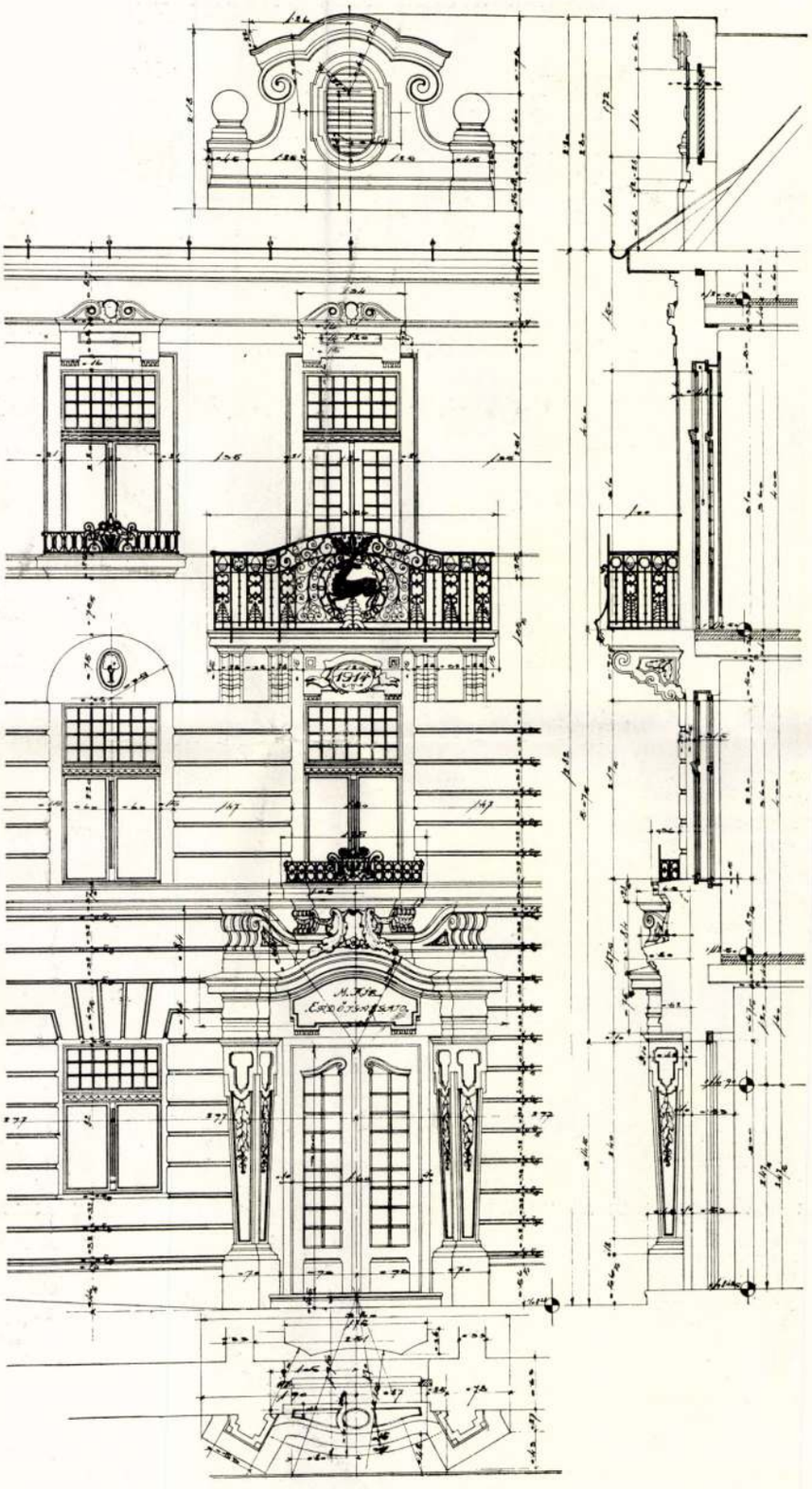

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG HOMLOKZATRÉSZLET

WÄLDER GYULA

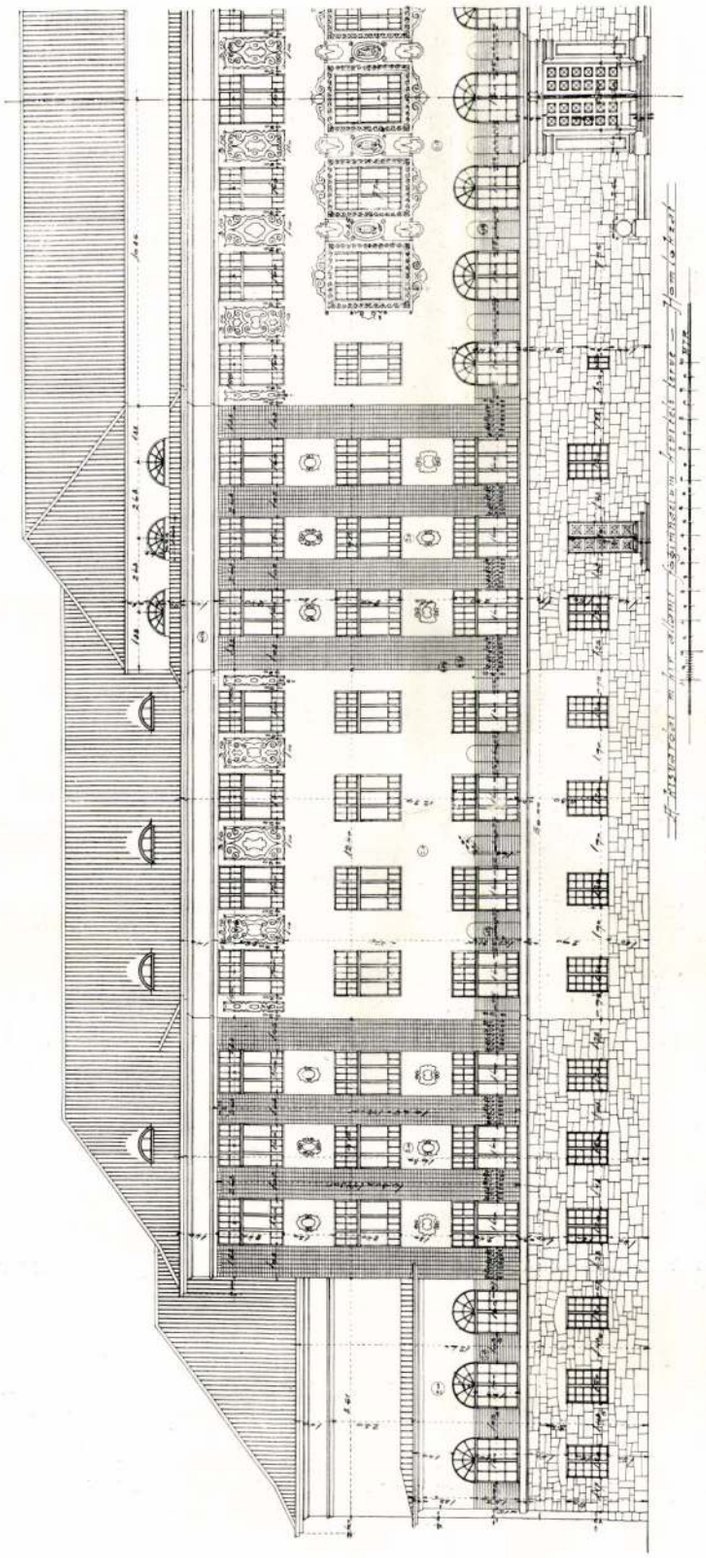

A KISVÁRDAI ÁLLAMI FŐGIMNÁZIUM HOMLOKZATRÉSZLET

WÄLDER GYULA

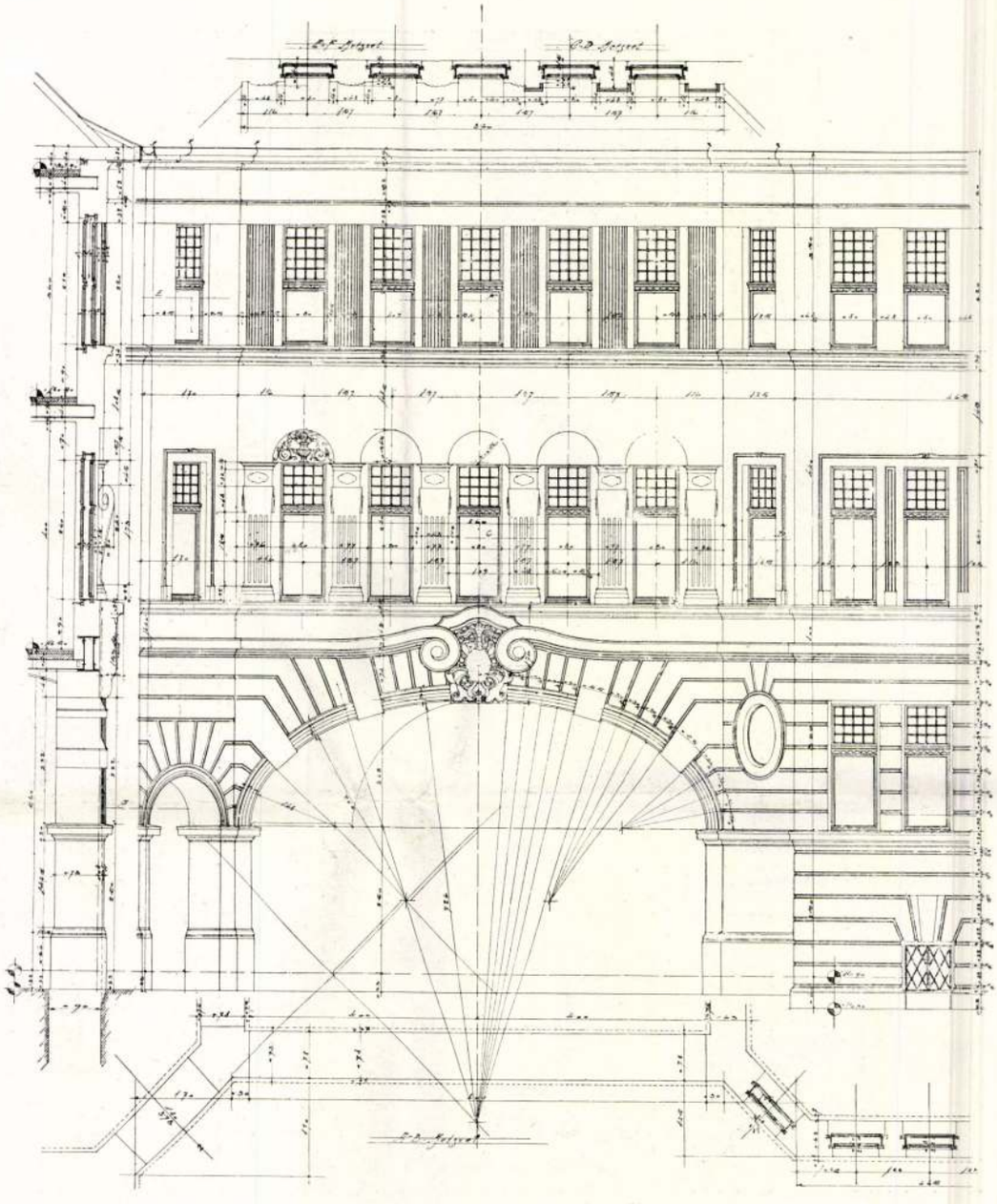

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG HOMLOKZATRÉSZLET

WÄLDER GYULA

A BALASSAGYARMATI POSTAÉPÜLET

ÉPÍTETTE: FARKAS MIHÁLY, BALASSAGYARMAT

WALDER GYULA

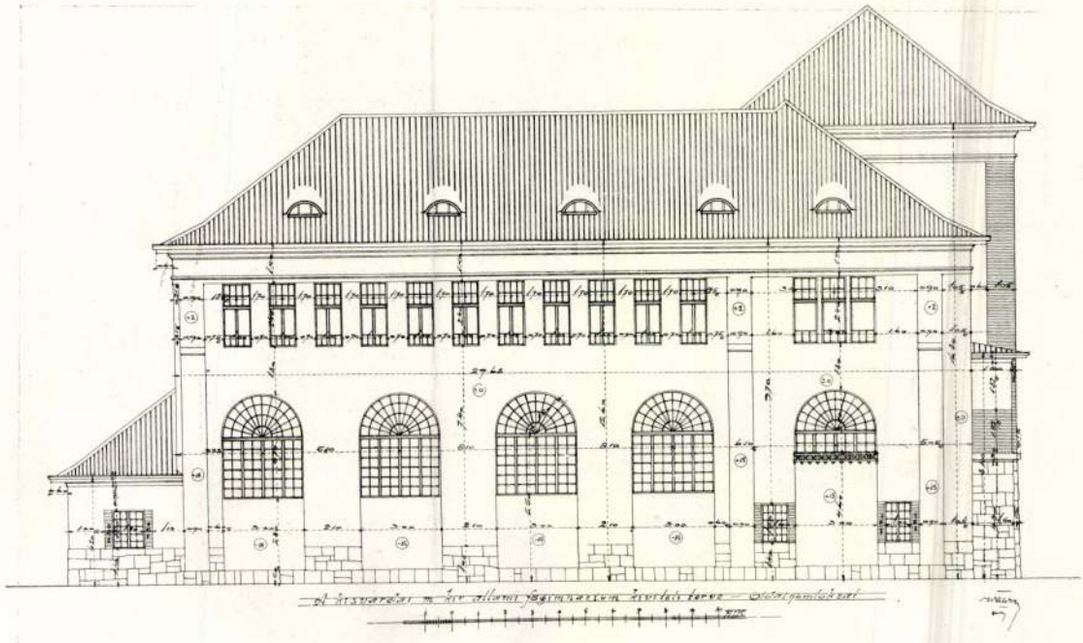

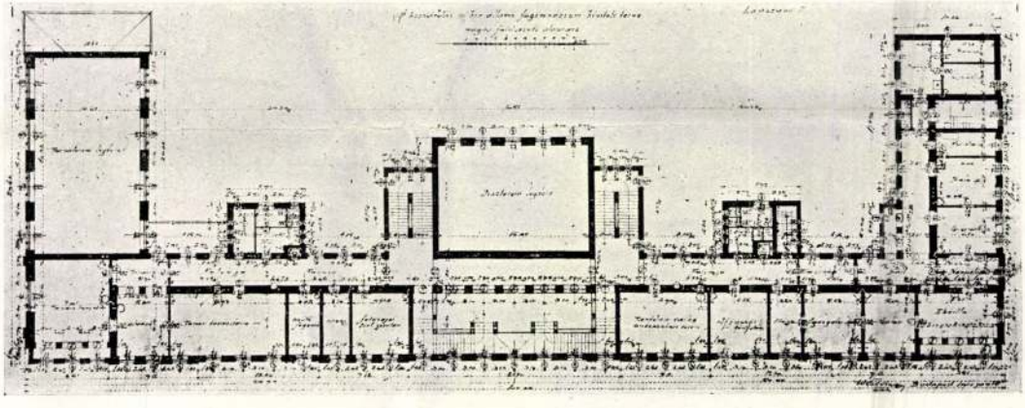

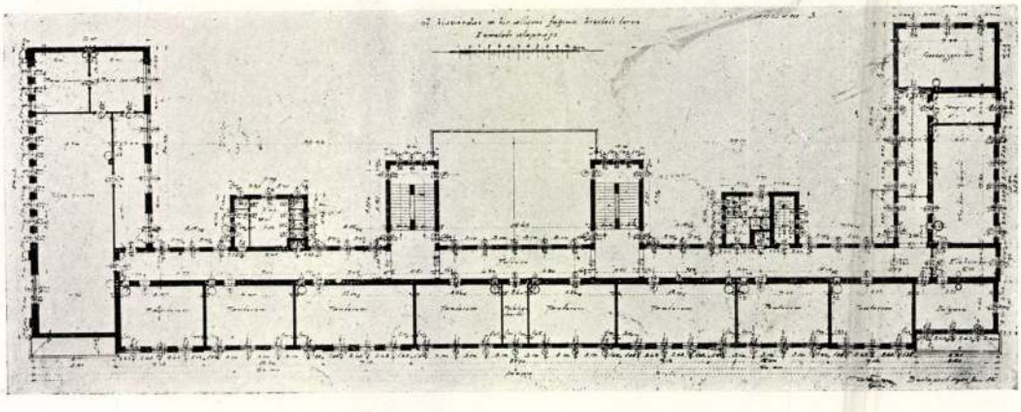

A KISVÁRDAI ÁLLAMI FŐGIMNÁZIUM

WÄLDER GYULA

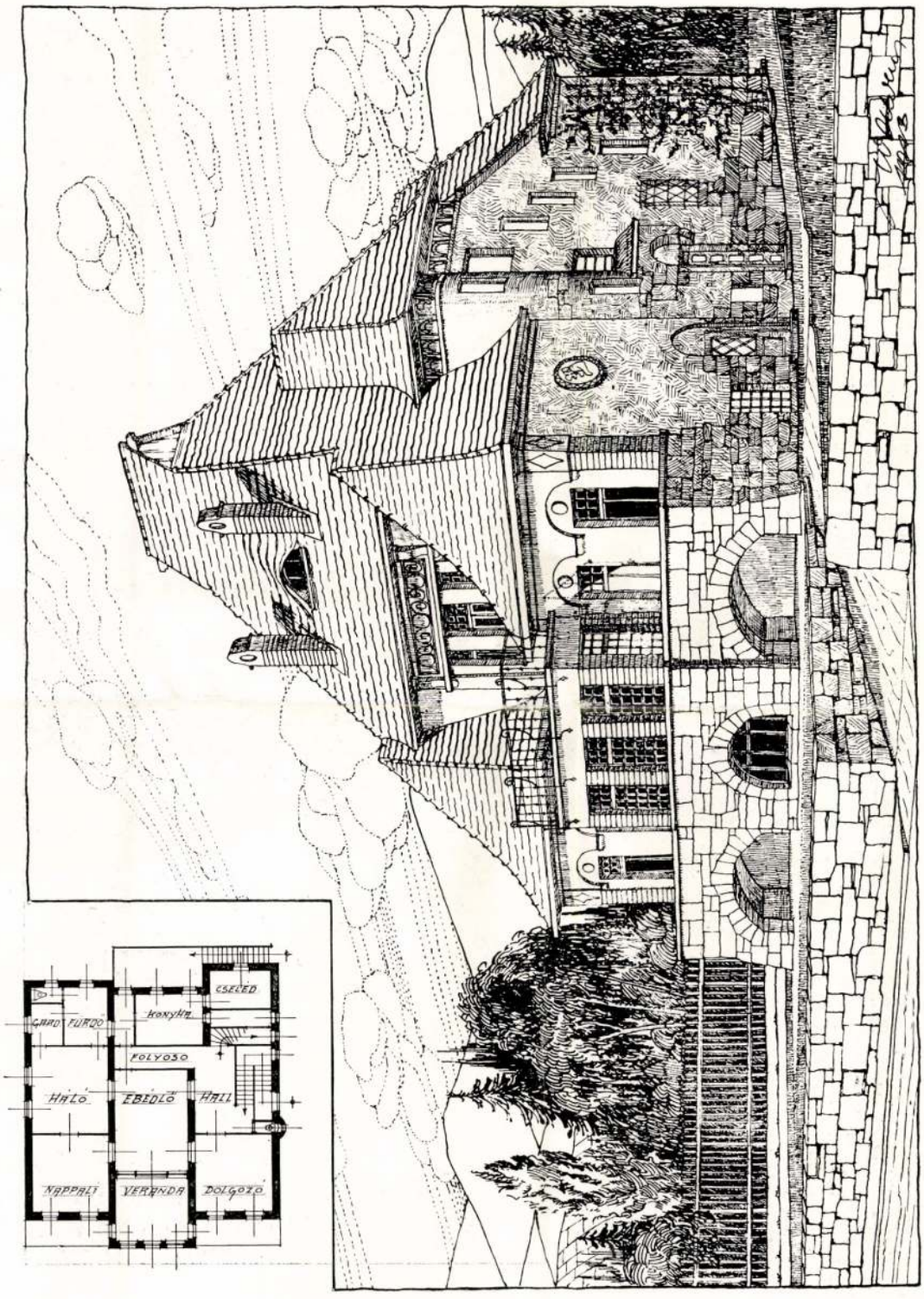

BERNOLÁK JÁNOS FŐHADBIZTOS CSALÁDI LAKÓHÁZA

WÄLDER GYULA

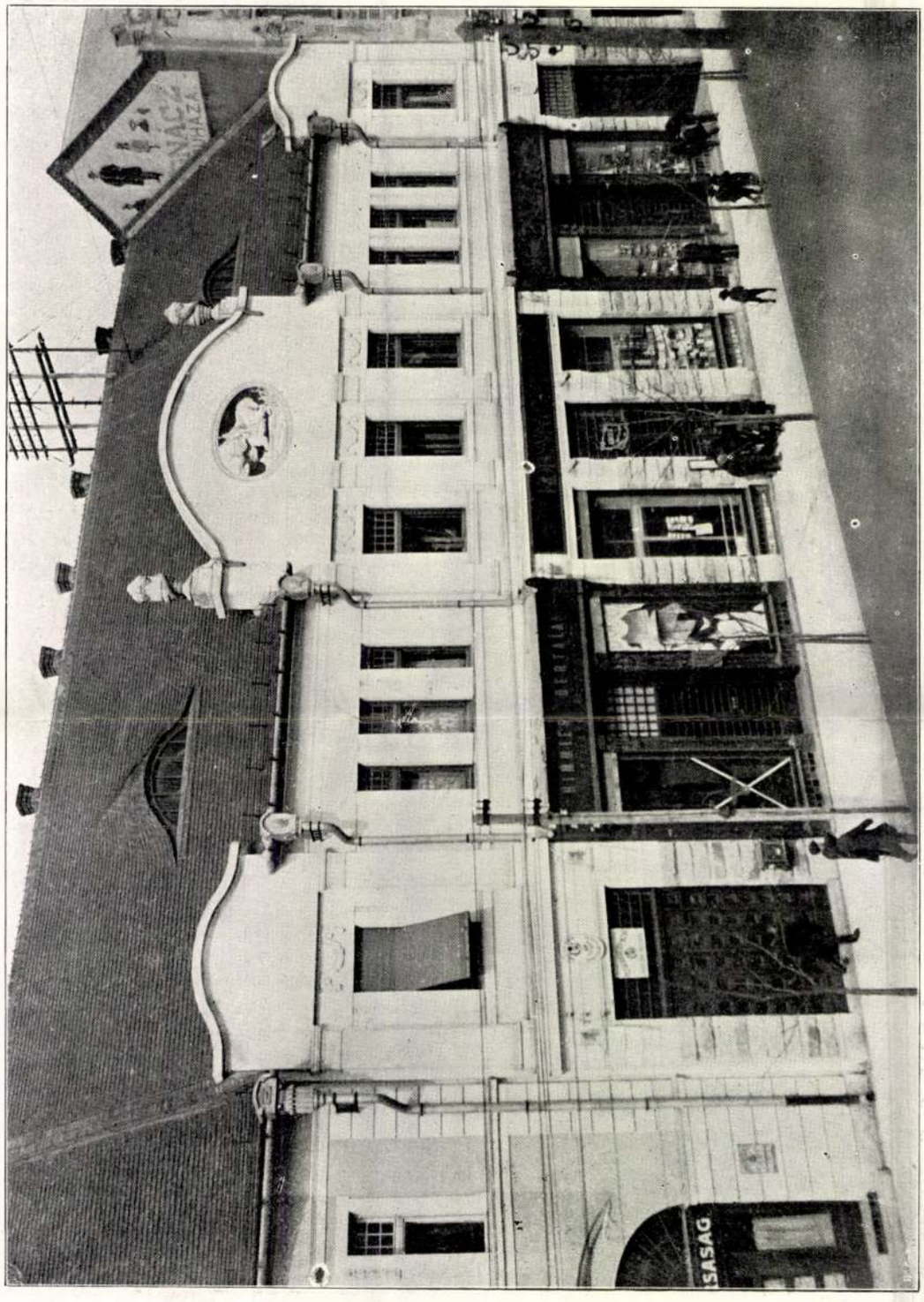

BALASSAGYARMATI POSTAÉPÜLET

ÉPÍTETTE: FARKAS MIHÁLY, BALASSAGYARMAT

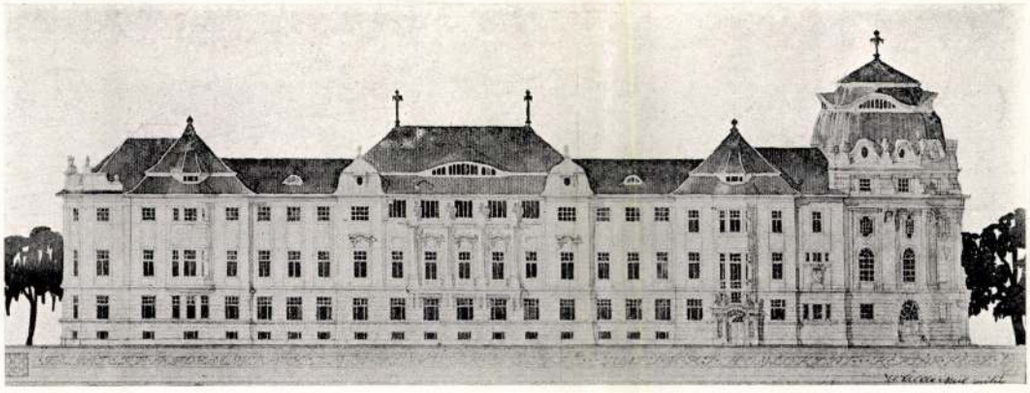

A POZSONYI KULTURPALOTA I-SŐ DÍJAT NYERT PÁLYATERVE

A XVIII. század építészeti formáinak gyakorlati alkalmazása.

Örömmel fogadtam a „Magyar Építőművészet“ művészlelkű s lapjain minden irányú művészi törekvésnek egyaránt teret engedő szerkesztőjének ama kérését, hogy e sorok megírására vállalkozzam, nemcsak azért, mert ezáltal az én kedves kartársammal és barátommal, Wälder Gyulával szemben egy kellemes kötelességet vélek teljesíthetni, hanem azért is, mert ezzel alkalmat adott nekem arra, hogy egy gondolatomnak, amelyet e lap egyik elmult számának hasábján megpendítettem, helyes voltát és alkalmazása sikerének illusztrálását éppen én magam láthassam el kommentárral.

A XVIII. századbeli építőművészet formáinak új felfogásban való alkalmazása német földön indul meg. Eme emlékek egyes tulajdonságaiknál fogva, mint az aránylag egyszerű kiképzés olcsó volta, a nagy változatosság formákban, a nagy mennyiség, a könnyen továbbfejleszthetés stb. alkalmasaknak bizonyultak arra, hogy a modern német építőművészet alapjául szolgáljanak. Ez az irányzat ott gyökeret vert, sőt egyebütt is elterjedt, nem kis mértékben nálunk.

Amidőn a „Magyar Építőművészet“ egy elmult évi számában egy magyarországi XVIII. századbeli épületcsoportot ismertettem, czikkemet azzal fejeztem be, hogy mennyivel értékesebb lenne az, ha ahelyett, hogy a németektől importált folyóiratokból merítenők formakincsünket, a hazánkbeli XVIII. századból származó ilynemű barokkemlékeinket keresnők fel, amelyek a magyar építőművészet egy fényes korát képezik s amelyek alkalmasak arra, hogy gazdag formakincsöknek fejlesztése és alakítása által egyrészről eredetit, nem németet produkáljunk, másrészről ily irányban tervezett építményekkel a karakterében elragadóan kedves magyar vidéki városaink hangulatában, ha kell, bennmaradhassunk.

Az ez irányú törekvéseknek egyik leglelkesebb hivének, szóban és tettben követőjének, a magyar XVIII. századbeli építőművészet egyik legalaposabb ismerőjének műveit mutatja be jelen szám, akinek a fenti tulajdonságok mellett épen

WÄLDER GYULA

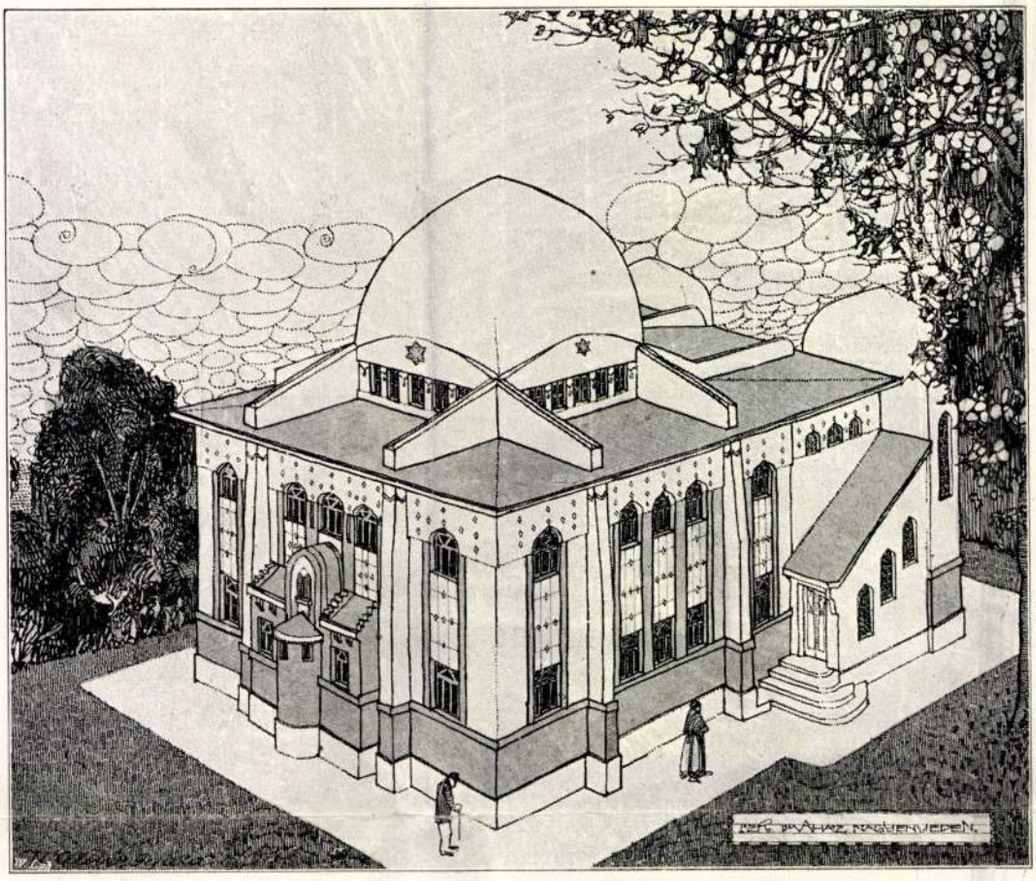

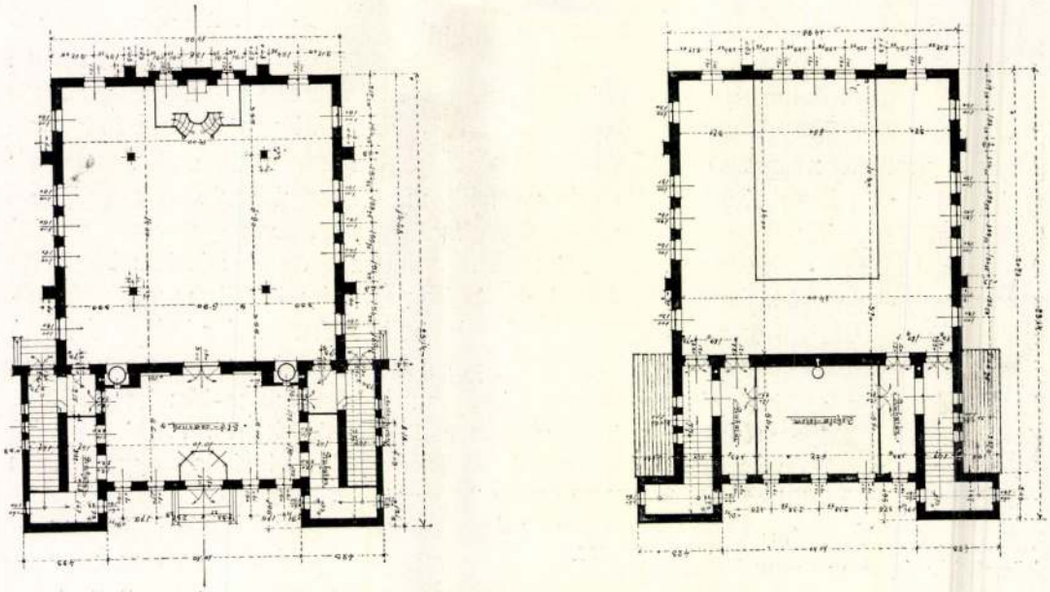

A NAGYENYEDI ZSIDÓTEMPLOM TERVE.

Wälder Gyula

Tér és Forma
1937. 193 – 196. l.
(Bérház a Rákóczi-
úton Budapest, képek-
kel és alaprajzzal.)

(Gutmann J. és
Társa)

Terverte fenti

Wälder Gyula

Géfin Gyula dr.:
A szombathelyi székesegyház.
Szombathely, 1943. 34. l.

Különnyomat a TECHNIKA

K SZÖVETSÉGE KIADVÁNYAI.

észet emlékei

án

a:

GÉZA

Wälder Gyula

l. Radoskastély II.

49, 54. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Wälder Gyula.

XI. Szent Imre herceg-
úti ciszterci-templom.
Terveste fenti: Épült
1937-38.

Hlatky 2 Bp. 20
71.l.

fel elsőnek és itt is oldják meg nemcsak a köralaprajzú tér kupolával való lefedését, de ehhez mint központhoz a többi terek kapcsolását is. E megoldáshoz szükséges technikai előfeltétel : a boltozás is lényegében ősi római, bizonyos fokig már az etruszkoktól is ismert technika. S alapvető különbség Róma és Hellasz építészete között.

Amidőn a bizánci művészetben a centrális tipusú templomépítés, a belső térnek kupolával, boltozattal való lezárása válik általánossá, lényegében csak a római építészeti gondolatot formálják és fejlesztik tovább. Bizánc hozzá is adott még valamit az ú. n. csegelyes kupola építészeti megoldását, mely a belső terek összekapcsolásánál még további lehetőségeket nyujtott. Ezek az általános, s mint láttuk, Rómából származó, építészeti gondolaton kívül további konkrét példákon is igazolható, mily erősen formálta Róma építészete Bizánc művészetét s ezen keresztül még a középkori építészetet is.

Wälder Gyula

erőd

Megfagyott Muzsikus

1920. 37 – 39. l.

karikatúrával.

Wälder Gyula

az alábbi évkönyv
ugyláttszik fenti anyagi
támogatásával jelent
meg; neki van ajánl-
va, hódolatti rajzok-
kal és Wälder archépé-
vel (tinom kréta papírra nyomva
szamos kliséivel)

Megfagyott Muzsik

1925.

szolt ismeretre megkildem,
ükségem van a pénzre!
ndég rendezetlen, jelenleg a
Jeknik Prágában.
Szerecsenből ismét elutazom.
elnézését kérem, de szükség

tel

Bin volgája
Gundelfingentladán

5 nain.

Wälder Gyula

1.

Kaposvár jegyzék

203. l.

Károly-hegy (Esztergom) III. 119

Wälder Gula

wod

Kersten 1940

216 l

219 l

220 l

Komárom VII. 287

Wälder Gyula

az alabbi rend templomát 1930-ban a bejárati oldalon 10 méterrel meghosszabbitotta -

Szod

P. Szalay János dr.

cf szombathelyi szent Domonkos-rendiek lelkipásztori anikódesk. 1638-1938.

Szombathely 1938.

27. I. - 9/X

életre, Egyre nagyobb
mészet, az emberi él
jogait hirdetik (human
a műnészetek virágza
festénet, nobrázat Arena
gündre is befolyással
nyelvű irodalmunkban
Virágzása, Mátyás kir
király már humani
dett, tanítója Vitéz J
ach, igen lelkes hum
mus középpontja. Tud
körül, kiváló közülük
gyarország történetet írj

Wälder Gyula

épitész

l.

Thirtelsödmantul

266. l.

273. l.

26. Kivétért: Kovács Péter

22. Takarékbetétkamattól

26. 4·5%-os kamatért

25. Értékpapírtól

100 db. Nemzeti Bank részvény véte

2½ ‰ alkuszdíj 33·7

3¾ % zsírodíj 50·6

értékpapír forg. a. à 18 f. 3·60

26. Váltótól

29. Ferey Lajos részére leszámítjuk a

5000-P lej. XII. E/ Simon Imr

8000-" lej. I. 1. E/ Németh Józ

6500-" lej. I. 10. E/ Vörös Lász

Wälder Gyula

1926-29-ben restaurálta az egri lyceum épületét.

Bevegrissill

42 l -

Wälder Gyula

l.

Györgyi ujmagyépitom. I.

152, 153. l.

III. PORCEL

481. SZERELMESPÁR, szines porcellánc
szőlőskosár, baljával a nőnek szőlőfürt
Bécs, 1765 k. — Liebespaar, farbige
korb und Hund. Wien, um 1765.

482. ÜLŐ NŐALAK, szines porcellánszob
— Sitzende Frauenfigur, farbiges Po

483. FUVOLÁS FÉRFI, szines porcelláns
Flötenspielender Mann, Farbige Porz

484. KÉTFÜLES CSÉSZE, aljjal, porcellá
csokor. Du Paquier-korszak. Bécs, 173
straussdekor. Periode du Paquier. W

485. FÜLES BÖGRE, porcellán, oldalán
1730 k. — Henkelschale, Porzellan, n
Wien, um 1730.

486. FÉRFI KANNÁVAL, szines porcellán
félcipőben, vörös térdnadrágban, sárga
fedelét felemeli, jobbkezével átfogja.
kép, épülettel. Benyomott pajzsjegy.
készült. Irodalom: Ernszt-aukció XI
Porzellan. Die sitzende Figur hebt mit

lánszobrocska. Sziklás talapzaton áll az erőteljes nőalak, -piros szoknyában, vállán fekete csuklyás gallér, fején kis gyező. Jegye nincs. Grassi mintája. Mag. 20·5 cm. Bécs, VIII. 570. sz. 17. tábla. A 489. sz. párja. — Die Bürger- felsigem Sockel steht die kraftvolle Figur mit schwarzem 1775—80. Illusztr. XXXII. tábl.

áncsoport, tánclépésben, a nő jobbján fiát tartja, baljával árman kockás szines ruházatban. D mintázó jeggyel és —49. — Harlekinfamilie, farbige Porzellangruppe in Tanz- Arm ihren Knaben, mit der Linken greift sie nach dem in farbig karrierter Kleidung. Eingepresste Marke. Wien, Illusztr. XXX. tábl.

porcellán, Teniers rajza nyomán. A mintázó jeggyel, kék endes Bauernpaar, weisses Porzellan, nach Teniers. Blaue Illusztr. XXXV. tábl.

elláncsoport, az ülő parasztnő fejét fogja a férje. Teniers tázójegy. Bécs, 1750 k. — Bauernszene, weisse Porzellan- marke. Wien, um 1750. Illusztr. XXXV. tábl.

porcellán, négyzetes, tagozottszélü talapzaton áll két dob jobblábával előre lépve. Szürke félcipőben, vörös pantal'ó- e dugott ütőjét, behajtott jobbjában zöld kalapját tartja.

Wälder Gyula

Szód

2

Stiller János és
dr. Thirringer Gusztáv
Gyöngyös részletes
kalauza. Bp. 1929
g. l.

lobogó elleni hadiáratnak tekintették és csak ezért kiséreltek

embernek kihirdettem, hogy Pesten megbukott a kommün, vége a rémuralomnak és hogy a népbiztosok megszöktek. Elképzelhetetlen izgalom és ujjongás támadt, az emberek a vállukra emeltek, s ugy hurcoltak ki az utcára, hogy az ott hullámzó tömegeknek, akik többnyire magyarok voltak, szintén hirdessem ki a világraszóló fölszabaditó eseményt. Csakugyan igy történt: harsány hangon kihirdettem a bécsi Ringen is a kommün bukását és minthogy az összegyülekezett tulboldog magyarok azt kivánták, hogy bővebben is nyilatkozzam, néhány mondatban ismertettem előttük a helyzetet és a várható fejleményeket. Leirhatatlan izgalom uralkodott Bécs városában, nagy szállodákban, kávéházakban, az utcákon, ahol több magyar szót lehetett hallani, mint németet, mindenfelé az öröm leglelkesebb kitörései, mindenki rohant haza a hoteljébe, hogy pakkoljon s előkészületeket tegyen a hazautazásra.

A boldogitó hirt elsőnek kiröpitő Mayor Józsefről pedig e helyen kötelességem megállapitani, hogy kommunista nem volt soha, a rémuralommal nem rokonszenvezett, ellenkezőleg, már

Wälder Gyula

Nógrádvmegyei
muzeum
épülete
Balassagyar-
maton -

Bor Breitbalp

99. l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Wälder Gyula

éjutest

vul 1881

ivad Szombathely

Feher Szombathely

65, 66 l. arc-

Keppel

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRA

Kérem a következő művet:

(A mű szerzője, címe és szakjelzése.)

(G. 2. r. 50) (B. 4. r. 94)

(Az olvasó neve, állása és lakása.)

Bernay Dezső. IV. Bulát

Budapest, 1943 I 27

szám.

Wälder Gyula

terveste a buda-
kezi 2 ärdatemplomot

irod
z
Biertempl
XIV. l.

Wälder Gjula

vöd

Petr Samtida

44.1.

Wälder Gyula

A resicabányai kör-
segi kincstári posta-
ház tervpályázatán
1910-ben I. díj és
kivitel.
Épült 1911-12.

Bierbposta

78 l.

Wälder Gyula

Ivód

Bierbszerzetesek

258. l.

raffia pedunculata

raffia palma

Wälder Gyula

a bpesti postamüszerész
tanonciskola és kiér-
leti állomás terop.
II. dij 1910

wod
Bierbporta

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS POLGÁRMESTERÉNEK
XI. (VÁROSGAZDASÁGI, IDEGENFORGALMI ÉS
KÖZMŰVELŐDÉSI) ÜGYOSZTÁLYA

—

TANÁCSNOK

Wälder Gyula

az alábbi pályázaton II. díj

Tér és Forma 1928.

16. sz. (A magy. kir. vallás- és közokt. minüszter tervpályázata a szegedi fogadalmi templom körüli tér rendezésére, képekkel)

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

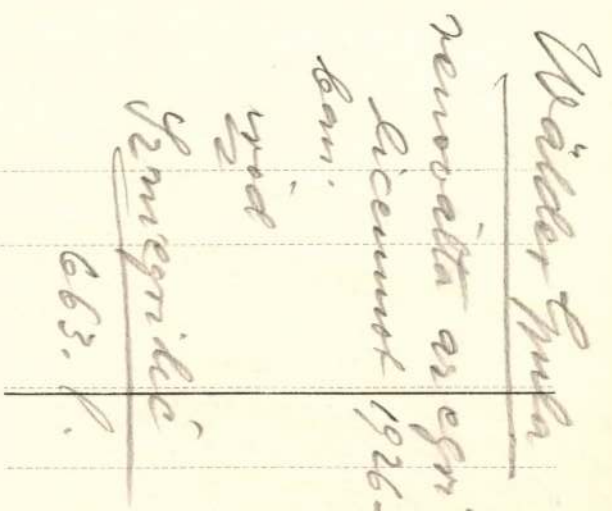

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Vászon (Leinwand). 68×53 cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 187

518. A CSAVARGÓ (Der Landstreiche
Vászon (Leinwand). 110×77 cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 187

519. A VÁSÁRON (Auf dem Markte).
Krétarajz (Kreidezeichnung). 21×

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 187

520. A SZABADBAN (Im Freien). Jel
Vászon (Leinwand). 34×44 cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 187

521. A SZEKÉR (Der Landwagen). J
Vászon (Leinwand). 34×44 cm.

Rüttner, H., 19. század (Jahrhundert).

522. SZÉNAKAZLAK (Heuschober). J
Aquarell és pasztell. 24×34 cm.

Ruysdael, Jacob utánzója (Nachahmer

523. A CSATORNA PARTJÁN (Am
Fa (Holz). 17×22 cm.

il).

Illusztr. IV. tábl.

i). Jelezve (Bez.): „Romek Árpád".

1705).
t).

1705).
t).

1705).
id Ziegen).

vetője (Vlämischer (?) Nachfolger des).

SZENT ISTVÁN KIRÁLY HALÁLÁNAK 900 ÉVES ÉVFORDULÓJÁN

BUDAPEST, 1938

A KÉZIRAT LEZÁRATOTT 1938 MÁRCIUS 14-ÉN
A KÉPEK KÖZLÉSI JOGA FENNTARTVA
FELELŐS KIADÓ: CSÁNKY MIKLÓS

78977. ATHENAEUM

Wälder Gyula

l.

Dornyay Salgótarján

25. l.

Tekintetes.

Európa lapterjesztő vállalat ki a[illegible] vállalának

B U D A P E S T.

V.ker. Rothermere-utca 12. III.em.2.

Wälder Gyula

l.

Szokolay nyilai

140. l.

143

144

remben találtam rá az ünnepi gyülekezetre. Orrtfacsaró tömjénfüst, homály, óriási kandeláberekben gyertyák égtek, amiknek a szaga valósággal dögletessé tette a levegőt a különben is irtózatosan meleg kánikulai napon. Az első percekben alig láttam, hogy mi történik, szakállas román pópák a legkülönbözőbb szinü cingulusokkal üldögéltek szerteszéjjel, jöttek és mentek, végre megpillantottam egy asztal mellett civilben ülő urakat, akik kutyanyelvekre jegyezgettek. No, gondoltam, ezek az ujságirók, odaléptem és kerestem Losonczy Zoltánt.

Magas, elegáns, kis feketebajuszu, gyönyörü, hárafésült, feketehaju, választékosan öltözött ur jelentkezett.

— Én vagyok az!

Bemutatkoztam és elmondtam, mi járatban vagyok, mire Losonczy a legnagyobb szeretetreméltósággal ajánlotta fel segitségét. Rendre elmondta, miben áll a választás, mik a szertartás külsőségei, hogy hivják a kapacitásokat, mire én azonnal jegyzeteket készitettem. Este félnyolckor hirdették ki a választás eredményét, együtt távoztam el az aulából a többi ujságiróval és fölmentem az Arad és Vidéke szerkesztőségébe. Bátortalanul

Wälder Gula.

l.

Berzhoged

13. l

~~Kendertitel~~ VII. 151

Wälder Gyula

krod

Irsy László vitéz:

Wälder Gyula †.

Magyar Építőművészet

1944. jul.

10961.

5.

ı ágaskodó paripán ülö herczeg-
e támasztott kormánypálczának
lyammenti hegyes vidék jobbról

ELISABETH
Parma & Paicenza.

cht Schmidt exc. A.V.

rl. 29.1:18.9 cm.

05
-31

Wälder Gyula

vád
z

Gépinzombhegyhu

II - 157. l.

Wälder Gula ejulen

Mucsarnok
1930. kl. Innre kiäll. 162-169,
170-178.
1930/31. jub. kiäll. 502-506.

TE

2061-909-6

639. Keretek.

1 darab oldalt völgyezett aranyozott keret faragott levéldiszszel, belső részén pedig massza-gyöngysorral.

Méretei 45:36 cm.
Értéke.....80.00 K

Jegyzet. 2532 sz. képtől
1127-906-97

Wälder Gyula

Ivód

Paulovics István:

Lapidarium Savariense. Acta Savariensia. 2. n.
Szombathely 1943

g. l.

T. 5601.

bástyákkal megerősitett várban
érben utak vezetnek a város fe-
látszik. Felirata a lebegő mon-

L Kegyseg.

5 : 10.2 cm.

< Wälder Gyula >

Csonka Pál =< >

Technika 1944.

245. l.

Dr. DEGSEY KÁROLY
közjegyző
köz- és váltó-ügyvéd
SZEGEDEN.

Wälder Gyula

l. Déry 1927

10 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Wälder Gula

l.

La Rosée

43-l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Wälder Gyula

erőd

Hlutdsó

20. l.

nsterdamban 1652-ben.

Py 145

asok.

Kakos áll

en balra fordulva ~~egy~~ jobb lábán
~~tunk~~ csipkés tarajjal s merépen
rokkal. Mellette két tyuk van. Az
alra ~~[illegible]~~ fordul~~tan~~ áll s a másik
Előttök a földön egy-egy buzakalap

méretei 54·5 : 69 cm.
ános Lápló ajándéka.

Wälder Gpda

l.

Liber Bpssobrai

425. l.

Wälder Lyrik

Thieme Becker
XXXV.
19-20. L.
(Lyrik)

Wälder Gyula

vod
Z

Schlosser Janos

A gyöngyösi kent
Bertalan templom.

Gyöngyös, 1922. 18. l.

gangenheit als Erbkraft durch die Erinnerung festzuhalten.

Was hat bewirkt, daß sich diese Anlage in der europäischen Welt nicht frei auszuwirken vermochte? Wenn man dies verstehen will, muß man sich das Ende der griechisch-römischen Welt vor Augen stellen. Die griechische Welt geht etwa nach dem Tode Alexanders in eine Mischwelt über, die man als hellenistische Welt bezeichnet. Die hellenistische Mischwelt durchsetzt später den Lebensraum des römischen Imperiums. So reicht diese Mischwelt von Kleinasien bis zum westlichen Mittelmeer und umspannt Nordafrika. Geistige Vorgänge und Vorgänge des Gesamtlebens beeinflussen sich gegenseitig. Entwurzelte steigen auf, die Rassen fangen an sich auszugleichen. Dem paßt sich in zunehmendem Maße das Weltbild an. Über gewachsenes Denken siegt ein Denken in losgelösten Allgemeinbegriffen. Der Sinn für das Leibhaftige schwächt sich ab, zumal östliches Denken dazu treibt, das Dasein in einen reingeistigen und einen körperlich-materiellen Bereich aufzuspalten. Man kann sich jetzt in einer Allerweltswelt bewegen, in einem künstlichen Denken bald dem Übergeistigen, bald dem bloß Sinnlichen zugewandt.

In der Folge der altgermanischen Wanderung bildet sich nach dem Untergang des weströmischen Imperiums aus dem Strahlungsfeld des großfränkischen Reiches die europäische Welt. In ihr wird die spätrömische Mischwelt mit all ihren Möglichkeiten als Oberwelt aufgenommen. Der innere Kampf zwischen dem Ererbten und Eingelagerten treibt die europäischen Bereiche in jahrhundertelange Spaltungen und Zerklüftungen. Vor allen anderen Lebensbereichen fällt dem südgermanischen Deutschland schon aus seiner mitteleuropäischen Lage heraus zu, in immer neuen Anläufen durch Entfalten seiner stammechten Kräfte um ein eigengeartetes Dasein zu ringen. In diesen Vorgang gehört hinein, wenn in dem inneren deutschen Aufbruch, den ungefähr die Schaffenszeit Goethes umfaßt, ein neuer Sinn für

< Wälder Gyula >

(igj!)

< >: A BESZKÁR
székháza, egri és ko-
máromi épületek
tervei.

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1927. 2. sz. számos
kerpel és műszaki
rajzokkal.

Fentinek e füzetben
közölt művei:

1) Beszkárt székháza
2) A budakeszi zárda és
leányiskola
3) Egri siketnéma intézet
fordítás

4) az egri püspöki palota.

Wälder Gyula

vrágt

Nemzujskorf

14, 15. l.

(Wälder Gyula a
modern építészet
kérdéséről.)

~~Třebeš - acrét VII. 230~~

Wälder Gyula

Megfagyott Muzsikus

1931. 32. l.

karikaturával

45. l. karikaturával.

orto di essere
il 1 maggio e
dove spero di
rivederti. Intanto
ti auguro la buona
Pasqua e Ti prego
di voler trasmettere
alla gentile signora

Wälder Gyula

Megfagyott Muzsikus

1924. 52. l. Ka-
rikaturával

2316 szám

193 6

Jelentés

A Műemlékek Országos Bizottsága

Elnökségéhez!

IX Rákos utca 12

Budapest

Wälder Gyula

karikaturája

repr.

Megfagyott Muzsikus

1913. 22. l.

l, hogy legyen. Ez a szabályozási mód kis nyo-sú gőzfűtések csatlakozása esetén is jól alkal-zható, azonkívül az épületek használati meleg-ét előállító boilerek fütésére is igen célszerű.

Nagyon előnyös ez a szabályozás hőtárolók al-lmazásánál. Gyorsan lehet felfűteni, azután a vattyút addig fojtjuk, míg a külső hőmérsék-nek megfelelő visszatérővíz hőmérsékletet el-ük. Emelkedő külső hőmérséklettel a körforgó rővízmennyiség rohamosan csökken, a tároló-n rendelkezésreálló meleg pedig a hasznosít-tó hőfokesés arányában emelkedik. Vagyis yanolyan arányban, ahogyan a körforgó víz-nnyiség csökken, növekszik az az időköz, amed-; a tárolóval a melegszükséglet fedezhető.

Városfütéssel kapcsolatos villamoserőműnél a *legtárolás* igen nagy szerepet játszik. A fűtés nagyobb melegszükséglete ugyanis a kora reg-i órákra, vagyis a felfűtésre esik, a legnagyobb szükséglet és így a legtöbb fáradtmeleg vi-nt az esti órákra, amikor a fűtés melegszük-lete erősen csökkenőben van. Ez a fáziseltoló-s csakis tárolók beépítésével egyenlíthető ki.

A csapolt gőzelvételnek nagy előnye, hogy a legteljesítmény független a villamosener-a szükséglettől. Ha az áramfogyasztás maximá-akkor is fedezhető a maximális melegszük-let, hacsak elég nagy a kazántelep. A tároló a zántelepet mentesíti a csúcsterhelésektől és le-vé teszi, hogy villamoscsúcsok idején a és a tárolókból láttassék el és így a kazán-apot nem kell a fűtés céljaira megnövelni.

Wälder Gyula

Nagyobb ásatások az ökori épitészet terén címen tartott előadást a Soprani Nyári Egyetemen

MMÉE Közl

1938. 254. l.

Tsz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hiv.	Magán	Inturb.

Wälder Gyula

a bpesti új központi városháza
terv. II-dij

MMÉE Kösl
1940. 148. l

Kat. Joakim Prot. Ábrahám	A hold kelte 2.17 nyugta, 18.03 óra.	3. Pausztul.
CSÜTÖRTÖK 17 Kat. Jácint hv. Prot. Anasztáz	A hold kelte 3.15 nyugta, 18.41 óra.	4. Efez. 7 gy
PÉNTEK 18 Kat. Ilona cs. Prot. Ilona	A hold kelte 4.16 nyugta, 19.13 óra.	5. Fábius
SZOMBAT 19 Kat. Lajos pk. Prot. Huba	A hold kelte 5.17 nyugta, 19.41 óra.	

34. hét 1944 AUGUSZTUS 31 nap 6. Urszinv.

Wälder Gyula

cród

Müllépirod

585. l.

586. l. 589. l.

a nagyszombati
templomról készülő
monografiájat
emliti tenti-
nek

Wälder Gyula

Kinevezése az Igazságügyi Műszaki Tanács tagjává

MMÉI Közl.
1942. 136. l.

Uj téli kikötő a Dunán. 4 szövegbrával. (*A*) . . . . . 139—140
budapesti földalatti villamos vasút. szövegábrával . . . . . 20—27
Oxigén gyártása folyósított levegővel. szövegábrával. (*A*) . . . . . 432—434
pozsonyi villamos vasút. 3 szövegbrával. (*A*) . . . . . 398—400

*

zítás 476

MAGYAR·EPITŐMŰVÉSZET

Szerkesztőség: Olvasóinkhoz . . . . .
Szesztay László: A Tiszavölgy új átnézeti térképe (*K*) 472
Szilágyi F. Lajos: Az útburkoló anyagok megválasztása. (*A*) 350
Szladek Károly: Töltéstömörítő betonfal. 2 szövegábrával. (*A*) 100
Tandor Ottó: Az ócsai templom restaurálása. 18 szövegábrával . . . . .
Timon Béla: Megváltoztatta-e a Körösszabályozás Magyarország meteorologiai viszonyait? 7 szövegábrával 210
Ungár M.: Régi hídfőfalak megerősítése. 2 szövegábrával. (*A*) 220
Wittenberg J.: A fűtőfelületek elmélete. 3 szövegábrával. (*A*) 101
— A gőztolattyúk súrlódása. 3 szövegábrával. (*A*) 231
Zelovich Kornél: A föld vasútainak összes hosszúsága. (*A*) . . . . . .
— A Niagara-függőhíd kicserélése. (*A*) .
— A svájci vasúti hídakról. (*A*) . . .
— A tétlenségi és a centrifugális nyomaték meghatározása. 3 szövegábrával. (*A*) 30
— A vashidak megerősítése. (*A*) . . . 42
— A világ legnagyobb támaszközü ívhídjai. (*A*) . . . . . .
— Az amerikai Egyesült-Államok hídjairól. 6 szövegábrával (*A*) 13
— Fränkel nyúlás-jelző és lengés-jelző műszerei. (*A*) . . . . . .
— Hosszú nyomott rudak kihajlása. (*A*) . 18
— Ritmikus ütések hatása vastartókra. (*A*)
— Százhatvanöt méteres nyílásokkal épült

< Waelder Gyula

építész

az ókori építési tanszék

tanársegéde >

Nagy Virgil

műegyetemi tanár

A görög és római építés

alaktana

című előadásainak

vezerfonala.

Ista — < >

Bp. 1920.

Kérvat gyanánt

Budapest VIII. Ker. Munkás-otthon

X. 172

< Wälder Gyula >

könyve

< > Ókori épitési alaktan.

Római Remenere VIII·134.

Wälder Gyula

ivod

Korjubeck

38, 39. l.

Wälder Gyula-ról

készült karikatúrák az alábbi

címben

Vállalkozók Lapja

1937. ápr. 29. (K. M.

A „Megfagyott Muzsikus").

Római arcképsorozat III. 200

Wälder Gyula

l.

Siklóssy F K T tört

617. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Wälder Gyula

l.

Siklóssy FKT tört

572. l.
573. l.
574. l.

Wälder Gyula

l.

Siklóssy F K T. kör

295. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Wälder Gyula

l -

Siklóssy FKT. tört

278. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Wälder Gyula

cród

Elek Artur:

Milyen lesz az új városháza?

Uj Szó. 1940. jul. 4.

Kolozs vármegye III. 178.

Wälder Gyula

1926-ban
X. Cegledi-út, Bihari- és Balkán-utcák által határolt telken 320 szükséglakás. Terverte fenti

Gallina Frigyes dr. Budapest székesfőváros 1925-26. évi kislakásos épitlerései.

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1927. 3-4. sz. II. l.

Wälder Gyula

Fenti ujabb munkái:

1) A ciszterciek budai gimnazimna és rendháza

2) Szófiai követségi palota.

3.) Egri városi szállada

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1927. 8-9-4. (Wälder Gyula ujabb munkái, számos képpel és műszaki vajzzal.

4.) Esztergom és Komarom egyesitett vármegyék tisztviselő lakóháza Esztergom ban.

5.) Kisvárdai állami gimnazium fordítt

6/ Salgótarjáni
vendőriskola

Wälder Gyula

az alábbi pályá-
zaton II. díj.

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1928. 2. sz. (A szegedi
Fogadalmi templom-tér
környéke rendezésének
tervpályázata.)

műszaki rajzok.
kél
és távlati
képpel

TORNAI GYULA. ARABS «TROVATORE».

Wälder Gyula +

1884-1944

Radnai Loránt dr =

Wälder Gyula 1884-1944.

MMEEKözl. 1944. 16. sz.

fenti életrajzanak megírásánál ezt a cikket lásd

Okvetlenül

Wälder Gyula

Becske Kálmán el-
nök beszéde W. Gy.
ravatalánál

MMÉEKözl.

1944. 254. l.

lásd

Wälder Gyula

az egyetemi jubileumi
emlékérmet kapta

MMÉE Közl
1941. 203. l.

ıtban. Ovális alak. Cseh, empire stilus.

(Sobotist), XVIII—XIX. sz.

808. SZENTELTVIZTARTÓ, Veronika

809. SZENTELTVIZTARTÓ, Veronika

810. SZENTELTVIZTARTÓ, mázas cs

810a. KORSÓ, mázas cserép, domboru
kében Ádám és Éva, a másodikban
fejek. Füle csavart. Paul Preunig m

811. KÉT VÁZA, üveg, domboru, barna

812. CUKORTARTÓ DOBOZ, kék üve

813. TALPAS CUKORTARTÓ FEDŐV

814. POHÁR, köszörült bordás üveg, ol
bad" felirattal. Cseh, 1840 k.

815. POHÁR, köszörült üveg, fazettált,
1840. k.

816. POHÁR, köszörült üveg, belül pir

817. POHÁR, köszörült üveg, zöld szinü

Wälder Gyula

wód
z

Goll Elemér dr =

A Pozsonyi M. Kir.
Tudományegyetem el-
helyezése. MMÉE
Közl. 1916. nov. 26.

Kurdi farék III. 27, 28

Wälder Gyula

arckeje Makoldy
Józseftől
Repr.
Makamint
38. l.

KÉP

MŰVÉSZI

HAV

PRÉ

I. ÉVFOL

Wälder Gyula

vöd

Megfagyott Murzikus

1929. 30. l.

(Karikaturával)

37. l. (Karikatu-
raval)

Havi elszámolások

1P 30-ról

Wälder Gyula

mint adjunktus
a minegyetemen

vód
a

Megfagyott Muzsikus

1909 - 34, 35. l. (Forz-
kiegyet)

Kedves Gyula,

sajnos, nem közölhetek jó újságot. A minisztérium az I. évtolyamba fölvett 80 leánykát, de a te kis lányod nincs közöttük, dacára annak, hogy a tanári kar a fölvételt javasolta. A protekciósok itt is, mint mindenütt M. on – célhoz jutottak.

A fölvételre vonatkozó remányt azonban még

Wälder Gyula

Lech Maszt 40

5 l.

k György rámakészítőnek a Tószeghyné képra-

egbeszéltem a szükséges javitási munkát,

tban van, letört diszek pótlása, az eresz-

sérült helyek kijavitása és ujbóli aranyo-

a legnagyobb gondosságot kértem, Wolauschek

végzésére, melynek megtörténte után a rámát

ggel együtt el fogja küldeni és én nagyon

izsgálni és a rámát átvenni, ha minden rend-

a rámához, szíveskedjék saját felügyelete

odni és megállapodásunk szerint Tószeghy

gbizható emberei által elküldeni.- Tószeghy

ca 43 sz.

y a hazaszállitás idejében én nem leszek

eszek távol és amint hazaérkeztem, első

./.

Wälder Gyula

l.:

A Pesti Városháza

1938. 2 n. 7. l.

. 126
éke 158
űne a háború? Gróf Andrássy
könyve (arczképpel) 186
ás 215
nos és az oroszok *S. A.* 224
és romantika. *Mikszáth* Kál-
. 290
ől Jaroslauig 351
katona 354
az olasz háborúról. *Radó*
. 382
erkölcsi felfogás 418
bombák és kiéheztetés 511
kenyéririgység 526
gúnyképek az angolokra
kel) 562
l legio (képekkel) 604
rradalom 671
ú aktái 687
ácz. *Szép* Ernő 703
hát a katonáknak 708
ús fényűzés 783
Ferencz haditudósításai 815
n 840
A loveszarok 302
A gyujtogató költő 318
Beárnyékolt lelkek 344
Sacro egoismo 350
Beszédek 366
A «legyőzhetetlen» Oroszország 398
Az Unio problémája 430
Az Isonzónál 446
Egy esztendő 462
Ellenségeink 478
A morális erő 496
Az «érintetlen» hadsereg 510
Vizsga után 622
A nihil hadserege 638
Aage Madelung 654
A nő kenyere 670
Egy szerző, a ki fut 686
A szerbek 702
Itália 718
A fórumon 734
Görz 750
Testvériség 767
A bluff 782
Hajótöröttek 798
A genfi konvenczió 814
Kisiklás 839

*

Wälder Gyula

l.

A Pesti Városháza

1937. 7. n. 5. l.

Külön fölszamításával
állapitott összeget, a
postatakarékpénztár

1917 október 11-én

Bőszfoltán
alispán.

Wälder Gyula

l.

A Pesti Városházán

1937. 10. n. 16. l.

Feljelentő:

1. Zinner Vilmos

2. Dr. Szentiványi Gyp.

1.

3. Balázs Sándor

1.

Wälder Gyula

ivód

A Pesti Városháza

1936. 2-3. sz. 19. l.

(A ~~[illegible]~~ Ciszterci-rend budai gimnazium és rendháza, képpel.)

viszonylagos gyakorisága

$$\frac{n_1}{n} \text{ és } \frac{n_2}{n}$$

(két a 0 és 1 közé, vagy ezekkel egybeeső s egymást 1-re kiegészítő tört) és az n minden határon túl való növelésénél ezek bizonyos

$$v_1 \quad \text{és} \quad v_2$$

határértékekhez tartanak, akkor e két számot a fej v_1 és az írás v_2 **valószínűségének** nevezzük.

Ú. n. helyes pénzdarabnál éppen mindkettő egyenlő s mivel összegük 1, mindegyik ½, vagyis a *kedvező esetek száma osztva az egyenlően lehetséges esetek számával,* amint azt a klasszikus valószínűségszámítás tanítja. Egyik oldalán cinkezett pénzdarabnál azonban a kettő már különböző. Mivel az életben az ilyen „cinkezett" esetek gyakoribbak, a klasszikus értelmezést nem használhatjuk.

Hogy egy játékkockánál az eddigi két jel, ú. n. **alternativa** helyett már hatról, sőt egy beállított fegyver lövéssorozatánál a célponttól jobbra, balra *bármely* távolságra való becsapódásról, tehát az előbbi **szaggatott jelkészlet** helyett **folytonosról** beszélhetünk, éppen csak megemlítjük. Azt mindenesetre ki kell emelnünk, hogy amint folytonos tömegeloszlásnál nem pontbeli tömegről, hanem sűrűségről, úgy az utóbbi esetben is nem egy x becsapódási pontnak, hanem egy ezt körülvevő h hosszuságú szakasznak $V(h)$ valószínűségéről beszélünk és a **valószínűségeloszlás** x-beli **sűrűségének** a $\frac{V(h)}{h}$ hányadosnak $v(x)$ határértékét nevezzük, ha h a zérushoz tart.

A fej vagy írás játéknál csak *egy* lépéssel kell tovább mennünk, hogy a bevezetőben jelzett fontos alkalmazásokkal a legszorosabb kapcsolatba jussunk.

---

* Az 1938. évi Soproni Nyári Egyetemen tartott előadás.

Wälder Gyula

l.

A Pesti Városháza

1935. 11 – 12. 4

17. l.

Teljes tisztelettel

HAZAI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Wälder Gyula

l.

A Pesti Városháza

1935. 4. 7. 6. l.

STILUS
ÉPITŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, V., BALATON-UTCA 10
TELEFON: 968–23

Nagyságos

Dr. Szentiván

Köszönettel igazol

P. 482.50 azaz Négyszáznyolc

összeggel és a korábban lefi

házbér nyert kiegyenlitést.-

Wälder Gyula

l.

A Pesti Varoshara

1935. 5. 27.

11. l.

Budapest, 192 3.okt 25.

Gyula urnak,

B u dap e s t.

hogy a mai napon, külön elis-

szvényt folyószelv.

Wälder Gyula

l.

Schlosser János

A gröngyösi heut
Betalan templom.
Gröngyös 1922

16. l 18. l.

Az elektromos felszerelések kapcsoló sémáján (48. ábra) az áramszedő alatt látjuk a *c* kikapcsolót, melyről 2. alatt már volt szó, mögötte a két főbiztosító *d d* és az elágazást a villámhárító felé. A fővezetékek átmennek az *e e* fojtó tekercseken az *f* elágazó szekrénybe s innét egyrészt egy kis *s* olajtranszformátorhoz, mely a világítás és mótorhajtáshoz adja a 100 *V* áramot, másrészt az *M M* maximális kapcsoló relaisokon át a két *K K* primär kapcsolóhoz és innen a nagyfeszültségű mótorok-

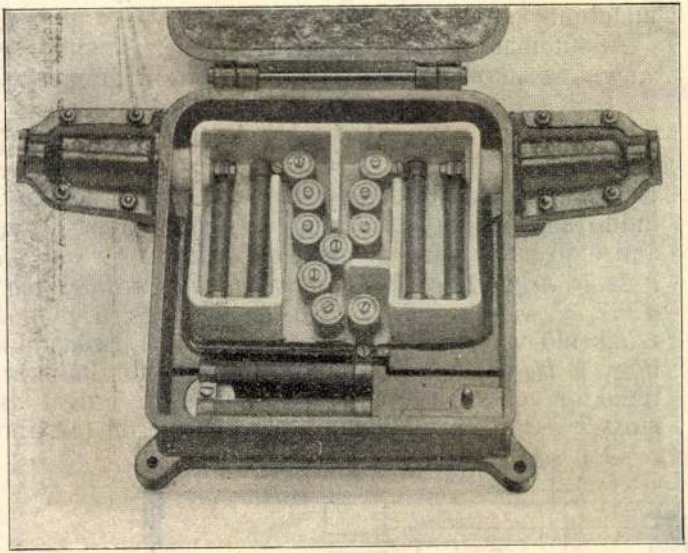

47. ábra. Wirth-féle villámhárító.

hoz. A nagy- és kisfeszültségű mótorok forgó részeinek

Wälder Gyula

Dr Bardon Alfred

Wälder Gyula.
1883 - 1944.

[Szépmüvèszet]

1944. 244-245 l.

Nekrolog

lásd okv

T.

VÁSÁROSNAMÉNY
1942 MÁJ 12
SÁG

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Wälder Gruba

l.

Épitéses

1944.62.l.

Wälder Gyula

wod

Zoltaidebrektempl

21. l

Wälder Gyula

wod

Jblképrzőni

3 zł. l.

Wälder Gyula

l.

Reg. Tars. Erk.

I 1920-22. 207 l.

199. szám.

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

A beadv

Melléklet

Egyúttal

Előirat s

Utóirat s

Másolta:

Összeolv

Wälder Gyula

vöd

Magyarország

1931. febr. 24.

64040

Wälder Gyula

írod

A Nép. 1923. máj. 4.
(Ki lehet Nagy Virgil
álneve?)

Wälder Gyula

Szombathely város rendezési
terepfelyazatán Warga László-
lóval együtt. első díj

Várhidy Sapós. Warga
László. Városok Sapja
1929. szept. 1.

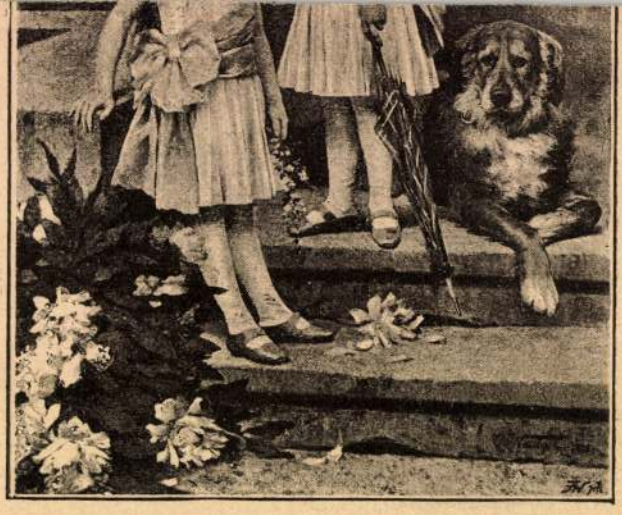

VASTAGH GYÖRGY. ERZSÉBET ÉS KLOTILD FŐHERCZEGNŐK.

Wälder Gyula

A ciszterci rend budai gimnáziuma és rendháza.
Az épitkezés 1927. tavaszán indult meg.

Kepe repr.

8 órai Ujság
1927. dec. 25.

№ 31.

Gerbrandt van den Eeckhou
Sz. Amsterdamban 1621

4265 ~~Frans van Bredael~~ ~~Mitolag~~

~~Sz. Antwerpenben 1686 április 1-~~

Tagjainak száma hét. Körülök
egy vén fa töreben, a mely előtt kóró vragzi
és ahol

~~Pásztor-család.~~

Ótestementomi jelenet (?

~~Az ábrázolt [illegible]~~ Erdős
jobbról itató van, ~~egy vén fa tör~~
~~rágzik, hét tagú pásztorcsalád t~~
~~zé hátrább az utakat~~ élénkiti. Kö
zével mutatni látszik, mig baljáv
lesége helyezkedett el, a ki ölbe
ról botra támaszkodó fia áll, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ a vályú és a kút kőká~~[illegible]~~ vaja mé
háta mögött nevetgélnek. A ~~[illegible]~~ le
fiókkal, másika pedig koszorút fo
~~[illegible]~~ szalma kalap, kobak és h
jobbról az uton, még egy ~~[illegible]~~ le
tött bő ujjú köntös, ~~hosszú~~ szá
~~[illegible]~~ csikos sárga fejkendő
~~[illegible]~~

Korelőkben

Jobbról pedig

pedig

Öltözete az

85:100

Vászon, méretei ~~84.8:99.6~~
~~Gróf Pálffy János hagyomá~~

Jegyzet. Száma a törzsle

~~Jegyzet. A leltár szerint~~
Frans van Bredael: H
gekauft in London ~~[illegible]~~ a
1862.-- 84 hoch 99 brt. (

15(4)

Wälder Gyula

egri restaurateur

vő Lechner Ödön

1297. Zahorai János.

Sz. Szatmarosszigeten 1
1909 márcz

Önarczkép.

Térden alólig, (és jobb
~~vázolva.~~ festőállvány előtt
tet, baljában pedig palettá
~~bord~~ és (a) szájában égő pipa v
resztbe vetette. Haja, baju
szürke, szemöldöke barna. Ö
móra kötött fekete nyakkend
bát és szürke pantalló. Bal
mig a nyolczszorosan leszög
Jelzése alól balra: Za

Az asztalon

Vászon, méretei 115:
vánné, sz. Zahorai Ilona aj

Jegyzet. A kép erede
Lásd az Országos

2

Wälder Gyula

vöd

Architectura

65. l. - 66. l.

Wälder Gyula

terverte a miskolci városi
zenepalota hangverseny
orgona nehrényeit

Repr

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1929. 4. n. 33. l.

Wälder Gyula

II. ord. magyar érdem-
keresztet kapott

vrd

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1929. 9-10. sz. 11. l.

KÉPES TÁRGYMUTATÓ

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET ÚTTÖRŐINEK
ÉS AZ ÖSSZES MŰVÉSZCSOPORTOK TAGJAINAK
VÁLOGATOTT MŰVEIBŐL
RENDEZETT

KIÁLLÍTÁSRÓL

1850—1932.

1932 FEBRUÁR—MÁRCIUS

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT
BUDAPEST, VÁROSLIGET, MŰCSARNOK

Wälder Gula

ired

—

Schlosser

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Wälder Gyula
ród
Csem Bart Gyöngyös
I. 17. l.

Wälder Gyula

az alábbi terv p.

I. megvétellel jutal-
marva –

MAGYAR-EPITOMUVESZET

1930, 7–8. sz. (A
Szabadságt tér homlok-
zati kiképzésének terv-
pályázata.)

A pályaterv repr.
34. l.

01290

Wälder Gyula

az alábbi pályázaton megvétel

MAGYAR ◦ EPITO MUVESZET

1930. 7-8. sz. 40. l.
(Az Erzsébet sugárut terv pályázata.)

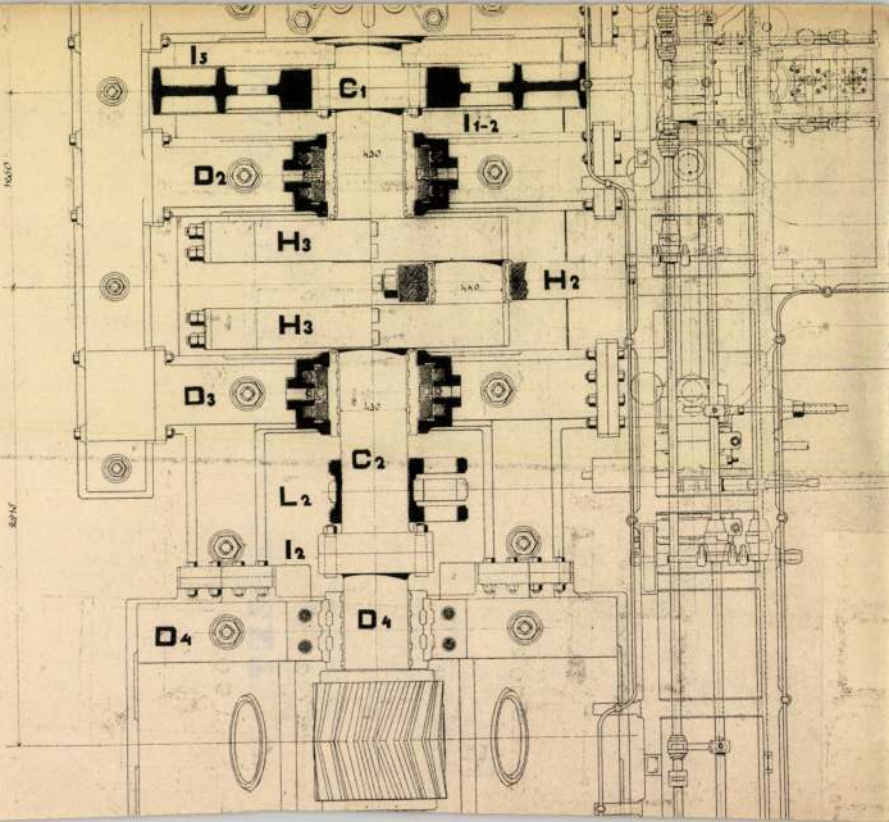
I5
C1
I1-2
D2
H3
H2
H3
D3
C2
L2
I2
D4
D4

Wälder Gyula

Kari Eaturai

Megfagyott Muzsikus

1930. 59. 61 l.

ül álló okokból, egy évig szünetelt.
s – itt nem részletezendő okoknál
ı ujra meg akarom a LITERATURÁT
ak, könyvkereskedőknek és az olva-
aiból – tudom, hogy ez a folyóirat,
tt nemcsak nálunk, hanem a külföl-
tölt be a magyar intelligencia kö-
lességem. Hasznot ezen a vállalko-
ek, de viszont meginditani is csak
fennmaradását garantáló előfizetői

a mai időkben tolakvásnak, ha meg-
számot s ha megnyerte a tetszését,
einek is és azok körében szerezzen
ak.
enkétszer jelenik meg, előfizetése
zám szétküldésekor, másik fele pedig

á az itt következő gyüjtőivet, sze-
e hozzám az ivet minél előbb.

SUPKA GÉZA DR.

Wälder Gyula

Sarokbérház a
Rákóczi úton
(melyben a Guttmann
és tsa cég van)
fenti sevezte
Repr.
Györgyi nyomdgép. II.
146-147. l.

Wälder Gyula

A m. kir. posta és távírda gyáliuti épületének tervpályázatán II. díj.

Magyar Építőművészet

1910. 5. sz. 32. l.

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenötödik évfolyam. 43. szám. Budapest, 1909. október 27-én.

Előfizetési felhivás.

1909. évi november hó 1-től uj előfizetést nyitottunk lapunkra és tisztelettel kérjük az esedékes előfizetéseknek mielőbbi megujitását, hogy a lap szétküldése zavartalanul eszközölhető legyen.

A római épitészi kiállitásról.

Europa legfiatalabb nagyhatalma Olaszország, 1911-ben tartja első jubileumát. Az Italia unita 50 éves fenállásának emlékére nagyszabásu nemzetközi kiállitást rendez és ennek a keretében fognak lefolyni az impozáns jubileumi ünnepségek.

A kiállitást az ügyes olaszok megosztották kétfelé, igy legalább két városnak csinálnak hasznot, meg stylszerübb is ez igy. Ugyan hogyan venné ki magát a gyárakban és iparban szegény Rómában egy gépipari és kereskedelmi kiállitás, azért tehát ezt Torinóban fogják megtartani. Rómának, a művészetek városának marad a nemesebbik, szebbik rész: a szépművészetek kiállitása, s ugyancsak itt fognak lefolyni a zsüri és sport ünnepélyek is.

A képzőművészeti kiállitás helyét nagyon ügyesen választották meg. Oda tervezik a Monte Mario alatt elterülő kies völgybe, a Tiberis két oldalára A folyó balpartján a Villa Popa Giulio és a Borghese, most Umberto kert között hajlatban épül a szépművészetek hatalmas csarnoka, mely köré diszes kertet varázsolnak, e parkban az Isten szabad ege alatt nyernek elhelyezést a nagyobb plasztikai művek.

E kert tőszomszédságában levő területet jelölték ki a nemzetközi épitészeti kiállitás számára.

A bizottság épitészi versenyre szólitotta fel az államokat

A pályázat azt célozza, hogy minden nemzet a maga sajátságos viszonyaiból leszürődött modern lakástypusait mutassa be.

A programm nyiltan meg is mondja, hogy az olaszoknak igyekezetét az utolsó évtizedekben inkább a nemzeti consolidatio, az államháztartás rendbehozása és a gazdasági fellendülés foglalta le, nem volt idejük hozzá, hogy a praktikus, helyes kedélyes családi lakás problémájával foglalkozhattak volna, most szeretnék látni a különböző ebben előbbre levő nemzetek lakóházait, hogy tanulhassanak és okuljanak belőlük. A ház, melylyel az illető állam pályázik, eszerint megmutatná az illető ország középosztályának lakását, annak igényeit, művészi izlését. De amint a kiirásból kivehető, nem az a főkellék, hogy egy gazdagon kiállitott lakást mutasson be, hanem hogy az praktikus legyen és hogy az felszereltessék a modern technika összes, a comfortot szolgáló vivmányaival és hogy amellett határozottan érvényre juttassa az illető nemzet karakterét.

A magyar kormányhoz is megérkezett már hónapok előtt az olasz kormány felhivása, tudtommal azonban a ministertanács napirendre tért felette.

Most a Magy. Mérnök- és Épitész-Egylet vette a kezébe az ügyet, az épitészi szakosztály működő bizottsága már több ülésén foglalkozott e tárgygyal és ugy határozott, hogy okvetlenül felir a kultuszministerhez, kérve az állam részvételét e nemes versenyen.

Mindenesetre örök kár volna, ha nem mennénk erre a pályazatra, hisz a szimpatikus Italia az ország, ahol leginkább elismerik és méltányolják politikai és művészi önállóságunkat, haladásunkat, a milanói kiállitás óriási sikereket hozott, az olaszokat elragadta a magyar pavillon, Velencében területadással direkte előmozditották az ottani állandó magyar kiállitási épület létesitését.

A mikor az olaszok részéről annyi már meglevő rokonszenvvel találkozunk, azt okvetlenül tovább kell fejlesztenünk és megerősitenünk, nem is szólva arról, hogy e pályázatról való elmaradásunk szinte udvariatlanság szinezetével bir.

De ne tekintsük csak az érzelmi motivumokat, mert ha jól megfontoljuk, határozottan a siker reményével vehetjük fel a versenyt.

Mert nem igaz az, mint annyian állitják, hogy minálunk nincs karakterisztikus lakástypus, mert tényleg van és ha sok is az utánzat, de még ezeken is megérződik a hazai viszonyok által előidézett transformatio.

Mert a mi lakásaink a nyugati népekéhez viszonyitva, mindig csak a középosztály lakásait tekintve, csakugyan nagyobbszerüek, szobáink nagyok, magasak, jól világitottak. Ablakszerkezeteink, padozataink praktikusabbak, urasabbak, mondjuk fényüzőbbek mint például a németekéi. Ismerve az olasz izlést is, bizonyos hogy a mi tágas, levegős lakásaink typusa ott tetszésre fog találni.

Az emelendő házban elhelyezést nyerne a magyar iparművészet, a mely ily keretben okvetlenül nagyobb hatási fog elérni. Egyes épitődiszitő anyagainkat, különleges szerkezeteinket, vasalásokat stb. ott alkalmazva bemutathatjuk, a mely dolgokat egy tárgykiállitáson észre sem vesznek, itt feltünhetnek.

Ha tekintjük még az aránylag igazán minimálisnak mondható anyagi áldozatot, mert hisz maga az épület csak 90—200.000 k-ba kerül, a bebutorozást, egyes diszitéseket maguk a kiállitók adnák, vétkes mulasztás volna, ha az államoknak ezen érdekes konkurrenciájáról a magyar nemzet háza hiányoznék.

Wälder Gyula.

A mérnöki és épitészi munkák uj dijszabása.

(Folytatás.)

V. Különleges határozmányok gépészmérnöki munkákra.

1. A dijszabás érvényessége. A gépészmérnök dijazása rendszerint a meghatározott munkák után járó s az alább következő táblázatokban megállapitott dijtételek alapján történik.

Ez a dijszabás érvényes:

a) ha előzetesen ki volt kötve;

b) ha a művelet olyan teljes egészet képez, mely a következőkben részletezett teljesitménycsoportositás egyikébe beilleszthető vagy azokból van összetéve.

A dijazás elszámolható:

1. Átalányösszegben.
2. A költségösszeg bizonyos százalékával.

2. A megbizás nemei.

1. Szóbeli értekezlet vagy consultatió.
2. Előmunkálat, felvétel és tanulmány.
3. Általános tervezés és hozzávetőleges költségvetés és vélemény.
4. Jövedelmezőségi számitás és irásbeli szakvélemény.
5. Részletes tervezés.
6. Részletes elhelyezési (vagy telepitési) tervrajz.
7. Részletes elhelyezési tervrajz és költségvetés.
8. Eljárás hatóságoknál.
9. Ajánlati felhivás és feltételek megállapitása.
10. Ajánlatok felülbirálása.
11. Tervek felülbirálása.
12. Szerződések megkötése.
13. Az épitő munkák és szerelések időnkénti ellenőrzése.
14. Az épitő munkák és szerelések állandó felügyelete, vagyis teljes művezetés.
15. Üzembehelyezés.
16. Átvétel *a*) mennyiség szerint, *b*) minőség szerint.
17. Leszámolás.
18. Becslés.
19. Adásvételi megbizások.

3. A dijszabás értelmezése. A tervező mérnök dijazása az egyes szakmáknak megfelelő dijtáblázatok szerint a költségösszeg százalékában, illetőleg a munka jellege szerint annak megfelelő átalányösszeg szerint számittatik.

A tervező, illetőleg az épitő munkákat vezető mérnöknek működése általában a csatolt dijtáblázatokban foglalt, vastag betükkel és számokkal jelölt részletmunkák összességéből áll. Az erre vonatkozó dijszabások feltételezik, hogy a tervező mérnököt a létesités vezetésével is megbizzák.

Ha a megbizás nem az összes műveletre terjed ki, akkor a dijtételek 25%-kal növekednek.

Az esetben, ha a kivitel vezetése a megbizó és a tervező mérnök közt történt megállapodás folytán harmadik személyre ruháztatik át, akkor a tervezés dija a dijszabás tételéhez képest 25%-kal növekszik.

A táblázatban felemlitett dijszabás nem öleli fel a birósági eljárások dijat, bélyegköltségét stb. vagy egyéb, a mérnöki működéssel közvetetlenül össze nem függő munkákért járó kárpótlást. Bizottságokban való részvételért, amennyiben erre másnemü megállapodás nem történik, a mérnöknek az időszerinti dijazás fizetendő.

Amennyiben az előmunkákhoz szükséges helyszinrajzi felvételek, számadatok stb. nem állanak rendelkezésre, az ezek beszerzésére szükséges időt, utiköltséget és különleges készkiadást a megbizónak külön kell megtéritenie e dijszabás szerint.

Ha az előmunkálatokra a megbizó többféle változat szerint készittet tervet, akkor az első terv a dijszabás megfelelő tétele szerint dijaztatik, minden egyes további tervezetért a dijtétel fele fizetendő.

4. A százalékos elszámolás módja. A munka költségösszege alapján teljesitett dijazás szempontjából a gépészmérnöki munkák két csoportba osztatnak: az első csoportbeli munkák az *A*) táblázat, a második csoportbeli munkák a *B*) táblázat szerint dijazandók. Az első csoportba tartoznak mindazok a munkák, melyek nagyobb, egy telek határain túl terjedő csőhálózatok vagy vezetékek szerelésével vannak kapcsolatban, nevezetesen nagyobb gázvilágitó, elektromos világitó és munkaátviteli, központi fütő és szellőztető telepek, központi süritett-lég telepek, drótkötélpályák és több effélék.

A második vegyes *B*) csoportba tartozik minden egyéb gépészmérnöki munka.

Amennyiben az első csoportba tartozó munkákban a géptelepek költségei nagyobbak, mint a hozzátartozó csőhálózat vagy vezeték költségei, az egész munkálat a *B*) táblázat szerint dijazandó.

5. Dijtáblázatok (lásd a tuloldali táblázatot.)

6. Általános vázlatterv. Valamely műhely, gépvagy gyártelep berendezéstárgyainak és az üzemhez tartozó épitkezéseknek vázlatosan feltüntetett képe, amely csupán arra való, hogy a berendezés tárgyainak elhelyezéséről tájékoztasson.

7. Hozzávetőleges költségvetés. Az elhelyező vázlatterv alapján megállapitható költségek jegyzéke.

8. Részletes elhelyező (*vagy telepitési*) *tervrajz.* Valamely műhely, gép- vagy gyártelep berendezéstárgyainak, ezek alapozásának és az üzemhez tartozó épitéseknek főbb vonásait mérték szerint előtüntető képe, melyből azoknak alakjára, szerkezetére, egymás közötti, valamint a helyiséghez mért viszonyára és üzemére is következtethetünk.

9. Részletes tervezés. A berendezés tárgyának alaprajzai, nézettel és keresztmetszetekkel előtüntetett teljes képe, melyből a gép elrendezésére, terjedelmére és munkavégzésére következtethetünk.

10. Részletes költségvetés A részletes elhelyezés rajza és a részletes tervrajz alapján megállapitható költségek jegyzéke.

11. Az épités és szerelés időnkint való ellenőrzése. A munka módjának és a munkarendnek megállapitása. Az épités tervszerü és szabályszerü végrehajtásának időnkint való ellenőrzése. A szerelőrajzok és részletrajzok felülvizsgálása. Az eredeti tervtől való eltérésekre vonatkozó irányelvek megadása. A vállalkozókkal kötött szerződések felülvizsgálása.

Mázoló- és ércfényező- (akár uj, akár renoválási) munkákra vállalkozik **HAJNAL (Honig) MIKSA**
Budapest, VII., Dembinszky-u. 34.
TELEFON : 101—97.

„TRIAS“ olajfütő-vállalat Székely
Budapest, VII., Munkás-utca 12—14.
Telefon 161—43. Telefon 161—43.
Speciálista: Templom, táncterem, szinház kávéház, étterem és nagyteremfütésekben.
A legideálisabb központi fütés, csekély beruházási költség.
A szab. „TRIAS“ olajégők fütése olcsó, veszélytelen, szagtalan, tiszta és kiszolgálással nem jár. = A szab. „TRIAS“ olajégőkkel 40—50 %-kal olcsóbban fütünk, mint szénnel vagy fával. A gázfütésnek 1/5 r. szébe kerül. = Gyorsan füt nagyobb meleget ad, mint a fa-, szén- és kokszfütés. Minden meglévő helyhába használható. A tél folyamán több helyen kipróbáltattak és mindenhol megelégedés e működtek.

5. Dijtáblázatok.

A) **Táblázat** (egy telek határán túl terjedő telepekre.)

Folyó szám	Művelet megnevezése	korona 5—10 ezer	10—20 ezer	20—50 ezer	50—100 ezer	100—150 ezer	150—200 ezer	200—300 ezer	300—500 ezer	500.000— 1 millió	1 millió és azon felüli
1	Előmunkálatok, felvétel és tanulmány	0·8	0·64	0·56	0·46	0·46	0·44	0·40	0·36	0·32	0·25	0·22
2	Általános vázlatterv, hozzávetőleges költségvetés és vélemény	1·15	0·97	0·83	0·70	0·70	0·65	0·60	0·53	0·47	0·4	0·35
3	Jövedelmezőségi számítás és irásbeli szakvélemény	1·15	0·97	0·83	0·70	0·65	1·9	0·60	0·53	0·47	0·4	0·35
4	Részletes tervezés	2·1	1·8	1·52	1·3	1·2	1·12	1·12	0·98	0·75	0·64	0·65
5	Részletes telepítési rajz	3·9	3·3	2·82	2·4	2·22	2·07	1·83	1·59	1·38	1·20	
6	Részletes elhelyező (vagy telepítési) rajz és költségvetés	0·2	0·18	0·15	0·13	0·12	0·11	0·10	0·09	0·075	0·065	
7	Eljárás hatóságoknál	0·5	0·44	0·38	0·32	0·29	0·27	0·24	0·21	0·18	0·16	
8	Ajánlati felhivás és feltételek megállapitása	1·0	0·88	0·76	0·64	0·58	0·55	0·49	0·42	0·36	0·32	
9	Ajánlatok felülbirálása	1·0	0·88	0·76	0·64	0·58	0·55	0·49	0·42	0·36	0·32	
10	Tervek felülbirálása	0·4	0·36	0·3	0·25	0·24	0·22	0·20	0·18	0·15	0·13	
11	Szerződések megkötése	1·3	1·1	0·95	0·8	0·75	0·69	0·61	0·53	0·46	0·40	
12	Építési munkák és szerelések időnkinti ellenőrzése	2·6	2·2	1·9	1·6	1·5	1·38	1·22	1·06	0·92	0·83	
13	Építési munkák és szerelések állandó felügyelete vagyis művezetés	0·43	0·37	0·31	0·26	0·24	0·22	0·20	0·18	0·15	0·13	
14	Üzembehelyezés	0·43	0·37	0·31	0·26	0·24	0·22	0·20	0·18	0·15	0·13	
15	Átvétel *a)* mennyiség szerint	0·43	0·37	0·31	0·26	0·24	0·22	0·20	0·18	0·15	0·13	
	b) minőség szerint	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·64	
16	Leszámolás	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·64	
17	Becslés	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·64	
18	Adásvételi megbizások	2·1	1·8	1·52	1·3	1·2	1·12	1·00	0·86	0·75	0·64	
	2., 4., 5., 6., 7., 8., 10., 12., 13., 14., 15., összege	13·57	11·61	9·90	8·38	7·76	7·20	6·41	5·60	4·85	4·185	

B) **Táblázat** (egy telek határán belül lévő telepekre.)

Folyó szám	Művelet megnevezése	korona 5—10 ezer	10—20 ezer	20—50 ezer	50—100 ezer	100—150 ezer	150—200 ezer	200—300 ezer	300—500 ezer	500.000— 1 millió	1 millió és azontúl
1	Előmunkálatok, felvétel és tanulmány	1·22	0·7	0·6	0·5	0·48	0·46	0·4	0·34	0·26	0·22
2	Általános vázlatterv, hozzávetőleges költségvetés és vélemény	1·85	1·05	0·9	0·75	0·72	0·7	0·6	0·5	0·4	0·35
3	Jövedelmezőségi számítás és irásbeli szakvélemény	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·10	1·35	1·0	0·85
4	Részletes tervezés	3·65	2·5	2·1	1·8	1·65	1·55	1·35	1·2	1·0	0·85
5	Részletes telepítési rajz	5·25	3·6	3·0	2·6	2·35	2·2	1·95	1·7	1·4	1·2
6	Részletes elhelyező (vagy telepítési) rajz és költségvetés	0·2	0·15	0·12	0·11	0·1	0·09	0·08	0·07	0·06	0·05
7	Eljárás hatóságoknál	0·4	0·29	0·24	0·22	0·20	0·18	0·17	0·14	0·12	0·1
8	Ajánlati felhivás és feltételek megállapitása	0·9	0·65	0·54	0·5	0·43	0·4	0·36	0·30	0·25	0·22
9	Ajánlatok felülbirálása	0·9	0·65	0·54	0·5	0·43	0·4	0·36	0·30	0·25	0·22
10	Tervek felülbirálása	0·5	0·36	0·3	0·26	0·24	0·22	0·2	0·17	0·14	0·12
11	Szerződések megkötése	1·25	0·9	0·75	0·65	0·6	0·55	0·49	0·43	0·35	0·3
12	Építési munkák és szerelések időnkinti ellenőrzése	2·5	1·8	1·5	1·3	1·2	1·1	0·97	0·85	0·7	0·6
13	Építési munkák és szerelések állandó felügyelete vagyis művezetés	1·0	0·72	0·60	0·52	0·48	0·44	0·4	0·34	0·28	0·24
14	Üzembehelyezés	0·5	0·36	0·3	0·26	0·24	0·22	0·20	0·17	0·14	0·12
15	Átvétel *a)* mennyiség szerint	1·0	0·72	0·6	0·52	0·48	0·44	0·4	0·34	0·28	0·24
	b) minőség szerint	0·5	0·36	0·3	0·26	0·24	0·22	0·20	0·17	0·14	0·12
16	Leszámolás	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·65
17	Becslés	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·65
18	Adásvételi megbizások	2·1	1·8	1·52	1·3	1·2	1·12	1·00	0·86	0·75	0·64
	2., 4., 6., 7., 8., 9., 11., 13., 14., 15., 16. összege	17·35	12·01	10·05	8·70	7·98	7·46	6·63	5·65	4·66	4·01

12 Az épités és szerelés állandó felügyelete, művezetés. Az épités és szerelés folyama alatt szükséges mindennemü terv, tehát a jóváhagyott terveken kivül a még kivánt vagy ezektől eltérő tervek kidolgozása. A munkáknak vállalatba adhatása szempontjából tételek szerinti külön részletes költségvetések összeállitása. Az épités és végrehajtása végett szükséges mindennemü szerződések és alkuegyezségek megkötése vagy ezek kötésében való részvétel. Az épitmények tervszerü létesitéséhez szükséges irány és magassági pontok megadása, valamint az azok alapján eszközölt kitüzések és szelvényvázak ellenőrzése. Az épités folyamán szükséges részletrajzok szerkesztése, illetőleg átvizsgálása, továbbá a munkák végrehajtásakor szükséges utasitások és szabályok megadása. Az épités terv- és szabályszerü, valamint műszakilag helyes végrehajtásának állandó felügyelete, összes részleteiben és a szerződésben foglalt különleges feltételek értelmében való ellenőrzése; épitési naplók vezetése; azokban az épités befejezte után meg nem állapitható méretek, munkamennyiségek és minőségek pontos följegyzése; az épités alatt fölmerülő és mind az épités leszámolására, mind annak jövőben való fenntartására fontossággal biró mozzanatok leirása; a vállalkozóknak vagy egyéb feleknek fizetendő részletek alapjául szolgáló kereseti kimutatások szerkesztése, azok kiutalványozásának vagy kifizetésének nyilvántartása; a vállalkozókkal, szállitókkal vagy munkásokkal esetleg fölmerülő ügyletek és vitás kérdések lebonyolitása; az épités előrehaladásának időnkint való előtüntetése. Az épitésre vonatkozó hatósági és bizottsági eljárásokon való részvétel.

13. Leszámolás. A számlák felülvizsgálása, illetőleg tételeinek a szállitott tárgyakkal való összeegyeztetése.

14. Ajánlatok és tervek felülbirálása. Valamely munkára vonatkozólag több vállalkozó készitette költségvetéseknek és ajánlatoknak, illetőleg terveknek és költségvetéseknek összehasonlitása alapján a viszonylag legjobbnak és legjutányosabbnak meghatározása.

A művezetéssel megbizott mérnök e munkáját külön fel nem számithatja.

A részletes megbizás esetén a táblázatban foglalt dij a három első ajánlatra vonatkozik, minden további ajánlatért a dij 20%-a jár.

Ily részleges megbizás esetén a mértékadó összeg a beérkezett ajánlatok átlagösszege.

15 Ajánlati felhivás és feltételek megállapitása. A költségvetések és tervek beadására vonatkozó ajánlati felhivások és a munka végrehajtására és szállitására vonatkozó szerződések műszaki feltételeinek megállapitása és összeállitása.

16. Rajzok. A dijtáblázatok nem ölelik fel sem az összeállitás és szerelés rajzainak, sem a részletrajzoknak elkészitéséért járó dijakat, mert ezeket rendesen a szereléssel megbizott gyár késziti el; a ritkább esetekben, midőn a gyár ezeket más mérnökkel készitteti el, a dijak mindig külön egyezség utján állapitandók meg.

17. Szerelő vagy összeállitó rajz. A berendezés tárgyának oly módon való feltüntetése, hogy a berendezést ennek alapján összeállithassák, elhelyezhessék és üzembe helyezhessék.

18. Részletrajz A berendezés tárgya egyes részének, mérték szerint szerkesztett és mértékkel ellátott oly képe, melynek alapján a műhelyrajzok elkészithetők.

19. Vegyes munkák. Vegyes munkákra, melyek a gépészmérnöki, elektrotechnikai és egyéb egyenértékü rokonszakmában foglalt munkálatokon kivül más egyéb speciális munkakörbe vágó teendőket (épitési, ut-, hid-, vasut- vagy vizépitő, vegyészeti, szabadalmi, tisztán kereskedelmi vagy jogi) ölelik fel, az elszámolás ugy történik, hogy az egyes speciális szakmáknak megfelelő fejezetek külön-külön tételként szerepelnek az elszámolásban.

20. Az elektromos berendezések felülvizsgálata. Elektromos berendezések tüz- és üzembiztossági szempontból való felülvizsgálásáért, szigetelés mérésekkel együtt, következő dijazás jár:

100 berendezett izzólámpásig terjedő telepekre 50 k.
Minden további megkezdett 50 izzólámpás után többletár ... ... 5 „

Ez esetben:

a) Az izzólámpások (Nernst-lámpások, fémszálas lámpások) 16 gyertyafényü izzólámpásnak vétetnek fel minden esetben, tekintet nélkül a tényleges installált fényerőre.

b) Egy-egy ivlámpás vagy higanygőzlámpás tiz izzólámpás egyenértéke gyanánt szerepel.

c) Egy-egy mótorlóerő, dinamó-kilowatt, transformátor-kilowatt, akkumulátor-kilowatt (3 órai kisütési kapacitást véve alapul) egyenlő 10 izzólámpás értékével.

d) Egy lóerőnél kisebb elektromótorok, számlálók vagy egyéb kisebb áramfogyasztó készülékek mindegyike 10 izzólámpás egyenértéke gyanánt szerepel.

e) Falikontaktusok izzólámpáshelynek számittatnak, akár van hozzájuk kapcsolva izzólámpás, akár nincs.

Fenti dijakban a müszer hozzáadása bennfoglaltatik, de külön elszámolás alá esik a szigetelés mérésén kivül mindennemü egyéb mérés vagy kisérlet.

A fenti dijszabások azzal a feltétellel érvényesek, hogy a felülvizsgálás céljaira oly pontos vezetékterv áll rendelkezésre, mely a Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet „Erősáramu elektromos berendezések szabályzata“ szabályainak megfelel.

A fogyasztási tárgyak neme és mennyisége e vezetékterv alapján számoltatik össze.

Amennyiben a vizsgálat alkalmával hiányok találtattak és ezeknek kiküszöbölése után pótvizsgálat válik szükségessé, ez utóbbinak dija az előbbi vizsgálatnak fele; ez azonban 50 koronánál kisebb nem lehet.

21. Különleges munkálatok. Kisérletek és próbák. Kazánok, gőzgépek, hőerőgépek, hütő- és fütőtelepek, szivattyuk, elektromos gépek stb. fogyasztási, teljesitményi, hatásfoki próbái aszerint, amint azok az előkészületekkel együtt 8 óránál tovább nem tartanak, a 11|2. pont szerint az időszerinti dijszabás másfélszerese alapján számittatnak. Ha a próbák tartama egy és ugyanazon naptári napon belül 8 óránál tovább tart, akkor a napidij kétszerese jár.

Az eredmények szakszerü kiszámitásáért és a jelentés megtételéért a munka terjedelme és munka nagysága szerint külön dijazás követelhető. Minimális dij gyanánt 100 korona összeg állapittatik meg.

A kisérletekhez szolgáló müszerek és készülékek hozzáadása ebben a dijazásban bennfoglaltatik.

(Folyt. köv.)

Szakbavágó szabadalmi feljegyzések.

Megadott szabadalmak.

Az alábbi cimü találmányra a megjelölt naptói számitva a megnevezettnek szabadalom adatott, mely a szabadalmi lajstromban a megnevezett számot kapta. A szabadalmi leirásokra a Szabadalmi m. kir. állampénztárnál teendők meg a megrendelések.

46803. lajstromsz. Gillinger Mihály asztalos Budapesten. — Javitások tolóablakokon.

—

46807. lajstromsz. Lob Albert mérnök Düsseldorfban. — Forgószárny-csavarossajtó. (Képv.: Neufeld és Fenyő.)

—

46811. lajstromsz. Péntek Ferenc géplakatos Budapesten, Ringl Dénes géplakatos Rákoskereszturon. — Ujitás kocsitengelyeken. (Képv.: dr Áron Géza.)

—

46816. lajstromsz. Magyar Siemens-Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaság cég Budapesten. — Kicserélhetetlen Edison-dugaszbiztositó.

—

46817. lajstromsz. Szidon Gábor mészárosmester Budapesten és Szidon Vilmos nyomdász Ujpesten. — Vasuti jármü érkezését jelző berendezés utcakeresztezéseknél vagy kanyarulatoknál. (Képv.: Neufeld és Fenyő.)

—

46818. lajstromsz. Magyar Siemens-Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaság cég Budapesten. — Szigetelt villamos kábelek fölfüggesztése légvezeték módjára

—

46819. lajstromsz. Tóbiás Károly főmérnök Budapesten. — Berendezés villamos kocsik jelzőlámpáinak önmüködő szinváltására. (Képv.: Adler.)

—

46820. lajstromsz. Rohoelheizapparat „Hermes“ Gesellschaft m. b. H. lembergi cég, mint Zatoiecki Roman müegyetemi tanár és Loewen-

FAMINTÁKAT minden kivitelben gyorsan és olcsón szállit :: FEKETE M. famintagyára BUDAPEST, VII., Izabella-u. 94. sz. Telefon: 98—96.

„Phönix“ fémárugyár Mechanikai találmányokat gyártó iparvállalat. Gyár: Budapest, X., Román-u. 22. Telefon 64—19. Iroda és raktár: VII., Baross-tér 15. Telefon 28—18. Kárpitos szögek, fémgombok, kisebb tömegcikkek gyártása. Pártoljuk a magyar ipart!

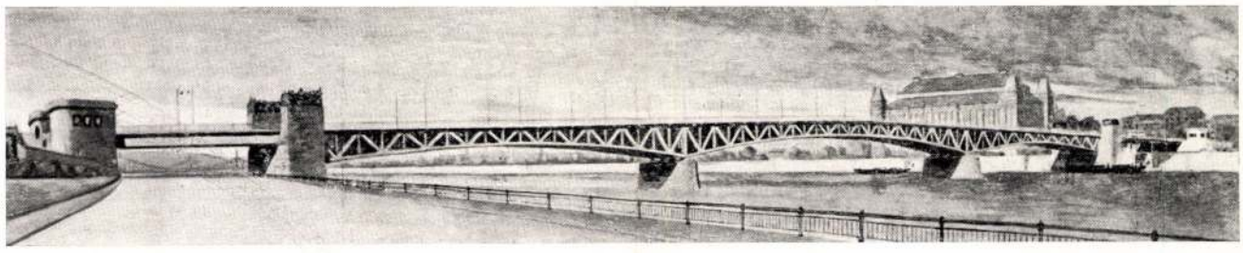

A Horthy Miklós (Boráros-téri) dunahíd. A kereskedelemügyi minisztérium hídosztályának terve, amelynek építészeti kiképzésére a tervpályázatot kiírták.

A HORTHY MIKLÓS-HID ÉPÍTÉSZETI KIKÉPZÉSÉNEK TERVPÁLYÁZATA

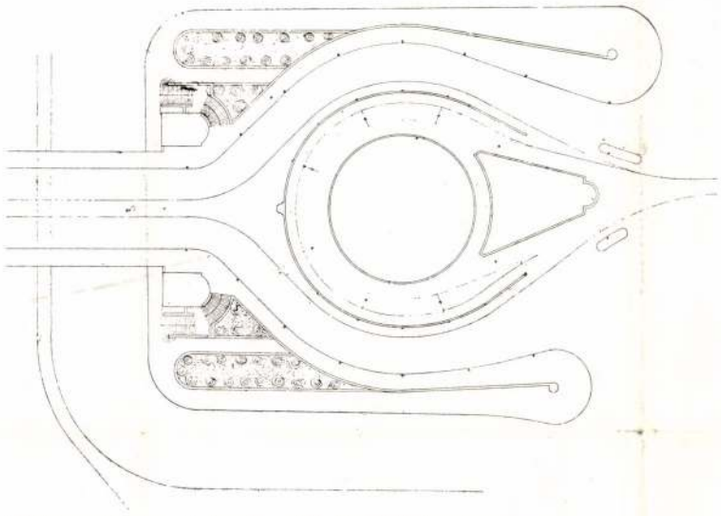

Wälder Gyula: A Boráros-téri hídfeljáró alaprajza.

Az épülő Boráros-téri dunahíd építészeti kiképzésére a kereskedelemügyi minisztérium zártkörű tervpályázatot írt ki. A bírálóbizottság Wälder Gyula műegyetemi tanár és Rottmann Elemér műépítész terveit fogadta el s a részletes tervek elkészítésére ketten kaptak megbízást. Ezenkívül külön kiemelte és díjazta a bírálóbizottság dr. Kotsis Iván műegyetemi tanár tervét. A pályázat tulajdonképpeni tárgya a pesti és a budai hídfők megoldása, a hídfeljárók kiképzése. Ezenkívül a korlát, a lámpaoszlopok és más kisebb részletek megtervezése.

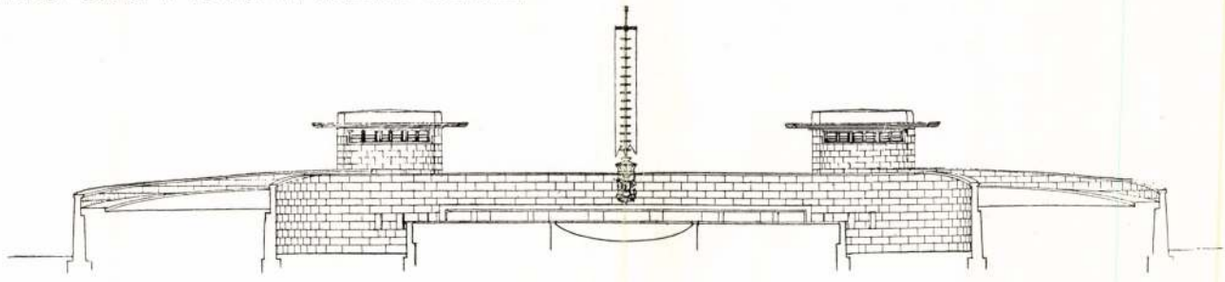

Wälder Gyula: A Boráros-téri hídfeljáró nézete.

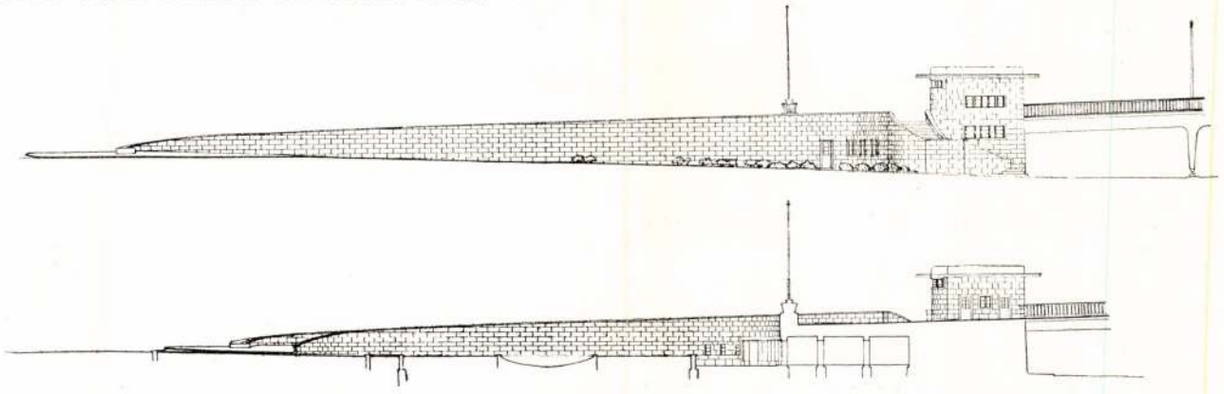

Wälder Gyula: Fent: A Boráros-téri hídfeljáró oldalnézete. Lent: metszet a hídtengely mentén.

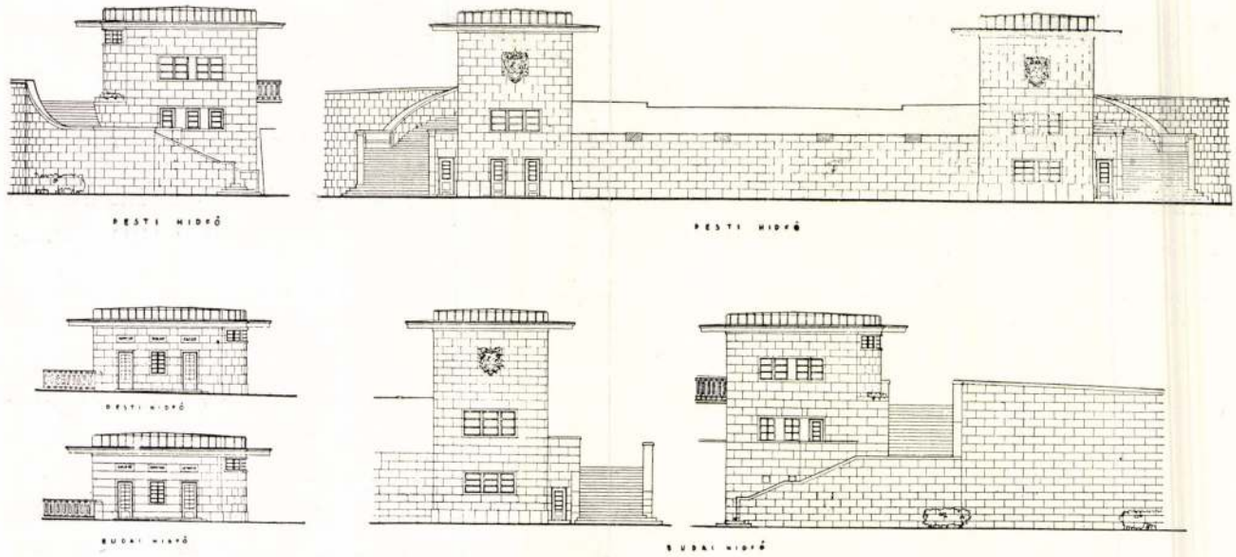

Wälder Gyula: A pesti és budai hídfő részletei.

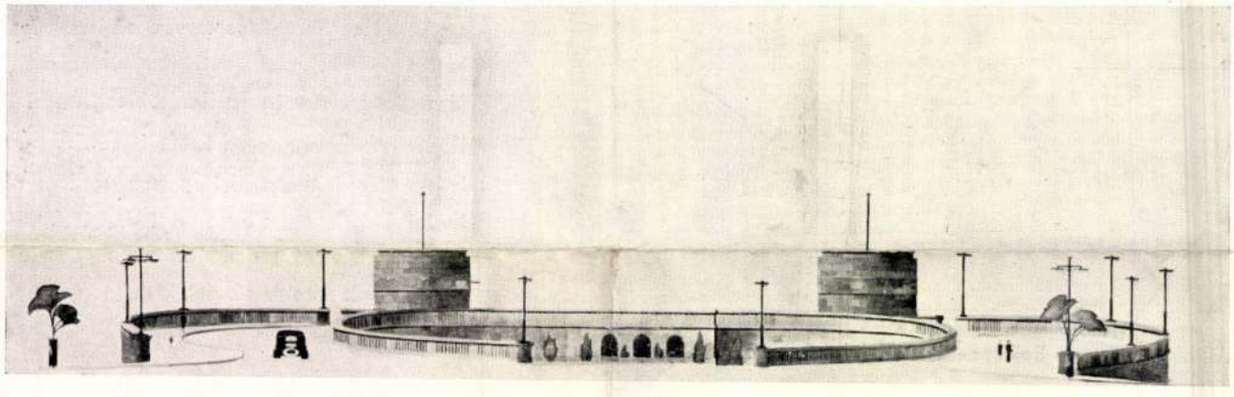

Rottmann Elemér: A Boráros-téri hídfeljáró nézete.

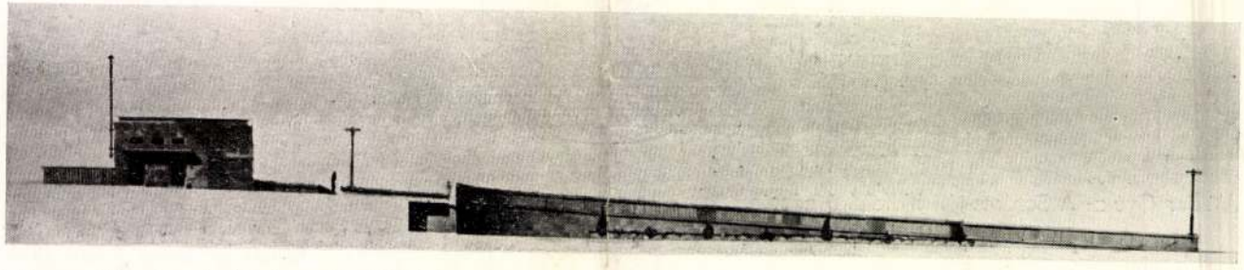

Rottmann Elemér: A Boráros-téri hídfeljáró; metszet a hídtengely mentén.

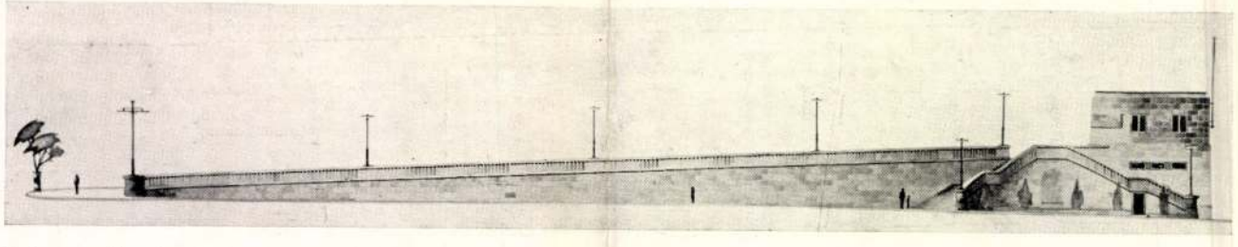

Rottmann Elemér: A Boráros-téri hídfeljáró oldalnézete.

Wälder Gyula

Vidéki kis templomai (fénykép) a Magy.Képzőművészek Egyesületének kiáll.-án.

Ujság, 934.XII.8.

Wälder Gyula építőművész

A Magy.Képzőművészek Egyesületének jub.kiállitásával kapcsolatban, ezüstéremmel tüntették ki

N.U.934.XII.22.

Wälder Gyula dr. építész

A Képzőművészeti Társulat
bírálóbizottságának tagja

Magyarság 1927 X. 6.

Wälder Gyula MDK

A komáromi áll.fiu- és leányikola.,Főhomlokzat

A szegedi polgári iskola: Bejáró,Homlokzat, Részlet.

A szegedi polgári iskola.Boldogasszony kutja

Mücsarnok 1933. Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

Wälder Gyula MDK

A budai Ciszterci ta-gimnázium:

Bőbejárat, Előcsarnok, Homlokzat

Kápolnarészlet, Előcsarnok, Főhomlokzat

Távlati kép

Műcsarnok 1933 Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

MDK

Wälder Gyula

plakettje Beck. Ö. Fülöptől

Kunsth. Mus. Ung. Medaillen 1934.

MDK

Wäldner Gyula és Wäldner József épitészek

Magyar Épitőmüvészet 1909. 2. sz. 33.l.

Wälder Gyula, építész

MDK

A levélíró a Wälder-tervezte házak védelmében szólalt meg.

Károlyi Antal: Ne csúfítsák el a Madách-teret 10.

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1966. okt. 6.

Welder Gyula.

középiskolák és természettudományi intézetek építésére ladapott megbízást.

Pesti Napló, 1928. Júl. 29.

A Magyar Epitő és Iparművészeti Rajzolók Országos Egyesületének épitőművészeti nagypályázatán 5 terv érkezett be. A bíráló-bizottság Thomas Antal „Himes“ és Károly Lajos „Gloria“ jeligéjű terveit találta legjobbnak és mindkettőnek az egyesületi aranyérmet és 150—150 kor. jutalmat ítélt. A „Farsang“, „Kettős kör“ és „Centrális“ jeligéjű terveket megdicsérte a bizottság.

A sátoraljaujhelyi vigadó és szálloda tervpályázatán az első 1200 kor. díjat *Kármán* Aladár és *Ullmann* Gyula budapesti építészek, nyerték „Kraszna-Horka“ jeligéjű tervükkel, a második, 400 koronás díjat *Führer* Miklós és *László* Rikárd budapesti építészek nyerték. A „Hasznos beruházás“ jeligéjű tervet 200 koronáért megvásárolták.

Kamarai székház tervezése. A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara székházépületének pályázata március hó 31-én járt le. A határidőre beérkezett 14 pályamű, melyek felett a bíráló-bizottság beható tanulmány alapján a következőképpen döntött: 1-sö díjat nyert a „Mikó“ jeligés pályamű, szerzője Kappéter Géza budapesti műépítész, 2-ik díjat nyert a „Mátyás“ jeligés pályamű, szerzője Dobozi Mihály budapesti építész, 3-ik díjat nyert a „Díszlépcső“ jeligés pályamű, szerzői Román Miklós és Ernő budapesti építészek. Ezenkívül megvételre érdemesnek találtatott a „Vörös kör és pont“ jeligés terv, szerzője Hauszmann és társa Koncz Ernő kolozsvári építészek, a Tágas csarnok jeligés terv, szerzője Porgesz József budapesti építész és a Bocskai jeligés terv, szerzője Rátz Mihály kolozsvári építész. A kamara elnöksége felkéri a többi pályázót, hogy pályaterveiket átvételi elismervény vagy postai feladóvevény felmutatása és a jelige megemlítése mellett a titkári hivatalnál május hó 15-ig vegyék át vagy afelett rendelkezzenek.

A Borsodmegyei takarékpénztár r.-t. M.-Miskolcon a Széchenyi-utcában bankpalotát építtet s e célból még télen szükebbkörü pályázatra szólított fel öt neves budapesti és egy miskolci építészt. A beérkezett pályatervek felett műszaki és bankigazgatósági jury ítélkezett s az első három díjat egyenlő arányban Hajós és Villányi, Kármán és Ullmann s Haas és Málnai építészek között osztotta fel. A bankmak igazgatósága a kivitellel és a művezetéssel Hajós és Villányi építészeket bízta meg, akik a félmilliót kitevő építkezést az újabb programm utáni terv szerint a jövő év február hónapjában meg fogják kezdetni.

A szászsebesi városház tervpályázatán beérkezett 6 pályamű felett a napokban döntött a bíráló-bizottság. A juri az első díjat nem adta ki, hanem a második díjat Otta Róbert budapesti építész „Hunyad“ jeligéjű tervének ítélte oda. Megvették 400 koronáért Onaterny Flóris pozsonyi építész „Saroktorony“ jeligéjű tervét.

A szombathelyi közvágóhíd tervelre hirdetett pályázaton beadott pályaművek felülbírálására kiküldött bizottság a beadott 24 pályamű közül az ezerkoronás első díjat a „Konzum“ jeligés pályatervnek ítélte oda, amelynek szerzője *Schedl István budapesti* építőmester. A második, 600 koronás díjat a „Zöld körben piros sertés“ jeligés terv szerzői, *Rauscher Miksa szombathelyi* építész és a Nicholson gépgyár részvénytársaság nyerték el és az ezen tervhez csatolt alternativtervet még külön dicséretben is részesítette a bíráló-bizottság. A 400 koronás harmadik díjat a „Toreador II“ jelü terv kapja, amelynek szerzői: *Mathiasco Károly* és *Cianthi Hugó (Fiume)*. A bizottság azt ajánlja a városnak, hogy a „Tagló“ jeligés, valamint a „Toreador I.“ jeligés pályaterveket 250—250 koronával vásárolja meg.

A debreczeni izr. templom tervpályázatán a 600 kor. első díjat a László testvérek, a 400 kor. második díjat Gyárfás Antal nyerte el. Megdicsérték a „Törvénytábla“ és „Jehova“ jeligés terveket.

Gellérthegyi villa. A múlt számunkban közölt Gellérthegyi kettősnyaraló homlokzati és belső kőfaragómunkáit *Müller Rezső* kőfaragómester készítette.

Tervpályázati határidők:

máj. 10. Csíkmegyei alispán: pénzügyigazgatóság épülete (200.000 K) díjak: 2400, 1200 és 600 K (lásd lapunk 7. számát).

máj. 15. Kossuth-szobor Debrecenben (150.000 korona); díjak: I. a megbízás, II. 6000 korona, III. 3000 korona.

jún. 1. Igazságügymin.: Kézdivásárhelyen törvényszék és fogház (l. a f. é. 14. számban).

júl 1. Karcag város: a városház újjáépítésének tervei; díjak: 1200, 800 és 400 K.

szept. 30. Vallásmin.: Rákóczi-síremlék (250.000 korona); díjak: 6000, 5000, 2×3000 és 2000 K. (l. lapunk 1908. 39. sz.)

1910 jan. 3. Magyar Mérnök- és Építész-Egylet: nagy áruház tervei; díjak: aranyérem és 1200 K.

júl. 1. Zalaegerszegi szoborbizottság: Csányi László szobrának tervei (30—50 ezer K); díjak: I. megbízás, II. 500 K, III. 250 K.

KORÁNYI és FRÖHLICH m. kir. szab. ajtócsukó és redőnygyára

Ajánlja legkitünőbb szab. ablakszellőztető, ajtócsukó, főredőny, vászonrolletta és acélredőny, napellenző, szinházi függöny, laboratórium elsötétitő függöny, façonvasablak és egyéb vastömegáru gyártmányait. — Gyár és irodák: **Budapest, VIII., Kisfaludy-u. 5/c.** — Telefonszám 23—76.
Győnyörü, modernül épült gyártelepünket el ne mulaszsza megtekinteni. Pénzt takarit meg, ha képes árjegyzékünket kéri!
— Sürgönycim: Redőnyösök Budapest. —

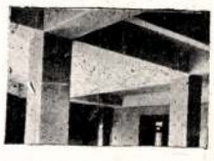

VASBETON-ÉPITKEZÉSEK,
s mindenféle magas épitési, templomfödémek és szerkezetek, szin- :: ház, gyárépités stb. ::
Rella N. és unokaöcscse
Bpest, IX, Üllői-út 25. Tel. 69-77

Steinbach Gábor kárpitos és díszitő.
BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRÚT 4. SZÁM.
Telefon: 20—76. Telefon: 20—76.

FURMANN GYULA BUDAPEST, VII. DOB-UTCA 14. SZÁM.
Épitészeti tervek passepartourozását és cachirozását a legnagyobb gonddal és ízléssel készíti.

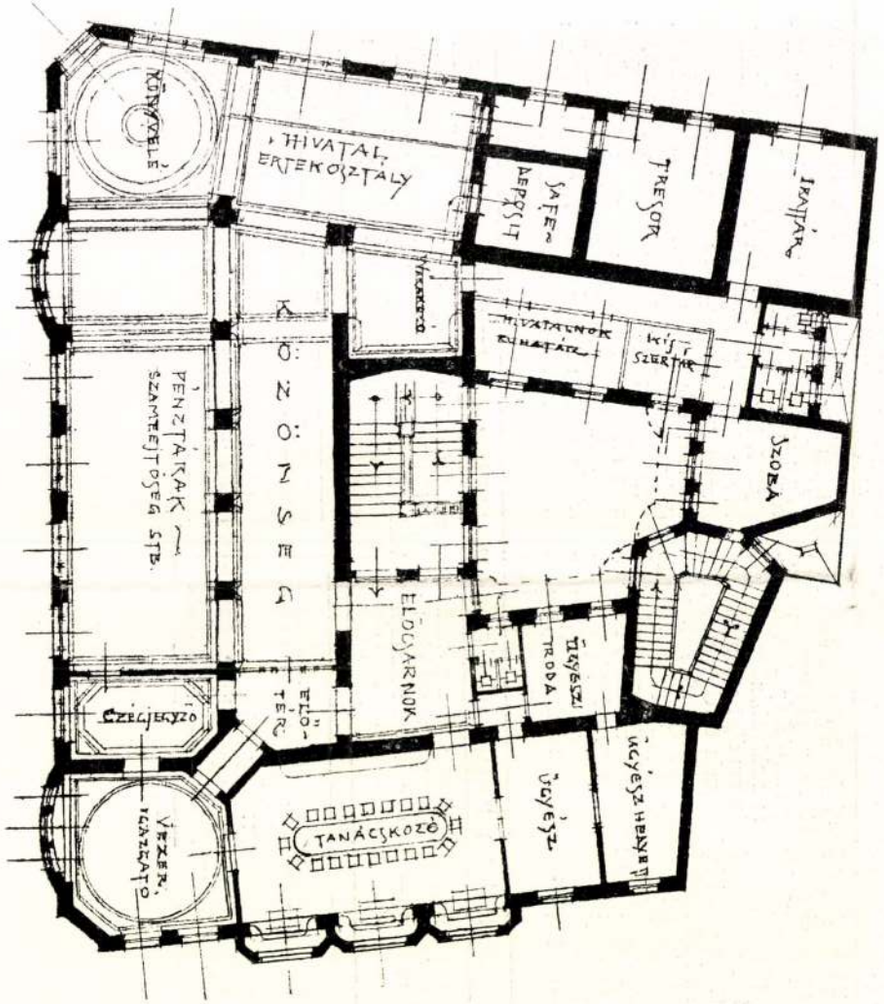

I. EM. ALAPRAJZ.

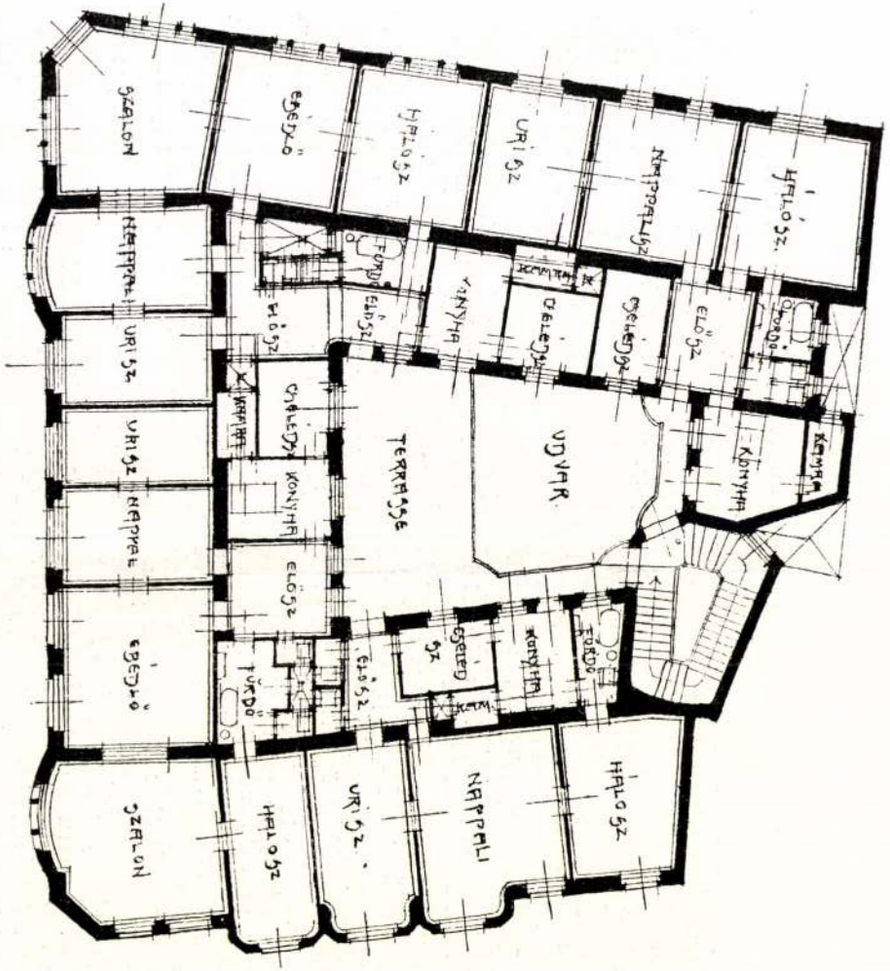

II. EM. ALAPRAJZ.

MEGDICSÉRT TERV. — JELIGE: LABOR.

WÄLDER GYULA ÉS LECHNER LÓRÁND, BUDAPEST.

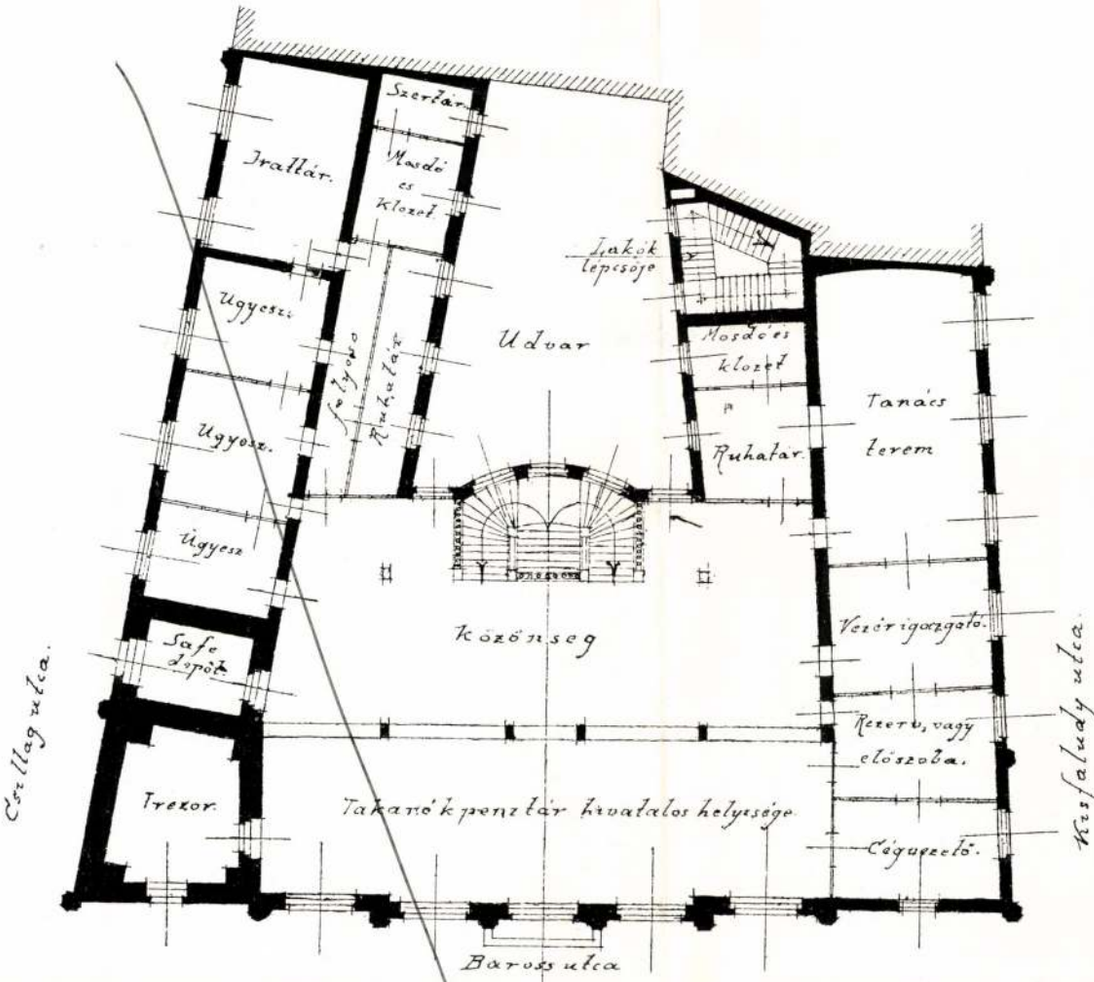

II. EM. ALAPRAJZ.

ALMÁSI BALOG LÓRÁND, BUDAPEST.

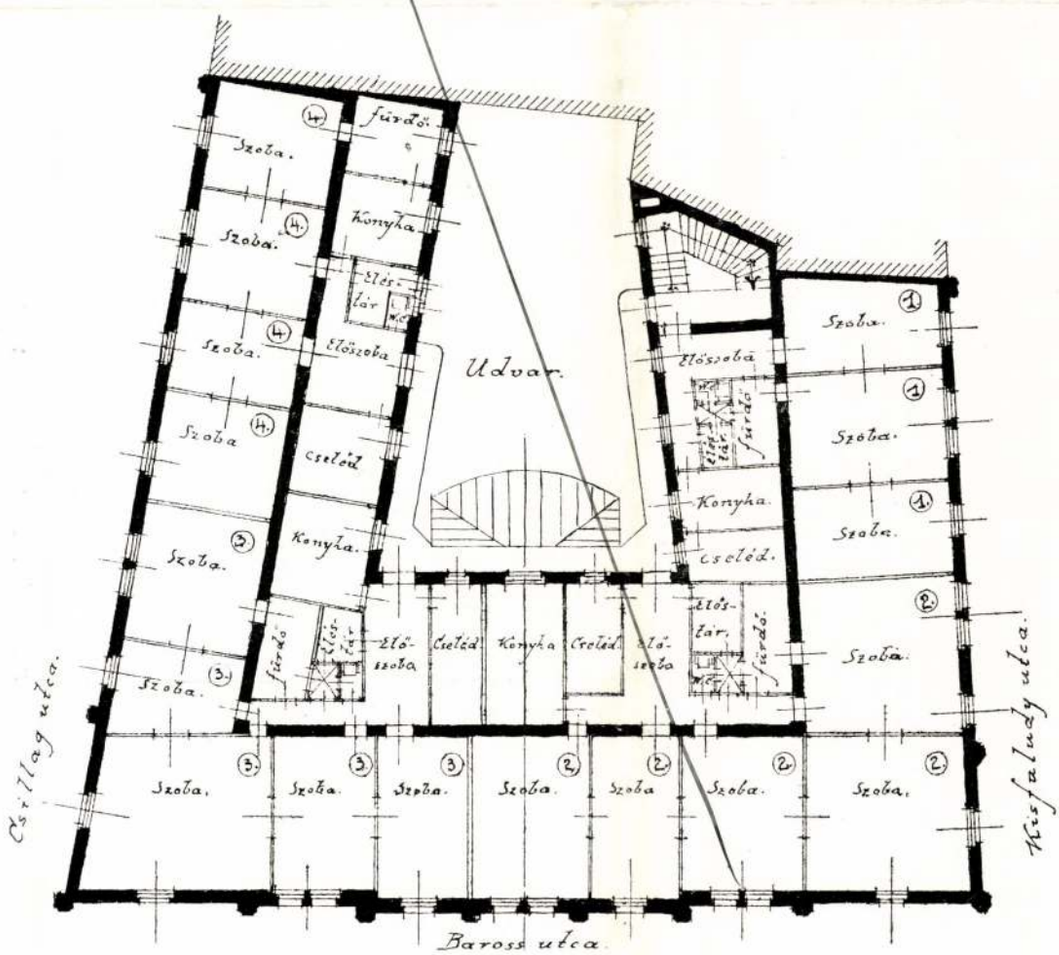

I. EM. ALAPRAJZ.

MEGDICSÉRT TERV. — JELIGE: KÜLÖN BANKLÉPCSŐ.

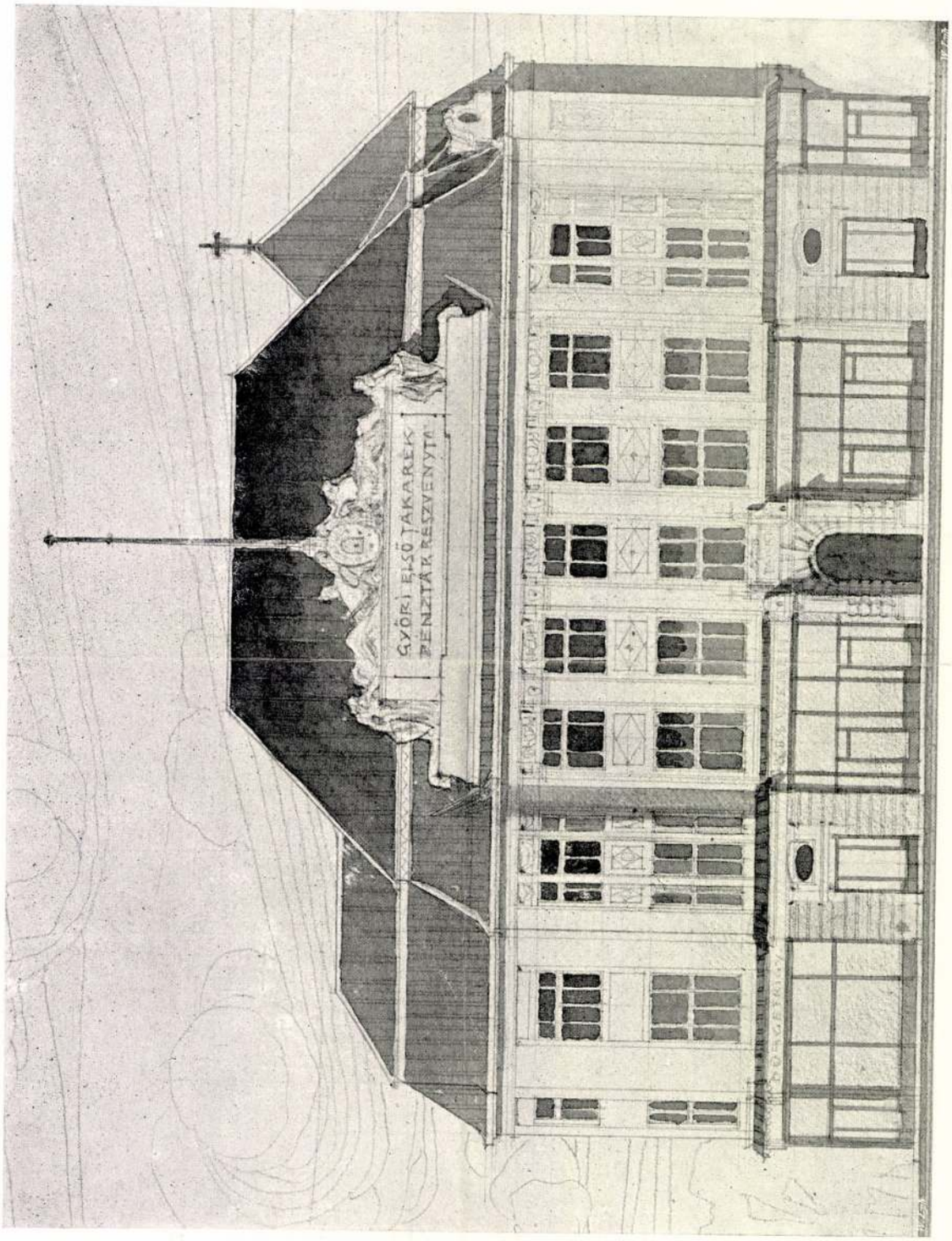

MEGDICSÉRT TERV. — JELIGE: LABOR. FŐHOMLOKZAT. WÄLDER GYULA ÉS LECHNER LÓRÁNT, BUDAPEST.

A Győri Első Takarékpénztár
tervpályázata
Magyar Építőművészet
1909. 4. f.

Wälder Gyula.

* **Magyarország legszebb barokk-templomát restaurálják.** Tudvalevőleg Magyarország legszebb barokk-temploma az egri minorita-templom. A *Magyarság* is többször felemlítette azonban, hogy a gyönyörü müemlék pusztulásnak indult, omladozik, romladozik. De most végre mégis megmentik a gyönyörü templomot. A kultuszminiszter a Müemlékek Országos Bizottságának száz ötvenezer pengőt utalt ki az egri minoritatemplom *külső* restaurálására. Ezt a restauráló munkát *Wälder* Gyula müegyetemi tanár tervei alapján és irányitása mellett az egri *Nagy testvérek* épitő cég végzi. A minoriták gyönyörü barokk-templomának a kijavitása valóban olyan országos müvészeti esemény, mely méltó az örvendetes megemlitésre.

Magyarság, 1928. aug. 4.

MDK

Wälder Gyula

Lux Géza dr.: Müemlékek müszaki felvétele.
Szépmüvészet 1943. 13.1.

MDK

Wälder Gyula

A müemlékek restaurálása. A Mügyüjtő. 1928. lo. sz. 285.l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint újjá-
épült debreceni Szent
Anna templomot ismer-
teti a lap egy fényképpel

Vállalkozók Lapja. Bp. 1937. LVIII. évf.

szept. 9. sz. 7 old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építési-tanár

terverte az egyetlen hatalmas gránithőből készült sírcsoszlopot, melyet a Mérnök egylet állíttatott Kandó Kálmánnak, a amelyet ünnepélyes keretek közt leplezték le okt. 24-en a Kerepesi temetőben.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1936. LVII. évf.

okt. 29. sz. 3, old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1926. LVII. évf.

sz. old.

M.D.K.

Walder Gyula, épitész-tanár

tervei szerint restaurálták a rózsadombi Veronika-kápolnát [a háború alatt erősen megsérült - később lebontották.]

Vállalkozók Lapja, BP. 1937. LVIII. évf.

máj. 5. sz. 6. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. BP. 1937. LVIII. évf.

sz. old.

M.D.K.

Wálder Gyula, építész-tanár

nyert megbízást (pályázat mellőzésével) a fővárosi tisztviselői Segítőalap Madácz Imre ut torkolatában megvásárolt parcellán felépítendő öt emeletes intézeti szérház tervei-nek elkészítésére

Vállalkozók Lapja, BP. 1937. LVIII. évf.

máj. 13. sz. 5. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

elkészítette a Szfőv. megbízásából a Kelenföldön felépítendő új rom.-kath. templom tervét.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1936. LVII. évf.
febr. 19. sz. 6. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész-tanár

vezetése mellett fogjár lefolytatni a debreceni Szent Anna templom belső helyreállítási munkáit, mi-nek során a templon cejr disza az ujonnan terverett öröklámpás lesz.

VállalkozóK Lapja, Bp. 1936. LVII. évf.

márc. 18. sz. 6. old.

MDK

Wälder Gyula

Elkészültek az erzsébetvárosi sugárut frontjának tervei. Pesti Napló 1935. ápr. 5. 2.l.

MDK

Waelder Gyula és Hoffmann Elemér

A keresk. miniszter döntése alapján a Boráros téri hid egyes diszitő részeinek megtervezése fentiek tervei alapján és művészi irányitásával történjék

Miniszteri döntés a Boráros-téri hid egyes diszitő részeinek kiképzésére kiirt tervpályázat ügyében. Pesti Napló 1935. nov. 9. 10.l.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gyula előadása. Magyar Iparművészet 1934. 202.l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építés

Servét fogadta el a bírálóbirottság a Károlyi palota Kaplony-utcai tűzfalának eltüntetésére kiírt szűrebb-körű pályázaton.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1935. LVI. évf.
ápr. 17. sz. 9. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, műegy.-tanár

és Rottmann Elemér nyerték megbírást egy szűkebb körű pályázat keretén belül, a Boráros-téri lúd építészeti tervezésének irányítására — Wälder 8000-p. - Rottmann 4000 p. díjazás ellenében.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1935. LVII. évf.

nov. 6. sz. 3. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

nyert megbízást a
Balatonszemesen a móló
mellett felépítendő klub-
ház megtervezésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1934. LV. évf.
jan. 3. szá. 6. old.

Walder Gyula, építész - M.D.K.

falusi templomtervet állította ki a Képzőművészek Egyesületének a Műcsarnokban megnyílt kiállításán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1934. LV. évf.

dec. 22. sz. 6. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1934. LV. évf.

sz. old.

MDK

Wälder Gyula

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig. MMÉEKözl. Havi Füzetei 1926. III. évf. 9-12. sz. 127-15o.l.

MDK

MDK

Wälder Gyula

Építőmunka 1933. 3. sz. 5o.l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építés

terve megvételben
részesült az Erzsébet-
sugárut torkolatára ki-
vit pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.

aug. 13 sz. 4. old.

Wälder Gyula, ejtész M.D.K.

a Corvinlánc ki-
tüntetésben részesült

Vállalkozók Lapja. Bp. 1930. LI. évf.

okt. 30. sz. 3. old.

Wälder Gyula, építész M.D.K.

tervei szerint épitér fel a pécsi mecseki tudó szanatóriumot.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1930. II. évf.

dec. 17. sz. 5. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

Szent Imre gimnáziumát, melyet a Cisztercita rend a Gellérshegy déli lejtőjén épittetett, hosszú beszámolóban és egy fény-képpel ismerteti, ünnepélyes felavatása alkalmából

Vállalkozók Lapja. Bp. 1929. L. évf.

szept. 18. sz. 4 old. +
nov. 6. " 4. "

MDK

Wälder Gyula

Magyar Müvészet 1930. 551.l.

MDK

Wälder Gyula

Pasaréti-uti családi ház, r epr.

Tér és Forma 1931. 306.l.

MDK

Wälder Gyula

"Az épitészetről" cimen előadást tartott a Dunántuli mérnök nagygyülésen

MMÉEKözl. 1934. jul. 22.

MDK

Wälder Gyula és Warga László

közös tervük I. dijat nyert Szombathely r.t. város szabályozási tervpályázatán

MMÉEKözl. 1922. 48-49. sz.

Wälder Gyula, építész M.D.K.

tervei szerint épült fel Kisvárdán a Bessenyei György reáliskolai gimnázium, melyet a lap egy fényképpel ismertet

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ápr. 12. az. VI old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

terverte Gyöngyösön a Nemzeti Bank és Tüzoltó laktanya épületét és a városi víztornyok, merjeket a lap egy-egy fényképpel köröl.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ápr. 12. sz. VII. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építés-tanár

Servei szerint elkészült a komáromi polgári fiu- és leányiskola, melyet a lap kisformatumu 8-oldalas mellerletében egy képpel közöl.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

okt. 3. sz. VI. old.

M.D.K.

Wälder Gula, építész

3000 pengős második dijat nyert a szegedi Fogadalmi templom környékének városrendezési pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

jan. 18. sz. 6. old.

Waelder Gyula

MDK

Gyöngyösi ház, rajz

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

MDK

Waelder Gyula MDK

II. Szilveszter pápa siremléke Roma Laterán, tervrajz

A Margithid kiépitése, ceruzar.

Mücsarnok 1922 jubileumi kiállitás

Waelder Gyula MDK

Evezős klubház a szigeten, rajz

Mücsarnok 1922 jubileumi kiállítás

Wälder Gyula, épitész-prof. MDK

nagyértékü rajzokat és a saját felvételeiket bocsátotta rendelkezésünkre a kiállitás alkalmából. /A fényképek és müszaki felvételek tulnyomórészt a Müemlékek Országos Bizottságának gyüjteményeiböl származnak/.

Gerevich Tibor: Müemlékeink védelme. Müeml. kiáll
Szépmüvészet. 1943. 1. sz. 3-5. l.

MDK

Wälder Gyula

Bevegricsill. 42.1.

MDK

Wälder Gyula, épitész

az Alföldi-utca 18.sz. alatt épitendő bérház müvezetője.

Épitőmunkálatok a fővárosban .
Vállalk.Közlönye. 19o9.okt.6. 7.1.

MDK

Wälder Gyula

Gróf Zisza István márványemléktáblája repr.

Magyar Iparmüvészet 1927. 57.l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

a közoktatásügyi minisztér műegyetemi rendes tanárrá neverte ki.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1923. XLIV. évf.

jun. 13. sz. 1. old.

MDK

Walder Gyula épitész-tanár

Kiadásra készen áll Walder tanár monografiája a nagyszombati egyetemi templomról a szerző levéltári kutatásai és felvételi rajzai alapján.

Lechner J.dr.: Az Orsz. Emlékbizottság ujabb müködése.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1928. Jan. 15. 9-11. lap

MDK

Wälder Gyula épitésztanár

Egerben Wälder épitésztanár vezetésével folyamatban van a lyceumépület, a minorita templom, a török minaret és más műemlékek helyreállitása.

Lechner J.dr.: Az Orsz.Műemlékbizottság ujabb müködése.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1928.Jan.15. 9-11.lap

MDK

Wälder Gyula

A tavaszi tárlat vernissage bankettje. Képzőművészet 1929. 18. sz. 75.l.

MDK

Wälder Gyula

Magyar V.: XII. Nemzetközi épitész kongresszusról.
Épitő Ipar - Épitő Művészet 1931. jan. 15. 13.1.

MDK

Walder Gyula

Terve, az egyik 14.000 pengős II.dijat nyerte, a központi városhaza újjaépitésére kiirt tervpályázaton.

Cikk: 500 autós parkhely...

Magyarorszag Esti lap, 1940.junius 24.

MDK

Wälder Gyula dr.

A budai Ciszterci ta-gimnázium.
a/ Főbejárat.
b/ Előcsarnok.
c/ Homlokzat.
d/ Kápolna-részlet.
e/ Előcsarnok.
f/ Főhomlokzat.
g/ Távlati kép.

Klebelsberg emlékkiall. tárgym. 1933. 16.1.

MDK

Walder Gyula

Kabdebó Gyula: Előadások a műemlékekről.

Vállalkozók Lapja, 1923.febr.7.

MDK

Wälder Gyula

pályamunkája az alábbi pályázaton
12oo koronás II. dijat nyert

A szombathelyi áll. főreálisk. terveire kirt pályázat. Magyar Építőművészet. 1913. 8. sz. 30.l.

MDK

Wälder Gyula

Magyar Iparművészet 1923. 72.l.

Wälder Gyula építész M.D.K.

Eger, Keren / ma Park / szálló.

Bp. ciszterci templom és rendház.

Lampis Antal: A képzőművészetek története 76961.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Wälder Gyula és József M.D.K.

építészek

körös terve 150 K-ás megvételben részesült a kispesti munkás lakóházak pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

nov. 4. szl 14. old.

MDK

Wälder Gyula

A balassagyarmati rk. plébánia, repr.

" " " "

A balassagyarmati pénzügyi palota, repr.

Magyar Épitőművészet 1914. 4. sz. 16,17,18.l.

MDK

Wälder Gyula

A balassagyarmati pénzügyi palota, repr.

" " " "

Magyar Épitőmüvészet 1914. 4. sz. 19,2o.l.

MDK

Wälder Gyula

Dömötör Jenő szombathelyi lakóháza, repr.

" " " " "

Magyar Épitőművészet 1914. 4. sz. 21,22.l.

MDK

Wälder Gyula

Társulati közlemények. Magyar Iparmüvészet 1934.
75.1.

Wälder Gyula, építész MDK

A biráló-bizottság ugy döntött, h. f.hó 24-én beérkezett 9 pályamüröl, egyuttal a tavalyi tervpályázati felhivásban megállapitott pályadijak helyett azok háromszorosát javasolta. Ezek szerint Warga Lászlóval közös tervével a 12e.ooo koronás I. dijat nyerte el.

A szombathelyi városszabályozási tervpályázata.
Ép.Ip.- Ép.Müv. 1922. 171.l.

Waelder Gyula

— (A debreceni Szent Anna-templom restaurálása.) Debrecenből jelentik: A Műemlékek Országos Bizottsága annakidején Magyarország egyik legszebb barokk emlékévé nyilvánította *a debreceni Szent Anna-templomot*, amelyet 200 évvel ezelőtt építtetett *Csáky* Imre gróf bíboros, nagyváradi püspök. A templom kijavítása a mult században egész egyszerűen történt és így a régi barokk templom belső szépségeit csak a mellékoltárok őrizték meg. *Lindenberger* János dr. apostoli kormányzó az elmult években nagy áldozatok árán megvalósította a templom belső megújítását, míg a külső renoválásra most kerül sor. *Waelder* Gyula dr. műegyetemi tanár, aki ma a legnagyobb szakértője a barokk-építkezésnek, *Unghváry* festőművésszel együtt Debrecenben járt és az apostoli kormányzóval együtt megállapították a teendőket. A templom mennyezetét és oldalfalait freskók fogják ékesíteni. A mennyezetet az Árpádházi szentek életéből vett jelenetek, az oldalfalakat pedig az elrabolt nagyváradi Szent László egyházmegye és a debreceni egyházközség nagy eseményeiről készített képek fogják díszíteni.

BH. 936. I. 15.

B. H. 936 I. 15.

dr Wälder Gyula

építész

Klebelsberg emlékkiállítás - Műcsarnokban - építési tervével szerepel.

A budai cisztercita gimnázium tervei.

Pesti Napló
1933.II.12.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész (1884-1944)

Jelentős megbízásainál, egy helytelenül értelmezett nemzeti hagyomány alapján felmelegített historizmussal, A. L. von Hildebrandt barokk stílusát igyenezett felmelegíteni (Egri szállodo, Cisterci templom-és gimnázium Budapesten, stb.)

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina,

356. obd.

Wälder Gyula építész

XII-ik nemzetközi építészkongresszus
tervkiállításán Budapesten, a
kiállítás albizottság elnöke volt.

M. 929. V. 5.

Walder Gyula

XII-ik nemzetközi építészkongresszuson
Budapesten alelnök volt.

M.929.V.5.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gyula: Sarokbérház a Rákóczi-úton. Repr.

Györgyiújmagyép II. 146, 147.lap

MDK

Wäder Gyula épitész

A központi városháza újjaépitésére és az üzemi székházak terveire hirdetett tervpalyázaton, a biralóbizottság az egyik 14.000 pengős II.dijat Wäder Gyula tervének itélte.

Cikk: Milyen lesz az uj központi városháza.

Uj Magyarság, 1940.Jun.25.

MDK

Warga László és Walder Gyula ép.-k.

közös terve első díjat nyert Szombathely r.t. város szabályozási tervpályázatán.

MMÉE Közlönye. 1922. 48-49.sz.

MDK

Wälder Gyula.ép.m.

kiállitója,
a XI.terem épitészeti problémákat old meg művészettel.

Terveiben sok érdekesség és gondolatmozditó van.

X.-XIII. terem. -Mücsarnok.
Képzömüvészet.1931. 37.sz. 44.l.

MDK

Wälder Gyula. ép.m.

Kiállítója.
a XI. terem építészeti problémákat eld meg
művészettel.

Terveiben sok érdekesség és gondolatmozdító
van.

X.-XIII. terem. -Műcsarnok.
Képzőművészet. 1931. 37. sz. 44. l.

M.D.K.

Walder Gyula, építész

második díjat nyert a posta- és távirda állomás-nak a Gyáli uton elhelyezendő épületcsoportjára kiirt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf. ápr. 20. sz. 12. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

első díjat nyert a rezicai pósta palota terv-pályázatám.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

márc. 16. sz. 11. old.

MDK

Walder Gyula, tanár, épitész.

Kézrajzai: a budakeszi zárda és leányiskola.
Különösen szép alaprajza és festöi hemlokzata.
A komáromi polgári iskola.
Az egri siketnémy intézet palotája.
Az egri pénzügyi és posta palota terve.
W. valóságos iskolát csinált M.O.-on egységes stilusu terveivel.

Walder Gyula, ujabb alkotásai.
Épip-Épmüv. 1927.márc. 15. 44.l.

MDK

Wälder Gyula, építész

ujabb alkotásai jelentek meg a Mag.Ép.Müv. legujabb füzetében.

A Beszkár székháza. Két ajtó§vezérig.szoba és a tanácsterem/ valóságos müremek.

Pompás a rácsrajz,W.speciális fantáziájának bizonyitékai.

A többi tervek a mester kézrajzai.

Wälder Gyula ujabb alkotásai.
Épip-Épmüv. 1927.márc. 15. 44.l.

MDK

Wälder Gyula

Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1928. jun. 15. 23-24.sz.

MDK

Wälder Gyula

Negyvennyolc pályázó...a Közp.Városháza ujjáépitésére.
Magyarország 1940. márc. 13. 10.1.

MDK

Wälder Gyula

A ciszterci rendház temploma és gimnáziuma Budán

Mezőnyárádi templom

Püspöki palota

Szent Imre emlékkiállitás. Műcsarnok 1930.
13.1.

MDK

Wälder Gyula

Szószék tervezet

Budakeszi szószék

Szent Imre emlékkiállitás. Mücsarnok 1930.
13.1.

MDK

Wälder Gyula

A ciszt. rendház budai gimn. Nagyterem. Fénykép

" " " Ivókut. "

" " " Főkapu. "

Szent Imre emlékkiállitás. Mücsarnok 1930.
13.1.

MDK

Wälder Gyula

A ciszt. rendház budai gimn. Foyer. Fénykép

" " " Diszterem. "

Boldogasszony kutja Szegeden. Fénykép

Szent Imre emlékkiállitás. Műcsarnok 1930.
13.1.

MDK

Wälder Gyula

A ciszt. rendház budai gimn. Előcsarnok. Fénykép

" " " Lépcsőház. "

" " " Főoltár. "

Szent Imre emlékkiállitás. Műcsarnok 1930.
13.1.

MDK

Wälder Gyula

Dr.Kelényi B. Ottó: Borsodnádasd-munkástelep uj temploma. Élet 1934. dec. 2. 9o9,9lo.l.

MDK

Wälder Gyula

Gróf Tisza István márványemléktáblája, repr.

Magyar Iparművészet 1927. 57.l.

MDK

Wälder Gyula

Jézus oltár a rakamazi templomban

Budai cisztercita templom főbejárata

Püspöki palotaterv

Szent Imre emlékkiállitás. Mücsarnok 1930.
13.1.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

terve megvételt nyert az Erz. ref. Egyetemes Konvent sárházának pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

ort. 2. sz. 12. old.

Wälder Gyula, építész-tanár

Madács-téri épület-komplexumát ismerteti a lap, részletes leírással és a 3. emelet magasságban megvalósított áthidalás fényképével, mely a Kőrmunkatanács új otthona lett.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.

aug. 18. sz. 7. old.

Wälder Gyula

MDK

a herceg primás által kinevezett uj Egyházmüvészeti Tanácsának tanácstagja lett, többiek között.

Megalakult az Egyházművészeti Tanács
Magyar Nemzet. 1940.

Waelder Gyula

A szent Margitsziget alsó részének rendezés
rajz,

Batthyány hercegi palota, tervrajz

Margitszigeti alsó szálloda, rajz

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint felépült Szent Imre-városi új róm. kath. templomot nag ünnepélyes. séggel avattár fel nov. 6-én.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938..LXIX. évf.

nov. 17. sz. 7. old.

.

M.D.K.

Wälder Ujula, épitér

és Wargha[x)] László körös terve első díjat nyert Szombathely városrendezési pályázatán.

x) helyesen:
Warga

Vállalkozók Lapja, Bp. 1922. XLIII. évf.
nov. 29. sz. 4. old.

M.D.K.

Wälder Gula, építész

Egerben létesítendő és részben már felépült épületeiről (Versenyuszoda, 6 iskola, Korona szálló, Pénzügyi palota) 2 oldalon, több képpel számol be a lap. [Akkoriban az a tréfa volt elterjedve, hogy a vasutiállomáson úgy van kiírva: Eger, épitette Wälder Gula.]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII.évf.

jul. 27. sz. 10-11. old.

Wälder Gyula, építész-tanár M.D.K.

tervét fogadtár el hi-
vitelre a miskolci rene-
iskola épületére kiírt pályá-
zaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.
márc. 4. szl 6. old.

Wälder Gyula, építész M.D.K.

tervei szerint készült és Bory Jenő-faragta rus-nicai márvány domborművet kegyeletes ünnepség közepette helyezték el Nagy Virgil épi-tész-tanár sírkövén.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.

dec. 16. sz. 2. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint épül fel a Ganz-féle Villamossági rt. hatvan-lakásos tisztviselőháza a Hertelendy-utca sarkán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.

okt. 3. szl 4. old.

M.D.K.

Wálder Gyula, építész

1000 K-ás második díjat nyert a nagykanizsai törvényszéki palota tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

máj. 14. sz. 13. évf.

MDK

Wälder Gyula

Képzőművészet 1933. 58. sz. 59.l.

MDK

Wälder Gyula

Ujjáépült egy barokk müemlék Debrecenben. Uj Nemzedék 1937. dec. 25.

mdk

Wälder Gyula építész

tervei szerint fejezték be a város
Lenepalotáját 1927. ben

ifj Horvátt Béla Miskolc
1962

56. l

mdk.

Wälder Gyula

tervezte a Zenekonzervatórium
jelentős tömegű épületét.

87. kép

ifj Horváth Béla Miskolc
1962 15.8.1

Wälder Gyula

MDK

Az orsz. ref. egyetemes konventépület főhomlokzata, rajz

Műcsarnok 1908. tavaszi kiáll.

Wälder Gyula MDK

Gyügyszertár.Az 19o7.évi Ybl-érem nyertese, rajz

Mücsarnok 19o8/9. téli nemzetközi kiáll.

M.D.K.

Wäldes Gyula
építész

Szombathelyen több középületet
alkotott

Szíj Rezső: A szombathelyi művelődési és Sporthár
Művészet 1963. november - 20 lap.

Wälder Gyula, építész

2500 K.-ás első díjat nyert a szombathelyi közkórház tervpályázatán. [A kiírtak tervekre később Jakabffy Zoltán kapott megbízást.]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.
jul. 5. sz. 13 old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész

első dijat nyert a nagy-
becskereki városháza terv-
pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1912. XXXIII. évf.
aug. 14. sz. 13. old.

MDK

Wälder Gyula

A magyar barokk és rokokó tanulságait szűri le finom izléssel szerkesztett tervein.

Dr.F.G.: Épitőművészet a Képzőműv.Társ. jub.kiáll.-án.

Épitő Ipar - Epitő Művészet,1922.jun.15. 96.lap

M.D.K.

Wälder Gyula, építés-tanár

az egyik 14.000 p-ös második díjat nyerte el a Körpontí Városháza tervpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.

jun. 27. sz. 4. old.

Wälder Gyula

A magyar irodalmi és művészeti konfresszus előkészitő bizottságának tagja.

Cikk: A mű- és középitési szakosztályok ülésének jegyzőkönyve.

A Magy.Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, 1928. IV.15. 108.lap

MDK

Wälder Gyula

a pozsonyi muzeum és könyvtár tervpályázatán
2ooo koronás I. dijat és a kiviteli megbizást
nyerte

Müvészet 1911. 273.l.

MDK

Wälder Gyula

a pozsonyi közkönyvtár-és muzeumépület tervpályázatán 2000 koronás I. dijat nyert

Művészet 1910. 430.l.

Wälder Gyula

az alábbi tervpályázaton II. díjat nyert.

Magyar Építőművészet

1913. 8-9. 30. l.

(A szombathelyi állami főreáliskola tervére kiírt pályázat.)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Wälder Gyula

a pozsonyi múzeum és könyvtárépület terv-pályázatán I. díjat nyert.

Magyar Építőművészet

1910. 10 sz. - 28. l.

YAR
VÉSZET

ZTI

MIKLÓS

DEN HÓBAN

ÉVFOLYAM

Wälder Gyula

Crod

Bodányi Ödön. A Vasvármegyei Kultureggylet Muzeuma és Kulturháza Szombathelen. Épülő Ipar. 1911. 263. l. 276. (Keppel)

A muzeumal Egyesulatos Kulturházat tervezte

W. a balassagyarmati muzeum, a pozsonyi muzeum és könyvtár, a rejicai posta és távirda épület, valamint a balassagyarmati pénzügyigazgatóság épülelre rendezett pályázatokon első díjakat nyert. A M. Mérnök és Ép. Egyl. 1907-ki Ibl pályázatot I. sz. díjat és Ibl ermet nyert. A római Laterán templomban fordítás

II. Sylvester pápának Damkó József szobrászunk által kezdetett emlékmüven az architekturai részt is W. terverte

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 .....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191 .....

.....

tanu.

.....

tanu.

M.D.K.

Walder Gyula, építész

1200 K-ás második díjat nyert a szombathelyi állami főreáliskola tervpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.
aug. 29. sz. 14. old.

MDK

Wälder Gyula

az alábbi pályázaton I. dijat nyert

A kir. József Müegyetem Hauszmann-pályázata.
Művészet 1905. 202.l.

Wälder Gyula, építész

M.D.K.

tervét 300 K-ért megvettik a Temesvári Bank és Kereskedelmi Rt. szik. háránok pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.
ápr. 16. sz. 13. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

harmadik díjat nyert a besztercebányai Erdőigazgatósági épület tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

márc. 12. sz. 12. évf.

Wälder Gyula, építész M.D.K.

elkészítette a szombathelyi kulturpalota terveit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

máj. 19. sz. 12. old.

Wälder Gyula MDK

Balassagyarmeti muzeum, oldalnézet, rajz

Balassagyarmati muzeum I.dij

Mücsarnok 1910/11. téli kiáll.

MDK

Walder Gyula

A "Ház" pályázatai. Keritéspályázat. II.dij.
Jelige: "Himes kapu", szerzője: Walder Gyula.

A Ház épitő- művészeti folyóirat, 1908. I.
5.sz. 146.lap

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

1000 K-ás harmadik díjat nyert a trencsénitörvényszéki palota- és fogház pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI.évf.
jun. 29. sz. 6. old.

MDK

Walder Gyula épitész

Magy.Épitőművészet, 1909. 4.sz. 30.lap

M.D.K.

Walder Gyula, építész

nyert megbízást a pozsonyi egyetem céljaira igénybe venni tervezett Esperemont-palota és a nyári primási palota átalakítási terveinek elkészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1917. XXXVIII.évf.
jul. 4. sz. 5. old.

MDK

Wälder Gyula épitész

A pozsonyi múzeum és könyvtárépületre beérkezett pályaművek közül a 2000 K-ás első dijat Wälder Gyula bpesti épitész nyerte.

Magyar Épitőművészet, 1910. 10.sz. 28.lap

MDK

Wälder Gyula

Lechner Loránt a Győri Első Takarékpénztár tervp.-án Wälder Gyulával közösen készitett tervét megdicsérték.

Magy. Épitőművészet, 1909. 4.sz. 30, 31.l.

MDK

Wälder Gyula

Bevilaqua Borsody B.: A magyar Athén barokk csodái. Nemzeti Ujság 1928. jul. 29. 43.l.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gy.: A magyar nemzeti müvészet kialakulása. Magyar Iparmüvészet 1933. 13-16.l.

MDK

Waelder Gyula

A Képzőművészek Egyesülete elnökké választotta.

Cikk: A mű- és középitési szakoszt.ülésének jegyzőkönyve.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye,1928. IV.15. 107.lap

MDK

MDK

Wälder Gyula dr. műegy.tanár

Kossalka János dr. és Wälder Gyula dr. műegy. tanárok 50.000 pengővel dijazott terve az óbudai Dunahid tervpályázatán.

Cikk: Döntöttek az óbudai Dunahid tervp.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1931. febr.15. 31.lap

MDK

Wälder Gyula min.tanácsos

Nagy Virgil örökébe a műegyetem ókori épitési tanszékére nevezték ki.

Épitő Ipar Épitő Művészet, 1923.jul.1. 87.lap

MDK

Waelder Gyula műegyetemi tanár

Waelder tervei szerint épült a ciszterci ta-rend-
nek a Szent Imre herceg-útján, magyar barokstil-
ben, a főgimnáziuma.

Liber Középitk. 23.lap

MDK

Waelder Gyula

A Ganz-Danubius r.-t. tisztviselőházait tervezte

Liber Középitk. 23.lap

MDK

Waelder Gyula műépitész

Több műépitésszel készitette a székesfőváros kis-lakás-épitkezések terveit.

Liber Középitk. 24.lap

MDK

Wälder Gyula tervező építész

Terve második dijat nyert a városháza újjáépitésére kiirt tervpályázaton.

Kováts Béla: Tizenhatemeletes...

Esti Kurir, 1940.Jul.1. 6.l.

"

MDK

Wälder Gyula, ép.

terveivel szerepelt a kiállitáson.

Egyházművészeti kiállitások.
Műc.-Szent Imre-kiállitás.
Képzőművészet. 1930.32.sz. 167.l.

MDK

Wälder Gyula

elnökké választották

A Magyar Képzőművészek Egyesülete közgyülése. Képzőművészet 1929.19.sz. 1o4.l.

MDK

Wälder Gyula

A Szent Margitsziget rendezése. Rajz

A szegedi templom-tér pályaterve. Rajz

Műcsarnok 1930/31. jub. kiáll. kat. 29.l.

MDK

Wälder Gyula

A szegedi templom-tér pályaterve. Rajz

A Margithid uj bejárója. Rajz

A szegedi templom-tér pályaterve. Rajz

Mücsarnok 1930/31. jub. kiáll. kat. 29.l.

MDK

Wälder Gyula

Képzőm. Társ. 1907/8. téli kiáll. kat. 41.l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

nyert törvetlen megbírást a Király-Rombach- és Madách Imre út mentén felépítendő un. „Kisvároshára" terveinek elkészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.

aug. 8. sz. 2. old.

M.D.K.

Nálder Gyula, építész-tanár

-10

tervei szerint épült Károly [ma Tanács]-körúti Madách-házakat, mint a kivitelező Drasche-téglagyár reklámját, képben körli a lap [Erről az épülettömbről mondta később Jeszenszky Sándor: „fehérlábu csoroládé-elefánt"]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.

aug. 14. sz. 10. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

a négy díjnyertes terv szerzőivel együtt megbírást kapott az új Városhara újabb terveinek elhészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.

aug. 22. sz. 4. old.

MDK

Wälder Gyula

Gyógyszertár. Az 1907 évi Ybl-érem nyertese. Rajz

Műcsarnok 1908/9. téli kiáll. kat. 63.l.

MDK

Wälder Gyula

Alaprajzok, repr.

Állami számvevőszék épületének tervp. Magyar Épitő-művészet 191o. 1. sz.

MDK

Wälder Gyula

A müemlékek restaurálása. A Mügyüjtő 1928.1e.sz. 285.1.

MDK

Wälder Gyula

A Szt. Imre [illegible] városi rk. plébánia templom felavatása. Budapesti rk. Egyházközségek Tudósitója 1938. 4. sz.

MDK

Wälder Gyula

MMÉEKözl. LXVIII. kötet. 27-30. sz.

MDK

Wälder Gyula

Az alábbi lap keritás-pályázatán II. dijat nyert. Repr.

A Ház. Épitőművészeti folyóirat. 1908. I. 5. sz.

MDK

Wälder Gyula dr. és Kossalka János dr.

az alábbi pályázaton megosztott 50.000 pengős I. dijat nyertek

Döntöttek az óbudai Dunahid tervpályázatáról. Epitő Ipar - Epitő Művészet. 1931. febr. 15. 31.l.

MDK

Wälder Gyula

Terve megosztva nyerte a II.dijat az új városháza tervpályázatán.

Cikk: Néhány szó a bpesti varoshaza tervpályázatáról.

Magyarság, 1940.jun.29. 9.1.

Wälder Gyula, építész M.D.K.

2000 K-ás első díjat nyert a balatonparti pénzügyi palota tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.
máj. 3. sz. 14 old.

Ν. Δ. Γ.

Νέα Αλκυονίς Τεφ. Β΄. 1913. XXXII. 6νε.

82. 084.

MDK

Waelder Gyula

A budapesti Szabadság tér déli oldalának tervei, repr.

Tér és Forma 1930. 9. sz.

MDK

Wälder Gyula

Vasárnap szenteli fel a hercegprimás a Szt. Imre városi uj ciszterci plébániatemplomot. Nemzeti Ujság 1938. nov. 6. 22.l.

MDK

Wälder Gyula és Beck Ö. Fülöp

Tisza István gróf emléktáblája, repr.

Uj Idők 1926. 436.l.

MDK

Wälder Gyula

A mű- és középitési szakosztályok 1908. ápr:62iki ülésén, az elnök átadta Wälder Gyulának az Ybl-érmet.

Epitő Ipar, 1908. ápr.12. 163.l.

MDK

Wälder Gyula

A Steindl-céh helyisége. Magyar Iparművészet 1940. 132.l.

MDK

Dr. Wälder Gyula

Évk. KMT. 1929.

MDK

Wälder Gyula

A Képzőművészek Egyesülete ünnepi bankettje a Gellért-szállóban. Pesti Hirlap 1928. okt. 28. 6.l.

MDK

Wälder Gyula

Vállalkozók Közlönye 1907. dec. 11. 4xkx
4.1.

MDK

Wälder Gyula

Az egri Korona szálló, repr.

Az egri Korona szálló interieurjei, repr.

Képzőművészet 1929. 2o. sz.

MDK

Wälder Gyula

Pályamunkája az alábbi pályázaton II. dijat nyert

I. em. alaprajz, repr.

Földszinti alaprajz, repr.

Állami számvevőszék épületének tervpályázata. Magyar Épitőművészet 1910. 1. sz. 24-25.l.

MDK

Wälder Gyula

Pályamunkája az alábbi pályázaton II. dijat nyert

Oldalhomlokzat, repr.

Főhomlokzat, repr.

Állami számvevőszék épületének tervpályázata.
Magyar Épitőművészet 1910. 1. sz. 22,23.l.

MDK

Wälder Gyula

Az alábbi pályázaton a 2500 koronás I. dijat nyerte

A Szombathelyen emelendő közkorház terveire hirdetett pályázat. Müvészet 1911. 353.l.

M. D. K

WÄLDER Gyula építész

Az újlaki plibánia templom
falán elhelyezett hősök emlék-
táblája tervezője (1926)

Król faragta

Budapest műemlékei II. Bp. 1962. 160. l. 162. l

M. D. K.

WÄLDER Gyula- építész

Az 1938-ban felemelt Szt.-Flórián-kápolna (Fő u. 90.) belső helyre-állításának terve (1938)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 202. l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

tervet kaszitett a kecskeméti ferencrendi házfőnökség részére a ferencrendi templom bővítésére.

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1930 évf. 17-18. sz.

71. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

„Szent Margit sziget alsó részének rendezése" c. perspektivikus rajza a tavaszi tárlaton építészeti nagydíjat nyert.

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1923 évf. 15-16sz.

51. old.

Wölder Gyula, építész

M.D.K.

a Nagy. Kérn. és Ép. Egletben tartott szép előadásáért (a nagyszombati egetemi templomról) Czigler-érmet nyert.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1921. évf. 41-42. sz.
148. old

Wálder Gyula, építész, tanár

Lauber Lászlóval közösen készített tervével az új központi városházára kiírt pályázaton második díjat nyert.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1940. 74. köt. 148. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

a Szent Margitszigot rendezésére kiírt tervpályázaton harmadik díjat nyert
(25.000 K.)

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1921 évf. 41-42 sz.
147. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

Görögös újjáépítésével kapcsolatban családi házakra kiírt tervpályázaton egy első és egy második díjat nyert.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1918.évf. 23. sz.
181. old. + 29. sz. 228. old. 4-6. á

Wälder Gyula MDK

épitész

Csaba Rezső: Sorsunk és épitészetünk.
Hajlék 1944. máj.sz. 95.o.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

az elsőn kívül egy második díjat is nyert a Gyongyös ujjáépítésére kiírt pályázaton, melyre 492 pályamű érkezett be.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1918. 52. kót. 220. old.

WALDER GYULA
müépitész

miskolci városi zenepalota 1927.

Horváth Béla- Marjalaki Kiss
Valentiny Károly: Miskolc, 1962
56 L.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

Sándy Gyulával közösen készített tervével, a váci rokkanttelepre kiírt pályázaton második (Jbl-) díjat nyert.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1917.évf. 29.sz.
180. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész

Warga Lászlóval közösen készitett tervével első dijat nyert Szombathely város rabályozására kiirt pályázaton.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp. 1922. 56. köt., 48-49. sz. Körl. a technikai érdekeltségek köréből.

WALDER GYULA
müépitész

miskolci Zenekonzervatórium

ifj. Horváth Béla-Marjalaki Kiss Lajos- Valentiny Károly: Miskolc, 1962. 158. l

MDK

Wälder Gyula

Gerevich T.: Uj magyar templomépitészet.
Magyar Épitőművészet 1941. 12.sz.

MDK

Wälder Gyula

Épitő Ipar Épitő Müvészet 1927. nov. 15.
43-44. sz.

MDK

Wälder Gyula

1.

Bierbposta 44.1.

MDK

Wälder Gyula
ezüstérmet kapott

M. Képzőmüv. Egyesület... kirüntetései.
Képzőművészet, 1935. 12. l.

MDK

Wälder Gyula

Képzőművészet, 1935. 12.o. kép.

Wälder Gyula MDK

Pesti Hazai Tkptár pályatreve. Épitő Ipar, 1909. 4.sz. 29.l.

MDK

Waelder Gyula professzor

[redacted]M 1928. dec. 1. 177. l. [redacted] enkétje...

M. D. K.

WÄLDER Gyula építész

Tervei szerint alakították át a Veronika utcai Kálvária kápolnát (1937.)

Budapest müemlékei II; Bp. 1962. 310. l.

MDK

Wälder Gyula

müegy.tanár tervei szerint restaurálják a kápolnát 1937.

Schoen: A rózsadombi Kálvária kápolna. Magyar Főváros, 14.sz. 1939. ápr. 6. 5.l.

MDK

Waelder Gyula **épitész**

Folytatjuk a kö épitkezések listáját! Népszerü tudományos és techn. Napló 1932. jul.2o.

MDK

Wälder Gyula építész

Kotsis I: Adatok a bpi ...Műegyetemen folyó építészneveléshez. Építészhallgatóknak 6 l.

MDK

Waelder Gyula építész

A Szabadság tér rendezésére kiirt pályázat nyertesei
Épitő Ipar Épitő Müvészet 193o.jul.1.

MDK

Wälder Gyula építész

S: A parádi éttermi ép. tervpályázata. Vállalk. Lapja, 1933. aug. lo. 4.l.

M.D.K.

WÄLDER Gyula építész

(1884 - 1944)

Egri, szegedi, miskolci, komá-
romi épületek

Bp. Cisztercita templom, rendház
iskola
Madách sugárút torkolati komlokzata

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961. 317.

325.

Walder Gyula

Az egyetem utca 16. /Károlyi palota/
Henszlmann utcai homlokzatát tervezte 1934-ben.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1962.
100.1.

M.D.K.

234

[Wälder Gyula] épitész

Madách-téri épületeiről, melyekről mellesleg „két fehérlábu csokoládé elefántnak" is nevez, véleményére a szerző,

hogy annál "akármelyik lipótvárosi gőzmalom épülttén is több harmónia van és kellemesebb benyomást tesznek."

Jeszenszky Sándor: A Dunakorzó, az Erzsébethid és a tabáni fürdőváros ujjáépitése. Városi Szemle, 33. évf. 1947. 234.old.

MDK

Wälder Gyula építész, dékán

1930-31
1931-32

József nádor, 1938/39. 113. l.

MDK

Waelder Gyula építőművész

Szegeden a polgári iskolai tanarképző, annak gyakorló iskolája s egy nagy fiú és leány polgári iskola számara emelt barokk palotája.

Gróf Kebelsberg Kuno: A szegedi gondolat

Magyar Iparművészet, 1932.1-2.sz. 2-6.l.

Walder Gula, építén

M.D.K.

tervei szerint építettér fel az Erzsébet (később Madách) sugárút Tanács körúti indítását, melyre a 30-as években kiírt nagyjelentőségű pályázaton Árkay Aladár első díjat nyert.

Dercsényi Balázs: Árkay Aladár,
Bp. 1967. Akadémiai Kiadó

19. old.

MDK

Wälder Gyula, ép.

barokk-iskola tervet készitett.

Ybl Ervin: "Gróf Klebelsberg Kunó" Emlékkiáll. a Műcs.-ban 1933. - MIP.1933 44.l.

M.D.K.

Wälder Gyula professzor

Elgondolása az uj Tabánról.

Cikk: Milyennek álmodják a magyar épitőművészek az uj Tabánt? Irja Doromby A.

Nemzeti Ujság, 1934.dec.25.9.1.

MDK

"

Wálder Gyula

I.dijat nyert a Mecseken épitendő tüdőszanatorium tervpályázatán.

Ép.Ip.-Ép.Müv. 1931.ápr.1. 56.o.

MDK

Wälder Gyula, építész

1912. tanulmányutat tett Görögorsz.ban

N: Görög földön. Vas. Ujs. 23.sz. 1912. 464 l.

MDK

Wälder Gyula építész

Megfagyott Muzsikus extra száma a 39. évford.ra
1898-1937. III.1. torzképpel

MDE

Wälder Gyula müegy.tanár

Tantó Pál: Mérnök és épitész együttmük. a bp.i Dunahidak épitésében. Epitészet, 1942, 2.f.

5o.1.

MDK

Wälder Gyula építész

müegy.tanár

Kinevezték az O. Középitési Tanács tagjait.
MIÉM 1927. jul. 1. 99 l.

MDK

Wälder Gyzla építész

Corvin koszorut kapott

BIÉM. 1930. 41-42.sz. 168 l.

MDK

Wälder Gyula építész

A Közmunkatanács uj szakbizottságai. Nemz.Ujs. 1938.okt.23. 15 l.

MDK

Wälder Gyula ny.r.tenár épitész

Pr Józsefnüegyet. 1939/40. I. 9l.

W älder Gyula épitész. MDK.

A kispesti munkáslakóház-telep tervpályázatán.

A z épitendő munkáslakóház terveit 15o koronáért megvették.

Művészet, 19o8. 419. és 42o. 1.

Wälder Gyula MDK

épitész
Balatonszemesi Klubház

Mücsarnok 1934. dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

MDK

Wälder Gyula müépitész

Orszöszt 1935/36, 79 l.

MDK

Wälder Gyula müépitész

Orszöszt 1936/37. 115. l.

MDK

Wálder Gyula építészmérnök

kitüntetést kapott

MMÉEKözl 1943.márc.21. 48 l.

MDK

Wälder Gyula müép.

~~Ocsztkmé~~ O.Öszt.tanács tagjainak névsora 1941.

Orszöszt 1939/4o.

63 l.

MDK

Wälder Gyula építészmérnök

Építészmérnöki osztály. Pr József müegyet.
1939/40. II. 9. 1.

MDK

Wälder Gyula müépitész

Orszöszt tanácstag

Orszöszt. 1938/39. 91.1.

MDK

Wälder Gyula müépitész

Orszöszt tanácstag

Orszöszt 1937/38. 91 l.

MDK

Wälder Gyula müép.

O. Ösztöndijtanács tagjainak névsora. Orszöszt 1941/42. 71 l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

lágymámorra tervezett állandó kiállítási terület elgondolását ismerteti:

Padányi Gulyás Ferenc: Az állandó kiállítási terület kérdése...

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1928. 62. köt. 60. old. 3. ábra

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

második díjat nyert a szege-
di Fogadalmi templom, környé-
kének művészi kiképrésére kiírt
pályáraton.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1928. 62. hét. 38. old.

M.D.K.

146

Wälder Gyula, építész

1922-ben terveket készitett Batthányi herceg Disz-tér 3. sz. - XVIII. sz. közepén épitett ei a XIX. sz. elején klasszicisztikus átalakuláson átment palotájának neobarokk modoru átépitésére, de a megbirást nem ő, hanem egy bécsi ipar művész kapta, aki Wälder művészi barokkja helyett hűvös, semmitmondó homlokzatot terverett.

Vámos F.: Budapest város képének átalakulása József nádor korától napjainkig.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp.
1926. 60. kök. Havi Füzetek, III. évf. 9-12. sz.
146. old. mindhárom állapot képe a 150. o.

M.D,K,

Wälder Gyula, építész, tanár

tervezte Khérndl Antal műegyetemi tanár síremlékét a Farkasréti-temetőben. A sírkövön levő relief Bory Jenő szobrász munkája

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1929. 63. köt. 294. 1 szöv. ábra

M.D.K.

Wälder Gyula, építész, tanár

működését és építészeti teljesítményeit „mint a magyar építészet konzervatív szárnyának e ma légkitűnőbb formaművészének" - műveit, valamint azt a hijelentését, hogy „a népművészetben rejlő energiaforrásoraik építészetkulturális jelentőségét kell figyelembe venni" - szerző, a Bierbauer Virgil előadása nyomán hialakult vitában, „mint építészetünk jövő hialakulásának irányát" emeli ki.

Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1929. 63. hót 54. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

készítetette Kossalka János Horthy-hid pályázaton első díjat nyert tervének építészeti részét. Szerző a lánchidarnak ezt az alakját - ami Széchényi idején még kórszerű volt - később már idejét multnak minősíti. [A Horthy, - ma Petőfi-hid nem is eszerint a terv szerint épült meg.]

Magyar Vilmos: Hidépítés és építőművészet

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1930. 64. kot. 327. old. rajzmellékl. 10. ábra

MDK

Wälder Gyula

Béke a KMT-ben. Pesti Napló, 1935. máj. 19. 17.l.

Wälder Gyula MDK

épitész

Borsodnádasdi templom. kisoltár

Borsodnádasdi templom,Karzat

Borsodnádasdi templom belseje I-II.

Borsodnádasdi templom.Szószék
Borsodnádasdi templom

Műcsarnok 1934. dec. 1935. jan.

Jubileumi kiállitás

Wälder Gyula MDK

épitész
Balatonszemesi Klubház

Mücsarnok 1934 dec. 1935. jan.
Jubileumi kiállitás

Wälder Gyula

Az Irodalmi és Művészeti Tanács kinevezett és hivatalos tagja.

Képzőművészet, 1934. 187.oldal

MDK

Wälder Gyula épitész

Egyetem u.6. egykori Károlyi palota.
1934. Kaplony utcai homlokzatát épiti

GenZakBpest. Kézirat. 36.l.

MDK

Wälder Gyula épitész

Veronika-utca Kálvária kápolna. 1937-ben renoválta és a homl.t.ornyot tervezte

Genthon-Zakriás Bpest. Bp.müeml.jell. épitm.jegyzéke. Kézirat, 1943. 34. l.

Wälder Gyula, építész M.D.K.

vállalta önzetlenül Kandó Kálmánnak a Kerepesi temető ben felállitott siremlékét.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1936. 70. kót. 335. old. 1 szöv. á

M.D.K

WÄLDER Gyula építész
(1884-1944)

Bp. Lisztvicita templom és rendházi
Eger, szálloda, pastaház, sihet-
nemna intézet, polgári iskola
Madách tér lérházcsoport.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magy r müvészet 1800-1945.
Bp. 1962. 269, 372, 373. l.

Wälder Gyula

MDK

II.dij

Ybl Ervin: A szegedi Fogadalmi templom környékének pályatervei.
Budapesti Hirlap 1928. jun. 13.

Wälder Gyula MDK

Jubiláris épitészeti kiállitás a Mücsarnokban.
Épitőmesterek Lapja. A Munkaadó. 1934. dec. 13.

Wälder Gyula

MDK

II. dij

A szegedi fogadalmi templom-tér rendezésére kiirt tervpályázat.
A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye 1928. II. 19.53.o.

MDK

Wälder/müép.

/Reprezentativ középületek, templomok alkotója és intim családi házak és villák tervezője.

Pipics Zoltán dr.: A képzőművészek egyesületének jubileumi kiállítása. -Uj Magy.1934 dec.8. 21.1.

Műcsarnok.

MDK

Wälder Gyula építőművész

Vállalkozók Közlönye, 1909. márc.10. 2. l.

Az építészi rajzokról.

SPORT

Ma fejeződnek be a magyar-olasz vívómérkőzések

Hétfőn délután a Műegyetemen az olasz főiskolás tőrvívók 14:2 arányban legyőzték a magyar főiskolás tőrvívókat. Az olaszok még mindig művészei a szúrófegyvereknek és a magyar csapatból csak Pajócz tudott két győzelmet szerezni Pinton és Tamborra ellen, Mangiarotti és Bocchino minden mérkőzését megnyerte, Bedő, Berzsenyi és Fillippini — bár jól tartották magukat — győzelem nélkül maradtak.

A főiskolás magyar-olasz vívómérkőzéseket ma délután 5 órakor a Műegyetemen epével folytatják, majd később a kardvívók mérköznek. Ezzel be is fejeződik a magyar-olasz vívómérkőzések sorozata.

Tegnap még a kosárlabdázók is mérkőztek, az olaszok félidőben 13:11-re vezettek és végül 31:17 arányban győztek.

Az Ujpest ellen is vizsgálat indult

Ismeretes, hogy *az MLSz miniszteri biztosa 1000 pengő pénzbüntetésre ítélte a Hungáriát*, mert téli túráján nem tartotta be az előírásokat s a túrát az OTT-nak és MLSz-nek be nem jelentett személy vezette. Most *az Ujpest ellen is* vizsgálat indult *hasonló okból.*

DERBY-FŐPRÓBÁK AZ ÚJPESTBEN ÉS A FERENCVÁROSBAN

Az első tavaszi futballderbyt az *Ujpest* és a *Ferencváros* vasárnap délután 3 órakor játssza *Ujpesten.* A mérkőzés vezetésére a futballbírótestület *Kiss M.* Ernőt küldte ki, határbírókul pedig *Dobronayt* és *Szőke II*-őt. Tehát *teljesen fiatal gárda fog bíráskodni* ezen a fontos mérkőzésen.

A csapatok nagyon komolyan készülnek. Mind a két csapatban *csak a csatársor tekintetében vannak problémák.* Ezeket a mai és holnapi főpróbán igyekeznek megoldani. Az *Ujpest* ma a Testvériség ellen játszik kétkapus tréningmérkőzést, míg a *Ferencváros* — miután ma az Üllői úton válogatott tréning lesz — főpróbáját *csak holnap, csütörtökön* tartja valószínűleg *a Ferencvárosi Vasutasok pályáján*, ellenfele a *HEAC* lesz.

A többi mérkőzés bírái: *Hungária—Taxi* (március 15.) Moldoványi, *Hungária—Kassa* Temesfői, *Gamma—Törekvés* Palásti, *Taxi—Elektromos* Siklós, *Kispest—Bocskai* Kékesi, *Haladás—Szeged* Rubint.

Az úszók vasárnaptól használhatják a Nemzeti Sportuszodát

A Nemzeti Sportuszoda fedett uszodájában javítási munkálatok folynak, hogy a medence oldalán keletkezett repedéseket eltüntessék. Most a kultuszminiszter úgy rendelkezett, hogy az úszók vasárnaptól, március 17-től kezdve a Nemzeti Sportuszoda nyitott medencéjét tréningre a javítások tartama alatt is használhatják.

Feldmann Gyulát agyvérzés érte, de már jobban van

A *Hungária* tegnapi tréningjén minden előzmény nélkül *rosszul lett a Hungária trénere, Feldman Gyula, a sokszoros válogatott hátvéd*, akinek nagy szerepe van a Hungária mostani élrejutásában. *Feldmann maga is résztvett a tréningben* és a labdaátadást gyakorolta a játékosokkal, amikor *elszédült* és csak Turay támogatásával tudta elhagyni a pályát. Kint rosszul lett, *a mentők a futballisták szanatóriumába szállították.*

Ma délben érdeklődtünk állapota iránt s közölték velünk, hogy *Feldmann állapota javult*, a vérzés megállott, jobban van, úgyhogy *lehet bízni a felgyógyulásában.*

SZÍNHÁZ

Felszámol a Fővárosi Operettszínház Rt.

A *Fővárosi Operettszínház Rt. felszámol.*

A színház valaha *Bálint* Dezső tulajdona volt s halálával a tulajdonjog átszáll az örökösökre, akik a színházat bérbeadták egy részvénytársaságnak. A társaság részvénytöbbsége *Ben Blumenthalé* volt. (Ez volt a Fővárosi Operettszínház Rt.) *Blumenthal* később eladta a részvényeket egy konzorciumnak, amelynek látható feje dr. *Gellért* Áron ügyvéd volt, ez a konzorcium pedig esetenkint jelentkező színházigazgatóknak adta bérbe a színházat.

A *bérbeadási láncolat* végeredményben súlyosan nehezedett a színházat bérlő igazgatókra: mindegyik bérbeadó keresni akart s így a színház *bruttó bevételének körülbelül 18 százaléka kellett az igények kielégítésére.* Mindez elvitt a bruttó bevételből 10 százalékot, de oda kellett adni a ruhatárak és mellékjövedelmek egyrészét is, ami körülbelül újabb 8 százalékot jelentett.

Ez a szerződés *végre lejárt*, a színház felszabadult a nyomasztó anyagi teher alól s most bruttó jövedelmének mindössze *8%-át fizeti bérleti díjnak*, ami arányban is áll a teherviselőképességével. Ez a magyarázata annak, hogy a színház jelenlegi igazgatója anyagilag is eredményesen tud dolgozni, míg az elmult évek során egy-egy balsiker már elegendő volt ahhoz, hogy az igazgató összeroppanjon a terhek súlya alatt.

A *Fővárosi Operettszínház Rt.* most megkezdte a felszámolását s ezzel még emléke is eltűnik. A *lánc* megszakadt s most már csak a *Bálint*-örökösök és a színházat bérlő igazgató közt várnak még egyes kérdések rendezésre.

Kificamodott Mezey Mária válla

Sajnálatos baleset érte *Mezey* Máriát, a Vígszínház kiváló művésznőjét: tegnapelőtt este autóba akart szállni, de megcsúszott, elesett és *kificamodott a jobbválla.* A Rókus-kórházban bekötözték. Az éjszakát nyugtalanul töltötte, de szerencsére *ma már olyan jól érzi magát*, hogy felkötött karral megjelenhetett a »Nem vagyunk házasok« című Pesti Színházbeli ujdonság próbáján is.

Mezey Mária

A *Magyarország* munkatársa a próbán beszélt a művésznővel, aki a következőket mondta:

— Balesetem miatt el kell halasztanunk március 20-ára az új darab bemutatóját, mert felkötött karral nem jelenhetek meg a színpadon.

*

A balesettel kapcsolatban a *Vígszínház* igazgatósága annak a közlésére kért fel bennünket, hogy a »Nem vagyunk házasok« című darabhoz *előre váltott jegyek érvénytelenek;* a színház *visszaváltja* őket, illetve *átcseréli.*

Filmsajtóbemutató

Péntek délben mutatja be az UFA az Uránia filmszínházban a sajtó képviselői előtt Hannelohre Schrott és Paul Hörbiger főszereplésével a »Kitty és a világkonferencia« c. filmet, amely egy előkelő svájci szállóba viszi a nézőt. A szállóban lázas izgalommal készülnek a másnap megnyiló világgazdasági konferenciára.

Népszövetségi világbonyodalmak oldódnak meg a vásznon, de a legsúlyosabb bonyodalom egy ifjú pár szerelme körül támad. A világprobléma ugyanúgy, mint az ifjú pár problémája, happy enddel érnek véget.

(*) Irene Dunne és Charles Boyer játszanak *Ha eljön a holnap* című új filmben, amelynek csak a minap volt a newyorki bemutatója. A filmet az *Universal* hozza forgalomba.

(*) Beteg a Nemzeti Színház irodája. Néhány nappal ezelőtt ágynak dőlt *Liszt* Nándor, a Nemzeti Színház titkára. Tegnap *Farkas* Imréné titkárnő és *Lovas* Emilia gépírónő jelentett beteget. Beteg a Nemzeti Színház irodája...

(*) Új bakfissztár. Az új bakfissztár Gloria *Jean*, aki még jóval innen van a tizenhatodik életévén. Hír szerint mégis a legkiforrottabb és legrutinosabb színésznők egyike. Első filmjét, a *Kis csitrit*, Amerikában meleg szeretettel fogadták.

A Kormányzó az Operában

A kormányzó tegnap este végighallgatta az Operában Respighi »A láng« című dalművét és elismerését fejezte ki az együttes kitünő játéka felett.

Új darabot írt Vaszary Gábor

Muráti vagy Mezey?

Vaszary Gábor három nap mulva fejezi be *új háromfelvonásos vigjátékát*, melynek még nincs végleges címe. Szakított a bohózatokkal; mint mondta: ómaga se szerette »ezeket a túlságosan hig darabokat«.

Vaszary Gábor

A vígjátékot a *Vígszínház* adja elő, előreláthatólag még ebben a szezónban. Annyi máris bizonyos, hogy a női főszerepet *Tolnay* Klári, a férfi főszerepet *Ajtay* Andor alakítja; két fontos női szerep eljátszására *Muráti* Lilit és *Mezey* Máriát kombinálják.

Mi lesz nyáron a cseretársulatokkal?

Két körzet + Pestkörnyék

Az *A-osztályú cseretársulat igazgatói* megegyeztek abban, hogy a nyári színházi szezónt felváltva *Pestszenterzsébeten, Kispesten, Ujpesten* töltik társulatukkal. A Pestkörnyéken kívül mind a négy A) osztályú igazgató ellátogat színészegyüttesével *Hódmezővásárhelyre és Egerbe* is.

A B) csoport igazgatói úgy határoztak, hogy a nyári állomásokat nem látogatják mind a négyen, hanem csak ketten-ketten. *Beleznay-Unger* István és *Thuróczy* Gyula Ungváron, Nyíregyházán, Sátoraljaujhelyen, Békéscsabán, *Jakabffy* Dezső és *Inke* Rezső társulata Veszprémben, Nagykanizsán, Cegléden, Gyulán fog szerepelni.

(*) Mály Gerő mint borbélysegéd. A napokban kerül bemutatásra *Csepreghy* Jenő rendezésében a »*Pénz beszél*« című új magyar film, amely *Mály* Gerőnek újabb hálás szerepet ad: egy borbélysegédet játszik és az az álma, hogy valaha önálló műhelye legyen. Az álom valóra válik, de addig rengeteg tréfás bonyodalom kacagtatja meg a közönséget. A film női szerepét *Dayka* Margit játssza.

Színházak műsora

OPERA: Faust (½8). — **NEMZETI:** Uj haza (IV. bérlet, ½8). — **KAMARA:** Feleség (8). — **VIG:** Álomlovag (S. bérlet, 8). — **PESTI:** Fenség, fizetek! (8). — **VÁROSI:** Nincs előadás. — **MAGYAR:** Nincs előadás. — **BELVÁROSI:** Espresso (főpróba, 8). **ANDRÁSSY:** Mandragora (8). — **FŐVÁROSI OPERETT:** Handa-banda (8). — **ROYAL:** Bombaüzlet (½9). — **PÓDIUM:** Ami az élő tárlatból kimaradt (9). — **KAMARA VARIETÉ:** Orfeum a pokolban (½6, ½9). — **KOMÉDIA:** Hendy-Bendy (½9). — **ERZSÉBETVÁROSI:** Az asszony verve jó (½6, ½9). — **JÓZSEFVÁROSI:** Farsang tündére (½6, ½9). — **KISFALUDY:** Pozsonyi lakodalom (½6, ½9).

Mozik műsora

Rövidítések: Sz = Szombat. V Ü = Vasárnap és ünnepnap. M = Matiné.

ADMIRÁL (353—707): **Isten vele, tanár úr!** (Robert Donat) (½4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is.) Március 15-én d. e. ½10 és ½12-kor: **Gyimesi vadvirág.** Vasárnap d. e. ½10 és ½12-kor: **Tarzán és fia.** — **ALKOTÁS** (355—374): **A milliomos szobalány** (Olivia de Havilland). (½4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is.) Vasárnap d. e. 11-kor: **A 3 betyár** (3 Ritz). — **ATRIUM** (154—924, 158-034): **Párbaj semmiért** (Csortos) (½6, ½8, ½10; Sz V Ü ½4-kor is). — **BELVÁROSI** (284—563): **Isten vele, tanár úr!** (Robert Donat). 4, 6, 8, 10; V Ü. jobbterem 2 kor is; balterem 3, 5, 7, 9.) — **BROADWAY** (144—212): **Asszonyok szállodája** (Linda Darnell). (½4, ½6, ½8, ½10; Sz V Ü ½2-kor is.) — **BUDAI APOLLÓ** (351—560): **Hófehérke és a hét törpe.** (½5, ¾7, 9; V Ü ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.) — **CAPITOL** (134—337): **Halálos tavasz** (Jávor) (**Mindennap: d. e. ½11, d. u. ¾1, 3, ¼6, ½8, ½10.**) — **CASINO** (383—102): **Második hétre** prolongálva! **Füszer és csemege** (Jávor Pál). (½6, ½8, ½10; Sz V Ü ½4-kor is.) — **CITY** (111—140): **Asszonylázadás** (Marlene Dietrich) (½6, ¾8, ½10: Sz V Ü ½4-kor is). — **CORSO** (182—818): **Erdélyi kastély** (Tasnády Fekete Mária) (½6, ½8, ½10; Sz V Ü ¼4 órakor is). Vasárnap d. e. ½12-kor: **Anla Suli-matiné.** — **CORVIN** (139—584, 138—988): **Nősténytigris** (Katherine Hepburn). (½4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2 órakor is.) — **DAMJANICH** (134—803): **Operabál** (Paul Hörbiger) (¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü 2, 4, 6, 8, 10). — **DÉCSI** (121—343, 125—952): **Füszer és csemege** (Jávor) (6, 8, 10; Sz V Ü 4-kor is). — **ELIT** (114—502): **Garszónlakás kiadó** (Turay Ida) (4, 6, 8, 10; V Ü 2-kor is). — **FORUM** (189—707, 189—543, 188—528): **Vágyak asszonya** (Marcelle Chantal) (5, ½8, ¾10; szombat, vasár- és ünnepnap 3, ½6, ½8, 10). — **GLÓRIA** (144—800): **Operabál** (Paul Hörbiger) (½5, ¾7, 9; Sz ¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is). — **HIRADÓ FILMSZINHÁZ** (222—099): **Magyar, Fox, Metro, Ufa és rajzos hiradó. Az Alföld öntözése** (kultúrfilm). **Színes rajzfilm** (Folytatólagos előadások 10—24 óráig) — **HOLLYWOOD** (142—455): **Tarzan és fia** (Weissmüller) (½4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is.) Vas. d. e. ½11-kor: **Az örök csavargó** (Mickey Roney) — **IPOLY** (292—626): **Francia négyes** (Sacha Guitry). (¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is.) — **JÓZSEFVÁROSI** (134—644): **Isten vele, tanár úr!** (Robert Donat). (Előadások kezdete: ¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2 órakor is). — **KAMARA** (144—027): **A négy toll** (Mindennap délelőtt ½11, délután ¾1, 3, ½6, ½8, ¾10 órakor). — **KULTÚR** (386—193): **Operabál** (Paul Hörbiger) (5, ½8, ½10; V Ü ½2, ¾4, ½6, ½8, ½10). — **LLOYD** (113—994): Potyautas (Fernandel) (4, 6, 8, 10; V Ü 2-kor is.) — **NYUGAT** (127—162): **Hófehérke és a hét törpe** (Walt Disney) (4, 6, 8, 10; V 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.) — **ODEON** (422—785): **Francia négyes** (Sacha Guitry). (Folyt. előad.: ½5, ¾7, ¼10; Sz ¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is.) — **OLYMPIA** (421—588): **Isten vele, tanár úr!** (Robert Donat). (Mindennap: d. e. ½11, d. u. ¾1, 3, ½6, ½8, ¾10). — **OMNIA** (130—125): **Asszonylázadás** (Marlene Dietrich) (5, ½8, ½10; Sz V Ü 4, 6, 8, 10). — **ORIENT** (114—926): **Francia négyes** (Sacha Guitry) (½5, ¾7, ¼10; V Ü ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10). — **PALACE** (221—222): Negyedik hétre prolongálva! **Várlak!** (Iréne Dunne) (Mindennap d. e. 11, d. u. 2, 4, 6, 8, 10). — **PÁTRIA** (145—673): Prolongálva! **Bercsényi huszárok** (Csortos) (4, 6, 8, 10; V Ü 2 órakor is.) — **PHÖNIX** (144—454): **Vihar Ázsia felett** (Conrad Veidt) (Folyt. előadások: Mindennap d. e. 11, d. u. 1, 3, 5, ½8, ½10). — **RÁDIUS** (122—098, 120—564): **Párbaj semmiért** (Somlay) (½6, ½8, ¾10; Sz V Ü ½4-kor is). — **RIALTÓ** (139—497): **Operabál** (Paul Hörbiger) (d. e. 11, d. u. 1, 3, 5, ½8, ½10; Sz V Ü d. e. 10, 12, d. u. 2, 4, 6, 8, 10). — **ROYAL APOLLÓ** (222—002): **Erdélyi kastély** (Tasnády Mária) (½6, ½8, ¾10; szombat, vasárnap és ünnepnap 4, 6, 8, 10). — **SAVOY** (146—040): **Potyautas** (Fernandel). (¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is.) — **SCALA** (114—411): **Rajongás** (F. Grawey) (½6, ½8, ¾10; Sz V Ü 3-kor is). — **SIMPLON** (268—998, 268—999): **Garszónlakás kiadó** (Turay) (¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü ½2-kor is). — **STUDIÓ** (140—840): Harmadik hétre prolongálva! **Pygmalion** (Leslie Howard) (Mindennap d. e. 11, d. u. 2, 4, 6, 8, 10). — **TIVOLI** (123—049): **A préri kapitánya** (Randolph Scott) (Folytatólagos előadások: ½5, 7, ½10: Sz ¾4, ½6, ¾8, ¾10; V Ü ½2-kor is.) — **TURÁN** (120—003): **Isten vele, tanár úr!** (Robert Donat). (4, 6, 8, 10; V Ü 2-kor is.) Vas. d. e. 11-kor: **Honolulu** (Eleanor Powell). — **URÁNIA** (146—046): Második hétre prolongálva! **Robert Koch** (Emil Jannings). (5, ½8, ½10; Sz V Ü ¾3-kor is.) Vas. d. e. 11-kor: Friedrich Ernst Prinz von Alten-Sachsenburg előadása: **Expedíció Mexikóban.** — **VESTA** (222—401): **Operabál** (Paul Hörbiger). (D. e. 11, d. u. ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10; V Ü d. e. 11, d. u. 3, 4, 6, 8, 10.)

Negyvennyolc pályázó húsz mázsa tervrajzot küldött be a Központi Városháza újjáépítésére

A Vigadóban állítják ki a terveket, májusra dönt a birálóbizottság

A budapesti központi városháza újjáépítésére kiírt tervpályázat iránt a magyar tervezőépítészek körében rendkívül nagy érdeklődés nyilvánult meg. *Negyvenöt pályázatot személyesen* nyujtottak be a főváros magasépítési ügyosztályában a pályázók, *kettőt postán, egyet pedig ugyancsak postán, de külföldről: Münchenből küldtek.* Ez az utóbbi pályamunka sokáig hevert a vámházban és elkésve érkezett, utólag azonban megállapították, hogy a pályázó kellő időben adta munkáját postára, tehát *ez is résztvesz* a pályázaton.

Húsz mázsa tervrajz

A magasépítési ügyosztályban a beérkezett pályamunkákat *alig tudták elhelyezni.* Nemcsak az ügyosztály ülésterme lett tele a pályázatokkal, hanem még *Friedrich* Lajos tanácsnok hatalmas dolgozószobájában is alig lehet járkálni, mert a székeken, az asztalokon, a földön magasra felhalmozva hevernek a pályamunkák. *Negyven-ötven kiló a súlya egy-egy pályázatnak,* annyiféle melléklettel, tervrajzzal szerelték fel a tervezők, de van súlyosabb is. *Több, mint 20 mázsa tervrajzot, leirást kell majd a birálóbizottságnak áttanulmányoznia.*

A pályázók névsora

Ma délelőtt *Szendy* Károly polgármester elnöklésével *a birálóbizottság felbontotta, átnézte* a pályázatokat.

A *48 pályázó névsora* a következő: *Gyenes* Lajos, dr. *Rados* Jenő (két terv), *Weichinger* Károly, *Winkler* Oszkár és *Pótsa* J., *Zombory* József, *Gregersen* Hugó, vitéz *Martsekényi* Imre, *Váczy-Hübschl* Kálmán, *Maróti* Géza, *Horváth* László Elemér, *Nagy* Márton, *Lauber* László, *Preizitsch* Gábor, *Hejsa* Károly, *Wälder* Gyula, *Major* Máté, *Janáky* István, *Krompecher* László, *Horváth* Szabolcs (két terv), *Wanner* János, *Wigan* László, *Körmendy* Nándor, *Medgyasszay* I.—*Fischer* J., *Irás* Béla, *Frey* Gyula, *Gerlóczy* Gedeon, *Riehmer* Pál—*Árkay* Bertalan—*Hönsch* László, *Schall* József—*Weltzl* János és *Tatai* György, *Tóth* Imre és *Müller* Antal, *Halász* András, *Schöhmer* Ferenc és Ervin, *Misley* Sándor és *Hübner* Tibor, *Lechner* Loránt, Kamill és Ödön, *Hack* Győző, *Rimanóczy* Gyula, *Pogány* Móric, *Kollár* Gyula, *Lehoczky* György, *Henny* Ferenc, *Heim* Ernő és *Sztojka* József, *Bartalits* Emil, *Olgyay* György, Aladár és Viktor, *Ébner* Miklós, *Berneczky* Sándor, *Sebestyén* Endre, *Szentgyörgyi* Károly.

A pályamunkák megtekintése a koradélutáni órákig tartott. Nyomban megállapították, hogy *sok időbe telik,* amíg a magasépítési ügyosztály mérnökei megállapíthatják, megfelelnek-e a pályamunkák az előírásoknak. *Legalább egy hónapig eltart,* míg a pályázatokat kiállításra feldolgozzák, előkészítik. Eredetileg arra gondoltak, hogy a városházán teszik majd szemlére a beérkezett terveket, de nagy terjedelmük miatt a *Vigadó kistermében állitják majd ki a nagyközönség számára az új központi városháza terveit.* Külön előkészítő bizottság vizsgálja majd át a beérkező pályázatokat, javaslatot tesz és azután kerül sor a pályázatok *elbirálására. Május előtt ez nem várható.*

A bizottság egyes tagjai nyomban átvizsgálták a pályázók névsorát. Megállapították, hogy *a negyvennyolc pályázó között hat zsidó van.*

Az első impresszió

Mint ilyenkor szokásos, a szakemberek a legnagyobb érdeklődéssel kezdték tanulmányozni a pályaterveket. A *Magyarország* munkatársa beszélt a birálóbizottság néhány tagjával, akiknek egybehangzóan az volt a nézetük, hogy sajnos, egy-két kivételtől eltekintve, *a pályázók legnagyobb része félreértette feladatát és nem használható tervet nyujtott be.*

Általában, mint munkatársunknak mondották, *a fiatalabb építészgeneráció nem tudott megbirkózni a hatalmas feladattal.* Természetesen nem volt módunk megállapítani, hogy valóban így van-e ez, de annyi bizonyos, hogy a birálóbizottság tagjainak tekintélyes része *az első pillanatban ezt a nézetet vallja.* A nagytekintélyü, neves építészek közül is csalódást okozott néhánynak a pályázata. Első pillanatra legjobban tetszett *Wälder* Gyulának a pályázata: *a központi városháza károlykörüti frontját összhangba igyekezett hozni a Madách-téri házak frontjával.*

Az evangélikus templom felé eső részen hatalmas *tornyot* tervezett *Wälder* Gyula. (Általában a legtöbb pályázó az épület valamelyik részére *tornyot* tervezett. *Ezt a tornyot irattárnak használnák,* a főváros legfontosabb okmányainak megőrzésére.) A tervrajz feltünteti *a Semmelweis ucca folytatását* is. A Semmelweis uccát ugyanis át fogják vezetni a központi városháza mai telekkomplexumán. *Tizenkétemeletes házsorok szegélyezik majd* a meghosszabbítást, a földszinten üzlethelyiségekkel.

Wälder a városház egyik udvara alatt hatalmas autóparkozó helyet tervezett, a földalatti parkozóhelyre a Semmelweis uccából futhatnának le az autók, anélkül, hogy a Semmelweis ucca forgalmát a legkisebb mértékben is zavarnák, a parkozóhelyről pedig ugyancsak lejtős úton futnának ki az autók a Semmelweis uccába és folytatnák útjukat.

Sok tanulmányozója volt *Lauber László tervének.* Ez a terv is tetszett a birálóbizottság számos tagjának. Természetesen csak a részletek megvizsgálása után állapíthatják meg azt, melyik a legmegfelelőbb terv, amely kivitelezésre alkalmas. *Májusra remélhetőleg eldől ez a kérdés.*

Bontás, építés

Szendy Károly polgármester mindent elkövet, hogy a központi városháza újjáépítéséhez *mielőbb hozzákezdhessenek.* A részletes építési tervek megvannak. *A károlykörüti frontot részletekben bontják majd le és ugyancsak részletekben építik meg,* úgyhogy az újjáépítés egész ideje alatt zavartalanul folyhat az adminisztrációs munka a központi városházán.

Pakots György

Bartók Béla megbetegedett

Holnapi hangversenyét lemondta, de amerikai útját nem halasztja el

Bartók Béla, a kiváló zeneszerző, *tegnap magas lázzal megbetegedett.* Orvosai először azt hitték, hogy futó influenzáról van szó és tegnap este még úgy volt, hogy a holnapra kitűzött hangversenyen résztvesz. Ma azonban a láz nem csökkent, úgyhogy *a művész kénytelen volt lemondani a hangversenyen való részvételt.*

Érdeklődtünk aziránt, hogy ez a betegség befolyásolja-e *Bartók* Béla tervezett amerikai útját. Azt az információt kaptuk, hogy *az amerikai turnét nem halasztja el Bartók* és amint ez a múló természetű betegség elmúlik, hajóra száll.

Súlyos autobuszszerencsétlenség az Aréna úton

Súlyos autobusz-szerencsétlenség történt ma délben félkettőkor az *Aréna* út és a *Szondy* ucca sarkán. *Két 20-as jelzésü autobusz összeütközött és több utas megsérült.*

Budapest felől *Ujpest* felé haladt a *BX 503 rendszámú autobusz,* amelyet *Strohmayer* Antal sofőr vezetett. Szembe jött vele a *BX 508 rendszámú kocsi,* amelynek volánja mellett *Czakó* Sándor sofőr ült. Amikor a Szondy ucca felé értek, hirtelen *a két autobusz közé került a BF 800-as rendszámú magánatuó,* amelyet *Rapaika* Árpád műszerész vezetett.

A két autobusz-sofőr, hogy az összeütközést elkerülje, félrerántotta a kormányt. *A magánautóval nem is ütköztek össze, de a két autobusz egymásnak rohant.*

A kocsik ablakai betörtek, az utasok egymásra zuhantak, nagy csődület támadt, az összetört koesikban ajjgattak az emberek, sikoltoztak a nők. A rendőr kihívta a mentőket. Kiderült, hogy *legsúlyosabban Böhm Jánosné 29 éves asszony sérült meg.*

A szerencsétlen fiatalasszony karján vitte 21 hónapos *György* nevű kisfiát. *Mindketten igen súlyos belső sérüléseket és töréseket szenvedtek.* Megsérült továbbá özv. *Verbánszky* Istvánné 44 éves háztartásbeli asszony, *Hajnal* Jenő 45 éves villanyszerelő medencecsonttörést, *Vadász* Istvánné 42 éves varrónő súlyos zúzódásokat és belső töréseket szenvedett.

A mentők mindannyiukat a *Rókus* kórházba vitték. *Három könnyebb sérültnek* a helyszínen nyujtottak első segélyt. A rendőrségről kiszállt a helyszínre a baleset-járőr, hogy megállapítsa a szerencsétlenség pontos körülményeit.

A török államfő és a szövetségesek hadseregparancsnokainak tanácskozása

Ankara, március 13. *(Reuter.)* **Izmet Inönü török köztársasági elnök kedden külön-külön fogadta Mitchelle tábornagyot és Jaunaud tábornokot, a szövetségesek közelkeleti haderejének parancsnokait. A kihallgatáson résztvett Szaradzsoglu török külügyminiszter is.** *(MTI)*

Veszély nélkül elvonul a jég a Dunáról

Nem kell belvizektől sem tartani

A tavaszi olvadásokkal kapcsolatban ma délután a földmívelésügyi minisztérium vízrajzi intézete a következő megnyugtató tájékoztatást adta a *Magyarország*-nak:

— Tegnapról-mára újabb örvendetes változás következett be a Dunán. A jég már lecsúszott az 1837-es folyókilométerig, *torlódás a Duna magyar szakaszán szerencsére sehol nincs.* Hasonlóan jó híreket kaptunk a Drávától is, a jégzajlás ott is megindult és normális lefolyású. Jugoszláviában is enyhe tavaszias az időjárás, amely elősegíti a jég lassú gyengülését és levonulását. A Tiszán is megnyugtató a helyzet. A folyókon tehát *árvízveszéllyel számolni nem kell.*

Megkérdeztük a vízrajzi osztályt, hogy a földeket borító vastag hótakaró olvadásával kapcsolatban kell-e belvizekre számítani?

— Etekintetben is megnyugtató a helyzet — hangzott a válasz. — Valamennyi ármentesítő társulat készen áll a belvizek átemelésére és levezetésére. Éppen ma délben tartott ülést a központi árvédelmi bizottság, amelyben nemcsak a földmívelésügyi minisztérium, hanem a honvédelmi minisztérium és a belügyminisztérum kiküldöttei is helyetfoglalnak. Az ülésen az ármentesítő társulatok képviselői bejelentették, hogy a *szivattyútelepek készenlétben vannak.*

— Természetesen most is megtörténnik majd, hogy az alacsonyabban fekvő részeknél lokális kellemetlenségeket okoz az olvadás következtében felgyülemlő belvíz. Különösen a főváros környékének azon részei kerülnek majd víz alá, amelyek már egy nagyobb záporesö alkalmával is a tűzoltószivattyúk segítségét kérik. Ezek azonban helyi jellegü kellemetlenségek maradnak, már jó előre gondoskodás történt, hogy a felgyülemlő belvizek országos vonatkozásokban számottevő kárt ne okozzanak.

A szerkesztésért felelős:
DR. SZVATKÓ PÁL
főszerkesztő
Szerkesztő: DARVAS JÁNOS
Felelős kiadó: DIETZGEN GÁBOR
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VII. kerület, Rákóczi-út 54. szám
Telefonszám: *222-630, *222-220
Megjelenik naponta
Előfizetési ár egy hóra 2.— pengő
Jegypénztár, hirdetési, előfizetési, utazási és könyvosztály: VII. kerület, Erzsébet-körút 18—20
KIADJA A MAGYARORSZÁG NAPILAP R.-T.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem adunk vissza

INGATLAN

BÉRHÁZ

NAGYADÓMENTES, háromemeletes, **kitünő** bérház, összkomfortos lakásokkal, **tizenegyezer** hozammal, **százhetvenezerért,** kedvező vétel. **Prohászka, Mária-utca huszonkettő.** Tel.: 133-806.

JÓL JÖVEDELMEZŐ félbérházak exponált helyeken **sürgősen eladók. Prohászkánál, Mária-utca huszonkettő. Telefon:** 133-806.

ADÓMENTES (maximálisan), ötemeletes, remek bérház 1—2—3 szobás, teljes komfortos lakásokkal, 19.000 bérhozam, egyszázkilencvenezerért eladó. Átvehető 120 ezerrel. **Szücs házíroda. Népszinház-u. 25. 136-598.**

BUDAI, adómentes, kettőemeletes luxusbérvilla, nagy lakásokkal, háromszázas parkban, garázzsal, olcsón 120.000. Székely, Beniczky-utca 3. III. 8.

VILLA

VÁR OLDALAN impozáns, masszív magánpalota, 1×6, 1×5 szobás, összkomfortos, főúri lakással, házmesterlakással, 85.000-ért. **Dr. Hegyi.** T.: 139-683.

KETTŐSZÁZÖTVENÖLES, dúsantermő gyümölcsösben, **Budán,** adómentes, emeletes bérvilla, összkomfortos lakásokkal, **négyezerhatszáz** jövedelemmel, **ötvenháromezerért. Prohászka, Mária-utca huszonkettő.** Telefon: 133-806.

TIZSZOBÁS, adómentes, komfortos villa, **kétholdas** gyümölcsösben, **Rákosszentmihályon,** panziónak, üdülőnek alkalmas, **huszonötezerért sürgősen** eladó, **tizezerrel** átvehető. Megbizott: **Prohászka, Mária-utca huszonkettő.** Telefon: 133-806.

BÉRVILLA adómentes, emeletes. Thököly-útnál, **ötezer** jövedelemmel, **ötvenezerért,** feltételekkel **sürgősen. Prohászka.** T.: 133-806

CSALÁDIHÁZ

RÁKOSPALVÁN, villaszerü, kettőszobás, teljes komfortos, adómentes, házmesterlakással, mosókonyha, tizenegyezerért. — Üzlethaz, fűszerüzlettel, borbélyüzlettel, alápincézve, kettőszobás, komfortos, külön 3×1 szobás, konyha, speiz, kétezerkétszáz jövedelemmel, tizenhatezerért, válaszbélyeg. Rákóczi-út 40. III. 14.

TELEK

PÁLFFY-TÉRNÉL bérháztelek, 15 méter utcafronttal, sürgősen, olcsón eladó. T.: 139-683.

GYÜMÖLCSFÁKKAL délifekvésü szép telek olcsón eladó Csillaghegy, Pálffy-utca 8—10.

TELKET, hizlaldát keresek várositól tizenhárom kilométerig bérbe, vételre. »Nagyvágó« jeligére főkiadóba.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat nyomása. Felelős nyomdavezető: Kárpáti Antal.

tartási alkalmazott tartásával járó terhek elviselhetetlenül nagyok, az pedig, amit az «alkalmazott» tud vagy akar teljesíteni, oly csekély, hogy a terheket vállalni lehetetlen s minden kísérlet kárbaveszett munkát és kiadást jelent csak. Ezért egyre nőtt azoknak a háziasszonyoknak a száma, akik maguk látták el háztartásuk teendőit. Ehhez járult a gazdasági pangás következtében előállott munkanélküliség. A munkalehetőség nők számára úgy a gyárakban, mint a háztartásokban is erősen csökkent.

Ma már a kínálat háztartási alkalmazottakban nagy, némileg az igények is alászállottak, ám ezek a momentumok ma már magukban nem oldják meg a válságot. A viszonyok más igények támasztására kényszerítik a munkaadót: a háztartási alkalmazottnak többet kell tudnia, viszont a tartásával járó terheket alkalmas eszközökkel csökkenteni kell.

A mai gazdasági helyzet olyan, hogy a középosztályú családok, tehát a munkaadók nagy része nem bírja el anyagilag, hogy a háztartási alkalmazottat fizesse is és teljesen el is tartsa.

Kétségtelenül lesznek háziasszonyok, — ma sokkal többen, mint ezelőtt — akik állandó alkalmazott nélkül is megoldják a háztartási teendők ellátását. A házimunka növekvő tekintélye, a mindinkább gyökeret verő meggyőződés, hogy a nőnek a házikörben végzett munkája a legértékesebb, a legpótolhatatlanabb úgy a családja, mint nemzete számára, bizonyára a legszebb törekvésekkel töltik el a háziasszonyokat, viszont a technika számtalan vívmánya vállvetve törekszik, hogy gyengédebb kezek számára is lehetővé tegye a házimunkák legtöbbjének elvégzését. A legtöbb háziasszony azonban — a legkülönbözőbb családi, egészségi vagy más okokból — sokszor igen nagy nehézségekkel kerül szembe, ha az állandó háztartási alkalmazottat nélkülöznie kell, viszont igen nagy és egyre növekedőben van azok száma, akiket a viszonyok arra utalnak, hogy mint háztartási alkalmazottak keressék meg kenyerüket. Szóval: egyik oldalon szükség van a munkára, a másik oldalon szükség van keresetre, azonban éppen ezen a téren munkaadó és munkás nagyon eltávolodtak egymástól, ám a családi és a közjólét érdekében kívánatos, hogy újra egymásra találjanak.

Egyik alapvető baj, hogy a mai háztartási alkalmazott-aspiráns nem bír azzal az értékes tudással, amit a régi cseléd rendesen hosszabb szolgálati ideje alatt elsajátított. Tanulni, természetesen, minden házban tanul valamit, de csak kivételesen akad háziasszony, akinek ma ideje van ahhoz, hogy *mindenre* alaposan megtanítsa a falusi leánykát — ha ugyan elég szerencséje van és éppen olyanra talált, aki tanulékony és a szóra szívesen hallgat. De hálátlan mesterség is, mert a nagy fáradsággal betanított leány a legtöbb esetben úgy ráún a sok szólítgatás-oktatás miatt az asszonyára, hogy mikor már eléggé ügyes és asszonya is hasznát vehetné, akkor — odébb áll.

Nem szabad azonban feledni azt se, hogy a leendő háziasszonyokat is nevelni kell, hogy a háztartási alkalmazottal bánni tudjanak. Nekik kell a legtöbbet tudniok a házimunkákból. Nekik kell vezetniök az alkalmazottat türelemmel és méltányossággal, nekik kell előljárniok jó példával szorgalomban, pontosságban és mindenben, amit csak kívánunk az alkalmazottól. És soha sem szabad azt mondaniok, amit ma annyi fiatalasszony megvető kézlegyintéssel hangoztat: «ha jól megteszi a dolgát, az erkölcseivel nem törődöm!» Mert van valami igazság abban a régi közmondásban, amely azt mondja: «Amilyen az úr, olyan a szolgája . . »

Csitáry Béláné

Színház—Művészet—Film

Borsodnádasd-munkástelep új temploma. A Rimamurány-Salgótarjáni vasművek lemezgyárának munkástelepe Borsodnádasd községtől két kilométer távolságban fekszik. Itt a Bükk vadregényes völgyében már régen felmerült az a kívánság, hogy a telepnek külön temploma legyen, mert hosszú ideig a munkások csak a távolfekvő, közel 3000 lakost számláló község templomát látogathatták, amely lassanként képtelen volt a híveket befogadni. És most a vasművek, a tisztviselők és munkások áldozatkészségéből — Szmrecsányi Lajos egri érsek hathatós támogatásával — felépült a telep temploma, mint a község plébániájának filiáléja. A templom tervezését és építését Wälder Gyula műegyetemi építésztanár vállalta el, akinek nevéhez az újabb idők egyházi és világi építészetének sok kiváló alkotása fűződik.

A templom hegyoldalban, erdő szélén épült, ezért a völgyben mindenünnen látható. Előttünk van a templom homlokzatának finomvonalú orommezője, közepén Madonna-relieffel. Feltűnik az erős, zömök hagymasisakos torony, amely szokatlan formájával a tervezőnek azt az elgondolását fejezi ki, hogy a templom vidékies, provinciális hatást keltsen.

A templom teste is csupa könnyen érthető, nyugodt vonalnak harmonikus találkozása. Sehol sincs komplikáltság, hiszen egyszerű emberek lelki világához akar közel lenni. Az épület minden részletében a helybeli gyárban előállított anyagokból készült és így valóban a telep testéből fakadt. Az érc-salaktégla, amelyet a falak építésénél használtak, a helyi építészet sajátos anyaga. A helybeli gyárban készült a templom lapos tetejének bádogfödele, valamint a vörösréztorony is. Az egyhajós templom gerendamennyezete ívalakú keresztszerkezeteken nyugszik. A mennyezet alapszíne zöld és a mezők magyar paraszt-barokkos ornamentikával vannak kitöltve. Ez a dús, gazdag ornamentika aranytónusú levegőt ad a templomnak. A falak csontszínűek, s csupán a nyílások körül van egyszerű vonalozású sík díszítése. Rendkívül gazdag az oltár ornamentikája és színekben való pompája. Feltűnik kétoldalt a két pasztoforium, ugyancsak síkvonalú, harmónikus ornamentikájával. A szentélyt elzáró áldozórács magyar plasztikájú dús díszítésekkel van ellátva. Az orgonakarzat korlátja táblás osztással készült, amelynek vonalvezetése és színezése a mennyezet alapszínével harmonikus egységbe olvad. A tervezőnek az ornamentika kidolgozásában és végrehajtásában Leszkovszky György iparrajziskolai tanár volt munkatársa.

A berendezési tárgyak mind a gyár műhelyében készültek. A belső díszítés tervezése is Wälder Gyula munkája. A tervek készítésénél az volt a vezető elv, hogy a végrehajtást az egyszerű munkások vállalhassák. Az oltár, a padok, a baldachinos Mária-szobor posztamense, a szószék bordó alapszínnel, a betétek zölddel, a keretek és szegélyek pedig sárga színnel vannak festve; ezeket az erős színeket a parasztbarokkos ornamentika mérsékli és harmoniába hozza.

Élet, 1934, dec. 2.

Ugyancsak Wälder Gyula tervei szerint készültek a többi berendezési és használati tárgyak is. Külön megemlítjük ezek között a modern vonalvezetésű falikarokat és a gazdag üveggyöngydíszes csillárt, melyen a lámpakelyhek pergamenből készültek.

A templom oromzatának Madonna reliefjét és az oltár Jézus Szent Szíve szobrát Markup Béla szobrászművész mintázta. *Dr. Kelényi B. Ottó*

Film. — Fekete kártya. A könnyelmű élet és a vezeklés a két sarkpont, mely körül e film története forog. Az elsőről túlgyorsan lendül át a súly a másodikra. Szinte csak egy villanásnyi ideig tart a csillogás, gondatlanság és meggondolatlanság, aztán következik a bűnhődés: az idegenlégió. Unalomig sokszor felvonultatott terület a francia gyarmatokon élő idegenlégió élete. A **Fekete kártya** című filmben azonban olyan erős és tehetséges rendezői kéz vezeti elénk, hogy nemcsak új oldaláról láthatjuk, hanem eddig még nem látott művészi bemutatásban. Ez pedig azért van, mert nem a külsőségeken van a súly, hanem a lelki rajzon. Egy, már átokkal felérő szenvedélyes szerelem mozgatja a férfiszereplőt. Ha nagyobb lelki érzelmek tudnának ebben a férfiban fellobbanni, gigászi harc után, de győzelmesen kerülhetne ki belőle. Sajnos, nem akad benne erősebb érzés, nagyobb erő ennél a szerelemnél. Belepusztul. Esett ember, a sok, lelkileg elesett között. Mesteri, mint írói alkotás, művészi, mint színészi alakítás ez a szerep. Nívóban hasonló hozzá egy estélyiruhás öreg korcsmárosné és egy mulatóbeli táncosnő. Az utóbbit Maria *Bell* személyesítette meg. Ezen a három szereplőn áll a filmtörténet. A többi szereplő csak háttér, alafestés mellettük. Aki megnézi e filmet sokáig fog emlékezni reá. — **Hármas huszárok.** Gustav *Fröhlich* legújabb filmje. A történés ideje a világháború. Pompás lovaglások, halált megvető bátorsággal keresztülvitt katonai cselekedetek és egy romantikus, bájos szerelem jelenetei váltakoznak benne. Oroszok, magyarok, németek állnak benne halálos ellenségként egymással szemben. A valóságban, ahol hazaszeretet, kötelességteljesítés, életösztön dolgozott az emberekben, nem lehetett máskép a történet, csak úgy, ahogyan filmre vették. Úgy, hogy családi fészkükből kergetik és ölik egymást az emberek. Egy filmszínház páholyának zsöllyéjéből és főképpen nyugodtan nézve a dolgokat, felmerül a lelkekben a kérdés, miért nem lehet általános emberszeretettel intézni a népek sorsát? Nem karddal, hanem ésszel és szívvel. Igazság szerint az volna az emberibb és ami még több: az isteni parancs szerint való élet. Mikor következik el az idő, amikor nemcsak a hittankönyvek, hanem a cselekedetek is tükrözik a törvények törvényét: «szeresd felebarátodat, mint önmagadat». Ilyen gondolatokat vált ki e film. — **Kleopatra.** Antonius és Kleopatra szerelmi története nem éppen dícséretes történeti hűséggel támadt fel Cecil B. de *Mille* kezétől a filmen. Aki e filmből ismeri meg a híres szerelmi tragédia hőseit, az hamis képet kap róluk és hamis képet az egész akkori korról. Igaz, hogy Hollywood elhomályosítja a látást és szeret a mai kívánalmakhoz alkalmazkodni. Ezért történt meg az, hogy Kleopátra olyan, mint egy modern kocktail-királynő. Csak egy-két jelenetben sikerült a régi mult idő levegőjét felidézni. Külsőségekkel, pompával, csillogással, tömegjelenetekkel palástolták a filmnek történelmileg gyenge oldalait. Kleopátra megszemélyesítője, Claudette *Colbert*, illuziót rontott. Érthetetlen, hogy miért választották ki Kleopátra szerepére. Alakja, arca inkább egy párisi lebuj züllött jasszónőjének megszemélyesítésére alkalmas, mint az ókor híres egyiptomi királynőjének. Érdekes volna tudni, ki áll a háttérben, ki az, aki őt történelmi szerepek eljátszására ajánlja. Vagy inkább: erőszakolja? — **Ámok.** Stefan *Zweig* novellájából készítették e filmet. Irányfilmnek is mondhatnók. Egy bűnös szerelem és e szerelem következményeitől való szabadulás körüli drámai bonyodalmak viharzanak e filmben. *Inkisinoff*, a világhírű ázsiai színművész, a francia drámai színésznő, Marcelle *Chantal* és Jean *Jonelle* játsszák a főszerepeket. Elsőrangúan. Kitűnő rendezés emeli a film művészi nívóját. — **Nem vagyok eladó.** A filmvilág és különösen Amerika szereti a nagy szavakat. Nem vagyok eladó, mondja gőgösen Jean *Harlow* legújabb filmszerepében, de aztán egyebet sem tesz, minthogy a lehető legjobban eladja magát. Betolakszik a milliomosok körébe és a galambfehér öreg milliomostól kezdve, minden korosztály elérhető férfiánál megpróbálkozik, hogy eladja magát. Nem lehet javára írni, hogy «feleségnek» akarja megvétetni magát. Mindegy, hogy ki, fontos, hogy feleségül vegye valaki. Az Újvilág és a modern kor, sajnos, százával termeli az ilyenfajta leányalakokat. Szemnek mutatósak, hóbortos, magasbatörő küzdelmeiken lehet mulatni, de csinosság ide, mulatságosság oda — nem szimpatikusok. Ennyit a témáról. A szereplő színészekről azonban csak jót lehet mondani. — **Arany.** Fatalpakon súlyos vasépítmény. Az új, illetve legeslegújabb Németország nyilvánul meg benne. Magasratörő álmok, egekig érő faji elbizakodottság. A főszereplő, a híres aranycsináló, minden vonalon győz, ellenségeit letiporja. A filmnek szinte minden jelenete harsogja: «Deutschland, über alles». Nőket keveset és úgy foglalkoztat a film, hogy nagyon nem fontosaknak hangsúlyozza ki őket. Nemcsak a két női szereplőt, hanem az egész női nemet. Hans *Albers* játsza a főszerepet. Nem teszi szimpatikusabbá a történetet. Brigitte *Helm*, kicsi szerepéből egészen kivételes értékű nagy alakítást csinált. Minden kis szemrebbenése tökéletes művészet. A díszletek, kiállítás, gépek terén — igazi német alapossággal — sokat ad. Az alapötletet azonban balkézzel fogták meg. Brigitta *Helmen* kívül dícséretet, a fényképezés érdemel. — **Fata Morgana.** *Lukács* Pál, a Vígszínház volt tagja játsza a főszerepet és az utóbbi időben felkapott Constance *Cummings*. Körforgás a szerelem és a hűtlenség körül. Amerikai modern recept szerint jobbra-balra félrelépnek a történet hősei, sírnak, keseregnek, egy nagy szerelemnek képzelt tévedés szalmalángjaiban égnek, hogy végül kijózanodva, békés happy-endhez érjenek. Szegény Amerika! De furcsa, hóbortos emberek lakhatják! A filmet melegen ajánljuk azoknak, akik sztárok szeretnének lenni. Ha megnézték ezt a filmet, elmegy a sztárélettől a kedvük. — **A fehér sas.** A sok szerelmi történet után felüdülésképpen üde és részben vad indiánrabló históriát ad. Szélvészként lovagló indiánokkal, sok kiabálással és sok romantikával. — **A két okos bolond** című bohózatban Zoro és Huru mulattatja a nézőket. Ők azonban sírhatnak: népszerűségük elmult. *Somfay Margit*

Mi lesz a karácsonyfa alatt?

Amikor gyermekkoromban — jórészt fölényeskedő pajtásaim illuziótépő kijelentései nyomán — meg kellett tudnom, hogy a szép, csillogó, aranyfürtös karácsonyfát és a karácsonyi ajándékokat nem személyesen a jó Jézuska hozza a szobánkba: módfölött büszke lettem erre a tudományomra. Később, jóval később, ráeszméltem aztán, hogy mégis jobb lett volna soha, de soha meg nem tudnom a karácsonyeste boldogság-technikáját, mint általában sok mindent az élet úgynevezett «reális» háttereiből. De akkor is sokáig az volt a gyönyörűségem: kilesni, kiszimatolni, hogy mi is lesz mégis csak ennél vagy annál a háznál a karácsonyfa alatt, és ezzel az én előzetes tudásommal járni, befelé fölényeskedni apróbb, édesen tájékozatlan pajtásaim között. Idővel rákóstoltam a csöndes árulkodás bűnére, természetesen a magam jóstehetségét fitogtatva. Ma is gyönyörködöm abban, amikor karácsony közeledtével megtelnek a kirakatok karácsonyfákkal,

dott a magasba. Megviselt és mellbeteg volt ez a pálma és olyan benyomást tett reám, mintha valami aránytalanul hosszú, félregörbülő szőlőkarót látnék, amelynek felső végére kopott és bomlásnak indult seprűt kötöttek volna. A szegény pálma tövében öreg és életunt kaktusz lapult meg porosan és szőrösen. Széles, tenyérhez hasonló leveleit sűrűen nőtték be a hatalmas tüskék, mint valami színpadi buzogányt a tűszerű vastüskék.

Már éppen be akartam hatolni a ház belsejébe, de akkor hirtelen kinyilt az ajtó. Öreges, megrogygyanó térdű ember jött ki rajta, ingujjban, elnyűtt sapkában, mezítláb.

— Szállás tetszenék, ugy-e? — kérdezte és nyomban meg is felelt a saját kérdésére. — Igen . . . igen. Hát csak tessék. Erre . . . Csak ön után . . .

A ház másik oldalára kerültünk és felhaladtunk egy korlátnélküli, létraszerű lépcsőn, amelynek fokai nyikorogva jajdultak meg a lépteink alatt. Közben az öregember monologizált, amiből szerencsére sikerült megtudnom, hogy csaknem minden szobája tele van. Egyetlenegy kivételével már valamennyiben laknak.

— Hát lássuk azt az egyet!

Elszántan léptem be egy rozoga, festetlen ajtón, amelyen csak kívülről volt kilincs.

Törött táblájú, piszoktól fényes faasztal állott a parányi szobalyuk közepén. Az asztal háromlábúan, rokkantan állt. A negyedik lábát egy ócska szék tette ki. Két szék — mindkettő törött lábbal — egy nyomorúságos vaságy, aszkétaegyszerűségű szalmazsákkal, huzat és ágynemű nélkül, egy viseltes lóca bádoglavórral és feketére öregedett bádogkancsóval, voltak még a szobában. És egy kép, amely a riachmelói folyami csatát ismertette, a paraguay-i indiánok nevezetes fegyverténytét, a brazíliai páncélosokkal, ágyúkkal és golyószórókkal szemben.

A bejárattal szemközt ablak volt a falban. Az ablaktábla között azonban nem láttam reflexet. Odaléptem és átlöktem rajta az öklömet. Nem csalódtam: az ablakkeretben nem volt üveg. De nem volt szúnyogháló se.

Ám laktam én már különb vityillókban is Punta Arenas-tól a Baja-California-ig! Sokkal ridegebb, barátságtalanabb és veszedelmesebb helyeken is aludtam, éltem és pihentem már, mint ez a zengzetes nevű *Hôtel Tamaulipas!*

— Tulajdonképen miért nincs ablak a szobán? — kérdeztem a szálloda érdemes gazdáját.

Az öregember kétrét görnyedt (miközben teljes meztelenségében mutatta meg billiárdgolyó simaságú tarkóját:)

— Ó, szenyor — mondta alázatosan, — itt meleg a klima, jót tesz a huzat éjjel.

— De miért nincs kulcs az ajtóban? Hogy zárjam be az ajtót?

— Ó, itt nincsenek tolvajok, minden ház nyitva van itt éjjel-nappal! — alázatoskodott az öreg.

«Minden ház» . . . Ezt olyan játszi könnyedséggel és meglepő egyszerűséggel ejtette ki, mintha pont az ablak alatt sorakozott volna fel egy nagyobbacska város sokszáz háza . . . és nem a vigasztalan pusztaság közepén lettünk volna, száz és száz mérföldnyire minden lakott helytől . . .

— Szúnyogháló?

Wälder Gyula műve: Borsodnádasdi templom

Ó, azt azonnal hozok! (Végre valami, amit kapni lehet.)

Kihátrált az ajtón és nagysietve elment, hogy soha többé vissza ne jöjjön . . .

Vártam öt percig, vártam tíz percig, negyedóráig, talán még tovább is. A szállodás nem jött vissza.

Alaposan körülnéztem a szobában. A padló, amely egész biztosan sohasem látott még súrolókefét, idegesen mozgott és recsegett a lépteim alatt, a töröttlábú asztal és a beteg székek ütemesen biccentek meg a sétám alatt . . . Aztán egyszerre hideg iramodott végig a hátgerincemen és hirtelen nagyot toppantottam a lábammal (az asztal és a lábbajos székek nagyot, ijesztőst biccentettek) és elhatároztam, hogy nem alszom ebben a szobában.

Lerobogtam a lépcsőkön és eloldalogtam a ház közeléből.

A vasútvonal mentén, jó messzire a züllött karavánszerájtól, kocsi haladt. Két ló birkózott derekasan és lihegve azzal a feladattal, hogy a hozzájuk szíjazott társzekeret maguk után vonszolják.

Akkori helyzetemben nem volt más választásom, mint vagy a fogadóban maradni, leküzdve utálkozásomat és undorodásomat az egész szálló, a borzalmas szoba iránt, a piszkos berendezés és a zár hiánya folytán fenyegető eshetőségek miatt, vagy pedig sürgősen és végleg eltakarodni a közelből és máshol keresni lakott helyet. Lélekszakadva, remények színes pillangóit csillogtatva meg szemeim előtt, loholtam hát a kocsi felé.

Közelebbről a kocsi rengeteg apró ládát cipelő társzekérnek bizonyult. A kicsiny fenyőfaládikák toronymagasságig sorakoztak egymás fölé. Egyforma gyalulatlan fadobozok voltak, amelyeket vékony drót tartotta össze. Drót tartotta meg a ládatornyot is a kocsin. A torony tetején vékony legényke terpeszkedett és portugálos kiejtéssel nógatta a lovait.

Ha nem a hegyek irányában haladt volna a társzekér, akkor is megkíséreltem volna, hogy felkérezkedjem és így lakott helyre juthassak éjtszakának évadjára. De a kocsi a szárnyvonal mentén a kéklő hegyek cikkcakkos vonalai felé igyekezett. Ez kétszeres ok volt arra, hogy szóba eredjek a lovak kormányosával.

— Maga bizony Ypirangába megy? — kérdeztem reménykedve és ajtóstól rontottam a szobába.

A legényke megrántotta a gyeplőszárat, a szekér megállott. A négy kerék mélyen süppedt bele a selymes, smaragdzöld, friss pampafűbe.

Aztán leszállt a magasbafúródó láda trónusáról:

— Oda, honnan tudja?

— Hát csak tudom. De az a kérdés, elvinne-e engem is magával? Megfizetem.

A legényke egy árnyalattal barátságosabb képet vágott.

— Fizet tizenkét pesot, aztán kapaszkodjék fel ott oldalt, — mondotta.

Ez ugyancsak kurtán beleegyezett. De ni csak: tizenkét pesot mondott? Megdöbbentem. Ez akkora, olyan súlyos összeg volt, amennyit egy egyszerű peon hónapi derékszakasztó, izomzüllesztő, agybomlasztó baromi munkával tud csak megkeresni.

Óvatosan puhatolózni kezdtem:

— De paraguay-i pesot?

— Azt, azt! — vigyorgott a legény.

És egyszerre fellélekzettem. Hatalmas kő gördült le a szívemről és a fullasztó lidércnyomás szabadultán kezdett fujtatni a mellem. Tizenkét paraguay-i peso: az nem egészen a heted-nyolcadrésze tizenkét argentinai pesonak, amire először gondoltam . . .

És már másztam is felfelé a kocsira, az apró faládák kiálló fokaira helyezve a lábaimat. Kicsit elfulladva érkeztem meg a toronytetőre, kicsit kellemetlenül imbolygott alattam a keskeny ládatorony, de aztán, hogy megláttam, immár jó messzire magunk mögött, a *Hôtel Tamaulipas* rozoga épülettömböt, egyszerre felvidultam és boldogan adtam át a legénykének a viteldíjat.

Jól esett onnan a magasból szemlélődni az idegen vidék felett. Köröskörül szemeket fárasztóan ölelte körül a középpontot a lapos pampamező. A hegyek mögött akkor készült lebukni a nap vertarany korongja, amely megnagyobbodva, rőt ragyogással lógott a horizont szélén, mint agg harcos ócska zubbonyán a felcsillámló, sziporkázó vitézségi érem. Amott meg merev acélsínek végtelen vonala szaladt a sötétedő messzeségnek, mint titokzatos, rejtelmes út, amely idegen világok rémségeivel és csodáival köt össze.

El-elnéztem a ládákat is. Arasznyi szélességű kicsiny skatulyák voltak. Keskeny, vékony fából, araukária-lécekből készültek és ceruzával rőtt jelek, számok és címek voltak rajtok. Szilárd hittel hittem, hogy üvegek, pezsgős üvegek vannak a ládákban, és nem furakodott elmémbe a kézzelfogható kétség: honnan hoz a szekér a puszta mélyéből ennyi pezsgőt és hová, kinek visz száz meg száz láda pukkantós italt?

Az a hiedelmem, hogy pezsgősüvegek vannak a ládákban, csak megszilárdult akkor, amikor egyszer különös sustorgó, sziszegésszerű neszt hallottam átszűrődni valamelyik láda keskeny favázán. A sziszegés, zizegés hol elhalkult, hol megerősödve csapott fel. Néha ingerülten hangzott. Arra gondoltam, hogy talán valamelyik palack dugója táncolt ki a kocsirázás következtében, de mivel a kocsis oda se füttyentett a dolognak, megnyugodtam én is. Ha ő nem izgul az üvegjei vesztén, nekem igazán semmi közöm sincs ahhoz, ha akár az egész utat pezsgővel öntözi végig Charquitól Ypirangáig . . .

De a zizegés szünet nélkül tartott. Mindig erősebb, határozottabb, ingerültebb és ellenszenvesebb lett. Hol itt, hol ott zúgott fel. Hol oldalt sustorgott valami a ládákban, hol alattam harsant fel az indulatos sziszegés.

— Hallja-e, mi a csuda van ezekben a skatulyákban? — recsentettem erélyesen a legényre. — Ha pezsgőt visz, akkor alaposan meg gyűlik a baja a gazdájával, mert úgy hallom, mind kifolyik az üvegekből . . .

A legényke egyetlent, de harsányat, szívmélyéről felbugyogót kacagott. A nevetése egészségesen és vidáman harsant ki a száján, összerázta az egész testét és fényes nedvességet szorított a szemeibe.

— Pezsgő! — visongott és kiejtette a kezéből a gyeplőt, mert a térdeire csapkodott a két tenyerével. — Pezsgő! Van ám ördög, nem pezsgő! . . . Kígyók vannak itt, csupa mérges kígyó, a kísérleti telepnek, Ypirangába . . .

És újra felkacagott, trombitásan és kéjelegve.

Nem tudom, hogyan értem le a fenyegető torony tetejéről, de egyszerre csak a puha füvet éreztem a talpaim alatt . . . Irtozatos vágtatásba kezdtem. Futottam, jajos félelemmel rohantam el a veszedelmes társzekér közeléből. A hátam mögött kajánul és sértően csattogott a kocsis viharos röhögése . . .

Száguldva futottam, lélekzetkiszakadottan vágtattam a *Hôtel Tamaulipas* felé, a drága, becsületes, biztonságos, életteljes utasfogadó felé, ahol

Egyes szám ára 28 fillér

Élet

szépirodalmi heti folyóirat

A borsodnádasdi munkástelep új temploma

Kiadja a Szent István Társulat
Budapesten · VIII · Szentkirályi u. 28 ·

XXV. évfolyam · 48 szám · 1934 December 2

Wälder Gyula

A 48. SZÁM TARTALMA:

	Oldal
A NOBEL-DIJAS PIRANDELLO Irta *Thurzó Gábor* ...	893
EMBEREK ALVERNA-HEGYÉN Vers Irta *Hunyady István*	894
BLASKÓ MÁRIÁról írja *Radványi Kálmán*	895
HÔTEL TAMAULIPAS Novella Irta *Péchy-Horváth Rezső*	898
KÖNYVEK A MÉRLEGEN	901
SZENT LÁSZLÓ NÉPE Regény Irta *Váth János*	902
A TESTVÉRT KERESŐ Novella Irta *Somfay Margit*...	904
A FÖLDNEK TEREMNI KELL Regény Irta *Pálosy Éva*	906
OTTHON—CSALÁD A háztartási alkalmazott. Irta *Csitáry Béláné*	908
SZÍNHÁZ—MŰVÉSZET—FILM	909
MI LESZ A KARÁCSONYFA ALATT ? Irta *Lendvai I.*	910
SZERKESZTŐI ÜZENETEK	912

Felelős szerkesztő és kiadó: ERDŐSI KÁROLY, a Szent István-Társulat alelnöke.

Szerkesztőség: Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28., II. emelet 17. Telefon: d. e. 46-5-67.

Szerkesztőségi órák: pénteken d. u. 5—6-ig.

A szerkesztőség a beküldött kéziratokat nem őrzi meg és nem küldi vissza.

Kiadóhivatal: Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28., I. em. Telefon: 46-5-69. Kiadóhivatali órák minden hétköznap 9—2-ig. Postatakarékpénztári csekklap címe: «ÉLET» szépirodalmi heti folyóirat kiadóhivatala, Budapest, száma: 15.111.

Az ÉLET előfizetési díja egész évre 12 P. Fizethető előzetes részletekben is. **Egyes szám ára 28 fill.**

A lap megjelenik minden vasárnap és kapható minden könyvkereskedésben, dohánytőzsdében, hírlappavillonban és minden ujságárusnál.

Huszonöt éve ír Blaskó Mária

Hetven könyve, sok füzete, röpirata, számtalan cikke jelent meg ez idő alatt. Minden sora, minden szívdobbanása mindig

csak a magyar, katolikus kultúrát szolgálta.

Irt, dolgozott, szervezett pihenés nélkül. Ha kézbe kerül egy katolikus könyvjegyzék, csodálkozással látjuk, hogy az irodalom majdnem minden ágában találkozunk a nevével.

Imakönyvek, ájtatossági füzetek, társadalmi vonatkozású tanulmányok, műkedvelői és gyermekszíndarabok, ifjúsági elbeszélések, regények egész sora került ki a keze alól.

Győződjék meg róla, hogy a lap mai számához mellékelt könyvjegyzékben is mennyi örökszép írása között válogathat.

Ami fenségeset, jót, újat és maradandó értékűt a magyar katolikus szellem alkotott, vagy hozzáférhetővé tett s amire a mai katolikus ifjúságnak és művelt közönségnek szüksége van,

azt egybegyüjtve, felsorakoztatva mind megtalálják olvasóink a lapunk mai számához mellékelt

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KARÁCSONYI KÖNYVJEGYZÉKÉBEN.

Az ÉLET előfizetőinek figyelmét külön is felhívjuk erre a gazdag tartalmú könyvjegyzékre.

Az ÉLET előfizetője nem jöhet zavarba, ha kevés pénzzel a legjobb, a legszebb karácsonyi ajándékot akarja beszerezni,

mert a könyvjegyzékünkben feltüntetett, saját kiadású könyvek bolti árából 20 százalék engedményt kap.

jó szövetek Kovácsevicsnél a legolcsóbbak!
IV. Petőfi Sándor u. 3.

MDK

Waelder Gyula épitész

Középitkezések listája. Pesti Napló mell. 1932. jul. 27. ~~2k~~ 2 l.

MDK

Waelder Gyula, építész

Az uj építészet mai alkotásainak erős többségében a gyárak gyors tempója, a mai munka ritmusa lüktet.
Az ép. anyagokat és a belőle fejlődő formákat a magy. geogr.-i adottságokhoz kell hangolni.

MMÉE Közl. -63 kötet, 9-10 sz. -1929 III. 3 - 67-68. l.
A mű- és középítk. szakoszt. ülés. jegyzőkönyve-

Ára 16 fillér

Ma: Tisztviselő Napló (Melléklet) — Teljes heti rádióműsor (E)

Budapest, 1935 — 86. évfolyam 78. szám — Péntek, április 5

ELŐFIZETÉSI ARAK:
Egy hóra . . 4.— pengő
Negyedévre 10.80 pengő
Félévre 21.60 pengő

Egyes szám ára
Budapesten, vidéken és a pályaudvarokon 16 fillér
Ünnepnapokon 24 fillér
Vasárnap . . . . . 32 fillér

PESTI NAPLÓ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
VII. ker., Rákóczi út 54.
Telefon: 455—50-től 57-ig
464—18, 464—19.
Jegypénztár, hirdetési-, előfizetési-, utazási- és könyvosztály:
VII., Erzsébet körút 18—20.
Szerkesztőség Bécsben:
I., Kohlmarkt 7.

KÉT BESZÉD TALÁLKOZÁSA

»Azt kell mondanom ma: valóban nincs helye annak, hogy a nemzet egyik része diadaltort akarjon ülni a nemzet másik része fölött, de meg kell mondanom viszont azt is, hogy nincs helye annak sem, hogy a nemzet másik része bosszútól lihegve rossz útra tért fiaival szembe akarja fordítani azt a fegyvert, amely fegyvert együttes erővel kell felhasználni a külső és belső ellenségek ellen.« *Gróf Bethlen István nagykanizsai beszédéből.*

»A választási harcnak nemcsak elesettjei vannak, a harcban sebek is esnek. Ezeket a sebeket közös magyar akarattal minél hamarabb be kell gyógyítani, *el kell* feledni, hogy mielőbb beálljon a kiengesztelődés légköre, amely távol minden szubjektív szemponttól csak a magyar ügy szempontjából néz minden kérdést. Minden magyar közéleti férfit kell, hogy ez az elgondolás vezessen.« *Kozma Miklós belügyminiszter szombathelyi beszédéből.*

Egy hang, két beszédből. Az egyik beszédben egy ellenzéki mandátumot vett át — gróf *Bethlen* István, a másik beszédben: *Kozma* Miklós belügyminiszter vette át mandátumát. Két irány és egy cél. Mit jelent ez a két párhuzamos mondat, a két szembenálló politikában? Mit jelent? Legfőkép azt, hogy a választási hadjáratnak vége van, hogy a korteshadjárat tikkasztó légköre nem nyomulhat tovább be a parlamenti munka légkörébe.

Budapest szavazata még hátra van, a választások általános eredményén azonban már nem változtathat. A Gömbös-kormány nagy győzelmet aratott s *Kozma* Miklós belügyminiszter abban az igazán nobilis, konciliáns hangú beszédében, amellyel mandátumát átvette, azt mondta többek közt, hogy »a nyilt választási rendszer rossz, de a győzelem olyan döntő és a titkos kerületekben lefolyt választási eredmények annyira igazolják, hogy az eredményt az ország nagy többsége akaratmegnyilvánulásának kell tekinteni.« S ha valaki — teszi hozzá — azt kérdezi, mi a győzelem titka, arra azt felelem, hogy a reformpolitika gondolata, amelytől a nemzet az eddiginél egészségesebb tempójú haladás révén jobb jövőt vár.«

Valóban: a nyílt választási rendszer rossz. Valóban: a győzelem döntő. Valóban: a titkos kerületekben lefolyt választások is igazolják — eddig. De hogy a nagy győzelem titka egyedül a reformprogram — ez sohasem derülhet ki, ezt a kérdést csak egy olyan elképzelhetetlen államférfi dönthetné el, aki felelni tudna arra a kérdésre, hogy vajjon akkor is olyan óriási többséget kapott volna-e ez a reformprogram, ha ellenzéki lobogón, hatalom nélkül, »élharcosok« nélkül, az egységes párt tökéletes választási organizációja nélkül indult volna a választási hadjáratba? Olyan államférfi, aki erre a kérdésre megfelelhetne: nincs; minden válasz csak kombináció volna, sakkparti — a feltevésekkel, felsőbb matematika: számjegyek nélkül. Az biztos, hogy a reformpolitika ideáljainak sikere volt és van — volt már a választások *előtt* és lesz a választások *után* is. Az eddigi titkos választások eredménye — főleg a pestkörnyéki választások eredménye — valóban nagy erkölcsi szorzószámot ad az egységes párt sikerének, amely akkor válna teljessé, ha az összes titkosan választó kerületek mandátumainak pártpolitikai számaránya megfelelne az összes nyiltan választó kerületek mandátumainak számarányával.

A reformprogram meghozta a többséget, — most a többségnek meg kell hoznia a reformprogramot és a reformprogram megvalósítását. A választás előtt és a választás alatt is sokat hallottunk azokról a rejtélyes demiurgoszokról, akik a reformpolitikát ellenzik. Ezt az ellenzéket nem láttuk a választásokon sehol, a jövőben pedig, azt hisszük, nem az lesz a kérdés, hogy *kellenek-e* reformok, vagy sem, hanem, hogy *milyenek lesznek* a reformok! A választópolgárság megmondta, hogy milyenek *nem* lehetnek. Nem lehet reform az, ami nem haladás; nem lehet reform az, ami nem a magyar alkotmány ősi talajából virágzik ki. Nem lehet reform — az ellenreform, nem lehet reform az, ami a mai politikai kísérletek világlaboratóriumának produktumaihoz alkalmazkodik, a magyar parlamentarizmus géniuszának útmutatásai helyett. Ma még a választási hadjárat viharainak felhőfoszlányai lebegnek a politikai élet fölött — a választások tanulságai még a pártpolitika idegeiben száguldoznak. Holnap? Holnapra elfelejtik és — jobb is, ha elfelejtik, kivéve azt az egy választási sérelmet, amelyet — a nyilt választás jelentett; az a nyilt választás, amely szemben találja magát a kormánnyal éppen úgy, mint az ellenzékkel. Mindenesetre elég sajnálatos, hogy a reformkorszak hajnalfénye a nyilt választójog alkonyfényében gyúlt ki.

A választási panaszok — ebben igaza van a belügyminiszternek — olyan régiek, mint maguk a választások. Szinte azt mondhatnók, hogy régebbek, mint az egész — parlamentarizmus. Már Voltaire egy d'Alemberthez intézett levelében 1776-ban írja, hogy bortermelő vidéken a választók itallal kínálják a képviselőjelöltet, ami azért persze megfordítva is történik, s a *pourboir* (borravaló) szónak ez az első értelmezése, amely közhasználatba ment át; s amikor vagy száz évvel később parlamenti bizottság elé került egy ismert francia politikus, aki húszezer frankot osztott szét a választáson, Jules Ferry, mint a vizsgálóbizottság elnöke kijelentette, hogy az összeg kiosztása nem tekinthető lényegében kárhoztató cselekménynek; Angliában azelőtt törvényesen maximálták az alkotmányos költséget, a kamara díjszabása szerint például egy 24.000 választóval bíró kerületben 1970 font volt a megengedett alkotmányos költség. Azóta persze sok minden történt a világban, a választójogi rendszerek mindinkább tökéletesedtek — a titkos választójog egyre többet eltüntetett a választásoknak ama kórtünetéből, amelyet Werner Sombart, a nagy német tudós úgy jellemez, hogy *»geistig öde, ethisch roch«*; a titkos választás csökkenti a panaszokat, felszabadítja a választópolgárság lelkiismeretét, hatásosabban egyengeti a valódi nemzeti megnyilvánulást és mindenesetre lefegyverzi azt a kritikát, hogy *vajjon — titkos választás mellett is ilyen lett volna-e az eredmény?*

Az új többség bölcsőjét épúgy a nyilt választójog tündérei ringatták túlnyomórészt, mint a régiét. Mi a különbség a két többség közt? Ezt a kérdést azért kell felvetni, mert hiszen a kormány avval indult a választási csatatérre, hogy új többséget kell szerezni, mert a régi többség nem áll egységesen mögötte, a reformpolitika útján. A miniszterelnök egy kisebb többséggel ment a választásba és egy nagyobb többséggel tér vissza a Házba. Ez a többség az ő többsége, még ha ötven százalékában a régi többség is — és ha nem valószínű is, hogy lélekvándorlás ment volna végbe a többségben. A helyzet nem az, hogy régi emberek az új Házban már nem helyezkednek szembe a reformokkal, hanem az, hogy a régi Házban sem helyezkedtek — *volna* szembe azokkal. Mi azt hisszük, hogy személyi összetételében ötven százalékában régi a Ház, — szellemi alkatában száz százalékában új, körülbelül 90—100 új tagja lesz a Háznak s száz új emberben a világ minden parlamentje új arculatot kap. Száz új ember — olyan mélyreható átalakulás kifejezésmódja ez, amilyent eddig csak a koalíciós választások hoztak, szinte példátlan arányú váltógazdaság — nem egyszerűen mandátumokban, hanem »mentalitásban«. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy Bethlen István az ellenzéken ül az új Házban — elég világosan látható, hogy az új **Ház mennyire — más is.**

Kozma Miklós belügyminiszter azt mondja szombathelyi beszédében, hogy a közel jövő fogja megmutatni, hogy az egészséges parlamenti élet időnkénti felfrissülésére a parlament nívója, munkája, munkaképessége és értéke szempontjából is szükség van: hogy az a rendszer, amely állandóan és hosszú időn keresztül mindig ugyanabból a három-négyszáz emberből permutálja, kombinálja és variálja a parlamenti élet aktív képviselőjét, nem lehet helyes, mert a régi értékek konzerválásának helyes arányban kell állnia a megújulási tendenciával. Hát ez kétségtelen — valóban eddig túlkicsiny volt a parlamenti élet utánpótlási vonala, nagyon is keskenyvágányú vonal volt ez, de ép ezért lett volna kívánatos, a titkos választójog; mert hogyha még így is, mondjuk, a hivatalos jelölések »reformiránya« által is ennyire fel lehetett frissíteni a parlamentet, menynyi új magyar energiát szabadított volna fel és kapcsolt volna be a közélet munkájába a titkos választójog!

Álljunk itt meg mingyárt »az új embereknél« és térjünk ki egy nagyon sajátságos jelenségre: arra, hogy a kormány és pártja és talán az egész jobbközépi áramlat sokkal több új nevet és új értéket hozott jelöltjeinek katalógusában, mint az ellenzék; igaz persze, hogy a kormánypártnak a dolog természeténél fogva több az úgynevezett »biztos kerülete«, nem is szólva arról, hogy az ellenzéki pártok egész sora nem is ment harcba a nyiltválasztásos kerületekben — de hogy ezek a pártok és *legelsősorban a szabadelvű ellenzék* ilyen erősek, azt mutatja, hogy régi, titkosan választó kerületeikben eddig csak megerősödésüket mutatja a választások eredménystatisztikája. Számszerűleg régi erejében, de valahogy belül mégis megsebezve és megfogyatkozva került ki eddig a választásokból a független kisgazdapárt — és sok jelölt hagyta ott a fogát a választási csatatéren a keresztény gazdasági pártból. A keresztény gazdasági párt választási vereségei a párt belső ellentmondásaiban indultak el, hiszen ennek a pártnak egyik — mondjuk budapesti — szárnyát majdnem nagyobb ellenzékek választják el a párt Zichy-szárnyától, mint az egész pártot — más párttól, például a kormánypárttól, vagy akár a független kisgazdapárttól.

Amint nem méltányolta a választópolgárság azt, hogy a független kisgazdapárt politikája szinte városonként változott, az egyik helyen a kormánypárttal közös listán, a másik helyen külön ellenzéki listán harcolva, — épúgy nem tudta megérteni a választópolgárság nagyrésze a Wolff—Zichy-pártot, amely akárhányszor városházilag kormánypárti, parlamentileg ellenzéki vala; de hogy is érthette volna meg a választópolgárság azt, hogy míg néhány héttel ezelőtt a párt egyik vezérférfia, *Wolff* Károly egy népgyűlésen hirdetett politikát Gömbös Gyula miniszterelnökkel, aki akkoriban mondta azt a nevezetes beszédét a külön masirozásról és együttes ütésről, — most, néhány héttel azután, a párt jelöltjei a Dunántúl a legélesebb választási harcban találják magukat szemben a kormánypárttal. Ilyen heterogenitások előfordulhatnak egy 100—200 tagú pártban, minthogy hajlékot, sőt öröklakást kaptak a kormánypártban is, de nem érvényesülhetnek tartósan egy ellenzéki pártban, még ha az nem is egészen, nem is programszerűen ellenzéki is. Mi azt hisszük, hogy az az átalakulási folyamat, amelyet ezek a választások hoztak magukkal, nem ér véget a Ház összetételének megváltoztatásában, — de végeredményben megváltoztatja a pártkereteket is.

Macauley írja remek Pitt-tanulmányában Walpole-ről, hogy boldogan kooperált volna mindig lord Townshend-del, csak, mint mondta, azt akarta, hogy »a cég ne mint *Townshend és Walpole*, hanem mint *Walpole és Townshend* jegyeztessék«. Ma semelyik oldalon, semelyik párton nincs helye az ilyen érzékenységeknek: és azt gondoljuk, hogy pusztán a személyi kérdések hát-

térbe szorítása is hatásosan egyengetheti az egészségesebb pártképződéseket.

Van egy párt az új Házban, amely még a nemzeti egység pártjánál is nagyobb, mert az a nemzeti egység igazi pártja és magában foglal minden képviselőt, ez a párt: a magyar alkotmány pártja. Párt, amelyhez pártkülönbség nélkül hozzátartozik mindenki, párt amely nem elválaszt, hanem összefoglal.

Gróf *Bethlen* István kanizsai beszédében megrendítően szép szavakban beszélt a magyar alkotmányról és a magyar alkotmányi hűségről; Deák Ferenc példájára hivatkozott, — jobb példára nem is hivatkozhatott, a nagy zalai táblabíró földjén, aki maga lett az emberré vált: jog és aki nemcsak egy reformnemzedék vezére volt, — de minden reformnemzedéké. Aki megmutatta, hogy az alkotmányhoz való ragaszkodás — az élethez való ragaszkodás a magyarban; a magyarság mindenha fenntartotta az alkotmányt és az alkotmány mindenha fenntartotta a magyarságot. Deák Ferenc a kehidai kúria ablakából messzebb látott a világpolitika útvonalaira, mint a maga korában talán bárki más, — mennyi újsütetű »alkotmányjogi reformkísérlettel« kínálták ezt a nagyszerű magyart, aki csak az októberi diplomától kezdve is, de ő visszautasította valamennyit, világáramlatostul, külföldi példástul. Deák Ferenc tudta, hogy denevérszárnyon sohasem jön a — jövő hírnöke. Gróf Bethlen István jól mondja kanizsai beszédében, hogy erre a deákferenci szellemre van szükség, amely össze tudja olvasztani az újítás vágyát a tradícióknak és az alkotmánynak szeretetével. Ez a deákferenci szellem modern szellem, maibb szellem, korszerűbb és haladóbb szellem — sok most felvetődő ideához képest.

Deák Ferenc első reformnemzedéke az ellenzékről ostromolta az akkori kormányt a reformokért, — most a reformok kormányprogramban és a bársonyszékről indulnak útnak, bár vitathatatlan, hogy azok túlnyomórészt egy hosszú ellenzéki küzdelem tüzében sok remény és csalódás közt érlelődtek kormányprogrammá. De most már nem a reformok pártpolitikai családfája a fontos, — maguk a reformok azok, amelyeket várunk és most már konkréten megnevezve konkrét tartalmukkal, konkrét irányelveikkel vár a közvélemény. Hogy a kormány hozza? Annál jobb. Az ellenzék csak hirdeti — a kormány meg is valósíthatja e reformokat. Mi azt hisszük, hogy a reformokban fejlődik az alkotmány, az alkotmány által pedig fejlődnek a reformok.

Ez a választási harc mutathatott sok ellenszenves jelenséget is, de önmagában egy biztató jelenség mégis — biztató jelenség a parlamentarizmusok és diktatúrák szellemi világháborújában, hogy amikor annyi helyütt mutatkozik a parlament napfogyatkozása, minálunk a parlament megújulásáért folyik egy nagy alkotmányos küzdelem. Ezt a választási hadjáratot Gömbös Gyula miniszterelnök vezette, Gömbös Gyula karrierje nem a parlamentben kezdődött, de a parlamentben bontakozott ki, teljes erejében s mint Fejérváry Gézát, mint Jekelfalussy Lajost, vagy mint Rakovszky Istvánt — őt is meghódította a magyar parlamentarizmus évezredes igézete s most rá vár a feladat, hogy a parlament segítségével megvalósítsa reformjait, reformjainak segítségével pedig még hatalmasabbá tegye a parlamentarizmust, amely végül is csak ott szűnt meg, ahol nem is volt, csak ott inoghatott meg, ahol csak homlokdísze, nem pedig lényege volt a nemzeti életnek, de nem ingott meg egy pillanatig sem Angliában, amelyet még irodalmánál és művészeténél is hatásosabban fejez ki parlamentje és nem inoghat meg nálunk, — nem inoghat meg azért sem, mert senki sem akarja megingatni.

A választások végükhöz közelednek. A Gömbös-kormány győzött. De Napoleon mondta, hogy a győzelem pillanata az, amely a legtöbb lélekjelenetet követeli. Ha a Gömbös-kormány úgy látja, hogy az ország melléje állt a reformpolitikában, — észre kell vennie azt is, hogy a szétforgácsoltan és sokszor bizony súlyos körülmények közt küzdő ellenzék mellett is nagy közvélemény vonult fel, amelynek ideáljai egyáltalában nem maradtak a porondon. A választásokon szemben állt a kormány az ellenzékkel — a reformpolitika megvalósításában együttmunkálkodhatik vele. Ez az ellenzék — felelős ellenzék, ellenzékiségében is támasza minden haladó magyar a reformpolitikának. A választásokat az utolsó hetek nagy politikai ellenzékei dominálták, — a parlament munkáját azonban nem dominálhatják a választási harcok ellentétei. A választási énekek, hiába, mindig rövidebb életűek voltak, mint például az Ilias; és a kisebbség politikáját végül is nem az fogja szabályozni, hogyan keletkezett a többség, hanem az, hogy mit hoz az új többség. Aztán... Nem szabad elfelejteni, hogy van még egy nagy választókerület, a világtörténelem »legnehezebb« választókerülete: Európa, és ebben a kerületben is döntő események mentek és mennek végbe. Döntő események, amelyek nem pártegységet követelnek, hanem azt az igazi magyar nemzeti egységet, amelyben a legélesebb pártellentét fölött is összetalálkozott gróf *Bethlen* István és *Kozma* Miklós beszéde.

Magyarország, Bulgária és Ausztria fegyverkezési egyenjogúságának problémáját a Népszövetség elé utasítja a kisantant

Prága, április 4.

Azzal az értesüléssel kapcsolatban, hogy *az osztrák kormány tegnap az osztrák fegyverkezési egyenjogúság mellett nyilatkozott*, a kisantant felfogása az, hogy amennyiben ez a kérdés felvetődnék, *csakis a Népszövetség Tanácsa elé tartoznék.*

London, április 4.

A brit kormány Ausztriának ama kérelme dolgában, hogy a kötelező katonai szolgálatot helyreállíthassa, *csak akkor foglal állást, ha ezt a kérelmet Ausztria Genfben terjeszti elő.* Anglia magatartását a következő szempontok fogják meghatározni: az osztrák érvek, a kért új erők természete és mértéke, a többi érdekelt hatalom állásfoglalása.

A Reuter-iroda prágai levelezőjének értesülése szerint cseh félhivatalos körök úgy vélik, hogy olyan kérdéseket, mint az osztrák általános sorozási kötelettség, vagy *Magyarország és Bulgária fegyverkezése, az illetékes fórumnak kell megoldania és ez a fórum csak a Népszövetség lehet.* Csehország elítéli a német példa utánzását, de ez *nem zárja ki a kérdésnek a Népszövetség útján való megoldását.*

Belgrádban azt hiszik, hogy a sorozási kötelezettség Ausztriában *csak Németországot erősíthetné*, mert az ifjabb osztrák korosztályok rokonszenveznek a nemzeti szocialistákkal. Szerb körökben általános az a vélemény, hogy *Ausztria csak nemzetközi biztosítékok útján nyerhetne biztonságot.*

A román kormány a Reuter-iroda bukaresti levelezője szerint csendes, tartózkodó álláspontra helyezkedett és *teljesen Titulescu külügyminiszterre bízta az ügy eldöntését.*

Mussolini a magyar és osztrák fegyverkezési egyenjogúság mellett

Párizs, április 4.
(A Pesti Napló külön tudósítójától.)

Az *Information* állítólagos római híradás alapján a stresai konferenciával összefüggésben jelenti, hogy *Mussolini* el van tökélve bizonyos határon túl nem türni a német újrafegyverkezést. Elfogadható mérvű fegyverkezést elismer, de a korlátlan újrafegyverkezésbe nem egyezik bele. A lap azt hiszi, hogy *Mussolini kész a magyar és osztrák fegyverkezést támogatni. Mussolini esetleg maga fogja ajánlani, hogy meghallgassák Ausztria külön kiküldöttét*, aki országa nevében kifejti, hogy *Ausztriának hadseregre van szüksége* egy esetleges német támadás esetére és ezért a békeszerződésekben megállapított létszám fölött 30.000 ember felfegyverzését kéri. *(T.)*

Elkészültek az erzsébetvárosi sugárút frontjának tervei

Wälder tanár magyaros elgondolásait tette magáévá a Közmunkák Tanácsa — Szabályozzák a római partot

(Saját tudósítónktól.) A *Közmunkák Tanácsa Rakovszky* Iván elnöklésével teljes ülést tartott, amelyen újra szóbakerült a *belső Erzsébetváros újjáépítése.* A tanács nagy súlyt helyez a *Sugárút frontjának kiképzésére.* A Sugár utat most már Madách útnak hívják. A Madách Sugár út torkolatánál építendő házak egységes homlokzatára a Közmunkák Tanácsa tervpályázatot írt ki, amely azonban *nem volt eredményes*, éppen ezért megkérték *Wälder* Gyula müegyetemi tanárt, hogy az elsődíjas pályatervek elgondolása alapján *végleges és részletes homlokzati tervet dolgozzon ki.* A tanár a terveket az ülésen bemutatta és a tanács azokat elfogadta. Az új tervek szerint a *homlokzat nyers téglakiképzést mutat*, magyaros ornamentikával, a homlokzat tetején magyaros pártázat vonul végig s a Károly király úton árkádos kiképzés lesz, amely nemcsak a földszintet, hanem az első emeletet is magában foglalja. *Az árkádkiképzés Lechner Ödön stílusában történik.*

A *Közmunkák Tanácsa* az *Első Magyar Gyapjúmosó Rt.* kárpátuccai gyárépítkezésével is foglalkozott. Ezt az építkezést csak ideiglenesen engedélyezték, de tekintettel arra, hogy a részvénytársaság nagyarányú befektetéseket eszközölt, a gyártelep fenntartását *öt esztendő helyett nyolcévi időtartamra adták meg.*

Egy házépítőszövetkezet számára engedélyezték az Attila ucca 16. alatti bérház építkezését, de egyben kimondották, hogy ezen *a környéken legfeljebb négyemeletes magasságú épületet lehet emelni.*

A főváros út- és csatornaépítési szakbizottsága *Király* Kálmán tanácsnok elnöklésével ülést tartott. *515.000 pengő értékű kőanyag beszerzését határozták el.* Elfogadták az angyalföldi szivattyútelep építésének terveit, a kerepesiúti és a Figyelő út közötti főgyüjtőcsatorna építéséhez is hozzálátnak.

Kibővítik a kavicsuccai gyermeküdülőt is és megállapították a római part szabályozását is. A Dunaparton 20 öl széles területet tartanak fenn az evezősök részére, kilenc méter széles gyalogutat építenek.

Fej-, váll- és ágyékrheumánál, ischiásnál, idegfájdalmaknál, szaggatásnál és zsábánál a természetes »**Ferenc József**« keserűvíz rendkívül hasznos háziszer, mert korán reggel egy pohárral bevéve, az emésztőcsatornát alaposan kitisztítja és méregteleníti. Egyetemi klinikákon szerzett tapasztalatok tanusítják, hogy a valódi **Ferenc József** víz gyors, biztos és kellemes hatása húgysavfelhalmozódásnál és köszvényrohamoknál is kiválóan érvényesül.

Különvonat indul Szegedre a Klebelsberg-síremlék felavatására

Gróf *Klebelsberg* Kunó síremlékét 11-én, csütörtökön délelőtt avatják fel a szegedi Fogadalmi templomban, országos keretek között. Az ünnepi beszédet, amelyet a rádió is közvetít, *József* kir. herceg mondja. Erre az alkalomra 11-én, csütörtökön reggel Budapest nyugati pályaudvarról *különvonat indul Szegedre, amely még ugyanaznap éjfél előtt visszaérkezik a fővárosba.* A menettérti jegy díja a II. kocsiosztályban 10.40 pengő, a III. osztályban pedig 6.80 pengő. A különvonat indulásának részvételi jegyeit a MÁV hivatalos menetjegyirodája (IBUSz Budapest, V., Vigadó tér) adja meg és szolgáltatja ki.

A cipészsztrájk enyhült, a szabósztrájk tovább tart

A szabók békéltető tárgyalása ma megkezdődik

(Saját tudósítónktól.) A cipészipari munkások sztrájkja csütörtökön *megenyhült.* A munkaadók és munkások között állandóan folynak a tárgyalások, sok helyen megegyezés történt, úgy hogy *csütörtök este már csak körülbelül 800 munkás sztrájkol 50 üzemben.* Remélik, hogy a pénteki nap folyamán ezek a sztrájkoló munkások is megkezdik a munkát.

A szabóiparban változatlanul áll a bérharc. Csütörtökön a kereskedelmi minisztérium ipari osztálya akarta megkezdeni a békéltető tárgyalásokat, a szabóipartestület azonban nem tudott olyan bizottságot delegálni, amely úgy a munkaadók, mint a sztrájkoló munkások és kisiparosok nevében tárgyalhatott volna. A helyzet ugyanis az, hogy az ipartestületben nemcsak a szabómesterek, hanem a kisiparosok is helyet foglalnak, akik ugyan önállóan dolgoznak, de a nagy szabócégek számára.

Csütörtök este félnyolc órakor az ipartestület reáltanodauccai székházában gyülés volt. A munkaadók részéről *Németh* Gyula azt a *határozati javaslatot* terjesztette elő, hogy a munkások és kisiparosok péntek reggel kezdjék meg a munkát, ez az előfeltétele a bekövetkező tárgyalásoknak. A kisiparosok nevében *Stolz* István és *Szalkay* János visszautasította a határozati javaslatot. Kijelentették, hogy *a kollektiv szerződés és az azonnali bérjavítás* érdekében tovább folytatják a sztrájkot. Amikor szavazásra került a sor, a határozati javaslatot *18 szótöbbséggel elvetették.* Többen szólaltak még fel, majd a szembenálló felek tárgyalásokba bocsátkoztak. Megállapodtak abban, hogy *öttagú bizottságot választanak*, amelyben helyetfoglalnak a munkaadók és a kisiparosok is. Ez a bizottság pénteken a kereskedelmi minisztérium ipari osztályával karöltve igyekszik megegyezésre jutni. Az öttagú bizottságot meg is választották, péntek délelőtt jelentkezik *Hamerli* miniszteri tanácsosnál, aki a **békéltető tárgyalást vezeti.**

Wälder Gyula

500. Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR: A pécsi Maurinum. Tollrajz.
501. Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR: A pécsi Pius-templom. Tollrajz.

WÄLDER GYULA:

502. A szegedi templom-tér pályaterve. Rajz. Magántulajd.
503. A Margithíd új bejárója. Rajz. Magántulajdon.
504. A szegedi templom-tér pályaterve. Rajz. Magántulajd.
505. A Szent Margitsziget rendezése. Rajz. A társulati építészeti nagydíj nyertese. Magántulajdon.
506. A szegedi templomtér pályaterve. Rajz. Magántulajd.

FRISCH VILMOS:

507. Tanulmányok egy normandiai szálloda átépítési terveihez.
508. Athos hegyi kolostor. Tusrajz.
509. Athos hegyi kolostor. II. Tusrajz.
510. Szaloniki-i templom.
511. Tanulmány az Erzsébet sugárút torkolatához. Ceruzarajz.

GREGERSEN HUGÓ:

512. Vázlatok. Ceruzarajz. Magántulajdon.
513. Emléktorony részlete. Ceruzarajz. Magántulajdon.
514. Üzletház terve. Ceruzarajz. Magántulajdon.
515. Szálloda terve. Ceruzarajz. Magántulajdon.
516. Balatoni szálloda. Ceruzarajz. Magántulajdon.
517. HEYSA KÁROLY: Győri új színház pályaterve. Magántulajdon.

Olajfestmények és vízfestmények.

518. GÁNOCZYNÉ TARDOS-KRENNER M.: Miniatűrök. Magántulajdon.
519. BAY ALAJOS: Budai hangulat.

Műcsarnok 1930/31, jub. kiáll. kat.

520. és 521. Dr. HOFFNÉ KATONA IRÉN : Miniatűrök. Magántulajdon.
522. KONEK IDA : Őszi hangulat.
523. BRUCK HERMINA : Nyár.
524. GÁNOCZYNÉ TARDOS-KRENNER M. : Miniatűrök. Magántulajdon.
525. KOVÁTS JÓZSEF : Tájkép. Vízfestmény.
526. KOVÁTS JÓZSEF : Hegyoldal. Vízfestmény.
527. ZSIGMONDYNÉ JÁRMAY EDIT : Tavaszi virágok. Vízfestmény.
528. TÓTH BARTÓK JENŐ : Arckép. Magántulajdon.
529. FAYL FRIGYES : Fekvő akt. A Harkányi-díj nyertese. Magántulajdon.
530. KEMÉNY NÁNDOR : Terefere.
531. SZABÓ DEZSŐ : Dr. P. S.-né arcképe. Magántulajd.
532. Id. DÖRRE TIVADAR : Duna partján. Vízfestmény.
533. Id. DÖRRE TIVADAR : Kőzúzó. Vízfestmény.
534. ZSIGMONDYNÉ JÉRMAY EDIT : Peoniák. Vízfestmény.
535. FALB ENDRE : A Giudecca Velencében.
536. SPÁNYIK KORNÉL : Otthon.
537. THOMAS ANTAL : Tabán.
538. HARANGHY JENŐ : Spanyol vásár. Vízfestmény.
539. SZABÓ BÉLA LEÓ : Esti hangulat.
540. OPPEL MAGDA : Vadgomba. Vízfestmény.
541. HALASI HORVÁTH ISTVÁN : Szeptember végén Pasztel.
542. BUDAI FISCHER EDWIN : Téli csend.
543. MÉSZÁROSNÉ KISFALUDY MÁRIA : Havas pesti utca.
544. ANGYALFFY ERZSÉBET : Lahesis.
545. PÁRIS ERZSI : A miskolci határban.
546. WELLMANN RÓBERT : Kohner Kató bárónő. Rajz. Magántulajdon.
547. LÜHNSDORF KÁROLY : Dr. Berzeviczy Albert arcképe. Ceruzarajz. Magántulajdon.

Wälder Gyula

Ujjáépült egy barok műemlék Debrecenben

Debrecen, december 24.

A késői barok kor stilusában pompázó *Szent Anna* templomot a debreceni katolikus társadalom közadakozásából dr. *Lindenberger* János apostoli helynök lelkes irányitása mellett ujjáépitették. A restaurálást *Wälder* Gyula müegyetemi tanár tervei alapján végezték, a freskókat *Unghváry* Sándor festőművész készitette. A restaurálás során a barok-stilust zavaró főoltárt kicserélték, a régi főoltár képét azonban, amelyet Rovátky Lajos képzőintézeti tanár restaurált, beillesztették az uj oltárba. Az átépitési munkálatokat gyorsitott tempóban végezték el, hogy a templom *a karácsonyi ünnepekre elkészüljön.*

Uj Nemzedék

1937. dec. 25.

VASÁRNAP 19 Kat. Pelágia Prot. Viola	N. k. 7 ó. 43 p. N. ny. 16 ó. 11 p.	
HÉTFŐ 20 Kat. Timót vt. Prot. Teofil	N. k. 7 ó. 44 p. N. ny. 16 ó. 11 p.	
KEDD 21 Kat. Tamás aps. Prot. Tamás	N. k. 7 ó. 44 p. N. ny. 16 ó. 12 p.	
SZERDA 22 Kat. Zenó Prot. Zenó	N. k. 7 ó. 45 p. N. ny. 16 ó. 12 p.	
CSÜTÖRT. 23 Kat. Viktória Prot. Viktória	N. k. 7 ó. 45 p. N. ny. 16 ó. 13 p.	Izr. 19. Sobebim bőjt
PÉNTEK 24 Kat. Ádám, Éva Prot. Ádám Éva	N. k. 7 ó. 46 p. N. ny. 16 ó. 13 p.	
SZOMBAT 25 Kat. Nagykar. Prot. Karácsony	N. k. 7 ó. 46 p. N. ny. 16 ó. 14 p.	Izr. 21. S. Semoth

Wälder Gyula

K

• TÁRSULATI • • KÖZLEMÉNYEK •

WÄLDER GYULA műegyetemi tanár, társulatunk propagandabizottságának elnöke, aki már sok éven át lelkesen és buzgalommal vezeti a társulat propagandabizottságának ügyeit, az aktuális kérdések megbeszélése végett baráti teát adott a társulat vezetőségének, amelyen Bodor Aladár, a propagandabizottság előadója, Györgyi Dénes műépítész, Helbing Ferenc, a bírálóbizottság elnöke, Lakatos Arthur, a kiállítási bizottság elnöke, Ligeti Miklós alelnök, Seenger Béla alelnök, Schober József, a gazdasági bizottság elnöke, Szablya Frischauf Ferenc t. alelnök, Szablya János ügyvezető alelnök, dr. Szőnyi Ottó a propagandabizottság helyettes elnöke, Urbányi Vilmos, a kiállítási bizottság előadója és Helbing László titkár vettek részt. A megbeszélés többek között főleg a fiatal iparművészeknek a társulat kötelékébe való bevonása körül forgott s Bodor Aladár vállalta, hogy ezt az igen fontos feladatot elvégzi. A társulat összes aktuális problémáit megvitatta ez a baráti értekezlet, amely csak egyik állomása volt annak az egész országra kiterjedő — a magyar iparművészet, háziipar és népművészet érdekében megindúló — akcióknak, amelyet a társulat vezetősége mielőbb meg fog indítani. Szablya János ügyvezető alelnök a társulat vezetősége nevében igaz háláját és köszönetét fejezte ki Wälder Gyulának azért a sok fáradozásért és munkáért, amellyel a társulat ügyei érdekében dolgozik s Wälder Gyula meleg szavakkal köszönte meg a társulat elismerését.

Magyar Iparművészet 1934. 75. l.

stallációba állíthatja be. Végh Gyula javaslatára a választmány az igazgatóságot bízta meg a kiállítás ügyének további vitelével. Elnök bejelentette, hogy a társulat az iparművészek és háziiparosok ügyeinek elrendezésére szakmai értekezleteket szándékozik tartani, majd többek hozzászólása után határozatilag mondotta ki, hogy a választmány ehhez elvileg hozzájárul azzal, hogy az előkészítési munkálatokat az igazgatóság mielőbb ejtse meg. Helbing László titkár ezekután a folyó ügyeket ismertette. Felolvasta azok névsorát, akik a társulat által küldött újévi üdvözléseket megköszönték. Jelentette, hogy a kereskedelemügyi miniszteriumban a háziipari ügyek vezetését dr. Fritz Géza miniszteri tanácsos helyett dr. Kruchina Károly báró miniszteri tanácsos vette át, akinek a társulat ez alkalomból üdvözlő iratot küldött. Bejelentette, hogy herceg Festetics György alapító tagul lépett a társulatba. Jelentést tett a Tudományos Társulatok és Intézetek Országos Szövetsége értekezleteiről, amelyeket a folyóiratok kiadásának elősegítése ügyében tartott. Jelentette, hogy a Magyar Könyvbarátok kölcsönös tagszerzésre tettek ajánlatot, majd felolvasta azok neveit, akik a társulat tagjai sorába kívánnak lépni. Elnök többek hozzászólása után határozatilag mondotta ki, hogy a választmány a jelentést tudomásul vette és a felolvasottakat a társulat tagjai sorába felvette. Ifj. Richter Aladár az iparművész cím védelme ügyében szólalt fel. Ligeti Miklós, Horváth Béla, dr. Szőnyi Ottó és Nádler Róbert hozzászólása után az elnök kimondotta a választmány azon határozatát, hogy ez ügyben ifj. Richter Aladár terjesszen javaslatot a választmány elé. Elnök ezekután a gazdasági bizottság jelentését ismertette. Bejelentette, hogy a

A MAGYAR NEMZETI MŰVÉSZET KIALAKULÁSA

WÄLDER GYULA MŰEGYETEMI TANÁR FELOLVASÁSA AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT DEBRECENI KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSA ALKALMÁBÓL.

DAS ENTSTEHEN EINER NATIONALEN KUNST IN UNGARN. Die ungarische Kunst konnte sich infolge der Kämpfe, die die Nation in der Verteidigung der westlichen Kultur ausfechten musste, nicht so frei entwickeln wie die Kunst der westlichen Länder, die nicht so andauernd von Kriegen heimgesucht waren. Die nationalen Charakterzüge der ungarischen Kunst entsprossen in früheren Zeiten nur den Wünschen der Mäzene und der assimilierenden Kraft des ungarischen Bodens, die die hier angesiedelten fremden Künstler umgeformt hatte. Hierzu kam noch Verwendung der speziellen einheimischen Konstruktionen und die Darstellung ungarischer Landschaften und Trachten. Im 19. Jahrhundert wurden die Bestrebungen nach nationalem Charakter in der Kunst bewusst; diese Bewegung führte durch die Verneuerung von Motiven des volkstümlichen Kunstgewerbes und der Formen der Holzkirche und des Holzwohnhauses der Sekler zu Erfolgen. In der Nachkriegszeit schlossen sich unsere Künstler immer mehr den internationalen Richtungen an, — und doch, wirkliche Werte können wir nur dann schaffen, wenn wir aus uns selbst herausschöpfen, uns selbst geben und unserer Kunst einen starken nationalen Charakter zu verleihen vermögen.

THE EVOLUTION OF NATIONAL ART IN HUNGARY. Owing to the many centuries, long struggles when the Magyar nation was defending Western Civilisation against the renewed attacks of the East, in Hungary there could not develope a national art so freely as in those western countries which enjoyed the benefits of a more peaceful fate. The national characteristics of the Hungarian art were at first assured only by the special demands of some maecenases and also by the strong assimilating power of the Magyar soil which has changed so much all the foreign artists who have settled down in this country. These two factors were later completed by using special home structures and by representing national sceneries and costumes. This tendency of Hungarian art, which strived after national characteristics, became conscious only in the XIXth century, and this movement had its finest results in using the forms of decorative peasant-art and also those of Transylvanian wooden buildings. After the Great-War Hungarian artists began to follow more and more international examples, although the most valuable works of Hungarian art are only those which express also strong national character.

Arról szeretnék beszélni, hogyan alakult ki és hogyan alakítható ki a magyar nemzeti művészet, melyek annak ismérvei és ezeket megismerve a jelenben mi a teendőnk és a jövőben mi a kötelességünk és mi a hivatásunk.

A magyar nép ezeréves története a harcok sorozatát, az életfenntartás nagy küzdelmét mutatja, már pedig a régi közmondás is mondja, hogy «A fegyverek zajában pihennek a Múzsák», azért volt az, hogy évszázadokon keresztül ezen a vérszántotta területen nem fejlődhetett terebélyes fává a művészet és hogy nem termettek igazi mesterek és művészek.

Voltak idők, amikor a nemzeti sajátosságokat csak a mecénások akarata és egyéni ízlése hozta létre. A török hódoltság után a felszabadulás magával hozta a megint egyesült ország megerősödését és gazdasági fellendülését, természetesen megindult az építkezés is, mert hisz szükség volt hajlékot teremteni az újra életrekelő vagy újonnan alakított intézmények számára.

Magyarország vezető uraiban, úgy ebben az időben, mint ahogyan már a hódoltság idejében is, mindig találunk nagy kultúrférfiakat, alkotásokra törekvőket, úgy a főpapság, mint a katonai és polgári méltóságok között.

A nagy építtetők közül való Pázmány Péter és kortársa Eszterházy Miklós nádor, akik nyugatmagyarországi, pozsonyi, nagyszombati, fraknói és egyéb építményeik tervezésére, magyar művészek hiányában, olasz építészeket hívtak meg, akik az akkor divatos késő-renaissance, illetve korai barokk építőmodort hozták be magukkal. De ők sem gyakorolták a magukkal hozott művészetet változatlanul. Az éghajlat, az itt élő iparosok és munkások segédkezése természetszerűleg bizonyos helyi vonást adott magyarországi alkotásaiknak, amihez járult még az is, hogy az itt dívó és gyakorlatban levő szerkezeteket sem mellőzhették.

A legnagyobb átalakulást azonban az építtetők egyéni kívánságai okozták, akikről, ha nem olvasnók ezen századok érdekes naplóit, nem is gondolnánk, mennyire törődtek és mennyire azonosították magukat az ő létesítményeikkel, akik úgy maguk, mint intézőik, pl. az országosan ismert építő, alkotó rektor Dobronoky, igenis rányomták az alkotásokra magyar egyéniségük bélyegét. És ahogyan az új földesurakat átalakította a magyar föld és levegő, éppen úgy nagyon sok olasz és osztrák művész itt letelepedvén, magyar mesterré lett, nem egy magyar nemességet kapott, mások

a 1
MAGYAR IPARMUVESZET
1933.

városi szenátorokká lettek és gyermekeik már mint született magyarok folytatták működésüket.

A mecénások hatása erősen érződik még a XVIII-ik században is, hogy csak egy példát hozzak fel, nézzük az egri lyceum aulájának mennyezetképeit, mert úgy, ahogyan a mesterek műve ott alakult, az csak itt Magyarországon születhetett meg. Eszterházy Károly püspök azt kívánta az augsburgi Sigrist mestertől, hogy a tudományokat jelentő csoportok alakjait magyar nemzeti viseletben ábrázolja. Mária Terézia korabeli ruhában jelennek meg előttünk az orvosok, mérnökök és ugyanígy ábrázolja a hétszemélyes táblát.

Tárgyuk folytán magyarosak lettek ezen századok festett arcképei, legtöbbször nemzeti díszruhába öltöztetett alakjaikkal, a háttér pedig nagyon gyakran helyi vonatkozású magyar építményeket, városokat vagy tájképeket mutat. Itt is mindenütt a megrendelők, a mecénások befolyása érződik, de ebben a korban nemcsak a mecénások befolyása adja az egyedüli nemzeti vonást, hanem az itt letelepedett mesterek megismerik a magyar népies díszítő elemeket és megkedvelik ezeket. Több templomban látunk tulipános, szegfűs, törökvirágos díszítéseket, melyek az idegen fafaragóknak megtetszettek és ipari alkotásaikban felhasználták őket.

Ugyancsak megtaláljuk ezeket a részleteket olyan épületeken, amelyeket kis falusi mesterek létesítettek, ahol a városban építő idegen művészek stílusát próbálták utánozni, de az idegenből átvett kereteket az általuk rendesen használt magyar népies részletekkel próbálták kitölteni.

Van nekem a XVIII-ik század végéről való hálószobám, festett szekrényem és ágyam, ahol a barokkalakos medaillonokat magyaros virágdíszítés veszi körül. Ezeket a bútorokat Mezőnyárádról a Majthényi-családtól kaptam. Ezek a Mezőségről, Mezőkövesd környékéről valók és szent meggyőződésem, hogy sehol másutt ilyen formában nem készülhettek volna el.

A nemzeti sajátosságokat feltűnően mutatják a magyar tájképek. Sehol párja ninesen a délibábos nagy alföldi rónaságnak és aki megfigyeli és ismeri az erdőket, az igenis meg tudja különböztetni a világ minden más erdejétől a borsodi bükköst és a Bakony vagy a Szirtes erdők tölgyeseit.

Egészen különös az a mód, ahogyan az emberi lakóhelyek, az egyes tanyák, községek és nagyobb települések a magyar tájkép sokféleségébe beleilleszkednek. Az évszázadokon át kiformálódott paraszthász-típusok és a települések módja, az udvarházaknak egymáshoz való felsorakozása meghatározott jelleget adnak a tájnak és a falu képének.

A XIX-ik század közepéig úgy a falusi, mint a városi lakóházaknál az egyszerűségre, a használhatóságra, a kényelemre és célszerűségre való törekvést látjuk. Az építőanyagok azonossága, a kialakult gyakorlat igénytelen, de kedves, egymáshoz hasonló házakat hozott létre, melyeknek tömege, daeára annak, hogy az egyes a házaknak művészi alakítás nem adott hangsúlyt, olyan artisztikus tájképeket adott, melyektől a festőiesség nem tagadható meg. Persze festőiesség alatt nem kell okvetlenül szabálytalan, ferde síkokkal bíró, viharvert vagy pláne rozzant, romszerű épületekre gondolni, nem, a magyar község festőiességét nem a bizarrság vagy a keresett díszítés adja, hanem a tájkép alaphangulatába való szerencsés beleilleszkedés, csoportosítás és az ahhoz való alkalmazkodás.

Amint már előbb mondtam, a mi vidéki lakóépületeink a XVIII-ik században és a XIX-ik század elején annyira egyszerűek, annyira tárgyilagosak és annyira célszerűek voltak, hogy én nem tudom miért kell idegen formák után futnunk és miért ne lehetne, ha kellemes, kedves otthont akarunk, ezekből kiindulni és alkotásainknál ezeket alapul venni. Nem a régi stílusok mesterséges újraélesztésére gondolok és nem a már halottak feltámasztásáról van szó, hanem a meglevő tradíciók folytatásáról és továbbfejlesztéséről. Elhibázott dolog volna vakon utánozni azokat a dolgokat, amelyeket az elmult századokban alkottak, véleményem szerint ezt még ott sem szabad megtenni, ahol régi utca- vagy városképeket kell kiegészíteni, ilyen helyen is őrültség volna régi épületek másolatait megismételni és besorakoztatni a mult valódi reprezentánsai közé.

A mi kötelességünk a becsületesség, az egészséges tér- és tömegképzés, az igazi célszerűség, használhatóság, a valódi tárgyilagosság és egyszerűség szellemét felébreszteni. Anélkül hogy szolgailag alávetnénk magunkat a régieknek, — a mi időnk önállóságát és szabadságát is biztosítva, újat és modernet akarva alkotni is — megőrizhetjük építészetünk helyi és hazai jellegét. Ebből a szempontból sem lehet határozott szabályokat felállítani, mert különböző városoknak más és más karakterük van. Itt van a kis érseki város Eger, a magyar Athén a maga túlnyomóan barokk és XVI-ik Lajos-korabeli füzéres épületeivel, de azért teljesen eredeti városképével, mely semmi más ország barokk városaihoz nem hasonlatos. Ennek a helyi zamatnak a megőrzése a belső területeken, ennek a helyi hangulatnak az életbentartása volt a város törekvése az újabb építkezéseknél és amennyiben ez a feladat részben reám hárult, úgy hiszem meg tudtam ennek a kívánságnak felelni, anélkül hogy feladtam volna a haladást, az újra való törekvést.

Más persze a helyzet pl. Debrecenben. Debrecen, a kálvinista Róma elválaszthatatlan a maga Nagytemplomától. Itt voltaképpen a Nagytemplom által megütött akkordot kellett volna folytatni. A protestantizmushoz nagyon illő egyszerű klasszicista

stílusból kellett volna kiindulni. Karakterében mennyire megerősödött volna ez a város és itt a nemzeti iránynak ez lett volna vagy lenne még ezután is a helyes útja.

De nem lehet azt mondani, hogy mindenütt ezt kell csinálni, mert ez a palatinus stílus csak bizonyos helyeknek adja meg a jelleget, mint ahogy nem volna helyes barokkstilusban építeni mindent, de viszont azt sem lehet mondani, hogy a barokk a Habsburgok stílusa és abban építeni hazaárulás, mert nem az egyik vagy a másik stílus a fontos, hanem az a hazai levegőt lehelő helyi jelleg, amely véletlenül vagy az egyik, vagy a másik stílus folytán adódik.

Hogy az egyes stílusok annyira gyűlöltek lettek, azt főleg annak tudom be, hogy a XIX-ik század nagy históriai áramlatában össze-vissza minden stílusban építettek, az azokban esetleg rejlő nemzeti árnyalatot egészen elhanyagolták, jobban mondva meg sem értették. A XIX. század művészietlen, raktározó korszaka, a belső tartalom nélkül való, nem őszinte alkotások rontották meg városaink képét.

A kilenevenes és a kileneszázas évek nagy lendületében megerősödött az óhaj, hogy egy különleges, a magyar népművészetnek motívumaiból kiinduló nemzeti stílus teremtessék. Úgy, ahogyan az irodalom összegyüjtötte a népmeséket és énekeket, a zenészek összegyüjtötték a népdalokat, éppen úgy megindult a népies díszítőelemek gyüjtése is. Huszka József, Malonyai Dezső, Gróh István vezették mének szorgalmával ezt a munkát. Az ezeken alapuló alkotásoknál a magyar iparművészeti iskola adta meg az irányt, az építészetben pedig nem kisebb ember, mint Lechner Ödön állott a mozgalom élére. Sajnos azonban kiderült, hogy máról holnapra új stílust teremteni nem lehet. Nagy hibája volt ennek az iránynak, hogy tér tömegképzésben nem tudott újat alkotni, sem pedig a hazai tradíciókba kapcsolódni. A tömeget, a falsíkoknak és nyílásoknak elosztását idegen művészektől vette, a fősúlyt a dekorációra helyezte és itt is túlzásba ment, amennyiben az egzotikumba csapott át, felhasználva az egészen idegen izlám, indiai és egyéb keleti formákat. Az irodalom, a sajtó támogatta e törekvéseket, a mozgalom olyan általános lett, hogy bármely stílusban készült is egy épület, mindenütt magyar ékítményeket alkalmaztak. A nagy eklektikusok, Hauszmann Alajos, Alpár Ignác sem tudtak kitérni előle. A királyi vár termeinek belső díszítésénél épúgy, mint a Tőzsde épületénél népies díszítéseket látunk az akkori évtized divatos szecessziós vonalozásával párosulva. Sajnos, ez a törekvés nem jutott el a kiérésig.

A József-műegyetemről kikerült építészek kis csoportja egészséges elgondolással az erdélyi parasztház és templom szerkezetéből és tömegéből kiindulva akart új nemzeti stílust alkotni. Rövid idő alatt szép eredményeket értek el. Hogy irányuk nem tudott döntő eredményt aratni, annak tudható be, hogy az általuk kis objektumokról átvett primitív motívumok nagy, monumentális létesítményeknél felmondták a szolgálatot. Igaz, hogy a legtökéletesebb görög művészet formái is a faszerkezetben születtek meg és évszázadok kellettek hozzá, míg metamorfózisukban a kőnek klasszikus formáivá kijegecesedtek.

Az építészeknél maradandóbb értéket termelt a nemzeti irány terén a háború előtti iparművészet, a népies motívumok újszerű alkalmazása, különböző technikához való simulása és különböző anyagoknak megfelelő formák megtalálása által.

Azután jött a mindent megfojtó háború. A harcok elején a nemzet minden gondolatát lefoglalta a küzdelem, a háború végén pedig a ninestelenség, a kifáradtság erősen érezhető elernyedést okozott a művészetben. Az összeomlás, az idegen járom halálos csendet teremtett, azután jött a részleges felszabadulás, az Alföldnek és Dunántúlnak felmentése, de evvel egyidejűleg elborított mindent a trianoni gyász, az ország rettentő megcsonkítása. De a csonka ország élni akart és fenn akarta és fenn akarja tartani reményét a boldogabb jövendőre.

Az ember azt hitte volna, hogy a fellángoló nemzeti érzés kapcsán újra lángot fog a nemzeti stílus utáni kívánság hamvadó parazsa. Ha történtek is mozdulások, azok inkább az irodalomban foglaltak helyet és inkább literárisak voltak és nem a tömeg lelkében gyökerezők. Nem érezzük ezen óhaj megnyilvánulását, ahelyett azonban megül bennünket egy mindent átfogó internacionalizmus és nem látunk mást körülöttünk úgy az építészetben, mint az iparban és iparművészetben, mint a nyugati áramlatok vak követését és másolását. Úgy mint ahogy a mindennapi élet és a társadalom megtellik kollektív gondolattal, úgy a művészet is ilyen tartalmat kap. A mozgalom tetszetős jelszavakat írt a zászlajára, a tárgyilagosságot és a célszerűséget, pedig ez a művészet nem őszinte. Hogy csak egy példát mondjak: szerény egyedekből, mondjuk kis lakásokból álló építményeknek monumentális tömeghatást adnak, de legtöbbször nem a belső kiindulás adja meg a külső karakterét, hanem a különleges külső kedvéért alakítják furcsán a belső elrendezést, legfőbb hibájuk pedig az, hogy az anyagot és szerkezetet tekintve, a legtöbb esetben nem is célszerűek.

Én nem harcolok a modernség és nem harcolok az új stílus ellen, ellenkezőleg meg vagyok győződve azoknak szükségességéről, de nem úgy, hogy szellemben és formában is a németek és egyéb nyugati nemzetek vazallusai legyünk, mert így mi csak egy nép volnánk, amely kisebben és roszszabban ugyanazt csinálja, mint a nyugatiak és így a mi művészetünk nem nyujt mást, nem nyujt

eredetit és nem tud újat adni. Az ilyen alkotások nem szerzik meg minekünk az emberiség megbecsülését, mert a művészetnek egyik főkelléke, hogy mindig igaz legyen és hogy mindig magunkat adjuk. Csakis nemzeti sajátosságunk fejlesztésével és értékesítésével szolgálhatjuk a haladást, elismerést biztosítva ezáltal úgy nemzeti létünk jogosultságának, mint jövendőnkre szóló történelmi hivatásunknak.

Árva kis nép vagyunk a bennünket övező ellenséges népek tengerében és csak úgy tarthatjuk fenn magunkat, ha sem politikailag, sem kultúránkban nem kerülünk más népek járszalagára. Nékünk minden, a tudomány és a művészet is életkérdés, éppen ezért meg kell ismernünk és meg kell szeretnünk önmagunkat, fel kell szívnunk magunkba mindent, ami magyar, legyen az akár népünk művészetének primitív gyümölcse, legyen az tájainknak rajzolata, városaink, községeink képe, amely kedves nekünk éppen azért, mert magyar. Én is azt mondom, mint nagy miniszterünk, hogy meg kell ugyan ismernünk és tanulnunk a nyugati művészetet, annak szerkezeteit, technikáját, de nem azért, hogy ugyanazt csináljuk, amit ők, hanem hogy ezeknek a segítségével az egzotikumból az általános emberi ízlés magaslatára hozzuk népünk művészetében, munkáinkban adódó és található értékeket.

A művelt külföld tiszteletét és megbecsülését is csak így szerezhetjük meg és a nemzeti művészet is fogja mutatni a mi különállásunkat, a mi élniakarásunkat, a mi élnitudásunkat és a nemzeti művészet hatalmas kifejlődése is egyik záloga lesz a nagy egységes Magyarország újra való feltámadásának.

Fametszet Molnár C. Páltól.

Wälder Gyula: Gróf Tisza István márványemléktáblája. Készült Seenger Béla r.-t. műhelyében. ✦ Gedenktafel für weiland Grafen Stefan Tisza. Plaque commémorative du Comte E. Tisza.

Magyar Iparművészet
1927.

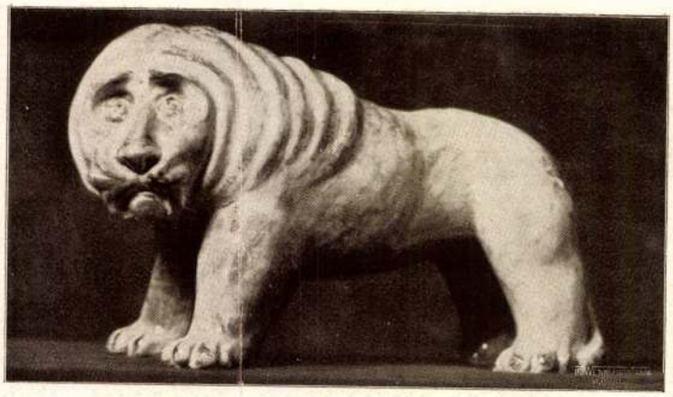

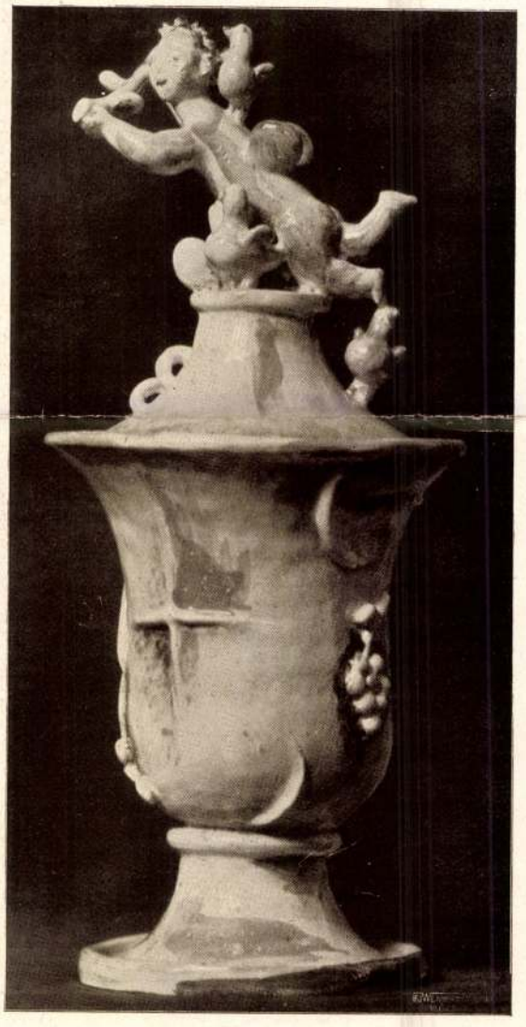

Gádor István: Majolikák. ◆ Majoliken. ◂ Faïences.

1908. I. 5.

A Ház KERÍTÉS-PÁLYÁZAT a
II. DÍJ.

WÄLDER GYULA

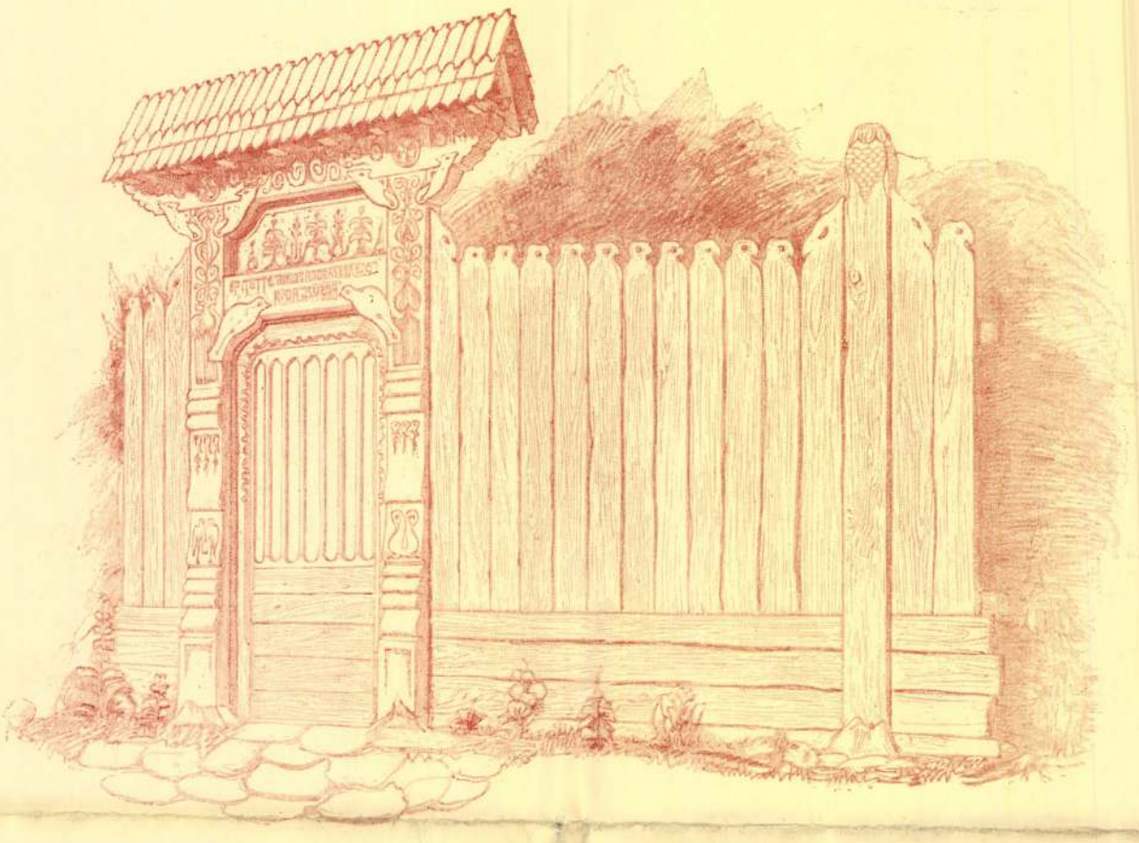

KERÍTÉS-PÁLYÁZAT
JELIGE: GALAMB. MEGDICSÉRT TERV

IFJ. GALTER JÁNOS, MISKOLC

TRÜKK ÉS MŰVÉSZET

— A GENOVAI BOTRÁNY TANULSÁGAI —

Trükk és művészet nem egy anyaméhben születtek, mégis néha jól megférnek egymás mellett. A művész nem egyszer folyamodik trükkhöz, hogy egy-egy kompozició nehézségét legyűrje, amikor az erejét meghaladó probléma megoldása sehogysem megy. Ilyenkor a műkritika a trükk esztétikai helytállóságát mérlegeli és lehet rá eset, hogy megrovás helyett a trükk dicséretet kap. Leggyakrabban igen érdekesek és szellemesek az ilyen technikai trükkök, melyekkel érdemes volna egyszer behatóan foglalkozni. Ezúttal azonban másfajtájú trükkről van szó. Nem az esztétika, hanem az etika körébe tartozik és annál súlyosabban ítélendő meg, mert a magyar művészet külföldi presztizsét érinti.

Az történt ugyanis, hogy egy fiatal egyesület, melynek tagjai *Vaszary* János növendékei, Genovában rendezendő kiállításuk patronátusára felkérte gr. *Klebersberg* Kunó, vallás- és közoktatásügyi miniszterünket. Már maga ez az ambició is egy ilyen fiatal egyesület külföldi reprezentativ szereplését illetően, legalább is feltünő, de ezen ma már nem lehet csodálkozni, hiszen ennek az egyesületnek tagjai képviselték már a magyar művészetet Velencében, a nemzetközi kiállításon is. A kultuszminisztérium akkori gyengesége, melyet Vaszary Jánossal szemben tanúsított, gyorsan termi gyümölcseit. Ugyanezek az ifjak most arra kaptak kedvet, hogy a hivatalos apparátus megmozgatásával ezúttal Genovában képviseljék a magyar színeket. Igen ám, de a miniszter okult a velencei tapasztalatokon és kijelentette, hogy ő a magyar állam tekintélyével rendezendő kiállításhoz csak akkor járulhat hozzá, ha azon nem egy irány és egy egyesület, hanem az egész magyar művészet felvonul. Eddig tehát nem történt semmi, ami ne állott volna a korrektség jegyében.

Mert abban nincs semmi inkorrektség, hogy egy egyesület, ha még oly fiatal és még annyira közel áll az iskola padjaihoz, külföldi reprezentativ kiállítást akar rendezni tanárja védő szárnyai alatt. Ez lehet beteges ambició, fiatalos meggondolatlanság, de nem inkorrektség. A miniszter álláspontja pedig egyenesen iskolapéldája annak, hogyan kell az ilyen égbetörő, indokolatlan ambiciókat tapintatosan lehüteni.

No de ezzel az ügy nem fejeződött be, — mert most jött a trükk.

A miniszternek az egész magyar művészet kell? Szállítjuk az egészet, — mondták az ifjak és nyomban megállapodtak egy műkereskedővel, aki ab raktár szállította a magyar művészetet. A raktárból kipakkolt magyar művészeknek bágyadt sejtelmük se volt arról, hogy ők ezekkel az izékkel-umékkal együtt fogják „reprezentálni" Genovában a magyar művészetet. És ment a jelentés a miniszternek: együtt van a magyar művészet. Ime a lista, csak a miniszter hiányzik még róla. És a miniszter jóhiszemű mitsemsejtéssel megadta hozzájárulását.

A trükk elkezdett funkcionálni és minden jóval biztatott. A helyzet most már ez lett: A magyar állam hozta magával az olasz államot, az olasz állam tekintélye Genovában udvarias bőkezűséggel aranyérmeket, ezüstérmeket és egyéb jókat tartogatott tarsolyában. A trükkmesterek pedig, akik eleinte drukkolhattak a csinyért, most már jót nevettek markukba. Nem lesz semmi baj. Azok a magyar mesterek, akiket a műkereskedő raktárából a genovai kiállítás kirakatába trükköltek, az aranyérmek kedvéért jó arcot fognak vágni a nem kivánt társasághoz és utólag helyeselni fogják, hogy előzetesen nem tudtak az ő genovai szereplésükről. A műkereskedő pedig szintén nevetett a markába. Mi történhetik? Legfeljebb visszajönnek a képei a genovai kiállítás „márkájával".

A trükk agyafúrtjai azonban elszánt játékukban mégis tévedtek. Túlméretezték az arany és egyéb érmek hatását és nem számoltak a magyar művész érzékenységével. Azzal az érzékenységgel, amelyik oly féltékenyen őrködik művészi presztizse fölött s amelyiknek jobban fájt az a társaság, amelybe csöppent, semhogy az arany miatt lenyelte volna őket. Nem nyelte le, hanem nyilatkozott. És a nyilatkozatok leleplezték a jól kiagyalt trükköt és a trükkös kiállítás rendezőit.

A genovai kiállításból botrány lett és e botrány világosságában most már látjuk, mi az új az „új" művészetben: a trükk. De nem az a trükk, amelyikkel told meg az ecsetet, ha rövid a tehetséged, — mert ez a trükk már régi és umék mesterkuték csupán szorgalmas alkalmazói e régi példaszónak. Az új, az a szellem, amelyik előtt nincs akadály az érvényesülés sinein. Nincs szempont, amelyik elég súlyos lenne, ha arról van szó, hogy valahol valami jó reklámot lehet kapni, viszkető művészi sebeikre valami nyugtató kommünikébalzsamot lehet szerezni a gyanútlan napisajtótól. És ha nem megy szépszerével, nem elég hozzá a mázsás súlyokat emelő ambició, ám akkor jöjjön a trükk. A legesúnyább, a vásári, a hiszékenyeket megtévesztő, az illetékeseket becsapó, csepűrágó trükk.

Hogy a miniszter miképpen fogja megtorolni a kiváló művészeken és az ő személyén esett sérelmet, nem tudjuk, de nem is akarjuk firtatni. Bizonyára meg fogja találni leghelyesebb módját. E pillanatban az a fontos, hogy a genovai trükk aktualitásával kapcsolatban rendeztessék a képzőművész szerzői jogának kérdése, mert lehetetlen állapot az, hogy akár belföldi, különösen ha külföldi kiállításról van szó, műkereskedők anyaga „reprezentálja" a magyar művészetet büntető szankció nélkül. A képzőművész szerzői joga ma gazdátlan préda. Nyilvánvaló, hogy a művész művének eladásával nem adta el a mű kiállítási jogát is, különösen nem a műkereskedőnek. A másik tanulság amit le kell szegezni, az a rég óta hangoztatott kívánsága a magyar képzőművészeknek, hogy minden külföldi kiállítás anyagát előzetesen itthon be kell mutatni a nyilvánosságnak. Ennek a kívánságnak teljesítése nem sérti a Képzőművészeti Tanács kompetenciáját, viszont megakadályozza a genovai botrányhoz hasonló trükköket és alkalmas arra, hogy a külföldi kiállítások rendezése közmeg-

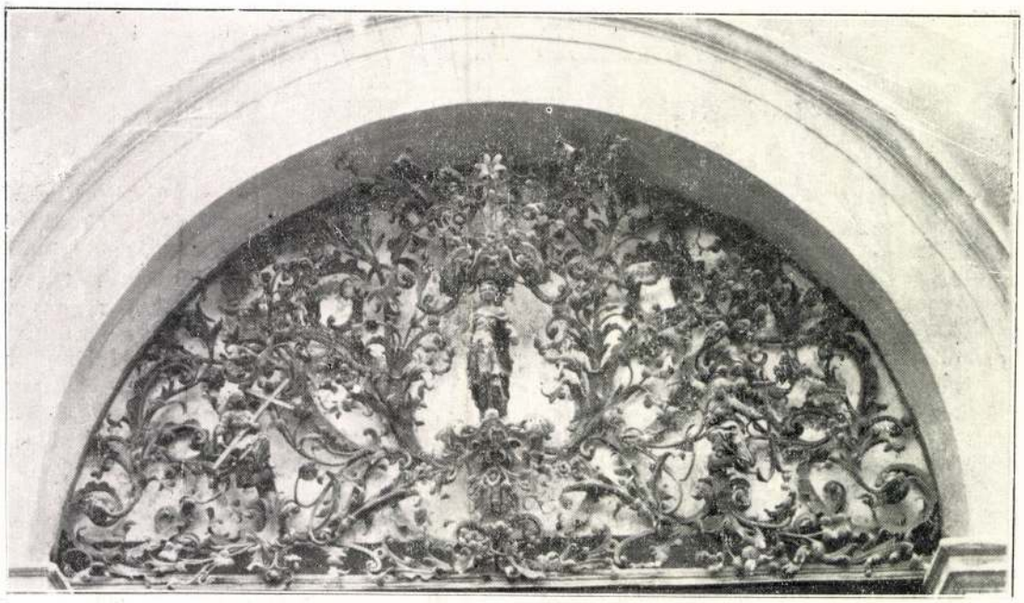

EGER. HEVESVÁRMEGYE MEGYEHÁZA BEJÁRATI KAPUJA FELETTI RÁCS

nyugvást váltson ki. Legyen szabad rámutatnunk ezzel kapcsolatosan arra, hogy a kultusztárca tárgyalása alkalmával a budget-bizottság egyhangúan elfogadta az egyik képviselőnek azt az inditványát, mely szerint a külföldi koncertek anyagát előzetesen itthon nyilvános koncerten be kell mutatni. Nem lehet megérteni, hogy ami a zeneművészetben keresztülvihető, az a képzőművészetben teljesíthetetlen legyen.

A genovai botrányról még csak annyit: tisztában vagyunk vele, hogy a művészi újítás elvét vallók között is vannak akik vérbeli művészek és jóhiszeműek, akik maguk is egész bizonyosan undorral fordulnak el a genovai mentalitástól. Hiszen nekik is meg kell vetni azt a gerinctelenséget, amely képes összeállni olyan művészekkel, akik az ő elveik szerint nem művészetet, hanem giccset csinálnak. Nekik is meg kell vetni azt a mentalitást, amely a sárga földig szidja azt a művészetet, mellyel nyomban egy gyékényen árul, ha érdekei úgy kívánják. A forradalmárok Genovában a megvetett konzervativ művészettel takargatták unesztétikus csontvázukat, idehaza pedig olyan lármával csörgetik pucér csontjaikat, hogy gőgös zenebonájuktól meg lehet siketülni. Gerinctelenség ez és szemfényvesztés. Trükkös mentalitás ez, ahol a trükk már oly tökéletes, hogy szinte művészet. Művészet, de nem képzőművészet.

Gyöngyösi Nándor dr.

EGY EZERÉVES MAGYAR VÁROS ARCHITEKTURÁJA

HÁROM KORSZAK MŰVÉSZI EMLÉKEI EGERBEN

Kevés magyar város van, amelyben ezer éves történetünk annyi különböző korszaka annyi érdekes műemléket hagyott volna, mint Egerben. Ezer éve áll a Mátra és Bükkhegység találkozásánál egy kies völgyben ez az ősi város. Szent István korában már püspöki székhely volt, egyik fellegvára a fiatal magyar kulturának s nevezetes stratégiai pontja a Felvidéknek a dél felé táruló Alföld kapujában. A török előnyomulása idején erős végvárává vált a megmaradt országrésznek, amely sokáig dacolt az ozman hatalmával. Széchenyi, Buják, Drégely mind elesett már körös körül. Eger még állt és falai alól kudarccal takarodott el a pogány. De azután Egert is csak elnyelte a török áradás hullámai s másfélszázados török uralom alakította át a magyar város középkori karakterét. A török kitakarodása után a város áldozatkész püspökei és főpapsága, valamint törekvő, szorgalmas polgárai nagy buzgalommal láttak hozzá, hogy a romokat eltakarítsák és a várost ujra felvirágoztassák. Eger ismét várrá lett, még pedig a művelődés, tudomány és művészet várává. Nincs talán egyetlen város sem az országban, ahol Magyarország ujjáépítési korának olyan sok és olyan monumentális emléke volna, mint itt. Eger kövei beszélnek, egy ezer éves kultura változásai, nagy korszakának viszontagságai vannak beleírva ezekbe a kövekbe, amelyeket magyar vér hullása szentelt meg s magyar lélek szárnyaló szeretete ihletett.

A város középkori kulturájának emléke az egri vár, amelynek hatalmas kőbástyái, alacsony ívhajlású, robosztus román kapui még épségben állanak. Sőt fenn a legmagasabb

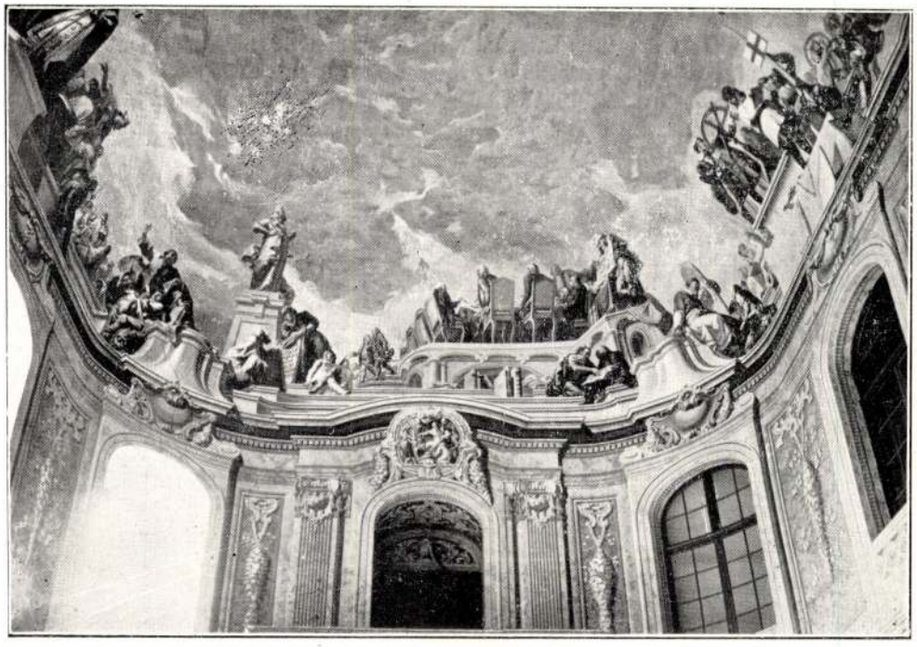

EGER. SIEGRIST: A LYCEUM AULÁJÁNAK MENYEZETKÉPE

platón, mélyen a szint alatt gondosan körül ásva meg van még egyik hatalmas pillére annak a székesegyháznak, amelynek alapjait a XV. században rakták le s amely pillérnek méreteiből következtetni lehet a templom hatalmas arányaira. Most helyezik karba a vár alatt messze elnyúló kázsamátákat, amelyeknek földalatti boltjai szintén érdekes emlékei a középkori építkezésnek.

A török hódoltság is ott hagyta emlékeit Egerben. Ott áll a város közepén teljes épségben egy karcsú minareth, amely egy pillanatra messze, keleti város illuziójával kapja meg Eger kíváncsi látogatóját. De nem ez az egyetlen török emlék. A vár alatt elhúzódó uccákban egész sereg kis ház áll még, amelynek török eredete letagadhatatlan. A keskeny, hátrafelé ékalakban szűkülő udvar, a földszinten körülfutó belső árkád, az emeleten szintén körülfutó üveges folyósó, a szeszélyesen egymásfölé tornyozott belső terraszok, a zegzugos lépcsők, az elrácsozott ablakok tipikus ismertető jelei a török építkezésnek. Érdemes benézni ezekbe a kis házakba, amelyekben ma derék egri iparosok laknak. Aki a kapun belép, mintha más világba került volna.

A város közepét az Eger folyó szeli át. A balparton közvetlenül a hídfőnél még tipikus török és kettős tetőszerkezetű román házak állnak, de már a jobb parton egy egészen olaszosan zárt, gyönyörű kiképzésű téren, amelynek közepén Eger hős védőjének, Dobó Istvánnak szobra áll, — a barok kor legszebb emlékeivel találjuk magunkat szemben. Itt van a minoriták temploma két karcsú tornyával, homlokzatának bámulatos finomságú rajzával, félkörben kiképzett lépcsőzetes feljárójával, amely távolról a gyönyörű melki kolostor-templomra emlékeztet. Nemrég még egészen különös, terraszos kiképzésű, pompás faragványokkal díszített kolostorépület tartozott a templomhoz, amelyet részben a kolostor díszes kapubejáratával együtt lebontottak, részben stílustalanúl átalakitottak. A minoriták templomának belseje is igen szép emléke a magyar barok stílusnak. De ebben a tekintetben talán még gazdagabb és [illegible]sebb látványt ad a ciszterciták temploma főoltárával és hat mellékoltárfülkéjével, amelyek mindegyikében egy-egy tökéletes stílusban kiképzett barok oltár áll. A Ferencrendiek templomának bejárata viszont a spanyol jezsuitabarok szép emléke.

De Eger leghatalmasabb és művészileg legtökéletesebb barok épülete, amely talán az egész országban páratlanul áll, a *Lyceum*. Óriási, kétemeletes, négyszögalapzatú palota kétoldalt széles kiugróval, elől hármas nagykapuja fölött széles erkéllyel. Eszterházy Károly gróf egri püspök építtette, még pedig mint ő mondta, a gazdag gróf pénztárából. Az épületnek 365 ablaka van, mint az év napjainak száma. Hátulsó részén tömör csillagvizsgáló torony nyúlik föl. Bejárati oszlopcsarnoka, széles lépcsőfeljárata, egészen elnyúlt merész íveivel, a leglenyűgözőbb művészi látványosság. Három impozáns termét remek freskók díszítik. Udvara a legszebb francia kastélyok tökéletes harmóniáját tükrözteti.

Szemben vele impozáns, szobrokkal díszített, terraszos kiképzésű előterével a hellénista stílusú székesegyház áll, amelyet Pyrker László, az ismert nevű költő és érsek építtetett s amelynek egyik oldalkápolnáját a legszebb Soldatics-freskók díszítik. A Liceum előtti teret jobbról a neoklasszikus stílusú érseki rezidencia zárja, balról pedig a részben barok, részben empire kanonok-sor épületei csatlakoznak hozzá.

Igy a város alapkarakterét ma a barok stílus adja s ebben az irányban halad az újabb időben erősen fejlődő város kiképzése. *Wälder* Gyula tanár, az ismert nevű műépítész

már ebben a stílusban készítette azoknak a középületeknek a terveit, amelyeket az utóbbi időben szép számmal emeltek Egerben. Sajnos sok emléket megsemmisített vagy részben eltakart a művészeti értékekkel nem sokat törődő gyakorlatias szellem, amely a mult század végén s a jelen század elején a város magánépítkezéseit irányította. Ma azonban már tudatában van Eger műemlékei értékének. Igyekszik érvényre juttatni és feltárni mindazt, amit a barbár hozzánemértés eltakart és féltő szeretettel őrzi minden épségben megmaradt régi kövét. A város új fejlesztésében pedig a múltak tradicióihoz csatlakozik, hogy a ma az ezer év ősi televényében verjen maradandó gyökeret.

Kállay Miklós.

3.

EGER. A MINORITA TEMPLOM

MAGYAR MESTEREK

WÄLDER GYULA

Egy új korszak küszöbén, az átmeneti kor betegesen érzékeny idegrendszere elsősorban is a kor művészetére nyomja jellegzetes tüneteinek bélyegét. Az ilyen kor gyermeke — különösen, ha művész — erősen hajlamos a túlzásokra, fantáziája fogékony minden szélsőségre. Ilyen korszakban kétszeresen nehéz a kritika magas hivatásának betöltése. Egész testtel nekifeszülni és útját állani az újító törekvéseknek? Bátor munka, de nyitva hagyja a felelősség, a jövőért való felelősség kapuját. Melléje állani eli tüdővel és lovat adni alája? Népszerű munka, mely rengeteg értéket áldoz fel és rengeteg értéktelenség felbecsülésével feléget minden hidat művész és művészet, művész és közönség között. Mi itt a teendő? Állva a sötétség e tapogatózó küzdelmében, úgy érezzük, legnagyobb szolgálat a világossággyújtás. Egy-egy példának magasra emelése, egy-egy értékes munkásság világító fáklyájának meglobogtatása.

Ilyen munkásság a *Wälder* Gyuláé is. Az ő művészete példa arra, hogyan lehet művészetet csinálni a tagadás szellemének való behódolás nélkül. Ezért az ő művészete jó tanulság az à tout prix forradalmárok számára.

Nem, Wälder Gyula nem forradalmár. Finom lelkű visszaálmodója ő a barokk gazdag művészetének. Az ő épületei nem forradalmi víziók mozgalmasságából születtek, hanem

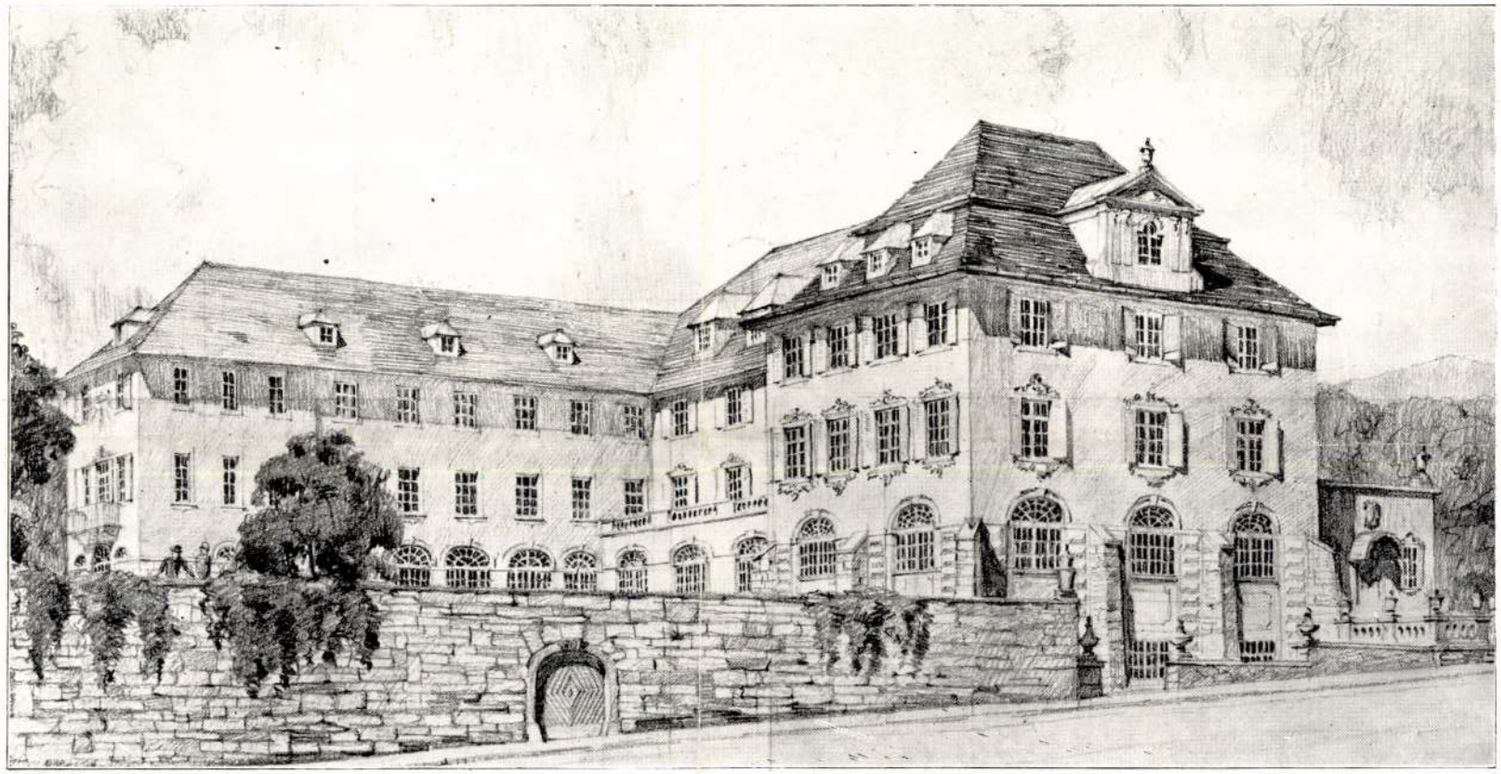

WÄLDER GYULA: AZ EGRI KORONA SZALLÓ

Greiner Andor okl. mérnök épitési vállalkozó kivitelezésében

HALL

TÁNC- ÉS BANKETTEREM

A NYILVÁNOS ÉTTEREM NAGY EBÉDLŐJE

WÄLDER GYULA: AZ EGRI KORONA SZÁLLÓ INTERIEURJEI

GRŒINER ANDOR OKL. MÉRNÖK ÉPITÉSI VÁLLALKOZÓ KIVITELEZÉSÉBEN

A magasépítkezést csak arra képesített egyéneknek legyen szabad végezni, s munkájukért mindenkor saját személyökben lévén felelősek, nem lehet őket felelőtlen építési vállalkozók esetleges szeszélyeinek alárendelni. *Megalit*

KRÓNIKA

A Magyar Mérnök-Szövetség közgyülése. A *Magyar Mérnök Szövetség* február 7-én, szombaton délután tartotta XII-ik évi rendes közgyülését, a Magyar Mérnök- és Építészegylet Reáltanoda-utcai székházának dísztermében, melyet zsúfolásig megtöltött a nagyszámú és előkelő közönség.

Az ülést az egyetemi énekkarok éneke után *Dalmady* Ödön, a szövetség elnöke nyitotta meg. Utalt a mai nehéz időkre, amelyek a jelek szerint még súlyosabbak lehetnek, s hangsúlyozta, hogy a nemzeti egységre ma jobban szükség van, mint bármikor. Magas mértékkel mérő nemzeti kritikai tudatnak kell kialakulni, a közélet gondos megszervezésével. A mérnökségre hárul a feladat e válságos időkben megjelölni az irányt hazánk gazdasági helyzetének javítására, technikai téren. Ezért a szövetség a Hungária Magyar Technikusok Egyesületével országos mérnöki kongresszust rendez április hó folyamán.

A nagy tetszéssel fogadott elnöki beszédet *Fróhner* József dr. főtitkári jelentése követte. A társadalmi téren az év folyamán tett legfontosabb lépések az álláshalmozások megszüntetésére és a külföldi honosoknak szigorúbb nyilvántartására irányultak. Beszámolt a mérnököknek a vidéki törvényhatóságokban, valamint az új fővárosi törvény értelmében a székesfőváros közgyülésében való résztvételéről, az új törvényjavaslatok előkészítő munkájáról, végül pedig a szövetség belső életéről és adminisztrációjáról.

Hajdu János pénztáros javaslatainak elfogadása után *Papp* Béla ügyvezető alelnök ismertette a választmány javaslatát, mely szerint vitéz *Gömbös* Gyula honvédelmi minisztert és *Wolff* Károly dr-t a társadalmi téren kifejtett hazafias munkásságukért a szövetség tiszteleti tagjává választják. *Dalmady* elnök a szövetség nagy óvációja közben mondotta ki ezután az egyhangú határozatot.

Végül az igazolóválasztmány tagjául megválasztották ifj. *Ádler Rácz* Józsefet, *Allodiatoris* Károlyt, *Bander Kotrba* Géza dr-t, *Medgyessy* Ivánt, *Schivetz* Ferencet, *Szilágyi* Bélát, *Vásárhelyi* Dezsőt és *Véghelyi* Dezsőt.

A választás megtörténte után *Gömbös* Gyula minisztert *Dalmady* Ernő üdvözölte.

Gömbös Gyula meleg szavakkal mondott köszönetet, majd így folytatta szavait:

— A magyar mérnökséghez különös közelség fűz hivatásomnál fogva. Mint katona, bármihez fogok, akár utat építek, akár a vizen akarok átkelni, akár a fegyver problémáival foglalkozom, mindenhol szükségem van a mérnökök pozitiv tudására.

— A tőke és a munka közti harcban szintén fontos szerepük van a mérnököknek, akik ott is az etikai erőket képviselik. Vallom, hogy minden helyen a megfelelő embereket kell alkalmazni és azokat a helyeket, ahol a mérnöki tudás sorsdöntő, a mérnököknek kell elfoglalniok.

— A közélet egyes területein a mérnökökkel szemben elfoglalt egyoldalú ítéletnek meg kell szűnnie, mert a mérnök az, aki minden feltett kérdésre pozitiv, preciz és tudományos alapon álló feleletet tud adni. Hazánk felépítésében az ő alkotó, teremtő és szuverén férfiúi munkájukra elsősorban van szükség.

Lelkes taps fogadta a miniszter beszédét, mely után a közgyülés tárgysorozata végén a tavaszra tervezett 1931-ik évi Magyar Országos Mérnökkongresszus előkészítőbizottságának elnöke *Misángyi* Vilmos dr. műegyetemi tanár és a rendezőbizottságnak elnöke *Sztrókay* István, a BESzKÁRT ny. helyettes vezérigazgatója tájékoztatta a közgyülés közönségét az eddig végzett munkálatokról, amit általános helyesléssel vettek tudomásul.

A közgyülést az Országos Kaszinó sárgatermében 200 terítékes vacsora követte, amelyen a szokásos serlegbeszédet *Biró* Zoltán miniszteri tanácsos mondotta.

Döntöttek az óbudai Dunahíd tervpályázatáról. Az óbudai Dunahíd tervpályázata a mult év szeptember elsején lejárt határidőre 19 pályázatból összesen 29 pályaterv érkezett be. Az átvizsgálások befejeztével a bizottság a pályatervek felett most hozta meg a döntést.

A bizottság véleménye szerint a díjazásra elsősorban érdemesnek ítélt két legjobb terv egyazon hídrendszerhez tartozik, közöttük csupán lényegtelen különbségek mutatkoznak és egyik sem rendelkezik olyan előnnyel, ami a másik munka felett abszolut fölényt biztositana. A bizottság ugy találta, hogy a két terv teljesen egyenlő értékü. Ezért a 60.000 pengős első s a 40.000 pengős második díj egyesitését és a két pályaterv között egyenlő arányban való megosztását, azaz egyenként 50.000 pengős díjjal való jutalmazását határozta el.

E két — egyenként 50.000 pengővel díjazott — terv az „Árpád I." jeligéjü, tervezői *Mihailich* Győző dr. és *Kotsis* Iván dr. műegyetemi tanárok és az „Erdélyi V." jeligéjü, tervezői *Kossalka János* dr. és *Wälder* Gyula dr. műegyetemi tanárok. A harmadik 24.000 pengős dijat a „Fortuna" jeligéjü terv nyerte el; tervezői *Korányi* Imre dr., *Zsivny* Jenő, *Faludy* Sándor, *Massányi* Károly, *Zsizsman* Béla okl. mérnökök és *Kollár* Gyula okl. építészmérnök. Ezenkívül 12.000—12.000 pengős megvásárlással díjazta a bizottság a következő három tervet: 1. „Élet" jeligéjü tervet, tervezői *Kiss* Jenő, *Savoly* Pál okl. mérnökök és *Lux* Kálmán dr. okl. épitőmester. 2. „Szent Margit" jeligéjü tervet, szerzői *Ritter* Mór dr. okl. mérnök és *Hajós* Alfréd okl. építészmérnök. 3. „A híd" jeligéjü tervet, szerzői *Beke* József és *Frigyes* Sándor okl. mérnökök és *Beutum* János okl. építészmérnök.

Megvételre ajánlotta továbbá a bizottság „A négy folyó" jeligéjü tervet, amire azonban a megvételi díj előirányozva nem volt és igy a megvásárlás még a kereskedelmi miniszter döntésétől függ.

A benyújtott pályaterveket a bírálati jegyzőkönyvvel együtt a közeljövőben a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet székházában közszemlére teszik.

Előadássorozat a Magyar Mérnök és Építész Egyletben a balatoni építkezésekről. A *Magyar Mérnök- és Építész Egylet* tudatában a Balaton-kérdés nagy nemzetgazdasági és kulturális jelentőségének, a balatonmelléki építkezések és azokkal szorosan összefüggő kérdések korszerű megvilágítására előadássorozatot rendez. Az első ankéton, melyet február 9-én délután tartottak a Mérnökegylet székházában, megjelent *Klebelsberg* Kunó gróf kultuszminiszter. *Szily* Kálmán és *Kertész* K. Róbert államtitkárok, *Óváry* Ferenc felsőházi tag, a Balatoni Szövetség elnöke, *Kádár* Levente miniszteri tanácsos stb. Az ankéton *Orbán* Ferenc elnökölt, aki megnyitóbeszédében üdvözölte a megjelenteket, majd rámutatott a balatoni szállodákat és ezek helyébe új tipust ajánlott, mely a balatoni kérdés nagy fontosságára. Az elnöki megnyitó után *Kiss* Tibor a Balaton statisztikai és egészségügyi adatait ismertette, *a rossz közlekedési körülményekkel foglalkozott*, s rámutatott arra, hogy bár a nyaralóvendégek száma évről-évre szaporodik, mégis szomorú adatok derülnek ki, ha azt összehasonlítjuk a külföldi fürdők látogatottságával. Ismertette a balatoni partra épitendő, a partra merőlegesen elhelyezve, hogy minden oldal kapjon kilátást és napsugarat, a szél kellemetlen hatását kikerülje, mert az épület hossztengelye a szél irányában fekszik.

Kotsis Iván dr. műegyetemi tanár rámutatott arra, hogy a balatonmenti építkezések általánosságban sajnálatosan alacsony építőművészi nívón állanak, ami az ottani nagy természeti szépségek mellett szembetünő. Az építmények diszharmó-

nikus összképeket adnak és önmagukban is építészetileg túlnyomó részt értéktelenek. A legsivárabb benyomást éppen a legújabban létesült telepek mutatják. Ezután bemutatott harmincöt nyaralótervet, amelyeket a fiatal magyar építészgeneráció tagjai készítettek.

Ney Ákos miniszteri tanácsos, a D. S. A. vasut igazgatója az állomásépületekről beszélt, rámutatva arra, hogy nagy súlyt helyez a vasut az állomási előtereknek a fürdőhelyi környezetnek megfelelő parkszerű kiképzésére s az állomások, épületek virágdíszítésére is.

Az ankétot február 16-án délután folytatják a Mérnökegylet Reáltanoda-utcai székházának dísztermében.

Címoldalunkon egy új templom vázlattervét mutatjuk be kedves olvasóinknak, amelyet a Pápai Református Egyház megbízásából Medgyaszay István készített a Budapest—Lágymányosi „Advent templom"-hoz hasonló, elismert, modern, magyaros, komoly templomi stilusában. Pápán a templomot körülbelül a mai kis szinház helyére, a Széchenyi-térre szándékozik felépíteni a presbiterium 1572 ülőhellyel és 640 állóhellyel.

Értesülésünk szerint az általános nehéz gazdasági viszonyok miatt a templom felépítésének ügye igen lassan halad előre. Megnyugvással látjuk, hogy az ügy a legjobb kezekben van és Medgyaszaynak eddigi eredményei alapján tudjuk, hogy a rendelkezésre álló legszerényebb összegből is az eddigi templomaihoz méltót fog alkotni. *(U. G.)*

Az Idegenforgalmi Tanács tervpályázata. Az *Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács* által a Szent Gellért-tér, a Szent Gellért és Rudas gyógyfürdők közötti Dunapart, valamint a Rudas gyógyfürdő környezetének rendezésére és kialakítására vonatkozó tervpályázat február 15-én déli 12 órakor jár le. A bírálóbizottság *Bud* János dr. kereskedelmi miniszter és *Tormay* Géza dr. államtitkár elnöklete alatt a következő tagokból áll: bárcziházi *Bárczy* István dr., *Bánlaky* Géza, *Becsey* Antal, *Czabalay* Kálmán dr., *Csarmann* Ferenc, *K. Császár* Ferenc, *Csonka* Pál, *Édes* Endre, *Forster* Gyula, *Glück* Frigyes, *Grosch* Károly dr., *Hikisch* Rezső, *Hültl* Dezső, *Kiss* Géza, *Lobmayer* Jenő, *Miklós* Elemér dr., ifj. *Rimanóczy* Gyula, *Ripka* Ferenc dr., *Sipőcz* Jenő dr., *Szviezsényi* Zoltán és *Tscheike* Hermann.

Kitüntetés, címadományozás és elismerés. A kormányzó a dunaföldvári híd létesítése körül szerzett érdemeik elismeréséül *Forster* Gyula államtitkári címmel felruházott kereskedelemügyi minisztériumi helyettes államtitkárnak a II. osztályú magyar érdemkeresztet a csillaggal, *Köpesdy* Elemér miniszteri tanácsosnak, a m. kir állami vas-, acél- és gépgyárak vezérigazgatójának a II. osztályú magyar érdemkeresztet, továbbá *Torner* Andrásnak, a m. kir. állami gépgyár főművezetőjének az V. osztályú magyar érdemkeresztet, *Havlicsek* Ferencnek, a m. kir. állami gépgyár főszerelőjének a magyar ezüst érdemérmet, végül *Zsigmondy* Dezső okl. mérnöknek, a Zsigmondy Béla Rt. hídépítő vállalat vezérigazgatójának a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet adományozta. A kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére megengedte a kormányzó, hogy *Novák* Ferenc helyettes államtitkári címmel és jelleggel felruházott miniszteri tanácsosnak, *Gombos* Mihály miniszteri tanácsosi címmel felruházott miniszteri osztálytanácsosnak, továbbá *Dömötör* Sándor miniszteri főmérnöknek és *Kováts* Alajos királyi mérnöknek a dunaföldvári híd létesítése körül szerzett érdemeikért elismerését tudtul adják.

Miniszteri elismerés. *Ernszt* Sándor dr. népjóléti miniszter *Kovács* Frigyes műépítész, budapesti lakosnak abban nyilvánuló értékes szociális támogatásért, hogy a sashalmi állami lakótelepen létesített napközi otthon étkeztetőjében száz gyermek étkeztetésének céljára 1930. október utolsó hetétől heti százötven pengőt, vagyis eddig több, mint kétezer pengőt adományozott, elismerését és köszönetét fejezte ki.

A vasbeton tetőszerkezet-pályázat eredménye. A Magyar Cementgyárak és Mészégetők Országos Szövetsége által „Fából készült mennyezet- és tetőszerkezet helyett alkalmazható vasbeton szerkezetű mennyezet és tetőszerkezet tervezésére" rendezett tervpályázat eredménye a következő: I. díj 4000 pengő. *Hegedüs* V. Ödön okl. építész és építőmester, II. díj 2000 pengő *Schwartz* Sándor okl. mérnök. III. díj 1000 pengő *Kazinczy* Gábor okl. mérnök, székesfővárosi műszaki tanácsos. Dicséretet kaptak a „Pro patria et progressione" és a O. V. F. jeligéjű pályaművek. A beérkezett pályaművek megtekinthetők a Magyar Cementgyárak és Mészégetők Országos Szövetségének helyiségében (Budapest, V., Zoltán-utca 2—4.).

ELPAZAROLT ÜZEMTŐKÉT

jelentenek a számtalan esetben alkalmazott ideiglenes tetők, mert rövidé lettartamuak és állandó megújitást igényel.

Sokkal gazdaságosabb, mint bármely ideiglenes megoldás az Eternit-hullámtető. — A tetőszerkezet olcsó, mert a megerősitési helyek nagy távolságban vannak. — Az Eternit-hullámfedés javitást nem igényel, rozsdamentes, elpusztithatatlan és a lemezek a tető lebontása után is újból felhasználhatók, — A mi jótállásunk egy az Ön biztonságával

Prospektussal és költségvetéssel dij mentesen szolgálunk

ETERNIT-MŰVEK, BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 33. SZÁM

Építési engedélyek.

A városépitési bizottság január hó 26-án tartott ülésében a következő épitési engedélyek kiadását javasolta a polgármesternek:

A) *Nagyobb épitkezések:* Moór Géza VI., Reitter Ferenc-u. 10, háromem. bérház, terv. Moór Géza VI., Reitter Ferenc-u. 103; Stéger József II., Alvinczi-u. 15, két egyem. lakóház, terv. Kiss Sándor III., Föld-u. 30; Kapy Rezső II., Volkmann-u. 7, egyem. ikerház, terv. Lenck Frigyes II., Bimbó-u. 57; Földvár Jolán Tekla VII., Czobor u. 112,magas földsz. ikerház, terv. Jaklics Ernő VIII., Kender u. 5; Országos Testnevelési Tanács V., Alkotmány u. 3, emeletráépítés, terv. Csonka Ferenc I., Baranyai u. 29. B) *Emeletes családi- és lakóházak:* Györkös Pál II., Volkmann u. 8, terv. Hofbauer és Piazza VI., Izabella u. 69, Cserepes Lajos, VII., Erzsébet királyné út 73, terv. Siegl Alfréd, VII., Komócsy út 33, Vladár József I., Mihály u. 12/b, terv. Vladár József II., Zsigmond u. 11, Özv. Köröndi Józsefné, I., Ábel Jenő u. 3, terv. Brestyánszky Tibor, VIII., Baross u. 80, Haas Gyula II., Eszter u. 12.808. hrsz, terv. Haas Gyula II., Rózsahegy u. 5; Szabó Géza I., Tétényi út 3498/20, terv. Létay Sándor I., Budaörsi út 92/a; Kiss Edéné I., Fehérvári út 3090/19, terv. Kiss Ede I., Fehérvári út 181. C) *Földszintes családi és lakóházak:* Dr. Schäffer István III., Mocsaros dülő 22.995/62. hrsz, terv. Laseczky Márton III., Föld u. 53, Szabó Dénes VII., Pósa Lajos u. 43, terv, Jeney György Pestújhely, dr. Szücs István u. 25 Göttler Manó VI., Erzsébet királyné út 58, terv. Korády Gyula VII., Fürész u. 90; Szücs István I., Kedenföld 2901/9, terv. Garazsi Mihály Kelenvölgy; Bognár Gyula VII., Kerékgyártó u. 51, terv. Krausz Gábor VII., Nürnberg u. 42; Özv. Biró Lászlóné és dr. Becsner Sándor VII., Káldi u. 15, terv. Némedy Gyula VI., Fürész u. 117;

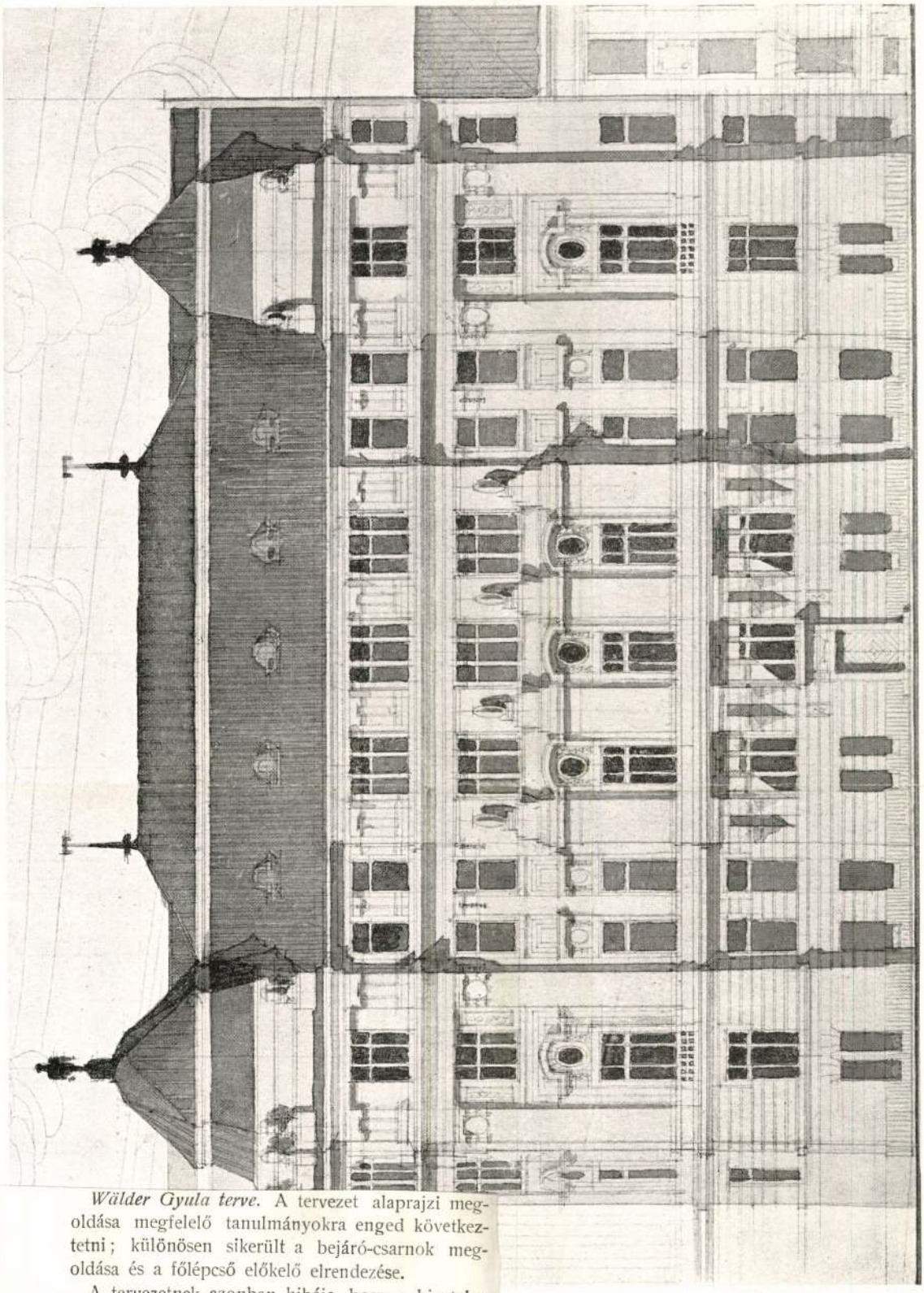

Wälder Gyula terve. A tervezet alaprajzi megoldása megfelelő tanulmányokra enged következtetni; különösen sikerült a bejáró-csarnok megoldása és a főlépcső előkelő elrendezése.

A tervezetnek azonban hibája, hogy a hivatalos helyiségek előtt alkalmazott előszobák rendkívül kicsinyek és másodlagos megvilágítással bírnak, valamint, hogy az elnök és az alelnökhöz való közlekedés kedvezőtlen; a hivatal rangjához meg nem felelő igen alárendelt előszobák terveztettek.

Homlokzata finom érzékkel, szép csoportosítással és az épület jellegének megfelelő architekturával van tervezve.

Magyar Építőművészet
1910. 1. szám

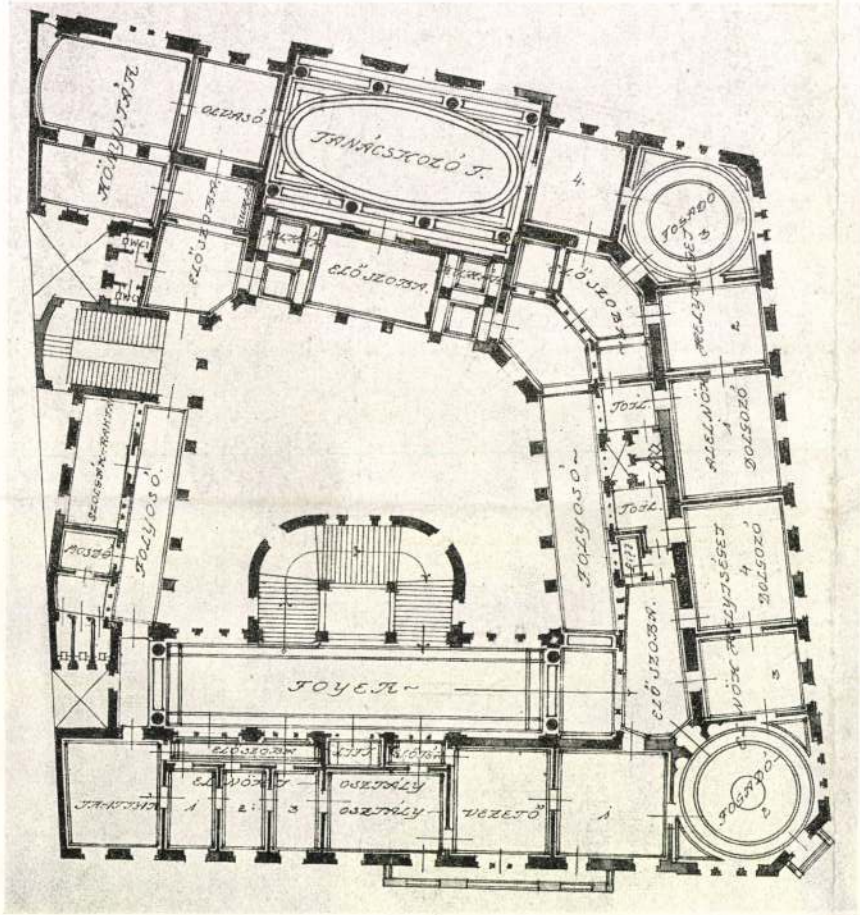
FÖLÜTJÁRÓ
OLVASÓ
TRÁCSKOZÓ T.
4.
FOSZTÓ
ELŐSZOBA
ELŐSZOBA
FOLYOSÓ
FOLYOSÓ
FOLYOSÓ
ÉSZ.
ÉSZ.
ÉSZ.

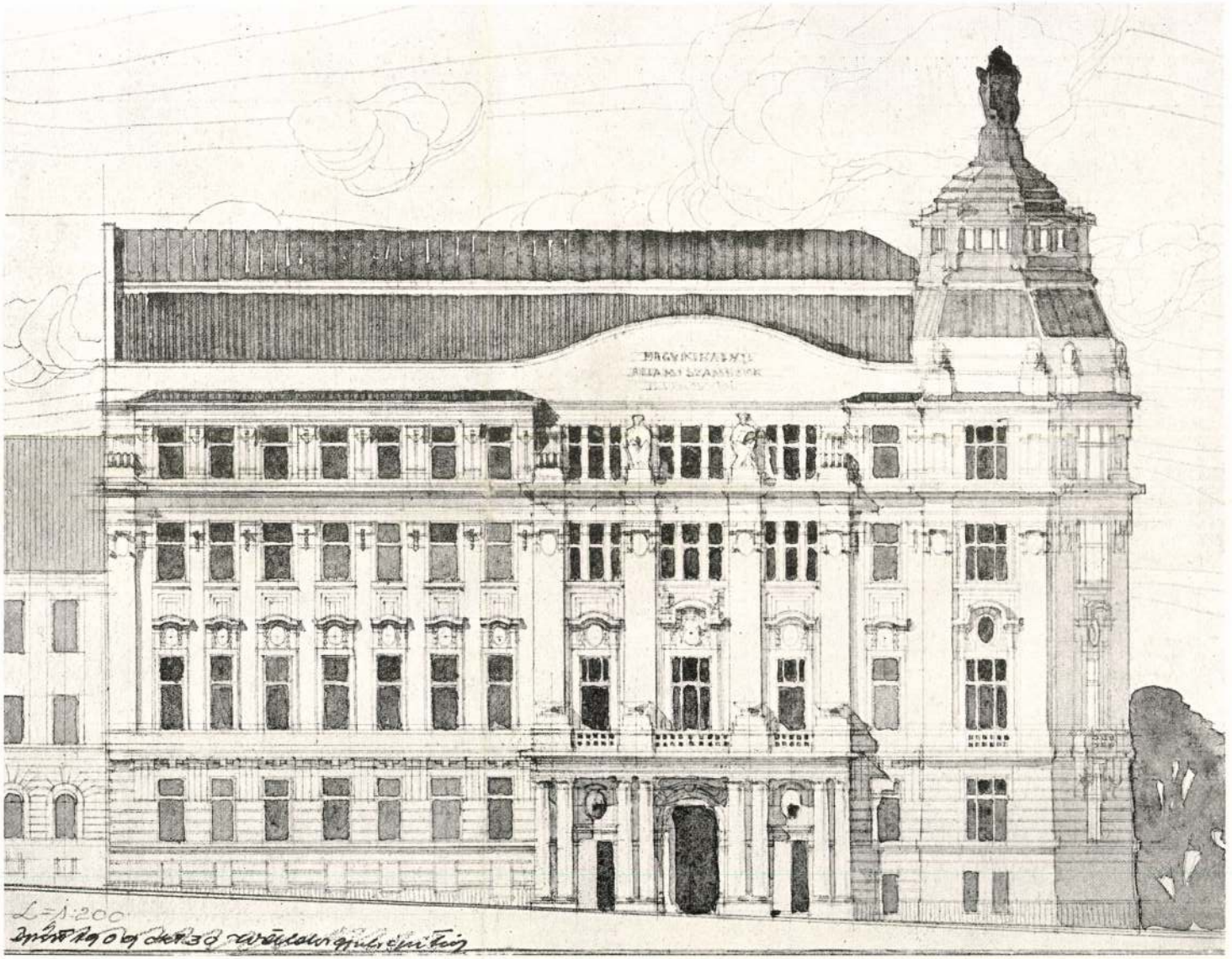

II. DIJ. FŐHOMLOKZAT. WÄLDER GYULA, BUDAPEST.

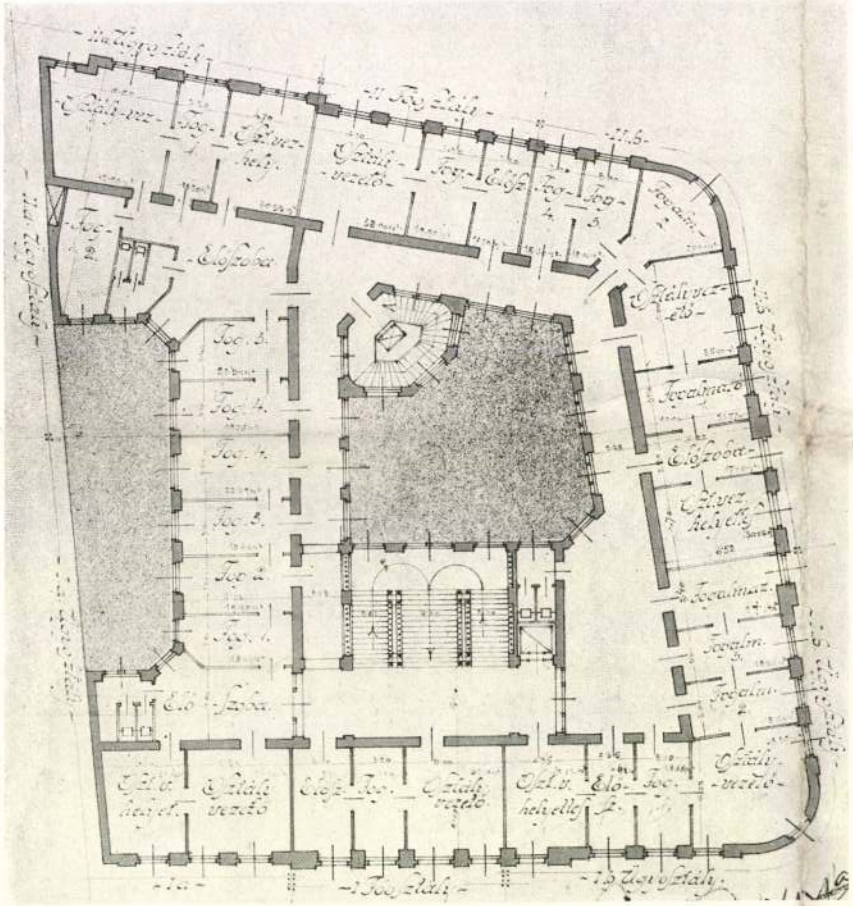

II. EM. ALAPRAJZ.

I. DÍJ.

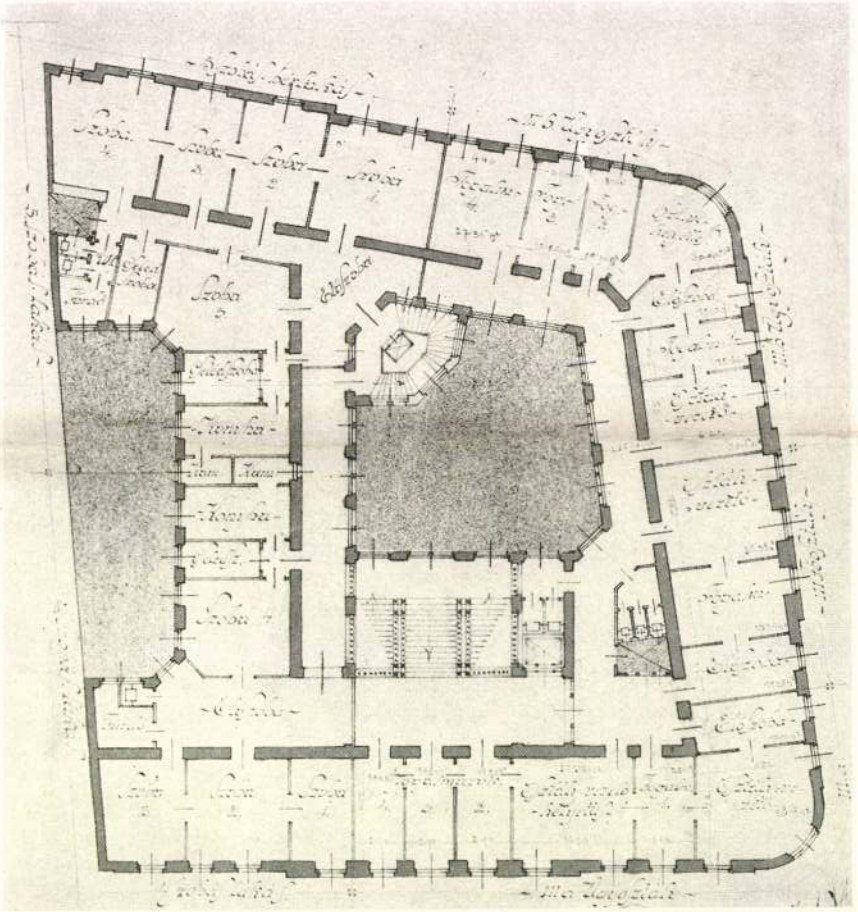

III. EM. ALAPRAJZ.

BÁLINT ZOLTÁN ÉS JÁMBOR LAJOS, BUDAPEST.

Szávay Istvánt, Rákosliget főjegyzőjét letartóztatták

(Saját tudósítónktól.) Pénteken *a pestvidéki törvényszék vizsgálóbírája előzetes letartóztatásba helyezte Szávay Istvánt, Rákosliget főjegyzőjét.* A letartóztatás oka: *okirathamisítás.* A főjegyző fellebbezett a végzés ellen a vádtanácshoz.

Hetekkel ezelőtt kezdődött meg a harc a főváros környékének községeiben. Két pártra szakadtak a polgárok és a közigazgatási tisztviselők. Egyes községeket ugyanis el akartak csatolni az eddigi központtól és Budapesthez akarták kapcsolni. Ez volt a terv *Rákosligettel* és Rákoscsabával is. Rákosliget eddig a *gödöllői járáshoz* tartozott, Gödöllő volt a székhelye. A megye azt akarta, hogy úgy ez a község, mint a szomszédos Rákoscsaba ezentúl ne Gödöllőhöz tartozzék, hanem Budapest legyen a székhelye. *Rákoscsaba képviselőtestülete megszavazta a változást, Rákosliget azonban harcot kezdett a központosítás terve ellen.* A küzdelem élén Rákosliget agilis fiatal főjegyzője, *Szávay* István állt. A végsőkig küzdött, megszervezte a polgárságot is, amelynek soraiban sok híve volt.

A főjegyző két és fél éve áll Rákosliget élén. Harminckétéves volt, amikor Rákoscsabáról, ahol aljegyzőként működött, áthelyezték Rákosligetre. A nőtlen köztisztviselő édesanyjával és öccsével a XVII. ucca 1. számú házban vett ki lakást. Nagy társadalmi életet élt Szávay a községben és a fővárosban is. Kitűnő összeköttetéseit elsősorban a község fejlesztése érdekében gyümölcsöztette. *Átalakíttatta a községházát, országzászlót emeltetett, a község utait rendbehozatta, fákat ültetett, padokat helyezett el a sétányokon, a rákosligeti MOVE-t valósággal újjáalakította.* Amikor nyilvánosságra került a Budapesthez csatolás terve, sokan álltak mögéje. Szávay a harcban addig ment, hogy röpcédulákat nyomatott. A röpcédulákat nemcsak Rákosligeten és a környékén osztogatták, hanem *a vármegyeházán is.* A röpcédula szövege bizonyos mértékig *kiélezett hangú volt.* Erdélyi Lóránt alispán ellen íródott nyilván a röpcédula, mire az alispán saját hatáskörében *fegyelmi eljárást indított Szávay ellen.* A fegyelmi eljárás tartamára — ez két héttel ezelőtt történt — *felfüggesztették állásától* Szávayt és *Szabó* József rákoscsabai aljegyzőt bízták meg Rákosliget vezetésével. A vármegyeházáról kéttagú bizottság ment ki Rákosligetre, számbavették a község ügyeit, leltárt készítettek, a pénztárt átvizsgálták és a községet átadták Szabónak.

Néhány nap mulva névtelen levél érkezett a vármegyeházára. A névtelen levelet valaki olyan írhatta, aki *évek óta ismeri a főjegyzőt.* A levélben az volt, hogy Szávay bitorolja állását, mert *érettségi bizonyítványa hamis.* A levél azonban tovább ment: azt állította, hogy nem is hívják Szávaynak, a rákosligeti főjegyző igazi neve: *Szavuj.*

Érthető feltűnést keltett a névtelen levél a megyeházán: *Karay-Krakker* Kálmán főispán azonnal elrendelte a legszélesebbkörű vizsgálatot. A főjegyző ekkor még nem tudott semmit. Egy hete annak, hogy a megye kisgyűlése elé idézték. Itt tárták elébe a névtelen levél tartalmát, mire Szávay nem kertelt, *beismerte, hogy hamis bizonyítvány útján nyerte el állását.* Egyben közölte Erdélyi alispánnal, hogy *állásáról lemond.* Az alispán azonban *a lemondást nem fogadta el,* hanem értesítette Szávayt arról, hogy a fegyelmi vizsgálatról és a beismerésről szóló aktákat *átteszi az ügyészségre.*

Rákosligeten ez a fordulat kínos meglepetést keltett. Senki sem tudta az első percben megmagyarázni, hogyha Szávaynak Szavuj a neve és hamis bizonyítvány van a birtokában, hogy nem vették ezt észre eddig, hogyan tudott elhelyezkedni a megyénél és hogyan tudott rövid idő alatt karriert csinálni. Az elterjedt hírek szerint Szávay bebizonyította, hogy *őt csakugyan Szávaynak hívják.* Egyik iratán valóban *Szavuj* név áll, de ez elírás: *szülei okmányaival igazolta, hogy valóban Szávay a neve.* Sokkal nehezebb volt a dolga azonban az érettségi bizonyítvánnyal. Kiderült, hogy a főjegyző *Röser* kereskedelmi iskolájában tette le az érettségi vizsgát. Amikor kipattant Röser tömeges okirathamisítása, a hatóságok a hivatalos lapban közzétették: jelentkezzék mindenki, akinek Röser-bizonyítványa van, hogy megállapítsák, melyik hamis és melyik valódi.

A jelentkezési kötelezettség elsősorban a tisztviselőkre vonatkozott, de *Szávay István az illetékes hatóságoknál sohasem jelentette be, hogy neki Röser-bizonyítványa van.* A megye előzetes vizsgálatának adatai természetesen titkosak, azokból nem szivárgott ki semmi, de Rákosligeten, ahol pénteken járt a *Pesti Napló* munkatársa, — úgy tudják a polgárok, hogy Szávaynak hamis bizonyítványa volt. *A III. gimnáziumról szóló bizonyítványán a III-as számot VIII-asra változtatta,* úgy, hogy a III-as elé egy V öst írt. Rejtély, hogy ezt eddig senki nem vette észre, már csak azért is, mert *a III. osztályban egész más tantárgyak vannak, mint a VIII-ikban.* A vizsgálat azonban kétségen kívül megállapította, hogy az okiratot megváltoztatták. Írásszakértő ugyanis lefényképeztette, felnagyíttatta; így derült ki, hogy az V-ös számot más írta, mint előzőleg a III-ast.

A megye a vizsgálat anyagát néhány nappal ezelőtt áttette a pestvidéki ügyészségre. Néhány napig tanulmányozták az iratokat, amelyek csütörtökön már a vizsgálóbíró előtt feküdtek. Csütörtök délután ment ki Rákosligetre telefónon az utasítás a csendőrőrsre: elő kell állítani Szávay Istvánt. A csendőrök péntek hajnalban 6 órakor kopogtattak be a Szávay-lakásba. A főjegyző felkelt az ágyból, s megdöbbenve hallotta a csendőröktől a szigorú utasítást. Nem vitázott, azonnal felöltözött, negyedhétkor már a község lakói látták, amint megy végig a főuccán két szuronyos csendőr között a vasútállomásra. Délelőtt a vizsgálóbíró elé állt, aki kihallgatta. A kihallgatás után a vizsgálóbíró kihirdette előtte *az előzetes letartóztatásról* szóló végzést. Szávay felfolyamodott a végzés ellen, majd fogházőrök lekísérték az ügyészség fogházába.

Pénteken másról sem beszéltek Rákosligeten, mint a Szávay-ügyről. A zárkózott, de élénk társadalmi életet élő, kopaszodó agilis főjegyzőt végeredményben nagyon sokan szerették a községben. Az utóbbi napok eseményei láthatóan megviselték,

NŐI TÉLIKABÁTOK RUHÁK
LEGSZEBBEK
LEGOLCSÓBBAN
ÁBEL
Rákóczi út 86.

azt mondják, hogy legalább tíz évet öregedett két hét alatt.

Elhájasodásnál, köszvénynél és cukorbetegségnél, oxaluria és phosphaturia képződésnél, húgysavas sók lerakodásánál a természetes **»Ferenc József«** keserűvíz javítja a gyomor és belek működését s tartósan előmozdítja az emésztést. Az orvosok ajánlják.

Kitört a biciklisháború!

A kerékpáros amharák és a kereskedő aszkarik beadványokban csatáznak A belügyminiszter a közeljövőben dönt — legyen vagy ne legyen kerékpárrendszámtábla?

(Saját tudósítónktól.) Magyarország félmillió kerékpártulajdonosa októberre várta a belügyminisztérium bicikli-rendeletét. A minisztériumban most már döntés előtt áll az a terv, amelyről augusztusban számolt be a *Pesti Napló.* Jelentettük, hogy dr. *Gyuris* Aladár rendőrfogalmazó érdekes tervezetet dolgozott ki, amellyel a minimumra szeretné csökkenteni a kerékpárlopások számát, hiszen évenként — a főkapitányság bűnügyi osztályának statisztikája szerint — körülbelül *ötezer kerékpárt lopnak el a tolvajok.* A terv az volt, hogy minden kerékpártulajdonos *fényképes igazolványt kap,* minden biciklit *rendszámtáblával* látnak el. Évente 2 pengő 50 fillért kellene fizetni a kerékpártulajdonosoknak, hogy az új adminisztráció költségei megtérüljenek, de ezért a 2 pengő 50 fillérért a Kerékpáros Szövetség minden biciklit be is *biztosítana* lopás ellen. Az utóbbi évek során rengeteg terv merült fel, de ez látszott a legegészségesebbnek.

Az utolsó percekben azonban váratlanul *kitört a bicikli-háború.* A biciklisták és a kerékpárkereskedők két táborra szakadtak. Amíg azok a *kerékpárosok,* akik ezzel a közlekedési eszközzel mindennapi kenyerüket keresik, *örömmel fogadták a tervet,* addig a *kereskedők* — akikről pedig azt hitték, hogy örülni fognak az elgondolásnak, mert ha biztosabb lesz a kerékpárok tartása, nagyobb lesz a kerékpárkereskedelem forgalma — *elutasítják a tervezetet.* A biciklista-amharák és a kereskedőaszkarik csatája *beadványokban* történik. *Az első beadványt 250 kifutófiú írta alá.* Mind a 250 fiatalember odatette cége bélyegzőjét is a kérvény alá, amelyben kérik Gyuris fogalmazó tervének elfogadását. Így írnak a kifutófiúk:

»Kegyelmes Miniszter Úr! A legmélyebb tisztelettel kérjük merészségünket megbocsátani, mert így levélben fordulunk a kegyelmes Miniszter Úrhoz. Mi nagyonnagyon szegény, küzdő emberek vagyunk, nincsen minékünk egyesületünk és vezetőnk, aki kérésünket előadná és nincsen olyan ruhánk sem, amiben mi a Miniszter Úr elé mehetnénk. Kegyelmes Miniszter Úr, *csak Pesten átlag 25 biciklit lopnak el naponta a gonosz tolvajok és ezáltal 25 szegény, keveset kereső embert tesznek szerencsétlenné ezek a bitangok!* Sajnos, a legtöbb károsult a mi sorainkból kerül ki, nekünk a bicikli a szerszámunk, melyet ha ellopnak, a kenyerünket lopják el vele, majdnem örökre. Mert honnan szerezzünk állás nélkül annyi pénzt, amiből megint lehet egy kerékpárt venni? *Csak a rendőrségen tudnák megmondani, hogy hány szerencsétlen kollégánk lett öngyilkos elkeseredésében, mert ellopták a kerékpárját.* Kegyelmes Miniszter Úr, hallottuk, hogy *a rendőrség most készül megállítani ezt az évek óta tartó országos szerencsétlenséget,* hogy nem tudnak az orgazdák majd lopott kerékpárt eladni és hogy ha egy évben két és fél pengőt fizetünk, akkor megfizetik kárunkat és vehetünk ezen másik biciklit. *De miért nem kezdenek már hozzá,* azóta is már hány nap mult el és annyiszor 25 kerékpárt loptak el! Mi már tudjuk, hogy *mennél közelebb jövünk a télhez, annál több biciklit lopnak, mert a tolvajok is gondoskodnak magukról télire.* Tessék kegyes lenni megparancsolni, hogy ezen a nagyon régi bajon segítsenek a rendőrségen.«

A kereskedők is beadvánnyal csatáznak. A háromoldalas kérvény elején hivatkoznak egy értekezletre, amelyet vitéz *Keresztes-Fischer* Ferenc volt belügyminiszter rendezett 1934-ben és amelyen elutasítottak egy tervet a biciklik rendszámtábláiáról. Ezután így írnak:

»A kerékpár a szegény ember közlekedési eszköze. *A rendszámozással járó költségek* — bármily kis összegben lennének is az egyesekre megállapítva — *súlyos megterhelést jelentenének százezernyi kerékpárosnak.* Alkalmunk volt betekintést nyerni a Kerékpáros Szövetség által a közrendészeti hatóságok elé terjesztett tervezetbe. Megállapítjuk, hogy *a tervezet elképesztő hozzánemértéssel kezeli ezt a kérdést.* A mai válságos viszonyok nem alkalmasak arra, hogy a népesség legszegényebb százezreit új költségekkel terheljék és olyan rendszabályokat léptessenek életbe, amelyek ezen szegény népességnek sok lótás-futást és idővesztéget okoznak. Az országban körülbelül 400.000 kerékpár van üzemben, *így nem lehet csodálni, hogy a kerékpárlopások száma az évi 4—5000 darabot eléri.* Németországban, ahol 15 millió kerékpár van üzemben, a lopások száma aránylag is nagyobb, mint Magyarországon. De azért nem jut eszébe sem a német-, sem más országbeli közrendészeti hatóságoknak, hogy a kerékpárok rendszámozását előírja. A németországi közrendészeti hatóságok az egyes nagyobb centrumokban *népszerű füzeteket* bocsátanak ki, melyben a közönséget közrendészeti szabályokra kioktatják. Figyelmébe ajánljuk ezt a Nagyméltóságod fenhatósága alá tartozó közrendészeti hatóságoknak. Szerény véleményünk szerint a kerékpárok kötelező rendszámozása és lopás elleni biztosítása aligha fogja beváltani a hozzáfűzött reményeket. Fel lehet tételezni, hogy a biztosítás nem fogja csökkenteni a lopások számát, mert a kifutó tanonc stb. annak tudatában, hogy kerékpárja lopás ellen biztosítva van, még kevésbé fog arra vigyázni, mint eddig. A rendszámozás sem csökkentené a lopások számát jelentékenyen, mert a lopott kerékpárt szét lehet szedni, alkatrészeire bontani és darabonként értékesíteni. Hatékony védekezésnek bizonyultak azonban más országokban a kerékpárlopások ellen azok az intézkedések és rendszabályok, amelyek alkalmazását Nagyméltóságod hivatali elődjéhez a mult év március hóban intézett felterjesztésben javasoltuk. Ezek: *1. Kerékpárparkozó helyek létesítése a nagyobb városok azon helyein, ahol nagyobb forgalom bonyolódik le. 2. Kerékpáőrző automaták felállítása. 3. Alkalmas biztonsági lakat használata. 4. A közismert zugkereskedelmi és orgazdahelyek a fővárosban és vidéki nagyobb városokban fokozott ellenőrzése.*

A tervezett rendszámozás talán előnyös lehet a Magyar Kerékpáros Szövetségre, de *ipai és kereskedelmi szempontból katasztrófális* következménnyel jár. Alázatos tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy kerékpárok tervbevett rendszámozását mellőzni méltóztassék«.

A rendőrség a maga részéről már rég elfogadta Gyuris rendőrfogalmazó tervét, magáévá tette dr. *Dóra* Sándor főkapitányhelyettes, a bűnügyi osztály főnöke, *Baksa* János főkapitányhelyettes, a közigazgatási rendőrség főnöke és dr. *Kemény* Gábor rendőrtanácsos, a lopási osztály vezetője tervét. A végső szót természetesen *Kozma* Miklós belügyminiszter mondja ki. Addig áll a harc.

Kingsford-Smith eltűnt a Bengáli tenger felett

Singapore, november 8.

Izgalommal várják Kingsford-Smith ausztráliai repülőt, aki Allahabadból továbbrepült Singapore felé. Nagyon aggódnak érte, ment a Bengáli-tengeröböl felett hatalmas vihar dühöng. Növeli az aggodalmat, hogy C. J. *Melrose* repülő, aki 2 óra 25 perckor Singaporeba érkezett, hírül hozta, hogy *találkozott Kingsford-Smith gépével,* körülbelül 250 kilométernyire a parttól, felette repült és rémülten vette észre, hogy az ausztráliai repülőbajnok gépéből *lángok törtek elő.* Az angol Royal Air Force repülőállomás sűrűn hívja rádión Kingsford-Smith gépét, mely azonban nem válaszol.

Singapore, november 8.

(United Press.) Kingsford-Smithről, az Ausztrália felé startolt angol repülőről még mindig *semmi hír.* A *Royal Air Force* néhány gépe felszállt, hogy a repülő után kutasson és a singaporei légiflotta is készenlétben áll, hogy megkezdje a kutatást. Attól tartanak, hogy Kingsford-Smith **gépe a Bengáli-tengerbe zuhant.**

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Pénteken két fillérre csökkentették Kecskeméten a kifli árát. Ha így halad Budapesten a drágulása, érdemes lesz egy-két kifliért Kecskemétre utazni.

Izgalmas ülést tartottak a fogászok. Sérelmeikre kértek fogorvoslatot.

Beszélgetés a kávéházban: »Olvasta: A nők vezetik az abesszíniai gerillaharcokat, a férfiakat otthon hagyják főzni.« »Tudják a nők, hogy mit csinálnak! A mai Abesszíniában sokkal nehezebb lehet főzni, mint harcolni.«

A nap aktuális kérdése: »Vajjon az olasz tankok nagyon megijedtek arra a hírre, hogy a négus személyesen veszi át a hadműveletek vezetését?«

A nap hőse: Crow tanár, aki feltalálta a butaság elleni szérumot. Csak pénzért árusítja, amiből arra lehet következtetni, hogy ő már bevett belőle.

Egy magyar város bevezette a dobot. Ismét dobszó útján fogják közölni a lakossággal a fontos tudnivalókat. A négusnak, aki még a háborút is dobszó útján hirdette ki, tehát utánzói vannak.

Beszélgetés a villamos perrónján: »Olvasta? Egész télen folytatják a futballmérkőzéseket, még a nagy hidegben is.« »Ez talán jó lesz a válogatott csapatnak, mert sokan azt tipelik, hogy csak egy időpontban fog győzni: »majd ha fagy«.

Mindenben első a Pesti Napló

— **Csökken a román és emelkedik a kisebbségi hallgatók száma a kolozsvári egyetemen.** *Bukarestből* jelentik: A kolozsvári egyetem rektorának nyilatkozata szerint az idén *kevesebb diák iratkozott be az egyetemre, mint amennyi hely lett volna.* A rektor ezt a középiskolák nyolcadik osztályának visszaállításával indokolja. A jogi szakon a hallgatók számát 400-ban állapították meg és eddig *csak 212 hallgató iratkozott be.* Az orvosi szakon az engedélyezett *180 helyre 117-en,* míg a bölcsészeti szakra *180 helyre csak 41-en* jelentkeztek. A főiskolákon a falusi elem évről évre csökken, viszont *a kisebbségi hallgatók száma emelkedik.*

— **Címadományozás.** A kormányzó a kereskedelemügyi és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére nyugalombahelyezésük alkalmából *Zandt* Győző, *Pál* Dénes és *Halász* Gábor postaigazgatóknak a postafőigazgatói címet, *Szeredi* József postafőfelügyelőnek pedig a postahivatali igazgatói címet adományozta.

— **Botrány a csehszlovák képviselőházban.** *Prágából* jelentik: A képviselőház pénteki ülésén a szudéta-német, a szocialista és a kommunista párt tagjai ismételten összetűztek. *Köhler* kommunista képviselő, aki az előző ülésen a szudétanémetek pártjáról mint a tolvajok pártjáról emlékezett meg, kijelentette, hogy a kifejezést *Holoube képviselőre értette, akit Dortmundban lopás miatt elítéltek.* Benes külügyminiszter expozéjának vitája során *Wolff* lengyel kisebbségi képviselő támadta a csehszlovák sajtó magatartását és hangsúlyozta, hogy Csehszlovákia nem teljesítette az alkotmányból és a cseh törvényekből folyó kötelezettségeit a lengyel kisebbséggel szemben.

— **Tüzoltók kitüntetése.** A belügyminiszter a tűzoltás és mentés terén negyedszázdon át kifejtett érdemes tevékenység jutalmazására alapított díszérmet a soproni önkéntes tűzoltóság kötelékébe tartozó *Zügn* Nándor parancsnoknak, a hajdúdorogi tűzoltóság kötelékébe tartozó *Stima* Gyula parancsnoknak, a székesfővárosi hivatásos tűzoltóság kötelékébe tartozó *Vaiacsai* Antal gépésznek és *Király* Mihály csővezetőnek adományozta.

— **Kormányintézkedést kérnek a vasmunkások a Hofherr—Schrantz-ügyben.** A magyarországi vasmunkások szövetsége beadványt intézett az iparügyi miniszterhez, sürgős intézkedést kérve a kispesti Hofherr—Schrantz-gyár *munkáselbocsátásai ügyében.* A gyár eddig, a szövetség megállapítása szerint, *350 munkást bocsátott el.*

— **Aljechin vezet.** *Amszterdamból* jelentik: A sakkvilágbajnokságért *Aljechin* és *Euwe* között folyó mérkőzés során pénteken folytatták a csütörtökön félbeszakított játszmát. *Euwe* 65 lépés után kénytelen volt a játszmát *feladni.* A mérkőzés állása: Aljechin 6, Euwe 5, eldöntetlen 5. A legközelebbi játszma szombaton lesz Eindhovenben.

— **A tenyéranalízis titkai — páratlanul érdekes cikksorozat a »Magyarország«-ban.** *A jövőbelátás, a misztikum, a sors rejtelmes kérdései* iránt évezredek óta érdeklődik az ember. Mindenki keresi és akarja a csodát, mert *a csoda — érdekes.* De igaz is? Igazán közel lehet férkőzni a végső titkokhoz, például *a tenyerünkben csakugyan benne lehet a sors titkosírása?* Erre az izgalmas kérdésre egész cikksorozattal felel szombattól kezdve a »*Magyarország*«. Cikksorozatának címe: »*A tenyéranalízis titkai. — Gyermeked sorsa a tenyerébe van írva!*« A két héten át tartó és *rajzokkal, ábrákkal* gazdagon illusztrált tanulmány szerzője dr. *Kosutány* István. A páratlanul érdekes és tanulságos közleményben egyformán helyet kapnak az évezredes megfigyelések, azok az eredmények és tapasztalatok, amelyeket ezer és ezer kéz vizsgálásából szűrt le a lelkiismeretes kutatás és az a kritika, amellyel az okkult tudományok iránt érdeklődő orvos igyekszik ezen a rejtelmes tudásterületen az igazat a hamistól elválasztani. Dr. *Kosutány* több mint harminc éve foglalkozik a *tenyéranalízissel* — nem a tenyérjóslás naiv babonáival! — és többezer tenyérlenyomatot készített a legkülönbözőbb korú, foglalkozású emberekről, fiatalokról és öregekről, egészségesekről és idegbetegekről. A cikksorozat nemcsak a szülőket érdekli, hanem mindenkit, akinek lelkét valamilyen formában megérintette a tudomány és az okkultizmus határkérdéseinek mágnese.

— **Kormányzói elismerés.** A kormányzó megengedte, hogy *Bakos* Lajosnak, a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület intézőjének a közegészségügy terén kifejtett érdemes munkásságáért, *Boér* Gusztávné szül. *Boronkai* Ilona nagykanizsai lakosnak a közjótékonyság terén kifejtett önzetlen és odaadó munkásságáért, és dr. *Gazdig* Józsefné szül. *Rhédey* Ida berettyóújfalui lakosnak a közjótékonyság terén kifejtett önzetlen és odaadó munkásságáért elismerését tudtul adják.

— **Négyévi fegyház a feleség elleni revolveres merényletért.** A budapesti büntetőtörvényszék *Krayzell*-tanácsa pénteken ítélkezett *Psota* István 45 éves kocsifényező fölött, aki augusztusban *többször rálőtt különváltan élő feleségére, akit megsebesített. Psota* beismerte bűnösségét. Felesége elhagyta őt. Kérlelte, hogy térjen vissza hozzá és amikor az asszony erre nem volt hajlandó, *elfogta az indulat, előrántotta a pisztolyát és rálőtt az asszonyra.* Psotáné elmondotta, hogy *tizennégy évig* élt együtt a férjével, ezalatt csupa szenvedés volt az élete. *A férje ütötte-verte.* A tanúkihallgatások és a perbeszédek után a *bíróság hitvestárson elkövetett szándékos emberölés bűntettének kísérletéért 4 évi fegyházra ítélte Psota Istvánt,* aki az ítélet ellen fellebbezett.

— **Kitüntetés.** A kormányzó ettrekarcsai *Lukáts* Jenőnek, a budapesti kir. törvényszék elnökének nyugalombahelyezése alkalmából a II. oszt. magyar érdemkeresztet a csillaggal, magasi *Magassy* Dénes igazságügyminisztériumi osztályfőnöknek és *Asztalos* Jenő miniszteri osztályfőnöki címmel és jelleggel felruházott igazságügyminisztériumi miniszteri tanácsosnak, valamint nyugalombahelyezése alkalmából *Rácz* Ernő győri főügyésznek, végül *Márk* Endre udvari tanácsos, debreceni ügyvédnek, Debrecen nyugalmazott polgármesterének a II. oszt. magyar érdemkeresztet adományozta.

— **Pestszenterzsébet harca a borcsempészekkel.** Irtunk arról a mozgalomról, amelyet a pestkörnyéki városok és községek bevonásával a pestszenterzsébeti vendéglősök indítottak, a vendéglősöket és kereskedőket megkárosító borcsempészek és titkos italmérések ellen. Az üggyel *Tessik* Pál elnöklésével foglalkozott a Pestszenterzsébeti Kereskedők Egyesülete. *Pécsi* Illés főtitkár rámutatott arra *a kárra, amelyet a rendkívüli mértékben elterjedt borcsempészés okoz a legitim iparnak és kereskedelemnek.* Szóvá tette azt is, hogy a hatóságok nagyobb erővel kezelhetnék a kérdést, holott ezek a titkos italárusok *a kincstárt és a városokat is megkárosítják* az adózás megkerülésével, s éppen ezért üdvözölte a *Pesti Naplót,* amely az egész Pestkörnyéken elterjedt üzelmek feltárásával a vendéglősipar és a kereskedelem támogatására sietett. Az egyesület, a legerélyesebb eljárást sürgetve, csatlakozott a vendéglősök mozgalmához.

— **Sztrájkolnak a sevillai egyetem diákjai.** *Sevillából* jelentik: Szerdán két diákot, akik mindketten fasiszta szervezetek tagjai, falragaszok elhelyezése közben megtámadtak és súlyosan megsebesítettek. Az egyik fiatalember *belehalt sérüléseibe.* A támadás miatt a diákok *tiltakozó sztrájkba léptek.* Összeütközések elkerülése végett a rektor bezáratta az egyetemet. Többeket letartóztattak.

— **Nem a gáz okozta a nagyfuvarosuccai robbanást.** Jelentette a *Pesti Napló,* hogy szerdán a Nagyfuvaros ucca 3. számú házban *robbanás* történt. A Gázművek igazgatósága pénteken közölte a Pesti Naplóval, hogy *hivatalos vizsgálatot tartottak* és megállapították, hogy a gázvezetékek, a gázbevezetési tárgyak *hibátlanok* voltak. Ebből következik, hogy a robbanást gáz vagy használata nem okozhatta. A rendőrség tovább nyomoz, hogy megállapítsa: mi okozta a robbanást.

— **Grafikai ipari ismeretterjesztő előadások.** A Magyarországi Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete (VI., Szegfű ucca 5.) 1935. évi november hó 18-i kezdettel minden hétfőn délután hat órakor az egyesület üléstermében grafikai ipari ismeretterjesztő előadásokat rendez. Az előadók a grafikai ipar kipróbált szakemberei soráből kerülnek ki és előadásaikban felölelik úgy a legújabb technikai berendezések és újítások, mint a grafikai ipar körébe tartozó és nélkülözhetetlen összes tudnivalók szakszerű ismertetését.

A POLITIKA HIREI

— **Preszly államtitkár beszámolója.** *Preszly* Elemér belügyi államtitkár vasárnap délelőtt beszámoló beszédet mond Cegléden.

— **A hitbizományi javaslat bizottsági tárgyalása.** A képviselőház igazságügyi és külügyi bizottságát november 13-ikára összehívták. Tárgyalni fogja a magyar-angol jogsegélyegyezményről szóló javaslatot. Ennek befejezése után a Ház igazságügyi és földmüvelésügyi bizottsága *a családi hitbizományokról és a hitbizományi kisbirtokokról szóló törvényjavaslatot tárgyalja. Lázár* Andor igazságügyminiszter *még mindig gyengélkedik,* de remélik, hogy szerdára teljesen meggyógyul és részt vehet a bizottsági tárgyaláson.

— **Kenyeres-Kaufmann Miklós állampolgársági ügyének újrafelvételért kérte.** *Hoffmann* Dezső ügyvéd a belügyminiszterhez beadványt intézett, ebben igazolja, hogy *Kenyeres-Kaufmann* adót fizetett, ezen az alapon és egyéb adatokra hivatkozva a tarpai képviselő állampolgársági ügyének *újabb megvizsgálását* kérte. Az újrafelvételi kérelmet *Hoffmann* bejelentette a közigazgatási bíróságnál is, s kérte, hogy a november 11-ére kitűzött tárgyalást halasszák el 8—10 nappal. A bíróság szombaton dönt a halasztási kérelemről.

— **Matolcsy Mátyás előadása a népies gazdasági politikáról.** *Matolcsy* Mátyás képviselő pénteken a »*Honszeretet*« előadássorozatának bevezetéseként a népies gazdasági politikáról beszélt. Fejtegette, hogy a mezőgazdasági népesség termelésének és életlehetőségeinek biztosítása a nemzet szempontjából előbbre való, mint akár a gyáriparban elhelyezkedett, akár a kereskedelemben dolgozó nagytőke érdeke.

— **Miniszteri döntés a Boráros téri híd egyes díszítő részeinek kiképzésére kiírt tervpályázat ügyében.** Azon a pályázaton, melyet a Boráros téri híd már meglevő mérnöki elgondolásához valamelyest csatlakozó építészeti kiképzés megoldására írtak ki, *Waelder* Gyula, *Kotsis* Iván műegyetemi tanárok, *Lux* Kálmán műegyetemi magántanár, *Hajós* Alfréd, *Beutum* János, *Kollár* Gyula és *Rottmann* Elemér műépítész vett részt. A bírálóbizottság véleménye szerint a Lux-féle tervben az architektúra túlzottan dominál, csakúgy, mint a Hajós-féle tervben. A többi öt terv mindegyikében talált a bírálóbizottság a megvalósításban felhasználható részleteket. A kereskedelmi miniszter a bizottság által felterjesztett javaslat alapján úgy döntött, hogy a híd egyes díszítő részeinek a minisztériumi dunahídépítési szakosztály által végzendő megtervezése *Waelder* Gyula és *Rottmann* Elemér tervei alapján és művészi irányításával történjék.

— **Működik a Vezúv.** *Nápolyból* jelentik: A Vezúv a legutóbbi napok esőzései következtében ismét működik. Rengeteg szikrakévét látni a városból. A Vezúv megfigyelőintézetének igazgatója, Malladra tanár kijelentette, hogy az eső egy körülbelül húsz méter magas kúpot meglazított és hogy ennek alapjából folyik elő most a láva. A tűzhányó mostani működését nem tartják veszélyesnek.

— **Sikkasztott és agyonlőtte magát a béllyel jugoszláv állami uradalom vezetője.** Az elszakított baranyai háromszögben, a béllyel jugoszláv állami uradalomban, amely azelőtt *Frigyes* főhercegé volt, vadászfegyverével agyonlőtte magát *Petrovics* Ljubiszláv főmérnök, az állami mintagazdaság vezetője. Petrovics ellen ujságcikkek panamavádakat emeltek, hivatalos vizsgálat indult meg, amely *nagyarányú sikkasztásokat fedezett fel.* Petrovics egy óra haladékot kért, hogy a sikkasztásokat rendezze és ezt az egyórai haladékot használta fel az öngyilkosságra. A vizsgálóbizottság jelentése alapján a főmérnök minden ingó vagyonára bűnügyi zárlatot kérnek.

— **Fiatalok művészestje.** A Budai Ref. Egyház Soli Deo Gloria Köre november 10-én, vasárnap este ½7 órakor »Fiatalok művészestje« címen a Haypál Benő Emlékalapítvány, II., Iskola u. 16. sz. alatti nagytermében ünnepélyt rendez. Megnyitóbeszédet mond: Haypál Béla ref. lelkész, »A főváros és a magyar föld« címen előadást tart dr. Matolcsy Mátyás országgy. képviselő. Közreműködnek: Hajdu Anna énekművésznő, Székely Mária zongoraművésznő, Magyar Sándor gordonkaművész, Drávai Lajos hegedűművész, dr. Hosszú Zoltán, a Nemzeti Színház tagja, ifj. Gyökössy Endre költő és Tóth Károly zenetanár. Záróbeszédet mond Pap Béla ref. lelkész.

— **Strasser, a gyilkos diák, öngyilkosságot kísérelt meg.** *Bécsi* szerkesztőségünk jelenti telefónon: A bécsi rendőrség pénteken késő este távirati értesítést kapott Zürichből, hogy Strasser Károly, a rablógyilkos diák már nem szimulál. Pénteken délben befejezték kihallgatását. Strasser egyébként ma délután *szert tett egy késre,* amellyel *felvágta balkezén az ereket.* Könnyebb sérüléseit bekötözték.

— **Zsidóellenes zavargások Lengyelországban és Danzigban.** *Varsóból* jelentik: Az elmult napokban *Danzigban és Lengyelországban zsidóellenes zavargások voltak.* Danzigban nemzeti szocialista egyenruhába öltözött fiatalemberek bántalmazták a zsidó járókelőket és pusztítást vittek véghez két zsidó étteremben és a zsidó imaház több ablakát bezúzták. A lembergi zsidó imaházban pokolgépre bukkantak. Egy pokolgép ugyanott néhány nappal ezelőtt már felrobbant, de csak anyagi károkat okozott.

— **A vasárnap egyházi zenéje.** D. e. 10 ó. a koronázótemplomban Demény Dezső: C-dur miséje. A bazilikában Haydn: Nelson-(d-moll)-miséje. A magánszólamokat Rácz Tilda, Blank Hilda, Kőhegyi Béla, Sztárai László és Ferter Miklós éneklik. A 12 órai mise alatt Sz. Czille Edit szólót énekel. D. e. 9 ó. Halmos László: Szent László-miséje. — A belvárosi templomban d. e. 10 ó. L. Kagerer: Szent Lőrinc-miséje (op. 27.). — A terézvárosi templomban Demény Dezső: Jézus Szíve-miséje. A rádió is közvetíti. — A budai ferencesek templomában Bauer: A-dur miséje. — A ferdinánd-téri templomban Felber: D-dur miséje. A ½12 órai mise alatt Maixner Antal szólót énekel. — A ciszterci templomban Király-König Péter: B-dur miséje.

Wälder Gyula

de különösen az idegenforgalmi plakátművészet, mely a mai napig is erősen tartja kapcsolatait a festészettel, ami a svájci plakátokat minden más európai nemzet plakátjaitól élesen megkülönbözteti.

A festőiesség azonban csak úgy lehetett a svájci plakát utolérhetetlen erénye, hogy támogatót talált egy példátlanul lelkes nyomdászban, J. E. Wolfensbergerben, kinek „Zum Wolfsberg" nevű litográfiai műintézetében a művészek sajátkezű litográfiáiról készültek művészi felügyelet mellett mindazok a plakátok, melyekhez foghatóan tökéletes nyomásművészeti termékeket sehol másutt nem lelhetünk.

A plakátok tökéletes reprodukálási lehetősége a svájci festészet vezető egyéniségeit is csábította és így a svájci plakátművészet azzal is büszkélkedhet, hogy egy Hodler, Giacometti vagy Amiet tökéletes festményeit reprodukálhatta plakátokban.

A svájci plakátművészetben is beállott az a válság, mely az 1922-es esztendőben Franciaországból kiindulva, egész Európa plakátművészetét megbolygatta. A festői plakát mellett teret kért és hódított az új plakátművészet, mely szakítva a plakát festői tradícióival, a reklámművészet reklámszempontjainak hangoztatásával megalkotta az új svájci plakátstílust. Az új plakátstílus kiváló értékei: Willy Herdeg, Charles Kuhn, Karl Bickel, Alois Carigiet, Keller, Käch, Bill, Steiner és Willimann, míg az utazási plakátoknál jelentős szerepet játszó fotómontázs plakátok nagymestere Walter Cyliax és Herbert Matter.

A svájci plakátművészet külön hálával tartozik a „Wolfsberg" officina mellett Svájc két reprezentatív nyomdavállalatának, a zürichi Orell-Füssli és Fretz cégeknek, melyek utolérhetetlen tökéllyel sokszorosítják műveiket.

Miben áll a svájci idegenforgalmi plakát varázsa? Minden idegenforgalmi plakát a vágykeltés eszközével dolgozik. A vágykeltés legbiztosabb eszköze a kép, mely a maga naturális eszközeivel általánosságban már nem eléggé alkalmas annak a vágykeltésnek kifejezésére, melyet teljesíteni hivatva lenne. A svájci idegenforgalmi plakátok ma is többé-kevésbbé képekkel dolgoznak. Hogy e képek mégis töretlen erővel megfelelnek az idegenforgalmi reklám követelményeinek, annak tulajdonítható, hogy a svájci festőművészet nagy foltokkal és darabosan dolgozó festésmodora, különlegesen élénk színei, színeinek összeállítása mintegy hivatottak arra, hogy plakátként sokszorosíttassanak. Hozzájárul ehhez egy sajátos szokszorosítótechnika, mely a maga darabosságában hagyja meg e színeket és foltokat, miáltal minden egyes plakát egy-egy eredeti festmény varázsával hat és így Svájc „levegőjét" is adja.

De e svájci levegőt a legmaibb idegenforgalmi eszközének — a fotográfiának — igénybevételével is teljes egészében adja Svájc. — A Schweizerische Verkehrszentrale 1934/35. év itéli plakátja, Engelberg téli rekvizitumokat merész és sikeres csoportosításban nyujtó fotoplakátjain túl itt vannak a vágykeltés legkomprimáltabb eszközei: a prospektusok. A kép, plakátkép lehet festői túlzás, a fotólencse objektív. És ez a mindenkor objektív lencse a legszebb tájakat mégis csak a Svájcból hozza felénk. A fotók csoportosítása, mesteri összeillesztése, oldalról-oldalra fokozza vágyunkat, nosztalgiánkat e napos-havas tájak felé, a természet és kultúra találkozóhelyén. Ez több, mint vágykeltés! Ez a felkeltett vágy olyanmértékű felfokozása, mely a passzív szemlélőből aktív utazót, látogatót formál.

Ebbe az általános propagandasorozatba kapcsolódik a speciálisan hirdetett hotelek plakátpropagandája is, mely bizonyos irányítottság folytán az individuális propagandán túl általános, mondhatnám kollektív propagandát fejt ki Svájc érdekében.

A svájci idegenforgalom irányító szerve a Schweizerische Verkehrszentrale például tervezetett Bickellel, a kiváló plakátművésszel, egy alpesi virágplakát sorozatát, mely minden érdekesebb, svájci hegyekben fellelhető virágfajtát ábrázolt. Most már a mürreni Grand Hotel plakátjaként megjelent az encián, a zürichi Dolder Grand Hotel reklámjaként egy sárga alpesi virág, a st.-moritzi Grand Hotel plakátjaként a ciklámen és e hotelplakátsorozat a hotelek propagálása mellett Svájc alpesi flórájának, annak szépségének reklámjává is lett.

A svájci szövetségi vasutak (SBB) is előljár a svájci idegenforgalmi plakátművészet irányításában. Giacometti pillangóplakátja (e számunk színes melléklete), például szolgálhat bármely ország hivatalos idegenforgalmi propagandájának! E négy évvel ezelőtt készült plakát a szimbolikus plakátok és az indirekt reklám élén halad. Egy országban, hol a hivatalos propaganda a reklám és művészet ilyen nemes és kifinomult eszközeivel dolgozik, a plakátművészet útja csak felfelé ívelő, eredménye csak sikeres lehet.

ROSNER KÁROLY

•KRÓNIKA•

A TÁRSADALMI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGÉNEK KITÜNTETÉSEI A MAGYAR IPARMŰVÉSZEKNEK. A TESz a Nemzeti Munkahét alkalmából kitüntetni kívánta azokat az iparművészeket, akik az utolsó évek folyamán működésükkel hazánk iparművészetének szintjét mind magasabbra emelték s műveikkel bizonyságot tettek a magyar iparművészet világviszonylatban is kiemelkedő mivoltáról.

A TESz kulturális osztályának iparművészeti szakosztálya által kiküldött bírálóbizottság, amelynek elnöke dr. Ugron Gábor volt, a Társadalmi Egyesületek Szövetsége és az Országos Magyar Iparművészeti Társulat reprezentánsaiból alakult. A bírálóbizottság iparművészeinek legjelesebbjeinek adta ezeket a kitüntetéseket, akik műveikkel szakmájukban kiváló érdemeket szereztek. A TESz Érdemkeresztet kapták: Helbing Ferenc, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola igazgatója, Nagy Sándor, az O. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola tanára, Szablya Frischauf Ferenc, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola tanára, a „Magyar Iparművészet" szerkesztője. Aranyérmet kaptak: Györgyi Dénes és Lux Elek, az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola tanárai. Ezüstérmet kaptak: Gorka Géza, ifj. Richter Aladár, Urbányi Vilmos és Végh Gusztáv iparművészek. Bronzérmet kaptak: Buday György, Mindszenti Ferdell Lajosné Deli Anna, Fáy Dezső, özv. dr. Györffy Zoltánné, Iván István, Okrutzky Erzsébet, Pongrácz Margit és Sinkó András iparművészek.

A Társadalmi Egyesületek Szövetsége a társulat állandó mintakiállításának anyagából 500 pengő értékben eszközölt vásárlásokat, ezzel is dokumentálni kívánva a magyar iparművészetnek nemcsak erkölcsi, de anyagi téren való támogatásának fontosságát. A vásárlást Bogdán Mária, Endrő Margit, özv. dr. Györffy Zoltánné, Gorka Géza, Iván István, Jancsó Mária, Kálmán Gyula, Márton Ilona, Neográdyné Kandó Magda, ifj. Richter Aladárné, Sárközi Háziipari Szövetkezet, Sinkó András, Szabolcsvármegyei Benczur Kör és Tolnay Flóra tárgyaiból eszközölte a bírálóbizottság.

WÄLDER GYULA ELŐADÁSA. A kiváló magyar építőművésznek, műegyetemi tanárnak és propagandabizottságunk elnökének tollából érdekes cikket hozunk e lapszámunkban. A cikk részben kivonata annak a nagyhatású, pompás előadásnak, amelyet Wälder Gyula — aki Szombathely szülötte — a szombathelyi ünnepi hét keretében rendezett dunántúli mérnök nagygyűlés keretében tartott. A nagygyűlésen résztvett dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi miniszter, Dorner Aurél miniszteri tanácsos, valamint a minisztérium legkiválóbb mérnök-főtisztviselői. A miniszter nagyhatású beszédben adózott elismeréssel a magyar, illetőleg a szombathelyi építőművészeknek és mérnököknek kiváló teljesítményeikért. Utána Wälder Gyula — aki a nagygyűlés díszelnöke volt — tartotta meg előadását, amelyet a nagyszámú hallgatóság hatalmas tapssal és meleg ünnepléssel fogadott. A nagygyűlés érdekes kiegészítése volt az a szépen és áttekinthetően rendezett kiállítás, amely többek között Wälder Gyula monumentális élet-oeuvre-jét mutatta be legkiválóbb műveiből készített fényképekkel.

EGYHÁZMŰVÉSZET NÉMETORSZÁGBAN. Mostanában egyidejűleg két egyházművészeti kiállítás számolt be Münchenben a templomépítés és berendezés mai állásáról. A német művészeti folyóiratok kritikája megállapítja, hogy a kép, melyet ezek nyujtottak, eléggé kedvező. A történeti stílusokkal való szakítás — úgy látszik — végleges. Egy új alkotóformára törekszenek mindenfelé, bár kétségtelen, hogy e törekvésből még hiányzik az egység. Azonban a fenséges célt nagyszabású, monumentális formák szolgálják. Az építészek jól bele tudnak illeszkedni a táj, a falu, a telep építőhangulatába s számot vetnek a vidék jellegzetes anyagával is. A monumentális festés lépést tart ezekkel a törekvésekkel és a korai románkori stílusból kinőve korszerűvé válik. A hatása ennek a nagyvonalú festészetnek mindig megnyugtató. A római egyházművészeti kiállítás német részének látogatói ugyanilyen benyomásokat szereztek s megállapították a német művészek úttörő szerepét a templomépítésben.

AZ ANGOL MINISZTERELNÖK OTTHONA Sir John Lavery festette meg olajképen és a Royal Academy kiállításán volt látható. Lossiemouth az a csöndes hely, melynek egyszerű kis falusi házában van otthon nyaratszaka az angol „prime minister". Ebből a házból egy szobát s annak is csak a felét mutatta meg a kép. A szobában tökéletes polgári egyszerűség, mérhetetlen tisztaság és csupa kék szín. Ezek a legfőbb ékességei. Ilyen szobákban érzi jól magát ma is az angol polgár, akár miniszter, akár munkás, akár a kettő egy személyben, mint MacDonald. Ez az a „sweet home", melynek csendjében pihenést talál a világtörténelem kirobbanásai közben. Ilyenek ezek a nemes egyszerűségű drawing roomok már a Tudorok kora óta. Egyszerű tölgyfaasztal négy esztergályozott lábbal és kerek lappal. Szögletes ebédlőszekrény, rajta ódon, vörösréz-szamovárokkal, tetején szép fajánsztálakkal. Az ablakfülkébe mélyítve egy kretonnal behúzott diván s rajta sok virágos divánpárna. És persze, Chippendale-stílusú támlásszék is, rácsos háttal, sárkánylábakkal. Milyen szerencse az angol történelem folyamán, hogy minden fontos közéleti ember számára van egy ilyen színes és csöndes zug, amelynek zsoltári tisztasága közepette rátalál a nagyapjára, a kandalló tüzére, a saját szívére — az otthonok ősi szellemére. N.

MRS. ROOSEVELT MŰHELYE. Val-Kill a neve annak az egyszerű kis ipartelepnek, mely annak köszönheti világhírét, hogy ott az Egyesült Államok elnökének a felesége rendezett be asztalosműhelyt. A cél elsősorban altruisztikus. Itt akar

a'
MAGYAR IPARMŰVÉSZET
1934. 202. d.

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenötödik évfolyam. 46. szám. Budapest, 1909. november 17-én.

Építészet a téli tárlaton.

A Műcsarnok rengeteg sok tarka szines képe között szerényen helyezkednek el a XIV. terem hosszfalán, a kis fehérrámás szerény megjelenésü épitészi rajzok.

Nagy egetverő architekturát nem találunk köztük, de őszintén mondhatom nem is bánjuk, hivalkodó hamis monumentalitással eleget találkozunk az életben.

A kiállitott tervek javarésze kedves, vonzó, kedélyes házacskákat mutat Megnézzük a katalogust, ez is, az is, amaz is „Állami elemi iskola.“ No lám, hát az állam ilyen iskolákat is épit?! Ugy megszoktuk a régi szabványos iskolákat, hogy el sem akarjuk hinni. Hisz ezek nem azok a rideg, kinosan egyforma szimmetrikus vakablakos épületek, ezek kedves otthonok, ugy hogy az ember szinte maga is belekivánkozik

És mindegyikük más és más; az egyik terméskőből épült magas tetővel; ez egy felsővidéki iskola, csak az egyik homlokzat négy nagyobb ablaka sejteti a tantermet, különben olyan mint a falu többi háza, na már csak ugy a jellegét értem, mert a helyi karakter ezért megfinomult, leszürt alakjában jelentkezik rajta.

A másik fehérre meszelt ambitussal olyan mint egy kis nemesi kuria; a nemes tudásnak, az oktatásnak a háza vérből való rokona a szomszéd házaknak, de mégis bizonyára az első és a legszebb a többi között, mint ahogy illik is, mert hát a mester uram lakja s oda jár bötüt tanulni a falu fiatalsága.

A harmadik erdélyi erdős vidéken épült, ahol fa van bőven. Az egyik oldalon faszerkezetü tornác, a másikon nagy faorom, szép, magas tető koronázza a házat, de ez sem csupán az architektonikus hatás kedvéért történik, ki van az is használva, ott van az óvonő és a tanitó lakása.

És ha tovább nézzük őket mindegyik más vidék, más népesség karakterét mutatja egy egy épitészünk egyéni felfogásában.

Nagy haladás a művészeti politikánkban, éppen olyan nagy fontosságu mint az általános kulturpolitikában a népoktatás, melynek szolgálatára ezen épitmények létesültek.

Ezek vannak hivatva terjeszteni az izlést a falu népe között és ami fontos a dologban, ez nem ugy történik, hogy idegen formákkal mételyezik meg a falu jellegét, hanem éppen ellenkezőleg az ott talált motivumokat megfinomulva, a modern épitészi szerkezetekhez idomulva, de mégis a saját formáikat adják vissza a népnek.

Mert az a paraszt, ki házat épit, már most megnézi a falu legszebb, vadonat uj házát, a melyiket a pesti ifjur csinált, s minthogy ő is uj módit akar, ő is a házát olyanformán, annak a képire csinálja.

Előbb is a falusi, a ki alig tette ki lábát szük pátriájából, szerette volna házát az iskola módjára alakitani, mely előtte a modern, haladottabb épitést képviselte. De a régi módi állami iskolák, pazarló erős szerkezeti falaikkal, ormótlan nagy, de azért kihasználatlan fedélszékeikkel, aránylag sokba kerültek, azt az épitési modort a mi parasztunk kis anyagi erejével nem utánozhatta. Ezen modern kis épületkék azonban megtanitják, hogyan lehet a szerkezeteket ugy alkalmazni, hogy minden csepp tér kihasználtassék, hogy hogyan lehet kis költséggel szépen és ügyesen épiteni Tehát a mellett, hogy e kis iskolák az ő müvészetüket produkálják s igy konserválják azt, másrészt a helyi viszonyoknak megfelelő olcsó konstrukciókra, szerkezeti megoldásokra tanitják.

Ezt a nagy kulturmissziót, (mert ezen kis házak hatását lekicsinyleni tényleg nem szabad) a kultuszministerium műszaki osztálya végzi. A mikor alig több mint egy év előtt ezt az osztályt felállittották, Apponyi minister bölcs belátással nem bürokratikus munkában kifáradt, kiérdemesült hivatalnokokat, hanem két tetterős és még fiatalembert, müvészlelkeket, a magyar népmüvészet rajongóit bizta meg az osztály vezetésével és szervezésével, kik magukat magukhoz hasonló s ugyanazt az ideált szolgáló mérnökkarral kiegészitve, most céltudatosan haladnak a kijelölt uton.

Azok a müvek, melyeket itt a kiállitáson látunk, noha már dus eredményt, de azért mégis csak a kezdetet mutatják. Örömmel látjuk, hogy a ministerium vezetői Apponyi Albert miniszter és Tóth államtitkár lelkesedéssel karolták fel Kertész K. Róbert műszaki tanácsosnak, az osztály vezetőjének törekvéseit. Az ő kormányzásuknak nagy jelentőségü és kihatásu emlékei lesznek ezek a kis épületkék.

Az állami népiskolák nagy részét magán épitészek, a fiatal épitészgárda legjobbjai tervezték: Lechner Jenő, Warga László, Hikisch Rezső, Medgyaszay István és Novák Imre aláirásait látjuk.

Nagyrészét az iskoláknak azonban a műszaki osztály részéről Sváb Gyula készitette. Mind gyümölcsei annak a buzgalomnak és fáradozásnak, melylyel a „Magyar paraszthaz“ szerzői Kertész K. Róbert és Sváb Gyula a magyar népmüvészet kincseit gyüjtögették.

Ügyes gondolat volt ez alkalommal kiállitani egy néhány szemelvényt eme felvételekből, melyek mellesleg megjegyezve valódi grafikai müvek is, és Sváb Gyula épitész főmérnök kitünő előadó képességét és rajzkészségét dicsérik. Igy egyszerre látjuk müvészetük termőföldjét és a virágokat is, melyek abból fakadtak.

A kiállitott tervek között vannak Schodits és és Eberling sikerült munkásház typusai is. Örülnénk, ha a Wekerle-telep összes typusait bemutatná a pénzügyministerium, mely ezen házakkal a kultuszministeriuméhoz hasonló kulturmissiót teljesitett. Ügyes épitészi rajzokkal szerepelnek még Román Miklós és Ernő is.

Wälder Gyula.

Szakbavágó szabadalmi feljegyzések.

Megadott szabadalmak.

Az alábbi cimü találmányra a megjelölt naptól számitva a megnevezettnek szabadalom adatott, mely a szabadalmi lajstromban a megnevezett számot kapta. A szabadalmi leirásokra a Szabadalmi m. kir. állampénztárnál teendők meg a megrendelések.

46901. lajstromsz. The Ceramic Machinery Co. cég Hamiltonban. — Berendezés téglák bevonására. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

46902. lajstromsz. Chapman William Brewster mérnök Brooklynban. — Gázfejlesztő berendezés. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

46905. lajstromsz. Forster John mérnök St-Helensben. — Berendezés üvegtárgyak előállitására. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

46915. lajstromsz. Gróf Károlyi Mihály, dr. Klupathy Jenő egyetemi tanár és Berger Christian magánzó Budapesten. — Berendezés jelzéseknek haladó vonatokon való adására. (Képv.: Harsányi és dr. Messinger.)

—

46916. lajstromsz Kató István uradalmi épitész Tótmegyeren és Winter Péter kőmüvesmester Budapesten. — Fütőkályhává és sütőkemencévé kiképzett takaréktüzhely. (Képv.: Kelemen.)

—

46923. lajstromsz. Ofenbau-Gesellschaft m b. H. cég Münchenben. — Szerkezet kamrás kemencék ajtóinak távolból való müködtetésére. (Képv.: Kelemen.)

—

46952 lajstromsz Doctor Ármin gépészmérnök kir. kerületi iparfelügyelő Nyiregyházán. — Tüzelőszerkezet szájcsöveken kifuvott tüzelőanyagból képezett hevitőlánggal. (Képv.: Kelemen.)

—

46953. lajstromsz. Junkers Hugó tanár Aachenben — Folyékony égési anyaggal dolgozó égési motor (Képv.: Kelemen.)

—

46958. lajstromsz. List Ottó kereskedő Szt.-Péterváron és Atkinson Thomas Nicholson mérnök St-Margarets on-Thamesben — Berendezés váltóknak közuti és vasuti kocsikról való átállitására. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

46959. lajstromsz. Lugossi Ignác bádogosmester Budapesten. — Váltótárcsa kétállitós Tausche rendszerü angol váltókhoz. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

46960. lajstromsz. Mathauser Wenzel pályamester Pribanban. — Sinhajlás-mérőkészülék. (Képv. Takács.)

—

46961. lajstromsz. Ries Hans gázgyári igazgató Münchenben. — Szénnek gázositására, valamint érceknek és hasonló anyagoknak pörkölésére szolgáló kamrás kemence. (Képv.: Kelemen.)

—

46962. lajstromsz. Ramassott Marius mérnök Lyonban. — Berendezés melegvizkeringéssel való fütésre. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

46963. lajstromsz. Guido Rütgers cég Wienben és Seidler Hugó cs. kir. műegyetemi tanár Wienben. — Talpfa kapcsológép. (Képv.: Török.)

—

46939. lajstromsz. S. Reich & Co. cég Wien-

Mázoló- és ércfényező- (akár uj, akár renoválási) **munkákra vállalkozik** HAJNAL (Honig) MIKSA Budapest, VII., Dembinszky-u. 31. TELEFON: 101—97.

Szabadalmak, védjegyek, minta-oltalmak minden államban
GUSZTÁV BÉLA :: okl. gépészmérnök :: hites szabadalmi ügyvivő
Budapest, VII., Erzsébet-körut 13 sz. TELEFON 172—74.

TOST és MOLNÁR mű- és tájkertészek BUDAPEST, VII., István-út 50. sz.
Elvállalnak: Kertek; parkok tervezését, alakitását, rendezését és fenntartását, alkalmi és állandó növénydiszitést, balkonok kiültetését stb. stb Telefon 88—75. sz.

ben. — Gép üreges üvegtárgyak elősajtolása és készrefuvására. — (Képv.: Schön.)

—

46973. lajstromsz. Csontos Gyula fakoporsógyáros Debrecenben. — Eljárás érc és faanyagok és egyéb márványozásra alkalmas anyagok márványozására.

—

46974. lajstromsz. Diener Jean magánzó Sonneberg-Wiesbadenben. — Téglaégető kemence. (Képv.: dr. Surányi Imre ügyvéd)

—

46975. lajstromsz. Gollnick August földbirtokos Klarashöhben. — Mentőkészülék közuti vasuti kocsikhoz. (Képv.: dr. Surányi Imre ügyvéd)

—

46976. lajstromsz. Germania Linoleum-Werke A.-G. cég Bietigheimben. — Eljárás a természetes faerezéshez hasonlóan mintázott linoleum és hasonló födőmasszalemezek előállitására. (Képv.: Weisz)

—

46979. lajstromsz. Homúth Wilhelm marhakereskedő és Homúth Willy zenész Lübeckben. — Önmüködő vasuti kocsikapcsoló. (Képv: dr. Hebelt.)

—

46982. lajstromsz. Lackawanna Steel Company cég New-Yorkban. — Lemez cölöprács. (Képv.: Schön)

—

46984. lajstromsz. Márkus Emánuel épitési vállalkozó Abasárban. — Ujitás cementtetőcserepeken. (Képv.: dr. Áron.)

—

46997. lajstromsz. Berglund Sanfrid Wilgott gyáros Stockholmban. — Eljárás műkövekhez való nyersanyag előállitására. (Képv.: Neufeld.)

—

46998. lajstromsz. Bóra Elemér vasuti müvezető Gurahoncon. — Teherszállitó vasuti kocsi. (Képv.: Takács.)

—

47000 lajstromsz. Brand Emil órás Oldenburgban. — Kihuzható iróállvány. (Képv.: Weisz.)

—

47015 lajstromsz. Enk Konrád váltóőr Langenlonsheimben. — Figyelmeztető jelzőkészülék vasutak számára. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

47016. lajstromsz. Ehrmann Sándor cégvezető Száva m Brodban. — Összerakható butor. (Képv: Krausz Leó.)

Szabadalmak gyakorlatba vételére vonatkozó ajánlatok.

F. Ringhoffer szeszgyári cég Smichowban a 8304., 11584., 36945. és 32393 számu magyar szabadalmait, amelyek a Pampe Ferenc és Ottó által feltalált

„Uj szeszgyártási eljárásokra és berendezésekre“

vonatkoznak, Magyarországon gyakorlatba venni óhajtja és e célból érdeklődő hazai gyárosokkal, vagy vállalkozókkal összeköttetésbe lépni kiván.

Részletes tájékozás nyerhető **edvi Illés és Janssen** szabadalmi irodában, Budapest, VI., Eötvös-utca 9. sz.

Vickers Sons & Maxim Ltd. cég Londonban

„Önmüködő löveg“

cimü 39393 számu, 1906. november 29-diki keletü magyar szabadalmának belföldi gyakorlatbavétele tárgyában hazai gyárosokkal összeköttetést keres.

Bővebb felvilágositást nyujt **edvi Illés és Janssen** szabadalmi ügyvivői iroda, Budapest, VI., Eötvös-utca 9. sz.

Pataud Henrik mérnök Párisban

„Berendezés leszerelhető koszoruval biró kerekekhez“

cimü, 39528. számu, 1906. november 24-diki keletü magyar szabadalmának belföldi gyakorlatbavétele tárgyában hazai gyárosokkal összeköttetést keres.

Bővebb felvilágositást nyujt **edvi Illés és Janssen** szabadalmi ügyvivői iroda, Budapest, VI., Eötvös utca 9

Sir W. G. Armstrong Whitworth & Company Limited cég Newcastle Upon-Tyne-ben a 35281. és 35300 számu, 1906 április 2-diki keletü és 37539. számu 1906. december 18-diki keletü magyar szabadalmainak, amelyek mótorok hajtóközegének felhevitésére szolgáló berendezéseken tett javitásokra vonatkoznak, belföldi gyakorlatbavétele tárgyában hazai gyárosokkal összeköttetést keres.

Bővebb felvilágositást nyujt **edvi Illés és Janssen** szabadalmi ügyvivői iroda, Budapest, VI., Eötvös-utca 9. sz.

W. Greeff & Compagnie Ges. mit beschr. Haftung berlini cég a 37756. számu

„Chemiai tüzoltóberendezés a kifolyatócsövön alkalmazott kiterjedési kamarával“

cimü magyar szabadalom tulajdonosa szabadalmának gyakorlatba vétele céljából belföldi gyárosokkal összeköttetést keres, esetleg szabadalmát eladja, vagy gyártási engedélyt ad.

Bővebb felvilágositással szolgál **Kalmár J.** mérnök, szabadalmi ügyvivő, Budapest, VII., Rákóczi-ut 44.

Schweiz-Flüssiggasfabrik L. Wolf A. G. cég Basserdorfban

„Berendezés petroleum által absorbeált gázok előállitására“

cimü 40112. számu, 1906. november 16-diki keletü magyar szabadalmának belföldi gyakorlatbavétele tárgyában hazai gyárosokkal összeköttetést keres.

Bővebb felvilágositást nyujt **edvi Illés és Janssen** szabadalmi ügyvivői iroda, Budapest, VI., Eötvös-utca 9. sz.

Kostyál József
villamos berendezési vállalata
Budapest,
II., Zsigmond-u. 11. vagy Br. Liptai-u. 12. szám.
Telefon 16—96.

Elvállal:
villamos világitás, erőátvitel, villamos csengő, jelző, telefon és villámháritó berendezéseket, tervek és költségvetések dijtalan kidolgozását.

KELEMEN ÉS FRANK
Budapest, VII, Vörösmarty-utca 20. Telefon 29 02.
Vizvezeték, légszesz-, és csatornázási berendezések. :: Fürdők- és melegviz-készülékek. ::
Elvállalunk mindennemü bádogos munkát, :: továbbá házak évi jókarbantartását. ::

:: Tanczer József Budapest, V., Alkotmány-utca 27. szám. ::
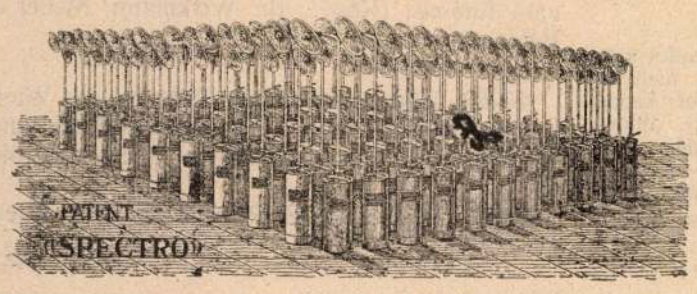

Spectro-világitás telefon 28—32. Bizonylat: egyike a számos utánrendeléseknek, melyek bizonyságot tesznek arról, hogy az első eredeti acetylen „Spectro“
viharfáklyák
:: :: a legjobb hordozható világitást szolgáltatják! :: ::
Utánzatok visszautasitandók! Legjobb épitési világitás! Kérjen eredeti szab. „Spectro“-t.

SIFT MIHÁLY BUDAPEST, II., Retek-utca 14
épület-bádogos, légszesz, vizvezeték és csatorna berendezési-vállalata
Elvállal épület- és diszmübádogos munkálatokat. Légszesz, vizvezeték, clozet és fürdőszoba berendezéseket. Csillárok átalakitása. Javitások olcsón és pontosan eszközöltetnek. Házak és lakások évi jókarbantartása olcsón elvállaltatnak.

Wälder Gyula

Irod

Lux Géza dr.

Műemlékek műszaki felvétele.

Szépművészet

1943. 13. l.

letétbe helyezni és ennek letételét igazoló eredeti
zpénz vagy értékpapír az ajánlathoz nem csatolható.
ző felirattal látandók el: „Ajánlat a törökbecsei
..... munkájára."
gkezdendők és oly erővel folytatandók, hogy az
012. év augusztus hó 1-én teljesen száraz álla-

ios és különleges feltételek és tervek Törökbecse
lában és *Sárkány* Ervin műépítész irodájában
nta d. e. 9—12 óráig megtekinthetők. Ajánlati
űépítész irodája útján fognak a jelentkező vállal-

teljesítéséhez csakis a magyar szent korona országai
idezési tárgyakat építhet be, a munkához pedig
okat, munkavezetőket és munkásokat alkalmazhat.
ető műépítész ellenőrzésének tartozik magát alá-
és berendezési tárgyakra indokolt esetekben csak

5 5%-os bánatpénze a közszállítási szabályzat B/8.
íték kipótlandó, s ezen címen a jótállási határidő

t az ajánlott árakra való tekintet nélkül Törökbecse
anfelügyelő közbenjöttével szabadon dönt.
us havában.

község előljárósága.

Schreiber Antal
bíró s. k.

Wälder Gyula

és Warga László közös terve
első díjat nyert Szombat-
hely r. t. város szabályozá-
si tervpályázatán.

Magyar Mérnök- és Épi-
tész Egylet Közlönye.

1922. 48-49. sz.

Wälder Gula

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1922. 48-49. [illegible]

iskolai tanár. 12. *Frcska* János okl. építész, képesített építőmester. 13. *Kiss* Jenő okl. középisk. tanár. 14. *Müller* Pál okl. építész.

A kíváló tanári kar az intézetben végzett áldozatos munkán kívül úgy a társadalomban, a közélet minden terén, valamint az alkotások terén is igen szép és méltánylandó működést fejt ki, amint azt az Értesítőből látjuk. Valóban, akárhol legyen fontos műszaki kérdés, akár a Mérnök Egyletben, akár a Városházán, avagy a Parlamentben, akár a szakujságok hasábjain, vagy az előadó asztal mellett, a Felsőépítőipariskola tanári karának egy-egy jeles tagját mindenütt fellelhetjük.

Az országgyülési képviselővé lett *Petrovácz* Gyula mérnöktanár ideiglenesen nyugdíjba vonult és ezt az alkalmat barátai egy 4000 pengős alapítvány fundálására használták föl, amelyet Petrovácz 5000 pengőre egészített ki. Ez összeg mindenkori kamatjait egy érdemes szegény tanuló fogja élvezni, aki a „Petrovácz fia" babérkoszorús intézeti jelvényt viselhesse és úgy ez, mint egy „téli tanuló" díjtalanul használhatja Petrovácz alkotását, az intézet diákasztalát.

Az Értesítő jelentéseiből tudomást szerezhetünk a nagy kulturális és emberbaráti működésről is, mely az intézetben a mult évben folyt. Igy az „Ybl Miklós Ifjúsági Diákegyesület" K. *Császár* Ferenc tanár vezetése alatt fejtett ki buzgó ifjúságot pártoló működést. Az „Ifjúsági Diákasztal" működéséből megtudjuk, hogy 9833 ebédet osztottak ki, a szegénysorsú diákok közt. A *Szendrey* Lajos tanárelnök vezetése alatt álló „Ifjúsági Önképzőkör" igen értékes előadásokat és tartalmas ünnepélyeket tartott. Meg kell még emlékeznünk a *Károlyi* Szilárd vezetőtanár alatt működő Ifjúsági Zenekarról, valamint az S. *Hoffer* Imre és *Kiss* Jenő felügyelete alatt működő Ifjúsági Sportegyletről.

Látjuk, hogy kitünő Felsőépítőipariskolánk nemcsak a szaktudást, de az ifjúság lelki és testi fejlődését is müveli, vagyis egész embereket nevel a haza számára.

Dr. F. G.

A Magyar Iparművészet 9—10. száma Györgyi Kálmán kitünő szerkesztésében igen szép illusztrációkkal és gazdag tartalommal ékeskedik. Itt látható Vázsonyi Vilmos síremléke, mely ugyan nagy betükkel hirdeti, hogy „Nagy-Magyarország igazságügyi minisztere", azonban az említett mü szinte bántóan kerül minden magyar vonatkozást. Annál kedvesebb Telcs Ede hősi emlékműve és Remsey Jenő pompás üvegablak megoldása. A füzetből megtudjuk, hogy az Orsz. m. kir. Iparművészeti Iskolába az 1927—28. évben 255 tanítvány iratkozott be és pedig az építőművészeti szakosztályba 51, a festészetire 27, a szobrászatira 26, a grafikaira 50, kerámikaira 22, ötvösre 20, textilre 59. Az intézet igazgatója *Helbing* Ferenc.

Wälder Gyula. A ciszterci rend budai gimnáziuma és rendháza. A Magyar Építő Művészet 8—9. száma mutatja be Wälder tanárnak eme legmonumentálisabb alkotását, mely a Gellérthegy déli lejtőin épül. Még egyelőre a rajzokban gyönyörködhetünk, melyek igen gazdagon és pompás kidolgozásban tárják elénk a szép barokk épület minden oldalát. Mindenesetre egyik legszebb városrész lesz ez, ha elkészül. Igen szépek az egri városi szálloda rajzai, valamint a szófiai magyar követség palotájának fényképei és részletei, melyek tervező művész finom ízlését dicsérik. Különösen szépek gazdag barokk rácsmegoldásai. Ugyanezen füzet hozza Wälder Gyula rendkívül nagy munkásságából az Esztergom és Komárom egyesített vármegyék tisztviselő bérházat, a kisvárdai áll. főgimnázium képét, a salgótarjáni csendőriskola rajzait.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet megalakulásának előzményei. 1866—1867. Irta: Dr. Lósy—Schmidt Ede. Egyetemi nyomda kiadása. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet fáradhatatlan energiájú, tudós búvára, Lósy-Schmidt Ede dr. könyvtáros felkutatta a 60 év előtti nagy mérnök-alakulás előzményeit és egy 32 oldalas csinos füzetben a nagyközönség számára kiadta. Szerző odaadó kutatásai, melyeket a Székesfőváros Levéltárában, az Országos Levéltárban végzett, rendkívül érdekes és értékes felfedezésekre vezetett. Igy tényként állapítja meg, hogy igenis az építészek a megbeszélések kezdetén már ott voltak *Feszl* Frigyes, *Szkalnitzky* Antal és *Zofahl* Gusztáv személyében, sőt az Egylet pecsétjének rajzát is Szkalnitzky Antal építész készítette. Jól esik a multat szakavatott kéz irásából olvasni és ezért hálásak lehetünk a szerző kitünő munkájáért.

Az építésügyi szabályrendelet módosítása.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa 11.33/—1927. szám alatt a főváros területére érvényes Építésügyi Szabályzatot a következőképen módosította és egészítette ki:

1. A 19. §-nak (az építési hatóság engedélye szükséges stb.) I. a) pontja a következőképen módosul: „boltkapuzat, kirakatszekrény, vihartető, valamint a XV. fejezetben említett cég-, címjelző- és hirdetőtárgyak alkalmazására".

2. A 19. §-nak II. j) pontja a következőképen módosul: „épületeken, virágtartók és zászlótartórudak elhelyezésére".

3. A XV. fejezet (épületrészek az uccai vonalakon kívül) után beillesztve XV. A) fejezet jelzéssel az Építésügyi Szabályzat a következőkkel egészíttetik ki:

XV. A) fejezet. Cég-, címjelző- és hirdetőtárgyak.

a) §. Építményeknek, ideértve a kerítéseket, támfalakat, építési s egyéb állványokat s általában mindennemü építményi tárgyakat, külsején és általában nyilvános közlekedésre szolgáló helyekről látható részein (homlokzat, határ- és tűztal, tetőzet, tetőgerinc stb.) cégtáblát, címtáblát, cégjelzőt, reklámtáblát, hirdetőtáblát vagy ilyen célra szolgáló egyéb berendezést, feliratot, festést és ábrázolást, beleértve a bármily módon megvilágított ilyen berendezést is — tekintet nélkül az alkalmazott anyagra és kivitelre —, csak az építési hatóságnak (elsőfokon a székesfőváros tanácsának) engedélyével szabad alkalmazni.

A kérelem kapcsán be kell mutatni a tervet, rajzot s a kivitel módjának (nagyság, alak, anyag, színezés, elhelyezés, felerősítés, megvilágítás) pontos leírását.

A hatóság a szükséghez képest távlati rajzok bemutatását is kívánhatja.

b) §. Nem adatik meg az engedély, ha a tervezett létesítmény az illető építmény építészeti tagozását vagy építészetileg érvényre juttatott alkotórészeit egészben vagy részben zavarólag eltakarná; ha mérete, alakja, aránya, szinezése, elhelyezésének vagy kivitelének módja folytán az illető építmény építészeti hatására avagy az uccaképre, vagy a városképre bántóan hatna.

A hatóság az ilyen berendezések engedélyezésének elbirálásánál a város egyes utain, uccáin, terein vagy egyéb területein, továbbá történeti vagy művészi jelentőségű építményeken, ezek környezetében és látképi vonalaiban, a művészi szép és városkép igényeinek kielégítésére a fentieken is túlterjedő követelményeket támaszthat és az engedély megadását ezek teljesítésétől teheti függővé.

c) §. Az épület homlokzatának földszinti során a fal síkjában alkalmazni kívánt olyan cég- vagy címtáblára, amely az illető üzlethez tartozó homlokzati felületen van és kiugrása a tizenöt centimétert nem haladja meg: nem szükséges építési hatósági engedélyt kérni.

Nem kell továbbá építési hatósági engedélyt kérni a földszinti soron, a fal síkjában alkalmazni kívánt egyéb üzletekre vonatkozó cég-, címtábla és hirdetésre sem abban az esetben, ha a tábla hossza az öt métert, magassága a másfél métert, kiugrása pedig a tizenöt centimétert nem haladja meg.

Ha azonban a tábla a b) §. rendelkezéseiben kifejezésre jutó elvi követelménybe ütköznék, azt a hatóság felhívására el kell távolítani.

d) §. Az a) §-ban említett minden létesítményt úgy kell elkészíteni, elhelyezni, felerősíteni, valamint úgy kell állandóan karban is tartani, hogy minden tekintetben megfeleljen a szilárdsági biztonság, megvilágítás alkalmazása esetében pedig ezenfelül a tűzbiztonság követelményeinek is.

e) §. Építmény tetőzetén az a) §-ban említett létesítményt csak olykép szabad alkalmazni, hogy a betűk vagy ábrázolatok áttört és vastartókra erősített alapokra kerüljenek.

A tetőhéjazatra ráfestett jelzést vagy hirdetést sehol sem szabad alkalmazni.

f) §. Előkerti kerítésen, valamint parkozott területek kerítésein az a) §. alá eső létesítményeket tilos alkalmazni.

g) §. Épület falsíkjára merőlegesen az a) §. alá eső létesítményt az épület földszinti során csak úgy szabad alkalmazni, hogy legalsóbb pontja a gyalogjáró szintje felett legalább három méterre legyen, legnagyobb kinyúlása a falsíktól mérve legfeljebb két méter, magassága legfeljebb 0.75 méter legyen; a szomszédos telek határától legalább két méter távolságra kell helyezni; két méternél keskenyebb gyalogjáró esetében sem terjedhet túl a gyalogjáró szélén.

Ilyen létesítményt a tartórúdra szilárdan kell megerősíteni és statikai számítással kell igazolni, hogy tartószerkezet és a felerősítés négyzetméterenkinti 150 kg. szélnyomás alapul vétele mellett a tízszeres biztonsági követelményeknek megfelel.

A földszinti soron a falsíkra merőleges ilyen létesítményre, ha az épületben levő üzletre (irodára, foglalkozásra stb.) vonatkozik, felülete a 0.50 négyzetmétert, legnagyobb kinyúlása a falsíktól az egy métert nem haladja meg, nem kell építési hatósági engedélyt kérni. Az előző két bekezdés szabályait azonban ezeknél is meg kell tartani.

Az emeletsorokon a falsíkra merőleges létesítmények minden esetben építési hatósági engedély alá tartoznak s a módozatokat és kikötéseket a hatóság esetenkint állapítja meg.

Kerítésen, támfalon, állványon a síktól elálló ilyen létesítményt egyáltalán nem szabad alkalmazni.

h) §. A falsíkra merőleges létesítmény (g) §) alkalmazása ki van zárva a következő útvonalakon és tereken: az Andrássy úton, az Eskü téren, az Egyetem téren, mindkét Dunaparton a Margit-híd és a Ferenc József-híd között, a Szabadság-téren és a Kossuth Lajos-téren.

Ezt a tilalmat a hatóság az indokolt szükséghez képest más útvonalakra és terekre is megállapíthatja.

Az első bekezdésben felsorolt útvonalakon és tereken — kivéve az Andrássy útnak a Kör tértől a Városligetig terjedő szakaszát, valamint a Kossuth Lajos teret — a falsíkra merőlegesen elhelyezett megvilágított berendezések alkalmazását a hatóság megengedheti.

A falsíkra merőleges azokra a földszinti kisebb teljesítményekre, amelyek a g) §. harmadik bekezdése szerint nincsenek építési hatósági engedélyhez kötve, a jelen szakasz tilalma nem terjed ki.

i) §. Tűzfalakon a hirdetéseket csak a szépészeti követelményeknek megfelelő felületi tagozással szabad alkalmazni.

A hatósági szépészeti szempontból a hirdetésre felhasználni kívánt tűzfal homlokzatszerű kiképzését rendelheti el.

Az Andrássy-úton, valamint mindkét Dunaparton a Margit-híd és Ferenc József-híd között, tűzfalakon hirdetést alkalmazni nem szabad.

j) §. A III., IV. és VI. övezetben fekvő magántelkeken csak olyan hirdetési táblát vagy oszlopot szabad elhelyezni, amely valamely a környéken levő üzemre (üzlet, foglalkozás stb.) vonatkozik. Az ilyen tábla a föld színétől mért 3.5 méternél magasabbra nem terjedhet és felülete a hat négyzetmétert nem haladhatja meg.

k) §. Közterületeken elhelyezett építményeken és tárgyakon, aminők az árusító-, közúti vasút-, autóbuszüzem, illemhelyi, földalatti közüzemhez tartozó stb. pavillonok s hasonló építmények, továbbá a lámpaoszlopok, a fák védőrácsai, padok, szemétgyüjtőkosarak, közüzemi ládák s egyéb ilyenféle, rendeltetésük mellett az utcaképre és a városképre is kiható tárgyak: cég-, címjelzések és hirdetések alkalmazása szintén a jelen fejezetben kifejezésre jutó követelmények alá esnek s ennélfogva e szempontból építési hatósági engedély alá esik.

Az ilyen tárgyakra nézve, jellegükhöz s az utcai és városképben való szerepükhöz és kihatásukhoz képest a tárgyak fajai szerinti csoportonkint s a szükséghez képest tárgyankint is, az építési hatóság elvi engedélyében állapítja meg azokat a módozatokat, amelyekkel azok cég-, címjelzések és hirdetések alkalmazására felhasználhatók.

Hasonlóképen építési hatósági elvi engedélyben kell megállapítani a hirdetésekre szolgáló külön oszlopoknak és tábláknak, mint amelyek szintén a jelen fejezetben kifejezésre jutó követelmény alá esnek, közterületeken való felállítására, méreteire, kivitelére vonatkozó módozatokat is.

Ugyancsak az elvi engedélyekben kell megállapítani, hogy mely útvonalakon és tereken esik korlátozás vagy a kivitelre nézve különleges kikötések, avagy teljes tilalom alá eső bekezdésben említett tárgyakon cég-, címjelzés és hirdetés alkalmazása, továbbá a külön hirdetőoszlopok és táblák felállítása.

A jelen szakasz szerinti elvi engedélyre vonatkozó beadványokat, előterjesztéseket és terveket előzetes elbírálás végett a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elé kell terjeszteni.

l) §. A közterületen levő parkokban, az erdőkben, hegytetőkön vagy hegyoldalon hirdetést nem szabad alkalmazni.

Hasonlóképen tilos hirdetések alkalmazása a müemlékszerű építményeken.

m) §. A jelen fejezet határozmányai a már meglevő, az A) §-ban említett létesítményekre is kiterjednek.

Ehhez képest mindazokra a meglevő létesítményekre nézve, amelyek a jelen fejezet szerint építési hatósági engedélyhez vannak kötve és amelyek tekintetében a hatóság azok tulajdonosaihoz erre nézve felhívást intéz, köteles azok tulajdonosa a felhívásban foglalt idő alatt építési hatósági engedélyért folyamodni s ha az építési engedély megtagadtatik, köteles a létesítményt eltávolítani, — átalakítás vagy módosítás elrendelése esetében pedig azt elvégezni.

Olyan létesítményekre nézve, amely különösen nagymérvű építési hatósági engedély meg nem adható, köteles tulajdonosa a hatóság felhívásának kézbesítésétől számított hat hónap alatt eltávolítani.

Olyan létesítményre nézve, anely különösen nagymértékben ütközik a b) §-ban kifejezésre jutott elvi követelményekbe, a hatóság rövidebb határidőt is állapíthat meg.

n) §. A jelen fejezet határozmányai nem érintik Budapest Székesfővárosnak szabályrendeleti jogkörét a hirdetési ügynek és a hirdetések közszemlére tételének rendezését illetően.

Nem vonatkoznak a jelen fejezet határozmányai az épületek kapuja és bejárata körül, azok síkjára illesztve alkalmazni szokott, a házbeli lakókra vonatkozó kis cím- vagy jelzőtáblákra.

4. Az Építésügyi Szabályzat 404., 405. és 406. §-ai hatályukat vesztik.

HIVATALOS RÉSZ

KIVONATOS VERSENYTÁRGYALÁSI HIRDETMÉNY.

A m. kir. postavezérigazgatóság, Budapest, Váci út 17/a/b. szám alatti telken építendő m. kir. „Lipót" automata

M Ú V É S Z E T
IV.évf. 1905.
180.1

Péczely
Béla

W ä l d e r G y u l a
"épitész hallgató".
Fő u r i f ü r d ő .
Részlet a külső falról.

Epitészeti terv.

Távlati kép/Tusrajz/
Az 1905.évi Hauszmann dij
nyertese

MŰVÉSZET
IV.évf. 1905.
177.l.

Zsely
Béla

Wälder Gyula:
Főuri fürdő.-Belső részlet
Építészeti tervrajz.

Távlati kép/tusrajz/
Az 1905.évi Hauszmann dij
nyertese.
Egész oldalas reprodukció.

Waelder Gyula épitész /Wälder/

Bp.Központi városház

Tér és Forma, 1936 IX.189

Müvészek 1919-1945

Waelder Gyula /Wälder / épitész

Pesti Hirlap 1932 LIV okt

11. 8 o.

Hősök emléke

Waelder Gyula építész

Tér és Forma, 1930. III. évf.

382-420.o.

A XII Nemzetközi Epitész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar mun' á'

Waelder Gyula építén

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 305-316.o.

dr. B.V.: A Pasaréti uti kislakásos Telep.

Waelder Gyula építész

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 175-179. o.

Az Országos Tárhadalomtudó-
ló Intézet nékhára.

Waelder Gyula müépitész

Szombathely rendezési terve

Tér és Forma, 1933 VI. 35

Waelder Gyula építén

Tér és Forma, 1929.

II. évf. 258-261.

kaffka Péter: Az Erzsébet-út torkolata.

Waelder Gyula építész

Tér és Forma 1937. 193.-200

Béchár a Rákóci-úton

Wälder Gyula ügyében

Pesti Hirlap. 1923. jun. 13. 5

a kormányzó dr. Wälder Gyula
ügyében...

Wälder Gyula építén

Tér és Forma, 1930. III. éof.

434 - 440. l. G. T: Az Ernébet-út tor-
kolatának építéneti kiképrésére hirde-
tett terepályázat.

Wälder Gyula

építész

Tér és Forma, 1930

III. évf. 343-349.

Csörgyi Dénes: A nabadság téri épi-
téneti terupályázat.

W ä l d e r Gyula építész

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
179-186.
"O.M.Képzőművészeti Társ.közgyülése"

W ä l d e r Gyula épitész

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
186-190.

Wälder Gyula építész

Pesti Hírlap. 1932. máj. 1. 9

Az ipartelepek támogatása

Wälder Gyula, építész

Budapest, 1928. X. 28.

~~Walder~~ Müvészmunkák 1919 -1945

Walder /=Wälder/ Gyula épitész
/városrendezési terv/

Pesti Hirlap 1932 LIV okt
12.12 o.

A Halászbástya a szépítésc

Müvészek, XX.sz.

W ä l d e r G y u l a
épitomüvész
1884 -

M Ü V E S Z E T
XIII.évf.1914.
230.
"Az Orsz.M.Képzőmüvészeti Tarsulat közgyülése"

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint felépült hadáck-sugéruti klinker épülettömböt, a Kőrmunkatanács uj otthonát, ismerteti a lap, a háromcmeletes ráépítéssel megoldott boltháltásos átjárónak egy fény rajzával.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1938. LIX. évf.

aug. 18. sz. 7. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1938. XIX. évf.

sz. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint felépült Szent-Imre városi új róm. kath. plébánia templomot ismerteti a lap, az építkezés összes adataival és nekérségeivel. Egy fénykép a főhomlokzatról.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LIX. évf.

nov. 17. sz. 7. old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész - Sanor

terve 600 p-ös megvételben részesült az OTI Madách-téri bérház pályázatán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1937. LVIII. évf.

dec. 16. sz. 7 old.

MDK

Wälder Gyula

MMÉE mü- és középitési szakosztályok ülése dec. 18-án. Épitő Ipar 1911. dec. 24. 549.l.

MDK

Wälder Gyula

Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben.
MMÉKözl. 1929. márc. 3. 54.l.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gyula ujabb alkotásai jelentek meg a Magyar Épitő Müvészet legujabb füzetében. Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1927. márc. 15. 44.l.

MDK

Wälder Gyula

Főhomlokzat, repr.

Tervpályázatát megvásárolták az alábbi pályázaton

A magyar ref. konvent székházának tervpályázata.
Magyar Épitőművészet 19o7. lo. sz. 25,26.l.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gyula: Épitészet a téli tárlaton. Vállalkozók Közl. 1909. nov. 17. l.l.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gyula: A ciszterci rend budai gimnáziuma és rendháza. Magyar Épitőművészet 1927. 8-9. sz.

Waelder Gyula.

A szegedi fogadalmi templom környékének rendezésére kiírt pályázat második díjjával jutalmazta pályaművét a bíráló bizottság.

Magyarság, 1928. jan. 11.

Waelder Gyula

Alkotásával szerepelt a XII. Nemzetk. Építészkongresszus alkalmából rendezett építészeti tervkiállításon.

N.U. 930. IX. 7.

Waelder Gyula egyetemi tanár

A XII. épitészeti kongresszussal kapcsolatban nyilott német kiállitás rendezője Waelder Gyula.

N.U.930.IX.5.

Waelder

Művei szerepelnek a Nemzeti Szalónban a XII. nemzetk. épitészeti kongresszus alkalmából rendezett kiáll.-ón.

N.U.930.IX.5.

Waelder Gyula.
építész.

a szegedi fogadalmi templom-tér rendezésére kiírt tervpályázat második díját nyerte el pályázatával.

Nemzeti Újság, 1928. jan. 11.

Wälder Gyula.

építészhallgató

A szegedi Fogadalmi templom-tér tervpályázatát a bíráló bizottság a második díjjal jutalmazta.

Pesti Napló, 1924. febr. 26.

Waelder Gyula.
építész

A szegedi fogadalmi templom-tér rendezésének pályázata II. díjának nyertese.

Nemzeti Újság, 1928. jan. 14.

MDK

Wälder Gyula és Lechner Lóránt

Pályamunkájukat dicséretben részesitették

Főhomlokzat, repr.

I. em. alaprajz, repr.

II. em. alaprajz, repr.

A Győri Első Takarékpénztár tervpályázata. Magyar Épitőművészet 1909. 4. sz. 30,31.l.

MDK

Wälder Gyula

Wälder Gyula müegy. tanárnak Hauszmann Alajos ur temetésén tartott gyászbeszéde. Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1926. szept. 1. 139.l.

MDK

. Wälder Gyula

felolvasást tartott a Müemlékek Orsz.Biz. felolvasás-sorozatában; ismertette Eger város XVIII században épült barokk-emlékeit

Az egri barokk-emlékek. Épitő Ipar- Épitő Müvészet 1926. 17.1.

MDK

Wälder Gyula

Az egri Korona szálló, repr.

Az egri Korona szálló interieurjei,repr.

Képzőművészet 1929. 1o5-1o6.l.

Wälder Gyula, ép.

Sarok bérház a Rákóczi-uton. Portálrészlet. Kép.
Föbejárat. Kép.
Két alaprajz. Kép. 146.l.

Györgyi ujmagyép. II. 143-146.l.

M.D.X.

Wälder Gyula, építész-tanár

a két egyenként 14.000 p-ös második díjak egyikét nyerte el az új Központi Városháza terpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. ÉXI. évf.

jun. 27. sz. 4. old.

+ jul. 4. " 3. "

M.-

Wälder Gyula, építés-tanár

Károly [ma Tanács]-körúti „Forum-épületeit" (1937-1939) a Drascze téglagyár 110 éves jubileuma alkalmából ismerteti és egy fényképpel körli a:

Vállalkozók Lapja. Bp. 1940. ÉXI. évf.

aug. 14. sz. 10. old.

M.D.K.

Walder Gyula, építész-tanár

pályázat mellőzésével, körvetlen megbízást kapott a Király-utca, Rombach-utca és Madách Imre-út minden építendő ún. "kis-városházi" 3 milliós épületének megtervezésére.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1960. LXI. évf. aug. 8. sz. 3. old.

Wälder Gyula MIK

A szegedi templom tér pályaterve, rajz I-III.

A Margithid uj bejárója, rajz

A Szt.Margitsziget rendezése, rajz

Mücsarnok 1930/31 jubileumi kiállitás

Wälder Gyula MDK

A cistercita rendház temploma és gimnáziumu Budán

Mezőnyárádi templom

Püspöki palota

Mücsarnok 1930. Szent Imre emlékkiállitás

Wälder Gyula MDK

Épitészeti tervek

Jézus oltár a rakamazi templomban

Budai cistercita templom főbejárata

Püspöki palotaterv

Mücsarnok 1930. Szent Imre emlékkiállitás

Wälder Gyula MDK

Házi oltár

Mücsarnok 1930 Szent Imre emlékkiállitás

Wälder Gyula MDK

Szószék-tervezet

Budakeszi szószék

Mücsarnok 1930. Szent Imre emlékkiállítás

 N.U. 936. x.ii

körökben, mert csak ennek a programnak zavartalan keresztülvezetése adhat létjogosultságot ennek a külön képtárnak Budapesten, ahol szerencsére nem hiányzanak az értékes közgyüjtemények. A *Fővárosi Képtár* ilyen módon *müvészpolitikai* szerepre is hivatott, mert hiszen egyengetni tudja a tehetségek utját, különösen akkor, ha az eddiginél nagyobb összeget kap saját vásárlásokra abból a költségvetési tételből, amelyet a *főváros müvészpártolásra fordit.* Ebben az esetben ugyanis szigoru, csupán a tehetséget néző válogatás utján kerülne be anyag a képtárba, a közönség pedig egy helyben tekinthetné meg a mai müvésznemzedék legjobb termését. A megifjodó Károlyi-palota termei kisebb méreteikkel jól simulnak majd a modern müvészet intimebb hatásaihoz és eszközeihez. Most már csak az a kivánnivaló, hogy a Fővárosi Képtár belső megszervezése, amelyet az általános státusrendezéssel kapcsolatban hajtanak végre, szilárd keretet biztositson annak a programnak öntudatos követésére, amelyet *Kopp* Jenő, a kitünő mütörténész és muzeumi szakember, már másfél évi képtárvezetői tisztsége alatt oly kitünően állapitott meg.

(m. v.)

Nincs fogkő. Hófehér fogak, üde lehellet.

v fogkrém és szájviz

s a magyarság szociális életkérdéseiben egyazon itélettel és állásfoglalással hivják ki a közfigyelmet.

Walleder Gyula

W.M. 1936. X. 11.

Wälder Gyula

l.

Gerevich Emlék Könyv

159. l.

Szeged.

A MAROSCH és THEIS flu
erősitett Szeged épületei köz
előtérben keresztény és török
lebegő mondatszalagon:

SEGEDIN

Rm., mér. a rl. 15: 25.2

140-

Wälder Gyula

építész

l. élet.

Karcagmagyállam

958. h.

Algyői leletek IX. 114.

Wälder Gyula ?

1939.

TECHNIKA.

ÁPR. 4. SZ. Kundey Antal: Időszerű ipari és külkereskedelmi kérdések. *Gyengő Tibor:* Néhány épületszerkezeti megoldás a Fővárosi Közmunkák Tanácsa új székházán. [illegible]

337. *Serédy Gáspár síre*

Fedelén Magyarország f
egész alakban, nehéz vértben é
hogy fejét balra fordítja, jobb
jával pedig az oldalán lógó eg
küli markolatát fogja. Rost
díszíti. Alól balra családi czíme
és egymás felé fordult oroszl
öltik ki. Felirata a láb alatt né
SPECTABILIS AC MAGNIFICI CASP
SANCTO GEORGIO ET BOZYN AC
RIORVM REGNI HVNGARIAE ETC. Q
ANNO DOMINI 1550.«

Gypszdombormű, méretei a
felirati táblának pedig 32 : 113·5
Értéke 500 K. — Átvétetett a
régiségtárától 1885 január 12-én
885 rgst. sz. N° III : 3. és 48.),
303–88 rgst. sz. C : 33).

Jegyzet. L. a »Kalauz a régisé
pest 1912. cz. mű 20. lapján a 33
teti fel Bazin és Szentgyörgy gr
közös síremlékeül.

Wälder Gyula

szül. 1884. febr. 25
emlékláblái
lásd
= Medvey 140. l

Lionardo IV. 40.

Wälder Gyula

l. Medvey 18. l
65. l.

é még számos
más helyen.

(Wälder Gyula)

( ) A történelmi stílusok érvényesülése a modern építészetben.

Esztétikai Szemle

1941. 1. 27

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Wälder Gyula

Írod

Lechner Jenő dr.:
Az Országos Műemlék-
bizottság újabb rinkó-
dísl. Építő Ipar-
Építő Művészet
1928. 3-4. sz.
(Jan. 15.)

II.

SZOBROK, PLAKETTEK

AZ ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSITÓ TÁRSASÁG

BUDAPEST, IV., VIGADÓ-TÉR I. ALAPÍTTATOTT 1857-BEN.

Elfogad a legméltányosabb feltételek mellett:

Életbiztosításokat

haláleseti tőkebiztosításokat, járadékbiztosításokat, jelzálogkölcsönnel kapcsolatos életbiztosításokat.

Tűzbiztosításokat

lakóházak biztosítását lakberendezésekre és egyéb háztartási tárgyakra, árukészletekre; mezőgazdasági átalánybiztosításokat, gyárak és ipartelepek tűzbiztosítását, üzemszünetből keletkező kártalanítási biztosításokat, házbér elleni veszteségbiztosításokat.

Betörésbiztosításokat

lakberendezésekre és egyéb háztartási tárgyakra, árukészletekre, pénztári kiküldöttek rablás elleni biztosítását

Jégbiztosításokat

kalászos terményekre, szőlőre, dohányra és egyéb kapásnövényekre.

Szállítmánybiztosításokat

Wälder Gyula

megvett terv az
alábbi pályázaton.

Tér és Forma 1930. 436. l.
(G. T.: Az Erzsébet-út
iskolatanak építészi ki-
képzésére hirdetett terv-
pályázat, képpel.)

VIII.

SZŐNYEGEK, TAKARÓK, FÜGGŐNYŐK

Wälder Gyula

tervei. Repr.

György Dénes: A Szabadságtéri épitészeti tervpályázat.

Tér és Forma

1930. 346. l. 347, 348. l.

82 —

szel 2 drb 4
1862. HENGERALAKÚ POHÁR, aranyozott dísszel . 6
1863. PUTTÓ. Porcellánszobor. Meissen. (Javított.) . . 36
1864. VADÁSZJELENET. Porcelláncsoport. Ludwigsburg 40
1865. KORSÓ, ónfedővel. Fajansz 36
1866. TÁNYÉR, kék üveg, festett dísszel 3
1867. KORSÓ ÓNFEDÓVEL ÉS FESTETT CÉHJELLEL. Fajansz 36
1868. VÁZA, réteges üveg. Daun. Nancy 30
1869. CSÉSZE ALJÁVAL, porcellán, festett lóherével. Bécs, 1826. 36
1870. HAMUTÁL, réteges üveg. Daun. Nancy. (Csekély hibával.) 22
1871. POHÁR, pirossal festett üveg, maratott dísszel. 2 drb. (Hibás.) 13
1872. TÁNYÉR, szürkemázas majolika, csinosan festett dísszel. XIX. század eleje 10
1873. TALPASPOHÁR, csiszolt üveg. 2 drb. (Az egyik hibás.) 17
1874. TÁNYÉR, fajansz, népiesen festett dísszel . . . 5
1875. KOSÁR, porcellán, festett és aranyozott dísszel . . 24
1876. DÍSZTÁL, majolika, festett dísszel. Fischer, Budapest 6

Wälder Gyula ny. r. tanár irányítása mellett az építészmérnöki osztály hat hallgatója *Csát Géza* tanársegéd vezetésével a magyarországi barokk műemlékek felmérése során ez évben augusztus hó 6—13-ig Kalocsán tartózkodott a székesegyház és érseki szeminárium felmérése céljából. Ezen munkálatok során a két műemléket felmérték.

Wälder Gyula

Józsefnádor 1938/39

175. l

A szövetkezeti statisztika kialakulása és szempontjai. Adalékok az Alföld demográfiai viszonyainak vizsgálatához. Statisztikai problémák városi utak építésénél.

A szeminárium könyvtára az év folyamán örvendetesen gyarapodott.

Közigazgatási jogi tanszék és szeminárium. Tanár: *dr. Egyed István* ny. r. tanár.

Polzovics Iván dr., adjunktus a tanév folyamán a következő tudományos működést fejtette ki. Megjelent *„Népi elv, népi önrendelkezés"* című nagyobb tanulmánya (a Magyar Külügyi Társaság Időszerű kérdések c. sorozatának 10. köteteként, Budapest, 1939. 80 old.); két nagyobb tanulmányt írt a Magyar Külpolitikába *„A népi elv eredete"* (1939. januári szám) és *„Az együttes biztonság alkonya"* (1939. augusztusi szám) címmel; szerkesztette a Külügyi Szemle nemzetközi jogi rovatát és ebben a minőségében számos időszerű nemzetközi jogi kérdést dolgozott fel; előadást tartott a Magyar Külügyi Társaság vidéki külügyi előadóestjének sorozatában; szerkesztette a Magyar Törvények és Egyéb Jogszabályok Mutatója II. kiadásának vallás- és közoktatásügyi anyagát. A tanév folyamán *„Nemzetközi jogfejlődés a világháború után"* c. tárgykörből magántanárrá képesítették.

Wälder Gyula

Wälder Gyula, okl. építész, az ókori építéstan ny. r. tanára, a M. Kir. József-Műegyetem mérnöki és építészi osztályának az 1930/31—1931/32. tanévekben volt dékánja, a M. Kir. József Nádor Műegyetemnek az 1938/39. tanévben volt rektora, miniszteri tanácsos, országgyűlési képviselő, a II. osztályú Magyar Érdemkereszt és a Corvin-koszorú tulajdonosa, Vas vármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagja, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az Országos Iparügyi Tanács építészi szakosztályának elnöke, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácsnak, a Műemlékek Országos Bizottságának, az Országos Középítési Tanácsnak, az Országos Felsőoktatási Tanácsnak, az Egyházművészeti Tanácsnak, az Országos Ösztöndíjtanácsnak és az egri egyházmegye egyházművészeti bizottságának tagja, a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek és a Magyar Képzőművészek Egyesületének volt elnöke, a

József nádor lájek. 1940/41. 8. l.

Képzőművészeti Társulatnak, a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetségének, az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak választmányi tagja, a Steindl-céh céhmestere és alelnöke, a Magyar Tégla- és Agyagárugyárosok Országos Egyesületének örökös tiszteleti tagja. Nyilvános rendes tanárrá kinevéztetett 1923. június 2-án. *XI., Himfy-utca 9.* Távbeszélő a lakáson: 269—435, a tanszéken: 258—631.

gisztere, a Műegyetemi Lövészegylet védnöke, a Magyar Érdemrend középkeresztjének, valamint a polgári Signum Laudis érdemrendnek a tulajdonosa. Nyilvános rendkívüli tanári címet kapott 1916. október 6-án; nyilvános rendes tanárrá kineveztetett 1920. április 20-án. *XI., Uldszló-u. 70.* Távbeszélő a lakáson: 259—752, a tanszéken: 258—701.

Stachó Tibor dr., bölcsészettudományi doktor, a matematika ny. r. tanárá, a M. Kir. József Nádor Műegyetem mérnöki és építészmérnöki karának 1939/40. tanévi és e. i. dékánja, a Matematikai és Fizikai Társulat alapító és választmányi tagja, a Jahrbuch ü. d. Fortschritte d. Mathematik és a Zentralblatt für Mathematik állandó munkatársa, a „Hungária" Magyar Technikusok Egyesületének magisztere, a hadiékítményes és kardos Signum Laudis, az ezüst és bronz vitézségi érem s a Károly-csapatkereszt tulajdonosa. Egyetemi ny. rk. tanárrá kineveztetett 1935. július 6-án, ny. r. tanárrá kineveztetett 1937. június 30-án. *XI., Horthy Miklós-út 15/b.* Távbeszélő a lakáson: 268—438, a tanszéken: 456—186.

Gépész- és vegyészmérnöki kar.

GÉPÉSZMÉRNÖKI OSZTÁLY.

Schimanek Emil, okl. gépészmérnök, a gépszerkezettan ny. r. tanára, a M. Kir. József-Műegyetemnek az 1923/24—1924/25. tanévekben volt rektora, gépészmérnöki osztályának pedig az 1916/17—1917/18. tan-

Wälder Gyula, okl. építész, az ókori építéstan ny. r. tanára, a M. Kir. József-Műegyetem mérnöki és építészi osztályának az 1930/31—1931/32. tanévekben volt dékánja, a M. Kir. József Nádor Műegyetem e. i. rektora, miniszteri tanácsos, a II. osztályú Magyar Érdemkereszt és a Corvin-koszorú tulajdonosa, Vas vármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagja, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az Országos Iparügyi Tanács építészi szakosztályának elnöke, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácsnak, a Műemlékek Országos Bizottságának, az Országos Középítési Tanácsnak, az Országos Felsőoktatási Tanácsnak, az Egyházművészeti Tanácsnak, az Országos Ösztöndíjtanácsnak és az egri egyházmegye egyházművészeti bizottságának tagja, a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletnek és a Magyar Képzőművészek Egyesületének volt elnöke, a Képzőművészeti Társulatnak, a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetségének, az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak választmányi tagja, a Steindl-céh céhmestere és alelnöke, a Magyar Tégla- és Agyagárugyárosok Országos Egyesületének örökös tiszteleti tagja. Nyilvános rendes tanárrá kineveztetett 1923. június 2-án. XI., Himfy-utca 9. Távbeszélő a lakáson: 269—435, a tanszéken: 258—631.

1. MŰEGYETEMI TANÁCS.

Rector Magnificus:

Wälder Gyula.

Wälder Gyula

Pr Józsefmező. 1938/39. II.

szempontokból a székesfőváros kifejezetten
Mindazonáltal tagadhatatlan, hogy egyes
homogenitás nagyobb foka jött létre, de

esfőváros lakóinak nemcsak puszta lakás-
ecsemő- és kisdedvédelem, az iskolázás,
tb.), egészségügyi intézmények, fiókkönyv-
telep népjóléti berendezése és felszerelése e
nek mondható. Ilyenek például az I. ker.,
–161., a VI. ker., Palotai-úti, IX. ker., gróf
ásos bérházak és telepek.

a lakásépítés előmozdítására.

zett időkben a már vázolt súlyos gazdasági
elen adatokkal megállapítsa és a kormánynál
a bérek rohamos emelésének lehetetlenségét.
akásépítkezései által, másrészt a magánépítő
zatai és felterjesztései révén.

ikai) ügyosztály 1926. évi november hó 2-án
terjesztésben mindenekelőtt megállapította,
ott és hogy ezenkívül 2000-nél több család
tt, pincékben, vagy deszka- és földkunyhók-

mányos légkör, amelyet az ember lépten-nyomon érez ebben a városban.

Mielőtt az exakt tudományos előadások megkezdődnének, mintegy antidózisként rövid politikai elmefuttatásba szeretnék belekezdeni.

A politika egy rendkívül bonyolult szerkezeti tanulmánya az emberi közületek együttélésének, mert a tudomány és a művészet mesgyéjén mozog.

Analitikai részében tisztán tudományos. A szintézis megalakításában transcendentális motívumok és imponderabiliák, valószínűség számítások is erősen belenyúlnak.

A legexaktabb része talán az együttélési formák történelme, mely azt látszik bizonyítani, hogy az empirizmusnak nagyobbrésze van kialakulásukban, mint a spekulációnak, vagyis az elvont filozófiának.

A spekulativ rész, mely tulajdonképpen az emberi lélek megnyilvánulásait tükrözi vissza, iktatja bele azokat a tényezőket, amelyek által sokban hasonló lesz a művészethez. Mindenekelőtt ehhez fantázia, formaérzék és a művészet által is annyiszor emlegetett szent tűz szükséges. E három tényező nélkül ép úgy nincs politika, mint nincs művészet. E vegyes megjelenési formája miatt sokan nem is tekintik a politikát tudománynak, különösen azok nem, akik a politikát összezavarják a közigazgatással, vagy politizálással. Pedig az igazi politika nagy analitikai készséget és szintetikai érzéket kíván meg, továbbá tapasztalatot és bizonyos előképzettséget, különben — zseniktől eltekintve — kevesen tudnak helyes politikai diagnózist felállítani. Még komplikáltabbá válik ez a folyamat azáltal, hogy a politikának a művészethez való hasonlóságából kifolyólag az igazi politikusnak legnagyobb ereje az intuició. Ebben hasonlít a nagy feltalálókra vagy a nagy orvosokra. Talán az a körülmény, hogy az intuició a legfőbb alakító eleme a nagyvonalú politikának, magyarázza meg, hogy annyi történelmet csináló államférfiút és politikust, valamint feltalálót találunk éppen az autodidakták soraiban.

Az igazi államférfiúra a legnagyobb veszély, hogy kizárólag politikussá válik, vagyis, hogy a szakértelem és a logika rabjává lesz. Kompromisszumokat keres tapasztalati alapon, amikor teremtenie kellene, vagy okvetlen kreálni akar, amikor

Nem mulaszthatom el megemlékezni azokról a történelmi eseményekről, amelyek félévvel ezelőtt a Felvidéken történtek. A bécsi döntés elismerte a magyarlakta vidéket. Elfoglaltuk a Felvidék keleti részét, valamint az Ung-sávot is megszálltuk és így jött létre a lengyel-magyar határ. Ezzel a megszállással országunk nagyipari berendezése is nagymértékben megerősödött. Ezért az eredményért hálásak lehetünk a jó Istennek. Hálásak lehetünk a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának, aki maga mutatta meg a helyes útat a cél elérése érdekében, amelyet megtalálni törekedtünk. Hálásak vagyunk gróf Teleki Pál miniszterelnök úrnak, aki tudományos munkásságával mindig nemzeti célt kíván szolgálni. De ugyancsak hálásak lehetünk Kánya Kálmán és gróf Csáky István külügyminiszter uraknak, akik a m. kir. József Nádor Műegyetem érdekeit is pártolólag karolják fel.

Most pedig köszönetet mondok a Nyári Egyetem civitas fidelissima falai között a minden magyarnak oly kedves hű város polgármesterének, dr. Sopronyi-Thurner Mihály úrnak és Sopron szab. kir. város közönségének azért a meleg szeretetért, amellyel a Nyári Egyetemet támogatja.

A Nyári Egyetem sikeres működésére a Mindenható áldását kérem.

A megnyitó ünnepély szónokai voltak még ezenkívül: dr. gróf Csáky István m. kir. külügyminiszter; dr. Szily Kálmán m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri államtitkár; dr. Sopronyi-Thurner Mihály Sopron szab. kir. város Polgármestere és végül dr. Vendl Miklós egyetemi ny. r. tanár, a soproni bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar Dékánja.

GRÓF CSÁKY ISTVÁN KÜLÜGYMINISZTER SOPRONI BESZÉDE.

Sopron közismerten nagy tudományos központ, amely nemcsak általános műveltségre igyekszik nevelni a magyar föld lakóinak széles rétegeit, hanem kiváló szakképzettséget is nyujt azoknak, akik azt keresik.

A most megnyíló Nyári Egyetem ezért kitűnő helyet választott működésének színteréül. Sopron a természet szépségeitől körülvett ősi magyar város, amelyet körüllebeg a tradíciónak tudományos, katonai és gazdasági dicsfénye, a megfelelő tudo-

JELENTÉS

A M. KIR. JÓZSEF NÁDOR MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM 1939. ÉVI SOPRONI NYÁRI TANFOLYAMÁNAK (NYÁRI EGYETEM) III. ÉVÉRŐL.

Nyári Egyetemünk 1939. évi tanfolyamán, a Tanulmányi Bizottság által megállapított 5 éves munkaterv szerint, a vezetőszerep Egyetemünk Gépész- és Vegyészmérnöki Karának jutott. A Tanulmányi Bizottság a Nyári Egyetem kiváló előadói sorába felkért azonban olyan szakférfiakat is, akik más irányú előadásokkal gazdagították a Nyári Egyetem tanrendjét. A különböző foglalkozási körbe tartozó előadók és az eltérő tárgykörből merített előadások kétségkívül színt és élénkséget vittek be Nyári Egyetemünk tanrendjébe.

1939. évi Nyári Egyetemünkkel kapcsolatosan külön bánya- és kohómérnöki továbbképző tanfolyamot is tartottunk. Az ezen a tanfolyamon megtartott előadásokat a Nyári Egyetem többi előadásainak keretei közé illesztettük be. Különösen az tette ezt lehetővé, hogy a gépész- és vegyészmérnöki, továbbá a bánya- és kohómérnöki tárgyú előadások rokon természetüknél fogva igen alkalmasak arra, hogy egymást kiegészítsék.

A Nyári Egyetem előadásai pontosan a tanrendben megállapított keretek között folytak le. Kezdődtek 1939. július hó 31-én és végződtek augusztus hó 18-án.

Az 1939. évi Nyári Egyetem megnyitó ünnepélyét július hó 30-án, vasárnapon a soproni városháza dísztermében tartottuk meg, nagy és előkelő, az ország minden részéből összegyűlt közönség előtt. A megnyitó ünnepélyt Wälder Gyula Rector Magnificus következő beszéde vezette be.

WÄLDER GYULA, A JÓZSEF NÁDOR MŰEGYETEM REKTORÁNAK BESZÉDE.

Igen Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A soproni Nyári Egyetem a mult évben a mérnöki és építészmérnöki Kar keretében tartotta meg előadásait, úgy most az idén a gépész- és vegyészmérnöki Kar rendezésében szerepel. A Nyári Egyetemmel kapcsolatban tartja előadásait Egyetemünk bánya-, kohó- és erdőmérnöki Kara a bánya- és kohómérnöki továbbképző tanfolyamát. Tehát az idén több vegyészeti és gépészeti tárgyú előadás lesz egységes sorrend megállapításával.

Igen örvendetes, hogy a Nyári Egyetem alkalmat ad arra, hogy a szakemberek az őket érdeklő tudományos dolgok mai állása felől informálva legyenek és ismereteiket ezáltal gyarapítsák. A Nyári Egyetem megindításakor, három évvel ezelőtt Szily államtitkár úr fölvetette a Nyári Egyetem létjogosultságának kérdését, ezért most itt nem mulaszthatom el az alkalmat, hogy hálás köszönetet ne mondjak Czettler Jenő Őnagyméltóságának, a Nyári Egyetem lelkes pártolójának és ugyancsak köszönetet mondok dr. Vendl Miklósnak, Egyetemünk soproni dékánjának, dr. Márffy Ede és dr. Romwalter Alfréd egyetemi tanár uraknak.

A Nyári Egyetem továbbképző tanfolyama a magyar iparral és bányászattal kapcsolatos tudományos kérdéseket világítja meg. Ezeket az előadásokat olyan formában adja elő, hogy azokat nemcsak a szakférfiak, hanem a laikusok is könnyen megérthetik.

Ezeknek az előadásoknak a megismerése fog arra szolgálni, hogy az ipart és munkát megbecsüljük az életben. Ma a gépek és motorok világát éljük. Ezeknek birtoklása erőt és hatalmat jelent, amelyeket a hadsereg sem nélkülözhet. A gépek, motorok, bányák és fúrások azok, amelyek a nagyipart előmozdítják. A bányászat erőteljes fejlődése a legszebb reményekkel kecsegtet minket. A gépek nagyfokú terjeszkedése a legnagyobb mértékben növelni tudja az emberiség szaporodását. A gépek mezőgazdasági munkára való beállítása előmozdítja a nagyipar fejlődését és viszont a munkanélküliek számát csökkenti a gyáripar fellendülése.

József nádor 1938/39.

Wälder Gyula

cród
z

Épitő Ipar
1913. 89. l.
(A Nemzeti Kincsár
nőkebb terepálgázata)

Wälder Gyula

Budapest vezető-
városi kislakásos
berház az Alföldi
utcában,
tervezte fenti
Repr.-
Épitő Ipar 1912.
251. l. 253. l.

< Wälder Gyula >

cikke

< > Az 1911-iki romai nemzetközi kiállítás. Epítő Ipar 1909.

434, 435. l.

Javasolja, hogy e kiállításon magyar ház-zal vegyünk részt.

Wälder Gyula

l.

⇒Művészeti Hotek Komáromk

8. l.

Wälder Gyula

cikkei

„Építő Ipar – Építő Művészet"

1929. 173. l. (W. Gy. nyilatkozatot adott le a modern építészetről.)

Ismerteti a Színházi Élet – ben 1929. nov. végén megjelent nyilatkozatát.

(Kőtár

24. kép. Párkánytöredék ismeretlen
(Milano, Mu

Wälder Gyula

ivod

Épitő Ipar – Épitő Mincinet
1929. 164. l. (Kherndl
Antal siremlékavatása.)

A siremléket fenti
terverte.

lett a XII. századi plasztikának
maradt ránk Székesfehérvárott.
mai síremléket tartottak nyilván
ndrás 1934-ben arra a feltevésre
ai, hanem XII. századi román

e, kezében kis ládikót (templom
A férfi kezében irattekercs, jobb-
át. A fiúcska fejét hármas csün-
széles és díszes paszománt sze-
k, ládikót tart. Lehetséges, hogy
emplommodell ábrázolásával van
y kéz töredéke látható (?), ami-
a csoport eredetileg legalább is
p.)
a XII. század közepén a bizánci
rve III. Béla korában a magyar
vés nem látszik valószínűtlennek.
n Szent Imrét és tanítóját Szent

ELMANN XIII. századinak, GEREGZE XI.

pökkert kövei között. Székesfehérvári

Wälder Gyula

cród

=

Építő Ipar - Építő Művészet.

1929. 108. l. (Megindul-
tak a Társadalombiztosító
Intézet építkezései [Al-
bertfalván])

Az építkezés veretője

Jenti -

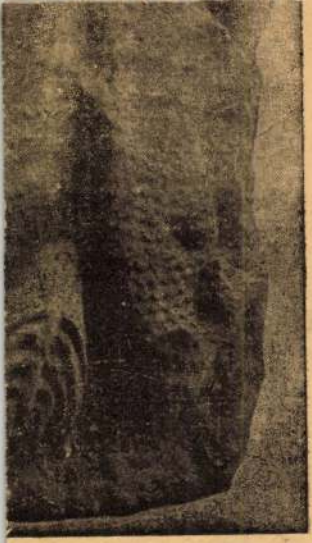

István bazilikájából, XI. század
szám)

Wälder Gyula

szerette az alábbi épületet.

„Építő" Ipar – Építő"

Művészet. 1929, 138, 139. l.

(A budai ciszterci gimnázium.)

26. kép. Kerettöredék, XII. s
(Szőnyi 21

Wälder Gyula

Építő Ipar – Építő Művészet. 1929. 117. l.
(A Magyar Képzőművészek Egyesülete.)

30. kép. Gombbetűk

megrendelőre, stílusa XIV. század kézben tartott országalma pedig lyére, akinek részére ez a pompás

Stílusának rokonsága, művész emlékek közé számítjuk a 85. sz. pöki kert falában volt befalazv Lajos sírkápolnájának lebontója h

Karmaiban kis állatot tartó, fel zol a sírkő, melynek felső része, az hosszú köntös fedi, mely alól csak minden atributum, amiből az ábrá következtetni (pásztorbot, kard, lá pedig a királyi család valamelyik (Nagy Lajos leányának) részére k

[1] Dercsényi: *Nagy Lajos kora.* Bp. *ványok*, 38—39. l.

[2] Farádi Vörös Mihály idézett jele 5. jegyzet, Magyar Művészet, 1930. 375. l.

Wälder Gyula

előadása a magyar

nemzeti művészetről

Csonáki Rudolf:

Magyarkodás vagy

nemzeti stílus.

Építőmunka

1933. 3. szám.

48-51. l.

l csak pár töredék ad számot.
íthetjük, amelyen a bemélyített
nberi alaknak valójában még
alakított figura egészen bele-
be. A négyoldalú pillértömb
an kimélyítve. A homorúrészt
nokat képező, palmettába ki-
ldalra kivirágzó hármas inda
ratív vonalas keretben fél lábon
t látunk. A figura erősen letöre-
ogy ballábán áll, míg jobblábát

nzeti Múzeumból. Szépművészet, II.,

, 3. kép.
RSTER: *III. Béla magyar király emlé-*
144. l.; GEREVICH: 163. l.; DERCSÉNYI:

a-ban őrzött dombormű származása
V. ö. PANAZZA, GAETANO: *L'arte me-*
1942. 196. l., 6. jegyzet és 181. kép.

Wälder Gyula

cród
z
Épitő Ipar – Épitő Mü-
vészet. 1929. 164. l.
(W. Gy.: kitüntetése.)

II. ont. Magyar Ér-
demkereszt.

1.

REKTORI BESZÁMOLÓ BESZÉD AZ 1838/39. TANÉVRŐL.

TARTOTTA: WÄLDER GYULA RECTOR MAGNIFICUS.

Tekintetes Műegyetemi Tanács!
Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Legmélyebb tisztelettel üdvözlöm dr. Varga József iparügyi miniszter Úr Ő Nagyméltóságát. Mély tisztelettel köszöntöm dr. Szily Kálmán államtitkár Úr Ő Nagyméltóságát, a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr képviseletében megjelent dr. Álgyay-Hubert Pál államtitkár Úr Őméltóságát, a Magyar Tudományos Akadémia képviseletében megjelent Rohringer Sándor Őméltóságát, a Szent István Akadémia képviseletében megjelent Viszota Gyula Őméltóságát, Budapest székesfőváros képviseletében megjelent Zaitz László tanácsnok urat.

Tisztelettel üdvözlöm a testvéregyetemek és főiskolák küldöttségeit, a hatóságoknak és a különböző tudományos és társadalmi egyesületeknek képviselőit s melegen üdvözlöm minden kedves vendégünket.

Szeretettel köszöntöm professzor-társaimat és műegyetemünk ifjúságát, s a mai ünnepi közgyűlést megnyitom.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

Mielőtt az elmult 1938/39. tanévnek azokról az eseményeiről, amelyek a műegyetem működése szempontjából jelentőséggel bírnak és amelyekről a műegyetemi szervezeti szabályzat rendelkezése szerint a tanév végén a rektornak jelentést kell tennie, a következőkben részletesen beszámolnék, a mindenható Isten bölcs végzése felett érzett végtelen hálával és a magyar igazság napjának felkelte által okozott honfiúi örömmel eltelt szívvel jelentem, hogy a mult tanév legfontosabb eseményeként a mű-

József nádor 1938/39

egyetem évkönyveiben is a magyarlakta Felvidék és Kárpátalja visszaszerzésének örökre emlékezetes megtörténtét fogjuk feljegyezni. Mint a műegyetem mult évi rektora különösen boldognak érzem magamat, hogy hazánk elvesztett részeinek a visszaszerzéséért indított nemzeti küzdelmünk ez első tényleges és az egész világ által elismert eredményének az idején állhattam a műegyetem igazgatásának az élén s mint rektor közvetve magam is közreműködhettem az ország megnagyobbodásával járó nagyobb munka és nagyobb felelősség viselésében.

Éppen ezért a mult tanévben elhatároztuk, hogy a magyarlakta Felvidék felszabadítására, valamint „országgyarapító" vezérünk, a Kormányzó Úr Ő Főméltósága születése 70. évfordulója emlékének megörökítése végett e díszterem mennyezetét három megfelelő tárgyú mennyezetképpel fogjuk díszíteni. E mennyezetképeknek a megfestésével Raksányi Dezső festőművész-tanárt bíztuk meg, aki már e díszterem oldalfalait is emelkedett művészlelkétől sugalmazott falképekkel ékesítette.

A régebben megfestett faliképek az egyes fakultásokat jelző jelenetek mellett Magyarország lekapcsolt részeinek városait, illetve vidékeit ábrázolják. Az első a kassai dómot mutatja, amelyben újra szabadon énekelhetik véreink a magyar himnuszt. A második képen a Vaskaput, a harmadikon Vajdahunyadot látjuk; adja az Isten, hogy szép hazánk e két gyöngye is mielőbb visszatérjen hozzánk. Az első mennyezetképen Főméltóságú Urunknak a magyar Felvidékre való bevonulását örökítettük meg, mély hálánk és tiszteletünk jeléül.

A Mindenható segítségét kérjük, hogy Kormányzó Urunk folytathassa dicsőséges útját fehér lován, hogy amikor itt a műegyetem dísztermében a rektor beszél, szavait figyeljék és megértsék — és ez ne csak frázis legyen — a Kárpátoktól az Adriáig.

*

Ezek után mint a műegyetemen folyó műszaki és gazdaságtudományi felsőoktatás további fejlődése szempontjából legfontosabb eseményről, elsősorban azokról az új tanári kinevezésekről emlékezem meg, amelyekkel a mult tanévben a műegyetemnek négy üres tanszéke töltetett be.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága ugyanis a folyó évi június hó 30-án kelt legfelsőbb elhatározásával a m. kir. vallás- és köz-

oktatásügyi miniszter úrnak a műegyetemi tanács javaslatára tett előterjesztésére dr. Liska József okl. gépészmérnök, műszaki doktor, műegyetemi c. ny. rk. tanárt a műegyetem mérnöki osztályához tartozó II. elektrotechnikai tanszékre és dr. Fülei-Szántó Endre min. osztályfőnök, egyetemi magántanár, műegyetemi meghívott szakelőadót a közgazdasági és kereskedelmi osztályhoz tartozó kereskedelmi és váltójogi tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá, továbbá Arvé Károly okl. építészmérnök, egyetemi c. rk. tanár, műegyetemi adjunktust az építészmérnöki osztályhoz tartozó épületszerkezettani tanszékre, valamint dr. Romwalter Alfréd egyetemi c. ny. rk. műegyetemi intézeti tanárt a bánya- és kohómérnöki osztályhoz tartozó elemzővegytani tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá nevezte ki.

Az egész műegyetem nevében kívánom, hogy tanári és tudományos kutató munkásságukat továbbra is sok szerencsével és sikerrel végezhessék s tehetségükkel és fáradozásukkal a műegyetemnek is dicsőséget szerezzenek.

Ezekkel az új tanári kinevezésekkel kapcsolatban örömmel teszek jelentést a műegyetem tanári karában az elmúlt tanévben történt következő kitüntetésekről is.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztésére dr. Hültl Dezső műegyetemi ny. r. tanárnak, a műépítészet terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül, a magyar Corvin-láncot, a m. kir. miniszterelnök úr előterjesztésére pedig dr. Mihalich Győző és dr. Hültl Dezső meűgyetemi ny. r. tanárnak a Horthy Miklós-híd építése és a Margit-híd kiszélesítési munkálatai körül szerzett érdemeikért a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta.

Viszont dr. Czettler Jenő egyetemi r. tanárt a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. miniszterelnök úrnak a minisztérium nevében tett előterjesztésére élethossziglan az országgyűlés felsőházának tagjává nevezte ki, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a műegyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki kara javaslata alapján tett előterjesztésére pedig dr. Esztó Péter egyetemi c. ny. rk., műegyetemi intézeti tanárnak a VI. fizetési osztály jellegét adományozta.

Jelentem továbbá, hogy a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a műegyetemi tanács javaslata alapján tett előterjesztésére dr. Szmodics

Hildegard műegyetemi magántanár és meghívott szakelőadó, jutalomdíjas adjunktusnak a szakirodalom művelése és a műegyetemi oktatás terén szerzett érdemei, továbbá Medgyaszay István építészmérnök, műegyetemi magántanárnak értékes elméleti és gyakorlati építészeti munkássága s Szigeth Gábor okl. gépészmérnök, műegyetemi magántanárnak, a Székesfővárosi Gázművek igazgatójának a tudományos kutatás és a műegyetemi oktatás, valamint vitéz dr. Lányi Béla okl. vegyészmérnök, műegyetemi magántanár, adjunktus és volt helyettes tanárnak a műegyetemi oktatás és a szakirodalom művelése terén szerzett érdemei és végül Kund Ede okl. gépészmérnök, műegyetemi adjunktus és meghívott szakelőadónak a mezőgazdasági technika terén kifejtett kutató, oktató és ismeretterjesztő tevékenysége elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet, dr. Kundt Ernő egyetemi c. ny. rk. és magántanár, műegyetemi intézeti tanárnak pedig a tanügyi főtanácsosi címet adományozta.

Az említett műegyetemi tanárokat ért ezekkel a legfelsőbb kitüntetésekkel kapcsolatban említem meg azt, hogy a mult tanév folyamán a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. miniszterelnök úr előterjesztésére dr. gróf Teleki Pál, akkori m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztert a magyar igazságnak a bécsi döntőbíráskodási határozatban történt érvényrejuttatásáért folytatott nehéz küzdelem sikeres befejezésekor a Magyar Érdemrend nagykeresztjével tüntette ki azért, mert az ország határain túl is elismert rendkívüli tudását és kiemelkedő képességeit a legnagyobb önzetlenséggel és odaadó áldozatkészséggel állítván a nemzet nagy ügyének szolgálatába, a haza körül elévülhetetlen érdemeket szerzett. Dr. gróf Teleki Pálnak ezt a kitüntetését különös büszkeséggel jegyeztük fel évkönyveinkben, mert a nevezettnek az államfő részéről az egész magyar nemzet nevében is elismert kiváló és a nemzeti fejlődés jövőjének szempontjából korszakos jelentőségű működése a legszorosabb kapcsolatban áll azzal a világhírű tudományos munkássággal, amelyet ő, mint a műegyetem közigazgatási osztályához tartozó gazdasági földrajzi tanszék vezető tanára olyan fényes eredménnyel folytatott.

Dr. Varga József műegyetemi ny. r. tanárt, a kémiai technologia kiváló tudósát pedig a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. miniszterelnök úr előterjesztésére a mult tanévben

előbb a m. kir. iparügyi minisztérium államtitkárává, majd m. kir. iparügyi miniszterré nevezte ki, ezzel is szaporítván a műegyetem tanárainak azokat a közéleti sikereit, amelyek a műegyetemnek, hazánk egyetlen műszaki és gazdaságtudományi felsőoktatási intézményének a tekintélyét is öregbítik.

A m. kir. minisztérium illetékes szakminiszterei által viszont a műegyetem tanárai közül a mult tanévben s. Pöschl Imre, vitéz Verebélyi László és dr. Sigmond Elek műegyetemi ny. r. tanár, valamint dr. Manninger Rezső egyetemi ny. r. tanár az Orsz. Természettudományi Tanács tagjává, dr. Misángyi Vilmos műegyetemi ny. r. tanár az Orsz. Közoktatási Tanács iparoktotási szakosztályának az elnökévé, dr. Deseő Dezső egyetemi ny. r. tanár az Orsz. Testnevelő Tanárvizsgáló Bizottság tagjává, dr. Doby Géza egyetemi ny. r. tanár a budapesti Sarolta-Kollégium igazgatótanácsának a tagjává, dr. Szabó Gusztáv és vitéz Verebélyi László műegyetemi ny. r. tanár a budapesti m. kir. áll. felsőipariskolán szervezett vezetőgépészi tanfolyam vizsgabizottságának a tagjává, dr. Czettler Jenő egyetemi ny. r. tanár az Orsz. Gazdasági Szakoktatási Tanács ügyvezető alelnökévé, dr. Wellmann Oszkár egyetemi ny. r. tanár ugyanezen tanács tanulmányi bizottságának tagjává, dr. Dengl János, dr. Imre Sándor, dr. Reichenbach Béla, dr. Schandl József, dr. Surányi János egyetemi ny. r. tanár, továbbá dr. vitéz Bittera Miklós, dr. Gesztelyi Nagy László és dr. Ormándy János műegyetemi magántanár, valamint dr. Marek József nyug. egyetemi ny. r. tanár az Orsz. Gazdasági Szakoktatási Tanács tagjává, Rohringer Sándor nyug. műegyetemi ny. r. tanár és Roth Gyula egyetemi ny. r. tanár a műegyetem képviseletében az Orsz. Természetvédelmi Tanács tagjává, dr. Mócsy János egyetemi ny. rk. tanár az Orsz. Állategészségügyi Tanács rendes tagjává, dr. Szarvasy Imre műegyetemi ny. r. tanár az ebedfoki ármentesítő és belvízlevezető társulat, dr. báró Kaas Albert egyetemi ny. r. tanár pedig a Tisza-szamosközi ármentesítő és belvízszabályozó társulat miniszteri biztosává s végül dr. Heller Farkas és dr. Laky Dezső műegyetemi ny. r. tanár, valamint dr. Grosschmid Lajos és dr. Kuntner Róbert egyetemi ny. r. tanár a Biztosítási Szaktanács tagjává neveztetett ki.

Őszinte örömmel emlékezem meg azokról az elismerésekről is, amelyek a műegyetem tanárait az elmult tanévben a szorosan vett tudományos világ részéről érték.

A Magyar Tudományos Akadémia a folyó évi nagygyűlési összesülésén a Chorin Ferenc-jutalomdíjjal dr. Kováts Ferenc egyetemi ny. r. tanárnak, az Akadémia II. osztálya levelező tagjának „Adalék a pozsonyi zsidóság későközépkori gazdaságtörténetéhez" című munkáját, a Magyar Általános Kőszénbánya R.-T.-féle Berzeviczy Albert-jutalommal pedig Ratkovszky Ferenc okl. gépészmérnök, Ganz-gyári igazgató, műegyetemi magántanárnak önműködő hálózati feszültségszabályozó találmányát tüntette ki, a folyó évi tagválasztó nagygyűlésen pedig dr. Manninger Rezső egyetemi ny. r. tanár, akadémiai levelező tagot az Akadámia III. osztályába rendes taggá választotta meg.

Adja Isten, hogy a megnevezettek a magyar tudományosság legmagasabb fóruma által kitüntetett és a műegyetemre is dicsőséget sugárzó kiváló tudományos munkásságát továbbra is hasonló szép sikerek és eredmények koronázzák.

Ugyanitt említem meg azt is, hogy a folyó évi május hó végén, illetőleg június hó elején lezajlott képviselőválasztások során a műegyetem tanárai közül dr. Laky Dezső műegyetemi ny. r. tanárt Somogy vármegye csurgói kerületében, dr. Szabó Gusztáv műegyetemi ny. r. tanárt Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyesített vármegyék tatai kerületében, Wälder Gyula műegyetemi ny. r. tanárt pedig Szombathely-Kőszeg választókerületben választották meg országgyűlési képviselővé.

Jelentem továbbá, hogy a mult tanévben a műegyetemen dr. Kazinczy Gábor okl. mérnök, műszaki doktor, székesfővárosi műszaki főtanácsos „A tartószerkezetek biztonsága" című tárgykörből; dr. Nemesdy József okl. mérnök, műszaki doktor, máv. főmérnök „A pályafenntartási munkák és munkáltatási rendszerek" című tárgykörből; dr. Kiss Dénes okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, m. kir. honvéd műszaki főtisztviselő „A gézvédelem, különös tekintettel az ipari mérgezések megelőzésére" című tárgykörből; dr. Mados (Kotzman) László okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, műegyetemi tanársegéd „A talajvizsgálatok alapelvei és gyakorlati alkalmazása" című tárgykörből; dr. Sályi István okl. gépészmérnök, bölcsészettudományi és műszaki doktor, volt műegyetemi tanársegéd, m. kir. szabadalmi bíró „A szilárdságtan különleges problémái" című tárgykörből; dr. Zucker Ferenc okl. vegyészmérnök, műszaki doktor, kir. fővegyész a „Baktériumok szerepe a talajban és a trágyá-

ban" című tárgykörből; dr. Hazslinszky Bertalan m. kir. mezőgazdasági kísérletügyi adjunktus, műegyetemi meghívott szakelőadó az „Állatorvosi növényismeret, különös tekintettel a gyógyító és mérgező növényekre" című tárgykörből; dr. Kovács Gyula okl. állatorvos, állatorvostudományi doktor, műegyetemi adjunktus az „Állatorvosi sebészeti röntgendiagnosztika" című tárgykörből; dr. Szutter László m. kir. honvédtörzsállatorvos, államtudományi doktor, műegyetemi gyakorlati tanfolyamvezető „A szemvizsgálat módszerei háziállatokon" című tárgykörből; dr. Nagy Sándor Kálmán székesfővárosi felsőkereskedelmi iskolai r. tanár „A magyar gazdasági művelődés története" című tárgykörből; dr. Polzovics Iván „sub auspiciis Gubernatoris" közgazdaságtudományi doktor, műegyetemi fizetéstelen adjunktus „A nemzetközi jogfejlődés a világháború után" című tárgykörből; dr. Thirring Lajos államtudományi doktor, miniszteri titkár pedig a „Népességi statisztika" című tárgykörből avattatott magántanárrá.

Örömmel jelentem, hogy a Kormányzó Úr Ő Főméltósága a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a műegyetemi tanács javaslata alapján tett előterjesztésére a mult tanévben megengedte, hogy a műegyetemi tanács dr. gróf Teleki Pál egyetemi ny. r. tanár, m. kir. titkos tanácsos, miniszterelnök urat a tudományos irodalom és az egyetemi oktatás terén szerzett kimagasló érdemei, valamint a hazának teljesített rendkívüli szolgálatai elismeréséül a közgazdasági tudományok, dr. Aimo Kaarlo Cajander erdőmérnök, egyetemi tanárt, Finnország miniszterelnökét pedig az erdőgazdaságtan tudományos művelése és a felsőoktatásügy terén szerzett kimagasló érdemei, valamint a finn-magyar művelődési kapcsolatok kimélyítése érdekében végzett kiválóan értékes tevékenysége elismeréséül az erdőmérnöki tudományok tiszteletbeli doktorává felavassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa. Az említett két tiszteletbeli doktorráavatást az elmult tanévben már, sajnos, nem volt módunkban foganatosítani és kénytelenek voltunk ezeket a folyó tanévre halasztani.

*

Ezek után őszinte sajnálattal kell bejelentenem, hogy az elmult tanév végén is meg kellett válnunk a műegyetem tanári karának egyik kiváló tagjától, Herrmann Miksa m. kir. titkos

tanácsos, volt kereskedelemügyi miniszter, műegyetemi ny. r. tanártól, a gépészmérnöki osztályhoz tartozó II. számú gépszerkezettani tanszék vezetőjétől, mert 70. életévét betöltvén, a saját kérelmére véglegesen nyugalomba helyeztetett.

A műegyetemi tanács mindig a legnagyobb kartársi szeretettel és elismeréssel fog emlékezni arra a több mint egynegyed századra terjedő munkásságra, amelyet Herrmann Miksa a műegyetemen folyó műszaki oktatásnak szentelt. A nevezett fáradhatatlan buzgalommal és lelkesedéssel végzett eredményes munkásságával hathatósan mozdította elő a hazai mérnökök szakszerű kiképzésének nemzetközi fontosságúvá vált ügyét. Némi vígasztalásunkra szolgál az a körülmény, hogy Herrmann Miksa legalább helyettes tanári minőségben ideiglenesen elvállalta volt tanszékének a most induló új tanévben való vezetését.

Herrmann Miksa nyugalomba vonulásakor tanári működésén kívül hálásan kell megemlékeznünk még arról is, hogy ő, a volt m. kir. József-műegyetem utolsó rektoraként végzett kiváló működésével, illetőleg az említett műegyetem gépészmérnöki osztálya élén annakidején két tanéven át dékáni minőségben folytatott munkásságával a műegyetem igazgatásában is lelkes tevékenységgel vett részt. Mind tanári, mind pedig dékáni és rektori működésének az emlékét a későbbi nemzedékek számára a műegyetem évkönyvében is megörökítjük.

Meghatott szomorúsággal teszek jelentést azokról a gyászesetekről, amelyek a műegyetemet az elmult tanévben érték.

Az 1938. évi október hó 24-én vesztettük el Söpkéz Sándor nyug. műegyetemi ny. r. tanár, okl. gépészmérnök, volt országgyűlési képviselőt, aki a műegyetemnek az 1932—33. tanévben rektora s mérnöki és építészmérnöki osztályának az 1913/14—1915/16. tanévekben dékánja, a mérnöki osztályhoz tartozó II. számú elektrotechnikai tanszéknek pedig az 1936/37. tanév végéig nyilvános rendes tanára volt.

A megboldogult majdnem 3 évtizeden át működött közre mint tanár a műegyetem folyó műszaki oktatásban s életének 73. évében húnyt el. Söpkéz Sándor, mint a műegyetemnek az 1934 : X. t.-c. alapján történt átszervezése előtt volt rektora, illetőleg dékánja, a műegyetem igazgatásában is fáradhatatlan buzgósággal vett részt a hosszú működése alatt mindig a műegyetem érdekében és a műegyetemen folyó műszaki oktatás

színvonalának emeléséért fáradozott. A műegyetemi ifjúság iránt érzett szeretetével és megértésével pedig nagyban hozzájárult ahhoz a hagyományos szellemnek a kialakulásához, amely a műegyetem tanári kara és hallgatósága közötti példás és kívánt eredmény eléréséhez feltétlenül szükséges viszony kialakulásában nélkülözhetetlen.

A folyó évi március hó 3-án viszont Nagy Károly okl. építész, nyug. műegyetemi ny. r. tanár távozott el az élők sorából, aki a műegyetem mérnöki osztályán az azóta magasépítéstani tanszékké átszervezett I. sz. középítéstani tanszéknek volt annakidején a vezetője és az 1935. évi szeptember hó 1-én vonult nyugalomba.

Nagy Károly 12 évi tanári működését hosszabb műegyetemi segédtanerői munkásság előzte meg, amelynek a során is a megboldogult igen szép eredménnyel működött közre a műegyetem mérnöki osztályán folyó műszaki oktatásban.

Halála váratlanul ért bennünket s örök eltávozása őszinte megilletődéssel töltvén el lelkünket, emlékét kegyelettel örökítettük meg évkönyveinkben.

A mult tanévben vesztettünk el a műegyetem ténylegesen működő tanárai közül dr. Mihalovits János egyetemi ny. r. tanárt is, a műegyetem bánya- és kohómérnöki osztályához tartozó bányajogi tanszék vezetőjét, aki a f. évi január hó 3-án 62 éves korában váratlanul húnyt el.

A megboldogult főiskolai tanári munkásságát az 1912. évben kezdte mint a volt m. kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola rendkívüli tanára s az 1923/24. tanévben az említett főiskola rektora is volt. Egyetemi ny. r. tanárrá az 1934. évi július hó 18-án neveztetett ki s tagja volt az országgyűlés felsőházának is.

Dr. Mihalovits János előbb a volt m. kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskolán, majd a műegyetem átszervezése óta a műegyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki karán folyó bányamérnök-képzés terén igen buzgó és kiváló munkásságot fejtett ki s váratlan halála alkalmával is éppen egy nagyobbszabású tudományos munkához szükséges levéltári kutatással volt elfoglalva.

Mindhárom megboldogult tanártársunk egyéniségének és kiváló tanári, valamint tudományos munkásságának az emlékét szerető kegyelettel fogjuk megőrizni.

Ugyancsak a mult tanévben húnyt el dr. Bárány Gerő címzetes államtitkár, nyug. min. osztályfőnök, aki mint a „Filozofia" című tantárgy meghívott szakelőadója, valamint dr. Börcsök Andor, az Országos Földbirtokrendező Bíróság másodelnöke, aki pedig mint a „Földbirtokjog, birtokrendezés, telekkönyvi jog" című tantárgy meghívott szakelőadója működött közre több éven át a műegytemen folyó oktatásban.

Kolossváry Endre okl. gépészmérnöknek, a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium nyug. h. államtitkárának szintén a mult tanévben történt elhúnytával viszont a műegyetem gépészmérnöki osztályán szervezett szigorlati bizottság kültagját vesztettük el.

Mindhármuk eltávozása őszinte megilletődéssel töltött el bennünket.

*

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a mult tanévben jóváhagyta a műegyetemi tanácsnak az illetékes karok javaslata alapján hozott azokat a határozatait, amelyekkel egyrészt a mérnöki osztályhoz tartozó vízépítéstani tanszéket kettéválasztotta és az így létesített I. számú vízépítéstani tanszéknek nyilvános pályázat útján való betöltése mellett foglalt állást, másrészt pedig a gépészmérnöki osztályon üresedésben lévő IV. gépszerkezettani tanszéknek ugyancsak nyilvános pályázat útján leendő betöltését óhajtotta.

A miniszter úr mindkét említett tanszékre még a mult tanév folyamán kiirta a pályázatot.

Továbbá az elmult tanévben adta ki a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a műegyetem mezőgazdasági osztályán szervezett kertgazdaságtani tanfolyamról és a kertészeti tanárképzésről szóló rendeletet is.

Az elmult tanévben határozta el a m. kir. vallás- és közoktatásügyi és a m. kir. honvédelmi miniszter úr, hogy a műegyetem aerodinamikai intézetével kapcsolatban aerotechnikai intézetet állítanak fel s ennek az építkezésére 180.000 P-t bocsátottak a műegyetem rendelkezésére.

Ez az új aerotechnikai intézet közvetlenül fog csatlakozni a műegyetem aerodinamikai intézet toldaléképületéhez s feladata egyrészt az lesz, hogy az aerodinamikai intézet vezető tanárának az irányításával a műegyetemi oktatásban részt ve-

gyen, másrészt pedig, hogy a Légierő-Parancsnokság részére repülőgéptervezési és repülőgéptechnikai kérdések megoldásánál, külön szabályozás szerint, közreműködjék, valamint, hogy a sportrepülés műszaki ügyeit a Légierő-Parancsnokság szabályozása szerint annak megbízásából központilag ellenőrizze.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a Budapesti Kereskedelmi Akadémia-alapítványt és ennek intézményeit a folyó évi július hó 1-én állami kezelésbe vévén át, a Thököly-úti gyakorló felsőkereskedelmi iskolát az említett alapítvány felsőkereskedelmi iskolájával egyesítette s az utóbbival kapcsolatos szaktanfolyamok és tanfolyamok feletti közvetlen felügyeletet — igazgatási és tanulmányi tekintetben egyaránt — a műegyetem közgazdaságtudományi karán szervezett Gazdasági Szaktanárképző Intézet elnökségére ruházta. A miniszter úr rendelete folytán a szóbanforgó gyakorlóiskola „A Gazdasági Szaktanárképző Intézet gyakorló alapítványi kereskedelmi fiú- és leányközépiskolája" megnevezést köteles használni.

Ezekkel kapcsolatban megemlítem, hogy az elmult tanévben a műegyetemi tanács elkészítette a természettudományi doktori szabályzat tervezetét is s e tervezetet jóváhagyás, illetőleg megerősítés végett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr útján a Kormányzó Úr Ő Főméltóságához felterjesztette.

Jelentem továbbá, hogy az elmult tanév I. félévében, a magyarlakta Felvidék visszafoglalásával járó rendkívüli viszonyokra való tekintettel a műegyetemi ifjúság kérésére a műegyetemnek a kötelező testnevelésben résztvevő hallgatói katonai előkiképzésben való részesítése végett ideiglenesen megfelelő gyakorlatokat rendszeresítettünk.

A műegyetem Sopronban megszervezett Nyári Egyetemének harmadik tanfolyama az első két tanfolyamhoz hasonló szép sikerrel zajlott le a folyó évi augusztus hóban.

A Nyári Egyetem ötéves munkaterve szerint az 1939. évi tanfolyamon a gépész- és vegyészmérnöki karnak jutott a vezetés. Ennek folytán az idén már másodízben rendezett bánya- és kohómérnöki továbbképző tanfolyam is a bányászatnak erősen gépészeti, a kohászatnak pedig egyformán gépészeti és vegyészeti jellegénél fogva igen jól bele volt illeszthető ebbe a keretbe és nem volt szükség arra, hogy az említett továbbképző

tanfolyam párhuzamos órarenddel csatlakozzék a Nyári Egyetem előadásaihoz.

A Nyári Egyetem megnyitó ünnepélyét július hó 30-án a soproni Városháza dísztermében tartottuk meg s a megnyitó beszédet nagy és előkelő közönség előtt én, mint rektor, mondottam. Utánam gróf Csáky István m. kir. külügyminiszter úr és a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviseletében megjelent Szily Kálmán dr. m. kir. titkos tanácsos, államtitkár beszélt, majd Sopronyi-Thurner Mihály dr., Sopron sz. kir. város polgármestere üdvözölte a Nyári Egyetem résztvevőit és végül Vendl Miklós dr. egyetemi ny. r. tanár, a bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar dékánja szólt a megjelentekhez. Az előadások július hó 31-én kezdődtek és augusztus hó 18-án fejeződtek be. A bánya- és kohómérnöki továbbképző előadások pedig augusztus hó 7-étől 11-éig tartottak.

A Nyári Egyetem idei tanfolyamának az előadásai is mindvégig nagyon látogatottak voltak s a délelőtti előadások létszáma ismét átlag 120, a délutániaké pedig átlag 60 főnyi volt. A bánya- és kohómérnöki továbbképző tanfolyam előadásait mindvégig valamennyi jelentkező résztvevő, vagyis 80 bányamérnök és kohómérnök hallgatta.

A Nyári Egyetem 1939. évi hallgatóinak a létszáma a mult évi 684 hallgatóról 852-re emelkedett.

A bánya- és kohómérnöki továbbképző tanfolyam hallgatósága az 1937. évben rendezett első hasonló továbbképző tanfolyam hallgatóságának éppen a kétszerese volt. A továbbképző tanfolyamon részvett 80 bányamérnök és kohómérnök között igen nagy számmal szerepeltek a bánya- és kohómérnöki szak hazai előkelőségei is. Mindez világos bizonyítéka annak, hogy e továbbképző tanfolyamok örvendetesen fejlődnek és az ezekkel kapcsolatos szakkongresszusok sikerét is hathatósan mozdítják elő.

A hagyományos szokásnak megfelelően a záróünnepély után a Nyári Egyetemnek egy küldöttsége dr. Vedl Miklós dékán és dr. Romwalter Alfréd tanfolyamigazgató vezetésével gróf Széchenyi István nagycenki sírját koszorúzta meg.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy bár a feszült európai helyzet nem volt kedvező ilyen nyári egyetemi tanfolyam rendezésének, mégis az idei harmadik tanfolyam ismét teljes sikerrel járt, megfelelt a műegyetem magas színvonalú hagyomá-

nyainak és a Nyári Egyetem keretében rendezett második bánya- és kohómérnöki továbbképző tanfolyam is az 1937. évben tartott hasonló továbbképző tanfolyamhoz képest nagy haladást mutatott. A Nyári Egyetem előadóinak buzgalma és hivatottsága az idén is szép gyümölcsöt termett, amelynek megérleléséért dr. Czettler Jenő egyetemi ny. r. tanárnak, a Nyári Egyetem tanulmányi bizottsága elnökének, továbbá dr. Márffy Ede és dr. Tárczy-Hornoch Antal egyetemi ny. r. tanárnak, valamint dr. Romwalter Alfréd egytemi ny. rk. tanárnak, a Nyári Egyetem tanfolyama igazgatójának és végül dr. vitéz Bokor Rezső műegyetemi magán- és helyettes tanár, adjunktusnak kell köszönetet mondanunk. Rajtuk kívül természetesen hálás elismeréssel adózunk az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületnek, Jakóby László titkárnak és Pöttschacher Rudolfnak, a Soproni Idegenforgalmi R.-T. igazgatójának is szíves és fáradhatatlan közreműködésükért.

E helyt említem meg azt is, hogy a műegyetem Sopronban elhelyezett bánya-, kohó- és erdőmérnöki karának a mult tanév elején tartott tanévnyitó ünnepélye keretében avattuk fel néhai Szentistványi Gyulának, a volt m. kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola egykori rendes tanárának a mellszobrát.

A hagyományos szokás szerint pedig a folyó évi március hó 19-én, József napján rendeztük a budapesti Szent Gellért-szálló márványtermében a szokásos József-napi estebédet, amelyen a műegyetem névadó patrónusa, néhai József nádor emlékére létesített serleggel dr. Imre Sándor egyetemi ny. r. tanár, a műegyetem közgazdaságtudományi karának prodékánja mondott a műegyetem jelenvolt tanárainak és a meghívott előkelő vendégeknek a figyelmétől és igen nagy tetszésétől kísérve magasan szárnyaló és mély tartalmú ünnepi beszédet.

Megemlítem még azt is, hogy a Műegyetemi Építési Bizottság elnökévé az elmult tanév elejétől számítandó 5 év tartamára, a nyugalomba vonult Rohringer Sándor műegyetemi ny. r. tanár úr helyett, dr. Szabó Gusztáv műegyetemi ny. r. tanár urat választottuk meg, aki ennek a tisztségnek a betöltésére kiváló személyi tulajdonságainál és az iránta megnyilvánult általános bizalomnál fogva a leghivatottabbnak mutatkozott.

Ugyancsak dr. Szabó Gusztáv műegyetemi ny. r. tanár urat bíztuk meg a Műegyetemi Testnevelési Intézet igazgatói teendőinek a további ellátásával is, mert dr. Deseő Dezső egye-

temi ny. r. tanár úr, az említett intézet eddigi igazgatója, 3 évi buzgó és rendkívül eredményes működés után a szóbanforgó tisztségéről a mult tanévben lemondott.

Dr. Deseő Dezső egyetemi ny. r. tanár úr lelkes buzgalmának és szíves fáradozásainak az emlékét évkönyveinkben is hálás elismeréssel fogjuk megörökíteni, dr. Szabó Gusztáv műegyetemi ny. r. tanár úr igazgatói működése elé pedig bizalommalteljes várakozással és reményekkel tekintünk.

A műegyetemnek a mult tanévben végzett diákjóléti munkásságára térve át, jelentem, hogy a műegyetemi hallgatók szociális ügyinek hivatalos központi vezetésére és mindennemű segélyezésének a nyilvántartására annakidején létesített Műegyetemi Diákjóléti Iroda adatai szerint a mult tanévben összesen 1354 hallgató részesült 95.931 P összegű tandíjmentességben, 400 hallgató pedig 13.525 P összegű laboratóriumi díjmentességben, továbbá 1281 hallgató 72.059 P 95 fillér összegű különféle segélyekben, valamint 244 hallgató 42.632 P 50 f összegű ösztöndíjban.

Ezenfelül a Műegyetemi Diákjóléti iroda útján a mult tanévben a mérnöki és építészmérnöki, valamint a gépész- és vegyészmérnöki kar hallgatóinak a segélyezésére együttesen 25.138 P 32 f-t, a bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar hallgatói részére 9.288 P 90 f-t, a mezőgazdasági és állatorvosi kar hallgatói részére 12.687 P 68 f-t, a közgazdaságtudományi kar hallgatói részére pedig 14.725 P 60 f-t használtunk fel. Ezek az összegek a segélyezésre érdemes szegénysorsú hallgatóknak részint mint menzasegélyek, részint pedig mint tandíj-, illetőleg szigorlati segélyek és kölcsönök utalványoztattak ki.

A Sopronban elhelyezett bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar internátusában az elmult tanévben 37 ottani hallgató nyert elhelyezést.

Ugyancsak a műegyetemi Diákjóléti Iroda útján gondoskodtunk annak a 10.400 P-nek a megfelelő felhasználásáról is, amelyet a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr szegénysorsú műegyetemi hallgatóknak ruhával való felsegélyezése végett bocsátott a mult tanévben rendelkezésünkre.

Ezzel kapcsolatban megemlítem még, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a meűgyetemi tanács előterjesztésére hozzájárult ahhoz, hogy a félévenkint diákjóléti célok támogatására a műegyetemi Diákjóléti Irodához kiutalványozott

támogatásból a jövőben félévenkint 1000—1000 pengőt a Műegyetemi Orvosi Rendelő-intézet által kezelt szegény, beteg hallgatók gyógykezeléséhez szükséges gyógyszer és kötszer beszerzésére fordíthassunk.

A Műegyetemi Diákjóléti Iroda nagy körültekintést és hozzáértést igénylő vezetéséért egyrészt Oltay Károly műegyetemi ny. r. tanár úrnak tartozunk hálával és elismeréssel, aki a műegyetem budapesti karai hallgatóinak szociális ügyeit vezeti immár hosszú évek óta az említett iroda ügyvezető alelnökének a minőségében, másrészt pedig Solt Béla egyetemi ny. r. tanár úrnak, aki a soproni bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar hallgatóinak ilyen természetű ügyeivel foglalkozott, mint az említett iroda soproni bizottságának ügyvezető alelnöke.

Teljes elismeréssel kell megemlékeznem a Műegyetemi Orvosi Rendelő-Intézet mult tanévi működéséről is, amelyet dr. Frey József főorvos, az említett rendelőntézet vezetője a legnagyobb hozzáértéssel és szakszerűséggel, valamint szeretettel irányított a vele együtt valóban önfeláldozóan működő szakorvosok áldásos munkásságától támogatva.

A dákjóléti vonatkozású ügyekkel kapcsolatban számolok be azokról az ösztöndíjakról és jutalomdíjakról is, amelyeknek az odaítélésére a mult tanévben is kizárólag a műegyetem volt hivatva:

a néhai Deutsch Lajos, a székesfővárosi elektromos művek volt vezérigazgatója és a műegyetem egykori hallgatója emlékének a megörökítése végett létesített alapítvány jövedelméből kiadandó jutalomdíjat Angster József IV. éves gépészmérnökhallgató nyerte el;

a Fábián-féle jutalomdíjat Pattantyús Á. Dénes okl. gépészmérnöknek ítéltük oda;

a Kormányzó Úr Ő Főméltósága kormányzóvá történt megválasztásának évfordulóján, március hó 1-én kiosztandó Horthy Miklós-jutalomdíjat Bozó Jánosnak, a vegyészmérnöki osztály hallgatójának adományoztuk;

a Műegyetemi Csendőrzászlóalj Jutalomdíj Alapítvány folyó évi jövedelméből Fazekas József III. éves mérnökhallgatónak és Moletz Nándor III. éves gépészmérnökhallgatónak 70—70 P-t, Drjenovszky Béla III. éves bányamérnökhallgatónak, Szücs Endre IV. éves kohómérnökhallgatónak, Nagy Frigyes II. éves vegyészmérnökhallgatónak és Erdélyi István III.

éves gépészmérnökhallgatónak 50—50 P-t, Dőry Endre I. éves gépészmérnökhallgatónak, Tamássy Kálmán és Zoltán Oszkár II. éves gépészmérnökhallgatónak 40—40 P-t, továbbá Bors Ernő IV. éves mérnökhallgatónak 35 P-t, Borbély Mihály I. éves gépészmérnökhallgatónak pedig 30 P jutalomdíjat adományoztunk;

a Szendy Károly, Budapest székesfőváros polgármesterének adományából kiírt pályázatok eredményeképpen Knapp Géza közgazdaságtudományi kari hallgatót 100 P, Tarnóczi Lóránt és Szakasits György közgazdaságtudományi kari hallgatót pedig egyenkint 50—50 P szorgalmi díjjal jutalmaztuk;

a m. kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr 6000 P-s adományából vitéz Feleki Ferenc, Kiss Endre, Kováts Lajos, Mérei Gyula, Szára János, Podhraczky Ernő, Tarnóczi Lóránt, Haniffel Ernő, Arató József, Karádi István, Kis István, Tóth Antal, Turányi Miklós, Nagy Tibor és Érszegi Károly közgazdaságtudományi kar hallgató egyenkint 400—400 P ösztöndíjban részesült;

a dr. Chorin Ferenc 2000 P-s adományából Szabady Egon, Hesz Kurt, Udvaros István, Kopácsy Judit és Dános Éva közgazdaságtudományi kari hallgatót egyenkint 400—400 P-vel jutalmaztuk;

a Leipcziger Vilmos-cég 2000 P-s adományából Szakasits György, Strasser Gyula, Szépffy Oszkár, Erdélyi Ferenc és Kamarás László közgazdaságtudományi kari hallgató egyenkint 400—400 P jutamat kapott;

a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének 2000 P-s adományából Pfeifer Jenő, Erődi Ferenc, Kósa Győző, Sebestyén Győző és Kiss Erzsébet közgazdaságtudományi kari hallgatót egyenkint 400—400 P jutalomban részesítettük;

a Futura évi 400 P adományát Fóris Ferenc közgazdaságtudományi kari hallgatónak ítéltük oda;

a Hangya 2000 P-s ösztöndíjából Gaál Károly és Havas Gabriella közgazdaságtudományi kari hallgató 400—400 P, Bartha Ágnes, Károly Zsuzsanna, Kéri Borbála, Schmidt Kálmán, Szabadka István és Turi Zoltán közgazdaságtudományi kari hallgató pedig egyenkint 200—200 P tanulmányi segélyt kapott;

a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete által adományozott 1000 P-s ösztöndíjra kiírt pályázatok eredményeképpen

Tarnóczi Lóránt közgazdaságtudományi kari hallgató 100 P, Harsányi Endre közgazdaságtudományi kari hallgató pedig 150 P jutalomdíjban részesült;

a Miskolci Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara által adományozott 300 P-s tanulmányi segélyt Jellinek Mária közgazdaságtudományi kari hallgató nyerte el.

Végül a Kauser-Eigel-féle alapítványból kiadandó két szorgalmi díj Gilyén Jenő I. éves építészmérnökhallgatónak és Neugebauer Jenő I. éves vegyészmérnökhallgatónak, a Stoczek-féle alapítványból kiadandó két jutalomdíj Jánosi János és Pokorny László szigorló gépészmérnökhallgatónak, a Nagy Virgil-féle alapítványból kiadandó jutalomdíj Gilyén Jenő I. éves építészmérnökhallgatónak, az Ilosvay-Daday-féle alapítványból kiadandó szigorlati díj, báró Zech Konstantin okl. vegyészmérnöknek, a Hauszmann Alajos-féle alapítványból kiadandó jutalomdíj Tóth Kálmán és Sallay Imre III. éves építészmérnökhallgatónak, a Horváth Ignác-féle alapítványból kiadandó pályadíj S. Szabó István III. éves mérnökhallgatónak és Kovásznay László III. éves gépészmérnökhallgatónak, a Szőnyi Paulina-féle alapítványból kiadandó jutalomdíj Mester László III. éves vegyészmérnökhallgatónak s a Gerlóczy Gyula-féle alapítványból kiadandó jutalomdíj Bártfai F. Szilárd III. éves vegyészmérnökhallgatónak adományoztatott.

Jelentem továbbá, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a Lichtenstein Lajos-féle tanulmányi segélydíjalapítvány jövedelméből kiadandó 160 P segélydíjat Steiner Ferenc I. éves gépészmérnökhallgatónak, a Salgótarjáni Kőszénbánya R.-T.-féle alapítvány jövedelméből kiadandó 300 P-s ösztöndíjat Hansági Imre IV. éves bányamérnökhallgatónak, a Viser Vilmos-féle jubileumi alapítvány kamataiból kiadandó ösztöndíjat, amelynek az összege 169 P 70 f-t tett ki, Auer Vilmos II. éves bányamérnökhallgatónak adományozta, a Szabó J. János által alapított „Szabó Teréz-alapítvány"-ból pedig Sarkadi Szabó István és Dénes György III. éves mérnökhallgató részére egyenkint 180 P ösztöndíjat, és végül Ormai Károly IV. éves közgazdasági és kereskedelmi szakos hallgató részére a Rómában tartott fascista történeti tanfolyamon való részvétel költségeire 200 P tanulmányi segélyt és a tanfolyam idejére a római Magyar Intézetben díjmentes bentlakást engedélyezett.

A közszolgálati alkalmazottak gyermekei részére rendszeresített és minden évben a műegyetem illetékes karai által odaítélendő tanulmányi segélyek fedezésére a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a mult tanévben összesen 22.500 pengőt engedélyezett és utalványozott ki a műegyetemnek.

Helyénvalónak tartom itt megemlíteni, hogy az elmult év második felének rendkívüli körülményei szülte különféle társadalmi jótékonysági mozgalmakban a műegyetemi tanács is méltóan kivette a részét s többek között a „Magyar a magyarért"-akcióra és a Horthy Miklós-repülőalapra nagyobb összeget adományozott.

A műegyetemi karokon működő szigorlati bizottságok kültagjainak a körében is több változás történt az elmult tanévben. Így a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a mérnöki szigorlati bizottságba a Lázár Lajos miniszteri tanácsos, nyug. máv. igazgató elhúnytával megüresedett helyre kültagul Lux Ernő okl. gépészmérnök, nyug. máv. igazgatót, a *B)* tagozatú gépészmérnöki szigorlati bizottságba a Kolozsváry Endre nyug. államttkár elhúnytával megüresedett helyre kültagul de Châtel Vilmos okl. gépészmérnök, m. kir. kormányfőtanácsos, B. Sz. K. R.-T. műszaki igazgatót, az állatorvosi III. szigorlat bizottságába pedig a dr. Nuszer János államtitkár lemondása folytán megüresedett helyre kültagul dr. Földváry László miniszteri tanácsost nevezte ki.

A műegyetem közgazdaságtudományi karához tartozó Gazdasági Szaktanárképző Intézet igazgatótanácsába a dr. báró Kruchina Károly nyug. államtitkár lemondásával megüresedett helyre meg a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Messik Vilmos iparügyi miniszteri tanácsost nevezte ki.

E helyt emlékezem meg arról is, hogy vitéz Szinay Móric alezredes, aki mint az egyetemi és főiskolai hallgatók előképzésének a vezetője, a műegyetemi lövészkiképzést több éven át fáradságot nem ismerő önzetlen buzgatommal, kiváló hozzáértéssel és a műegyetemi ifjúság iránti szeretettől áthatva irányította s így a műegyetemen folyó kötelező testnevelés szakszerűbbé és eredményesebbé való tételét is nagymértékben megkönnyítette, máshová történt vezénylése miatt szintén megvált a műegyetemtől.

Meg vagyok győződve arról, hogy a műegyetemnek mindazok a hallgatói, akik egyrészt a lövészkiképzés, másrészt pedig

az említett katonai előkiképzés során vitéz Szinay Móric alezredes kiváló egyéni tulajdonságairól közvetlenül is tapasztalatot szerezhettek s honfiúi kötelezettségeik lelkiismeretes és buzgó teljesítéséhez az ő példájából az egész életre szóló útmutatást nyertek, a legnagyobb hálával és szeretettel fognak a vezetése alatt folytatott gyakorlatokra visszaemlékezni.

E beszámolóm befejezéséül jelentem, hogy a műegyetem 1939/40. tanévi rektorává dr. Zimmermann Ágoston egyetemi ny. r. tanár, a mérnöki és építészmérnöki kar dékánjává dr. Stachó Tibor egyetemi ny. r. tanár, a gépész- és vegyészmérnöki kar dékánjává dr. Zemplén Géza műegyetemi ny. r. tanár, a bánya-, kohó- és erdőmérnöki kar dékánjává Kelle Artúr egyetemi ny. r. tanár, a mezőgazdasági és állatorvosi kar dékánjává dr. Kövessi Ferenc egyetemi ny. r. tanár, a közgazdaságtudományi kar dékánjává pedig dr. Kuntner Róbert egyetemi ny. r. tanár választatott meg s a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a nevezetteket e minőségükben megerősítette.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

A mult tanév jelentősebb eseményeiről szóló beszámolóm végeztével ez alkalommal is egyformán hálás köszönetet mondok a rektori tanács tagjainak, akik a műegyetem igazgatásában a rektor közvetlen munkatársai és az egész műegyetemi tanácsnak a műegyetem kormányzata, illetőleg az igazgatás zavartalan menetének a biztosítása érdekében a mult tanévben kifejtett igen értékes és eredményes működésükért s a műegyetemen hagyományos meleg barátságukért és támogatásra mindig kész szeretetükért.

Őszinte szeretettel búcsúzom a műegyetemi ifjúságtól is és az országos események és a nagy nemzeti változások folytán meglehetősen mozgalmasan eltelt mult tanév során tanúsított példás és a legszebb reményekre jogosító lelkes magatartásáért mind a magam, mind pedig a műegyetemi tanács nevében a legmelegebb elismerésünket fejezvén ki, a most meginduló tanév küszöbén kérem a műegyetemi ifjúságot, hogy továbbra se feledkezzék meg azokról a kötelességekről, amelyeket egyrészt a műegyetem másfélszázados nagy hagyományai, másrészt pedig a mai vészterhes idők írnak elő az ifjúság és vala-

mennyiünk részére, akik egy újabb európai tűzvész közvetlen közelében a sorstól reánk rótt és nemzetünk jövőjének jóra vagy rossza fordulását végzetesen befolyásoló halaszthatatlan, nagy feladatok megoldására készülődünk.

Mindezek után pedig ünnepélyesen is felavatom a műegyetem új rektorát, átadván neki a rektori tisztség hagyományos jelvényét.

Magnifice Domine Rector!

Ez a lánc szimbolum, amely jelenti a hatalmat, a hatalommal együttjáró jogokat és kötelességeket. Ez a lánc szimbolum, amely mintegy eszmei egységbe fűzi és foglalja össze Egyetemünk valamennyi karát. Ez a lánc szimbolum, amely a nagy alapító József nádor belefoglalt képével érzékelteti Műegyetemünk történelmi multját, figyelmeztet a hagyományokra és a traditiók tiszteletére kötelez.

Ez a lánc figyelmeztetés, hogy a díszes rektori tisztség, amelyet Magnificentiád tanártársainak bizalmából most elfoglal, nagy felelősséggel és súlyos kötelezettségekkel jár.

Ez a lánc figyelmeztet arra, hogy kifelé képviselni kell az Egyetem szervezeti és szellemi egységét, befelé pedig biztosítani kell a különböző karok lelki összhangját, működésüknek harmóniáját.

Ez a lánc figyelmeztetés a hagyományos műegyetemi szellemre.

Ez a lánc fényt ad a rektor megjelenésének, de meg vagyok győződve róla, hogy Magnificentiád rátermettsége, hivatottsága, kiváló tehetsége, nagy és mély tudása, töretlen akaratereje, nemes szíve és szeretete Egyetemünk iránt, tanártársai és az ifjúság iránt új fényt és ragyogást ad magának a rektori láncnak is.

Ez a mi meggyőződésünk és hogy ez valóra is váljék, az egész Műegyetem nevében jó erőt és egészséget kívánok Magnificentiádnak és rektori működésére a Mindenható Isten áldását és segedelmét kívánva, meleg barátsággal kiáltom:

Éljen a Rektor!

Wälder Gyula

Magyar Kultúrszemle

1939. 1. f. 52. l.

GUTMANN HÁZ A RÁKÓCZI-ÚTON.

Budapest. Tervezte *Wälder Gyula.* Ez az épület is abba a stíluskörbe tartozik, melyet Wälder professzor a Madách-út torkolatánál alkalmazott először. Azonban azzal a különbséggel, hogy ezesetben nemcsak a homlokzatot, de az egész tervet ő készítette el. A földszint és félemelet legnagyobb részét a Gutmann cég üzlethelyiségei foglalják el, a többi emelet bérlakásokat tartalmaz. Formai szempontból falfelületei kevésbbé mozgalmasak, mint a Madách-úti épületeké.

A CISZTERCITA REND NAGYBOLDOGASSZONY TEMPLOMA.

Budapest, Szt. Imre hg. útja. Tervezte *Wälder Gyula* műegyetemi ny. r. tanár. Wälder professzor, a magyarországi barokk építészet nagy ismerője, a legutóbbi időkig kitartott korábbi célkitűzései mellett és nagy átérzéssel ültette át a magyar barokk formakincsét az általa tervezett építményeken. Már több éve annak, hogy megépült tervei szerint a Szt. Imre hg. útján a ciszterci rend gimnáziuma. Ez a hatalmas épülettömb a barokk téralakítás nagyvonalú szellemében fogant s most végül kiegészült ezzel a nagyméretű kéttornyos barokktemplommal, mely voltaképen barokk templomaink késői leszármazottjának tekinthető. Ha Wälder Gyula nem is tette magáévá e tervekben a modern építészeti irányzat elveit, mert ez alkotások egy már elmúlt kor stílusát elevenítik fel, vitathatatlan, hogy évtizedes tervezői múltjából fakadó kifinomult ízlése és nagy formatudása ebben a tervében is nemes esztétikai élményt nyújt a szemlélőnek

Wälder Gyula

Magyar Építőművészet

1934. 1. sz. 50. l.

innen nézett a római civilizáció farkasszemet a barbár világgal. A római legionárius vagy kereskedő, amikor a budai hegyekről letekintett a Duna lapályára, úgy érezhette, hogy van itt valami Róma szent halmainak hangulatából, ami oly sokszor kísérthette őket.

A magyar földön járó és országalapításra vállalkozó barbárok közül egyik-másik fölért a rómaiakkal. Attila egyéniségéről köteteket írtak s fognak még írni az erő és nagyság szerelmesei, pedig nyugati krónikaírók ugyancsak elrágalmazták. A húnmonda szerint Buda nevét Attila irigy fivérétől kapta s a két testvér viszályát többek között a főváros elnevezése is szította. Eckhardt Sándor ezzel szemben kimutatta azt az érdekes és

Wälder Gyula

A MADÁCH-ÚT TORKOLATÁNAK KIALAKÍTÁSA.

A Közmunkák tanácsa néhány évvel ezelőtt tervpályázatot hirdetett az újonnan megnyitandó Madách-út torkolatának művészi kialakítására. A végleges tervek elkészítése

1939. 1. sz. 52. l.

MAGYAR KULTÚRSZEMLE

a tervpályázat eredményének alapján *Wälder Gyula* professzor nevéhez fűződik. Az általa tervezett homlokzati megoldásokat kötelezővé tették és ebben a szellemben indult meg az építőmunka, mely még teljes befejezést nem nyert, mert a szabályozás alá tartozó telkek mindegyike beépítésre még nem került. Wälder professzor terve szerint a homlokzatok az u. n. klinkertéglából készítendők. Ez a sötétszínű, keményreégetett tégla időálló tulajdonságánál fogva nagyon alkalmas homlokzatok burkolására, sőt mintás díszítésre is. Arravaló tekintettel, hogy ez a téglafajta hazai építőnyag és a hazai viszonyoknak igen megfelelő, lehetséges, hogy általános alkalmazása idővel nemzeti jellegű építészeti formák megszületésére vezet. Bizonyára ez vezette Wälder Gyulát is akkor, midőn tervéhez ezt az építőanyagot választotta. Az előírt tervek szerint az utcatorkolatot (melyben a Közmunkák tanácsa kapott otthont) hatalmas íves átjáróház zárja le, a Károly-körúthoz való csatlakozásnál pedig két sarok-toronyház hangsúlyozza. A szabályozásra került telkeknek körülbelül a fele beépült már s így a néző már fogalmat alkothat magának az utcatorkolat jövő képéről. A talán kissé komoran ható sötét téglaépítmények hangulatát barátságosabbá teszi a felhasznált világos színű kőburkolatok használata, az ablakok és rácsok élénk szinezése, a magyaros motívumú, de történelmi stílusreminiszcenciákra visszavezethető tetőpártázat, valamint a Károly-körút mentén csatlakozó épületeknek a toronyházhoz képest sokkal mozgalmasabb, de emiatt talán kissé nyugtalannak ható homlokzatkialakítása.

BUDA MÁTYÁS KORÁBAN

Fametszet Hartmann Schedel Világkrónikájából (1493)

Új bányászlakások. A Magyar Általános Kőszénbánya Rt. érdekkörébe tartozó bányatelepeken 250 millió korona befektetéssel új bányászlakásokat építenek. A tatabányai bányászlakásokat tekintetbe véve, igazán elérkezett az ideje, hogy munkaegészségügyi szempontból kibővítsék a bányászkolóniákat. A 250 millió kezdetnek elég, de véleményünk szerint azt követni kell a többinek, mert a munkások kímélése a legjobb tőkebefektetés.

SZAKIRODALOM.

Etienne Möller: Les monuments de l'architecture Hongroise. Nem haladhatunk el észrevétlenül *Möller* István műegyetemi tanár francia nyelven kiadott eme pompás füzete mellett, mert hiszen ez is Magyarország kulturfölényéről tesz ékes bizonyságot a külföld előtt, tehát propagatív jellegű. Mindjárt bevezetésében rámutat arra a le nem tagadható tényre, hogy Magyarország a nyugati civilizáció utolsó képviselője volt kelet kapujában tíz évszázadon át. Ezt oly építészeti műremekekkel iparkodik bebizonyitani, melyek abszolut becsűek s melyeknél különbeket még a nagy nyugati kulturában is hiába keresnének. A Szent István király által építtetett tíz fenséges katedrális közül, melyek Esztergomban, Székesfehérvárott, Pécset, Egerben, Nagyváradon, Győrött, Kalocsán, Veszprémben, Csanádon és Gyulafehérvárott létesültek, különösen az utóbbit tárgyalja szerző nagy szeretettel és számos képben mutatja be. Az archeológus és műtörténész biztos tudása és ítélete csillog elő minden mondatából és talán nem minden tendencia nélkül való az, hogy a franciáknak szánt füzetben két kiváló francia építésznek, *Maître Jean*-nak és *Villars de Honnecourt*-nak nagyszabású működésére irányítja a figyelmet, melyet ezek éppen hazánkban fejtettek ki. A francia szerzetes építő-iskolák által vagy hatása alatt teremtett műemlékeket is felsorolja, egyikét-másikát be is mutatja.

A komoly, minden tekintetben alapos és tárgyilagos füzet igen értékes fegyvernek igérkezik s ha már egyelőre területi épségünk visszaállítását kulturfölényünk kimutatásával el sem is érhettük, de mindenesetre az ilyen ismertetések alkalmas eszközül szolgálnak szegény hazánk nagy multjának feltárására és műveltségünknek kőbe vésett tanujelek által való igazolására. A jeles tudóst e munkájáért hála és köszönet illeti.

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK

HADVISELT MÉRNÖKÖK, ÉPÍTÉSZEK ÉS MŰSZAKI TISZTEK NEMZETI SZÖVETSÉGE.

Az építőipari tevékenység megindítása. Úgy a szaksajtóban, mint mindenütt másutt sok szó esett már erről a bennünket legközelebbről érintő tárgyról. Legutóbb a nemzetgyűlés színe előtt a kereskedelemügyi miniszter által benyujtott 300 milliós állami beruházás törvényjavaslatának tárgyalásánál *Czeglédy* Endre mérnök, nemzetgyűlési képviselő, szövetségünk elnöke szólott a fontos kérdéshez. Jól esett hallani a szóáradat közepette a szakértő és mélyrehatóan kritika hangját és mert szükségesnek tartjuk, hogy a műszaki világ szélesebb körei is tudomást szerezzenek a felszólalásról, amely talán az egyetlen, szakszerű bírálata és értékelése volt a szóban forgó törvényjavaslatnak, azért röviden ismertetni óhajtjuk azt. Szerinte a kormánykörök még ma sem látják a kérdés nagy jelentőségét teljes egészében. Az építőipari tevékenység megindítása pedig legfontosabb feladatunkat kell hogy képezze, mert ez a tevékenység maga is elsőrangú termelő munka, amely majdnem minden iparágat felölel s elmondhatjuk azt, hogy ha az építő ipar működik, úgy jóformán az egész termelési munka folyamatban van. A törvényjavaslat hivatva van egyrészt a munkanélküliségen segíteni, másrészt a lakásínséget is valamelyest enyhíteni.

Fontos azonban, hogy az erre szánt 300 millió korona — amely állami háztartásunkban ma viszonylag nagy megterheltetést jelent — helyesen használtassék fel, s az elérhető legnagyobb fokú eredményre vezessen. Nem híve a bérházépítkezéseknek, szerinte pavillonrendszerű kis házak építése volna a célravezető. Tudja, hogy ez a drágább építési mód, de az így épített egyszerű lakóházak eladhatók, s ezáltal a befektetett tőke forgatható, újból építkezésekre fordítható lenne.

Nyomatékosan kéri a kormányt, hogy az összes fölmerülő munkálatok csakis vállalati úton biztosíttassanak, mert amint a köztisztviselők érdekében minden áldozatot nagyon helyesen meghozunk úgy a szabad pályán működő exisztenciák megerősítése és adózóképességük fokozása is elsőrangú állami érdeket képez. Megemlíti, hogy a folyó év április hó 5-én építőipari ankét tartatott (Szövetségünk kezdeményezésére), sajnálattal látta szonban, hogy a folytatólagos felszínen tartása a kérdésnek, a beható megvitatása a szükséges és lehetséges teendőknek abban maradt, úgy hogy ezért a kellő eredmény sem volt elérhető. Különösen két főkérdés vár itt megoldásra:

1. a magánvállalkozás foglalkoztatása, illetőleg a magántőkének a munkába való bekapcsolása, amely lavinaszerűen maga után vonná az egész ipar megmozdulását.

2. A kis családi házszerű építkezések megalapozása, melyet a földbirtokreform keretén belül kontemplált házhelyek áll. házépítkezésekkel összevonva kíván megoldani.

Czeglédy, mint törvényhozó is, feladata magaslatán álló szakembernek bizonyult. Nekünk hadviselteknek külön azért is számot tarthat elismerésünkre és hálánkra, mert a hadviseltség tényét is felsorakoztatta mint olyant, amely joggal megérdemli a megbecsültetést. Jutalmat nem kérünk, úgymond, de mint szerény és dolgozó munkás polgárai ennek a megtépett és sokat szenvedett országnak, számot tartunk arra, hogy megélhetésünket itthon biztosítva lássuk.

A nemzetgyűlés kevés számú mérnök tagjai közül az egyetlen, aki kartársai érdekében is szót emelt, hangoztatván, hogy az ország rekonstrukciója a technikusság közreműködése nélkül meg nem oldható, sőt mentől nagyobb teret nyitunk a magyar mérnökség külföldön is elismert képességeinek, annál sikeresebben lesz ez a mindannyiunk boldogulását célzó nagy mű befejezhető.

Végre akadt egy fehér holló, egy bátor technikus, aki meg merte mondani az ország színe előtt, hogy az építő munkára a technikusság hivatott.

Várjuk reménységgel, hogy a felszólalásnak meg lesz-e az az eredménye, mint amelyet joggal elvárhatunk mi szabad pályán működő hadviselt technikusok. *Cs.*

Betöltendő állások.

Nagyobb vidéki városban két építész v. építőmester álláshoz juthat.

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET.

1920—21. évi Czigler-érmet odaítélő bizottság bírálati jelentése. Az elmult ülésszakban 14 előadó 17 előadást tartott. A bizottság örömének ad kifejezést, hogy dacára a mostoha viszonyoknak, a szakosztályok ily nagyszámú előadást produkáltak. Ez a szám, de az előadások nívója is elérte, sőt felülmulta a békebeli legnagyobb teljesítményt.

Előadások a következők voltak: *Nagy* Márton két előadást tartott és pedig: „A telepítési akció megindítása", valamint „Az építészség jövője Csonkamagyarországon" címen.

Fábián Gáspár: Szociálpolitikai intézkedések az építőiparban.

K. Farkas Jenő: Mezőgazdasági építkezések.

A kispesti állami munkástelepről előadást tartottak: *Herényi* József, *Fidy* Béla, *Komjáthy* Sándor, *Bruz* Vilmos, *Mozer* Gyula és *Rékay* Frigyes.

Kotsis Endre: Szemelvények a gazdasági építkezés teréről három előadásban.

Sándy Gyula: Ujabb építési szerkezetek.

Lechner Jenő dr.: Műemlékeink és műemlékvédelem Magyarországon.

Wälder Gyula: A magyarországi jezsuita templomok a XVII. században.

A bizottság, melynek tagjai voltak *Báthory* István, ifj. *Gálocsy* Árpád, *Kommer* József, *Szuchy* János, *Fritz* Oszkár, bár e megnevezett művek mindegyikét érdemesnek találta a díjra, az alapítólevél intenciójának leginkább megfelelőnek minősítette *Wälder* Gyula előadását és így ítélte neki az ezidei Czigler-érmet.

BUDAPESTI ÉPÍTŐ-, KŐMŰVESMESTEREK ÉS ÉPÍTÉSI VÁLLALKOZÓK SZÖVETSÉGE

A tatarozások adómentessége érdekében a Budapesti Építőmesterek Szövetségének végrehajtó bizottsága feliratot intézett a pénzügyminiszterhez. Kifejti a felterjesztés, hogy a házak tatarozása nagyobb mértékben nem indulhat meg, mert annak lehetőségét kizárja az a körülmény, hogy a háztulajdonosok az ingatlanaikra nehezedő közterhek mellett nem képesek házaik jövedelméből a legszükségesebb kijavítási és helyreállítási munkákat foganatosíttatni. Pedig a lakóházak kijavítása nem csupán az építő ipar foglalkozási és kereseti lehetőségét hiusítja meg, de nagyon fontos állami közérdekre is hátrányos kihatással bír. A házak állapota folyton rosszabb lesz, munkahiány az életbiztonsági szempontok megóvását is veszélyezteti, de azontelül az a házak pusztulása következtében az ingatlanok értéke csökken, ami nemcsak nemzetgazdasági veszteséget, de az állampénztár megrövidülését is jelenti, ha az adóalapul szolgáló objektumokat nem védik és gondozzák. A szövetség szükségesnek tartja, hogy a házak tulajdonosainak lehetőség és mód nyujtassék arra, hogy ingatlanaik értékének megtartása céljából is házaikat alaposan kijavíttassák és rendszeresen karban tarthassák. E végből azt kéri a pénzügyminisztertől: rendelje el, hogy a házadó kivetésénél az adóalapul szolgáló házbérjövedelem megállapításánál az adótárgyat képező házon teljesített elengedhetlenül szükséges karbahozási és tatarozási munkákra fordított igazolt kiadások — esetleg több évre felosztva — teljes egészükben beszámíttassanak, illetve a nyers bérjövedelemből levonassanak. Ezen kérés teljesítése mindenesetre hatalmas ösztönzésül szolgálna arra, hogy a háztulajdonosok a restaurálási munkákat nagyobb arányokban végeztessék el s így az építő ipar munkaalkalmai is szaporodnának.

VERSENYTÁRGYALÁSI HÍREK.

Versenytárgyalási hirdetmény. A székesfehérvári m. kir. államépítészeti hivatal a polgárdi vasútállomáshoz vezető úton létesítendő, összesen 260 *fm* hosszú Meininger-féle vasbetétes betonkorlátok készítési és elhelyezési munkáinak biztosítása céljából versenytárgyalást hirdet.

A versenyezni óhajtók ajánlataikat 1921. évi aug. hó 25-én d. e. 10 óráig a fenti hivatalhoz közvetlenül vagy posta útján nyujtsák be.

A hivatalban az ajánlati űrlap díjtalanul, ajánlati költségvetés 25 koronáért megszerezhető.

és fogyasztási adókat. Fejtegeti az adóelhárítás, az adókönnyítés és adófelszívódás kérdéseit. Bemutatja az adózás hatását a gazdasági életre és annak ismertetését az adóra. A következő részben az államhitel elméletével foglalkozik. Az államadósságok fajairól, az államhitel eszközeiről, az államadósságok terhének könnyítéséről, ezek törlesztéséről, az államcsődről, a devalvációról kapunk nagyszerű felvilágosításokat. Végül az állami büdzsék mibenlétéről és a közületi háztartás ellenőrzéséről oktat ki bennünket. A mindvégig kristálytiszta tudományossággal megírt művet követni fogja egy gyakorlati pénzügyi politika, mely természetesen csakis az elméleti ismeretek elsajátítása által lesz értékes, melyre éppen ez a könyv szolgál segédeszközül.

A mintegy 300 oldalas mű *Németh* József könyvkiadóvállalatában jelent meg. Ára: 120 kor. Kiadóhivatalunk útján megrendelhető.

Az ingóságok vagyonváltsága. Hegedüs Lórántnak a nemzetgyűlés elé terjesztett törvényjavaslata szerint a váltságköteles ingó vagyontárgyak után fizetendő vagyonváltság a következő lesz:

1. Bútorok után 30.000 K összértéken felül 100.000 K összértékig ennek 3%-át, 500.000 K összértékig ennek 5%-át 1,000.000 K összértékig ennek 8%-át, 2,000.000 K összértékig, ennek 10%-át, 2,000.000 összértéken felül ennek 15%-át kitevő összeg.

2. Szőnyegek (fali szőnyegek), műtárgyak, műkincsek, iparművészeti és szépművészeti tárgyak után 1000 K-án felül 50.000 K összértékig ennek 5%-át, 200.000 K összértékig ennek 8%-át, 1,000.000 K összértékig ennek 10%-át, 1,000.000 K összértéken felül ennek 16%-át kitevő összeg.

Ha egy háztartás keretén belül használt szőnyegek, műtárgyak, szépművészeti tárgyak összértéke 1000 K-nál nem nagyobb, ennyi szőnyeg, műtárgy, szépművészeti tárgy a vagyonváltság alól mentes.

3. Arany- és ezüstneműek után az összérték 10-%-át kitevő összeg, feltéve, hogy ezek összértéke az 1000 K-át meghaladja.

4. Ékszerek, igazgyöngyök, valódi drágakövek, nemesfémek után az értékük 15%-át kitevő összeg, feltéve, hogy ezek összértéke az 1000 K-t meghaladja.

Bevallást kivétel nélkül minden váltságkötelezettnek kell adni. A váltságköteles vagyontárgyakat az 1920 december 31-én megvolt állaguk szerint kell bevallani.

Ha a váltságköteles bevallást felhívásra sem adott, a pénzügyigazgatóság (adófelügyelő) a váltságköteles ingó vagyontárgyak összeírását rendeli el és a fizetendő vagyonváltságot ennek az összeírásnak és a hivatalból beszerzett egyéb adatok alapján állapítja meg.

KRÓNIKA

Személyi hírek. A kormányzó *Kelety* Dénes helyettes államtitkárnak, a magyar királyi államvasutak elnökének az államtitkári és *Tasnády-Szücs* Andor miniszteri tanácsosnak, a magyar királyi államvasutak elnökhelyettesének a helyettes államtitkári címet; *Buday* Béla miniszteri tanácsosnak a helyettes államtitkári címet és jelleget; *Novák* Bertalan m. kir. államvasúti igazgató-helyettesnek a nyugalombahelyezése alkalmából a miniszteri tanácsosi címet adományozta.

Kinevezések. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter a m. kir. pénzügyminiszterrel egyetértőleg az úgynevezett tanácsköztársaság idejében köztulajdonba vett házak lakbéreiről és a kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 8758/920. M. E. számú rendelet alapján elbirálást igénylő fellebbviteli ügyekre a 8759/920. M. E. számú rendelettel létesített Központi Gazdasági Bíróság ülnökeivé nevezte ki: *Virágh* Andor miniszteri tanácsost, *Noszlopy* Kálmán miniszteri osztálytanácsost és *Farkas* Győző miniszteri tanácsos, ny. pénzügyigazgatót, továbbá *Schoditsch* Lajos építész, felső ipariskolai igazgatót, *Orth* Ambrus műépítészt, *Kauser* Andor építész tanárt, dr. *Fábián* Gáspár, dr. *Bierbauer* Virgil és *Tscheuke* Hermann műépítészeket. A Központi Gazdasági Bíróság a fenti kormányrendelet alapján a m. kir. Kurián működik.

Ezzel egyidejűleg a kereskedelemügyi m. kir. miniszter a m. kir. pénzügyminiszterrel egyetértőleg az úgynevezett tanácsköztársaság idejében köztulajdonba vett házak lakbéreiről és a kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 8758/920. M. E. számú rendelet alapján elsőfokú elbirálást igénylő ügyekre a 8759/920. M. E. számú rendelet értelmében a budapesti kir. törvényszéknél megalakított kerületi gazdasági bírósághoz ülnökökké nevezte ki: *Rupp* Jenő miniszteri műszaki tanácsost, *Vásárhelyi* Dezső kir. műszaki tanácsost, *Éberling* Béla, *Bernardt* Győző, *Wiesner* Emil miniszteri főmérnököket, továbbá *Schulek* János műépítészt, *Wannenmacher* Fábián műépítészt, *Lechner* Lóránd, *Pecz* Gyula, *Reischl* Gusztáv, *Jablonszky* Ferenc, *Kotál* Henrik, *Wälder* Gyula, *Kauser* József műépítészeket, végül *Wirth* Ferenc Nándor, *Fuchs* Emil és *Rück* Lajos építőmestereket.

A volt Országos Lakásbizottság-ot a fent hivatkozott kormányrendelet értelmében felszámoló miniszteri bizottság elnöke *Karácson* Endre miniszteri tanácsos, helyetteselnöke *Szőllősy* Aurél miniszteri főmérnök. Ezen bizottság Budapest, V. ker. Sas-utca 17. szám alatt működik.

Országos Lakásépítési Tanács. Az országos lakásügy leküzdésére, továbbá az építő ipar fellendítésére s a magánépítkezés megkönnyítése érdekében „Országos Lakásépítési Tanács" állíttatott fel, amely ezekben az ügyekben a kormánynak, illetve a kereskedelemügyi miniszternek véleményező szerve. Különösen feladata a Tanácsnak a kislakások építése céljára törvénnyel biztosított, egyelőre 300 millió koronányi hitel felhasználásának irányítása és ellenőrzése. A Tanács e hatáskörben az Országos Lakásépítési Miniszteri Biztosság, mint a kereskedelemügyi minisztérium emez építkezések foganatosításával megbízott végrehajtó szervének, az építési programmra s a hitelnek a főváros és a vidék közötti arányos felosztására vonatkozó javaslatait tárgyalja, e kérdésekben maga is javaslatokat tehet s a nevezett bizottságot általában támogatja.

A Tanács *elnöke*: *a miniszterelnök.*

Alelnökei: *a kereskedelemügyi miniszter, Zielinski* Szilárd dr., a Főv. Közmunkák Tanácsa elnöke.

A Tanács tagjai: *a pénzügyminisztvr, a belügyminiszter, a népjóléti és munkaügyi miniszter, az igazságügyminiszter;*

a nemzetgyülés 5 tagja: *Ernszt* Sándor, *Gyömörey* György, *Huszár* Károly, *Lipták* Pál, *Róbert* Emil.

Budapest főváros képviseletében 2 tag: *Rényi* Dezső szfőv. alpolgármester, *Fock* Ede szfőv. tanácsnok;

a budapesti kereskedelmi és iparkamarától: *Belatiny* Artur elnök;

a műegyetem három tanára: *Hültl* Dezső, *Petz* Samu, *Sándy* Gyula;

a pénzügyminisztérium részéről: *Bartha* Ernő miniszteri tanácsos, *Bárczy* Dezső miniszteri tanácsos;

a belügyminisztérium részéről: *Tersztyánszky* Kálmán h. államtitkár;

az országos menekültügyi hivatal részéről: br. *Petrichevics* Horváth Emil dr., államtitkár;

a munkaügyi és népjóléti minisztérium részéről: *Fáy* Aladár államtitkár;

az igazságügyminisztérium részéről: *Záborszky* István h. államtitkár;

a m. kir. kincstári jogügyek igazgatója: *Marinovich* Imre dr., h. államtitkár;

a lakásügyi miniszteri bizottság részéről: *Borsos* Endre dr.;

a kereskedelemügyi m. kir. minisztérium részéről: *Pap* Dezső h. államtitkár, *Buday* Béla h. államtitkár, *Jezsovits* János miniszteri tanácsos, *Virágh* Andor miniszteri tanácsos;

a m. kir. államvasutak igazgatósága részéről: *Lázár* Lajos miniszteri tanácsos;

az országos lakásépítési miniszteri biztosság részéről: *Reischl* Ferenc miniszteri tanácsos, Országos Lakásügyi Miniszteri biztos, *Vasváry* Géza miniszteri osztálytanácsos;

jegyzők: *Éberling* Béla miniszteri főmérnök és *Zámár* József dr., miniszteri segédfogalmazó.

A „Mérnökök rendtartásáról" szóló törvényjavaslat ismét egy jelentős lépéssel jutott előre a törvényreemeltetés felé. A nemzetgyűlés közgazdasági és igazságügyi bizottságai mult hó 21-én és 22-én *Hencz* Károly elnöklése alatt, *Hermann* Miksa tagtársunk előadásában tárgyalták a javaslatot. A tárgyaláson *Hegyeshalmi* Lajos kereskedelemügyi és *Tomcsányi* Vilmos Pál igazságügyi miniszterek, *Buday* Béla helyettes államtitkár tagtársunkkal és *Térffy* Gyula miniszteri tanácsossal, mint előadókkal vettek részt, karunkat pedig, mint meghívott: elnökünk dr. *Zielinski* Szilárd képviselte.

A bizottságok a javaslatot, csekély módosítással elfogadták, úgy, hogy az most már közvetlenül a nemzetgyűlés napirendjére való tűzését várja.

A miskolci kislakások építésére a Lakásépítő Tanács szűkebb albizottsága a város által kért 10 millió hozzájárulás helyett 12 milliót hozott javaslatba. Ebből 60 kétszobás és 20 egyszobás és néhány háromszobás lakás fog épülni.

Anyagárak. Rostált darabos faszén ára ab vasútállomás Budapesten 100 *kg*-ként 939 korona.

A táblaüvegárak a valutáris különbözet következtében 30%-kal emelkedtek.

A cement árát Németországban 10.000 *kg*-ként 60 márkával emelték. Az áremelés oka a szén árának emelkedése.

A vas jelenlegi nagykereskedelmi ára a következő: rúdvas 13, abroncsvas 14, vashuzal 21, sodronyszeg 23 korona kilónkint.

Menekült lakások építése Szombathelyen. Az illetékes tényezők Szombathelyről a fővárosba utaztak, hogy a kereskedelemügyi minisztériummal megállapodjanak a menekültek részére szükséges lakások építése ügyében. Ha a tárgyalások kellő eredményre vezetnek, kilátás van rea, hogy a 60 menekült család részére mielőbb megkezdik a lakások építését.

A miskolci szegényápolda épület átalakítását a város tanácsa elrendelte és utasította Szücs Sándor városi főmérnököt, hogy a terveket és költségvetéseket készítse el, hogy a közel 300.000 koronába kerülő átalakítási munkákat még a nyár folyamán elvégezhessék.

Nyiregyházán szobrot emelnek Benczurnak. Benczur Gyulának, a nyiregyházi születésű világhírű festőművésznek szobrot emelnek szülővárosában. Az emlékszobor céljaira a megye kezdeményezésül 100.000 koronát ajánlott föl. Nyiregyháza városa szintén felajánlott 100.000 koronát. A szobor elkészítésével Zala György szobrászművészt bízták meg.

2.

WÄLDER GYULA
1938/39. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUS TANÉVMEGNYITÓ BESZÉDE.

Tisztelt Műegyetemi Közgyűlés!

Mély megilletődéssel veszem át Méltóságodtól a rektori láncot, amely lánc ékköves külsejével mutatja ezen állás díszét, József Nádor domborművű képével figyelmeztet a nagy és mindig megbecsülendő hagyományokra, láncvoltánál pedig lebilincsel a rektori jogok és kötelességekhez és kötelez azok betartására.

Amikor Méltóságod a rektori láncot a vállamra helyezte, teljesen átéreztem ennek jelentőségét és a felelősség súlyát. És példát veszek Méltóságodról, aki a rektori láncot méltóan és méltósággal viselte, aki Egyetemünk kormányzását lelkesedéssel, pontossággal, autonómiánk megőrzésével, mély kötelességérzettel és mindig helyes judiciummal látta el és remélem, hogy ezen a példán elindulva, csekélységem szerény tehetségei mellett is méltóan tudom követni Elődeim nagytekintélyű sorát, mert bennem is — aki már szintén 30 év óta szolgálom a Műegyetemet — megvan az Alma Materhez való meleg ragaszkodás, iránta való igaz szeretet, alkotmányunknak és hagyományainknak tisztelete és megvan az erős akarat, hogy a rektori jogokat mindig ezek szellemében gyakoroljam.

Amikor mély hálával köszönöm Méltóságodnak most, tisztségembe való beiktatásomkor hozzám intézett meleg baráti szavait, szabadjon kifejezést adni annak a reményemnek, hogy mindig számíthatok Méltóságod széleskörű tapasztalataira, bölcs tanácsaira és jóindulatú támogatására.

József nádor 1937/38.

Tisztelt Műegyetemi Közgyűlés!

Mély hódolattal üdvözlöm József királyi herceg Őfenségét, őszinte tisztelettel a Kultusztminiszter Úr képviseletében megjelent Szily Kálmán államtitkár úr Őnagyméltóságát, a közhatóságok és társegyetemek képviselőit, őszinte barátsággal a tanári testületünket és tanszemélyzetünket és meleg szeretettel azokat, akikkel sok éven át való szoros érintkezés folytán szinte összeforrva érzem magamat — Műegyetemünk derék ifjúságát.

Amidőn a rektori széket elfoglalom, mindenekelőtt hálás köszönetet mondok tanártársaimnak, hogy bizalmukkal kitüntetni kegyesek voltak, és a Műegyetem legmagasabb tisztségét erre a tanévre reám ruházták, köszönöm a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úrnak a tisztemben való megerősítést és minden igyekezetemmel azon leszek, hogy a belémvetett előlegezett bizalomnak meg is feleljek.

Tisztelt Közgyűlés!

Mint új rektornak, úgy érzem, első kedves kötelességem, hogy az előző év rektorának érdemeiről megemlékezzem és odaadó munkájáért, a Műegyetem bölcs és nagyvonalú vezetéséért úgy az egész tanári karnak, mint az ifjúságunknak, tehát az egész Universitásunknak nevében is hálás és meleg köszönetet mondjak.

Gróf Teleki Pál, mint államférfiú 1920-ban a legmagasabb helyről, mint miniszterelnök vezette az ország ügyeit, mint tanár pedig, mint a saját universitásának rektora, az 1937—38. tanévben kormányozta Egyetemünket, amely feladat Őt nem kevésbbé érdekelte, mint régebbi magas állásának kötelmei, mert ezt a munkát is teljes odaadással és szeretettel látta el és mi, a régi Műegyetem tanárai is úgy éreztük, hogy Ő az új nagy Egyetemmel teljesen összeforrt és működésével megerősítette a sokszor emlegetett híres régi „műegyetemi szellemet" és a M. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem boldogulását, fejlődését mindig szívén hordta. Ebben a gondolatban élve, fáradozott azon, hogy a különböző fakultásokat egy területen összpontosítsa, hogy a már-már szűknek bizonyuló központi telepünket kibővítse, a vegyészeti fakultást a modern kor nivóján álló laboratóriumokkal fejlessze.

Nagy előrelátásával és széleskörű tudásával elaborátumot dolgozott ki a Műegyetem fejlesztéséről és kiépítéséről.

Szabadjon nekem itt, ünnepi ülésünkön vendégeink, tanári karunk és ifjúságunk színe előtt ezeket a törekvéseit és munkásságát megköszönni és egyben tisztelettel kérni, hogy rektori elgondolásait a miniszter meg is valósítsa.

Önagyméltóságának erre a munkájára a jó Isten segítségét és áldását kérem.

*

Tisztelt Közgyűlés!

Hagyományos szokás az, hogy az egyetemi életnek ilyen kimagasló ünnepén, mint a megnyitó közgyűlés, az új rektor beszédének tárgyát abból a munkakörből meríti, amelynek foglalkozásánál és hivatásánál fogva ő is részese, amely tárgykörnek előadásait ellátja, amelyet fejleszteni kíván és amely eszmekör szívéhez legközelebb fekszik. Engedtessék meg nekem, hogy a világháború utáni magyar építőművészet kialakulása felett szemlét tarthassak és az építészet és korszellem összefüggését tárgyalhassam.

Az 1900 körüli és utáni boldog békeévekben, a háború előtti évtizedekben, az emelkedő és így a társadalom életigényét nagyjában kielégítő gazdasági jólét idején, amikor a politika és a társadalmi élet is már 20—30 év óta ugyanazon a vágányon haladt, az építészet sem mutatott sok változást.

A hagyományok folytatását és továbbfejlesztését teljesen félreértve, de erre hivatkozva, minden eddigi stílusban építkeztek. Épültek gótikus templomok, reneszánsz bérpaloták és még a legnyomorultabb tömeglakásokat tartalmazó bérkaszárnyák sem nélkülözték a „valódi reneszánsz"-formákat, de ugyancsak ilyen, csak talán díszesebb kiállításban készültek az új építészeti feladatokat képező indóházak és egyéb használati építmények, sőt még a gyárakat is ugyanilyen stílusban átfésülték.

Sokszor alig mutatkozik különbség egy egyszerűbb középület és egy úgynevezett díszesebb, jobban megépített gyár között. Ez az idő a stílusok formalizmusa volt, belső lélek nélkül, lényegében ugyanaz, mint a háború utáni új építészet formalizmusa.

Voltak akkor is mozgalmak, melyek egy új stílust kívántak teremteni. Újszerű formákat, érzésvonalakat, az anya-

goknak meg nem felelő vonalvezetéseket hoztak divatba, de ezek nem érintették az építészet lényegét, ez mind a külső megjelenésre vonatkozott.

A mérnök és építész egymást meg nem értve állnak egymással szemben. A mérnök egyszerűen a szerkezeteket méretező, a gyárak és ipar szolgálatában álló konstruktőr, aki eltekint az alakítástól, az építész pedig megelégszik a diszítőművész szerepével.

Külsőségekben nyilvánult meg az építészet éppen úgy, mint ahogy az akkori kor társadalmában is az egész élet külsőségekre volt berendezve, a valódi jólét mutatására, illetve az esetleges szegénység leplezésére.

Nem volna teljes a kép, ha nem említeném meg, hogy ekkor is volt két csoport, amely magyaros irányra törekedett: az egyik a népművészet motivumaival, — amelyek közé azután felvették a keleti, indus, stb. ékítményeket is, — próbálta építményeit kialakítani. Ő nekik, mint úttörőknek nagy érdemeik voltak, de végeredményben ők is inkább díszítő munkát végeztek; a másik kisebb csoport munkálkodása, az én véleményem szerint, gazdagabb eredményeket hozott. Ezek a székely ház motivumaihoz, de egyúttal szerkezeteihez is visszatértek. És igazán a tradíciókba kapcsolódtak, megértették a dolgok, az erdélyi székely művészet lényegét és ezen az alapon elindulva akartak új magyar stílust teremteni.

Csodálatos módon sem egyik, sem a másik iránynak nem volt a háború után folytatása.

De talán nem is olyan csodálatos az, ha meggondoljuk, hogy a szerencsétlen végű háború alatt megszűnt minden építési tevékenység, a társadalom gondolkodása békevágyában a nemzetköziségben látta a menekvést és újratalpraállásában a segítséget botorul a nyugati nagy demokráciáktól várta.

A háború előtt a sajtó tele volt a fent említett magyaros törekvések támogatásával, az ilyen irányban dolgozó művészek dícséretével. A háború után ez mind elfelejtődött és ennek, sajnos, mélyenfekvő kultúrális okai voltak.

Mert az építészet a korszellem megtestesülése és éppen ezért az építőművészet mindenkori fokmérője saját kora kultúrájának.

Nem véletlen, hogy azokban az időkben, amelyeknek egy neves történetírónk a neobarokk nevet adta, az államférfiak

gondolkodásával és ilyirányú törekvéseivel, a tekintély tiszteletének visszaállításával, valamint kultúránknak ilyen iránya mellett ezekkel párhuzamosan ez a neobarokk szellem megnyilvánult az építészetben is. Azok az építmények, melyek az 1920—30. év között épültek, bárki mondjon bármit, indokoltak voltak és valóságos kifejezői azon évtized szellemének. A világháború utáni magukhoztérésben e kor vezetői maguk előtt látták erős hasonlatosságainál fogva azt a kort, amikor a török hódoltság után a magyar nemzet gazdaságilag és kultúra tekintetében újraéledt.

A mi magyar városainknak, amelyekben az előbbi korok remekei elpusztultak, a Mária-Terézia-korabeli építkezések adták meg újabb jellegzetes képüket. E városképek megerősítése, régi kultúránk erősebb kihangsúlyozása volt egyik tényezője kultúrfőlényünk mutatására való törekvésünknek.

Az úgynevezett *neobarokk-építmények* jó alaprajzokkal, a gyakorlati igények kielégítésére, modern berendezésekkel és szerkezetekkel épültek és voltaképpen semmi egyéb közük nincs a XVIII. század építkezéseihez, minthogy jellegzetes külső megjelenésükben annak a hangulatnak akartak az újabb időknek megfelelő folytatást adni, amely benyomásokat Eger, Győr, Székesfehérvár, Sopron kedves utcái keltenek. Szekfü Gyula hibáztatja ezt az irányt, tévesen ezt is másolásnak tartja, de annyit elismer, hogy ezek az építészek a minta kiválasztásában mégis keblük szózatát követték és elismeri, hogy a Trianon utáni barokk-építészetnek a társadalom neobarokk gondolkodásmódja felelt meg.

Természetesen ennek a kornak is megvoltak a maga hibái. Voltak, akik nem az építési egységnek, mint ilyennek továbbfejlesztett stílusban való magyarszellemű kialakítására törekedtek, hanem csak részletek másolásával és felhasználásával mint szolgai utánzással léptek ez irány szolgálatába. Ezektől el kell tekinteni, mert a másolás sohasem volt művészet. De ha a jelentősebb építmények összességét vesszük, ezen irány képviselőitől nem lehet elvitatni a művészi akaratot és egy különleges magyar levegőre való vágyakozást és ilyen irányú eredményeket.

*

Az egymást követő építészi stílusoknál, talán helyesebben divatoknál időben nem lehet szigorú határt vonni, mert hisz

mindig vannak előzetes beszüremlések, amelyekből voltaképpen kialakul a divat, melynek elmulása után és nyomán még hosszú ideig vannak utórezgések.

A mai kifejlett gyors közlekedés, a tökéletesített, sebes vonatok, autók és repülőgépek korában, a nyomdai és sokszorosító ipar fejlődésével és a képekkel dúsan ellátott hírszolgálat nagy elterjedettsége és tempója mellett hihetetlen gyorsan és bőven értesülünk nemcsak a szomszéd népek, hanem az egész világ eseményeiről, kultúrmunkájáról, művészetéről és így természetesen építészi alkotásairól is.

A külföld és a nagy nemzetek kultúrája iránti tisztelet, sőt gyakran rajongás és a tőlük eredő hatás a kis népek egyedeinél sokkal erősebbek, mint a nagy népek egymás közti viszonyában.

Az acél-, vasbeton-, vas- és üvegszerkezetek, valamint a pótanyagok úgy Német-, mint Franciaországban új építészi alakításokra adtak módot. Franciaországban Le Corbusier és követői vezették be az új irányt, Németországban az úgynevezett „Bauhaushoz" kapcsolódó építészek. Ezek nemcsak épületeikkel csináltak a maguk felfogásának propagandát, hanem szoros értelemben vett irodalmi és hírlapi küzdelmet folytattak meggyőződésük és irányuk mellett. Az ebben az időben internacionális érzelmű német építészet megértően együtt haladt a hasonló törekvésű franciákkal. Harcuk kíméletlen volt, minden mást, még az igazi értéket is, mely tradíciókból fakadt, vagy ahhoz közel állott, el akartak söpörni és saját gondolkodásukat egyedülvaló győzelemre segíteni.

Tagadhatatlan ennek az építési módnak is voltak érdekes és értékes eredményei, amelyek az építészet fejlődéséhez hozzájárultak, de ugyancsak volt sok tévedése és túlzása. Ezt az irányzatot „neue Sachlichkeit" új tárgyilagosság névvel dicsőítették, pedig ritkán vétkeztek a tárgyilagosság és célszerűség ellen annyit, mint ebben az időben.

A szerkezeteket lehetőleg a maguk meztelenségében mutatták. Egy új formalizmus volt kialakulóban, amelyet érvényesítettek akár gyárat, akár templomot, akár lakóházat építettek.

Pedig, ha a dolgokat tárgyilagosan vesszük, lényeges tárgyi különbség van a templom, a gyárépület, mozgószínház vagy raktárépület között.

A nagy tereket befoglaló építmények mintájára a családi lakóházakat is vasból, vasbetonból és üvegből készítették és a

belső magot képező szerkezeteket azután mindenféle hő- és hangszigetelő anyaggal burkolták.

Eme irányzatnak minálunk is voltak harcosai és zászlóvivői. A magyar építészet dícséretére váljon, hogy készültek olyan épületek, amelyek gyakorlati rendeltetésüknél fogva szinte predesztinálva voltak arra, hogy azok szerkezeti stílusban épüljenek, mint pl. a repülőtér építkezései, garázs, néhány áruház és moziépület, amelyek jól sikerültek, de viszont van nagyon sok bérház, főleg pedig villa, melynek külső kiképzése nélkülöz minden tárgyilagosságot, mert csak mímelik az idegen mintákat, hisz tekintettel a külföldi méreteket el nem érő vas- és üvegiparunkra, vagy az ily szerkezetek drágaságára, az ezeknél indokolt formákat a régi anyagok segítségével alakították.

Félreértések elkerülése végett meg kell jegyeznem, hogy vannak modern templomépületeink, amelyek legfeljebb külső alakításukban hódoltak be a modern tárgyilagosság formalizmusának, míg belső terüket az ókeresztény vagy középkori térgondolatokból elindulva, azokat fejlesztve alakították.

Ezen építményeknél főleg azt kifogásolom, hogy nélkülöznek minden nemzeti szellemet.

Általában azonban az az érzésem, hogy az új „tárgyilagosság" nem eredményezett átütő győzelmet Magyarországon, nagyobb volt a lárma, mert még azok a magyar építészek is, akik ebben az irányban elindultak, annál az építészeti tudásnál és fegyelemnél fogva, amelyet itt, a Műegyetemen szereztek meg, épületeiknek tömegét és homlokzatait szép ritmusokba foglalták össze, végeredményben mégis architekturát hoztak létre és olyan architekturát teremtettek, amely már úgy vélem kívül esik a „neue Sachlichkeit" érzelmi körén.

A magyar társadalom politikai meggyőződése, vagy talán inkább mondjuk felfogása szerint nagyon megoszlik. Vannak maradiak, akik csak a régi jó időket látják és nem tudnak a megváltozott viszonyok és tényleges erők figyelembevételével gondolkodni és cselekedni, vannak, akik kifelé kacsintgatnak és totális államok módjára szeretnének berendezkedni, nem látják, nem érzik, hogy mi csak a magunk módján élhetünk s a magyarság útját ezeréves történetünk és ősi alkotmányunk szabják meg.

A merev konzervatív felfogás nem állhat meg, mert az idők változnak, az életformák természetesen ezekhez hozzásímulnak,

a tradíciókat azonban meg kell őrizni, de úgy azokat, mint egész életünket meg kell tölteni új tartalommal.

A korszellemnek megfelelően így kell alakulni az új építészetnek is.

Az építészetben is sokan a külföldi példák után akarnak haladni, az építészet konzervatívjai pedig úgy szeretnének építeni, mint 10—20—30 évvel ezelőtt. Pedig ez lehetetlenség. Egy új generáció nőtt fel előttünk, amelynek más igényei vannak, mint az előző nemzedéknek. Az építmények az emberi igények kielégítését szolgálják, így figyelembe kell venni az új életformákat és az ezekkel járó megváltozott szükségleteket.

Megváltozott a bérházakban levő lakások, de megváltozott a családi házak alaprajzi elrendezése is, megváltoztak a magasság és egyéb méretek és a lakók modern kényelmét szolgáló berendezések. Új megoldásokat követelnek a külső tényezők, hogy csak egy példát említsek: a légvédelmet.

Sokan szeretnének kitérni az építkezést drágító légoltalmi berendezések elől, de mint ahogy az utolsó hetek mutatták, a nemzet és annak egyedei biztosítása céljából nem lehet mellőzni ezeket.

A házak belső magját képező acél-, vas- és vasbeton-szerkezetek az utolsó évtizedben óriási fejlődésen mentek át és ugyancsak új szerkezetekkel gazdagították az épületfelszereléseket az asztalos-, lakatos- és szerelőiparok, melyek mind olyan tényezők, amelyek az építmények új formáit invoválják és követelik.

Minekünk, magyar építészeknek nem szabad vakon követnünk az idegen példákat, hanem keresnünk kell és meg fogjuk találni a módot arra, hogy a mi alkotásaink magyar levegőt leheljenek.

Véleményem szerint egyik fontos tényező, amely ilyen alakító hatással bír, a magyar anyag. A magyar föld agyagából égetett nemes kemény tégla, a budakalászi és haraszti dombok méhében rejtőző mészkőből fürészelt magyar travertin azok az anyagok, amelyek a legközelebbi jövő városképének kialakításában szerephez jutnak.

E két anyag használata már megkezdődött és biztosan remélem, hogy ennek az iránynak lesz folytatása is.

A magyar anyagok felkutatása, a kitűnő magyar iparosok sorompóba állítása kell, hogy meghozzák az eredményeket, a magyar építészet magyarabbá tételét.

Az anyagok használatában a különböző alkotásoknál persze disztingválni kell. Az egészséges logika és természetes gondolkodás magától értetődően oda vezet, hogy kisebb épületeknél, családi lakóházaknál maradjunk meg a jó magyar téglából készült vakolt fal mellett és a régi szerkezeteknél, a nagy fesztávú tereket tartalmazó épületeket és a bérházakat pedig alakítsuk a kiváló magyar statikusok által egyénileg konstruált modern vas-, acél- és vasbeton-szerkezetekkel.

Nálunk sajnos eddig nem tudott kifejlődni egy egységes, különleges, jellegzetes magyar építészet, aminek az oka a sokféle külföldi példák szolgai átvétele. Úgy a magyar politikát, mint a művészetet egy egységes szellemnek kell áthatnia, hogy az egységes magyar építészet kialakulhasson.

Jó példa erre a legújabb német művészet, a III. Birodalom építészete, amelyet talán puritán klasszicizmusnak nevezhetnénk, amely hihetetlen egységességet mutat. Szerintem ennek az a magyarázata, hogy a német diktatura voltaképpen demokratikus alapokon jött létre és így meg van ott a nemzeti kollektivitás, amelynek egyedei egyformán gondolkodnak és dolgoznak egy nemzeti — a német faji — ideálért, egy vezetés alatt.

Minálunk is el kell érni a nemzet egységes gondolkodását, végre kell hajtani minden kompromisszum nélkül az egészséges szociális fejlődés érdekében szükséges reformokat, de egy pillanatig sem szabad eltávolodni az igazi nemzeti hagyományok lényegétől és ugyanez áll az építészetre is.

Az ország művészete párhuzamosan halad a kor eszméivel, a kor lelkületével.

*

Az utolsó évek egyik problémája a nagy magyar tömegek megsegítése, felemelése. A falu népe iránti érdeklődés élénkké tette a falukutatás munkáját. Az irodalom e munkájához kapcsolódtak a fiatal építészek is, akik a falusi házak felvételét és azok ismertetését megkezdték.

A magyar falusi ház, az azokban rejlő gondolat, elrendezés, népies alakítások megismerése remélem jótékony hatással lesz építészetünkre. Bizonyára lesznek, mert már voltak, hangok, amelyek ezt a munkát kicsinyléssel fogadták. De ezeknek nincs igazuk, mert mindent, a legkisebbet és a legkevesebbet is meg kell becsülni, ami magyar.

Éppen úgy értékelni kell rendkívül gazdag népművészetün-

ket, mert nem lehet olyan kincsünk, amelyet mellőzhetünk és nem szabad ajkbiggyesztéssel lesajnálni az ezek alkalmazására való szerény törekvéseket, hanem azokat igenis elő kell mozdítani A sok kis kísérletezés és törekvés, ha azokat összegezzük, nagy eredményeket hozhat létre. A fontos az, hogy építészetünkben legyen meg a meggyőződéses akarat: magyarabbá lenni. És ezen irányzat megerősítésében a mi Műegyetemünkre, építészmérnöki osztályunkra is nagy feladat vár. A fogékony fiatal lelkeket tüzelni kell, lelkesíteni, bíztatni az elérendő és elérhető célok felé, beléjük kell oltani a nemzeti gondolatot, vezetni őket és megerősíteni bennük az erre irányuló akaratot.

És nem kis munka az, ami így építész-tanárainkra hárul, de én úgy érzem, nemzeti kötelesség. E súlyos munkát azonban megkönnyíti az a tudat, vagy legalább is a hit, hogy törekvéseinket az ifjúság továbbfolytatja és szét fogja vinni az egész országban, hogy a formalizmus uralmára eljön vagy talán már itt is van az új szellemiség nemzedéke, amely eltávolodva a maradiság és forradalom egyként veszélyes pólusaitól, lélekben és alkotásaiban visszatér az építészetben is Széchenyi István örök magyar programjához: a reform és konzerválás, újító-modernség és hagyomány szintéziséhez: a magyarabb magyarsághoz.

Műegyetemi Ifjúság, kedves fiatal Barátaim!

A mi Egyetemünk a műszaki és gazdasági tudományok Egyeteme. Tanulni ide hozzánk azok jönnek, akik alkotómunkára készülnek s akik termelő és teremtő munkájukkal kívánják szolgálni a nemzetet.

A világháborúnak a trianoni béke csak egy közbenső epizódja volt, a harc tovább folyt, tovább folyik főleg gazdasági eszközökkel. Ennek a háborúnak a katonái és ezek között vezérei is Ti lesztek. Ebben a küzdelemben a harci eszközöket, a harci felkészültséget a tudás nyujtja.

A tudást pedig itt kell megszereznetek, a tudás fegyverét a mi Egyetemünk adja nektek.

Ha itt komoly és eredményes munkát folytattok, az országot szolgáljátok. Komoly munka pedig nincsen fegyelem nélkül. Szentül meg vagyok győződve róla, hogy Egyetemünk alkotmányát és szabályzatait mindig tiszteletben fogjátok tartani, hisz letett fogadalmatokkal spontán adott szavatok, a becsület kötelez erre benneteket.

Különösen a mai időkben fontos ez, amikor az egész társadalomnak és az ifjúságnak a nemzeti gondolatban való felemelkedésében egy nagy egységet kell képezniök, mely egység és belső összetartás kifelé is olyan erőt mutasson, hogy a történelem által adott szerencsés alkalmat úgy ki tudjuk használni és nemzeti súlyunkat úgy érvényesíteni, hogy a minket az ezeréves történelem jogán megillető Felvidéket minél előbb visszaszerezhessük.

Két évtized nyomorúsága, elhagyatottsága és küzködése után a magyar eget takaró borulaton áttört az első napsugár, amely Szent István jubileumi évének legszebb ajándéka. Egy szép perspektíva bontakozik ki előttünk és előttetek, amelynek kiszélesítése a Ti feladatotok lesz.

Minden magyarnak egy államban való egyesülése az ideál, ami be is fog következni, ha a gazdasági fellendülés útjára tudjuk vinni az országot és általános jólétet teremtünk és ez által erőt és hatalmat szerzünk. És nem szabad kishitűnek lenni. Sohasem szabad arra gondolni és meg sem engedni a gondolatot, hogy ez ezért, meg azért, különböző adottságok, kicsiségünk, bezártságunk mellett nem lehetséges.

Ellenkezőleg fanatikusan hinni kell benne és e hitben megerősödve tanulni, dolgozni, cselekedni, munkálkodni és küzdeni kell.

Példák mutatják, hogy a tisztult erkölcsök, az erős akarat, céltudatos vezetés és kitartó munka, aránylag rövid idő alatt szinte csodákat művelnek, amelyeknek nyomán az elesettségből, gyengeségből, a munkátlanságból menekülhetünk és ezeket erő és hatalom és a munkaalkalmak olyan sokasága válthatja fel, amelyben mindenki, főleg pedig az Ifjúság elnyerheti a maga méltó elhelyezkedését.

Legyen a Ti eszményetek is a területében és gazdasági erejében megnövekedett Magyarország, buzgón készüljetek erre, fordítsátok rá áldozatos munkátokat és akkor bátran mondhatjuk, hogy igazán hiszünk Magyarország feltámadásában.

*

Ismételten köszönöm Őfenségének és tisztelt vendégeinknek kitüntető megjelenésüket és a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 1938—39. tanévét megnyitom és közgyűlésünket ezennel bezárom.

Wälder Lyrik

Wälder Gyula
épitész

irod

Liber Kőrépitk

23. l.

Wälder Gyula

A Budapest Szekes-
fővárosi Közlekedési
Rt. szekhaza (Akácfa
utca) fenti terverte

Repr.

Liber Kőrépitk

26. 4. Sep.

Máteffy Viktor VIII. 60

Wälder Gyula

22. Lenke-úti kislakások. ◆ Kleinwohnungshäuser in der Lenke-Strasse. ◆ Gruppo di caseggiati ad alloggi di tipo piccolo in Via Lenke. ◆ Groupe des habitations à bon marché de la rue Lenke.
Small-Tenement houses in the Lenke-Street.
(Münich Aladár)

23. Gróf Haller-utcai kislakások. ◆ Kleinwohnhausgruppe in der Gr. Haller-Strasse. ◆ Gruppo di caseggiati ad alloggi di tipo piccolo in Via Haller. ◆ Groupe des habitations à bon marché de la rue Haller.
Small-Tenement houses in the Haller-Street.
(Almásy-Balogh, Orbán Weichinger)

24. Ciszterci-rend Szt. Imre-gimnáziuma. ◆ »Szt. Imre«-Gymnasium des Cisterziter-Ordens. ◆ Ginnasio »Szent Imre« dell'Ordine dei Cistercensi. Collège »Szent Imre« des Cisterciens. ◆ Cistercian "Szent Imre"-College.
(Wälder Gyula)

Wälder Gyula

A Ganz Danubius
rt. tisztviselőházait
Budapesten fenti
terverte
Liber Középisk
23. l.

ef Kiss Kolozsvári usw. Ihre Schöpfun-
n "das köstliche Kolozsvár" gegeben.
enten sie dem Bedürfnissen der Fürsten

. signierte und mit der Jahreszahl
ntigen ~~Fuss montierte~~ Schüssel stehende, emaillierte,
vergoldeten ~~Marmor~~ Silber gearbeitete, durch einen
~~gendem~~ Adler gekrönte, mächtige Krug
Frau gehört zu den glänzendsten unga-
nd ist im reinsten Renaissancegeschmack
nn behauptet werden, dass ~~es~~ sich in der
, auch in seinen Massverhältnissen
Prunckgefäss findet. Sein Merkzeichen
z Képiró identifiziert. Es ist eines
rstlich Esterházyschen Schatzkammer

Wälder Gyula

d.

Bierbejtsöt

267. l.

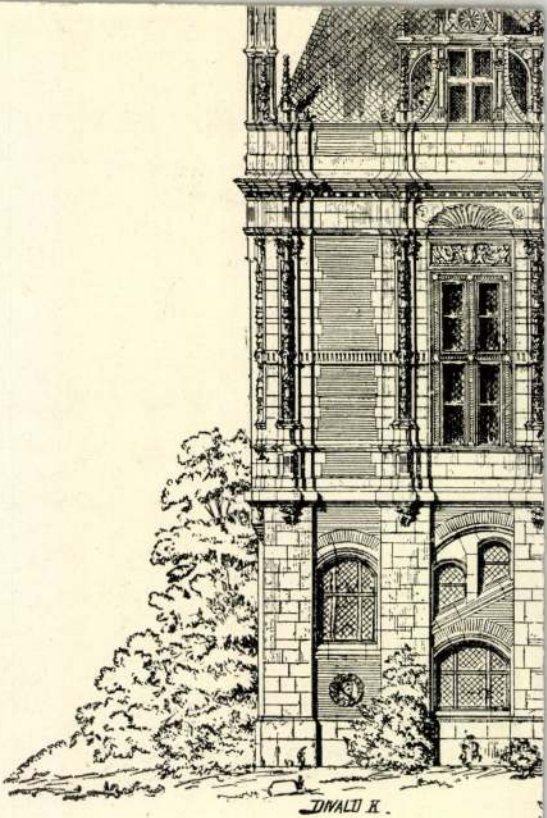
DIVALLI R.

Wälder Gyula, épitész

alelnök lett.

a végrehajtó bizottság tisztikarának kialakítás
kitása 1929 ápr.22.-én.

Nemzetközi épitész kongresszus Budapesten. 1929.máj.26
MMÉE Közl. 135.136.1.

MDK

Walder Gy.

Zsolnay főbb épületkerámiai munkái 1913-tól

A Fővárosi Orfeum, az eszterági kápolna s a bp-i Astoria száll- belső burkolata /H i k i s c h R./ A világháboru alatt a besztercebányai erdőigazgatósági székház homlokzata /Waelder Gyula/; az Országos Levéltár külső majolika díszei/Pecz Samu/ és a Gellért-fürdő.

41.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete. Pécs. 1959.

M.D.K.

Walder Gyula

Épitőművész vezetésével rastaurálták a szt. Bertalan templomot Gyöngyösön.

Városok Lapja 1939.XXXIV.évf. 24.szám. 457.oldal
Puky Árpád: Husz éves munka eredménye Gyöngyös ujjászületése.

M.D.K.

Walder Gyula

Debrecenben restaurálja a 200 éves szt.Anna templomot.

Városok Lapja 1936. XXXI.évf. 3.szám. Középkerés 82.0

M.D.K.

Walder Gyula.

Épitészmérnök tervei után épitették Gyöngyösön a tüzoltólaktanyát.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 11.szám. 339.o.

Gyöngyös.

M.D.K.

Walder Gyula.

Építőművész tervei szerint épült a szegedi gyakorló polgári iskola épülete.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 14.szám. 462. oldal
Berzenczey D:Szeged város ujabb müszaki alkotásai

M.D.K.

Walder Gyula.

Épitőművész tervezte a gyöngyösi tüzoltó laktanáyt.

Városok Lapja 1939. XXXIV.évf. 24.szám. 457.oldal

Puky Árpád: Husz éves munka eredménye Gyöngyös ujjászületése.

M.D.K.

Walder Gyula.

Építőművész tervezte a miskolci postapalota homlokzatát burkoló csempéket.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 15.szám.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész

készíti el az egri Liceum felmérését 1924-ben.
Egy alaprajz és egy hosszmetszet reprodukciója

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/
48-49. oldalán

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész

Az 1903-as, majd 1925-ös egri földrengés után a város számos nevezetes épületét /Liceum, minoriták, ferencrendiek, ciszterciták templomai, vármegyeháza/ állitja helyre korhü stilusban és számos uj épületet tervez a 20-30-as évek un. neobarokk stilusában.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 62.old.

MDK

WALDER GYULA

épitész,egri müemlékek renováljóa.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.52.

Képzőmüvészeti Alap kiadása.

MDK

Wälder Gyula, müegy. prof.

a
Halászbástya aljának rendezési terveit a Közmunkák tanácsa elfogadta, melyeknek W. az alkotója.

Ep. Ip.-Ep. Müv. 1932. 86. l.

K. D. K.

WÄLDER Gyula építész

(Eger, neobarokk épület)

Eger, Katonaszálló

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 132. l.

136. l.

MDK

Wälder Gyula (építész)

tervezte a miskolci Hunyadi téri Mária Terézia-korabeli barokkstílű új palotát.

- ts.: Miskolc rohamos fejlődése.

Városi Szemle, Bp. 1927. 730. l.

dr. D. K.

WÄLDER Gyula építészi

Balassagyarmat – „barokk" építészete

Ybl Miklós: Gondolatok a 19. századelői magyar építészetről
Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 46. l.

M. D. K

WÄLDER Gyula építész

Bp. Ciszkercita t. emplom és gimnázium

Pinkis Béla. Bp. Lágymányosi tóvendéglő

Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 29. l.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész, müegyetemi tanár

az I.sz. kongresszusi téma /Az épitési szakoktatás reformja/ albizottságának alelnöke

XII. Congrès International des Architectes Budapest 193o. Compte-rendu. Bp,1931. 19.old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

műegyetemi tanár, a Kongresszus Végrehajtó bizott. ságának alelnöke

17

XII.Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp. 1931. 17.old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész, müegyetemi tanár

a Kiállitási bizottság elnöke.

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 20.old.

M.D.K.

Wälder Gyula, épitész, müegyetemi tanár,

mint a Kiállitási bizottság elnöke ismerteti a XII.Nemzetközi Épitészkongresszus alkalmából a Mücsarnokban rendezett Épitészeti kiállitást, rövid áttekintést ad a kiállitás megszervezéséről és a magyar épitészet történeti fejlődéséről. Beszámolójában megemlékezik a Nemzeti Szalonban külön bemutatott "Magyar épitészeti törekvések" kiállitásáról.

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 309-324.old.

MDK

Wälder Gyula, épitész

ezüst érmet kapott.

/Magy.Képzömüv.Egy.választm./

Kitüntetések a Műcsarnok kiállitásán /Jub.kiáll./
Nemz.Ujság 1931 dec.22. 11.l.

MDK

Wälder Gyula, szobrász

Primás bástya emléktábláját tervezte. 1924.

Bajó Gyula:Budapest ujabbkori épületszobrászata. Bp.1943. Pázm.P.Tud.Egy. dolgozatai. 64.l.

MDK

WALDER GYULA

az egri liceum metszetének reprodukciója.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 52.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

WALDER GYULA

Restaurálási munkáiról Egerben.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 66.

Képzőművészeti Alap kiadványa.

MDK

WALDER GYULA

alapajz-repdodukció az egri liceumról.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 51.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M.D.K.

W

Walder Gyula

Építőművész tervezte a miskolci postapalota homlokzatát burkoló csempéit.

Városok Lapja 1937. XXXII.évf. 15.szám.

Kanyó L: A városi mérnökök alföldi tanulmányutja

MK

Walder Gyula

építész

Munkáinak kerámiai kivitelezésével /áll. kikiséríletezésével/ kapcsolatban dolgozott a Zsolnay-gyárban.

40.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

M. P. K.

WÄLDER Gyula énítész

A szegedi régi Templom-tér kialakitására 1927-ben kiírt pályázaton második díjat nyerte

(Ma: Belsiamnész, azelőtt Dóm-tér)

Nagy-Papp-Böntsök: Szeged Bp. 1960. 197.

MDK

Wälder Gyula, épitész

A kiállitás jury-jének rendes tagja.

OMKT.-Mücsarnok. IV.Nemzeti Képzömüv. Kiáll.
BP.1937. ápr.29.-jun.20. 3 l. Kat.

MDK

Wänder Gyula műépítész

tervezte a VIII. kerület Alföldi utca 18. sz. alatti háromemeletes bérházat. A ház 1910. augusztus 1-jével készült el.

Dr. Sidó Zoltán: Budapest fővárosi lakásügyi intézményei. Városi Szemle, Bp. 1912. V. évf. 725. l.

Walder Gyula

építész MDK

Balassagyarmat Paloc muzeum épületének /1913/ tervezője.

136.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

M. D. K.

WÄLDER Gyula építész

1921–1922., Gyöngyös, Szt. Bertalan-Templom helyreállítása Nagy Virgilel

Gyöngyös városképi és műemléki vizsgálata Bp. 1951. MUMOK. 15. l.

Wälder Gyula

MDK

Az óbudai /Árpád-/híd terveire 1929 dec. ben kiirt pályázaton az I. és II. összevont egyforma dijat nyerte

Dr. Mihailich Győző és Kotsis István dr. terve , valamint Dr. Kossalka János és Wälder Gyula terve.

70.o.

Dr. Mihailich Győző: ~~A XIX. és XX. századbeli~~
A XIX. és XX. századbeli
magyar hidépités története. Bp. 1960.

Wälder Gyula

MK

A Boráros téri /Petőfi-/ híd épitésére kiirt pályázatra /1929-30/ benyujtott 17 pályatervből.
I. dijat Kossalka és Wälder
II. dijat Mihailich és Ketsis
III. dijat Kiss Jenő, Sávoly Pál és Rottmann Elemér terve nyerte.

70.e.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

M.D.K.

Wälder Gyula építén

1937 ben renoválta és bővítette a tatai piarista rendházat.

Genth. Müeml. 1959 I. 380

M. D. K.

Wälder Gyula épitén

1931 ben megmagyarbitatta a nombathelyi domonkos templomot.

Genth. Müeml. 1959 I. 372.

MDK

Wälder Gyula müépitész

Képzőművészet, 1928, 8-9.sz. Egyesületi hirek.

MDK

Wälder Gyula épitész

Nagy. épitő stilustörekvések kiáll. Nemz.Szal.
1930. szept.

MDK

Wälder Gyula, építész

Károlyi Antal munkásságát
Wälder Gyula és Gyöngyi Dénes
méltatta.

G.T.: Meghalt Károlyi Antal építész &.

Népszabadság, Bp. 1970. jan. 11

Wälder Gula, építés tanár M.D.K.

a debreceni Szt. Anna templomot 1927-ben restaurálta és sajnos az credetitől eltérően megváltoztatta. Az homlokzatot teljes szélességében kiképezte s ezzel némileg más karaktert adott a homlokzatnak.

Művészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Joannes Battista Carkone.

220. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Wälder Gyula

A Madách Imre nevére átkeresztelt Erzsébet sugárút egyhori Károly király úti forkolatának kialakítására a megbízást ő kapta /1935/. A terapályázatot Árkay Aladár nyerte meg.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969, 385.l.

WÄLDER GYULA /

a szombathelyi Wesselényi utcában található Dömötör-villa tervezője

Brenner János:Szombathely városépitéstörténete a XX. század második felétől az első világháboruig. Bp., 1959. /az Épités- és közlekedéstud. közleményekből./

184

M.D.K.

Wälder Gyula, budapesti építész

terveit: az egri liceum „felmérési rajzait 1925-ből, az egri kalvária (vár-beli) tervét 1929-ből és a nyíregyháza ferences templom tervét, az egri érseki levéltár őrzi.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

417 old.

Wälder Gyula

tervezte Kisfaludi Stróbl Zsigmond „Kardját néző" hupár c. pobor talapzatát.

Gádor E.: Budapest pobrai, Budapest, 1955. 37 l.

WÄLDER Gyula budapesti épitész. Az egri érseki tervtár őrzi a nyiregyházai ferences templom tervét 1939-ből, az egri liceum felmérési rajzait 1925-ből és az egri várbeli kálvária tervét 1929-ből. /Tervj.172,190,184./

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

MDK

Wälder Gyula, építész

Kombathely szülötte. Tervei szerint építették újjá a Szent Márton templomot (1931.)

Kéj Rezső: Kombathely az irodalomban 222-226

KÖNYVTÁROS, Bp. 1966. április

XVI/4.

MDK

Wälder Gyula, építész

A Villányi út s' környékének kialakítója.

Károlyi Antal: Ne vontsuk el a Villányi úti városképet

Népszabadság, Bp. 1969. júl. 12.

Nőlder Gyula építész

Családi házat tervezett a Pasarét Napraforgó utcai lakótelepen (1931)

Kovács Judit: Családi ház mintatelep – Anno 1931

Magyar Nemzet 1970 VIII. 7 5 old.

MDK

Wälder Gyula épitész

A mü- és középitési szakoszt. ülése...
Epitő Ipar, 1909. nov. 21. 47.sz. 438 l.

nnyal, barokk hajóval és a nyolcszög
el. Bent síkmennyezetes. Szentélye a
7o körül leégett, tornya 19oo-ból.

Wälder Gyula építész

M.D.K.

barokk stílusban építkezett.

(Eger Tanácsics nálló

Bp. ciszterci templom és rendház)

Kampis, A. Magy. műv. Bp. 1960 551

Wälder Gyula MDK

építész

Ciszterci templom és rendház /Villányi ut/

303.o.

Borsos- Sódor-Zádor:Budapest. Bp. 1959.

Wälder Gyula

MDK

építész

Madách téri bérház homlokzatát tervezte. Repr. 315.kép

Guttman sarokház /RÁkóczi ut /

305.o.

Borsos-Sódor- Záder: Budapest. Bp. 1959.

Wälder Gyula

A Károlyi palota 1832-es Riegl- féle átépitését Hofrichter József kivitelezte, de 1834-38 között már a bécsi Koch Henrik fejezte be. /Koch letelepedett és a Károlyi család épitésze lett./

A Henszlmann utcai homlokzatát 1934-ben Wälder Gyula tervezte.

233.o.

Borsos - Sándor - Zádor : Budapest . Kp. 1980.

M.D.K.

WÄLDER Gyula építész

1924. Gyöngyös, Tanácskár és tűzaltó épület

Gyöngyös városkéri és műemléki vizsgálata ... Bp. 1957. MUMOK. 1. l.

/~~Wäldér~~/ Wälder

M DK

épitész,tanár

Az Országos Műemléki Tervtár
értékes anyagainak szerzői közt
emliti

Gerő: ÉpMüe 119.o.

Wälder Gyula MDK

épitész professzor

az egri müemléki restaurálások irányitója.

466.old.

//466/61

Hevesi Sándor: Eger müemlékvédelme.
ÉKK 1959. 3-4. sz. 466-7.o.

Wälder Gyula

építész MDK

a debreceni Szt Anna templomot
az egri Minorita-templomot
az egri Liceumot
és sok müemléket

restaurált.

M/

Gerő: ÉpMüe 62.o.

Wavé

M.D.K.

Wälder Gyula építész

tervei alapján készült szecessziós stílusban a mai tanácsház Balassagyarmaton.

Balassagyarmat városképi és műemléki vizsgálata. Bp. 1953. 13.

M.D.K.

Wälder Gyula
műépítész

Sándy Gyulával irányították a templom helyreállítását.

Bachó Lajos: A győrmegyei templomok története. 491.
A Szent Bertalan templom

MOL

Wälder Gyula müépitész

Az Iparmüv. Társ. karácsonyi kiáll. Nemzeti Ujság.
1934. dec. 5. 11 l.

M. D. K.

WÄLDER Gyula építész

Debrecen, Szent Anna templom külső és belső restaurálása 1927.

Bsloph István: Debrecen. 80. l.

MDK

Wälder Gyula II.dij

Állami számvevőszék pályaterve.

Vállalkozók Közlönye. 1909. nov. 24. 1 l.

M.D.K.

Wälder Gyula
építész

Iskolaépülete.

Bálint Sándor: Szeged városa, Bp. 1959. 140l.

Wálder /Gyula/ építész

munkái keramikai kivitelezése miatt a Zsolnay-gyárban időzött.

177.o.

HÉJJNÉ DÉTÁRI ANGÉLA: Találós egy magánygyűjteményben.
MMv. Ért. 1956. V.évf. 2-3. sz. 176-180.o.

R. D. K.

WÄLDER Gyula építész

1937-ben renoválta és az utcapeloti homlokzatót kiénitette a tatai piarista renaháznak

Gerő: Tata ... Bp. 1954. 41. l.

MDK

Wälder Gyula

Ligeti Pál cikke. A Mügyüjtő, 193o.
8-9.sz. 252 l.

MDK

Wälder Gyula

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése.

Vállalkozók Közl. 1908. jun. 3. 4 l.

MDK

Ábrahám Kató festő

B.A: XII. Tavaszi Szalon... Magyarság, 1937, máj. 16. 24 l.

Wälder Gyula

MDK

1926-ban építette a Margit-szigeti szanatórium épületét

Dezsény - Szivós: Margitsz.

238

M D K

Wálder Gyula 800 kornás első dij , 500 koronás
második dij

Gyöngyös ujjáépitése. ÉI.-ÉM. /23.sz./ 1918.jun.21.
181. l.

WÄLDER GYULA, müépitész

A szombathel-i Múzeumnak Közmüvelődési Házzá való kibővitésének terveit Wälder Gyula készitette 1909-ben és ezen újabb tervek alapján László Sandor épitészre bizzák a munka végrehajasát. 306.old.

S.PAVEL JUDIT: A Szombathelyi Savaria Múzeum története. Szombathely első archeologiai gyüjteménye. 293.old

SAVARIA. A Vas Megyei Múzeumok értesitője. 1963.
I.Kötet. Szombathely, 1963

Wälder Gyula
építész

1884-1944.

Művei: - a szombathelyi főtér, Eger barokk
épületei.

A magyarországi műv. tört. I. 447.
Corvina 1970.

Wölder Gyula

az egri extrinitárius templom alaprajza, keresztmetszete és hosszmetszete: 3 fehete-fehér reprodukció.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza:
Magyar Műemlékvédelem II (1959-60)
Budapest, 1964.

222-24 l.

WALDER GYULA, épitész

Szombathelyen 1905-1908 között épitették fel a Múzeumot Czigler Győző tervei alapján. De mivel Czigler az épitkezés megkezdése előtt elhunyt, a részletterveket Dvorak Ede és Wälder Gyula épitészek fejezték be. 328.old. 16.jegyzet. 351.old

HECKENAST JÁNOS: Szombathely városi zöldterületei zöldövezeti terve 321.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szam, 1968. Szombathely

WALDER GYULA, épitész

Szombathelyen 1905-1908 között épitették fel a Múzeumot Czigler Győző tervei alapján. A kultúrterem tervét Wälder Gyula készitette. 328.old.

HECKENAST JÁNOS: Szombathely város zöldterületei és zöldövezeti terve 321.old

VASI SZEMLE, XXII.évf, 3.szám, 1968. Szombathely

WÄLDER GYULA, épitész

Szombathelyen 1848-ban már állott a "Bagolyvár"nevü kastélyszerü épület,melyet 1910 előtt bővitettek Wälder tervei szerintés parkositott környezetével együtt elnyerte mai alakját. 329.old

HECKENAST JÁNOS: Szombathely város zöldterületei és zöldövezeti terve 321.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968. Szombathely

Wälder Gyula, építész

L: Alpár Ignác

Pásztai L: A magyar építészeti műemlékvédelem 35

Magyar

Építőművészet Bp. 1983 83/2

Wälder Gyula, építő

L. Kozma Lajos

-: A hosszúcas évek építészetének kronológiai táblázata. 6-8

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/2

Wälder Gyula, építész

L: Vákár Tibor

33-34

Vákár T.: Egy építészművész pályaképe
1930-35

Magyar
Építőművészet, Bp. 1983

83/2

Wälder Gyula, építén

Quirili-villa, Bp. 1927

—, Fotón

36-37

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983

83/2

WÄLDER GYULA, épitész

Szombathelyen 1922-ben a varos rendezési tervének palyamüveit biraltak. Felbontvan a jeligés leveleket, megallapitottak, hogy a 120.000 koronas 1.dijat Varga Laszló épitész, a fővaros varosrendezési szakértője és Wälder Gyula min.osztalytanacsos nyerte el. 434.old

HORVÁTH
HORVÁTH FERENC: Szombathely város harmadik városrendezési terve 429.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 3.szam, Szombathely

WALDER GYULA, épitész, egy.tanar

Wälder Gyula müterme nemcsak azért volt jelentős, mert a mester nagy hatással volt kora magyar épitkezésére,hanem azért is,mert müterméből kerültek ki az uj magyar épitészet igen jeles alakjai is.
176.old

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: In memoriam...Károlyi Antal
175.old

VASI SZEMLE. XXIV.évf. 1970. 2.szám, Szombathely

WÄLDER GYULA, épitész, egy, tanar

Karolyi Antal épitész tanitvanya volt Györgyi Dénes és Wälder egy. tanaroknak. E két mester a főváros kiemelkedő jelentőségü épületeinek tervezéseiben vettek részt, de alkotasaik megtalalhatók vidéki varosainkban is, Szombat helyen, Debrecenben, Keszthelyen, stb. 175. old.

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: In memoriam... Károlyi Antal 175. old

VASI SZEMLE, XXIV. évf. 1970. 2. szám, Szombathely

WALDER GYULA, épitész, egy. tanar

ő is Vas megye szülötte volt és már fiatalon jelentős épületeket tervezett az akkor fejlődő Szombathelyen. Igy pl. a MAV Üzletvezetőség egykori hazat. 176.old.

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: In memoriam...Karolyi Antal 175.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 2.szam, Szombathely

WALDER GYULA, épitész, egy, tanar

Wälder Gyula épitész, egyetemi professzor Vas megye szülötte volt és mar fiatalon jelentös épületeket terv vezett az akkor fejlödö Szombathelyen. Ezek egyike volt a Savaria Muzeum nagy elöadóterme is. 176.old.

SZENTLÁLEKY TIHAMÉR: In memoriam...Károlyi Antal 175.old

VASI SZEMLE. XXIV.évf. 1970. 2.szám, Szombathely

WALDER GYULA, épitész, egy. tanar

Wälder Gyula, müegyetemi professzor Vas megye szülötte volt és mar fiatalon jelentös épületeket tervezett az akkor fejlödö Szombathelyen. Ezek egyike volt a Vas megyei Kaszinó épülete is. 176. old

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: In memoriam... Károlyi Antal 175. old

VASI SZEMLE, XXIV. évf. 1970. 2. szám, Szombathely

WÄLDER GYULA, épitész, egy, tanar

Károlyi Antal 1928-ban épitészeti tanulmanyainak befe jezése után épitészmérnöki gyakorlatot Györgyi Dénes és Wälder Gyula professzorok mellett szerzett. Mindketten koruk legkivalóbb budapesti épitészei voltak. 175. old

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: In memoriam... Károlyi Antal 175. old

VASI SZEMLE, XXIV. évf. 1970. 2. szám, Szombathely

WALDER GYULA, épitész

Szombathelyen a város 1922-ben meghirdette a város rendezési tervének pályázatát, melynek Wälder Gyula egyetemi tanár és Warga László székesfővárosi müszaki főtanácsos által készitett elsődijas terve az idők folyamán elveszett. 331.old

HECKENAST JÁNOS: Szombathely városterületei zöldövezeti terve 321.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 3.szam, 1968. Szombathely

WALDER GYULA, épitész, egy. tanar

A tehetséges Karolyi Antalra felfigyelt/tanitvanya volt/és ebben nem kis jelentősége lehetett a közös szülőföld hatasanak. Karolyi Antal Wälder Gyulat élete végéig mesterének tartotta. 176.old.

SZENTLÉLEKY TIHAMÉR: In memoriam...Karolyi Antal 175.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 2.szam, Szombathely

WALDER GYULA, épitész

Szombathelyen a Wälder Gyula és Wargha László egyetemi tanárok pályadijnyertes trevét alapúl véve 1923-ban Niesner Aladár elkészitette a város szabályozási tervét. 47.old 17 sor

HECKENAST JÁNOS: Előtanúlmányok az új szombathelyi városháza tervezéséhez 43.old

VASI SZEMLE, XXIV,évf. 1970. 1.szám, Szombathely

Wälder Gyula
építész

(1884 - 1944)

Egri, szegedi, miskolci, komáromi
épületei, Bp.-i cisztercita-komplexum.

Radós: Magyar építészet tört. 327.
Műszaki Kiadó 1971.

Wälder Gyula
építén

1884-1944. Művei: buda viszter Templom; szállodai, postaház, sükhetnéma intézet, polgári iskola Egerben; bérházak a Madách-téren.

A magyarországi műv. tört I. 492.
Corvina 1971.

Wälder Gyula

tervezte a Cpesti volt cisztercita gimnázium kapubetétrácsát; kivitelezte Sima Sándor vasmüves, 1929-ben; reprodukció.

Sárádi Zálmán: Müvészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

164 l.

Wölder Gyula

tervezte a bp-i volt cisztercita gimnázium felülvilágító rácsát: kivitelező Sima Sándor.; reprodukció.

Sárdali Dálnok: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

17 l

Wälder Gyula

tervezte a volt Ipesti-Cisztercita templom kapujót; kivitelező Sima Sándor 1929-ben: reprodukció

Sárdi Kálmán: Műveszi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

180 l.

WALDER GYULA, épitész, egy. tanar

Szombathelyen 1924-ben kiirtak a harmadik rendezési tervpalyazatot. Elso dijat nyert Wälder és Warga László egy. tanar palyamüve. Sajnos e palyamüvek megsemmisültek, 163. old

VERESS ALBERT: Szombathely közlekedéstörténetének áttekintése és komplex közlekedés-fejlesztési terve 161. old

VASI SZEMLE, XXVI. évf. 1972. 2. szám, Szombathely

WALDER GYULA, épitész, egy. tanar

Szombathelyen 1924-ben kiirtak a harmadik rendezési tervpalyazatot. Első dijat nyert Wälder Gyula és Warga László egy. tanarok palyamunkaja-
1.abra.-az 1924-es rendezési terv forgalmi és gyüjtöut halózata.- rekete repr. 166.old

VERESS ALBERT: Szombathely közlekedéstörténetének attekintése és komplex közlekedés-fejlesztési terve 161.old

VASI SZEMLE, XXVI.évf. 1972. 2.szám, Szombathely

Wälder Gyula

1923 ban a Müegyetem ókori építéstani tanszékének vezetője lett Hauszmann Virgil utódaként. (+1944)

Szentkirályi Zoltán: Adatok a magyar építészképzés történetéhez. - Építud, 1971, /III/,4,sz,439-465.l.

459.l.

Wälder Gyula

életének és munkásságának rövid összefoglaló méltatása

Major Máté: A százéves Építész Kar tanárai és a magyar építészet. - Magy.Ép.műv. 1972.4.sz.58-61.l.

Wälder Gyula

1926-ban egy szárnyépületet épitett a margitpigeti nagyszállóhoz.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

7271

Wälder Gyula

vegzett javításokat 1925-ben az egri vár folyosó kereptboltozatán.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt. Magyarország műemléki topográfiája VIII. köteb. Budapest, 1972.

1221

Wälder Gyula

Irányítása mellett erősítették meg 1927-29 között az egri minorita templom boltozatát.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. köt.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

2421

Wälder Gyula

tervei szerint épült fel az 1920-as években az egri dr. Nagy János utcai polgári iskola épülete.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II. Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt. Budapest, 1972.

3961

Wälder Gyula

rajza az egri Szabadság tér 2 p. a. liceum-ról. Főhomlokzat. Reprodukció.

Voit Pál stb.: Hevesmegye műemlékei II.

Magyarország műemlékei topográfiája VIII.

Budapest 1972.

4611

Wölder Gyula

1925-ben szakszerűen restaurálta az egri volt liceum épületét.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972

4610

Wälder Gyula

Servezte a VII. Madách tér órkádos háztömbjét.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb. : Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13350

6621

Wälder, Gyula

1884. február 24-én született.

Népszava, 1974. febr. 24. 10 cf. 46 sz. 14 p.

Wälder Gyula

neve emlitve

Akadémia 74.

Mendöl: Mólnai

22 old.

WäLDER JÓZSEF,mérnök

8.-Sopron szab/ad/kir/ályi/város szabályozási terve. Sopron,1905.évi május hó 10-én.M.100 m-13 mm.Sopron, 1905.Ny.n.64+52 cm.Szines.Jelmagyarázat szinek szerint Utcanév nélkül. TM.316.-Fekete repr. 167.old.

ALKONYI ISTVÁN: Sopron város térképei az Országos Széchenyi Könyvtár Térképtárában 165.old.

SOPRONI SZEMLE,Helytört.Folyóirat.XXV.évf. 1971. Sopron,1971

WALDER JÓZSEF, mérnök

8.-Sopron szabad/ad/kir/ályi/város szabályozási terve. Sopron, 1905. évi május hó 10-én. M.100 m-13 mm. Sopron 1905, Ny. n. 64+52 cm. Szines. Jelmagyarázat szinek szerint. Utcanév nélkül. TM. 316. Kép 167.old.-167.old.

ALKONYI ISTVÁN: Sopron város térképei az Országos Széchenyi Könyvtár Térképtárában 165.old.

SOPRONI SZEMLE, Helytört. Folyóirat. XXV. évf. 1971. Sopron, 1971

Wälder Gyula-
építén

Madách téri bérház, 1938

Repr.

Magyar műv. tört. 9. 4.k.
Képzőműv. kiad. 1971.

Wälder Gyula
építész

~ műve a Madách téri sugárút
torkolatánál épült bérházpo-
pont.

Radó: Magyar építészettört 335.
Műszaki kiadó 1971

sarkára./

Király fürdő felmérése /BUVÁTI/

Wälder Gyula
építén

/1884-1944/

Művei: egyi épületek,
Madách téri bérházsoport,
budai ciszterci ta templ., gimnázium és vendház,
~~[illegible]~~

Magyar műv. tört. 9. 10.
Képőműv. Kiad. 1971.

Walder Gyula

MAGYAR HÍRKÖZLŐ SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

NEUE ZEITUNG

Budapest

In *Szombathely* wurde das Andenken des Architekten des ungarischen Neo-Barock, Gyula *Walder*, durch die Errichtung einer Gedenktafel geehrt. Leben und Werk des Meisters wurden beim feierlichen Akt vom Architekten János *Heckenast*, Ybl-Preisträger, gewürdigt.

*

Wälder Gyula

Méltatás

Galor Eszter: A Római iskola építészete.
Müvészet, 1977. december - 11 lap.

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Walder Gyula

MAGYAR HÍRLAP

1970 DEC 31

EMLÉKTÁBLÁT KAPOTT SZOMBATHELYEN Walder Gyula, a magyar neobarokk építészet nagy egyénisége. Walder érdemeit Heckenast János Ybl-díjas építész méltatta.

Wälder Gyula, építész

L:Breuer Marcel

P.Szücs J.: A "normális felnőttkor"kisértete 7.

Népszabadság, Bp.1977 jún. 3.

Az avatóbeszéd után kegyeletes szavak kíséretében koszorút helyeztek el az emléken:

Dr. Mihailich Győző, dékán: a kir. József-Műegyetem képviseletében, *Orphanides János*, elnök: a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet nevében, *Strasser Miksa* főtitkár: a Magánmérnökök Országos Szövetsége nevében.

*

Az emlékmű *Wälder Gyula* műegyetemi tanár kiváló alkotása. Az emlékkőbe beillesztett relief-képmást *Bory Jenő* építész, szobrász-tanár faragta. Mindkettőjüket az emlékmű megalkotásában végzett önzetlen munkájukért hálás köszönet illeti meg.

A kőfaragómunkát *Král Gyula* mester végezte.

Istállók építésének újabb módjairól.

Dr. KOTSIS ENDRE.

Résumé: Le bâtiment agricole hongrois ne peut suivre l'exemple que les pays étrangers d'une culture plus developée présentent, à cause du climat, des coutumes rurales et des conditions relatives aux capitaux disponibles tout particulières et est contreinte à se developer independemment. Les coutumes du batiment provincial ne suivent que de loin les progrès réalisés dans les sciences et les arts du bâtiment, ce qui s'explique dans la situation particulière des exploitations agricoles et des agriculteurs.

C'est surtout la manière dont on batit les écuries en Hongrie, qui prête un exemple combien la technique est restée en arrière, ce qui devient la source de beaucoup de defauts économiques.

L'auteur decrit les manières anciennes et plus recentes de bâtir les écuries, il en donne une critique détaillé du point de vue constructif et financiel et arrive à constater, que ce sont les bâtiments d'une construction légère, sans grenier utile, qui presentent le type d'ecurie moderne satisfaisant le mieux aux points de vue de l'économie publique et privée. A côté de ceux-la, des batiments à étage d'une construction solide, combinés avec grenier, peuvent être indiqués dans certains cas.

La présente étude insiste surtout sur la nécessité de considèrer les relations thermiques influençant la température de l'écurie et d un calcul correcte de rentabilité comparatif, ayant gare aux frais de construction, à la durabilité et aux frais de réparation.

1. Földbirtokaink épülettőkéje Csonkamagyarország átlagának katasztrális holdjára vonatkoztatva 200—300 pengőre rúg. Ha az épületvagyont a földbirtokkal együtt jövedelmező befektetésnek fogjuk is fel és tőkekamatát nem tekintjük a föld külön megterhelésének, az épülettőkével kapcsolatos rendes terhek — az országban dívó középszilárd építésmódot véve alapul — a következőképen alakulnak:

amortizáció	1·50 %
tatarozás	1·00 %
tűzkárbiztosítás	0·20 %
összesen	2·7 %

ami összegszerűleg kifejezve minden kat. hold szántóföld után évente 5·40—8·10 pengőt jelent. Annak megítéléséhez, hogy ez az összeg gazdaságaink amúgy is kedvezőtlen hozadéki mérlegében mily súlyos tehertételt képvisel, a földhaszonbérek ezidőszerint holdankinti 20—40 pengő, de eső irányzatot mutató összege nyujt támpontot.

Az építés és épületfenntartás mezőgazdaságainkban az utolsó évtizedek általános közgazdasági fejlődése folytán amúgy is súlyosbodott. Régen a gazdaságban termelt nád, kő, épületfa és selejtes tüzelőfa stb. egyéb értékesítésére alig, vagy csak nagyon kedvezőtlenül számíthatott, a saját szegődményes cselédek és igafuvarok pedig helyes munkabeosztás mellett némely évszakban ingyen segítséget jelentettek és helyhez kötöttsége miatt olcsóbb volt az idegen napszámos vagy iparos is. Ma nád alig terem, a nádazó a legdrágább iparos, a rossz hatásfokú kemencékben saját fával égetett tégla és mész a tüzelőhiány folytán drágább, mint a vásárolt, az állandó munkásokat és igás fogatokat egész éven át rendes elfoglaltságuk köti le, a munkabérek pedig a közlekedési viszonyok fejlődése következtében a városi és ipari munkásság kereseteihez igazodnak. Mindez az építkezést nagy mértékben megnehezíti és a régi építési módok megfelelő átformálását teszi szükségessé.

A megváltozott viszonyok folytán irányadókká vált újabb szempontok közül legfontosabb a tőkehiány, illetve a magas kamatláb hatása, amely a legjobb reménységek mellett is évtizedekre eltávolított a háború előtti idők viszonyaitól és a szilárdabb vagy egyszerűbb építésmódokat összehasonlító amúgy is inkább az utóbbiak felé billenő mérleget végérvényesen eldöntötte. Azelőtt vezető és főrangú uradalmaink — élükön az állam mintagazdaságaival — előkelőségükkel járó kötelességüknek tartották, hogy az építkezési kérdéseket a bőkezű tulajdonos és ne a jó kereskedő számító szemével nézzék és kalkulálás nélkül építették fel pazar technikai kivitelben vasbetonistállóikat, amelyek, még ha minden egyéb tekintetben jók is voltak, de a legfőbb célt: a példaadást nem tudták teljesíteni, mert nem illettek be az átlag-gazdaság viszonyai közé. Ma az ily értelemben vett előkelőség megszűnt és a rossz viszonyok egyik jó eredményének mondhatjuk azt,

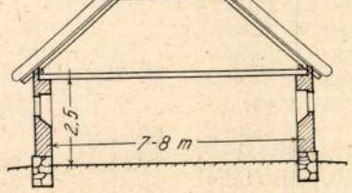

1. ábra.
Egyszerű, padlásnélküli istálló a XIX. századból. (Metszet.)

hogy a gazdaságok építkezési politikája egyöntetűbb lett. A földreform a földvagyon állandó tudatán ütött sebet, amelyekhez az egyes gazdasági ágak konjunktúráinak átélt nagy változásai járultak és együttesen a különleges épületekkel szemben az általános értékű, más célra átalakítható és kevesebb veszteséggel elbontható épületalakokra terelték a figyelmet, valamint átéreztették azt, hogy a gazdáknak sem szabad az épületek végső természetes tartósságáig való kihasználására alapítani kalkulációjukat. A kivitel takarékossága ma fontosabb, mint valaha, ennek az elvnek általánosságban oly szerkezetek alkalmazásával teszünk eleget, amelyek a vidéki kisiparos hatáskörébe tartoznak, és lehetően mellőzzük azokat, amelyek vállalkozókul távoli városi építőmestereket, munkáskéz gyanánt pedig városi szakmunkást igényelnek, mert elsőnek a székhelyétől távoleső vállalkozása után nagyobb általános kiadása (regie), a lakhelyüktől távol dolgozó munkásoknak pótbére, a szerszámok és zsaluzóanyag kétszeri fuvarja, adóterhek (forgalmi adó), az építési költségeket az ellenérték arányán felül növelik. — Végül — amit első helyen említettünk volna, ha nem volna az építészkar érdekével kapcsolatos — ma már nem teheti ki magát az építtető annak a tömérdek szembeötlő szakszerűtlenségnek, hol túlzott méretbeli bőségnek, hol túlhajtott fukarságnak, amelyek multbeli, sőt mai gazdasági építészetünknek oly szomorú jellemzői és onnét erednek, hogy a tervezést falusi ács- és kőmívespallérok végezik. A helyes tervezés kérdése a legelső, annak a megoldása pedig elsősorban helyes megszervezést igényel és a gazda-érdekképviseletekre hárít nehezen megoldható oly feladatot, amelynek viszonyainkhoz mért formáját csak a gyakorlat fogja kifejleszteni. Ezidőszerint még a kezdet kezdetén állunk, mert Magyarországon külföldi intézményekhez hasonló hivatalos vagy félhivatalos építési tervező és tanácsadó szerv nem működik, de hogy a ki nem elégített szükség a gazdakörökben érvényesülést keres, annak biztató jele, hogy az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és a vidéki mezőgazdasági kamarák kebelében építési bizottságok vannak megalakulóban.

47—48. szám. LXIII. kötet. Budapest, 1929 november 24.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.
OFFIZIELLES ORGAN DES UNGARISCHEN INGENIEUR- UND ARCHITEKTEN-VEREINES OFFICIELLES ORGAN DER BUDAPESTER INGENIEUR-KAMMER — BUDAPEST IV, REÁLTANODA-U. 13—15.
ALAPÍTÁSI ÉV: 1867 TELEFON: AUTOMATA 853—30 GRÜNDUNGSJAHR: 1867.
Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság", „Tüzeléstechnika" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: **Kherndl Antal síremlékének avatása.** 293. l. — **Istállók építésének újabb módjairól.** *Dr. Kotsis Endre.* 294. l.
EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Kölber Ernő († 1890—1929.) 302 l. — Kiegészítések a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1929. évi nagypályázatának programmjához. 302. l. — A mű- és középítési szakosztályok üléseinek jegyzőkönyvei 1929 október 14-én és 21-én tartott üléseiről. 303. l.
MAGYAR TECHNIKAI MÚZEUM. Technika- és építészettörténeti gyüjteménytárunk gyarapodása 1929. évben. Gyüjti: 1921 óta: *Dr. Lósy-Schmidt Ede*, a gyüjteménytár őre. 303. l.
A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA KÖZLEMÉNYEI: A Kamara választmányának 128. és 129. üléséből. 304. l. — A Kamara új tagjai. 304. l. — Hirdetés a mérnökök nyilvántartásába való felvételről. 304. l. — Hirdetés tagfelvételről. 304. l. — Hirdetés. 304. l. — Elhalálozott tagok. 304. l. — A Kamarából kilépő tagok. 304. l. — Gondnokok kirendelése. 304. l.

KHERNDL ANTAL SÍREMLÉKÉNEK AVATÁSA.

A hazai tudományos technika úttörő jelesei közül kimagasló, felejthetetlen emlékű *Kherndl Antal* műegyetemi tanár síremlékének felavatása f. hó 3-án volt a budai Farkasréti temetőben, a család tagjainak, a hálás tanítványok és kartársak nagy számának jelenlétében.

Az avató-beszédet *Czakó Adolf* műegyetemi tanár tartotta. Kegyeletes megemlékezése ekképen hangzik:

„Tíz esztendeje már, hogy Kherndl Antalt sírba tettük. Tíz nehéz esztendő akadályaitól késleltetve, végre teljesíthettük kegyeletes kötelességünket: *maradandó emlék* áll sírhantja fölött, hogy hirdesse a magyar mérnökség örök hálaját, valamint azokat a nagy igazságokat, amelyek Kherndl életéből tanulságul az utókornak szólnak.

A sírkő felirata is ezekre mutat e szókkal:

Élete munkája, nemes lelkülete: örök példaadás!

Nincsen magyar mérnök, aki ne tudná, hogy a rövid epitáfium közelebbről mit jelent.

Tudjuk, hogy Kherndlnek mint mérnök-tanárnak főkép abban állott a rendkívüli hatása, hogy a műegyetemi bevezető oktatás keretein túlmenő, a mérnöki szerkezetek elméletét továbbfejlesztő tanulmányainak nagy sorával: *a saját kutató munkásságával* tett bizonyságot a tudományos módszernek a mérnöki téren való hasznáról és jelentőségéről.

Az ő példáján alakult ki a tanítását hirdető és továbbfejlesztő ifjabb nemzedékből a szerkesztőmérnökeink *Kherndl-iskolája*, így kapta meg a mult század 70-es éveitől kezdve a nagy lendülettel fejlődő iparunk és mérnöki gyakorlatunk a nagyszabású mérnöki-szerkezeti feladataihoz a szükséges *tudományosan képzett magyar mérnököket*, — s így értük el csakhamar, hogy e téren nem szorultunk többé idegen segítségre.

1. ábra. Kherndl Antal síremléke.

Ime, így függ össze a mérnök tudományos kutató munkája és a tudományos mérnökképzés az ország általános kulturai emelkedésével.

A sírkő-felirat második része Kherndlnek a szaktudománytól elválasztott *egyéniségére* utal, s jelenti az ő kimüvelt gazdag lelkivilágát, emelkedett erkölcsi mértékét, a jelszavaktól el nem homályosítható éleslátását a köz- és magánélet-, a külföldi és itthoni viszonyok szemléletében; s jelenti még a nemes magyar tradiciók megbecsülését, s azt a mindenkor és mindenki iránt való szíves figyelmességét, amely a vele való érintkezést oly kedvessé és tiszteletet parancsolóvá tette.

Mindezek a lelki szépségek és értékek — sajnos — az élettel együtt meg is szűnnek, nem úgy mint a tudományos értékek, amelyek az alkotójuk elmúlásán túl is tovább élnek.

Ezért figyelmeztesse e síremlék az ide zarándokló ifjú mérnök-generációkat még arra is, hogy nem elég ha magukban egyedül a szakembert fejlesztik, hanem szakadatlanul törekedniök kell lelkivilágúknak minden emberi, szellemi és érzületi vonatkozásban harmónikus kimüvelésére is. *Amit a magyar történet mostani sorsfordulatában a haza tőlük elvár, az több mint amit csupán mint szakemberek adhatnak.*

Minékünk, kik közelebbről ösmerhettük meg Kherndl nemes lelkületét, az ő elmét és szívet felemelő *egyénisége:* életünknek nevezetes élménye volt, amelynek szépségeit szeretettel őrizzük emlékkincseink között.

Isten áldása legyen e síremléken!

Áldás Kherndl Antal emlékezetén mindörökké!

1.

WÄLDER GYULA RECTOR MAGNIFICUS MEGNYITÓ BESZÉDE.

Méltóságos Dékán Úr!
Tekintetes Tanári Kar!
Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Miután a m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem folyó évi október hó 9-én tartott tanévmegnyitó közgyűlésén mind magam, mind a műegyetem fakultásainak dékánjai e tanévre szóló megbizatásuk jelvényeit és tisztségüket átvették, nagy örömömre szolgál, hogy a volt m. kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola ősi tradícióinak megfelelően a főiskola jogutódjaként működő bánya-, kohó- és erdőmérnöki karnak tanévmegnyitó szép ünnepélyét megnyithatom.

Mély tisztelettel köszöntöm a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviseletében megjelent dr. *Fülei-Szántó* Endre miniszteri tanácsos urat, a nagyméltóságú m. kir. iparügyi miniszter úr képviseletében megjelent vitéz *Petneházy* Antal államtitkár urat, a nagyméltóságú m. kir. földmívelésügyi miniszter úr képviseletében megjelent dr. *Ajtai* Sándor m. kir. főerdőtanácsos urat, Sopron szab. kir. város képviseletében megjelent dr. *Sopronyi-Thurner* Mihály polgármester urat, a pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem, s ennek Sopronban székelő Evangélikus Hittudományi Kara képviseletében megjelent dr. *Kiss* Jenő egyetemi nyilv. rendes tanár, e. i. dékán urat, a róm. kat. egyház képviseletében megjelent dr. *Bürchner* László prépost-kanonok urat, az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület képviseletében megjelent *Róth* Flóris m. kir. bányaügyi főtanácsos, elnök urat, az Országos Erdészeti Egyesület képviseletében megjelent dr. *Mihályi* Zoltán titkár urat, a Magyar Mérnök- és Építészegylet képviseletében meg-

József nádor 1937/38.

jelent *Vándor* Zsigmond nyug. miniszteri tanácsos urat, a Budapesti Mérnöki Kamara képviseletében megjelent *Henrich* Viktor m. kir. bányaügyi főtanácsos urat, a Mérnöki Tanács képviseletében megjelent *Deniflée* Sándor m. kir. főmérnök urat, a Magyar Villamosművek Országos Szövetségének képviseletében megjelent *Emmerth* Géza műszaki főtanácsos, igazgató urat, a soproni m. kir. Törvényszék képviseletében megjelent dr. *Steffler* Lajos törvényszéki elnök urat, a m. kir. Járásbíróság képviseletében megjelent dr. *Éles* Endre járásbírósági elnök urat, a m. kir. Postaigazgatóság képviseletében megjelent dr. *Hollán* Péter postafőigazgató urat, a m. kir. Rendőrség képviseletében megjelent *Zakariás* Andor rendőrfőtanácsos urat, a soproni m. kir. Erdőfelügyelőség képviseletében megjelent *Zsemlye* Imre erdőtanácsos urat, a katonai hatóságok és valamennyi állami hivatal és hatóság, a helybeli középiskolák, társadalmi intézmények itt megjelent képviselőit és Sopron város társadalmának mindama tagjait, akik megjelenésükkel jelét adták Karunk iránti érdeklődésüknek. Üdvözlöm a Kar tanári testületét, adjunktusait, tanársegédeit és személyzetét, üdvözlöm Karunk ifjúságát.

Van szerencsém bejelenteni, hogy a Kart üdvözölték és távolmaradásukat kimentették dr. *Hőgyészi* Pál Sopron szab. kir. város és Sopron vármegye főispánja, dr. *Bacsó* Jenő a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Rector Magnificusa, a Magyaróvári és Debreceni m. kir. Gazdasági Akadémia igazgatói, *Vida* Jenő, a Magyar Általános Kőszénbánya R.-T. elnök-vezérigazgatója, *Quirin* Leó, a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű R.-T. központi műszaki igazgatója, *Pattantyus-Ábrahám* Imre c. egyetemi nyilv. rendes tanár, a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű R.-T. műszaki tanácsosa, dr. *Schmidt* Sándor bányaügyi főtanácsos, bányaigazgató.

Tisztelt ünneplő ülés!

Rektori tisztem egyik legkedvesebb funkciója, mely nekem örömet szerzett, az, hogy e nagymultú fakultás évadnyitó ünnepélyén elnökölhetek itt Sopronban, mely város rokoni kapcsolatok és ifjúságomban itt töltött idők révén közel áll szívemhez.

De szeretem ezt a várost úgy is, mint minden szépért lelkesedő művészember, a maga barokk házaival, hangulatos utcaképeivel, történelmi levegőjével. De érzem — kisebb részben né-

met nyelvűsége mellett is — ennek a városnak magyar szellemét, lakóinak nemzethűségét, ragaszkodását mindenhez, ami magyar és így ragaszkodását a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karunkhoz, amiért őszinte hálával adózunk Sopron város közönségének és vezetőségének.

Amilyen szomorú volt az, hogy az ősi fészekből, Selmecről menekülni kellett, olyan vigasztaló és megnyugtató az, hogy itt, a nyugati végeken volt egy város, amely tárt karokkal fogadta, keblére zárta a volt Főiskolát, a Műegyetem detasált fakultását.

És itt a határon a fakultás tanári karának, de nem kisebb mértékben a hallgatóságnak is fontos társadalmi szerepe és nemzetvédelmi hivatása van. Én úgy látom, hogy a kar összes tényezői hivatásuk magaslatán állanak és annak minden tekintetben megfelelnek. Őszinte szeretettel, de egyúttal tisztelettel is hajtom meg fejemet a soproni műegyetemi ifjúság előtt, amely, amikor úgy érezte, hogy a hazának szüksége van rá, majd mind egy szálig jelentkezett és több, mint fele be is vonult a katonai alakulatokhoz.

Fiatal Barátaim!

A Ti atyailag gondolkodó és érző Dékánotok aggodalmaskodott és én is vele együtt remegtem értetek. Könnyezett az egyik szemünk, de a büszkeségtől ragyogott a másik. A bányász- és erdészifjúság megtette kötelességét, és a Műegyetem, honorálva ezt, igyekezni fog gondoskodni arról, hogy hazafiúi lelkesedésük miatt tanulmányaikban hátrány ne érje őket.

Kedves Fiatal Barátaim!

Amikor az egész ország örül, hogy területben és népességben megszaporodott, amikor úgy érezzük, hogy az elindulás megtörtént a magyar életnek egy szebb, jobb jövője felé, akkor az öröm mellett komolyan magunkba kell szállnunk és éreznünk kell, hogy Istennek evvel az ajándékával kapcsolatban a mi és a Ti kötelességeitek is megszaporodtak. Ha eddig szorgalmasan tanultatok, akkor ezentúl még szorgalmasabban, még nagyobb akarással kell művelnetek magatokat és tudománytokat, hogy ami természeti és ipari kincseket kaptunk, azt Ti gyarapítsátok. És mindig legyen előttetek az a gondolat, hogy tudástokkal nem egyedül magatokat, hanem elsősorban a nemzetet szolgáljátok.

Ideálom a gazdasági erőiben megnövekedett nemzet, amely erőknek folyománya a hatalom és ezek együtt mint súlypont felé húzzák a környező, más idegen uralom alatt sínylődő magyarságot.

Kedves Fiatal Barátaim! Akik megtettétek honvédelmi kötelességeiteket, legyetek harcos katonái a nemzet gazdasági fellendülésének is és akkor a jó Isten megint megsegít minket a megkezdett úton, mely Nagy-Magyarország visszaállításához vezet.

Felkérem dr. Vendl Miklós dékán úr Őméltóságát székfoglaló beszédének megtartására.

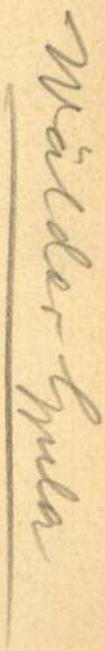

Wälder Gyula

vród

z

Halász közép 1941

72. l.

73. l. alapvyzzal-

74. l. képpel-

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
2746-1909
Rajnhoz

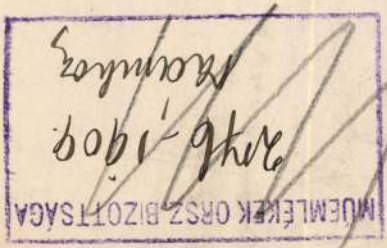

Deigbenes

160, avar egyn

első nagyobben tett kivonta

Dm. Birottságadól elő

Bp. 909

M.D.K.

Wälder Gyula, építész-tanár

tervei szerint 1923-ban restaurálták utoljára a szombathelyi püspöki palotát.

Gerő László: Akik faluból müemlék-várossá emelték Szombathelyt

Élet és Tudomány, 1956, jun. 2.

Wälder Gyula

Irod
2

Halászkörép 1940

120, 121. l.
(A Madách Imre-
úti intézményépület.)

tal megszavazott 20.0
a Bizottság rendelke
ez összesen 40.000 K
ségről a Bizottság
el, bár az elszámo
több ízben, így a
is, megsürgette.
Ez okból
elött felhivom a t. Ars

A

Müemlékek

Wälder Gyula, építész (1884-1944).
Madách Kamaraszínház, rekonstrukciója, Bp. VII. Madách Imre tér 6.
Építész: Mészáros Klára (Vörös).

A színház eredetileg 1940-ben épült a Wälder Gyula tervezte Madách tér 6. sz. ház udvarán.

Magyar Építőművészet, 1986. 1. 23-old.

Wälder Gyula

tervei szerint 1937–
1940-ben restaurálttatta
a fővárosi Veronika
(rozsadombi szent sír)
kápolnát.

Halászkörös 1940

22 – 24. 1.

Képekkel.

RY ALADÁR

Vágsellye, 1913. jan. 18.

Műemlékek országos bizottsága
t. Titkárságának
Budapest.

Mintán fenti cím által kürt
kári állás már régebben betöltetett,
szem pályázati kérvényemet mellék-
leivel együtt, mielőbb címemre
visszaszármaztatni.

Teljes tisztelettel
Dr. Egry Aladár
jog és államtudor
Vágsellye, Nyitra m.

Wälder Gyula

vrád
z
Erdély magyar egyetemé
Kolozsvár 1941.
345. l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Wälder Gyula

zröd

→

Csikvári Szeged

97. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Wälder Gyula

lásg
2

Csíkvári heged

102-l

Wälder Gyula

l.

MMÉEÉvk

1940. 24. l.

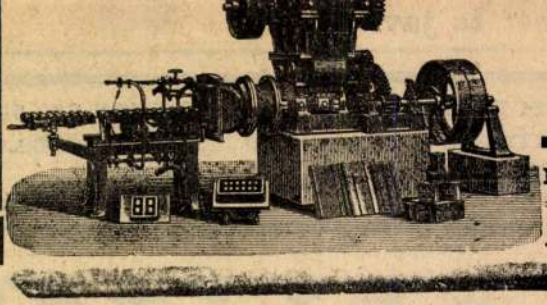

Ajá

Kül

HORVÁT B

TELEFON 11—66. TELEFON 11—66.

Kartellen kivüli vasszerkezetek

kivitelét elvállalja

VIRÁG és FARAGÓ

Wälder Lyula

MMÉEEÉvk

1937. 126-1

állítása 1411 k 36 f;

5. a szocsán—resicai th. közut 11/12 km. szakaszán levő 17. sz., a resica—stajerlaki ut 2—4 km. szakaszán levő 6. és 9. sz. műtár-

SZARKA JÁN
MŰBUTOR-ASZTALOS

megszerezhető.

Nagybocskó. [Máramaros m.] (Bádogtetőfedés.) Nagybocskó község elöljárósága a községházának és mellékhelyiségeinek, melyeknek területe 32 m², 18 as horganyzott bádoggal való befedése az ahhoz szükséges anyag és munkának biztositása céljából augusztus 28 án d. e. 10 órakor árlejtést tart. Kikiáltási ár 3272 k 57 f, melynek 10%-a bánatpénzként a községi pénztárba befizetendő. Árlejtési feltétek a nagybocskói körjegyzői irodában megtekinthetők. Ajánlatok az elöljárósághoz nyujtandók be.

Aknasugatag. (Templomfedés.) Az aknasugatagi kir. sóbányahivatal a helybeli r. k. templomnak horganyozott vaslemezzel való befedésére árlejtést hirdet. A fedél terület 644 m² és a fedés 1000 mm. hosszu, 650 mm. széles 0·8 mm vastag első minőségü lemezből készitendő, ajánlat tehető azonban 1000 mm. h., 650 mm. sz. 0·53 mm. vastag táblák alkalmazása mellett is. E célból az aknasugatagi m. kir. sóbányahivatal helyiségében augusztus 31-én d. e. 10 órakor versenytárgyalás fog tartatni. Vállalkozni szándékozók az 1 k bélyeggel és 150 k bánatpénzzel felszerelt ajánlatukat nevezett sóbányahivatalnál nyujtsák be, a hol részletes feltételek is megtekinthetők.

Debrecen. (Utkaparóházak épitése.) A debrecen—egri th. ut 16 km-nél 1 drb. egyes, a debrecen—budapesti th. ut 30 km-nél egy drb. kettős és a hajduhadház—tiszapolgári th. közut 7·0 km-nél 1 drb. egyes és a 30—31 km-ben 1 drb. kettős utkaparóház ujból épitése 32.895 k 62 fillérrel engedélyeztetvén, e munka biztositása végett szeptember 6-án d. e. 10 órakor Hajduvármegye alispánjának hivatalos helyiségében versenytárgyalás tartatik. Az 1700 k bánatpénznek az állampénztárba vagy egyik kir. adóhivatalba befizetését igazoló

és vasszerkezetek-gyára
Gizella ut 90
Telefon
110—39.

Wälder Gyula

vöd

Mitrovics Gyula

A mindkotás szemlélete. Bp. 1940.
23. t.

Budapest 1920 aug. 30

teléül:

t.

Wälder Gyula

l.

Szendy K. Bpest
szkesf. közig. erk.
1942. Bp. 1943.
370. l.

MÉDLINEK OSZTÁLYZOTTSÁGA
349/1941. nám.
ib: v/q.

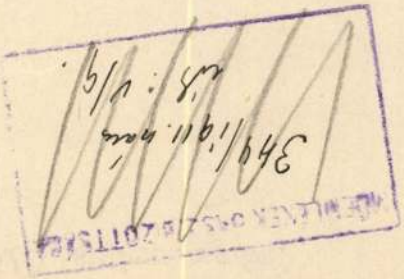

8515. számv. szám.

Méltóságos

br. Forster Gyu

a müemlékek orzs. l

Folyó évi márciu

Wälder Gyula

l.

Rajzoktatás

1940. I. 18. l–

(2.7.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
287/1921 sz.

A MAGYAR NEMZETI MÚ

50 szám.

Méltóságos

Hozzám 157/1920 szám
szerencsém van értesiteni, hog
lékek Országos Bizottsága Köny
hetné u.m.

Magyarországi városo

Magyar Czimeres Emle
előbbeni számos adatot tartalm
pedia a régi czimeres emléke

WALDER G.

Dr. BIBÓ ISTVÁN

AZ EGYKORI KÁROLYI-PALOTA (BP. V. KÁROLYI MIHÁLY U. 16.) ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE

Ép.Eptud 1984

1. BEVEZETÉS

Az egykori Károlyi-palota — ma Petőfi Irodalmi Múzeum — régi épületének művészi értéke különösen mai, megváltozott környezetében tűnik szembe: a kissé talán egyhangú, de nemes architektúrájú és jó arányú épület a szomszédságában levő századvégi és modern bérházak és egyéb épületek között jóleső, szemet pihentető benyomást tesz. Városképi jelentősége elsősorban központi elhelyezkedéséből adódik: nyugodt hatású architektúrája több utca, illetve tér felől is meghatározza vagy befolyásolja az utcaképet. Közel 300 év városfejlődésének tanúja és ittmaradt emléke; másfél évszázad óta lényegében változatlanul, akkor kialakított klasszicista formáját őrizve áll fenn. Kastélyszerű megjelenésével a XVIII. század óta egyedül áll Pesten, pontosabban Pest belvárosában, a hozzá tartozó kert, illetve közpark pedig — műemléki és környezetvédelmi szempontból egyaránt — nagyobb jelentőségű az egyre romló levegőjű Budapest számára, mint az elmúlt két évszázadban bármikor. Maga a palota nemegyszer volt országos jelentőségű történeti és művelődéstörténeti események színtere, s így a XIX. század végétől kezdve nem is kerülte el a történészek érdeklődését. 1897-ben Éble Gábor, 1933-ban Révhelyi Elemér publikált monografikus igényű tanulmányt az épületről: az előbbi inkább történeti-művelődéstörténeti szempontból, az utóbbi elsősorban építéstörténeti érdeklődéssel tárgyalta a palotát.[1] Révhelyi alapos monográfiája a legrészletesebben az épület XVIII. századi történetével foglalkozott, ezért kutatásunkat először főleg a palota XIX—XX. századi sorsára terjesztettük ki, hogy ezzel a Révhelyi által vázlatosabban megrajzolt későbbi időszak képét kiegé-

A jegyzetekben használt rövidítések

OL	Országos Levéltár
BFL	Budapesti Főváros Levéltára
Tervtár	Budapest Főváros Tanácsa VB. Városrendezési és Építészeti Főosztály tervtára
Römer	Römer Flóris: A régi Pest. Bp. 1873.
Éble	Éble Gábor: A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Bp. 1897.
Révhelyi	Révhelyi Elemér: Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota építésének története. Tanulmányok Budapest Múltjából, II. II. 1933. — p. 87—103.

Az itt fel nem sorolt egyéb betű- és számjelzések az idézett forrásanyag gyűjteményi jelzetét jelentik.

[1] *Éble Gábor:* A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Bp. 1897. (a továbbiakban: Éble) — *Révhelyi (Réh) Elemér:* Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota építésének története. Tanulmányok Budapest Múltjából, II—1933, 87—103. (a továbbiakban: Révhelyi).

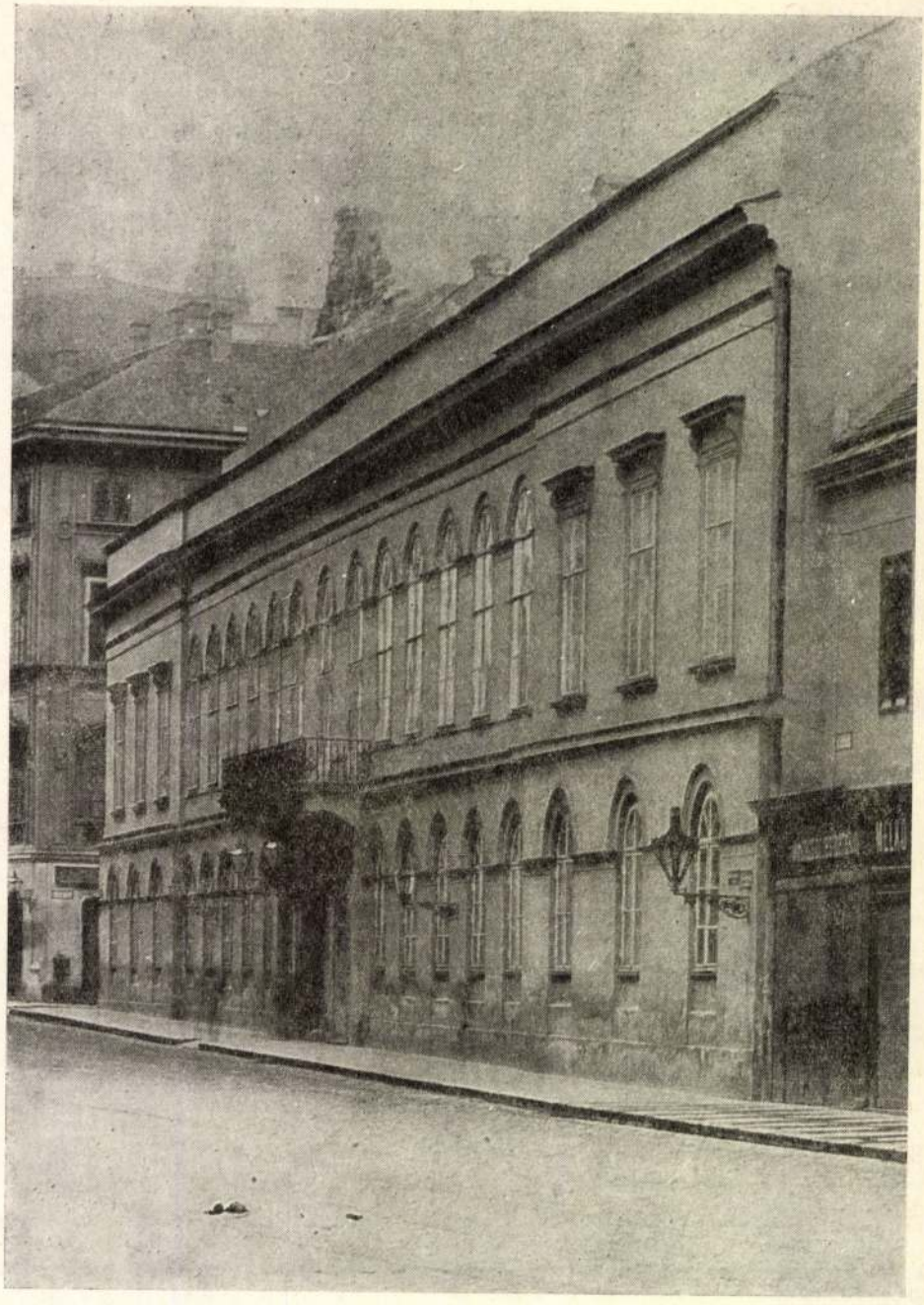

1. kép. A palota főhomlokzata a XIX. század végén

színthessük. Munkánk során azonban az építéstörténet XVIII. századi részeihez is találtunk új adatokat, s ezeket — mivel Révhelyi megállapításait néhol módosítják, kiegészítik vagy cáfolják — szintén feldolgoztuk. A palota építéstörténetét tehát az okleveles adatokkal elérhető legkorábbi időponttól kezdve napjainkig tekintjük át.

2. AZ ÉPÜLET LEÍRÁSA

Külső

Szabadonálló, U-alaprajzú, klasszicista stílusban átépített és kibővített egyemeletes barokk palota. Három utcára néző főhomlokzata a Károlyi Mihály utcára, két oldalhomlokzata a Ferenczy István, illetve a Henszlmann Imre utcára néz; két oldalszárnya tágas udvart fog közre. A mögötte elterülő park, az egykori Károlyi-kert, mely eredetileg szintén az épülethez tartozott, 1928 óta közterület.

A Károlyi Mihály utcai főhomlokzat 19 tengelyes; 3 + 5 + 3 + 5 + 3 beosztásban középrizalit és két oldalrizalit tagolja. A középrészen elhelyezkedő háromtengelyes kapuzat egy kocsibehajtó főkapuból és két oldalbejáratból áll, felette az emeleten kőkonzolos erkély helyezkedik el. Mind a földszinten, mind az emeleten vállpárkányos-ívezetes architektúra húzódik, kivéve a középrizalit földszintjén a kapunyílásokat és az oldalrizalitok emeleti ablakait: ezek egyenes záródásúak, konzolos szemöldökpárkánnyal. A földszint felett egyszerű osztópárkány, az I. emelet felett három tagú koronázópárkány húzódik sima függőlemezzel; efölött összefüggően végigfutó attika következik, a középső kilenc tengely fölött lépcsősen kiemelkedő résszel, melynek közepén 1950-ig a Károlyi-címer zárta a homlokzatot (1—6. kép).

Az északi, Ferenczy István utcai oldalhomlokzat 23 tengelyes. A saroktól számított 11 tengelyes, 3 + 5 + 3 beosztású szakaszon a főhomlokzatéval azonos elemekből képzett, azzal azonos jellegű architektúra húzódik: a földszint vállpárkányos-ívezetes kiképzésű, az emeleten egyenes szemöldökpárkányú (a rizalitokban konzolos) ablakok sorakoznak; az attikás zárópárkány a főhomlokzatéval azonos. A hátsó 12 tengelyes, alacsonyabb párkánymagasságú és egyszerűbb kiképzésű rész földszintjén szintén félköríves (de ívezetes szemöldökpárkány nélküli) ablakok, az I. emeleten egyenes szemöldökpárkányúak húzódnak, felettük egytagú zárópárkány. Balról, a hátsó zárófaltól számított 7. tengelyben két toszkán pilasztertől közrefogva egyenes zárású kocsibehajtó-kapu nyílik.

A déli, Henszlmann Imre utcai oldalhomlokzat 18 tengelyes, a saroktól számítva 1 + 6 + 1 + 9 + 1 beosztással, az egy tengelyes rizalitok emeleti részén hármas ikerablakokkal. A földszinti nyílások ívezetes-vállpárkányos kiképzésűek, az emeleten összefüggő könyöklőpárkányon egyenes szemöldökpárkányú ablakok sora húzódik. Egytagú zárópárkány s a rizalitokban attika koronázza az architektúrát, mely 1935—38-ban készült Wälder Gyula terve szerint, a másik két homlokzat elemeiből, azokhoz illeszkedő stílusban[2] (3. kép).

[2] Tervtár, az épület helyrajzi száma szerint (24166) őrzött tervcsomóban az átalakítás tervei és használati engedélye (318538/1935 — III. és 28498/1938 — IV. ker.)

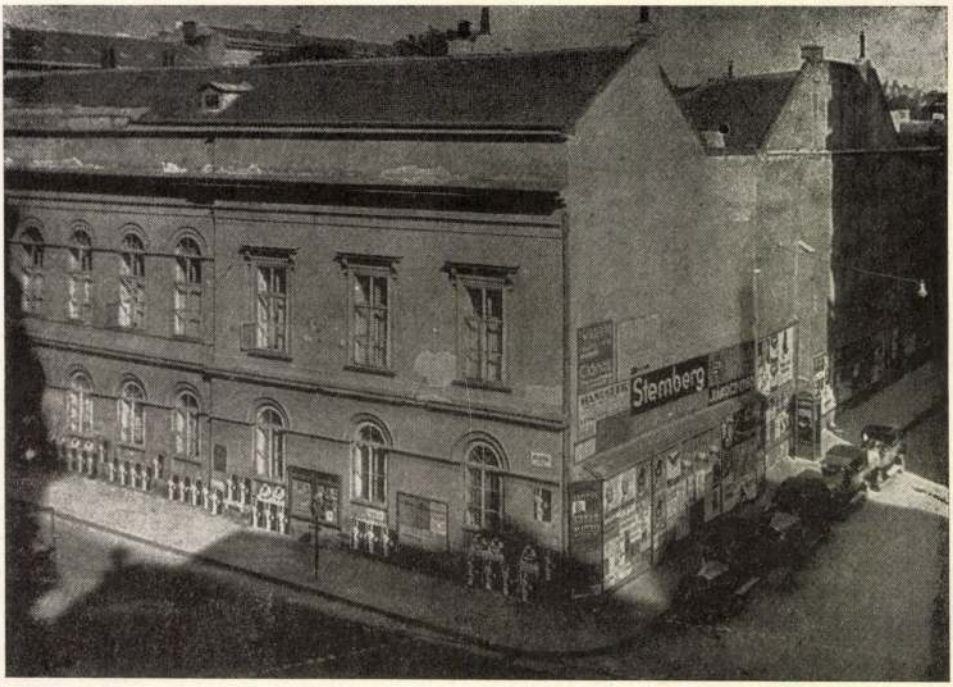

2. *kép.* A főhomlokzat részlete és a déli oldalhomlokzat 1930 körül

Az oldalszárnyak zárófalán s udvari homlokzatukon az utcai homlokzatokénál egyszerűbb, de azzal azonos elemekből képzett architektúra húzódik: a földszinten féköríves zárású, vállpárkánnyal összekapcsolt nyílások, az osztó- és könyöklőpárkánnyal elválasztott emeleten pedig tagolt keretű, egyenes szemöldökpárkányú ablakok, legfelül egytagú zárópárkány (8. kép).

A főszárny 11 tengelyes udvari homlokzata gazdagabb kialakítású, 1 + 3 + + 3 + 3 + 1 beosztással. Háromtengelyes középrészét erkélyes, timpanonos rizalit emeli ki, földszintjén a kapucsarnok egyenes zárású nyílásaival, emeletén ívezetes-vállpárkányos erkélyajtókkal. 3—3 tengelyes két oldalrészét a földszinten ívezetes-vállpárkányos architektúra, az emeleten pedig klasszicista hármasablakok gazdagítják; háromtagú zárópárkánya fölött a timpanontól jobbra és balra alacsony attika húzódik (7. kép).

Az udvar és a vele összefüggő egykori Károlyi-kert mai, ideiglenes állapotában részben játszótór (a Magyar utca felőli oldalon), részben a Metró-építkezés felvonulási területe (középső rész, a szárnyak által közrefogott udvaron is), legbelül pedig a palotában folyó belső munkálatok (zárófödémcsere) felvonulási területe. Fái megvannak, rendezett park-jellege azonban megszűnt.

Belső

A palota Károlyi Mihály utcai főszárnya három menetes: az utcai és az udvari helyiségsor között két lépcsőház, valamint a földszinten folyosó, az emeleten a főlépcsőházhoz csatlakozó előterek húzódnak, részben felülvilágítós, részben

3. kép. A palota képe 1940 körül

légudvari megvilágítással. A két oldalszárnynak a főszárnyhoz csatlakozó keskenyebb részén utcára néző helyiségek és udvari folyosó, kiszélesedő hátsó részén utcai és udvari helyiségsor húzódik, hosszabb-rövidebb szakaszon utólag kialakított középfolyosóval.

A főbejáraton át tágas, háromhajós elrendezésű kapucsarnokba jutunk (9. kép). Innen jobbra nyílik a főlépcsőház (10—12. kép), előtte pedig jobbra és balra a főszárny utcai és udvari traktusa között vezető folyosó. A kapualjat lapos szegmensíves donga, illetve csehsüvegboltozat, az utcai főszárnybeli helyiségeket kolostorboltozat fedi; a többi helyiséget későbarokk és klasszicista csehsüvegboltozatok, szegmensíves donga vagy későbbi síkmennyezet.

A főlépcsőház mellett a főszárny középső traktusában egykarú félköríves klasszicista melléklépcsőház helyezkedik el (13. kép), s hasonló lépcsőház tartozik az északi szárnyban nyíló mellékbejárat kapualjához is. Ezenkívül az épületben még két — utólag kialakított — lépcső található: egy a főszárny északi udvari részén, s egy a déli szárny közepén. Az emeleti helyiségek közül csak a főszárnyban levők őrzik — több-kevesebb változtatással — eredeti belső architektúrájukat; az oldalszárnyakban levőket a többszörös átalakítások teljesen megváltoztatták. A Károlyi Mihály utcára néző I. emeleti teremsort gazdag klasszicista kiképzés díszíti (14—15. kép), kivéve az északi sarokszobát s a hozzá csatlakozó Ferenczy István utcai termet, melyekben utóbb átalakított későbarokk fal- és mennyezetdíszítést találunk. A főlépcsőházhoz csatlakozó előterek korai (1840 körüli) szárazabb neoreneszánsz ízű kiképzést mutatnak, míg az udvari helyiségek legdíszesebbje, a könyvtárterem ismét gazdag klasz-

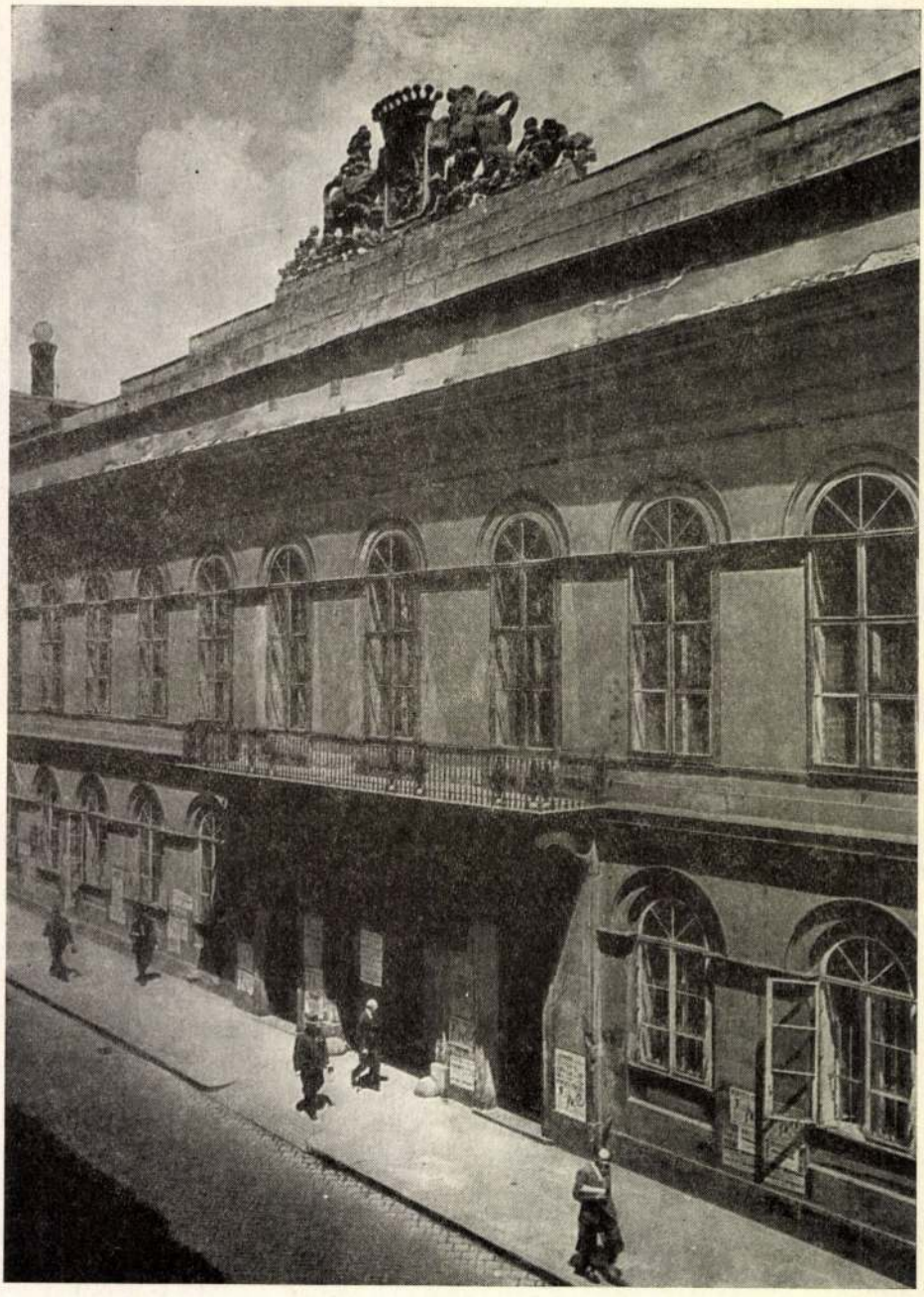

4. kép. A főhomlokzat 1940 körül

5. kép. A főhomlokzat 1975-ben

szicista kialakítású. Említésre érdemes még a főszárnyból az északi szárnyba vezető folyosó induló szakasza, melyet egykor házikápolnának használtak; ennek ablakait, ajtóit és mennyezetét gazdag eklektikus-neoreneszánsz faburkolat díszíti. Az oldalszárnyak többszörösen átalakított helyiségei jellegtelenek.

* * *

A palota nagyobb részét ma a Petőfi Irodalmi Múzeum helyiségei foglalják el: a földszinten raktárak, irodák, konyha és ebédlő, az emeleten kiállítóhelyiségek, könyvtár és irodák találhatók. A földszinten néhány helyiség a Budapesti Történeti Múzeumé és a Nemzeti Múzeumé; ezenkívül egy műterem, egy bérelt műhely és néhány lakás is található az épületben.

3. AZ ÉPÜLET TÖRTÉNETE

A) *A telek kialakulása és tulajdonosai napjainkig*

A palota telkének történetét Pestnek a török alól való felszabadulásáig tudjuk okleveles adatok alapján visszakövetni. Az 1688-ban felvett első pesti telekösszeírásban, az ún. „Zaiger"-ben 23—26. telekszámmal jelölve, négy telekként szerepel.[3] Első tulajdonosa Stephan von Werlein báró, Pest és Buda

[3] BFL, Pesti belvárosi telekkönyvek, I. kötet (Zaiger), No. 23—26, és *Nagy Lajos:* Pest város XVII. század végi topográfiájának forrásai. Tanulmányok Budapest Múltjából, XIV. Bp. 1961. 161—212.

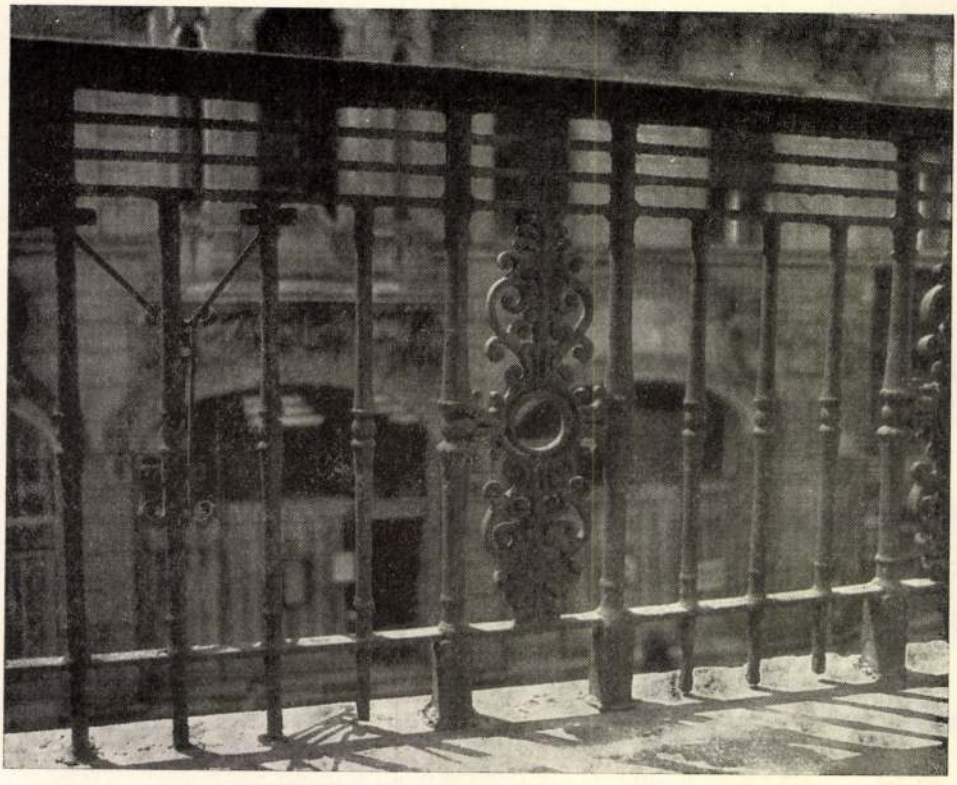

6. kép. A főbejárat feletti erkély rácsa, 1975

kamarai adminisztrátora volt, s valószínűleg ő egyesítette a négy telket egyetlen ingatlanná. Tőle fia, Edmund Werlein örökölte, s ő adta el 1694-ben Nikolaus Wilfersheim (akkori írásmód szerint Wilfershaimb) cs. kir. élelmezési biztosnak 150 forintért.[4] Wilfersheim örököseitől 1744-ben Patachich Gábor kalocsai érsek vette meg.[5] Az új tulajdonos azonban a vétel után egy évvel meghalt, s két fivére, akik az akkor már városi palotává kiépített ingatlant örökölték, 1747-ben eladták Barkóczy Ferenc egri püspöknek, a későbbi esztergomi érseknek.[6] Barkóczy 1765-ben meghalt, s végrendeletében a palotát öccsére, Barkóczy János Szabolcs megyei főispánra hagyta, aki nővérének, Szirmay Tamásnénak bocsátotta rendelkezésére; utóbbi pedig 1768-ban egy évre Beleznay Miklós tábornoknak adta bérbe.[7]

Barkóczy János azonban még a bérlet ideje alatt, 1768. november 5-én adásvételi szerződést kötött Károlyi Antal Szatmár megyei főispánnal, melynek

[4] BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1694—1718, fol. 1/c. — *Rómer*, 118. — *Révhelyi*, 88.

[5] BFL, pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1718—1750, fol. 342. (tévesen 242-nek számozva). — *Rómer*, 119. — *Révhelyi*, 88.

[6] BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1718—1750, fol. 413.

[7] *Révhelyi*, 90.

7. kép. A Károlyi Mihály utcai szárny udvari homlokzata

8. kép. Az udvar képe a déli oldalszárnnyal 1937-ben

értelmében Károlyi megvette az ingatlant 33 000 forintért.[8] A hivatalos átírás és a teleklevél kiadása a pesti tanács részéről 1769. január 17-i kelettel történt meg, a Beleznay-féle bérlet lejárta után.[9] Ekkor került a palota ténylegesen is a Károlyi-család tulajdonába.

Károlyi Antal 1791-ben bekövetkezett halála után fia, József örökölte a palotát, majd az ő halála (1803) után kiskorú gyermekei, István, Lajos és György, akiknek nagykorúságáig a Károlyi-birtokok igazgatását gyámjuk, Keglevich Ágoston (özv. Károlyi Józsefné második férje) intézte.[10]

1827-ben a három Károlyi-fiú az addig osztatlan birtokot egymás között felosztotta.[11] A pesti palota Károlyi Lajosnak jutott, akitől 1831-ben testvére, Károlyi György vette meg.[12] Ő haláláig, 1877-ig birtokolta a palotát, mely ezután a „gróf Károlyi György féle hitbizomány" részeként lett az örökösöké,[13] s így volt tulajdonosa Károlyi Mihály is első emigrációjáig, amikor vagyonával együtt a palotát is zár alá vették. 1928-ban Budapest Székesfőváros vette meg képtár és kiállítás céljára, s itt nyílt meg 1932-ben a Fővárosi Képtár kiállítása.

[8] OL, P. 392. (Károlyi nemzetség levéltára, törzsanyag), Lad. 42, No. 128.
[9] *Révhelyi*, 90. — OL, P. 392. Lad. 42, No. 131. — BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1750—1779, fol. 183.
[10] *Bakács István:* A Károlyi-család nemzetségi és fóti levéltára. (Repertórium). Levéltári leltárak, 33. LOK, Bp. 1965. (Kézirat, sokszorosítás), 5—6.
[11] Uo.
[12] BFL, Pesti telekátírási jegyzőkönyvek, 1831—1834, p. 181—182. — OL, P. 414. (Károlyi György iratai), Lad. 5, No. 114, 116.
[13] *Révhelyi*, 102.

1946-ban Károlyi Mihály visszakapott palotáját közművelődési célra az államnak adományozta,[14] s így a Fővárosi Képtár továbbra is folyamatosan használta. 1957-től a Petőfi Irodalmi Múzeum épülete.

B) *Az építkezések története*

1688-ban az épület helyén akkor volt négy telek közül a Zaiger tanúsága szerint kettőn régi falak, egyen kifejezetten jó állapotú régi falak álltak, egy pedig teljesen üres telek volt.[15] Werleint, aki mindkét városban maga intézte a telkek kiosztását, illetve eladását, nyilván nemcsak a négy telek központi fekvése, hanem az új építkezéshez — ha másképp nem, helyben levő építőanyagként — felhasználható régi falak is befolyásolták abban, hogy ezeket a maga számára tartotta fenn. A telkek egyesítése mellett valamilyen mértékű építkezést biztosan végeztetett is, mert 1694-ben, amikor fia eladta az ingatlant Wilfersheimnek, a teleklevélben „tetővel ellátott régi falak"-ból álló bekerített házról van szó, mely az ugyanekkor felfektetett második pesti telekkönyvben már egyetlen, lényegében a maival azonos méretű ingatlanként szerepel.[16] Valószínűnek tarthatjuk tehát, hogy Werlein a használható részeket tetővel látta el, az egész területet bekeríttette, s a nagyobb építkezést csak gyors halála akadályozta meg. Az új tulajdonos, Wilfersheim viszont hamarosan építkezésbe fogott: a régi épületet lebontatta, s Kalcher Márton építőmesterrel tágas és elegáns, 18 helyiségből álló emeletes házat építtetett, mely 1696-ban szinte teljesen készen állott.[17]

Erről az épületről közelebbi adataink nincsenek. Révhelyi szerint valószínűleg „még a XVII. század ízlésének megfelelően, de már elég díszesen és kényelmes elosztással épülhetett"; sajnos, az egykorú városleírások nem említik.[18]

Wilfersheim örökösei, akik már nem tartózkodtak Pesten, megbízottjuk útján 1744-ben 11 000 forintért adták el a házat Patachich Gábornak; kár, hogy a teleklevél magáról az épületről semmi közelebbit nem mond.[19] Révhelyi szerint „változtatás a palotán alig történhetett, mert Patachich érsek már a következő évben, 1745. december 5-én meghalt, s nem sokkal később, 1747. augusztus 25-én fivérei el is adták azt gróf Barkóczy Ferenc, akkor még egri püspöknek. Az eladási ár ugyan jóval drágább volt, mert Barkóczy 18 000 forintot fizetett érte, de ezt a rohamosan megindult városfejlődés következtében beállott ingatlanértékek emelkedésével magyarázhatjuk".[20] Barkóczy „bi-

[14] Emléktábla a kapualjban — *Lestyán Sándor:* Az Egyetem utcai Károlyi-palota történelmi emlékei. Budapest, II. évf. 1946. 212—215.

[15] BFL, Pesti belvárosi telekkönyvek, I. (Zaiger), 23—26. telekszám.

[16] BFL, Pesti belvárosi telekkönyvek, II, No. 24. — Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1694—1718, fol. 1/c.

[17] Kalcher Márton stájerországi származású építőmester, Pest városának második bejegyzett polgára, tanácsosa és a budai kőműves-kőfaragó céh alapító tagja volt. Wilfersheim palotájának építőjeként Révhelyi nevezi meg (88.) a BFL pesti tanácsülési jegyzőkönyvének 1696. május 4-i bejegyzése alapján. A házat az 1696. évi pesti adóösszeírás „Domus ampla et elegans . . . structura constituta duarum contignationum cum cubiculis 18 nedum perfecta"-ként tünteti fel (idézi *Nagy Lajos* i. m. 175.)

[18] *Révhelyi*, 88.

[19] BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1718—1750, fol. 342—343. (tévesen 242—243-nak írva).

[20] *Révhelyi*, 88.

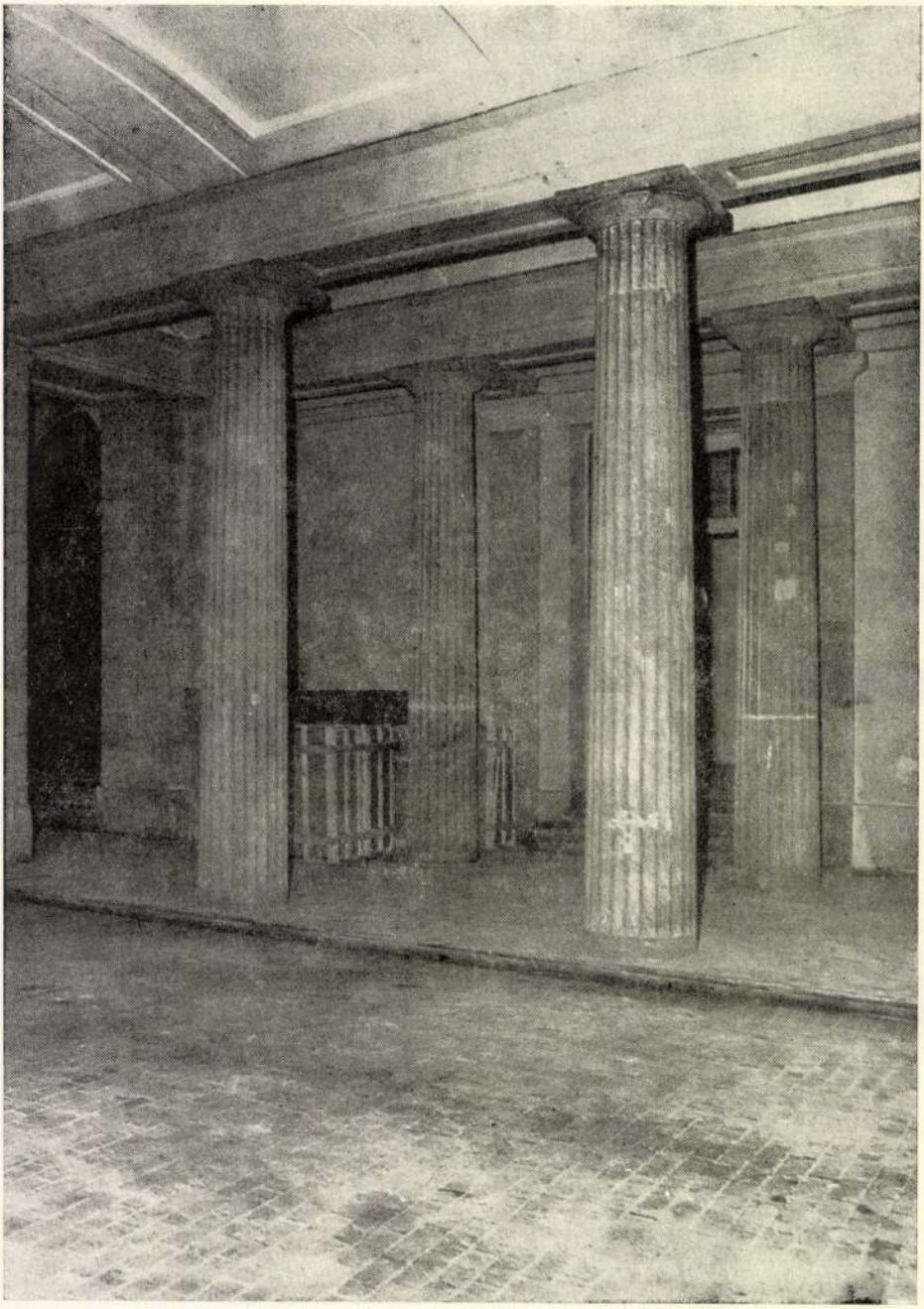

9. kép. A kapualj részlete

10. kép. A főlépcsőház 1900 körül

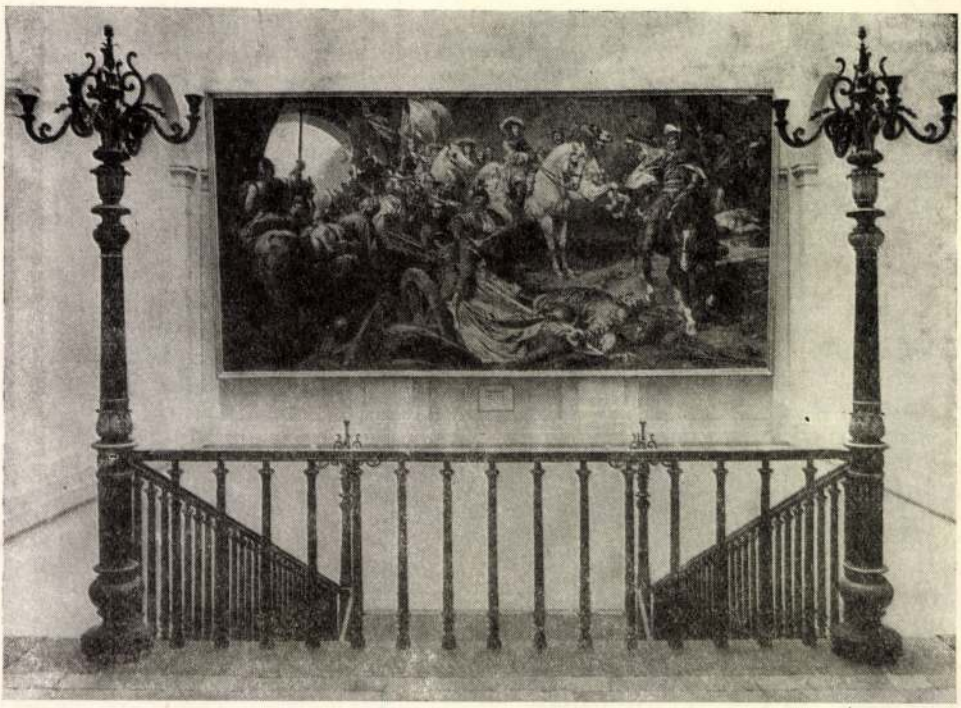

11. kép. A főlépcsőház 1938 körül

zonyára nagy pompával rendezkedett be, s így lett e palota a város legelőkelőbb épülete, mely a Pestet látogató királyné tetszését is megnyerte". 1751-ben, amikor Mária Terézia férjével, Lotharingiai Ferenccel együtt hajón érkezett Pestre, s Barkóczy palotájában szállt meg.[21]

A püspök 1759 tavaszán Mayerhoffer Andrást bízta meg a palota átalakításával.[22] Az erre vonatkozó adaton túl azonban magáról az építkezésről semmit sem tudunk, s az átalakított épület új formájára is csak a későbbi felmérésekből és tervekből következtethetünk. 1768-ban, amikor az érsek örököse Károlyi Antalnak eladta a palotát, készült egy vázlatos telekfelmérési rajz, a legkorábbi a palotát ábrázoló ránk maradt rajzok közül[23] (16. kép). Eszerint a telek 37 öl 1 láb hosszúságú frontjának közepén U-alaprajzú épület állt, melynek utcai homlokzata kb. 19 ölnyi volt, oldalhomlokzatai pedig 13 ölnyiek. A mai Ferenczy István utcai szárny helyén különálló hosszú melléképület húzódott, melyben kocsiszínek és istállók helyezkedtek el. A felmérést készítő ismeretlen személy — feltehetően építőmester — rájegyzése szerint a ház alapzata igen erős és „jól épített", teteje teljesen jó, nagyrészt nemrég újonnan készítve, s kb. 50 évig biztosan eltart. A hatalmas telek hátsó, nagyobbik felén rendezett kertet tüntet fel a rajz.

[21] *Révhelyi*, 89.
[22] *Réh Elemér:* A régi Pest építőmesterei Mária Terézia korában. Bp. 1932. 57.
[23] OL, T. 20. (Károlyi-levéltár tervei), 74.

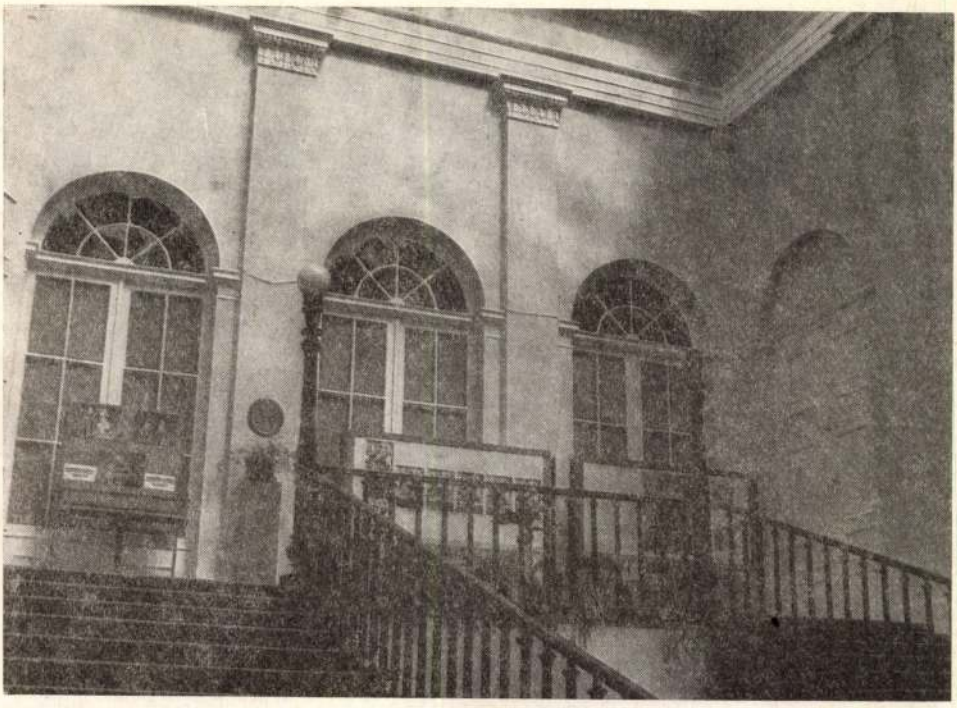

12. kép. A főlépcsőház 1975-ben

A Barkóczy-féle palota belsejére a Károlyi Antal által 1769-ben készíttetett átalakítási tervből és egy későbbi, 1778-ban készült felmérésből következtethetünk, természetesen kellő óvatossággal, hiszen ezek a rajzok az 1769-ben tervbe vett, illetve 1778-ig elkészült átalakításokat is feltüntetik[24] (17—18, 20. kép). Annyit azonban biztosan megállapíthatunk, hogy a Barkóczy-palota oldalszárnyai által körülzárt udvaron árkádos folyosó futott körül mindkét szinten, s innen voltak megközelíthetők a külső homlokzati oldalon egy sorban húzódó helyiségek. A 11 tengelyes főhomlokzati szárny I. emeletén feltűnő az ötablakos nagyterem: innen nézte 1751-ben a királynő és férje a pesti katonaság és polgárság tisztelgő felvonulását.[25]

Révhelyi szerint „az alaprajzi típust vizsgálva az a gondolatunk támad, mintha egy kisebb kastély- és háztípus forrott volna egymásba".[26] Ehhez azt tehetjük hozzá, hogy az árkádos folyosóval kapcsolt egytraktusos elrendezés teljesen szokásos barokk megoldás, mely a Barkóczy-palotánál — legalábbis alaprajzi vonatkozásban — jó arányokkal s nyugodt szimmetriával párosult. Ezt az előnyös benyomást egyedül a lépcső elhelyezése zavarja: az 1769-es átalakítási terv nem is tünteti fel a régi lépcsőt, hanem helyette az udvari szárnyak közötti térben jelez új, reprezentatív lépcsőházat. Ez a terv azonban — mint alább részletesebben is tárgyalni fogjuk — csak részben valósult meg, s így az

[24] OL, T. 20/66. és 77.
[25] *Révhelyi*, 89.
[26] *Révhelyi*, 89.

13. kép. A melléklépcső 1975-ben

1778-as felmérés is még a régi lépcsőházat mutatja. Ennek igénytelen volta s rossz elhelyezése miatt alig hisszük, hogy építtetője Barkóczy s építője Mayerhoffer lett volna; valószínűbb, hogy a még korábbi, Wilfersheim-féle építkezésből megmaradt örökség, melynek igényesebbé való átalakításához nagyobb területre lett volna szükség, s aránytalan munka- és költségtöbbletet jelentett volna még a nagy építtető Barkóczynak is.

Ebben a formában állt tehát a palota, amikor Károlyi Antal 1768/69-ben megvásárolta, s azonnal hozzáfogott az épület kibővítéséhez és átalakításához. A ránk maradt, mesternevet fel nem tüntető tervsorozat — melynek keletkezési idejét Révhelyi az utólag ráírt 1779/80-as évszám ellenére meggyőzően teszi 1769-re — az U-alaprajzú épület nagyszabású szimmetrikus kibővítésének s új, reprezentatív lépcsőház kialakításának koncepcióját mutatja[27] (17—19. kép). A főépületet kétoldalt L-alakban csatlakozó emeletes szárnyakkal toldották volna meg, s a régi lépcsőházat elbontva a loggiás udvari szárnyak által közrefogott térbe terveztek új lépcsőházat. A terv a melléképületeket is lebontásra ítélte, s a telek két oldalán különálló új melléképületek építését irányozta elő: az északi telekhatár mentén istállókat, kocsiszíneket és személyzeti lakásokat, a déli oldalon lovaglóiskolát istállókkal. Az új, 19 tengelyessé bővítendő homlokzat architektúrájára két tervváltozat készült: az egyik az épület díszesebb, reprezentatív kialakítására („auf Ris in Verherlichung des Baues"), a másik a kevésbé költséges, egyszerűbb megoldásra („auf Ris auf geringe unkosten"). A tervet készítő építőmester nevét nem ismerjük s erre vonatkozólag Révhelyi sem talált adatot. Az az egy biztos, hogy ennél az építkezésnél a később sokat foglalkoztatott pesti céhmester, Jung József neve még nem vehető számításba; ő ugyanis csak 1776-tól dolgozott Károlyi Antal számára.[28]

Már az 1769-es terv — egyelőre ismeretlen — mestere is ugyanazokra a problémákra kereste a megoldást, amelyek — részben elintézetlenül maradva — ezután még közel két évtizedig foglalkoztatták a grófi család építtető tagjait: az új díszes, reprezentatív lépcsőház, továbbá az új melléképületek által körülzárt udvar kialakítása. Révhelyi Elemér megfigyelését továbbgondolva úgy érezzük, hogy Károlyi Antal a meglevő szerényebb palotából, amely kisebb kastély- és háztípus egybeforrásának benyomását nyújtotta, nagyszabású kastély és reprezentatív városi palota vonásait egyesítő épületet kívánt létrehozni. A telek és a meglevő épületek adottságai kívánták is és lehetővé is tették ezt a megoldást: a főhomlokzati fronton való legkisebb bővítés is a szomszédos házhoz való zártsorú csatlakozást jelentette, ugyanakkor a mélyen hátranyúló telek az udvar, a kert és az oldalszárnyak kastélyszerű cour-d'honneur-ös kialakítását szuggerálta.

A nagyszabású koncepcióból végül is csak a főépület dél felé való meghosszabbítása valósult meg ekkor; Révhelyi szerint valószínűleg valami váratlan akadály — talán az 1775-ös árvíz — következtében állt le az építkezés.[29] A már

[27] OL, T. 20/77. és *Révhelyi*, 92.

[28] Jung József (1734—1808) 1773-ban lett pesti polgár. 1792-ben a pesti Károlyi-palotához és néhány uradalmi épülethez készített felmérési és tervrajzaiért visszamenőleg tiszteletdíjat, illetve költségtérítést kért a grófi családtól, s erre vonatkozó kérelméhez részletes jegyzéket csatolt, melyben időrendben felsorolja a palotához készített rajzait. A legkorábbit 1776-ban készítette (OL, P. 406. — Károlyi-család központi kancelláriájának iratai — 1792/18/1/32.).

[29] *Révhelyi*, 91.

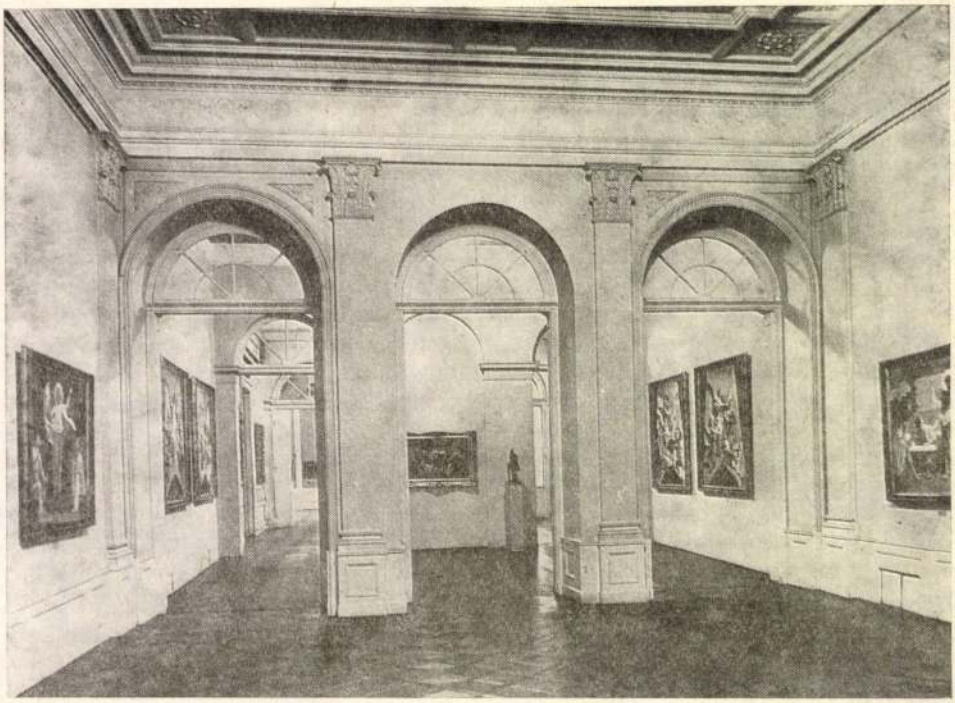

14. kép. Az emeleti előcsarnok 1938 körül

említett 1778-as felmérési rajz — melyet Jung József készített — azt is világosan mutatja, hogy a régi melléképületek még megvannak, és sem a lovaglóiskola, sem a főépület új lépcsőháza nem került kivitelre[30] (20. kép). A homlokzati változatok közül valószínűleg a szerényebbik valósult meg (természetesen csak részben), mert semmi jel sem mutat arra, hogy a díszesebb változatban szereplő megemelt párkánymagasságú, baldachinos-manzárdtetős középrizalit elkészült volna. E kérdésben nem értünk egyet Révhelyivel, aki szerint a szerényebb terven levő áthúzások „sejtetik, hogy a gróf ezt teljesen elejtette".[31]

Az építkezés csak a 70-es évek végén vett új lendületet, ekkor azonban már új terv szerint. A Károlyi-levéltár anyagában négy tervváltozat maradt fenn 1779-ből az akkor már kettős U-alaprajzú épület továbbépítéséhez, mindegyik változat tervező építőmester névaláírása nélkül. Károlyi a megvalósítás előtt nyilván több alternatívát akart konkrétan fontolóra venni, s — mint alább látni fogjuk — Jung Józseffel és más pesti (vagy bécsi?) mesterrel öt vagy hat tervváltozatot is készíttetett, amelyek közül — részben hiányosan — az említett négy variáns maradt meg a Károlyi-család levéltárában. A többiről Jung József folyamodványából tudunk, melyet 1792-ben nyújtott be a grófi család központi kancelláriájához, tiszteletdíjat, illetve költségtérítést kérve a pesti palotához 16 év alatt készített tervrajzaiért.[32]

[30] OL, T. 20/66.
[31] *Révhelyi*, 93.
[32] L. a 28. sz. jegyzetet.

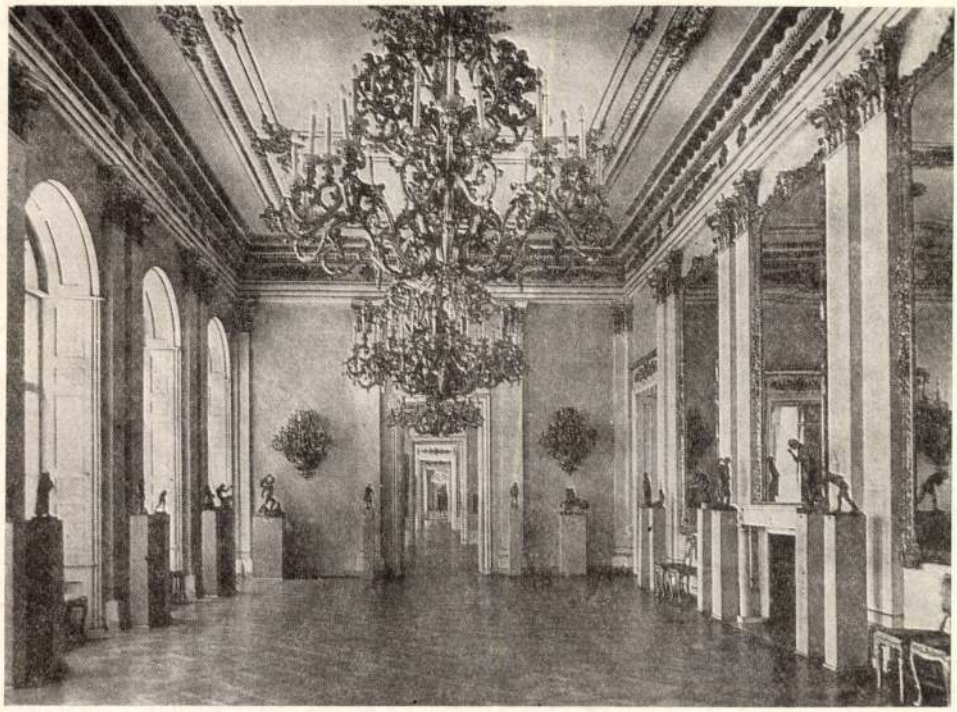

15. kép. A díszterem 1938 körül

Homlokzatrajz egyik változatról sem maradt ránk, s az alaprajzok és Jung folyamodványa alapján szinte biztosra vehetjük, hogy a főhomlokzathoz nem is készült: Károlyi az 1769-ben tervezett (és a déli oldalon részben el is készült) homlokzati kiképzést akarta az észak felől hiányzó résszel kiegészíteni, s a négy terv csak a melléképületek, illetve oldal- és hátsó szárnyak, valamint az új főlépcsőház kialakításában mutat alternatívákat.

Mind a négy tervváltozat az Országos Levéltárban őrzött Károlyi-levéltár tervtárában maradt ránk. A könnyebb áttekintés kedvéért részletesebb tárgyalásuk előtt sorban ismertetjük őket (zárójelben levéltári jelzetükkel).

1. változat (T. 20/70/2—3.) Földszinti és I. emeleti alaprajz két külön lapon (a földszinti rajzhoz utólag hozzáragasztva a telek hátsó részén levő kert vázlatos alaprajza is, amely azonban nem ehhez a tervváltozathoz, hanem — alább részletesebben tárgyalandó módon — a 4. tervváltozathoz kapcsolódik). Az 1. változat körülépített udvaros elrendezést mutat, s a lovaglóiskolát a hátsó szárnyban helyezi el. A meglevő épületet csak kontúrjaiban jelzi, változtatás nélkül (21—22. kép).

2. változat (T. 20/70/1.) Földszinti alaprajz. Elrendezése teljesen azonos az 1. változatéval. Eltérés, hogy az oldalszárnyak valamivel rövidebbek, tehát a hátsó szárny mögötti kert számára nagyobb terület marad szabadon. A terv vázlatosan a meglevő régi épület helyiségeit is jelöli, s az udvarba benyúló két régi épületszárny között — az 1769-es tervhez hasonlóan — új reprezentatív lépcsőházat mutat. Az északi oldalszárny közepén — az 1. változattól eltérően — kocsiáthajtós kapubejárat látható (23. kép).

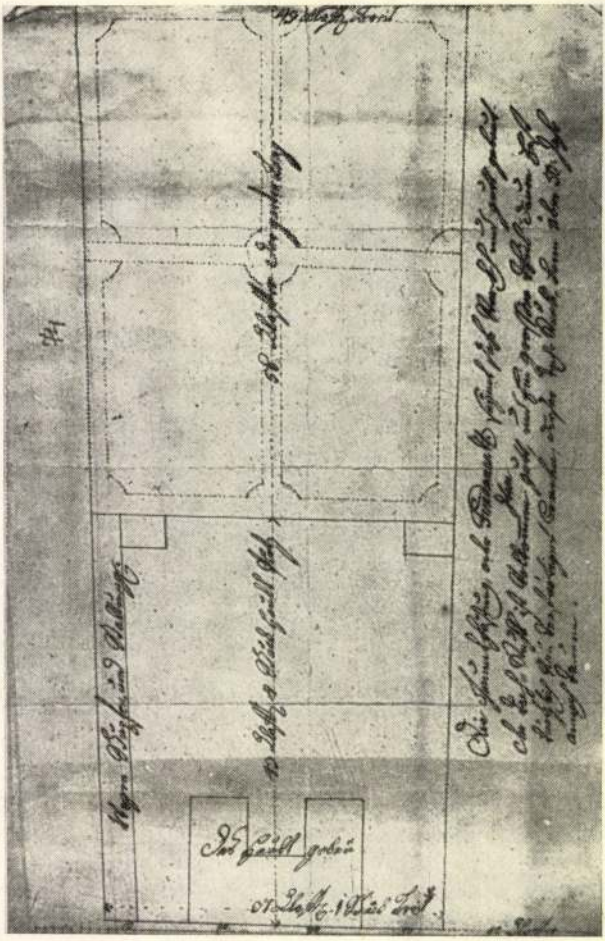

16. kép. A palota és a kert helyszínrajza 1768-ban

3. *változat* (T. 20/67.) A főépület vonatkozásában emeleti, a melléképületeknél földszinti alaprajz és a kert alaprajza egy lapon. Új, az előző változaténál gazdagabb félépcsőház ugyanazon a helyen. A főépületet zömök L-alakú toldalékkal észak felé szimmetrikusan kibővíti, majd az északi oldalon kapuval, a délin pedig ezzel szimmetrikus elrendezésű, fatárolásra alkalmas térrel megszakítva különálló oldalszárnyakat, illetve melléképületeket irányoz elő, melyek kétszeres alaprajzi íveléssel a kert felé szűkítik az udvart, de nem zárják teljesen körül. A lovaglóiskola a déli, az istállók és kocsiszínek az északi oldalon vannak. A mellékszárnyak zárófalának meghosszabbításában a kertet az udvartól kerítés választja el, középen kapuval. E kapunak és a főépületnek közös tengelyében a kert hátsó határánál ovális alaprajzú kerti pavilont láthatunk (24—25. kép).
4. *változat* (T. 20/69.) Földszinti alaprajz. Révhelyi „jelentéktelen kísérlet"-nek nevezi, de a megvalósult állapothoz ez áll a legközelebb, s viszonylag nyűtt,

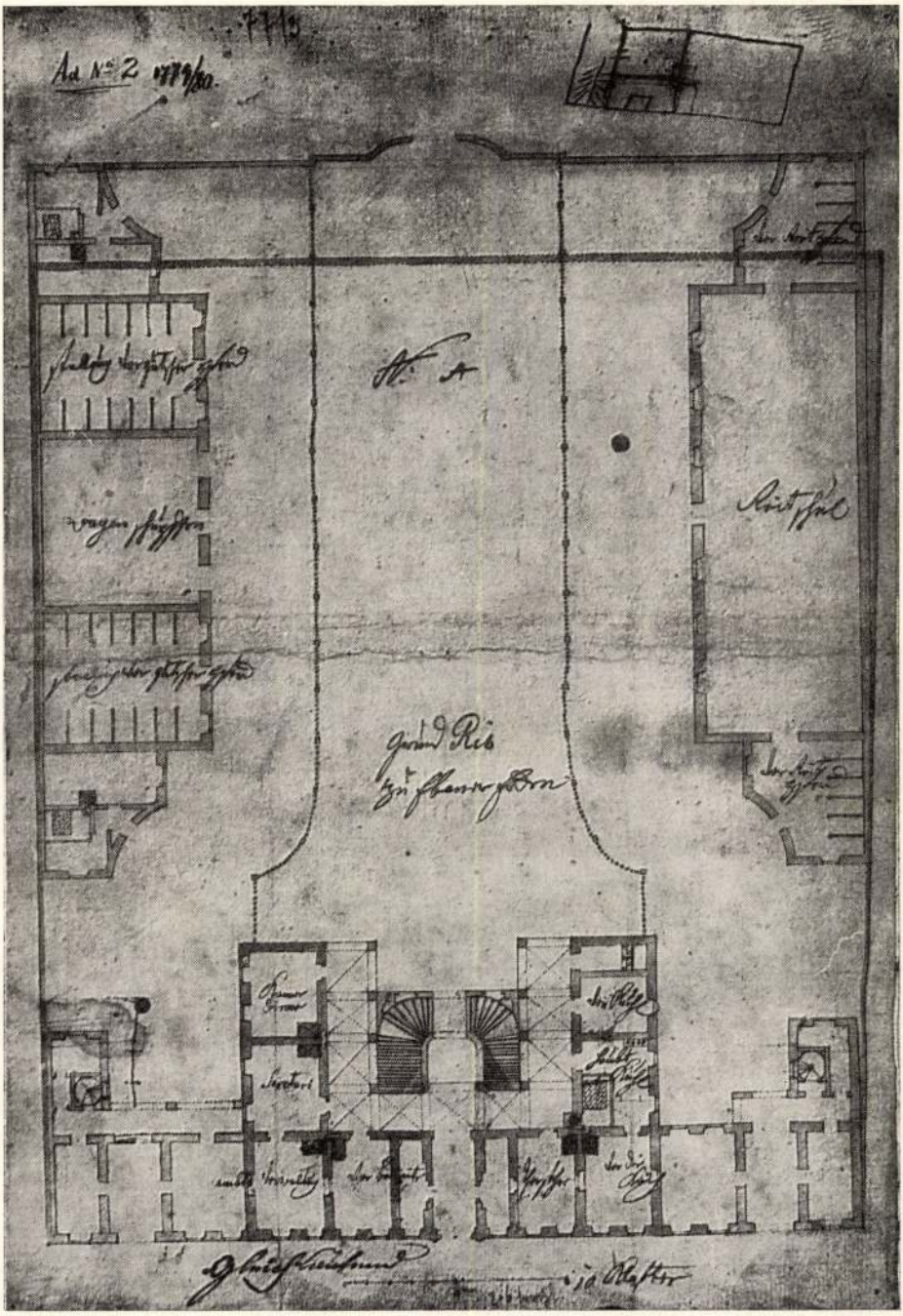

17. kép. A palota kiépítésének terve 1769-ből (földszint)

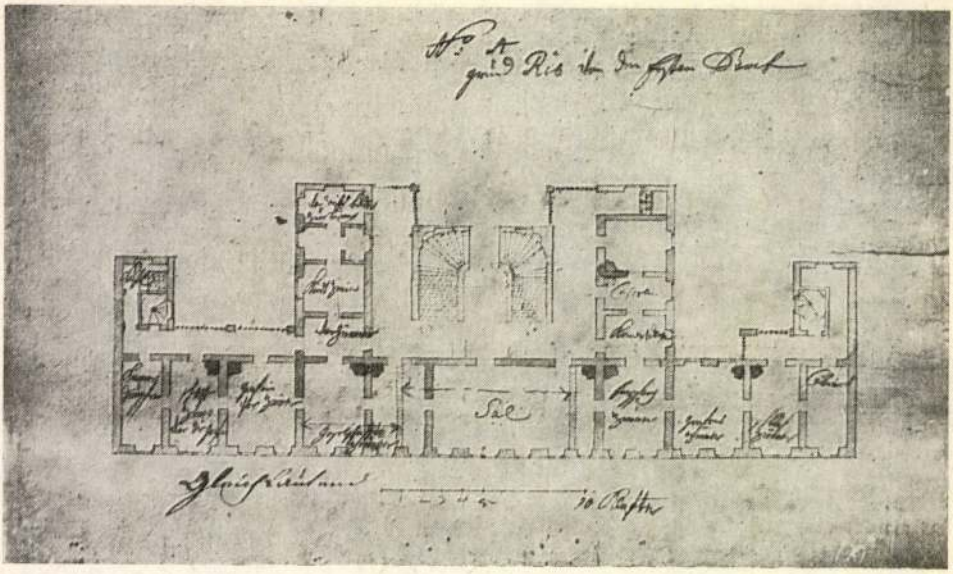

18. kép. A palota kiépítésének terve 1769-ből (I. emelet)

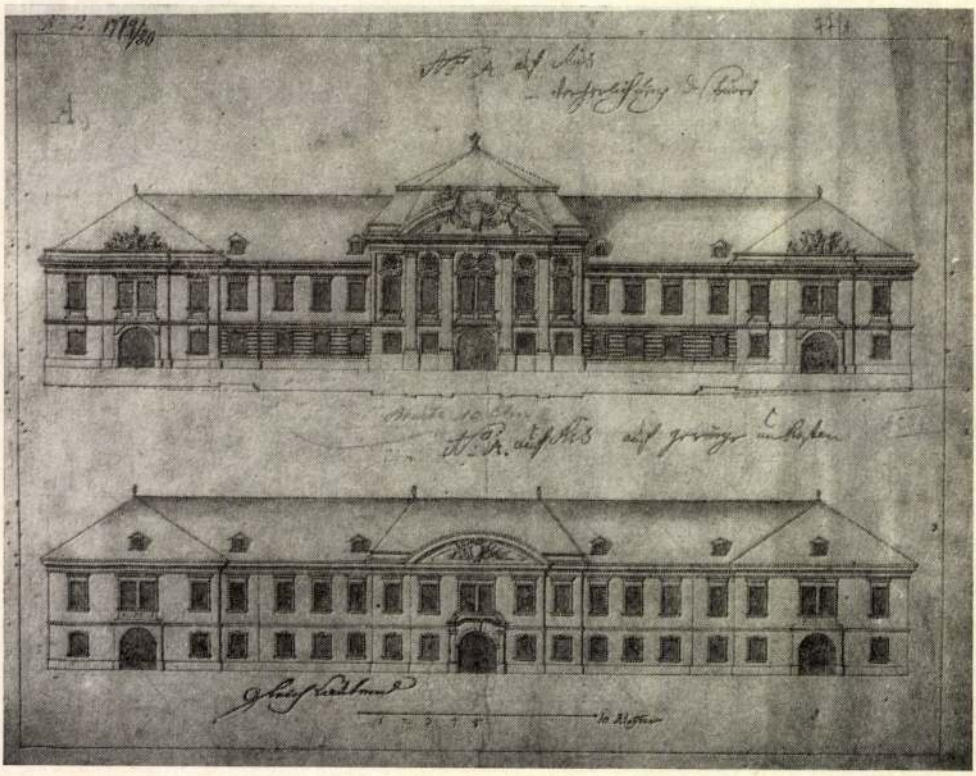

19. kép. A palota kiépítésének terve 1769-ből (homlokzat)

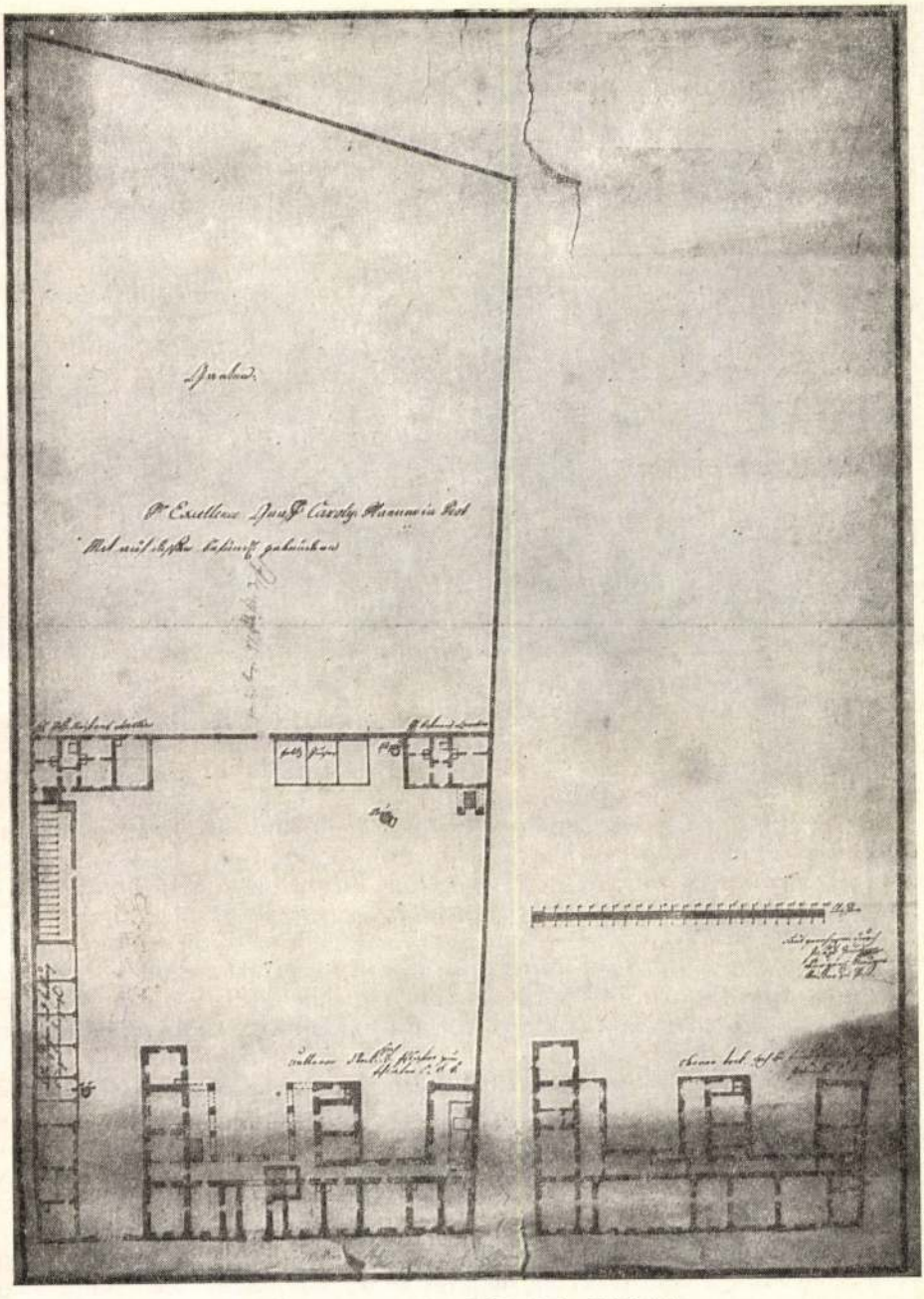

20. kép. Jung József felmérése 1778-ból

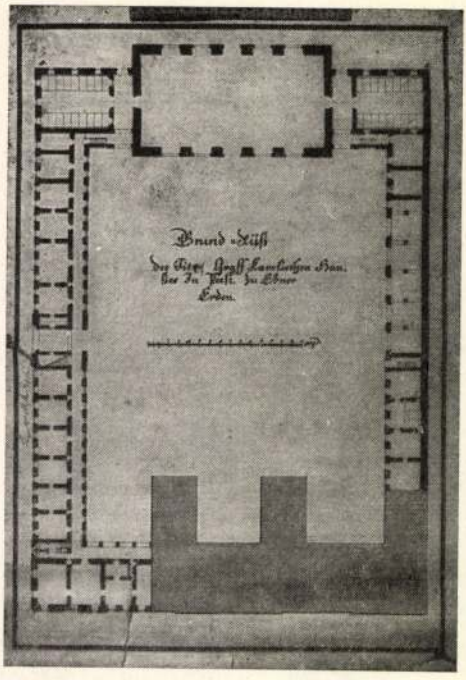

21. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (1. változat, földszint)

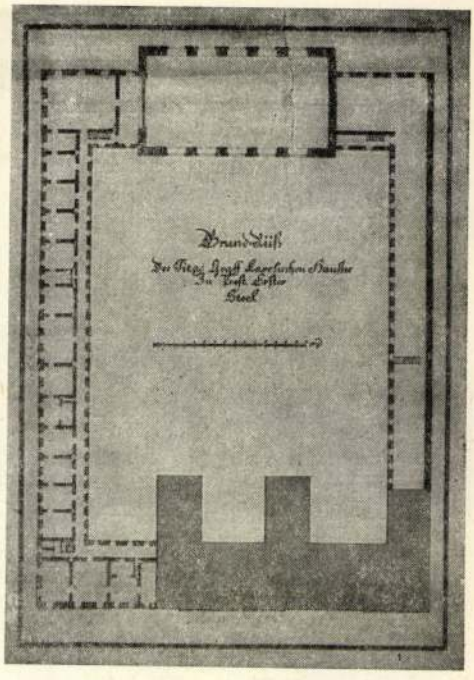

22. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (1. változat, emelet)

kopott állapota is arra mutat, hogy a többi változattal ellentétben ezt használták a legtöbbet — nyilván a kivitel során. A benyúló udvari szárnyak között ez is új, de az előzőknél szerényebb lépcsőházat irányoz elő; a főépületet észak felé L-alakban bővíti s mindkét oldalon összefüggően hátrafutó oldalszárnyakat tervez, délen a lovaglóiskolával, északon az istállókkal és kocsiszínekkel, a kert felé nyitott udvart egyszeresen szűkítő alaprajzi ívelésel. 1779/80-ban lényegében e terv került kivitelre az új lépcsőház nélkül, s azzal a módosítással, amelyet az 1. változat földszinti rajzához ragasztott kert-alaprajz mutat: a lovaglóiskolát nem a főépülethez csatlakozó déli oldalszárnyban, hanem hátrébb, a kertben építették fel. Erre alább részletesebben is kitérünk (26. kép).

A négy tervváltozat tehát lényegében ismét a már említett két fő kérdés 1769-ben elmaradt megoldására készült. Az egyik az új lépcsőház, melynek helye — ha megvalósul — nem kétséges, s csupán részletei kérdésesek, illetve éppen az, hogy legyen-e, vagy nem. A másik probléma a melléképületek, illetve az udvar elrendezése és a lovaglóiskola elhelyezése. A legreprezentatívabb s egyben a legbarokkosabb kétségtelenül a 3. változat, mely az 1769-es terv módosított formája, s melynél a kétszeresen ívelt alaprajzú melléképületek között cour d'honneur-szerű, mozgalmas térhatású udvar jött volna létre. A két körülépített udvaros megoldás ezzel szemben sivárabb, bár valószínűleg méltóságteljes összképet eredményezett volna, melynek egyhangúságát a 2. változatban az oldalszárnyak nyitott árkádsora enyhítette volna.

Az építkezéshez végül is az igénytelenebb 4. változat szerint fogtak hozzá, mely láthatóan a másik három terv egyes előnyeinek kompromisszumos egye-

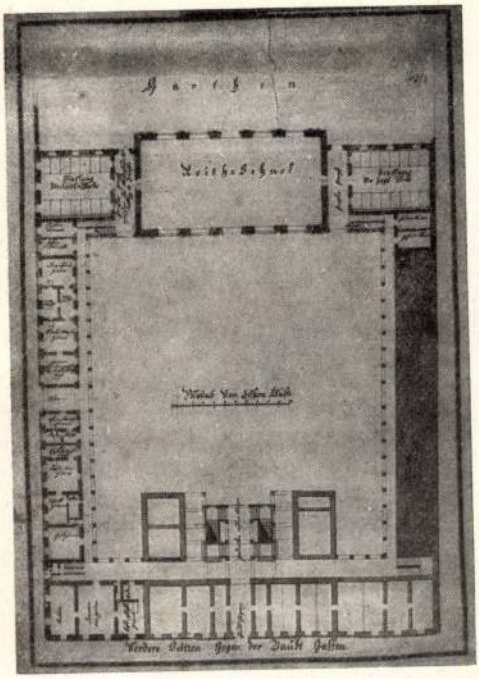

23. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (2. változat)

sítésére törekedett; színtelen, kevésbé karakteres volta is innen adódik. A Révhelyi által közölt adatok szerint a munkát 1779. március 26-án kezdték meg s 1780. november 23-án fejezték be.[33] A megvalósult épület két ponton tér el a tervtől: nem készült el az új lépcsőház, s a lovaglóiskola az 1. változathoz ragasztott terv szerint a kertbe került, a déli szárny pedig a lovaglóiskola eredetileg tervezett helyén megszakadva befejezetlenül maradt. Nem tudjuk, mi késztethette az építtetőt a lovaglóiskola áthelyezésére; az mindenesetre valószínű, hogy ideiglenes megoldásról lehetett szó, mert az eredeti helyet üresen hagyták, később pedig (1808-ban) a kertbeli épületet lebontva mégiscsak felépítették az eredetileg tervezett helyen (ennek részletes tárgyalását l. alább). Valójában tehát nem is annyira a tervtől való eltéréssel, mint inkább annak csak részleges megvalósításával, teljes megvalósításának elnapolásával állunk szemben, amelynek legvalószínűbb magyarázataként anyagi okokra kell gondolnunk.

Az 1785-ben készült Balla-féle térkép[34] (28. kép) pontosan mutatja az épület ekkori állapotát, s igazolja egyrészt azt, hogy a munka valóban a fent leírt formában folyt le, másrészt azt, hogy téved Révhelyi, amikor azt írja, hogy a lovaglóiskola nem készült el. Elkészült, csak nem az eredetileg tervezett helyen, s éppen Révhelyi idézi a számadásoknak azt a tételét, mely szerint az összesen 21 373 forintnyi költségből az „Új Épületre tett költségnek egész summája 18 317 frt 28 krt tett ki", míg a maradék összeg „az Ló Iskola, az Övegház, a Szerszám és Szinn új kamara" építésére esett.[35]

[33] *Révhelyi*, 95.
[34] BFL, XV. 16. b. (Térképtár, Pest város térképei), P. átt. I. 1.
[35] *Révhelyi*, 95—96.

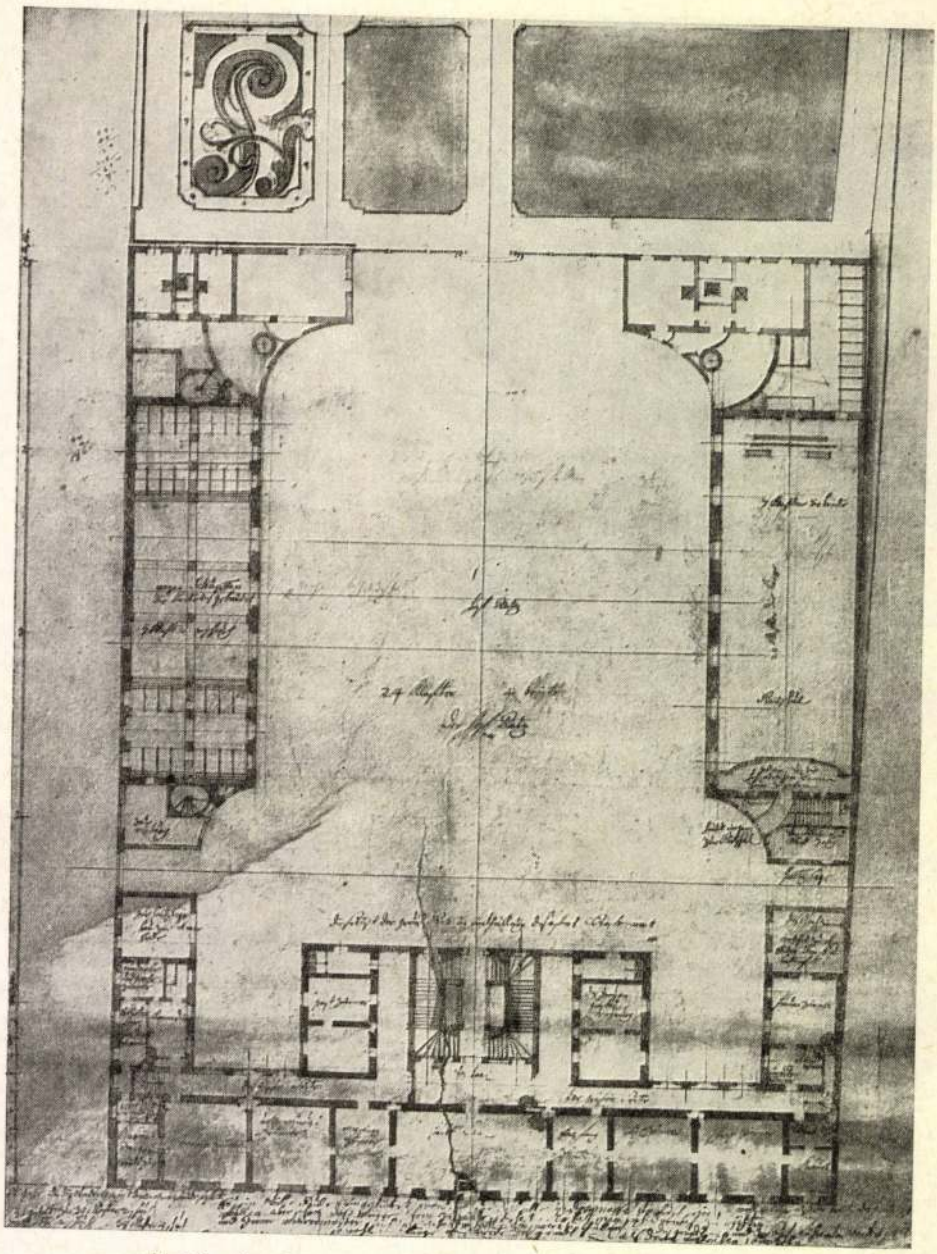

24. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (3. változat)

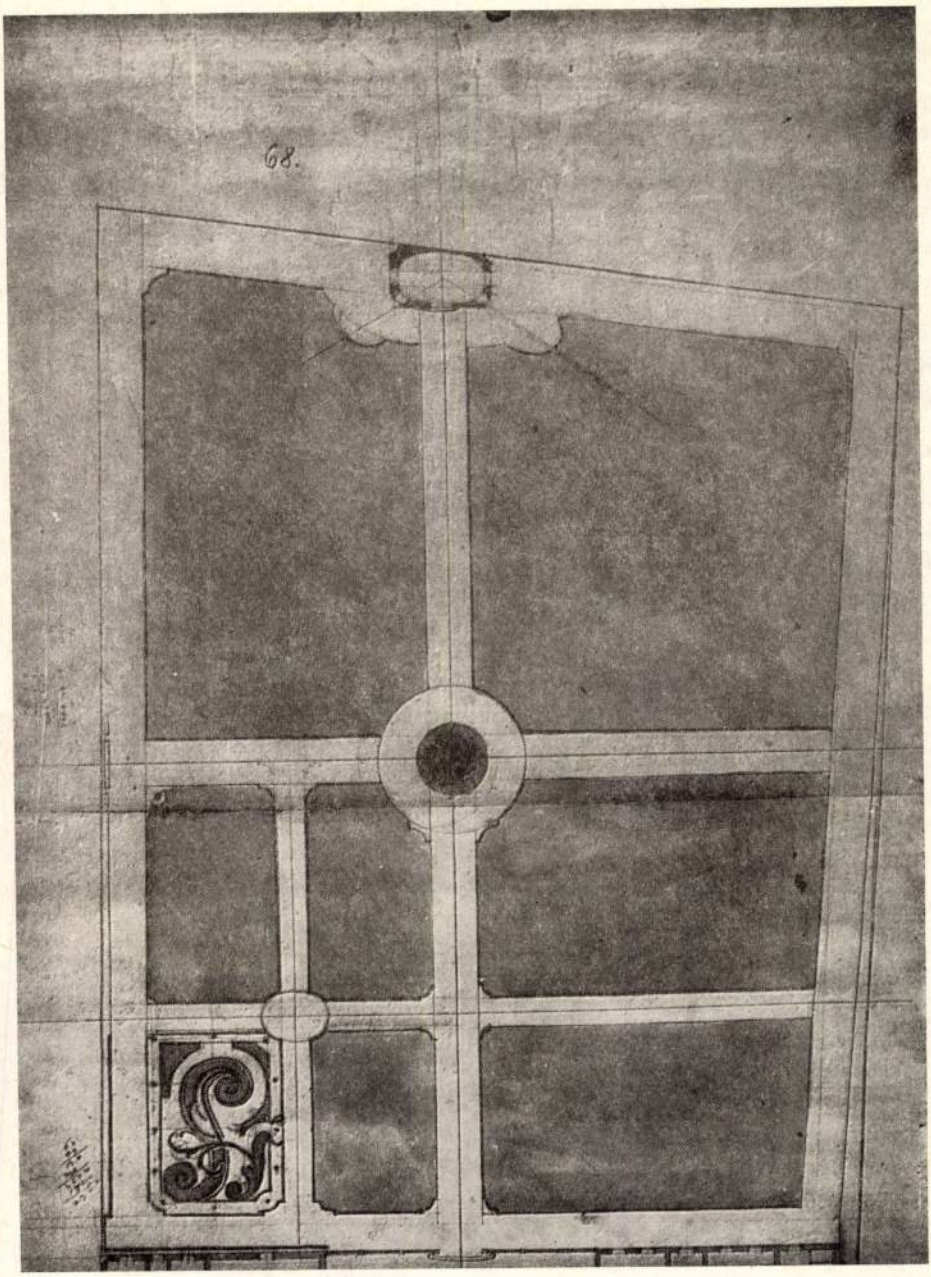

25. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (3. változat)

Az építkezéssel kapcsolatos tisztázatlan kérdések legfontosabbika a tervező építőmester személye, akinek nevét sem a tervek, sem a számadások nem tüntetik föl.[36] Révhelyi az 1. és 2. tervváltozatban „a technikai kidolgozás, az írásmód s a higgadtabb felfogás" alapján Jung József keze vonását véli felismerni, s a másik két változatot is helybeli mesternek tulajdonítja.[37] Feltűnő azonban, hogy az 1. változatban a meglevő épület csak vázlatosan, s az éppen Jung által készített 1778-as felméréstől teljesen eltérő méretekkel van feltüntetve (ugyanez áll a 3. változatra is), míg a 2. és 4. változatban a régi épület méretei pontosan egyeznek Jung felmérésével. Ennek alapján Jung szerzőségét az 1. és 3. alternatívánál kizártnak tartjuk. A 2. és 4. változatnál viszont — már említett 1792-es költségtérítést kérő folyamodványa alapján — bizonyítani tudjuk, hogy Jung volt a tervező mester; legalábbis abban az értelemben, hogy az építtető különböző elképzeléseit, melyek csupán a tervezett épületrészek helyére, elhelyezkedésére és esetleg globális méreteire vonatkoztak, ő dolgozta ki részletesen, s ő készítette el — ahol erre szükség volt — az új homlokzati terveket is.

A Jung folyamodványát kísérő tervrajz-jegyzék először egy 1776-ban készült részletes felmérésről, és egy alaprajzból, metszetből és homlokzatból álló lovaglóiskola-tervről tudósít. Ezeket nem ismerjük; illetve a felmérést — ha feltételezzük, hogy Jung emlékezetből írta a jegyzék néhány tételét, s tévedett az évszámban — esetleg azonosíthatjuk a ránk maradt, de 1778-ból keltezett felméréssel[38] (20. kép). Számunkra azonban az ezután következő kiépítési tervváltozatok az érdekesek, 1778/79-ből.

Ezek közül az első az udvar körülépítésére készült, egyemeletes, egytraktusos épületszárnyakkal; két alaprajzból és metszetből állt. Ha a szöveg a hátsó lezáró szárnyba tervezett lovaglóiskolát is említené, akkor az egyik említett alaprajz egyértelműen azonosítható volna a fentebb leírt 2. változattal; azonban enélkül is igen valószínűnek tartjuk azonosságukat[39] (23. kép). A második Jung-terv egészen más beosztással készült, kétmenetes szárnyakkal; ehhez

[36] *Révhelyi*, 95.

[37] *Révhelyi*, 94.

[38] Az említett 1778-as felmérés: OL, T. 20/66. — Jung József tervjegyzékének (vö. 28. sz. jegyzet) címe: „Entworfene Zeichnungen verfassungen Gräfl. Karolischen Pester Haus betröfend. Wellche von 1776 bis gegenwärtig 790 nembl. durch 14 Jahren in Verdientes sind Gebracht worden." (A jegyzék első — nagyobbik — része 1790-ben készült, s pótlólag van hozzáírva 1792-es kelettel az 1791-ben készült, s alább még tárgyalandó lovaglóiskola-terv.) — A jegyzék ide vonatkozó része:
„776. Ist auf anschaffung Herrn Hoffmeister Sübert der ganze Plann aufgenohmen samt auch dem befunden Gebaudern abgemössen, und Rein entworfen, betraget vollgent: beu aufmössung

Maurer Meister	3 Täg, a 1 f	3.—
2 Maurer Gesellen,	6 Täg, a	30 x 3.—
Mehr beu auftragung selben Meister		
Gearbeitet 6 Täge a 1 f		6.—
dan Für die sammtliche zugehen zusammen		3.—
	zusammen	15.—"

[39] Uo. „778 et 779 sind wollgende Zeichnungen Gemacht und entworfen worden Erstlich neuste der Altstehende Theil abgefasset und wurde auf dem lehren Raum Rings (:in soweit sich der Hoff erstrecket:) ein mit einfacher Zimern, auf einen erhobene Stock entworfen betraget vollgent: Neü entwörfung dene 2^{en} Gründen und durschschnitt ist gearbeithet worden, 12 Tag a 1 12.—
die samtl. zugehen 4.—
zusammen 16.—"

azonban az oldalhomlokzat rajza is csatlakozott.[40] E sorozatból egyetlen lapot sem ismerünk.

Jung feljegyzésének harmadik 1778/79-es tétele egyértelműen a megvalósult építkezés tervét írja le, s így hitelesen azonosítható a fentebbi 4. változattal. A rajzokhoz itt oldalhomlokzat, valamint egy sorozat a pallér számára is készült.[41] Ezután Jung a Károlyi-tulajdonban levő budai „SZŐLŐFÜRT" fogadóhoz készült 1778-as terveit sorolja fel, majd — újabb dátum-megjelölés nélkül, a következő, 1786-os tétel előtt — visszatér a „régi épület"-hez, ahol a grófné számára földszinti átalakításokhoz készített még egy tervet.[42]

Károlyi Antal tehát összesen öt — vagy ha a Jung által említett első terv és a ránk maradt 2. változat azonosságát nem fogadjuk el, hat — tervvariánst készíttetett, s ehhez hetedikként csatlakozott a grófné által kívánt átalakítások Jung-féle terve. Ezek közül a ránk maradt 1. és 3. változat készítőjeként helyi és idegen — pl. bécsi — mesterek egyformán számításba jöhetnek, az azonban biztosra vehető, hogy a lépcsőház és a lovaglóiskola elhelyezésének kérdését nem ők, hanem a programot adó építtető döntötte el, illetve írta elő az egyes tervvariánsok számára. Végül, mint láttuk, kompromisszumos döntés született, amelynek értelmében a tervet Jung József készítette el, s nyilván ő volt a munkálatok építési vállalkozója is. Magáról az építkezésről, illetve annak lefolyásáról a Révhelyi által említett adatokon kívül Radovics István pesti tiszttartó Károlyihoz írt levelét idézhetjük 1779. május 3-ról: „Isten Eő Szent Fölsége Segítségével az el kezdett új épületnek már felére jutottunk úgy hogy az fölső tractusnak nap nyugott felül való végén dolgoznak az Kőmivesek, mindeneknek tsudálkozására."[43]

Nem sikerült tisztázni kutatásunk során azt a kérdést, hogy a két udvari oldalszárny miért nem pontos tükörképe egymásnak. Miért van az, hogy a főhomlokzati szárnyhoz csatlakozó keskenyebb, egymenetes + folyosós részen az oldalszárnyak azonos traktusmélységűek, míg az íves alaprajzzal kiszélesedő hátsó részen eltérőek: az északi szárny egy öllel keskenyebb. A befejezetlen déli szárny építése 1780-ban az íves alaprajzi rész u t á n szakadt meg, az aszimmetrikus állapot tehát 1780-ra létrejött. De nemcsak az elkészült épület, hanem már a terv (4. változat) is így mutatja a szárnyakat, sőt, lépték szerint lemérve a teljesen szimmetrikusnak tűnő 3. változatnál is kiderül az egy ölnyi eltérés a lovaglóiskolát tartalmazó déli szárny javára, mégpedig a 4. változatéval pontosan azonos méretekkel. Mindez azért feltűnő, mert mindkét terv egyértelműen teljesen új épületrészeket jelöl a szóban forgó helyeken, s így a szimmetriát lényeges költség-, fáradság- és munkatöbblet nélkül meg lehetett volna valósítani. — A kérdésre talán választ kaphatnánk, ha a 3. tervváltozat alján levő

[40] Uo. „Mehr ist ein Gantz anterer entwurf Gemacht, mit anderer eintheilung, dann auf dopellte zimern, mit eben auch dem durchschnitt und aufriss von der Seiten betraget gleich dem obere 16.—"

[41] Uo. „Mehr wurde ein antrag gemacht, nur auf die Stallungen, samt der Wohnung auf der Garten Seiten welcher auch im Werke ist aufgeführet wie zu sehen erbauet worden An Zeichnungen samt auch ganzen Faciada in der Kolbacher Gassen gearbeitet 18 Täge a 1 18.—
Alle zugehen 4.—
Mehr es auch für dem Pallier entworfen samt allen 6.—
zusammen 28.—"

[42] Uo. „Mehr auf anschaffung seiner Excelle. der Gräfin ! Wurden des alten Gebäudes der untere stock aufgetragen abgeendert, zwischen die Mauern 5 maligen abenderung, ein verborgenen Cabinetel angebracht, betraget zusammen 12.—"

[43] OL, P. 398. (Károlyi levéltár levelei), 61504.

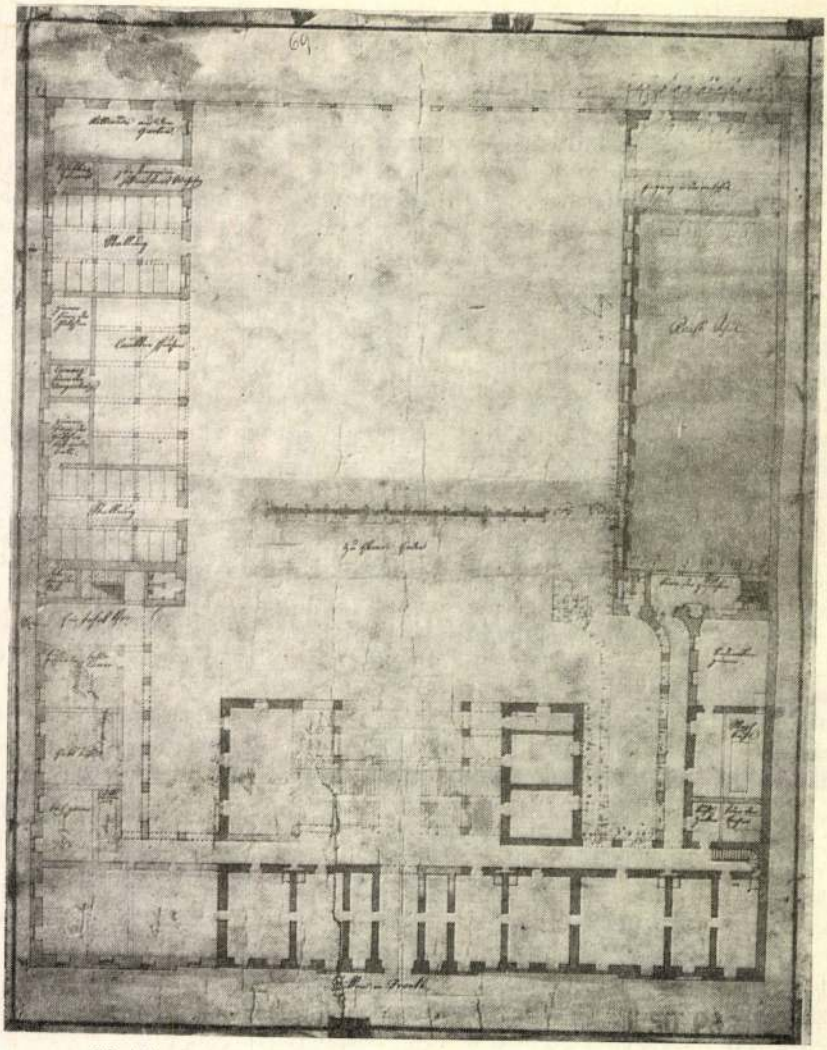

26. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (4. változat)

— igen nehezen olvasható s nem teljesen világos szövegű — feljegyzést további kutatással személyhez és időhöz lehetne kötni. Ilyen lehetőség híján azonban a problémát egyelőre nyitva kell hagynunk.[44]

Az építkezés tehát 1780 után — feltevésünk szerint anyagi okokból — abbamaradt, s a terv teljes megvalósítását elhalasztották. Noha Károlyi Antal

[44] A 3. változat (OL, T. 20/67.) alján levő szöveg a következő (pontozással a kihagyott olvashatatlan részeket, kérdőjellel a bizonytalan olvasatot, zárójelben a lehetséges más olvasatot adjuk): „Es sein (seie) vielle Risse eingeführet (?) worden, die doch alle in der masse ungleich sein, weillen aber schon das meiste von gebäude stehet, so hat man sich dernach zu richten, und Innere (?) Maurermeister sich zu verhalten hat. in jnnere eintheilung — des grunds — und des aufführenten wendes (?) selber sowohl ein (in) länge und (?) Breite des grunds — als deren ungleichen ... theile."

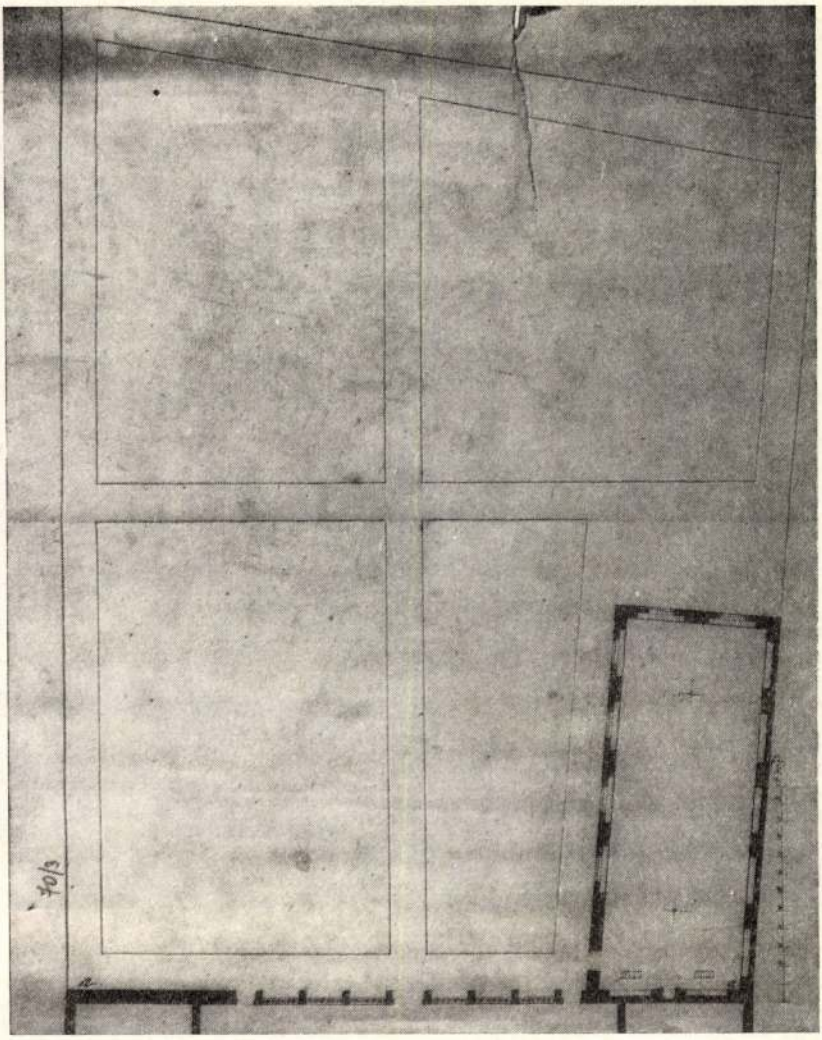

27. kép. A kertben építendő lovaglóiskola terve 1779-ből

1785-től kezdve inkább Bécsben tartózkodott,[45] mégis 1786-ban az építkezés folytatását rendelte el. A munkálatok részleteiről Janits György pesti prefektus Károlyihoz írt leveleiből és Jung József már többször említett tervrajz-jegyzékéből tudunk, s lehetséges, hogy ehhez a munka-fázishoz készült az a földszinti alaprajz is, melyet eddig — az utólag rájegyzett dátum alapján — 1790-ben keletkezettnek gondoltunk[46] (29. kép). Ezt a rajzot a korábbi tervvel (26. kép)

[45] *Révhelyi*, 96.: Károlyi Antal előbb a bécsi testőrsereg kapitánya, majd táborszernagy lett.

[46] OL, T. 20/68. A rájegyzett dátum a lap hátulján nem a terv keletkezésének időpontja, hanem a Károlyiak központi kancelláriájának iktatószáma (726/1790); ekkor került a kancelláriához a pesti ház 15 rajza összegyűjtve, köztük a szóban forgó alaprajz is.

28. kép. A Balla-féle térkép részlete, 1785-ből

és a későbbi Rigel-féle átalakítási tervvel (39. kép) összehasonlítva, s az említett írásos forrásokkal összevetve elég pontosan rekonstruálhatjuk a munkálatokat. Mivel erről az építkezésről Révhelyi nem tudott, részletesebben ismertetjük.

Jung József 1786-ban nemcsak új felmérést és átalakítási tervet készített — talán ezek közül egy az említett alaprajz is —, hanem új homlokzatrajzokat, továbbá a többi mesterember számára részletrajzokat is. Sajnos, ezeket — 1776—1779-es munkáitól eltérően — már nem részletezve sorolja fel; viszont az értük felszámított 108 forint — szemben az 1776—79 között készült rajzok összesen 99 forintos árával — meglehetősen nagy építkezést sejtet.[47] Janits

[47] OL, P. 406, 1792/18/1/32.: „786. Ist abermal das ganze Graffl. Hauss samt Stallung und dem Schon stehenden Neuen Gebau aufgenohmen, und sehr Offst ganz abgeendert wie es Ohnehin wiessenet, besonders sind nicht nur die Faciaden, Rein ausgearbeitet, sondern auch alle überschläge abgefasset worden, welches sehr viele Arbeith nach sich gezohen hatt, besonders ist es wissent dass durch dem Bau Meister auch die übriege Handwercker nicht nur Dirigiret, sondern selben auch alles angegeben, und vorgezeichnet, und

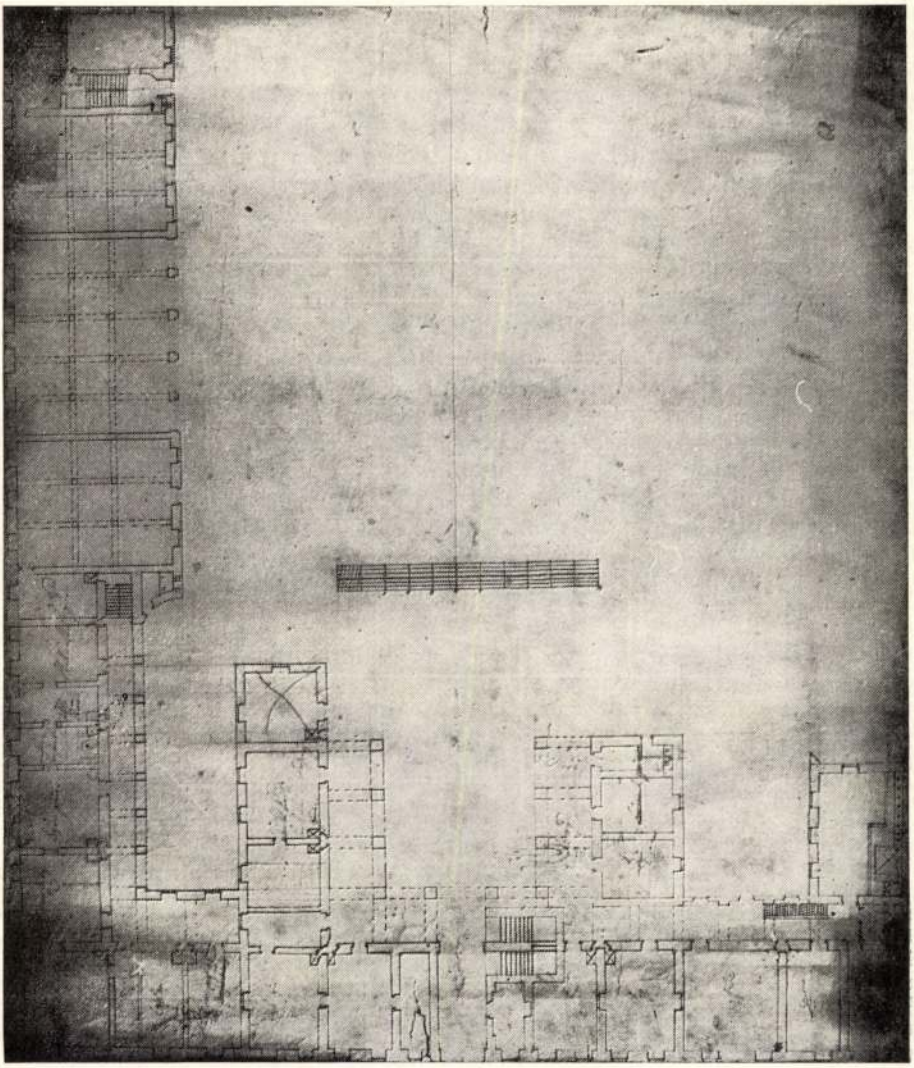

29. kép. Felmérés 1786—1790 között (vázlatos terv 1786-ból?)

György leveleiből világosan kiderül, hogy új lépcsőház építéséről és a régi épületrész teljes belső átalakításáról van szó, s ezalatt a bútorokat részben a dél felől szomszédos Harruckern-házban (Károlyi apósának, ill. felesége családjá-

weilen es zuerkläreu weitleifig scheünet, so wür überhaupt angetragen macht zusammen 108.—"

Az építkezés nagyságát másfelől bizonyítja Hupf József kőfaragó (Jung József sógora) számadáskönyve, melyben 1781—1787 között összesen 2621 forinttal szerepel a Károlyi-palotán végzett kőfaragó munka, s ebből az 1785—86-os évekre 2249 forintnyi munka jut. Ez egyébként Hupf főúri megbízók számára végzett munkái között is a legnagyobb tétel. (*Moess Alfréd:* Egy XVIII. századi pesti kőfaragómester munkássága. Adalék a XVIII. századi magyar építéstörténethez. Művészettörténeti Értesítő, XVII—1968, 3—4. sz. 245—250.)

nak házában) és a pesti „prímás házában" őrizték.[48] A később tárgyalandó 1832-es Rigel-féle tervrajzzal való összevetés (39. kép) alátámasztja Janits levelének az új lépcsőházra vonatkozó kitételét: a lépcsőház valóban megépült ekkor, mégpedig lényegében az 1779-es 4. tervváltozat szerint (26. kép), azzal a valószínűnek látszó módosítással, hogy a kapualjból jobbra és balra tervezett két lépcső közül csak a jobb oldali épült meg, a mai főlépcső helyén. (E következtetésünk azonban teljesen biztosra nem vehető, mivel Rigel terve az elbontandó falakat nem jelöli, csak az újakat, valamint a megtartandó régieket; s következtetéseinknek csupán ez utóbbiak állnak rendelkezésére.)

Az 1779-es átalakítási és kiépítési terv tehát több periódusban valósult meg: 1779/80-ban az északi oldalszárny és az ideiglenes lovaglóiskola; 1786-ban pedig a régebbi épületrész teljes belső átalakítása; s továbbra is elmaradt a déli oldalszárny végére tervezett végleges lovaglóiskola megépítése. Ez volt az a munka, amely még két évtizedig foglalkoztatta a Károlyi-családfőket: 1791-ben bekövetkezett haláláig Károlyi Antalt, utána fiát, Józsefet, majd 1803-tól József özvegyét. A mindennapi élethez akkor elengedhetetlenül szükséges lovak tenyésztését jó néhány arisztokrata különös kedvtelésként is űzte, s pl. Károlyi Antal és Janits György említett levelezésében az építkezésről szóló részek többszörösét teszik ki a különböző szürkék, deresek és fakók vásárlásáról, eladásáról, betanításáról, kipróbálásáról, Bécsbe vagy Nagykárolyba való küldéséről stb. szóló utasítások és beszámolók;[49] s mindez az építkezéseknél úgy csapódott

[48] OL, P. 398. (Károlyi-levéltár levelei), 29869.: Janits György levele Károlyi Antalhoz, Pest, 1786. febr. 28. „...4^a $\overline{v}$ 6^a Martii ex benigno Exlltiae Vestrae mandato Muros per fringere aedificium novum cum antiquo conjungere antiquos gradus disjicere et novos ponere Illmi Dñi Ctis Josephi cubicula reformare = uno verbo secundum Delineationem aedificare inchoabo, ut usque Augustum adparari possit.

In Pestiensi hac Exlltiae Vestrae domi propter aedificationem nec superior nec inferior Tractus absolute nulla ratione hac aestate inhabitari potest. Primatis domus jam est plenissima Budensibus Exlltiae Vestrae Mobilibus, vicina autem Domus Harrukkeriana replebitur Mobilibus domus hujus, maximam Copiam habet Exlltia Vestra Mobilium utinam sufficientem locum pro his habere possim, ut sine damno conservari possint." Uo. 29870.: Janits György levele Károlyi Antalhoz, Pest, 1786 márc. 5. „Harrukker háznál mostanaban az felső Tractusban vagyon még üres 3 szoba, és az alsó Tractusban egy Szoba, ezekben tsupan magának Excellentiádnak in compendio talán volna helye és elférhetne, de Mlgs Grofné eő Ecllja (:ha épített Excellentiád:) hogy lakhatna itten modot nem látok.

Mével Excellentiád kegyessen meg parantsolta, hogy az Épület continuáltassik, én azoñal hogy Excellentiád után mennil előbb fel mehessek hozzá fogatattam ad praeliminaria, és effective az felső Tractusban minden Szobákat ki üresítettem, és az Mlgs Grofné volt Quardropjanak lerontatásához hozza fogattam, már fele le is rontatott.

Mostanaban az Excellentiád parantsolatja szerént további kegyes parantsolatjaig az belső épületnek rontásához és épétéséhez hozzá nem fogatok, eddig is hogy ezeket a melyeket megírtam, hogy effectuáltam, sajnálom, én siettem mennil előbb minden dispositiokat meg tenni és excellentziád után menni. Ha ezen Excellentziad Pesti háza fel tett és approbalt Delineation szerént épétetik itten ezen házban sem az also, sem felső Tractusban lakni nem lehet, mint hogy már az épétést Excellentziád kegyesen suppendálni méltóztatott, talán mindeneket defineálni és determinálni elig idője leszen, az én Excellentziádhoz való fel érkezésemel, én akkor Delineatiokat és mindeneket magamal fel hoszni el nem mulatom, külömben is minden környöl álló Circumstantias szándékját nékem meg mondana, úgy valami bizonyosat determinalhatna Excellentziad, én szandékozom 12^a vagy 13^a Martii Pestrül meg indulni.

Primás házánál lévő Budárúl által hozatott sok szép Mobiliák ottan veszedelemben vañak mivel azon Tanczoló palota a hol Mobiliák vañak, mindenkor düllő félben vagyon, eleget a sok fákkal támasztátom, azon Mobiliák is ottan sokáig nem maradhatnak..."

[49] OL, P. 398/29790—29800.

le, hogy a Károlyi palota két hosszú oldalszárnyát gyakorlatilag teljes egészében e cél szolgálatára szánták. Károlyi József 1789-ben költözött a pesti palotába, s noha apja halála (1791) után ő is többnyire Bécsben lakott,[50] folytatta az ilyen irányú építkezéseket. A ránk maradt tervek és költségvetések — jelentéktelen kisebb átalakítások mellett[51] — mind az oldalszárnyakkal foglalkoznak. 1791-ben Jung József — már „a fiatal gróf megbízásából" — tervet készített a végleges lovaglóiskolához, az 1780-ban félbehagyott terv elgondolása szerint, a befejezetlen déli szárny kiépítésére[52] (30—31. kép). Ez a terv — noha ekkor nem került kivitelre — azért fontos számunkra, mert homlokzatrajzot is tartalmaz, s ennek alapján közelítő képet kaphatunk az épület külső megjelenéséről is, legalábbis ami az udvari homlokzatokat illeti. Hasonló stílusú lehetett — persze gazdagabb kiképzéssel — a régi épületrész 1786-ban készült új utcai homlokzata is; részleteire azonban már nem tudunk következtetni.

1793-ból több lapból álló tervsorozat és a hozzá tartozó, Jung József által készített költségvetés maradt ránk: az északi oldalszárnyban a kocsiszíneket megszüntetve egyetlen hatalmas istállót alakítottak ki.[53] Hogy a metszetek tanúsága szerint két változatban készült tervből melyik valósult meg, nem tudjuk (32—35. kép).

Károlyi József 1803-ban kiskorú árvákat hagyva fiatalon meghalt; mégis nem sokkal ezután sor került a lovaglóiskola régóta húzódó megépítésére. A kertbeli épület ugyanis 1805-ben már javításra szorult; s noha a nyár elején még tatarozásra gondoltak,[54] ősszel azonban már új építkezésre, mégpedig az eredeti elgondolás szerint, a befejezetlen déli szárny kiépítésével.

A munkához két költségvetés maradt ránk Pollack Mihálytól (mindkettő 1805. szeptember 28-án kelt), és két terv, dátum és aláírás nélkül[55] (36—37. kép). A tervek valószínű szerzőjeként Pollack Mihály és Bitthauser József nagykárolyi uradalmi építész jöhet számításba, utóbbiról azt tudjuk, hogy a lovaglóiskolához készített tervét 1805. júl. 15-én a pesti „régensi hivatal" felküldte Bécsbe az özvegy grófnéhoz.[56] Azt azonban, hogy e tervet ez alkalomból, vagy még korábban készítette-e, s hogy e terv a ránk maradt tervek egyikével azonos-e, vagy nem, nem tudjuk. A két terv közül az egyik keskenyebb (közel nyolc ölnyi traktusmélységű) épületet mutat, egyterű pincével, amely a hozzátartozó költségvetés szerint „Schütt-Boden"-nel 24 140 forintba, anélkül 23.536 forint 55 krajcárba kerülne; a másik szélesebb (10 öl) lenne, háromhajós

[50] *Révhelyi*, 96.

[51] OL, T. 20/119/2—3.: lépcsőépítés és konyha-átalakítás a palota délnyugati sarkában.

[52] OL, P. 406, 1792/18/1/32, Jung József többször említett tervjegyzéke (vö. 28. sz. jegyzet):
„Zum Nachtrag. An Verfertigten Zeichnungen 791 Ist auf anschaffung des Jungen Herrn Grafen ... für beygelegten Plan, für den antrag einer Reitschule, unter dessen ein Holtz Depositorium, für selbe auch der Durchschnitt, Aufriss und Beköstigungs Uiberschlag wie zu ersehen betraget zusammen 12.—"
Az idézett szövegben említett terv és költségvetés, valamint az üggyel kapcsolatos levelezés: OL, P. 406, 1792/13/1/3.

[53] OL, T. 20/76.

[54] OL, P. 1509. (A Károlyi-házingatlanok iratai), 7. csomó (a pesti ház iratai). Benne: Wieser Ferdinánd ács- és Kasselik Fidél kőműves-költségvetése a lovaglóiskola esedékes javítási munkáiról (1805. VI. 10, 1770 forint, illetve 1805. VI. 20, 927 forint).

[55] Uo.

[56] OL, P. 406, 1805/6/1/10.: a pesti kancellária levele a grófnéhoz, 1805. VII. 15. „... alázatossan fel küldetik a Pesti építendő Ló-Iskolának Bittheuzer úr által készült és tsak ugyan az eő szobájában találtatott Delineatiója."

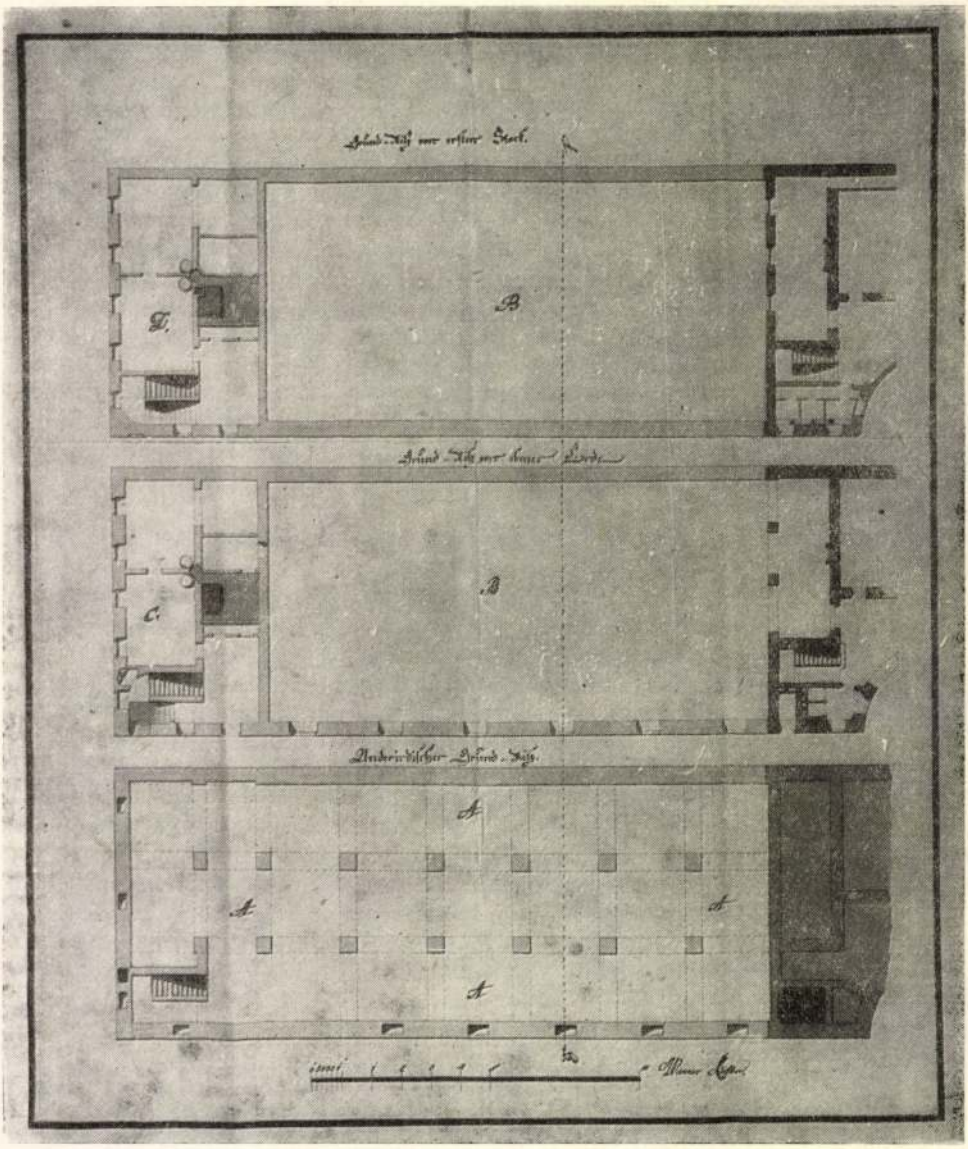

30. kép. Jung József terve a lovaglóiskolához 1791-ből

pincével, összesen 50 612 forint (pince nélkül 28 827 forint).[43] Valójában tehát négy variációról van szó, s ezekhez csatlakozik még egy ismeretlen mestertől való, terv nélküli harmadik költségvetés is (pincével 36 322 forint, anélkül 25.622 forint).[57] 1806-ban a palotában kisebb belső átalakítások történtek, s

[57] OL, P. 1509, 7. csomó.

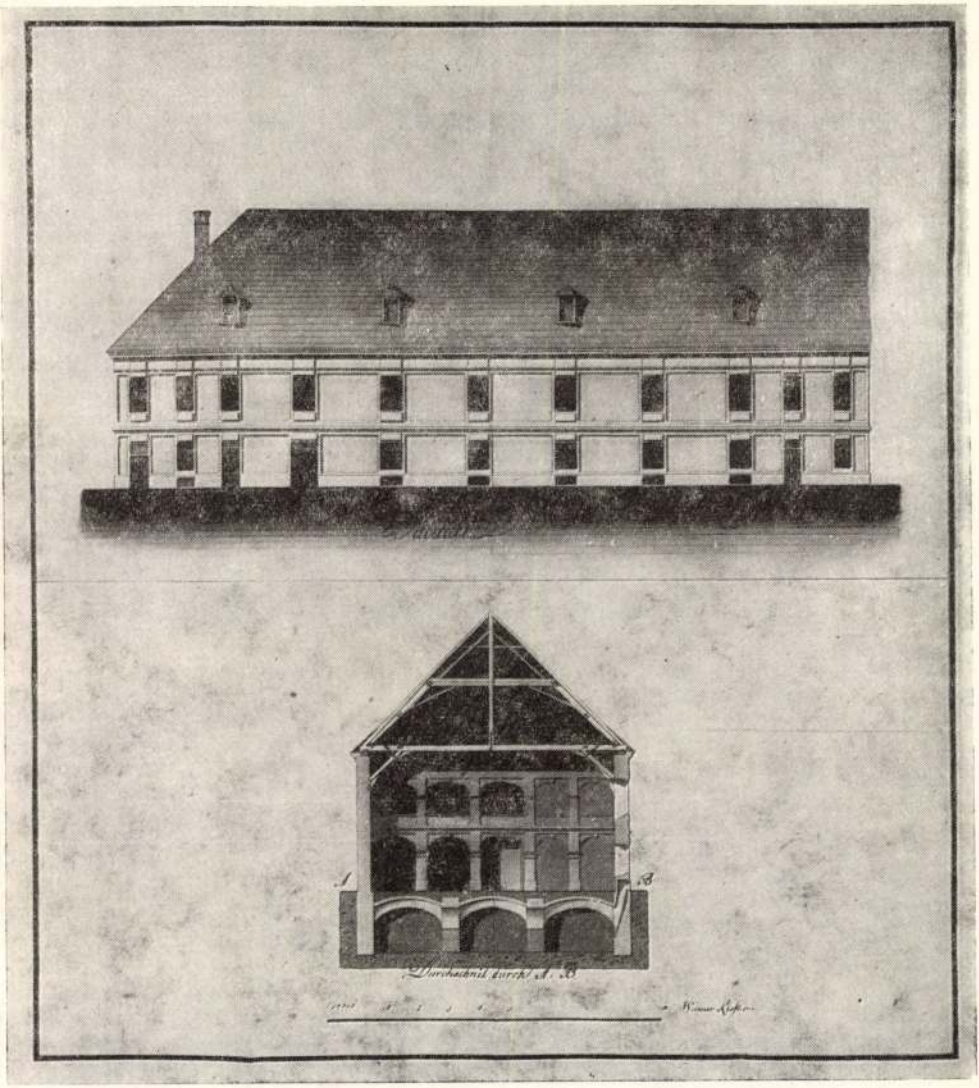

31. kép. Jung József terve a lovaglóiskolához 1791-ből

ezzel párhuzamosan elkezdték a lovaglóiskola helyének planírozását is.[58] Magára az építkezésre azonban csak 1808-ban került sor; ekkor kérte április 25-i kelettel Keglevitsné, korábban Károlyi Józsefné a lovaglóiskola terveinek jóváhagyását a pesti városi tanácstól.[59] Hogy ekkor, 1808-ban készült-e új terv a lovaglóiskolához, nem tudjuk; az biztos, hogy pincével épült meg, feltehetően

[58] OL, P. 406, 1806/100. Jelentés a grófnénak Pestről, az építési munkák állásáról (alig olvasható piszkozat, 1806. VI. 29.): „Im Hause gehen die Maurer Arbeiten zum ???? (olvashatatlan), im Raum (?) Cabinet neue Plafons schon so fertig, dass der Schwarz (?) alla ???? anfangen kann... Der Platz der Reitschule wird fleissig planiret."

[59] BFL, Pesti telekkönyvi iratok, No. 1316.

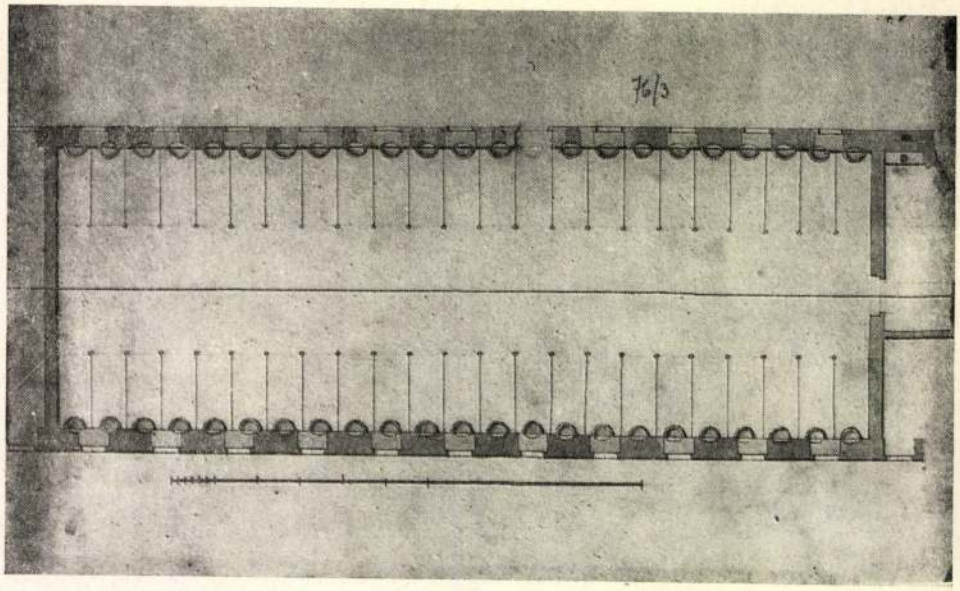

32. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

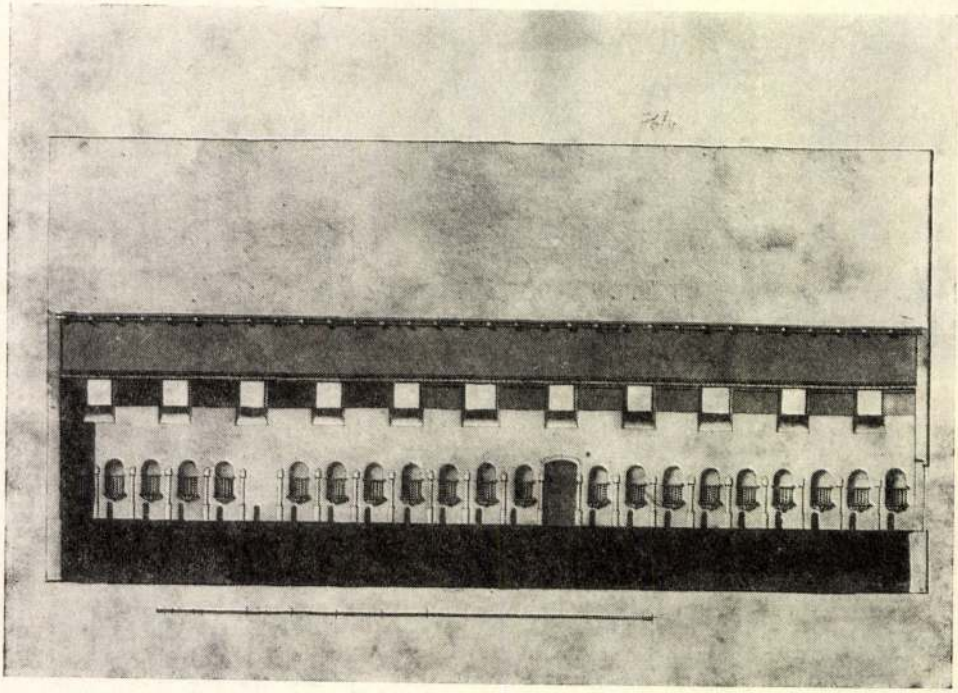

33. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

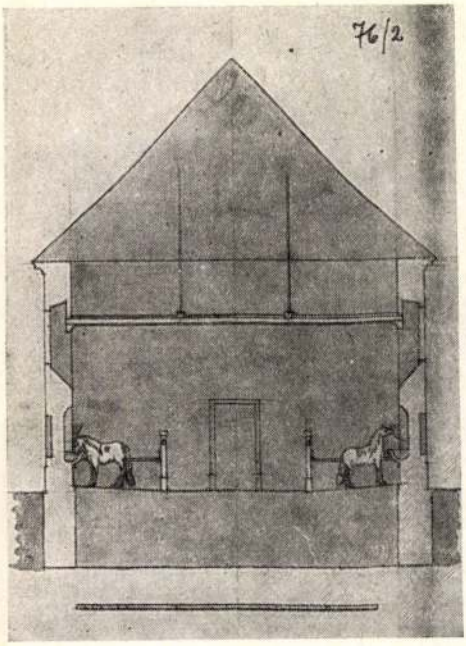

34. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

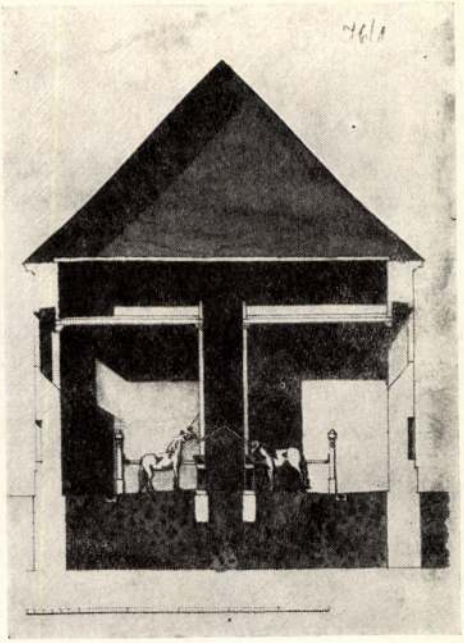

35. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

a kertbeli lovaglóiskola lebontásából származó anyagnak a felhasználásával, s traktusmélysége az 1779-es terven szereplő mérettel lényegében azonos. Mindez az egykorú, illetve pár évvel későbbi térképekből és egy 1830-as évekbeli felmérési rajzból egyértelműen megállapítható[60] (38. kép). Ugyanebből az időből, 1808-ból ismerünk négy tervet és két költségvetést kerti pavilon (Lusthaus) építéséhez, magára az építkezésre azonban nincsenek adataink.[61]

1808 után írott forrásaink 23 évig nem tudnak jelentősebb építkezésről a Károlyi-palotán. 1831-ben Zitterbarth Mátyás végzett kisebb javításokat,[62] 1832-ben pedig nagyszabású átépítés kezdődött, mely több mint egy évtizedig tartott, s lényegében ez adta meg a palota ma is meglevő arculatát. A munka építtetője Károlyi György volt, aki 1831-ben vette meg a palotát bátyjától, Károlyi Lajostól, akinek az 1827. évi birtokosztás alkalmával jutott.[63] Károlyi

[60] BFL, IV. 1202. h. Rel. a. n. 3525. Károlyi György és Wenckheim Teréz vitás ügye a közös telekhatáron húzódó tűzfallal kapcsolatban 1832-ből; benne felmérési rajz a palota déli szárnyáról, s ebből tudjuk, hogy a lovaglóiskola 1808-ban valóban felépült. — A térképek közül Lipszky 1810-ben megjelent térképe még az építkezés előtti állapotot mutatja, egy 1821-ben készült katonai térkép (39. kép) viszont már a befejezett formát: a déli szárny teljesen kiépítve, a kertbeli lovaglóiskola lebontva. (Hadtörténelmi Intézet térképtára, G. I. h. 998. és G. I. h. 74.)

[61] OL, P. 1509, 7. csomó.

[62] *Révhelyi*, 96.

[63] Károlyi György (1802—1877) hazafias érzelmű főúr, Széchenyi barátja és küzdelmeinek társa (az Akadémia alapításához ő is komoly összeggel járult hozzá), Batthyány Lajos sógora. 1848/49-es szereplése miatt Haynau le is tartóztatta. Bártfay László ügyvéd, akinek nevezetes irodalmi szalonjába Vörösmarty és Deák Ferenc társasága is járt, Károlyi György alkalmazottja volt, s az irodalmi szalon összejöveteleit 1838-tól Bártfaynak a Károlyi-palotában levő lakásában tartották.

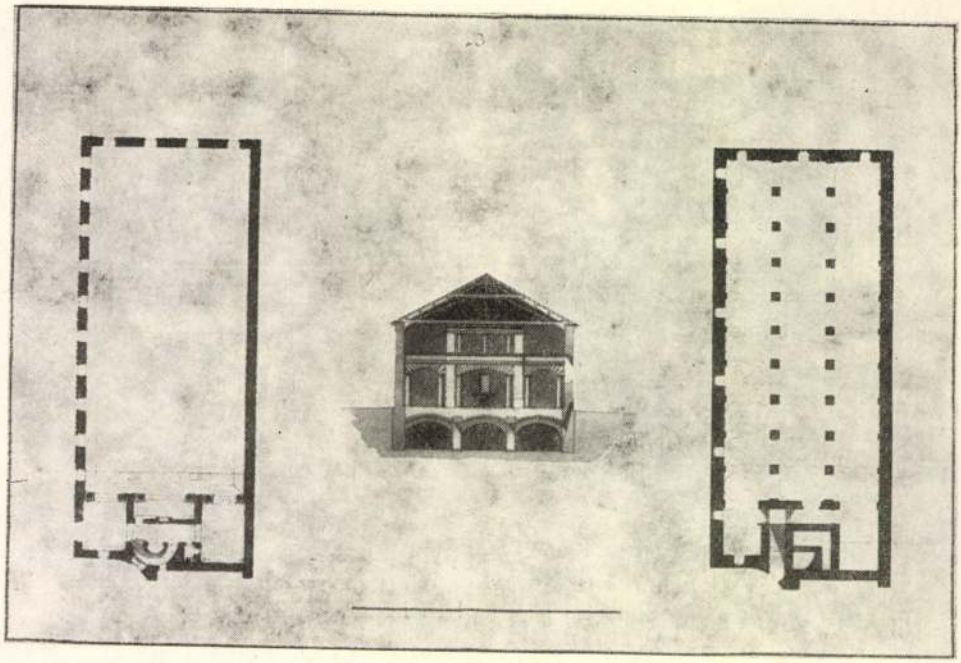

36. kép. Terv a lovaglóiskolához 1805-ből

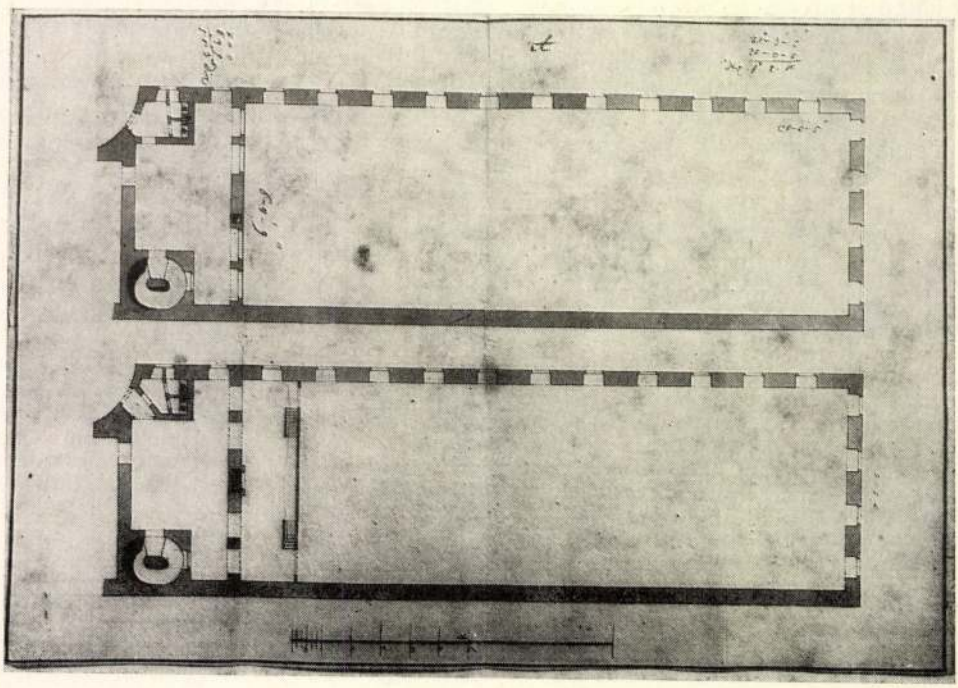

37. kép. Terv a lovaglóiskolához 1805-ből

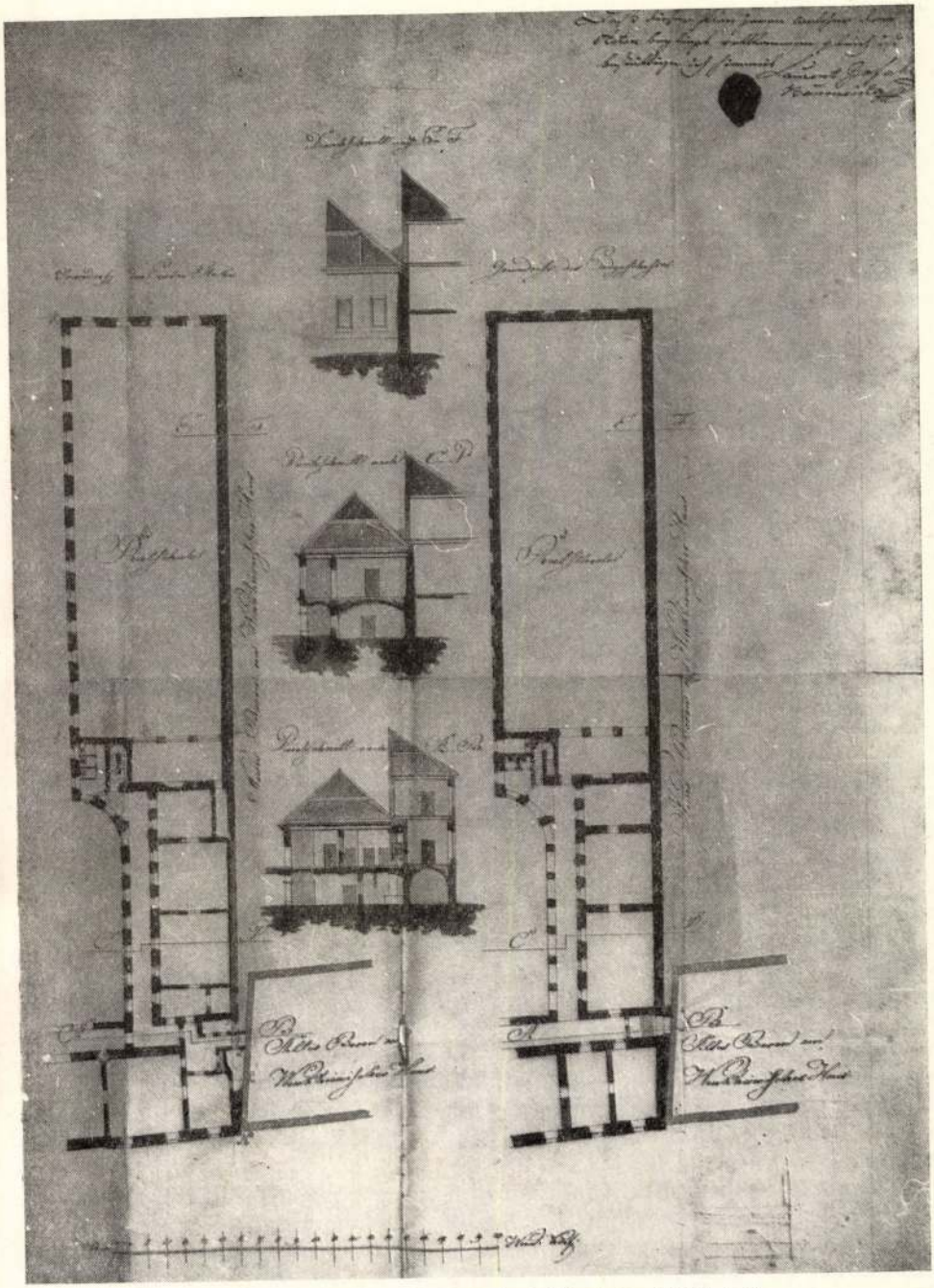

38. kép. A palota déli szárnyának felmérése 1832 körül

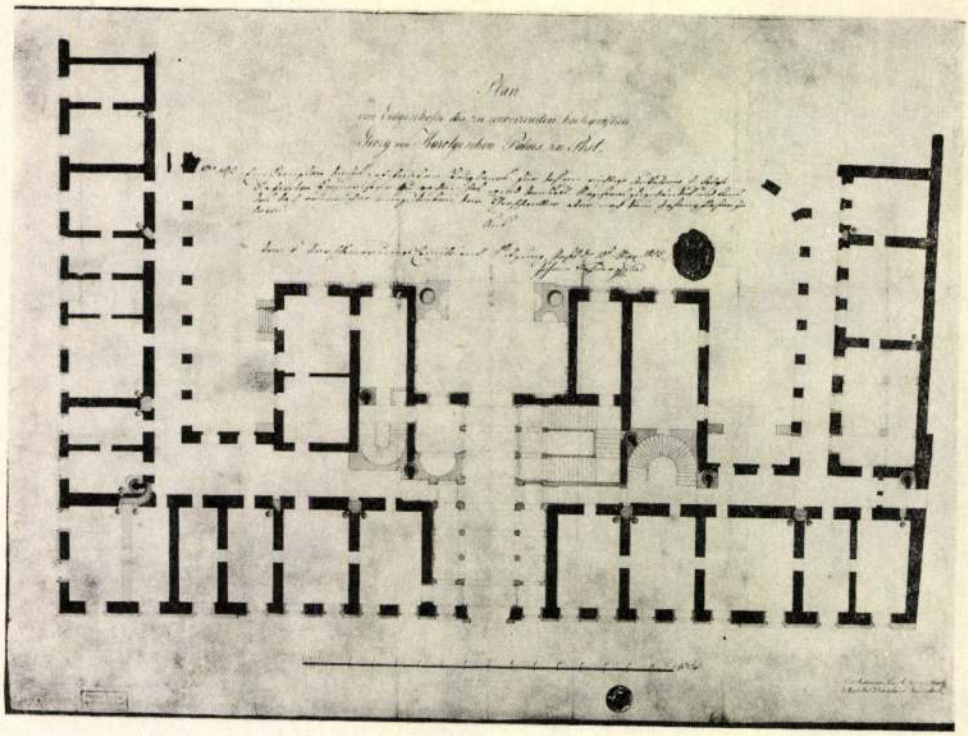

39. kép. Anton Pius Rigel terve a palota átalakításához 1832-ből

György a vétel után rögtön hozzáfogott a nagyszabású munkához, melynek fő célja a bővítés és az új ízlés szellemében történő „modernizálás" mellett a több mint fél évszázada tervbe vett — és igazán igényes formában soha meg nem valósított — főlépcsőház felépítése volt. A tervet Anton Pius Rigel bécsi építésszel készíttette el Károlyi, a kivitelre pedig Hofrichter József pesti építőmesterrel kötött szerződést. Hofrichter nyújtotta be a pesti Szépítő Bizottmányhoz jóváhagyásra Rigel tervét, amely meglehetősen száraz, iskolás jellegű klasszicista homlokzatot mutat 3 + 6 + 1 + 6 + 3 beosztással, a középrész emeletén a tengelyközökben pilaszterekkel, a két oldalrizalitban aediculás keretezésű ablakokkal[64] (39—41. kép). Az alaprajz új, oszlopokkal és pillérekkel háromhajósra osztott kapualj kialakítását és három új lépcsőház építését irányozza elő, ezen kívül kisebb belső átalakításokat, elsősorban az emeleti helyiségeknek a földszintről való fűtéséval kapcsolatban. A terv az oldalszárnyak hátsó részét nem tünteti fel, ekkor tehát — úgy látszik — ezek átalakítására még nem gondoltak.

A tervet a Szépítő Bizottmány jóváhagyta, azzal a falkiugrással együtt, mely azáltal volt keletkezendő, hogy a terv a főhomlokzat déli végén a frontvonal alig észrevehető megtörésének kiegyenesítését irányozta elő. A dél felől szomszédos ház tulajdonosa, Wenckheim Teréz tiltakozott a kilátást elfogó előreugró tűzfal engedélyezése ellen, a munkálatok azonban a terv jóváhagyása

[64] BFL, IV. 1207. (Pest város Szépítési Bizottmányának iratai), Sz. B. 5471, és Sz. B. külön sorozat 214.

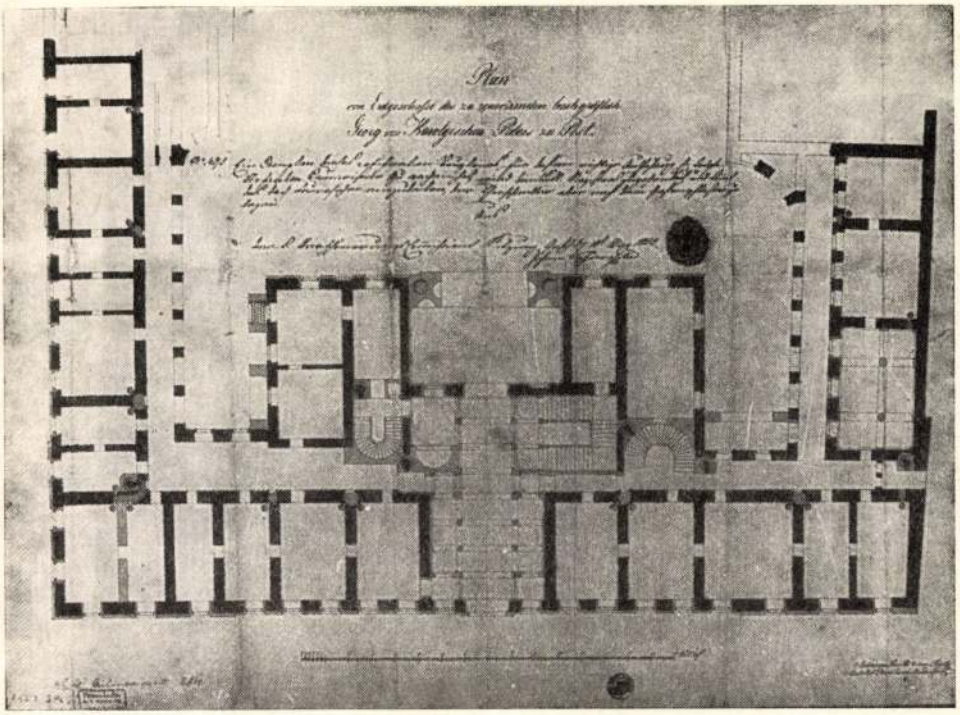

40. kép. Anton Pius Rigel terve a palota átalakításához 1832-ből

után rögtön elkezdődtek.[65] A számadáskönyvekből folyamatos, jól haladó építkezés képe bontakozik ki, melynek menetét — részben Révhelyit követve — a számadáskönyvek adatai, valamint a Rigel-féle tervnek és az elkészült állapotnak összevetése alapján rajzolhatjuk meg.

A munka folyamán a tervhez képest lényeges változások történtek. A homlokzat leegyszerűsödött; ezt Révhelyi — Bierbauer nyomán — nagy valószínű-

[65] BFL, IV. 1207, Sz. D. 5471. — Wenckheim Teréz tiltakozásának más oka is volt: ekkor zajlott ugyanis közte és Károlyi György között egy még hosszabban húzódó per a közös telekhatáron levő tűzfal ügyében (vö. 60. sz. jegyzet), s ezért sem szalasztotta el az alkalmat, hogy Károlyi építkezésének őt károsító hatását szóvátegye. 1808-ban ugyanis, amikor Károlyiék a déli szárnyban levő lovaglóiskolát építették, megegyeztek Wenckheim Teréz szüleivel, hogy a lovaglóiskolát határoló tűzfalat közösnek tekintik, s azt Wenckheimék később, ha a mellette levő sufnik és kocsiszínek helyére új épületrészt szándékoznának építeni, használhatják; abba födémet, válaszfalakat rakhatnak stb. Wenckheim Teréz azonban 1829-ben kezdődő építkezésekor a lovaglóiskola mellett kétemeletes új udvari épületszárnyat húzott föl, a közös tűzfalra magasítást tétetett és azt saját oldaláról minden óvatosság nélkül alápincéztette; ezen kívül pedig nemcsak a lovaglóiskola melletti tűzfalszakaszt, hanem az utcáig terjedő egész tűzfalat közösnek tekintve abba födémeket rakatott, egy gerenda-elhelyezéskor át is törte, s a Károlyi-palotához szolgáló kis világítóudvar egy részét el is foglalta. Mindezt Károlyi Lajos, akinek a pesti palota inkább csak teher volt, nem tette szóvá; amikor azonban tőle öccse, Károlyi György vette meg az épületet, s maga is építkezéshez fogott, per lett a dologból, amely — közös megegyezés híján — 1836-ig tartott. Az ügyre és a per lefolyására: OL, P. 404. (Károlyi-levéltár, periratok), No. 23. — OL, P. 1509. (Károlyi-házingatlanok), 7. csomó. — BFL, IV. 1202. h. (Pesti tanácsi iratok), Rel. a. n. 3525.

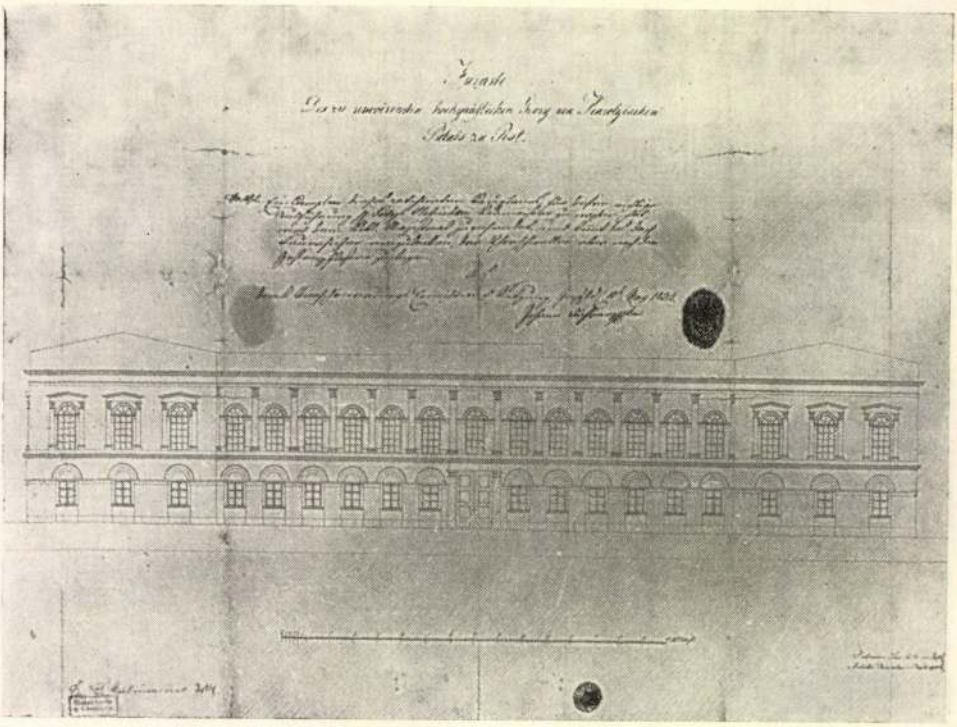

41. kép. Anton Pius Rigel terve a palota átalakításához 1832-ből

séggel Hofrichternek tulajdonítja.[66] Az udvarba benyúló szárnyak közeinek beépítésével a főszárny új, egy síkban húzódó udvari homlokzatot kapott, s kialakult középfolyosós, illetve hárommenetes elrendezése. Komoly változtatások történtek az oldalszárnyak hátsó részén is: a magas, egy terű istállót, illetve lovaglóiskolát boltozott födémmel két szintre osztva új helyiségeket alakítottak ki (lakószobákat az emeleten a grófi család, a földszinten a cselédség számára, a déli szárny hátsó részén pedig két nagyméretű földszinti helyiséget istálló és kocsiszín céljára). A tervhez képest más formát kapott az emeleti reprezentatív teremsor is, amelynek leggazdagabb kialakítású helyisége, a díszterem végül is nem a főszárny közepére, hanem a középen levő erkélyes terem déli oldalára került. Mindezekre az eltérésekre és új munkálatokra új tervet már nem adtak be jóváhagyásra a Szépítő Bizottmányhoz; csupán 1834-ből ismerjük a kert hátsó, északkeleti sarkába tervezett különálló kertészlak és üvegház tervét.[67]

A munkálatok során teljesen felforgatott palota, melynek belső berendezését is szinte teljesen kicserélték, 1841-re került abba az állapotba, hogy megtarthatták az ünnepélyes házavatást,[68] de a különböző hátralévő — főleg belső dekorációs — munkák még 1847-ig folytak,[69] s az egész építkezés összesen 1 240 000 forintba került.[70]

[66] *Révhelyi*, 100.
[67] BFL, IV. 1207. (Pesti Szépítő Bizottmány), Sz. B. 5914, és Sz. B. külön sorozat 352.
[68] *Révhelyi*, 102.
[69] A számadáskönyvek tanúsága szerint (OL, P. 1509, 8. csomó).
[70] *Éble*, 68. és *Révhelyi*, 101.

Lényegében ez az építkezés alakította ki a palota ma is meglevő képét, s a tervező építész (vagy építészek) személye, szerepük aránya a palota végleges formájának kialakításában talán még fontosabb építéstörténeti kérdés, mint az 1779/80-as építkezésnél.

A munka, mint említettük, Rigel terve alapján Hofrichter vezetésével indult meg. Rigel utoljára 1834-ben szerepel a számadáskönyvben 1833-ból elmaradt honoráriuma kifizetésével,[71] s szerepét 1834-től Heinrich Koch bécsi építész vette át.[72] Nem tudjuk, mi késztette Károlyit arra, hogy Kochhoz forduljon (Rigel életét, személyes körülményeit, halála dátumát nem ismerjük), de aligha tévedünk, ha e változásban jelentőséget tulajdonítunk a Rigel-féle terv hibáinak is, melyek különösen az alaprajzokon szembetűnőek. A főlépcsőházzal szemközti térbővület előnytelen megoldása, az emeleten a főszárny és az északi szárny közlekedésének komplikáltsága egyaránt magyarázza a kivitel során tett változtatásokat és Koch alkalmazását Rigel helyett. Koch egyébként valószínűleg nem sokat járt Pesten: a számadásokban az „Architektus és segédje" rovatban mindig csak a segéd, Kozlik Emánuel szerepel évi 600 konvenciós (1500 bécsi) forintnyi fizetéssel, s Koch neve csak egyszer tűnik fel az „Egyveleges kiadások" rovatban.[73] Hofrichter halála (1835. február 25) után a kivitelezés munkáját Pollack Mihály vette át, aki 1835-ben és 1836-ban 50—50 000, 1837-ben 25 000, 1838-ban 10 000, 1839-ben 20 000 forintot vett fel.[74] Hofrichter, majd Pollack a számadásokban mindig a „Kőmíves mester" c. rovatban szerepel, míg Rigel és Koch „Architectus".

Ez a megkülönböztetés azonban — bár itt már következetesen alkalmazzák — semmiképpen sem jelent művészi, hanem legfeljebb árnyalatnyi társadalmi rangkülönbséget. Tudjuk, hogy ekkor, a tervező építész és a kivitelező kőművesmester szerepének, munkakörének és társadalmi rangjának éppen csak kezdődő szétválása idején a másik mester tervének kivitelezése nem jelentette a kivitelezést vállaló mester polgári és művészi öntudatának sérelmét. Pollack művészi képességeit Kochéval és Rigelével legalábbis egyenrangúnak tekinthetjük, s téralkotó készségének Hofrichter is tanújelét adta pesti polgárházain, noha négyük közül kétségtelenül ő a legszerényebb tehetség. Felmerül tehát a kérdés, nem indokolt-e a homlokzat átformálását és néhány belső változtatást inkább Pollacknak vagy Kochnak, mint Hofrichternek tulajdonítani, tekintetbe véve Hofrichter korai halálát is. Természetesen tisztában kell lennünk azzal, hogy az építkezés folyamán szinte minden tervváltoztatás ugyanúgy történhetett az építtető egyenes kívánságára, mint az építőmester kezdeményezésére; azonban a változtatások jellegéből bizonyos következtetéseket levonhatunk erre vonat-

[71] OL, P. 1509, 8. csomó. — Érdekes, hogy Rigel 1832. évi tiszteletdíját az építkezésre fordított összeg arányában, 4%-ban megállapítva kapta; 1833-ra megállapított díja viszont 2000 forint volt.

[72] *Révhelyi*, 100—101.

[73] Kozlik „építési segéd" és „építési felügyelő"-ként szerepel. Évi fizetésén kívül gyakran vett fel kisebb összegeket postaköltségre, pl. 1835. augusztus 13-án: „Kozlik építési felügyelőnek Koch Architectus Urtól érkezett levelek portojában ... 16 Ft 29 krajcár" (OL, P. 1509, 8. csomó, az 1835. évi számadáskönyv „Egyveleges kiadások" rovatában).

[74] OL, P. 1509, 8. csomó, számadáskönyvek. — Pollack nevét a palotával kapcsolatban már Éble említette (66). Ez azonban a Rigel—Koch—Hofrichter hármasra vonatkozó kétségtelen adatok fényében a későbbi kutatók (Bierbauer, Révhelyi) számára tévedésnek tűnt, s ezt az álláspontot Hofrichter-tanulmányában e sorok írója is elfogadta (*Bibó István:* Hofrichter József. Építés- Építészettudomány, VII—1975, 3—4. sz. 369—429.)

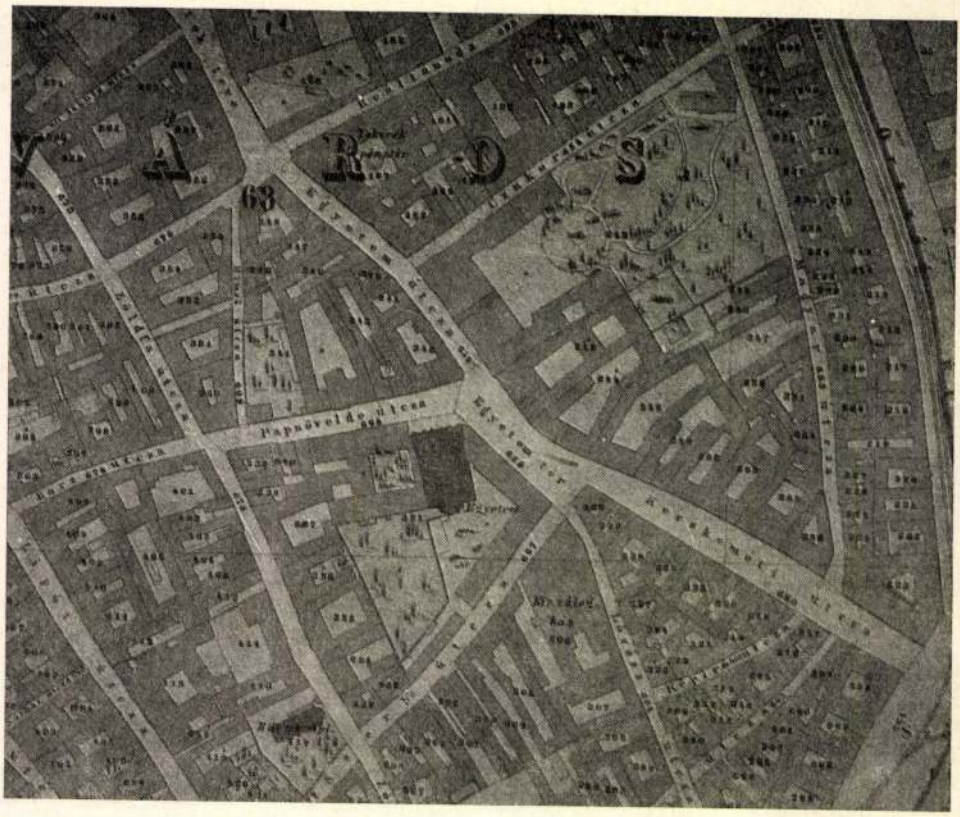

42. kép. A Halácsy-féle térkép részlete 1871-ből

kozólag. Így pl. biztosra vehető, hogy a munkálatoknak a hátsó szárnyakra való kiterjesztése az építtető kívánsága volt. Az építészeti és statikai jellegű módosítások viszont (homlokzategyszerűsítés, a lépcsőházak helyének kismértékű eltolása Rigel tervéhez képest stb.) inkább az építészeknek tulajdoníthatók, de Koch és Pollack szerepének szétválasztása — egészen konkrét levéltári adatok híján — egyelőre nem lehetséges. Mindenesetre Pollack bizonyos mértékű önálló építészi szerepének feltételezése mellett szól az, hogy az építkezés idején folyamatosan jelen volt, s éppen azokban az években vezette a munkát, amikor az a legnagyobb lendülettel folyt.[75]

Az említett építészek mellett Pest legjobb kézművesmesterei dolgoztak a palotán: Spiegel (később Tüköry) József ács, Feszl József, Kauser József és Zitterbarth kőfaragók, Alter József asztalos, Bauer Mihály és Uhrl Ferenc „képfaragók". Munkájuk azonban — amennyire a szűkszavú számadásokból kivehető — legnagyobbrészt kivitelezői jellegű volt, kivéve talán Bauer Mihályt

[75] Hofrichter munkavezetése idején (1832—33—34) az évi összkiadás 46 586, 73 798 és 33 231 forint volt; Pollack éveiben kétszer—háromszor annyi: 1835—1839 között 120 067, 138 101, 131 425, 51 117 és 83 520 forint. (OL, P. 1509, 8. csomó, 1832—1839. évi számadások).

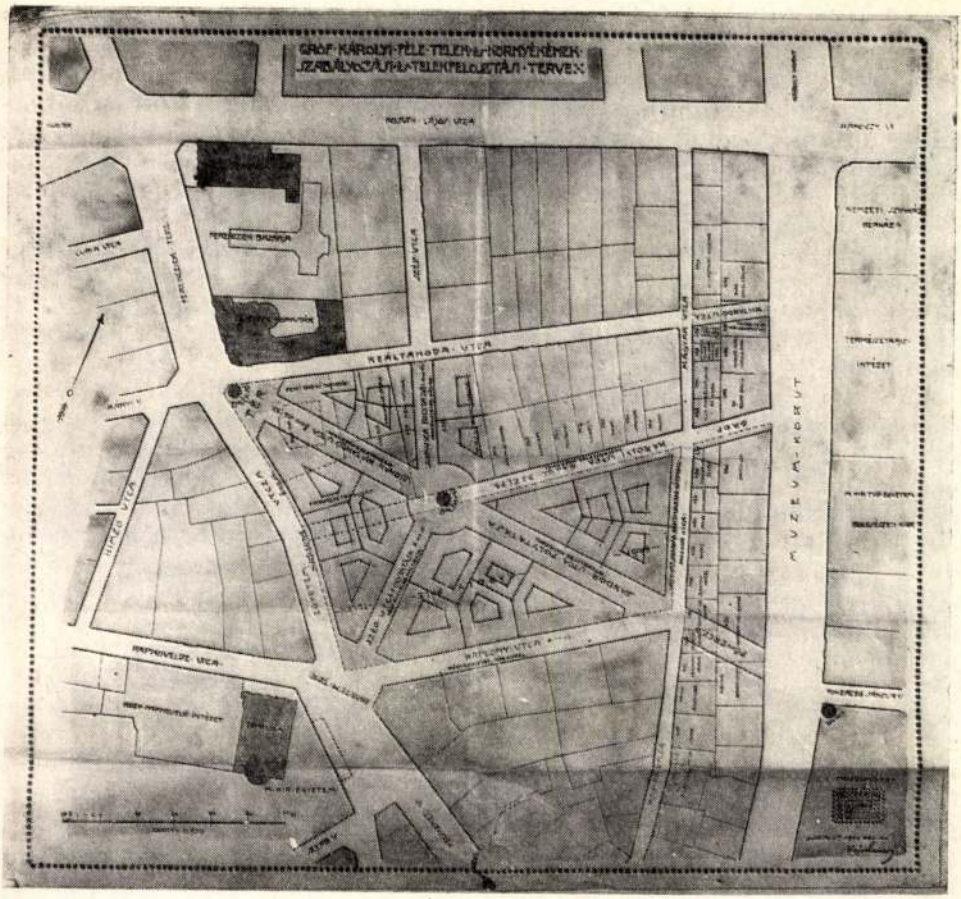

43. kép. A palota helyének parcellázási terve 1910-ből

és Uhrl Ferencet, akik egyetlen alkalommal „szobrász"-ként vannak megnevezve. A kifejezetten művészi igényű munkákkal azonban — mint az építészeti tervezésnél is — bécsi mestereket bízott meg Károlyi. Így a főhomlokzat oromzatára kerülő Károlyi-címert Klieber József bécsi akadémiai „Director" készítette 1832—33-ban, s még javában folytak a homlokzat munkálatai, amikor 1833-ban a címert elhelyezték.[76] 1839-ben „Weiner Ferencz bécsi egyetem festőjének munkái fejében" 3750 forintot fizettek.[77] Az összeg nagyságából komoly munkára gondolhatunk; lehet, hogy több helyiség is festett díszt kapott, de hogy melyek, nem tudjuk. Elsősorban a főlépcsőház kifestésére kell gondolnunk: ennek tágas, világos tere, nagy falfelületei szinte kívánják a díszítést (a ma Lotz-teremnek nevezett I. emeleti helyiség mennyezetképét az 1940-

[76] Uo. 1832—33. évi számadások. — *Révhelyi*, 100.
[77] OL, P. 1509, 8. csomó, 1839. évi számadás.

es évek elején helyezték át ide a Liszt Ferenc tér 3. sz. alatt lebontott eklektikus Wodianer-palotából).[78]

Az 1838-as árvíz által egy időre megszakított építkezés,[79] amint említettük, a belső munkákkal még évekig tovább folytatódott (az utolsó építési számadáskönyv 1847-ből maradt ránk). 1841-ben azonban megtartották az ünnepélyes házavatást,[80] mivel lényegében elkészült a palota, melynek belsejéről egy 1843-as báli tudósítás alapján alkothatunk fogalmat:[81]

„Múlt hétfőn tartaték gr. Károlyi Györgynek a legtúlzóbb várakozást is felülmúlt pompás tánczünnepe. Ki tudná néhány szóval találva festeni a pompafényt? Avvagy bármi szópazar is nem maradna-e messze hátra a nagyszerű valóságtól? ... Annak festését tehát meg sem kisértjük, hanem a helyett beváltjuk inkább e kedvező alkalommal adott szavunkat, kevéssé részletesben leírni e tündérpalota' belsejét.

Egy drága persa szőnyeggel bevont nagyszerű márványlépcsőzet (kétfelé elágazó s mindig fütött) vezet egy roppant előcsarnokba, mellyből számos ajtók vezetnek a palota'különböző szárnyaiba. Onnan egy csinos halványsárga márványozott terembe lépsz, mellyből két ajtó nyílik. Jobbra egy gazdagon ellátott théasztal tündöklik egy ezervirág-függönyökkel díszített tágas fehér teremben, mellyből egy virágcabinet, ezúttal a hölgyek' öltözködésére szánt, nyilik be, néhány duczat atlacz czipő-, báli keztyük és minden egyéb női öltözékhez tartozókkal gazdagon ellátott. A neveztem sárga szoba' balfelőli ajtaja pedig vezet a tulajdonképeni appartamentba, melly hét egymásba nyiló roppant terem' lánczolatából áll, mellyek közől három 2 ablaku, három 3 ablaku, a nagy tánczterem pedig 5 roppant ablakkal nyilik a kecskeméti utczára. A czukorutczai végső szoba az urné' boudoirja. Ez fehér földön szinesen csikozott drága kelmejü ablak- és ajtófüggönyök-, hasonló bútorok- s egy fehér márványkandallóval diszlik. A legszebb bibortükrü bool (csont, ércz és fáboli összerakás) iróasztal tökéletes renaissance modorban, néhány hasonló drágaságú szekrény, és minden neme a tündenői szeszélynek találhatók e kis hölgytanyában. E sarkszobából két roppant terem nyilik egymás' mentében, mindkettő egyforma nehéz fehér virágu vörös selyem damaszt falak- és roppant függönyökkel, mellyeket a leggazdagabb aranypárkányzatok körzenek; plafond (padlatfő), boiserie (faizás), butorok, kandalló, szóval minden legkisebb részlet, valamint az egész, XVI. Lajos' korára vonatkozik. Márványasztalokat nehéz aranyczafrangos franczia bársony takarókkal, mozaik, bool, vieuxlac, chinai porczellán, arany és ezüst edények, vázák, szekrények és asztalkák' minden nemeit talál itt a nézdelő szem, és roppant nagyságu tükröket miket eddigelő csak az orosz gyáripar mutathata. E vörös salonok' meg a leirt kis boudoir' padlóját egyetlen óriás szőnyeg födi. A szárnyazat' negyedik szobáját a kis tánczterem teszi. Ez egy hófehér márványzatu (en stuque) arany rámák- és párkányzatokkal diszitett egyszerű terem, három ablakkal és két roppant tükörrel. Kékfehér függönyök és a terem körül futó vörös padok teszik minden ékét. Innen lépsz be a nagy tánczteremben. Falai fehér márványnyal bélleltek,

[78] A képet Ybl Ervin 1938-ban megjelent Lotz-monográfiája még mint a Wodianer-palota díszét tárgyalja. (*Ybl Ervin:* Lotz Károly művészete. Bp, 1938, 305–309.)

[79] Magát az épületet a víz alig károsította, de Károlyi György, aki a mentésben Wesselényi ösztökélésére vett részt, 200 hajléktalant helyezett el termeiben (*Révhelyi*, 101.). Éble az épületet ért kisebb károkról is beszámol (68.).

[80] *Révhelyi*, 102.

[81] Károlyi-estünnep. Honderű, 1843, I. félév, p. 210–212.

gyönyörüen faragott corinthi oszlopzattal diszitve. Roppant ablakain fehér béllésü vörös selyem damaszt leplek függenek keleties redőzetben, az oszlopokat pedig és padlatfőt — melly művészileg domborodó czikornyák- (ciselé), rózsák- és arabeszkekkel kaczérkodik, a legdúsabb aranyozás tünteti ki. Három roppant csillár függ le a padlatfőrül, s négy husz-husz águ külön girandolok' fényvilága — visszasugározva amaz óriási nagyságu tükröktül — özönli el e tünde csarnokot. A terem' egyik szögletében egy tágas nyilás (niche) mögött, melly egy fehér és rózsaszinnel diszitett kis sátort képez, (de mellynek csak tornáczzata (balustrade) rug ki a tánczterembe) zeng a válogatott hangászkar."

Itt említjük meg, hogy a belső munkákban a Kochnál gyakornokoskodó Ybl Miklós is részt vett, Ybl Ervin tévesen a későbbi nagy mester fiatalkori munkájának tulajdonítja az északi szárny emeleti folyosójának lezárt szakaszából kialakított házikápolnának, s benne az ajtók, ablakok és mennyezet faburkolatának tervezését. A kápolnát azonban — Éble Gábor feltétlenül hiteles kortársi közleménye szerint — az 1890-ben elhunyt Károlyi Gyula gróf készíttette, aki az 1840-es évek elején 4—5 éves kisgyermek volt. A kápolnává való átalakítást tehát az 1880 körüli időre tehetjük; mestere egyelőre ismeretlen.[82]

1849-ben Károlyi György palotájában fogták el Batthyány Lajost, az első magyar kormány miniszterelnökét. Ezután rövid időre Jellasics, majd Haynau foglalta le a palotát. Utóbbi teljes egy évig, 1850 júliusában történt menesztéséig lakott itt, s a könyvtárból északra nyíló első emeleti udvari dolgozószobában írta alá halálos ítéleteit.[83] E dolgozószoba Haynau távozása után sokáig megmaradt változatlan berendezéssel, íróasztalát pedig emléktáblával jelölték meg. Később, talán a Fővárosi Képtár helyiségeinek kialakításakor e szobát — északi válaszfalát megszüntetve — egyesítették a szomszédos helyiséggel, s ma tévesen a könyvtárból dél felé nyíló, az eredetivel szimmetrikus elhelyezésű és azonos méretű szobát emlegetik „Haynau-szoba"-ként.

1850 júliusától Károlyi György — akit 1848/49-es szerepléséért 1849. augusztus 11-től öt hétig az Újépületben fogva tartottak s utána még sokáig házi őrizetben volt csurgói kastélyában — ismét teljes jogú ura volt a palotának, melyen ezután — az említett házikápolnát kivéve — lényeges átalakítás évtizedekig nem történt. Az 1832—41-es építkezéskor kialakított „fél-központi" fűtés — melynek lényege az volt, hogy a földszinten külön helyiségként kialakított fűtőhelyek mindegyike 3—4 földszinti és 3—4 emeleti szobát fűtött légjáratokkal — még a XX. század elején is üzemben volt, amint azt egy belső átalakításokhoz 1917-ben készült terv mutatja. E terv szerint létesült a főszárny északi udvari részén levő melléklépcső; a déli szárny földszintjén az egykori istállót helyiségekre szabdalták fel, s az északi szárny emeletén, ahol addig egymásba nyíló helyiségek sora húzódott, középfolyosót létesítettek.[84] Ezt megelőzőleg, a XIX. század utolsó éveiben a palota arculatára is kiható változást okozott az, hogy a dél felől szomszédos egykori Harruckern-, majd Wenckheim-házat lebontották, s helyén utcát nyitottak,[85] melyre a Károlyi-palota attól kezdve majdnem négy évtizedig tűzfallal nézett (2. kép). 1910 körül a Károlyi-palotát

[82] *Ybl Ervin:* Ybl Miklós. Bp, 1956, 15. — *Éble Gábor:* A Károlyi-grófok Egyetem-utczai palotája. Vasárnapi Újság, 1890, 802. — Károlyi Gyula 1837. július 5-én született (*Éble*, 67.).

[83] *Éble*, 94—114. — *Révhelyi*, 102. — *Markó Miklós:* A Károlyi-palota utolsó napjai. Vasárnapi Újság, 1912, 229—231.

[84] Tervtár, 39070/1917—III.

[85] Vasárnapi Újság, 1903, 83.

is a lebontás veszedelme fenyegette: a Károlyi György féle hitbizomány akkori tulajdonosa, Károlyi Mihály az illetékes törvényszéki hatóság engedélyével le akarta bontani a palotát, hogy helyét felparcellázva bérházakat emeltessen[86] (43. kép). A terv szerencsére nem valósult meg, s így került sor a már említett 1917-es átalakításokra. Később — több kisebb átalakítás után — 1935—38-ban nagyszabású munkálatokra került sor: az addig tűzfalként álló déli homlokzaton ablakokat nyitottak, s új, az épület jellegéhez illeszkedő klasszicizáló architektúrával látták el Wälder Gyula terve szerint (3. kép). Ez a munka komoly belső átalakításokkal járt együtt: a déli szárnyban a Wenckheim-ház lebontása előtti időből megmaradt világítóudvarokat megszüntették és helyiségekké alakították; ezeket síkfödémes mennyezetük ma is elkülöníti a régi boltozott helyiségektől. Ugyanitt, a déli szárnyban megszüntették a régi U-alaprajzú melléklépcsőt, s helyette a középfolyosó terébe épített, ma is meglevő lépcsőt alakították ki. A képtár igényei szerint a többi szárnyon is történtek ekkor átalakítások.[87]

1939—40-ben épült a kazánház.[88] 1941-ben szüntették meg az északi szárny középső részén a félköríves alaprajzú klasszicista melléklépcsőt.[89] 1952-ben helyreállítási-átalakítási munkákat végeztek a BUVÁTI tervei alapján, s ekkortájt szedték le — feldarabolva — az öntöttvas Károlyi-címert a főhomlokzatról.[90]

A későbbi idők munkálatai közül említést érdemel az, hogy 1963—66 között az északi szárny végén, az emeleten Károlyi Mihály özvegye számára lakást alakítottak ki.[91] 1971 óta tervezési, majd kivitelezési szinten folynak az I. emeleti Károlyi Mihály utcai termek felújításának, valamint az I. emelet feletti záródödém cseréjének munkálatai.[92]

1970-ig a palota udvarán nyári szabadtéri hangversenyeket tartottak; az ehhez készült tribünök és különösen a hangvisszaverő fallal ellátott zenekari dobogó az udvar és az épület műemléki összképét súlyosan károsította. 1970 óta az udvar a Metró Felszabadulás téri állomásépítkezésének, valamint a palotában folyó belső helyreállítási munkáknak felvonulási területe volt.

* * *

A palota történetének részletes áttekintése után röviden összefoglaljuk az építéstörténet főbb eseményeit:

1688 négy telek; három telken törökkori falak

1694 egy ingatlanná egyesítve; a használható falak ideiglenes kiépítéssel, tetővel ellátva

[86] *Markó Miklós*, a 83. jegyzetben i. m. — A parcellázás terve (45. kép): OL, P. 416. (Károlyi Gyula iratai), 1. csomó, No. 90.

[87] Tervtár, 318538/1935—III. (20 db terv az átalakításhoz) — 28498/1938—IV. ker. (használati engedély az átalakított épülethez) — 5428/1939—IV. ker. (jelentés a munka befejezéséről és a tervek benyújtása).

[88] Tervtár, 301771/1939—III. és 5717/1940—IV. ker.

[89] Tervtár, 323723/1941—III.

[90] Tervtár, építési engedélyezési szám nélküli tervek és *Szántó Piroska:* A Károlyi-címer. (*Szántó Piroska:* Bálám szamara, Bp. 1982, 74—88).

[91] Tervtár, 13427/1/1963. — 10329/1/1964. — 10501/1966. (Károlyi Mihályné lakása kialakításának építési és használatbavételi engedélyei).

[92] A több ütemben folyó munka terveit a Budapesti Városépítési Tervező Vállalat és a Győr-Sopron Megyei Tervező Vállalat készítette, valamint a FIMŰV Műemléki Osztálya (Budapesti Műemlékfelügyelőség tervtára).

1696 Wilfersheim 18 helyiségből álló kényelmes emeletes házat építtet Kalcher Mártonnal

1759 Barkóczy Ferenc átépítteti a házat U-alaprajzú szabadon álló egyemeletes barokk palotává Mayerhoffer Andrással

1769—70-es évek eleje Károlyi Antal bővítteti az épületet déli irányban

1779—80 Károlyi Antal további bővítéseket végeztet Jung Józseffel (északi oldalszárny, lovaglóiskola a kertben)

1786 Teljes belső átalakítás; új főlépcsőház és új homlokzatok (Jung József)

1793 Istállóátalakítás az északi szárnyban, Jung József terve szerint

1805—1808 Lovaglóiskola tervezése, illetve építése a déli szárny befejezéseként. A kertbeli lovaglóiskola elbontása. Kivitelező: Pollack Mihály.

1832—1847 Teljes klasszicista átalakítás, új homlokzat és új belső kiképzés. Építtető: Károlyi György.
Építész és építőmester:
1832—33: A. P. Rigel—Hofrichter József
1834 : Heinrich Koch—Hofrichter József
1835-től: Heinrich Koch—Pollack Mihály

1880 körül Faburkolatú házikápolna az I. emeleten

1935—1938 Belső átalakítások és új homlokzat a déli oldalon, Wälder Gyula terve szerint

IRODALOM

Magyar Hírmondó (Béts), 1795. II. — p. 410.

VÁLYI ANDRÁS: Magyar Országnak leirása, III. kötet. Buda, 1799. 74.

„Május 4-ikén . . . Estére Gr. Károlyi József Ő Nagysága igen fényes bált és vatsorát adott . . .” Magyar Kurír (Béts), 1800. II. 592.

RÖSLER: Kalender von Ofen und Pest für 1809. Pest, 1809. 66.

Adressbuch der Königlichen Frey-Stadt Pesth. Pest, 1815. 126.

SCHAMS, FRANZ: Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pest in Ungern. Pest, 1821. 92.

Adressbuch der königlichen Freystadt Pesth 1827. Pest, 1827. 205.

DORFFINGER, J(OSEPH) A(NDREAS): Wegweiser für Fremde und Einheimische durch die königliche ungarische Freystadt Pesth . . . Pest, 1827. 84, 314.

A' Pesti Jóltévő Asszonyi Egyesületnek . . . Pest, 1831. p. 48.

PATACSICH JÓZSEF: Szabad királyi Pest városának leírása. Pest, 1831. 15.

PATACSICH-PATISZ: Beschreibung der königlichen Freystadt Pest. Pest, 1833. 18—19.

(TEKUSCH, AUGUST): Der Fremde in Pesth. Pest, 1833. 74.

Szabad királyi Pest Városa rövid leírása. Közhasznú Honni Vezér, III. (1834). Pest, 1834. 118.

Károlyi-estünnep. Honderű, 1843, I. félév. 210—212.

FELDMANN, G. L.: Pest und Ofen . . . Pest—Leipzig, 1844. 41—42.

Buda-Pest, a magyarok fővárosa. Pest, 1845. 23, 25—26.

Pest szabad királyi város házjegyzéke. — Häuserschema der kön. fr. Stadt Pesth, 1848. Pest, 1848. 24.

Pesther Häuser-Schema. — Uebersicht der neuesten Gassen und Hausnummer-Ordnungen der k. Freystadt Pesth. Pest, 1852. 15.

Hartleben' historisch-romantischer Polyglotten-Führer durch die Städte Pest und Ofen. Pest—Wien—Leipzig, 1852. 14.

HAEUFFLER, J. V.: Buda-Pest, historisch-topografische Skizzen von Ofen und Pest. Pest, 1854. 242, 300.

Feldmann's Wegweiser durch Pest und Ofen. 2. Auflage, Pest, 1855. 41—42.

HUNFALVY, JOHANN: Pesth. Pest, 1859. 170.

Feldmann's Wegweiser durch Pest und Ofen. 3. Auflage. Pest, 1859. 22.

Pester Lloyd-Kalender für das Jahr 1860. (valamint a sorozat további köteteiben 1868-ig), a Häuserschema c. fejezetben.

GETTINGER, THEODOR: Ungarns Hauptstädte . . . Pest und Ofen. Pest, 1866. 5.
Adress-Kalender von Pest, Ofen und Alt-Ofen für das Jahr 1867. (valamint a sorozat további köteteiben 1878-ig), a Haäuserschema c. fejezetben.
RÓMER FLÓRIS: A régi Pest. Bp., 1873. 118—119.
HEVESI LAJOS: Budapest és környéke. Bp., 1873. 113.
Budapest főváros dunabalparti (volt pesti) részén megállapított új és régi helyrajzi és házszámok mutatókönyve. Szerk. a Fővárosi Mérnöki Hivatal Földmérési Szakosztálya. Bp, 1879. 20.
VAJDA VIKTOR: A Károlyi-kert. Magyarország és a Nagyvilág, 1880. 292—293.
Budapesti czím- és lakjegyzék a bejelentési hivatal hiteles adatai alapján. 2—29. kötet, Bp, 1882—1928. A Ház- és telekjegyzék c. fejezetben.
Kopál József, 1843—1886. (Nekrológ a Károlyi-palota főkertészéről). Kertészeti Lapok, 1886. 139.
ÉBLE GÁBOR: A Károlyi grófok Egyetem-utcai palotája. Vasárnapi Újség, 1890. 796, 800—802.
Budapest főváros bel- és külterületén megállapított házszámok mutatókönyve a megfelelő helyrajzi számokkal. Bp, 1890. 30, 43, 86.
ÉBLE GÁBOR: A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Bp, 1897. 51—116.
A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Vasárnapi Újság, 1897. 667—669.
A Károlyi-palota szomorú napjaiból. Vasárnapi Újság, 1897. 750—751.
MAX ROTHAUSER: Alt-ungarische Adels-Residenzen. Pester Lloyd, 1897, No. 245, 2—3.
ÉBLE GÁBOR: Jellemvonások gr. Károlyi Antalról. Kézirat, XIX. század vége, a Károlyi-levéltárban: P. 417/13.
ÉBLE GÁBOR: József nádor és Károly főherceg Pesten, 1803—1804-ben. Bp, 1911. 11, 13—15, 42, 47—69.
gr. KÁROLYI LÁSZLÓ: A nagy-károlyi gróf Károlyi-család összes jószágainak birtoklási története, I—II. Bp, 1911. 166—169.
A Károlyi-palota történetéből. Új Idők, 1911. I. kötet, 500.
MARKÓ MIKLÓS: A Károlyi-palota utolsó napjai. Vasárnapi Újság, 1912. 229—231.
The Passing of an Historic Mansion. Hungary, 1912. 138—144.
„A gróf Károlyi-palota egyetem-utcai telektömbjének szabályozási tervét a tanács már kidolgozta . . .". Vállalkozók Lapja, 1912. jún. 5. 13.
Dr. KISMARTY-LECHNER JENŐ: Budapest építőművészeti topográfiája. Bp, 1917. (Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében).
MAGYAR ELEK: A Károlyiak pesti palotája. Magyarország, 1919. nov. 30.
LYKA KÁROLY: A táblabíró világ művészete. Bp, 1922. IV. kötet, 74.
LECHNER JENŐ: Budapest székesfőváros műemlékeinek és műemlékszerű épületeinek lajstroma. Bp, 1924. 22.
LECHNER JENŐ: Budapest műemlékei. Bp, 1924. 191
BIERBAUER VIRGIL: A magyar klasszicizmus korának kastélyai. Magyar Művészet III-1927, 464—475. 472.
BIERBAUER VIRGIL: Kasselik Fidelio és Hofrichter József pesti építőmesterek művészete. Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közleményei, LXI-1927, p. 63—71. — p. 64, 70.
BIERBAUER VIRGIL recenziója Benedek Marcellné Győri Lujza: Az empire építészet Pesten c. művéről. Magyar Művészet, III-1927, 595.
PÁPASZEM: Eladó a Károlyi-palota. Magyar Hírlap, 1928. ápr. 14.
(ns): Betört, piszkos ablakok — hulló vakolat. Pesti Futár, 1928. No. 12. 6—9.
SURÁNYI MIKLÓS: A Károlyi-palota. Nemzeti Újság, 1928. jún. 21.
Bizottsági és tanácsi előterjesztés a IV. ker. Belvárosban fekvő gróf Károlyi-féle palota megvásárlása ügyében. Fővárosi Közlöny, 1928. jún. 22. 1739—1741.
A Károlyi-grófok pesti palotájának története. Független Budapest, 1928. szept. 19. — 2.
(K.): A Károlyi grófok pesti palotája. História, 1928, No. 3. (Pest-Budai emléklapok, 15—16.)
Kormányhatósági jóváhagyások. A Károlyi-palota megvásárlása. Fővárosi Közlöny, 1928. dec. 7. 3039.
URMÁNCZY NÁNDOR: Palota vagy park? Pesti Hírlap, 1932. nov. 29.
BIERBAUER VIRGIL: Pesti építőmesterek munkássága 1809—1847. Tanulmányok Budapest Múltjából, I-1932, 76—98. 78, 81, 90.
RÉH ELEMÉR: A régi Buda és Pest építőmesterei Mária Terézia korában. Bp, 1932. 57—58.
HEKLER ANTON: Budapest als Kunststadt. Küssnacht am Rigi, 1933. 86.
B. U.: Budapest művészeti vezetője (recenzió). Tér és Forma, IV/1933, 264—266.

Révhelyi (Réh) Elemér dr.: Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota építésének története. Tanulmányok Budapest Múltjából, II-1933. 87—103.
Pirovits Aladár: A budapesti Károlyi-palota, mint elsőrendű műemlék. Városkultúra, 1933. 103—104.
Zádor Anna: Tanulmányok Budapest Múltjából II. (recenzió). Magyar Művészet, X-1934. 372—373.
Lieber Endre: Budapesti parkok és sétahelyek. Városi Szemle, 1934. II, p. 643—671. 657.
Paczelt János műkertész nekrológja. Kertészeti Szemle, 1937. 2. sz. 47.
Wesselényi Miklós báró, az árvízi hajós naplója. Sajtó alá rendezte és kiadja Rubinyi Mózes irányításával a székesfővárosi VI. kerületi ... fiú felső kereskedelmi iskola ifjúsága. (Bp, 1938.) 25—26, 31—32.
Horváth Henrik: Budapest művészeti emlékei. Bp, 1938. 57, 91.
Rácz Kálmán: Egy palota regénye. Híd, 1942. febr. 10. 18—19.
Zádor Anna—Rados Jenő: A klasszicizmus építészete Magyarországon. Bp, 1943. 91, 129—130, 180, 187, 211.
Lyka Károly: Magyar művészet 1800—1850. III. kiadás, Bp, é. n. (1944). 461, 462, 545.
Lestyán Sándor: Az Egyetem utcai Károlyi-palota történelmi emlékei. Budapest, II-1946. 212—215.
Előterjesztés a Károlyi-palota ügyében. Fővárosi Közlöny, 1949. febr. 19. II. melléklet, 9.
Genthon István—Zakariás G. Sándor: Budapest műemlékjellegű építményeinek jegyzéke. Bp, 1949. (sokszorosítás) 36.
Schoen Arnold—Kardos György—Zakariás G. Sándor: Budapest műemléki kárai 1944/45-ben. Bp, 1950. (Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében) 120.
Genthon István: Magyarország műemlékei. Bp, 1951. 48.
Budapest műemléképületeinek jegyzéke. BVTI, Bp, 1952. (sokszorosítás) — V/2.
Műemlékjegyzék az 1953 júniusi állapot szerint. Összeállította a Műemléki Csoport. Kiadja a Népművelési Minisztérium Múzeum Főosztálya. Bp, 1953. 25.
Budapest műemléképületeinek jegyzéke. Második, javított kiadás. BVTV, Bp, 1955. (sokszorosítás). 58.
Vargha Balázs (szerk.): A magyar irodalom helyi hagyományai. Bp, 1955. 16.
Ybl Ervin: Ybl Miklós. Bp, 1956. 9, 15, 120.
Borsos Béla—Sódor Alajos—Zádor Mihály: Budapest építészettörténete, városképei és műemlékei. Bp., 1959. 94, 233, 323.
Műemlékjegyzék. Összeállította az Országos Műemléki Felügyelőség. Bp, 1960. 37
Genthon István—Zakariás G. Sándor: Magyarország művészeti emlékei III. (Budapest). Bp, 1961. 100—101.
Nagy Lajos: Pest város XVII. század végi topográfiájának forrásai. Tanulmányok Budapest Múltjából, XIV-1961, 161—212. 174—175.
Mojzer, Miklós: Werke deutscher Künstler in Ungarn, Teil I.: Architektur. Baden-Baden—Strassbourg, 1962. 53, 59.
Zoltán József: A barokk Pest-Buda élete. Bp, 1963. 123.
A Károlyi-család nemzetségi és fóti levéltára. Repertórium, közrebocsátotta Bakács István. Levéltári leltárak, 33. Bp, 1965. (Kézirat) 13.
Genthon István—Zádor Anna (szerk.): Művészeti Lexikon, II. Bp, 1966. 107, 936, 658.
Budapest műemlékjegyzéke. Összeállította a Fővárosi Műemlékfelügyelőség. Bp, 1967. p. 42.
Moess Alfréd: Egy XVIII. századi pesti kőfaragómester munkássága. Adalék a XVIII. századi magyar építéstörténethez. Művészettörténeti Értesítő, XVII-1968, 3—4. sz., 245—250.
Genthon István—Zádor Anna (szerk.): Művészeti Lexikon, IV. Bp, 1968. 71.
Dercsényi Dezső—Zádor Anna (szerk.): A magyarországi művészet története. Bp, 1970. 344.
Gerőné Krámer Márta: Jung József pesti építőmester. Magyar Műemlékvédelem, 1967—68. Bp, 1970. 196—212. 202.
Budapest enciklopédia. Szerkesztette Tóth Endréné. Bp, 1970. 126—127, 189, 276.
Belvárosunk tegnap és ma. Összeállította az V. kerületi Tancs helytörténeti csoportja. Bp, 1970. 27, 78.
Gerő László: Az építészeti stílusok. IV. kiadás. Bp, 1972. 120.
Budapest lexikon. Főszerkesztő Berza László. Bp, 1973. 323, 445, 523—524, 955.
Gombos Zoltán: Régi kertek Pesten és Budán. Bp, 1974. 105—119, 255—256.

Bibó István: Hofrichter József. Építés- Építészettudomány, VII-1975, 3—4. sz. 369—429.
Nagy Lajos: Budapest története a török kiűzésétől a márciusi forradalomig. (Budapest története, III.) Bp, 1975. 232—233.
Budapest műemlékjegyzéke. Összeállította a Budapesti Műemlékfelügyelőség. Bp., 1976. (oldalszámozás nélkül).
Szántó Piroska: Bálám szamara. Bp. 1982. 74—88.

A képek forrásai

Szilágyi Edit felvételei: 5—7, 9, 12, 13, 29, 39, 41—44.
Országos Levéltár felvételei:17—28, 30—38, 40, 45.
Reprodukciók a Budapesti Történeti Múzeum Várostörténeti Osztályának fényképtárából:

Balogh Rudolf felvételei:	11, 15, 16.
Belvárosi Fotoműhely:	2.
Koblinger és Sorger:	10, 14.
Ismeretlen:	1, 3, 4, 8.

WÄLDER Gyula

Besztercebánya, erdészeti ig. épülete, 1900 r.

Szőnyi 1996 99.

Wälder Gyula: Gróf Tisza István márványemléktáblája. Készült Seenger Béla r.-t. műhelyében. ✦ Gedenktafel für weiland Grafen Stefan Tisza. Plaque commémorative du Comte E. Tisza.

Magyar Iparművészet

1927

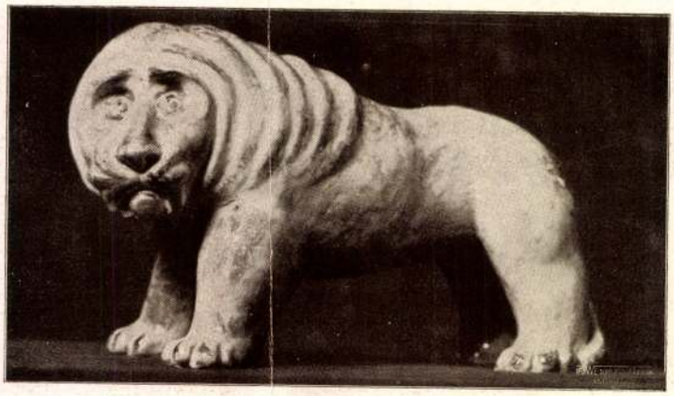

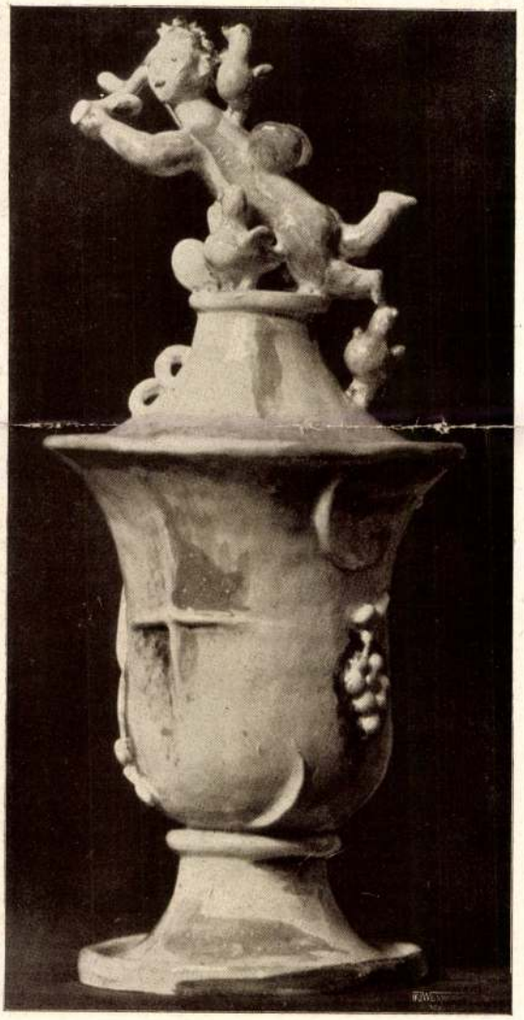

Gádor István: Majolikák. ◆ Majoliken. ◆ Faïences.

Wälder Gyula 127, 129 - 130
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

WÄLDER Gyula epitesz

1940 ben megtervezi a budai ferences templom bővítését, de a világháború miatt nem valósult meg.

Farbaky, Művtört. Ért. 1990 188, 192.

LÁNG Ferenc órásmester. Hunnobrodi (bécsi?) órás 1717-ből származó szerződése tudósít, hogy az egri Szt Mihály templomba órát készít, s ha a másik torony is felépül, abba is állít órát. (EÁL ÉrsGazd L Raksz. 1317.) Ugyanakkor → Hefner Menyhért lakatos leveszi a nagytemplom tornyából a régi órát és a várban állítja föl. (EÁL uo.)

LÁNG János kőfaragó. Az egri érseki palota → Zwenger József által tervezett déli szárnyának kiépítése alkalmával szerepel 1832-ben. (EÁL ÉrsGazd L V. cl. szd. 1513. sz. cs. rat. aed. 1832.)

LÁNG Mihály budai lakatosmester. Költségvetést készít → Mayerhofer József építésszel együtt 1777-ben az egri rác templom építési munkáihoz. (EÁL Eger v. ir. 1778. 6. LIX/a.)

LANGER Éliás egri könyvkötő. 1687—90-ig szerepel az egri házak felértékelésének lajstromán, amikor is 235. sz. romházát és kertjét 20 forintra értékeli. (Eger város leírása, OL összeírások.)

LANGWIDER? Aranyvirág? János kőműves. 1756—75 között találkozunk nevével az egri városi adóösszeírásokban.

LASSOTTA építész → Baldigara segédje 1589-ben a városfalak építésének irányítója. (Pataki, Várépítés.)

LASSUS János kőműves. Egerben 1845-ben szerepel az adóösszeírásban.

LASSY Demeter hevesi kályhástól 1560-ban nagymennyiségű kályhát vásárolnak. (Détshy, Munkások II. 156. old.)

LASZCZIK András egri ács. A városi adókönyvek 1824. évi kötete említi.

LASZNIK János György gyöngyösi asztalos. 1767-ben a gyöngyössolymosi templom számára gyóntatószéket készít 40 forintért. (Gyöngyössolym. templ. 1767. sz. 177/a.)

LASZNIK György gyöngyösi asztalos. 1795-ben Gyöngyös város számára végzett munkájáért 30 forintot vesz fel. (EÁL gyöngyösi tjgyzk. 8. k. 718.) Személye talán azonos → Lasznik János Györggyel.

LAUDAT Ignác festő. 1843—47 között az érseki

WÄLDER Gyula

(k.b.): [Kumer Béla]: Wälder Gyula nàr-ève.
=MN XLVII. évf. 56. sz. 1984. màr. 7. 7. p.

- A felsoroltakon kívül te
ügyekben önálló aláírási
osztályvezetők és a Gazd

- A Kutatócsoport dolgozói
szerveknek vagy magánszer
leveleiken aláírási jogk
ügyek elintézését az ügyl
egyetértésben - szóbeli
feljegyzés utján - kezde

b/ A Kutatócsoport bélyegző

- A Kutatócsoport hivatalo
zik az igazgató és az ig

WÄLDER Gyula

SKRIPECZ Sándor: Wälder Gyula és a Sándor-palota. = MN XLVII. 88. 1984. ápr. 14. 14. p.

candlesticks the figure of One like unto the Son of man, whose head and hair were white like wool, and whose eyes were as a flame of fire; who had in his right hand seven stars, and out of whose mouth went a sharp two-edged sword; and whose countenance was as the sun shining in his strength. He further chose the candlesticks and the seer himself. Such pictoral elements are combined to compositions which are best described as pictoral visions and fantasies derived from free imagination rather than from observation of nature. The visualized content of the Apocalypse was thus enshrined in compositions anchored in the realm of imaginations in the mind rather than in real situations or contexts. The scene is visualized as aloft: strangely shaped clouds carry the candlesticks and the rainbow with Him who is the First and the Last, and the seer who kneels before him; what we see is not his vision but that of the artist. If we imagine such a representation translated into the realistic and matter-of-fact manner of the Flemish School, or the earth-bound static regularity of the Italians it would lack conviction and effect. But Dürer does not gloss over the unreal character of the scene, he consciously stresses it. His swirling, tortuous lines which are not subject to the forces of gravity, the shining, insubstantial clouds standing out from a dark background which seem to impart their weightlessness to everything resting on them, the ambiguousness of spatial relationships – all this transports us into a world which is of the imagination only, a world ruled by other laws than the visible world of our senses, that is into a supra-natural as distinct from a natural reality. Such a world was a legacy of the medieval view of the world which

WÄLDER Gyula

- Resicabánya, postaépület, 1912
- Balassagyarmat, postahár, 1914
- Miskolc, 1. sz. postahivatal homlokrata 1928
  [terv Reischl Gusztáv]
- Eger, 1. postahivatal

Poép 42–43. ill
55. és ill
57. és ill

WÄLDER Gyula

91 8.25

Új Művészet

Debrecen, Szt. Anna-templom
1936-os tatarozásánál

WÄLDER Gyula építén

66,- Alföldi u. bálházáról

Erdei 1991

BU
MAGÁNG
M

A 20. század elején Budapesten kialal
gángyűjtemények közt különleges hely il
jovszky Pálét. Nem azért, mert a többi g
eltérően nem festményeket, szobrokat va
művészeti tárgyakat gyűjtött, hanem g
metszeteket és főleg rajzokat. Abban
kortársaitól, hogy nem a tágan értelmez
renaissance alkotásait gyűjtötte, hanem
francia művészek alkotásait, ezekből is a
zadi és a szinte kortárs mesterek műveit.
lehet egyéni ízlés vagy akár különcség k
ménye; Majovszkynál más indok forgo
Módszeresen gyűjtött, azzal a határozo
hogy kiegészítse a Szépművészeti Múze
kes grafikai anyagát. Így vált lehetséges

WÄLDER Gyula

Kisfaludi Szabl Zsigmond. Kardját néró huszár szobrának talapzatát tervezte 1932

Pavilon 9(1994) 70-71. ill

hitétől" (SRH I. 338.); e [illegible]zletből az is sejthető, hogy itt nem pusztán két előkelősa[illegible], hanem egy család, s ilyenfor-mán egy kelet-magyarors[illegible]gi terület urainak mentalitásá-ról van szó. A dolgok ilyen [illegible]állásában a jelek szerint a kirá-lyi retorzió, az itteni m[illegible]nye- és püspökségszervezés hozott változást. A csalá[illegible]nak az a Vata nevű tagja, akit 1072-ben Géza herceg a [illegible]hari püspökkel küldött követ-ségbe Salamon királyhoz, [illegible]ár bizonyosan másképp gon-dolkodott, mint hasonnev[illegible]lődje, s így lehettek evvel kor-és nemzetségtársai is. M[illegible]en arra vall, hogy a kifestett csolti templom ennek a [illegible]erációnak egyik jeles tagjával hozható kapcsolatba.

Mindabból, amit itt elmon[illegible]nk, az első csolti templomé-pítkezések sajátságosan [illegible]pora ütemére lehet következ-tetni, hiszen a XII. száza[illegible]lejéig működő „első" templo-mot még a XI. század m[illegible]odik felében, sőt talán utolsó harmadában egy még ko[illegible]bi, kifestett templomnak kellett megelőznie. Ez a zsúfolt [illegible]ronológia talán azt érzékelteti, hogy a korai templom ra[illegible]vális újjáépítésére került sor az alapok részleges megújítá[illegible]val; így juthattak e korai épület festett kváderei építőanya[illegible]ként az „első" templom alapo-zásává. Az ásatási terüle[illegible]itt közbeékelődő pince falai különösen nehéz feltárási [illegible]rülményeket teremtettek a ré-gész számára. Éppen eze[illegible]szükséges a vonatkozó leletek aprólékos újraelemzése, t[illegible]rési rajzokkal is dokumentált közzététele annak érdeké[illegible], hogy a rendkívül érdekes és tanulságos csolti építésté[illegible]et kezdetei kronológiai vonat-kozásban is tisztázhatók, [illegible]a történeti háttér tekintetében is megbízhatóan értékelők[illegible]lyenek.

BIBLIOGRÁFIA (idézve: B+t[illegible]zám)

1. T. JUHÁSZ I.: Román[illegible]ri kőfaragvány Vésztőről. Ar-cheológiai Értesítő, 99 (19[illegible]
2. T. JUHÁSZ I.: Vésztő [illegible]240–242.

WÄLDER Gyula épített

Wekerle-telep

Pavilon 9 (1984) 49, 53

hiányzik, ezért igen nagy jelentősége van, minden olyan városon kívüli épületnek, így villánknak is, amely adatokat szolgáltathat ebből a korból.
2. A polgárvárost szegélyező villaövezetben az eddig feltárt villáknál nem volt mód a lakóházat a gazdasági résszel együtt megásni, így az eredeti funkcióról, a gazdasági tevékenységükről nem alkothattunk képet.
3. Az eddig feltárt villák túlságosan szétszórtan, egymástól távol kerültek elő ahhoz, hogy a településszerkezet térben és időben történő változásait tanulmányozni lehetett volna.
A szóban forgó környék viszonylagos beépítetlensége és egy tervezett nagyberuházás talán még módot ad hiányzó ismereteink pótlására.

Németh Margit
ÚJABB KUTATÁSOK AZ AQUINCUMI KORAI KATONAI TÁBOROK TERÜLETÉN

A korai megszállás kérdései az utóbbi két évtized pannoniai kutatásában többször is előtérbe kerültek. A pannoniai limes I. századi történetének vizsgálatában fontos előrelépést jelentett annak az óbudai lelőhelyű töredékes építési felratnak a revíziója, amelyet Tóth Endre és Vékony Gábor végzett el 1971-ben, s amelynek kapcsán a szerzők új megvilágításba helyezték a pannoniai limes Flavius kori történetét. Egy évtizeddel később a felirat további két töredéke került elő az eredeti lelőhelyének a közelében, az Árpád hídtól délre, amelyek megerősítették a két szerző da-

WÄLDER GYULA

(7)

MAJOR Máté:

Wälder Gyula (1884-1944)
az É.K.M.Évk. 1955/56. Bp. 1957. 81-82 l.

Wälder Gyula

Épületeiről Merényi 169-170.o

Forrás: A magyar építészet.
Bp. 1969.

Wälder Gyula életéről és munkásságáról

F. M. W. Gy. MÉM 1926. 2. sz. 1. o.

F. M. W. Gy. újabb munkái MÉM 1927 8-9. sz. 1. o.

Gy. N. W. Gy. Képzőművészet 1929. 20. sz. 1. o.

Vbl. E. W. Gy. újabb épületei MÉM 1937. 9-12. sz. 1. o.

Wälder Gyula életéről és munkásságáról

Bardon Alfréd: W. Gy. Szépirodalmi 1944.
244.o.

P. G. S. W. Gy. F. 1944. IV. köt. 2. fűz.

Európai kézilabdakupák

Volgográd elesett?

„Veszteni *is tudnia kell annak, aki nyerni akar*" – idézett keserűen egy orosz szólást Leonyid *Kozosztacsevics*, a *Kausztyik Volgográd* férfi kézilabdacsapatának trénere a veszprémi sportcsarnok öltözőjében. Egyébként aligha ilyen költői alkat a szakember, de ezúttal remekül palástolta érzelmeit, hiszen kinek van kedve egy kilencgólos vereség után idézgetni…

Egy emléket citáltak viszont a *Fotex-Veszprém* játékosai a 31-22-re nyert BEK-mérkőzés után. *Éles* egy tavalyi KEK-párharcra emlékeztetett, amikor a magyarok 12 gólos különbséggel verték a norvég *Stavangert*, aztán a visszavágón kis híján kiestek. Persze ha megismétli vasárnapi produkcióját egy héttel később a kiesnek nehezen nevezhető Volgográdban is, a magabiztos oroszok alighanem kiesnek. Pedig mennyire féltek a házigazdák a két olimpiai, világ- és Európa-bajnokkal felálló orosz bajnoktól.

Kiss Szilárd például nem véletlenül sétálgatott a pályán, háttal saját játékosainak, alig néhány másodperccel a kezdés előtt. A veszprémi szakvezető ugyanis utólag elárulta, a Kausztyikról a legfrissebb rendelkezésre álló videofelvétel is mostanában ünnepli első születésnapját. Szerencsére konzervatív társulat látogatott hazánkba, a két válogatott játékosra, *Pogorelovra* és *Kulesovra* épülő játékából remekül felkészültek a hazaiak. Még akkor is, ha az elején két góllal a vendégek vezettek, ráadásul a 7. percben egy lerántás nyomán azonnal – a két legjobb hazai bíró, *Klucsó* Jenő és *Lekrinszky* Tivadar szerint elhamarkodottan – piros lapot kapott a veszprémiek egyik kulcsembere, *Gulyás*. E döntés *felpaprikázta* társait, a kapuban *Svajlen* ziccereken kívül büntetőket is hárított (az egyiket homlokkal, ahova alighanem szándékosan bombázta a labdát a láthatóan ideges Pogorelov), elöl pedig Éles és *Pásztor* szinte nem tudott hibázni.

A 16-13-as félidő után húsz perc alatt *tíz* veszprémi találatra csak három orosz válasz érkezett, hat perccel a meccs vége előtt már 30-18-at mutatott az eredményjelző, s a hajrában igazi izgalmat már csak a lefújás pillanatában összeugró Éles és *Plahotyin* szóváltása jelentett (31-22, legjobb dobók: Éles 9, illetve *Popov* 5).

(erdei)

Férfiak, KEK: *Petrochemia Plock (lengyel)–Elektromos* 20-27. **EHF Kupa:** *Fraternelle Esch (luxemburgi)–Dunaferr* 24-38. **City Kupa:** *Metkovic Razvitak (horvát)–Pick-Szeged* 19-18. **Nők, KEK:** *Silcotex Zalau (román)–Vasas-Dreher* 24-15.

Csollányé a telefon

Csollány Szilveszter lett az elmúlt hónap legjobb sportolója, aki ezzel a *Westel 900 Váltó* első tornásza tagja. A lausanne-i világbajnokságon gyűrűn ezüstérmet nyert, s jelenleg az *Egyesült Államokban* élő és dolgozó versenyzőre a *Kurír*, a *Magyar Hírlap*, a *Magyar Nemzet*, az *Új Magyarország*, a *Vas Népe*, a *Juventus rádió* és a *Sportélet* voksolt. A repülő hollandi Európa-bajnok *Majthényi, Domokos* párosra a *Mai Nap*, a *Népszabadság*, a *Westel Press* és a *Sport Plusz* szavazott, míg a *Déli Hírlap* és a *Délmagyarország* a birkózó *Deák Bárdos* Mihályt, a *Nemzeti Sport* a szintén vébéezüstérmes birkózó *Berzicza* Tamást választotta.

Csollány Szilveszter egy Ericsson GH 388-as mobiltelefont kap, amelyet belföldön egy hónapig ingyenesen használhat.

Westel Váltó'97

A BARANYA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT ÉS A VÁROSI VAGYONKEZELŐ KFT.

nyilvános liciteljárás keretében

együttes értékesítésre meghirdeti

Városi Vagyonkezelő Kft. a tulajdonában álló

Pécs, Rákóczi út 66. sz. hrsz.: 18943
2319 m² területű beépítetlen ingatlant.
Induló licitár: 46 380 000 Ft

Egy kerék

Mészáros János a hit

Páratlan fotókiállítást láthatnak ezen a héten a budapesti *Uránia* mozi látogatói. Egy szakállas kerékpáros bukkan fel, hol az *Andok* lejtőin, hol egy *grizzlymedve* szomszédságában. A rendkívüli felvételek közül azonban kettő a legbeszédesebb: az egyiken a már említett sportember, *Mészáros* János áll a *Horn-foknál*, kerékpárja hátsó kerekével a tenger vízében, míg a másikon már az első kerék áll *Alaszkában*, a *Jeges-tengerben*. A kettő közötti távot pedig 109 nap alatt végigbiciklizte a 47 esztendős székesfehérvári sportoló, aki „*Egy ember, két kerék-ken, három Amerikán át*" elnevezésű karitatív expedíciójával a *sclerosis multiplexes* betegek problémáira kívánta felhívni a figyelmet. A magyar SM-esek zászlaját vitte magával, s útja valamennyi állomásán gyűjtött támogató aláírásokat a kék lobogóra, amelyet szombaton adott át dr. *Guseo* Andrásnak, a Magyar SM Társaság elnökének. Az ünnepség és a fotókiállítás megnyitója után beszélgettünk az immár ismét a dolgos hazai hétköznapokat élő világjáróval.

– A kívülálló számára már az indulás előtt elképesztőnek tűnt ez a vállalkozás. Önt érték meglepetések?

– Az útra fizikailag teljesen felkészültem, viszont bevallom őszintén, *pszichikailag* elszámítottam magam. Borzalmas ez a távolság, s több mint száz napon keresztül, nap mint nap fel kell ülni a nyeregbe, és csak hajtani. Ráadásul az eleinte hat-, majd

Telt ház a karatések

Felelőtlen sikeres

Fejbe kólintó hír fogadta *Miskolczi* Attilát, a Magyar Kushido Karate Szövetség elnökét, amikor másnapi versenyük előtt az utolsó simításokat végezte a Körcsarnokban péntek délután. „Holnap itt nem lesz karateverseny! – közölte vele a ház egyik illetékese –, mert nem utalták még át a terembért." Tovább borzolta a sokat próbált harcművész idegeit, hogy az épület folyosóján elébe bukkanó szponzora,

A mozgáskorlátozottak szomorú élete

Lapjukban közölték *dr. Hajnal* József jogtanácsos levelét „Tolókocsiban, de munkához, gondozáshoz ragaszkodva" címmel, amelynek minden egyes betűje igaz.

Gyermekem betöltötte már a 40. évét. Mindkét lábára béna, agykárosodást szenvedett és más betegségek terhelik szomorú életét. Másik fiammal neveljük 12 éve, mondhatom, napi 24 órás műszakban. Azon vagyunk, amíg élünk köztünk legyen, és próbáljunk naponta egy-egy könnyet letörölni belülről síró arcáról. Fájdalmunkat, azt hiszem, nem kell ecsetelni.

Sajnos tudjuk, kevés az állam pénze, így tétlenül nézzük, érezzük, tapasztaljuk azt a közömbösséget, amellyel sokszor bizony a felső vagy legalábbis egyes döntéseket hozók viseltetnek irántunk. Kérésekkel ez a réteg nemigen ostromolja a hatóságokat, hivatalokat.

Nyilvántartásuk? Ha egyáltalán van, hiányos! Hiszen ha nem így lenne, akkor például egy százszázalékos mozgásképtelent, agykárosultat nem rendelnének be vizsgálatra (15–20 kilométerre) vagy katonai újoncsorozásra. Az illetékeseknek fogalmuk nincs, hogy a fizikai, idegi megterheléseken kívül mibe kerül az ilyen családtag létfenntartása! Különleges étkezés, ruházat stb.

Csehák Judit volt az első és sajnos az utolsó, aki ezeket a – szerencsétlenségük miatt – egy életre borzalmas körülmények között élőket pártfogásba vette, és nemcsak szóban, tettekben is könnyítette szüleik és a betegek életét.

Kevés felelős vezetőnek jut eszébe e betegek élete, gondjaik, fájdalmaik. Például az, hogy a tolókocsival a rossz járdákon, a parkoló kocsiktól alig tudnak közlekedni; hogy több fűtést, meleget igényelnek; hogy a lakásban lévő legapróbb szolgáltatások, javítások ezresekbe kerülnek stb.

Az is furcsa, hogy a mozgáskorlátozottakat egy kalap alá veszik, pedig tudhatnák, más megítélés alá esik az a mozgássérült, akinek egy fájó bütyke van és az, aki százszázalékos béna és mások gondozására szorul.

Bangha Tibor
Budapest

A neobarokk építészet mestere

Örömmel olvastam lapjukban (1997. augusztus 18.) „Újabb műemlékek" című írást arról, hogy a műemlékként nyilvántartott épületeink száma milyen újabbakkal gazdagodott. Különösen örömömre szolgál, hogy ezek között van a XI. kerület, Villányi úti volt József Attila, de most ismét ciszterci gimnázium épülete is. Itt lakom a közelében, csaknem mindennap alkalmam van gyönyörködni benne.

A gimnázium és a mellette lévő templom tervezője azonban nem az volt, akit a cikk említ, hanem *Wälder* Gyula, aki az ókori építészetet tanította a József Nádor Műegyetemen. (született Szombathelyen 1884. február 25-én, elhunyt Budapesten 1944. június 10-én). Historizáló stílustörekvések hívekéntsajátos neobarokk épületek sorát hozta létre. Egyebek között a Beszkárt Akácfa utcai székházát, a fent említett ciszterci gimnáziumot és templomot, Balassagyarmaton a postamúzeumot, iskolákat Kisvárdán, Szegeden.

Posztoczky Iván
Budapest

A Fővárosi és Pest Megyei Egészségbiztosítási Pénztár
budapesti székházába, valamint
Váci és Ceglédi Kirendeltségeinek
behajtási és végrehajtási szakterületeire

behajtókat, végrehajtókat

keres

kintlévőségeinek behajtására
felsőfokú végzettségű, 30 év feletti,
agilis, tárgyalóképes, rátermett,
határozott fellépésű férfiak személyében.

Illetmény: a köztisztviselői törvény alapján.

Jelentkezni lehet személyesen, részletes önéletrajz benyújtásával az alábbi címen:
Budapest VIII., Fiumei út 19/A I. em. 133.
(személyzeti csoport)

A Fővárosi és Pest Megyei Egészségbiztosítási Pénztár
fővárosi lakhelyű
munkatársakat keres
társadalombiztosítási ellenőri
feladatok ellátására.

Inform Studió

WÄLDER Gyula

FERKAI András: A Gutmann-sarok. = Erzsébetváros, 1991. 12. 9. ill.

Walder Gyula 1936-1937

Bp.,VII.Rákóczi u.12.

Délután:

Kirándulás Miklósra: az agostonos kanonokok v. templomának szentélyében feltárt falképek megtekintése; a várkápolna falképeinek megtekintése.

A program vége a 17h budapesti vonathoz igazodik.

A konferencia megrendezésére, témaválasztására a pécsi székesegyházi kőfaragványok nemrég befejeződött restaurálása ad alkalmat. E munka során számos olyan kérdés vetődött fel, mely müvészettörténészeket és régészeket, müemlékes szakembereket és restaurátorokat, kővel foglalkozó vegyészeket és geofizikusokat egyaránt érdekel. Alsósorban a Pécsett jól

WALDER gyula

FERKAI András: A BSzKRt.-székház. = Erzsébetváros, 1991.10. 9.ill.

Walder Gyula 1926

Bp. VII. Alkotás u.

volt a felvételi vizsga, és ő
tay , ugye akkor nagyon gunyos
nem tudja, pedig maga nagy lev
hogy a Harasztyné Takács Maria
kedett egy kollégánőjével szem
venni feleségül, és ő megirta,
nem vegyék el, és ez elterjedt
ságára is utal, hogy ő ezt: hi
mondom, hogy ez volt a felvéte
én bekerültem aspiránsnak, utá
évben, na most az egy elég nag
ezért nekem az 51-52-es év, ho
kát, vagy bele is kapcsolódtam

16, alaprajzok a 17. lapon.

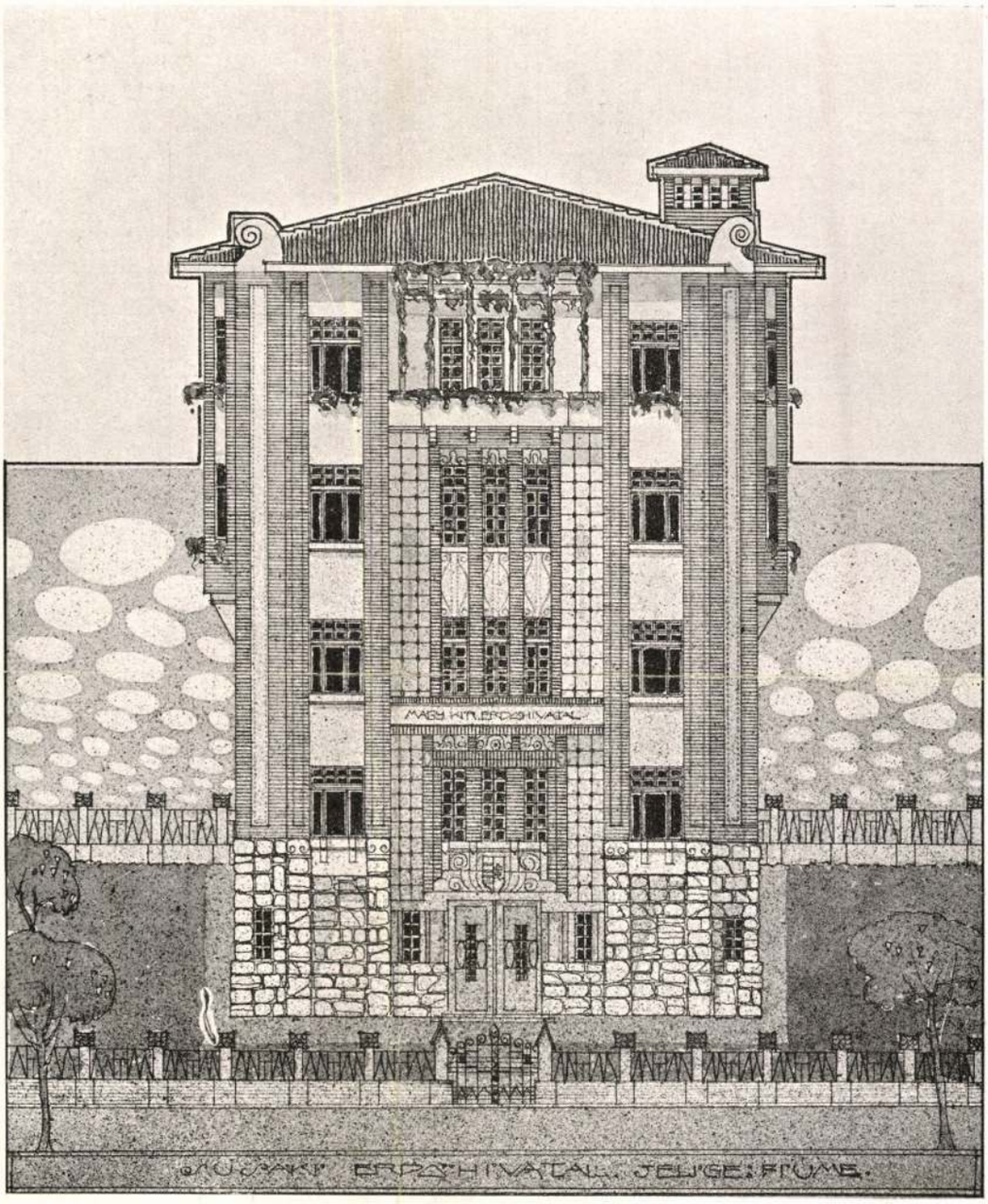

FŐHOMLOKZAT.

JELIGE: FIUME. nem díjazott terv WÄLDER GYULA, BUDAPEST.

A fiumei érdekhivatal tervpályázata

Magyar Építőművészet

1910. 12. 7.

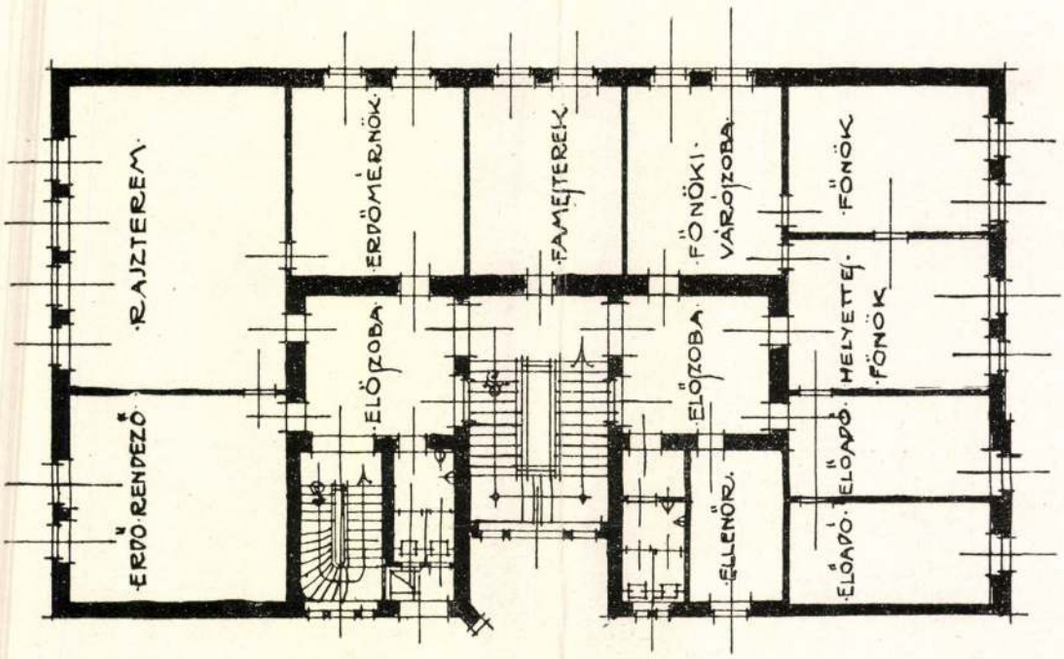

I. EM. ALAPRAJZ.

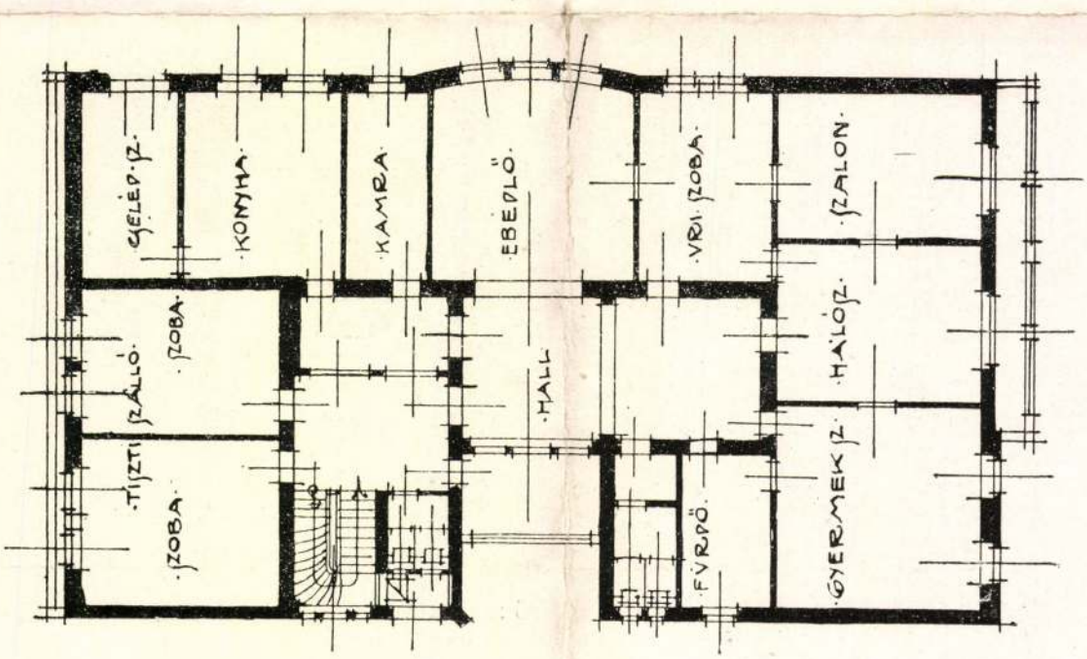

II. EM. ALAPRAJZ.

MEGVETT TERV. — JELIGE: SZILVESZTER.

MDK

Wälder Gyula okl.épitész, müegy. tanársegéd

GyM:

A pozsonyi egyetem elhelyezése. M. Mérnök és Épitész Egylet Közl. 1916. nov. 26. 48.sz. 2o4-2o5 l.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

2000 K-ás első díjat nyert a pozsonyi múzeum és könyvtár épületére kiírt pályázaton

Vállalkozók Lapja. Bp. 1910. XXXI. évf. nov. 9. sz. 13. old.

kiállítási csarnokoknál és hasonló épületeknél alkalmaznak s melynek egy mintaszerű kivitelét látjuk a 16. ábrán bemutatott épületnél, amely a leipzigi árumintavásár „Baumesse" csarnokát ábrázolja vonalas rajzban.

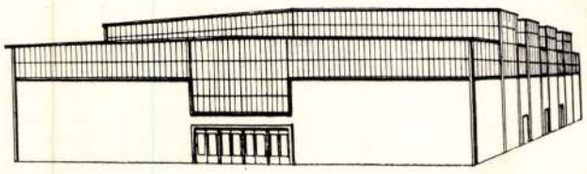

16. ábra.

Igen sok esetben a szimpia üvegtető nem elegendő, akár azért, mert a helyiségben a páraképződés nagy s a vízpárával telített levegő elsősorban az üvegtetőn csapódik le, akár azért, mert egyenletes hőmérséklet tartása érdekében a téli erős lehűlés és a nyári felmelegedés nincs megengedve. Ily esetekben egy belső ú. n. páramennyezetet alkalmazunk, melynek több kiviteli formáját tünteti fel a 17., 18. és 19. ábra. Készülnek ezenkívül díszes kivitelű tagozott páramennyezetek is. A páramennyezet készülhet ugyancsak ragacsnélküli kivitelben, vagy ragacsolt üvegezéssel idomvasakból. Igen fontos, hogy páramennyezet esetében gondoskodás történjék a két tető közötti ürben az üvegtáblák könnyű tisztításáról, mely célra leghelyesebb állandó járdák beépítése.

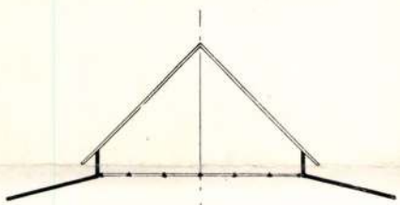

17. ábra.

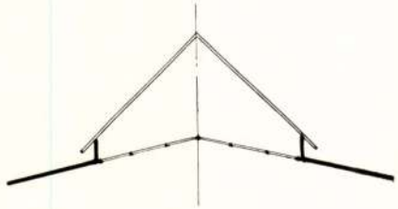

18. ábra.

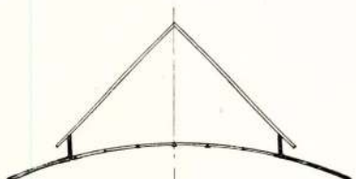

19. ábra.

Továbbá fontos követelmény az üvegtetőknél a szellőzés kérdése, ami a 15. ábrán bemutatott laternaszellőzésen kívül leggyakrabban a 20. és 21. ábrákon bemutatott módon történik. A 20. ábra egy shed-tető gerincére épített kürtő-szellőzőt ábrázol. Ezen

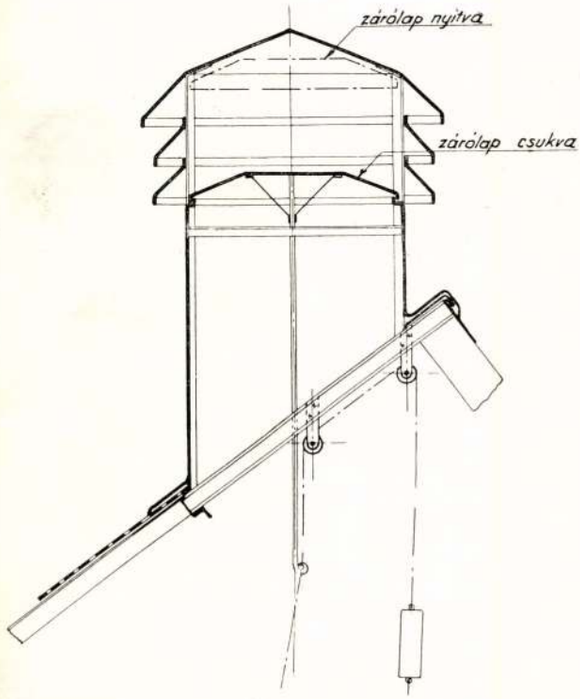

20. ábra.

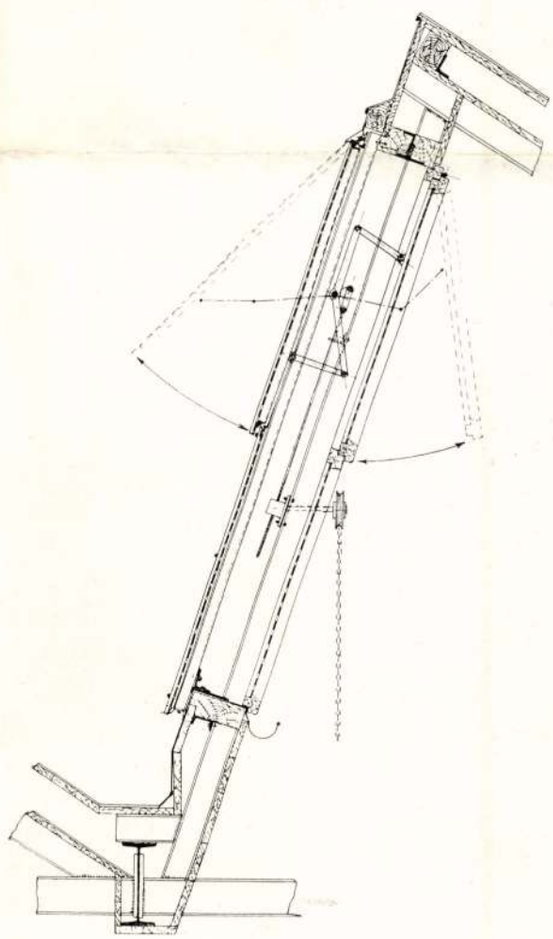

21. ábra.

szellőzők horganyzott vaslemezből, alulról kezelhető és kiegyensúlyozott elzárólappal készülnek és minden időjárás mellett jó szellőzést biztosítanak. A 21. ábrán egy kettősen üvegezett shed-felülvilágító szellőző szerkezetét mutatom be; ilyen szellőzők a szükséghez képest, pl. minden 10-ik üvegtáb.ába vannak beépítve, egy-egy üvegtáblának megfelelő szélességben (84 cm). Megemlítek ezenkívül egy nagyhatású, szabadalmazott szellőzőszerkezetet, mely nagyobb üvegtetők gerincén oly esetekben kerül alkalmazásra, mikor hirtelen és erélyes szellőzésre van szükség. (Festődék, fehérítők, stb. esetében.) Ezen szabadalmazott ANTIPLUVIUS szellőző, igen nagy hosszakban alkalmazható a tető gerincén s alulról mechanikusan kezelhető. Egy tolórúd mozgatása működteti a kulisszás vezetésű karokkal bíró vertikális oldalablakokat és a surlódást csökkentő görgős vezetékek, valamint megfelelő áttétel segítségével könnyű kezelés és tökéletes zárás érhető el. A szab. Szezám szellőzőszerkezet hasonló célt szolgál, de több kisebb hosszban elrendezett szerkezettel, melyek az üvegtető síkjában vannak elhelyezve, ellensúllyal kiegyensúlyozva és alulról kezelhetően ollós szerkezettel a tető síkjából kiemelkednek.

Itt említem még fel a teljesen vagy részben nyitható üvegtetőket, amelyek kevésbbé ipari, mint inkább nagyobb igényű nyilvános helyeken nyernek alkalmazást. Ezeknek egy szép példáját mutatom be a 22. ábrán, mely a MABI új rendelő intézetének elfolható tetőszerkezetét ábrazolja. Ez egy vasszerkezetű, külső és belső üvegezésű tető, a belső mennyezet a képen látható szép tagozással; a tető elektromos meghajtással, gombnyomásra működik.

Végezetül talán nem lesz érdektelen, ha tervezőinknek az alantiakban egy ragacsnélküli üvegtető korrekt kiírási formuláját bocsátom rendelkezésre:

... m^2 tetősikban mért felületű ragacsnélküli nyereg- (manzárd, shed, stb.) tető készítése, speciális páravizcsatornával ellátott bordákkal, sárgaréz csavarcsapokkal és anyákkal, impregnált jutabetétes ólomkábel üvegalátétekkel, bőrlemez fedőcsikokkal, horganyzott vaslemezből készült rugalmas fedősínekkel, 84 cm széles, 6/7 mm vastag, la drótüvegezéssel, horg. vaslemez gerinc- és ereszelzáró bádogok hozzáadásával, horg vaslemezből készült (vagy üvegezett) oromfalakkal (ezekben szellőzőkkel v. a nélkül, esetleg vasbeton végtalakhoz való bádog csatlakozással), talp- és gerincszögvassal (v. fakerethez való csatlakozással) a rendelkezésre bocsátott beton- (v. vas, fa, stb.) keretre felszerelve (állványozás, mázolás, stb. kívánság szerint), elszámolva az üvegtető síkjában mérve az üvegtáblák eresze és a gerinc közötti szélességben.

Terhelési számítás szempontjából közlöm, hogy a ragacsnélküli üvegtetők súlya nagy általánosságban drótüvegezéssel együtt kb. 30 kg m^2-ként (az üvegtető síkjában mérve) és ára a legújabban horribilisan felemelt üvegvámok mellett nagyobb mennyiségek esetén kb. 30 P m^2-ként.

Fentiekben, — bár talán már túl is mentem az erre a speciális tárgykörre fenntartott terjedelmen, — mégis csak egy általános tájékozást tudtam nyujtani s nem tudtam kiterjeszkedni a fejlődés legújabb irányaira, melyet újabb szerkezetek, repülőtámadás elleni védekezés és egyéb szempontok hoznak magukkal. Talán alkalom nyílik még ezekre is egy későbbi számban.

MÁRKUS GYÖZÖ
okl. gépészmérnök.

22. ábra. MABI rendelőintézet elektromos gombkormányzású üvegtetőzete.

Tervezte: Wälder Gyula.

Készítette: Márkus Lajos r. t. vasszerkezetek gyára.

Perspektiva
1936. 1. 2.

Rakovszky-park túloldali házainak alaprajzai. Látható, hogy ha a frontszélesség és axisrendszer-méret helyesen állapítódik meg, úgy semmiféle akadálya annak, hogy egészséges, korszerű lakástípusokat építsünk. Mindkét bérház Hofstätter Béla építész tervei szerint épült. Kivitelezte: Sorg Antal.

1. Előszoba
2. Hall
3. Nappali-ebédlő
4. Háló
5. Fürdő
6. Konyha
7. Cselédszoba
8. Kamra
9. W. C.
10. Hálószoba.

1. Előszoba
2. Hall
3. Szoba
4. Szoba
5. Szoba
6. Garderobe
7. Fürdő
8. W. C.
9. Kamra
10. Konyha
11. Cselédszoba.

azokat az eseteket, ahol előrelátó, komoly építészeti politika érvényesül.) A Budapesten ma kialakuló átlag bérháztípus néhány egészséges újításon kívül alapvető hibákban szenved. Az építkezéseket a mai pénzügyi számítás diktálja. Az építés csak akkor rentabilis, ha kis területen maximális jövedelmet biztosít. Ez vezet arra a tervezési módszerre, amit az építészeti irodákban „kidekázó módszer"-nek neveznek. Ez a módszer szentesíti a légudvarokat is nélkülöző, sokszor 2 szobán átvezetett szellőző csatornákon lélekző fürdőszobákat, kamrákat és WC-ket. Ebből következnek az erőszakolt „cviklis", egészségtelen alaprajzok, az előírt négyzetmétereket kínosan kiverejtékező zegzugok. A tervezőnek képtelen telekadottságokkal és még képtelenebb építtetői kívánságokkal kell megküzdeni. Különösen áll ez a budapesti viszonyokra. Furcsa, de való, hogy ma az a jó tervező, aki 10—13% tiszta hozamot tud garantálni. Hogy ez azután mi módon, kinek a bőrére megy, a tervezők szerint más lapra tartozik. Elsősorban a lakóéra, aki ha beköltözik az „összkomfortos hall"-os lakásába, szomorúan konstatálja, hogy a kisméretek miatt alig kap levegőt, áthallás miatt nem tud aludni stb. Az uzsorást büntetik uzsorakamataiért, reméljük, hogy eljön az ideje annak is, hogy a hatóságok ugyancsak rendeletekkel fogják leszabályozni, limitálni a házak maximális tiszta hozamát is. Az „ideális" tervezés ünnepnapja a tervező-irodáknak. Ilyen béklyók között természetesen bérházkultúránk évszázaddal számoló fejlesztése elé hatalmas akadályok merednek. Tudással, lelkiismeretes tervezéssel sok adottságban rejlő hibát meg lehet oldani. A modern építésznek nem szabad megrettenni az akadályok láttán. Sajnos, gyorsabb a kiegyezés, hamar kiegyezik a tervező a nehézségekkel s vagy kényelemből, vagy ötlethiányból a legroszszabb alaprajzokat építi fel. Városépítészetünknek, sajnos, ilyen tényekkel is számolnia kell. Különösen ma, amikor az ellenőrzés nem a lényegre, hanem az elavult szabályok kínos betartására vigyáz.

Bérházkultúránk, városépítészetünk fejlesztésének tehát a következők a feltételei:

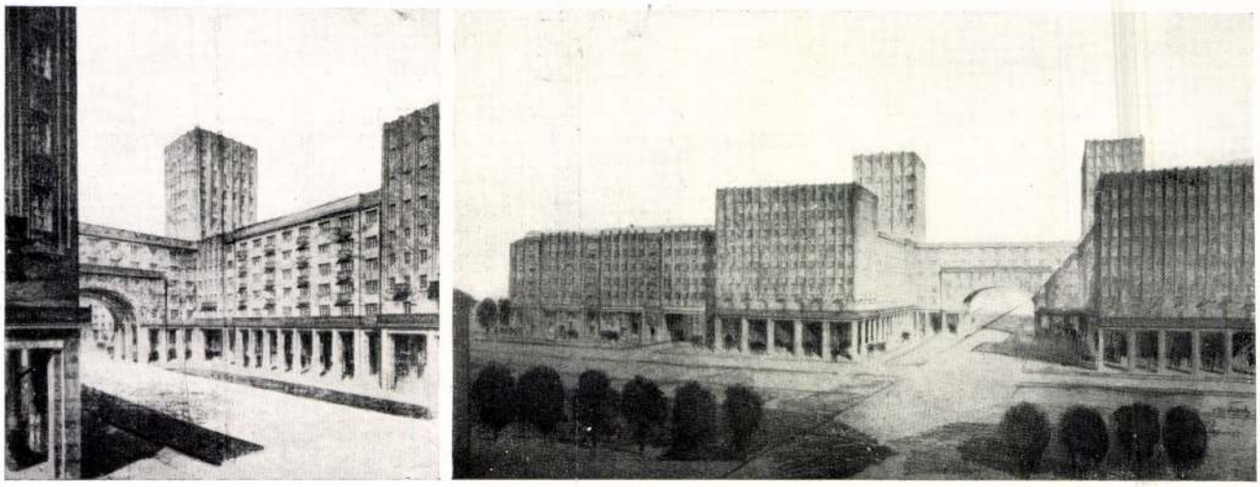

Madách- (Erzsébet-) sugárút betorkolásának kiképzése. A fővárosi Közmunkák Tanácsa nemcsak a beépítési rendszert — hanem még tovább menve, az egész tér, az átívelés és az ehhez tartozó tömegek homlokzati kiképzését egy építész kezébe teszi le — ami jelen esetben, tekintve, hogy nagyon exponált helyről van szó — nagyon is indokolt. A homlokzati rendszert tervezte: Wälder Gyula okl. építész, műegyetemi tanár.

1. Új városrészekre, a fekvést, a telekviszonyokat, a modern közlekedést, levegőt, napot és minden korszerű szükségletet figyelembevevő városszabályozási terv dolgozandó ki. Ez a terv először tegye lehetővé, azután tegye kötelezővé a jó és városesztétikailag kifogástalan építőmunkát. Itt éppen a fenti példákra hivatkozva a fővárosi közmunkák tanácsa által kezdeményezett taktikát kellene — talán kissé nagyobb, megértőbb elaszticitással — folytatni. Minden egyes lehetőséget meg kell ragadni, hogy a közeljövőben éppen Budapesten aktuálissá váló nagyobbszabású bérháztelepüléseket — mélyebb szociális és higiénikusabb követelményeket is kiélégítő egység szerint építsük fel. Minő architektonikus szépségek bonthatók ki pl. a Boráros-téri és óbudai hídfők kiépítésénél, ha azokat erős kéz művészi tudással összefogja... Vagy gondoljunk a pesti Dunapart beépítésének grandiózus feladatára a Ferenc József-hídtól lefelé, hasonlóképpen a budai Dunapart kiépítésére a Margit-hídtól felfelé, ahol a Duna impozáns mérete szolgáltatja a nagyvonalú egységességhez a megfelelő léptéket. Ne féljünk az erős fegyelemtől. Nekünk magyaroknak kissé szükségünk is van rá, hogy megfékezzenek. Karakterünkben rejlik, de amúgy is túlzásba visszük az egyénieskedést. A homlokzatot csakis a házért és magunkért építjük — elrugaszkodva a környezettől — még inkább a szomszédos házaktól, azokat minden felhajtható eszközzel lekonkurráljuk — a helyett, hogy szépen sorba beállnánk közéjük. Azok a legnagyobb korok, melyekben az architektonikus egység megvolt. A prágai barokk lakóházakkal övezett utcái éppen olyan változatosan élvezetesek, mint az amsterdami ú. n. holland „giebel" házak. Az olasz utcák élvezhetőségéből mitsem von le az, hogy egy és ugyanazon árkádrendszer fut végig százmétereken keresztül az utca mindkét oldalán.

2. Az ellenőrző hatóságok necsak a mai értelemben vett szabálytalan terveket, hanem a nyilvánvalóan rossz és egészségtelen alaprajzokat is utasítsa vissza. Van csendrendeletünk, tűzrendészetünk, melyek csak alkalomszerűen fellépő veszedelmekkel szemben védik testi épségünket, de nincs „rosszlakás"-rendeletünk, nem véd senki minket annak állandóan ható, egészségünket romboló hatásától. Nemcsak a „baufällig" lakásokat kellene kiüríttetni, hanem a tüdőbajt okozó sötét, nap- és szellőzésnélküli lakásokat is. (A tüdőbaj is halálos!)

3. A tervezőépítészek pedig hagyják abba a száraz formalizmussá vált „modern" homlokzatok tervezését, amely áll a középen vagy oldalt kiugró zárt erkélyből és a hozzájuk csatlakozó balkonokból. Egy kis ízt, egy kis fantáziát hozzanak, mert a mai bérházhomlokzatok átlaga rohamosan halad a lélektelen, egyformán, únos-untalan ismétlődő sablónok felé. A magyar főváros ne a száraz formalizmus, hanem a lélekkel telitett architektúra városa legyen.

Perspektíva
1935. júniusi szám

A M. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 1938/39. tanévi Rector Magnificusa

Wälder Gyula

József nádor 1938/39.

Wälder Gyula

Tata: A plébániatemplom terének kiképzése. Wälder Gyula tervei szerint épült az 1939. évben.

Csát Géza: A barokk építészet emlékei Tatán. Bp. 1939. Különny. a Technika 1939. 8-9. számából.

ELŐSZÓ.

Fellenthali Fellner Jakab, a magyarországi barokképítészetnek legnagyobb alakja. Működésének fénykorát Tatán töltötte. Onnan irányította legfontosabb műveinek építését és azoknak egy részével Tatát gazdagította. Tatán is halt meg és az ottani plébániatemplom kriptájában van eltemetve. Tata ezért Fellnert a magáénak vallja.

Fellner emlékének eddig mind a művészettörténet, mind Tata egyaránt adósai; Wälder Gyula műegyetemi professzor nagy építésztársával szemben, a kegyelet adóját, a legnemesebb formában törleszti például a kortársaknak és okulásul az utókornak. Fellner tatai műveinek tervrajzai elvesztek. Wälder Gyula azokat felmérette és ebben a kiadványban a szakirodalom és a művelt közönség számára közzétette. Fellnernek egyik legfinomabb tatai alkotása a piarista rendház. Azt Wälder Gyula kongeniális művészi vasrácsokkal díszítette. A tatai plébánia-templom előtti tér, ahol a Mester saját alkotásának kriptájában jelteleu sírban pihen, Wälder Gyula tervei szerint művészi kiképzést nyer, amelynek képét a túloldalon közöljük.

Fellner alkotásai az ország számos városának és községének díszei. Eger, Veszprém, Pápa, Mór, Kecskéd, Szár stb. ékeskednek velük. Az országra vár, hogy Fellner dicsőségét, aki külföldön született, de ennek az országnak lett hű fia, és ennek dolgozott, nyugvóhelyén, Tatán, méltó emlékkel megörökítse.

Csát Géza tanársegéd Wälder Gyulának nemcsak e kiadvány felvételeiben, hanem többi tatai munkáiban is munkatársa, aki ezzel Tatát professzorával együtt hálára kötelezte.

Budapest, 1939. évi november 17.

Magyary Zoltán
egyetemi tanár,
elnök.

A magyar ref. konvent székházának tervpályázata.
Alaprajzok a 27. oldalon.
Magyar Építőművészet 1907. 10. sz. 26, 27 l.

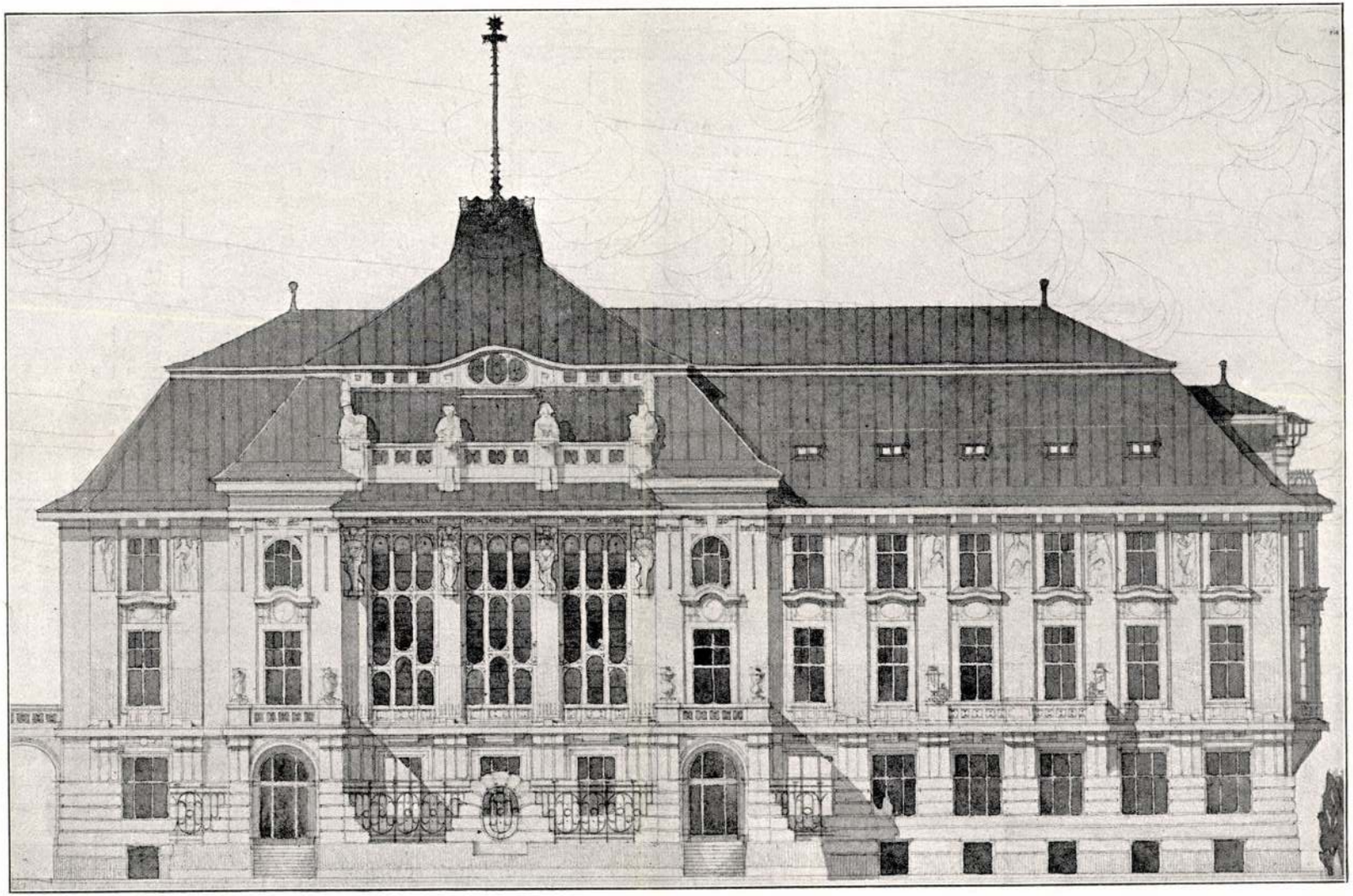

MEGVETT TERV. — JELIGE: „M".

FŐHOMLOKZAT.

WÄLDER GYULA, BUDAPEST.

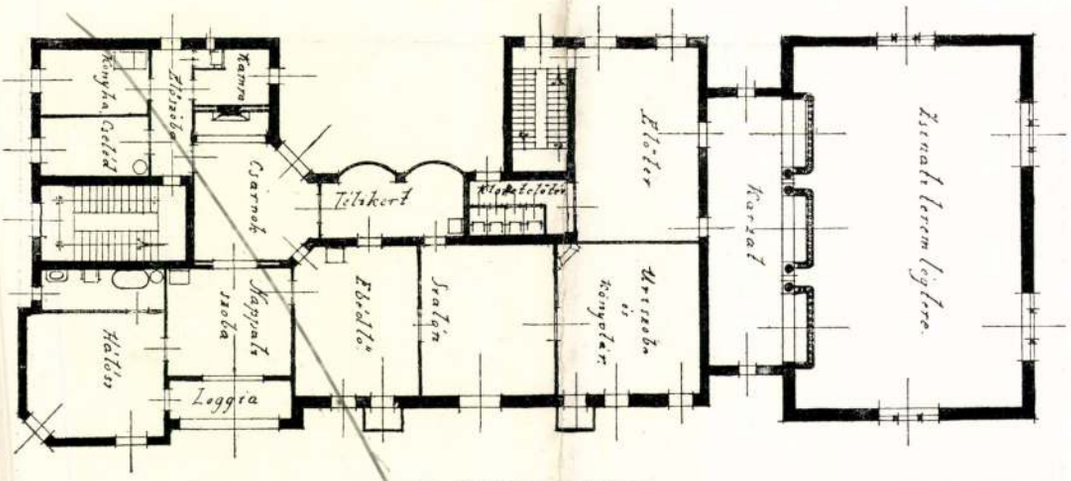

II. EMELETI ALAPRAJZ.

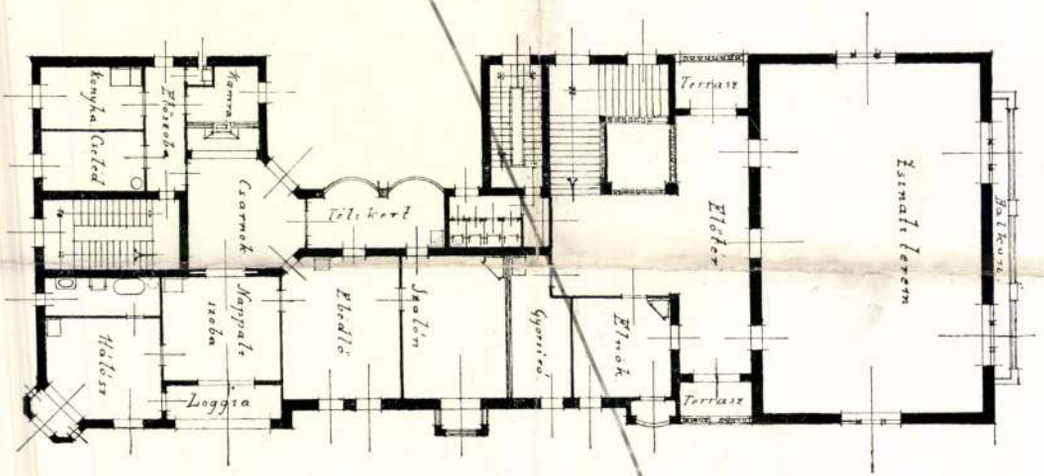

I. EMELETI ALAPRAJZ.

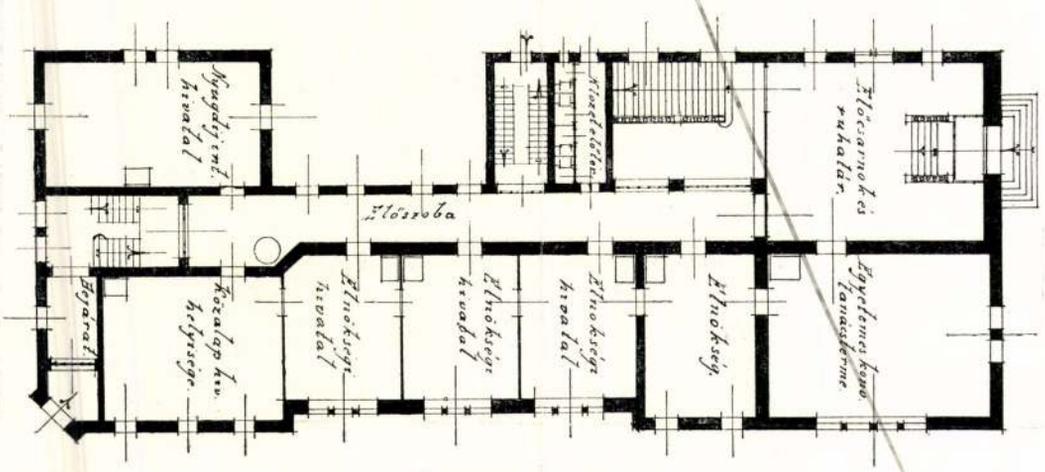

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

MEGVETT TERV. — JELIGE: „A".

ALMÁSI BALOGH LÓRÁND BUDAPEST.

MDK

Wälder Gyula

a magyar református konvent székházának tervpályázatán pályamunkáját megvásárolták

Tervpályázati hirek. Magyar Épitőművészet 19o7. 1o. sz. 18.1.

Wälder Gyula

A Szombathelyen emelendő közkórház terveire hirdetett pályázaton a biráló bizottság az I. 2500 koronás díjat Wälder Gyulának, a II. 1000 koronás díjat Schoditsch Lajosnak, a III. 600 koronás díjat Frecska és Vojtha budapesti építészeknek ítélte oda s megvették: 1. Jendrássik Alfréd és Vida Arthur, 2. Marich Károly terveit.

Művészet 1911. 353. l.

~~Arany medaillon, római VIII. 207.~~

Wälder Gyula

A pozsonyi múzeum és könyvtár tervpályázatán az újból kitüzött 2000 koronás díjat a kiviteli megbízással együtt Wälder Gyula kapta, aki már tavaly is elnyerte a 2000 koronás első pályadíjat.

A második díjat (500 K) Meller Lajos és Dezső terve nyerte.

Művészet
1911. 273. l.

1906. III. 13.

Szatmárvármegye alispáni hivatalának Nagykároly:

a vmegyei múzeum és ktár részére történő bevezetések ellenőrzése s a bevezetési napló elkészítése tárgyában 1905. III. 9-én kelt végzés jóváhagyólag tudomásul szolgál, a bevezetési naplóhoz kért minta megküldetik (681/905).

M.D.K.

Wälder Gyula

Müépitész tervei szerint épült a szombathelyi kulturház.

A szombathelyi kulturház.

Városok Lapja 1909. 26.szám. 7.old.

M.D.K.

Wälder Gyula

Épitőművész tervét fogadta el a miskolci zeneiskola a kivitelezésre.

A miskolci zeneiskola.

Városok Lapja. 1925. márc. 15. 47.old.

M.D.K.

Wälder Gyula, építész

nyerte meg a porsonyi kulturpalota három díj-nyertes terverője körött rendezett szűrelt körű pályázatot.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

máj. 31. sz. 14. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1911. XXXII. évf.

sz. old.

Wälder Gyula, építész

M.D.K.

Sándy Gyulával közösen készített tervével a váci rokkanttelepre kiírt pályázaton Jbl-díjat nyert.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1917. évf. 44. sz.
271. old:

oly feladatai voltak és vannak, amelyek architekturáinak megoldásával kapcsolatban ezeket a törekvéseket művészi képességeivel egybevetve, szép és jelentős sikerrel fejlesztette.

A bemutatott tervezetek egy csoportja Balassagyarmaton épült fel: a plébánia, a posta, a pénzügyigazgatóság palotája.

A magyar vidéki városaink utcáinak képe nagyrészt a múlt század közepe és második felében alakult ki; ki ne ismerné és ki ne szeretné az e korból való bájos naivitású homlokzatokkal szegélyezett vidéki utcákat, amelyek homlokzatain a biedermeier-, a klasszikus-, az empire-, olykor a barokk-kor elemei változatos összeállításban, sok gondolattal és ötlettel szólaltatnak meg, amelyeken járva, egy-egy pompás erkély vagy ablakrács, egy kapukiképzés ellenállhatatlanul belekívánkoznak az építész vázlatkönyvébe! Nem képzelek kedvesebb feladatot, mint egy ilyen utcasorba egy harmonikus épületet beletervezni, amelynek szépsége époly szerény, mint amilyen nagy: csak annak tűnik fel, aki vele foglalkozik, de amidőn az utca hangulatát kívánom élvezni, mint egyén nem törekszik a harmónia rovására előtérbe.

Egészen bizonyosan ily szempontok állottak ezeknél az építményeknél a tervező előtt, melyeknek figyelembevétele a város főutcájának eme pontjain rendkívül fontos volt.

A másik két épület: a besztercebányai erdőigazgatóság és a pozsonyi múzem és könyvtár épülete monumentális feladatok, amelyek a szigorúbb barokkstílus keretében képeztettek ki. Ez a követelmény mindkét esetben a környezetnek e korabeli hangulatában találja eredetét.

Besztercebánya egyike azoknak a magyar felvidéki városoknak, amelyeknek karaktere nem tisztán barokk, hanem ott valamelyes német renaissance, sőt északmagyar renaissance is belevegyül. A város főutcáján épülő, egy széles alúljáróval áttört új erdőigazgatósági épület alapjában barokk, de helyenként eredeti, kissé németes felfogással, az áthajtó feletti rész hangsúlyozott gazdagságával jól fog a város eme hangulatához simulni s a külsőben alkalmazott átgondolt részletek artisztikusan fogják az épület rendeltetését kifejezésre juttatni.

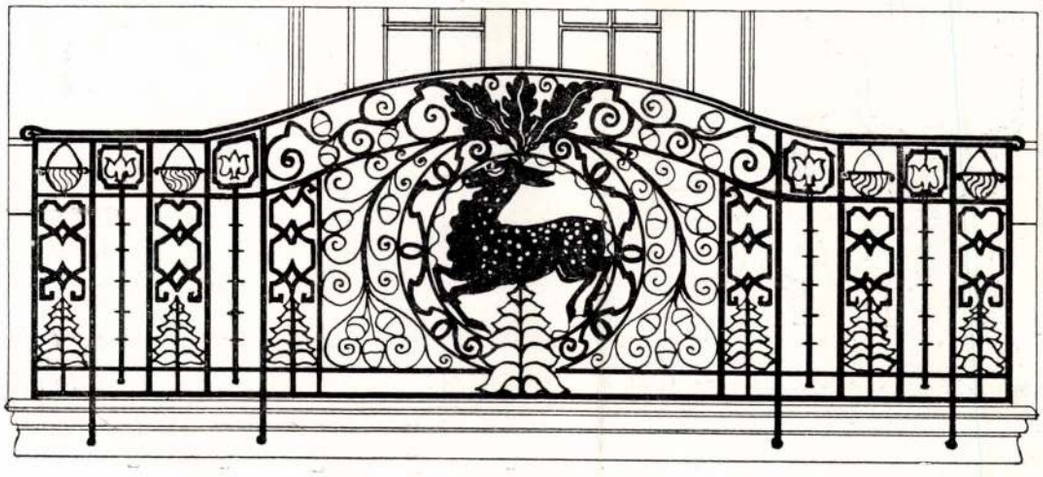

BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG. ERKÉLYRÁCS

A legutóbbi s legnagyobbszabású feladat a pozsonyi múzeum és könyvtárépület, a legközelebbi jövőben jut a megvalósítás stádiumába. A feladat alaprajzi szempontokból egyike a legnehezebbeknek, amely azonban kétszeri tervpályázat során sikerrel oldódott meg, sőt épen a telek nehézségei adták a tervező kezébe az alaprajz megoldásának eredeti gondolatát.

Pozsony a Mária Terézia korabeli barokkstílusnak egyik legjellegzetesebb városa, ahol kivált monumentális palotaépítészetnek számos kiváló emléke van.

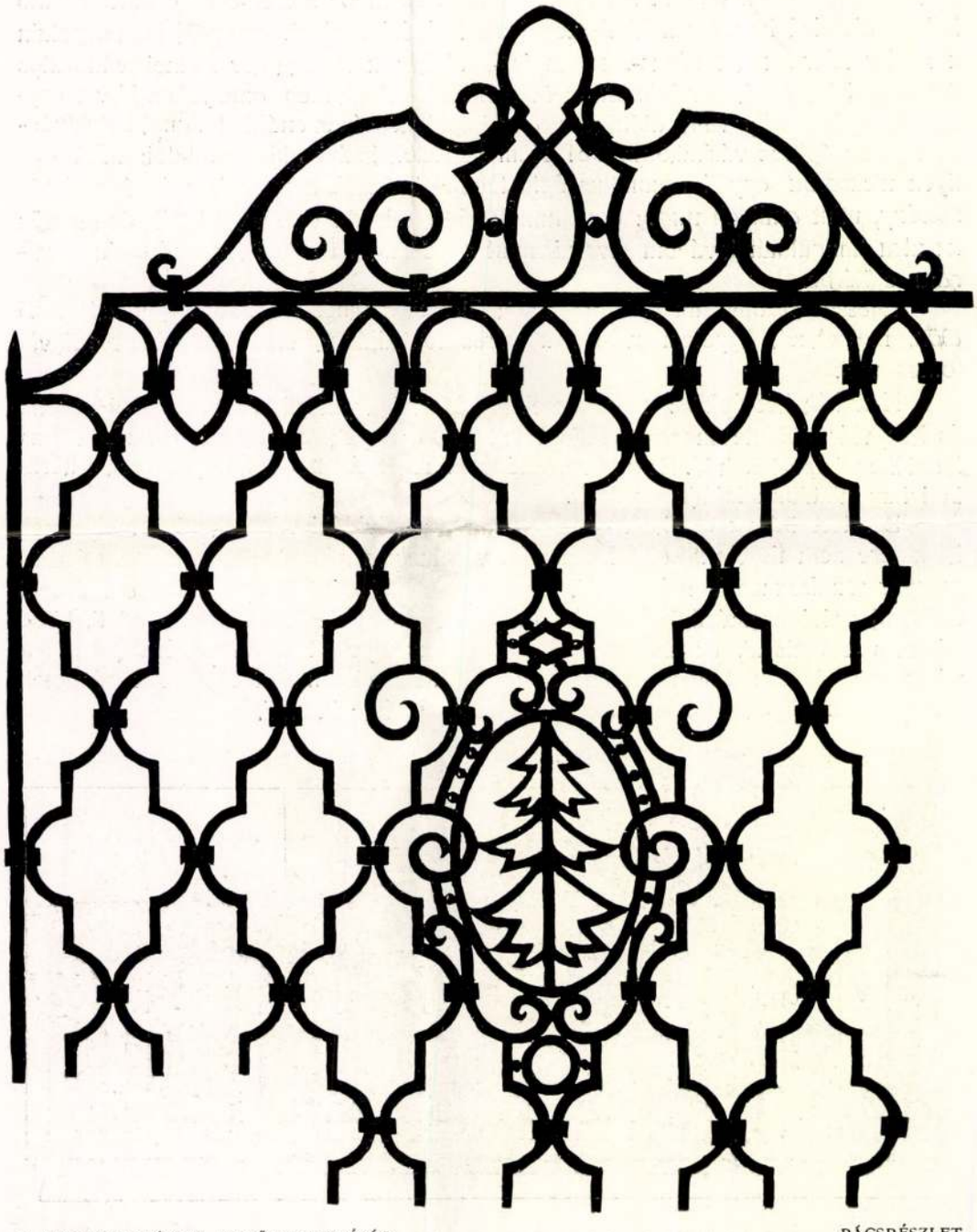

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG RÁCSRÉSZLET

Kézenfeküdt a gondolat, hogy a város eme előkelő, kulturális rendeltetésű s exponált helyén fekvő épületénél ez a kiképzés szólaltassék meg, ami épenséggel nem zárja ki annak lehetőségét, hogy felfogásában és részletmegoldásokban a tervező eredeti gondolatai és művészi egyénisége kifejezésre jussanak.

Kívánjuk, hogy ennél a nagyszabású feladatnál Wälder Gyula művészi törekvéseivel a legnagyobb sikert érje.

Kotsis Iván.

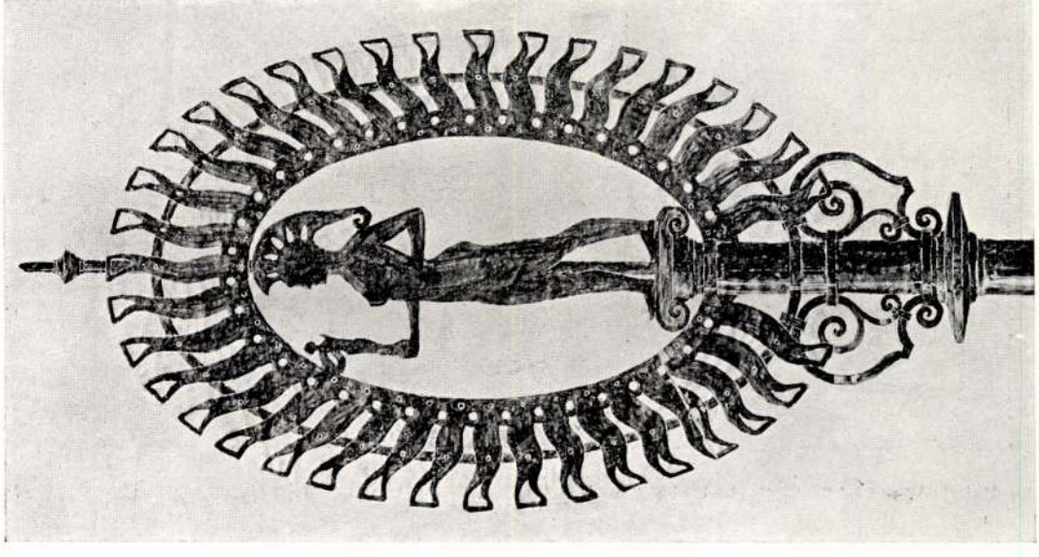

A BESZTERCEBÁNYAI ERDŐIGAZGATÓSÁG RÁCSRÉSZLETEK. OROMVÉGZŐDÉS

WÄLDER GYULA

A BALASSAGYARMATI RÓM. KAT. PLÉBÁNIA ÉPÍTETTE: MUNK DEZSŐ, BALASSAGYARMAT

WALDER GYULA

A BALASSAGYARMATI RÓM. KAT. PLÉBÁNIA

UDVARI HOMLOKZAT

WÄLDER GYULA

A BALASSAGYARMATI PÉNZÜGYI PALOTA ÉPÍTETTE MUNK DEZSŐ, BALASSAGYARMAT

WÄLDER GYULA

A BALASSAGYARMATI PÉNZÜGYI PALOTA HOMLOKZATRÉSZLET

WÄLDER GYULA

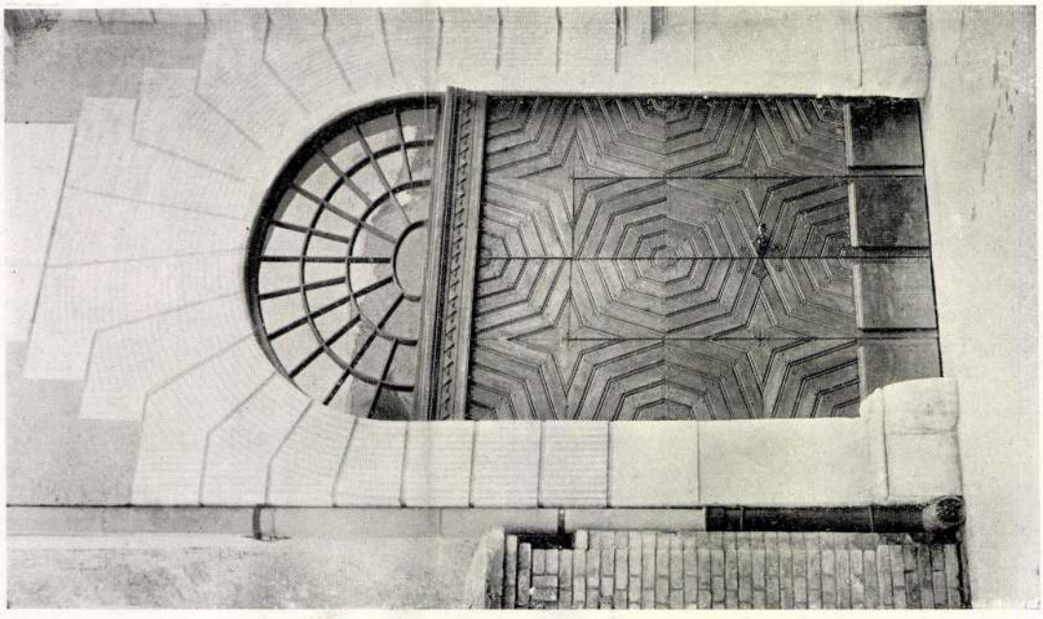

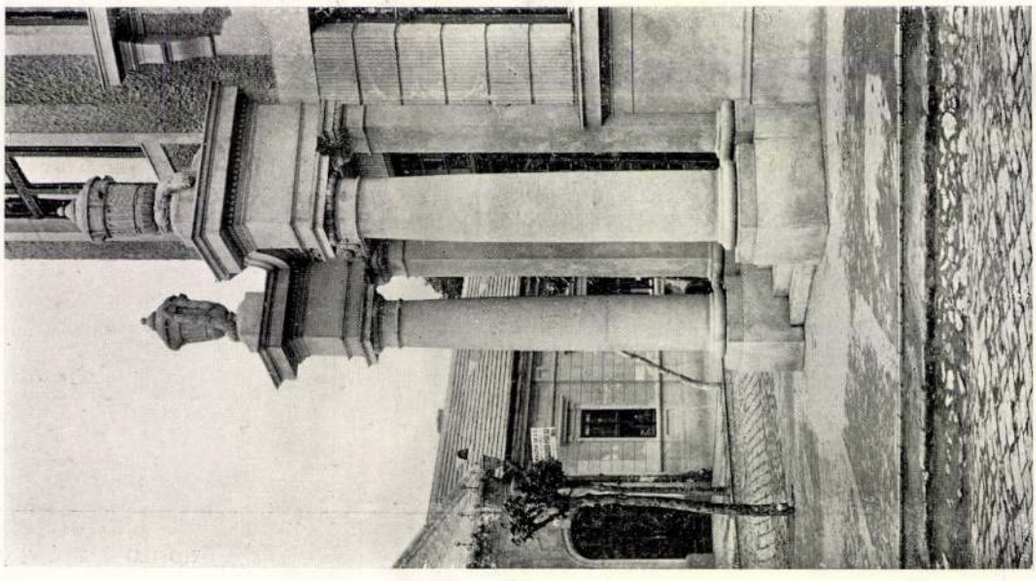

A BALASSAGYARMATI PÉNZÜGYI PALOTA

A SAROKKAPUZAT ÉS OLDALBEJÁRÓ

WÄLDER GYULA

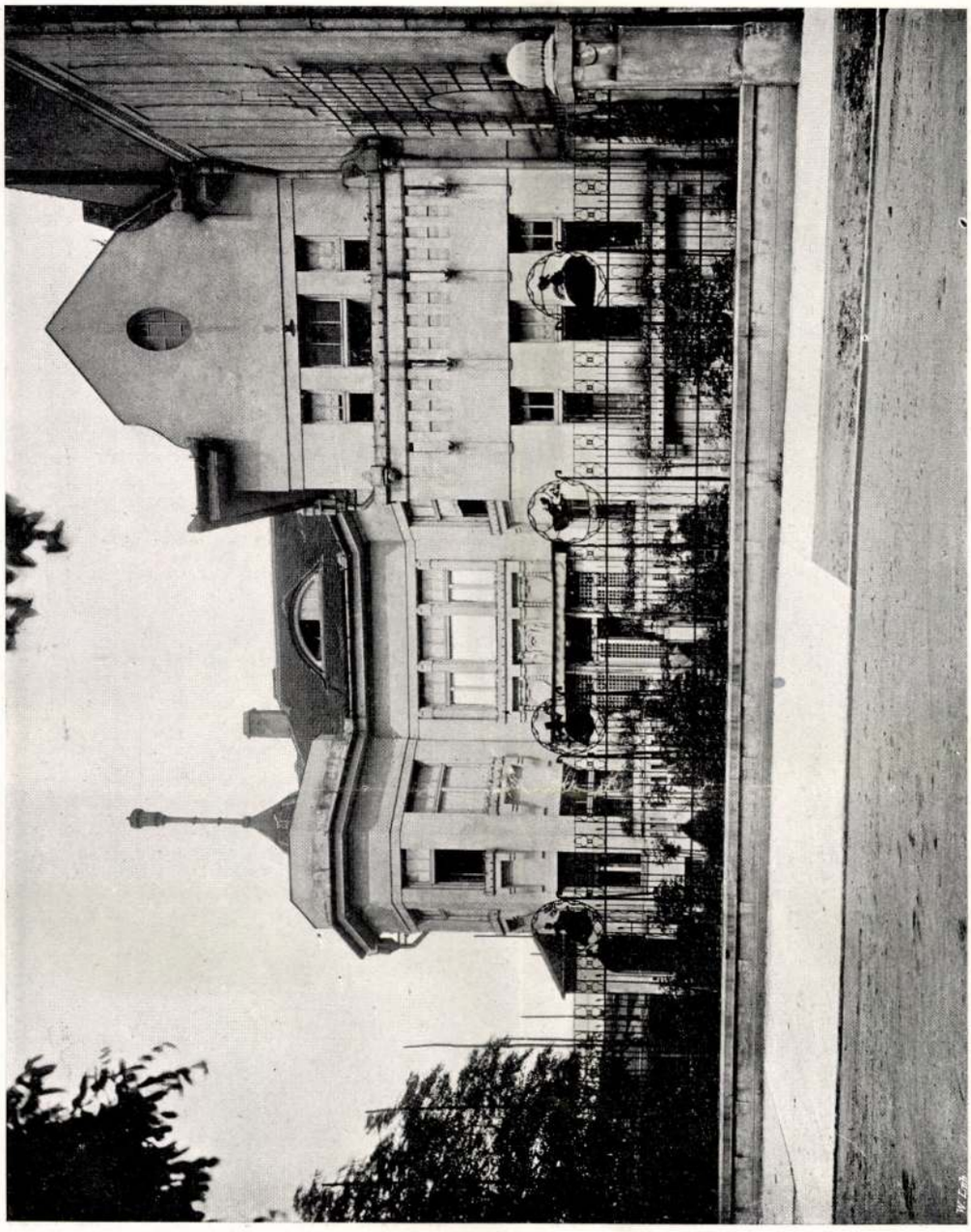

DÖMÖTÖR JENŐ SZOMBATHELYI LAKÓHÁZA

WÄLDER GYULA

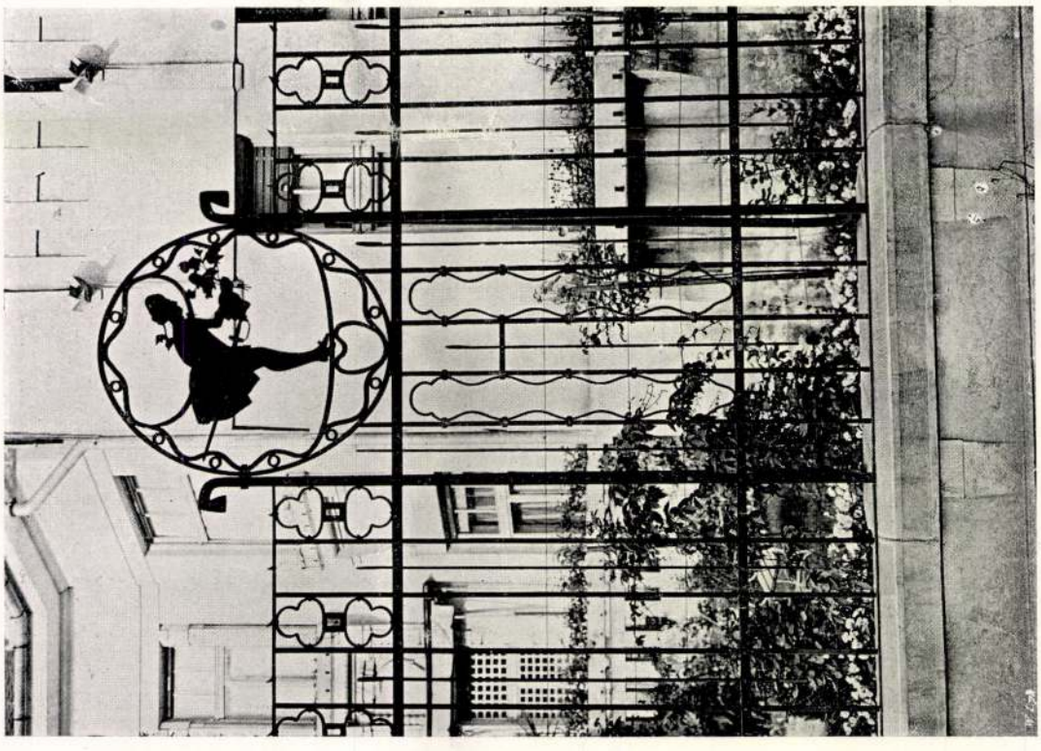

DÖMÖTÖR JENŐ SZOMBATHELYI LAKÓHÁZA KERÍTÉSRÉSZLETEK

Legutóbbi számunkban közölt kecskeméti református kollégium és bérház föld-, kőműves elhelyező munkáit *Zaboreczky* Ferenc kecskeméti építőmester, az asztalosmunkákat *Laczi* Sándor, a szobafestő- és mázolómunkát *Boskó* Vilmos és *Gudricza* József, a vízvezetéket, csatornázást „*Hygiea*" egészségügyi berendezések vállalata és *Feldmann* Sándor egészségügyi berendezési vállalata, a bádogosmunkát *Kováts* József és *Reiner* Ignác, az ácsmunkát *Molnár* Sándor kecskeméti építőiparosok végezték.

Vác város vásárterének szabályozására és felosztására a következő jeligés pályaművek érkeztek be: 1. Vöröstorony, 2. Kertváros, 3. Huszár, 4. Háromfa, 5. A. B. C., 6. Széchenyi, 7. Kettős út, 8. Viribus unitis, 9. Szabad közlekedés, 10. Vác újváros, 11. Burgus I. 12. Burgus II., 13. Ipar, 14. Széchenyi II., 15. Saturnus, 16. Praktikus, 17. Jövő, 18. Kisváros, 19. Jövő II., 20. T fekete körben piros T, 21. In medias ros, 22. Via appia, 23. Lecturi Saluten, 24. Jó közlekedés, 25. K vörös K fekete négyszögben, 26. Aristoteles, 27. Constantin, 28. Vörösház, 29. Ister, 30. Kertváros II., 31. Vásártér, 32. Püspöki város, 33. Magyar város, 34. Sic Volo és végül 35. Ember küzdj és bízva bízzál.

Lapunk mai számában közölt balassagyarmati pénzügyi palota és plébániaépület összes munkáit *Munk* Dezső balassagyarmati építőmester, a múzeum- és postaépület összes munkáit *Farkas* Mihály balassagyarmati építőmester végezte. A besztercebányai erdőigazgatóság építkezését *Hugyecz* és *Rosenauer* besztercebányai építőmesterek végzik.

Városházbővítés tervezése Zomborban. Zombor sz. kir. város polgármestere a város székháza kibővítésére egy emeletsorral való felemelésére és átalakítására vonatkozó tervrajzok és hozzávetőleges költségelőirányzat elkészítésére pályázatot hirdet. A tervezési programm, a telek és környékének helyszínrajza, a fennálló épület földszinti és emeleti alaprajza, valamint magassági méretei, végül a főhomlokzatok fényképei a városi mérnöki hivatalnál 10 koronáért megszerezhetők. Az építési költség 35.000 koronánál lehetőleg ne legyen több. A pályatervek lepecsételve, jeligével ellátva, 1914. évi szeptember hó 1-én déli 12 óráig a tanácsi iktató hivatalhoz nyujtandók be. A pályázó neve és lakása jeligével ellátott, lepecsételt boritékban a pályatervhez mellékelendő. A pályaterveket 3 tagú bíráló bizottság bontja fel. A bizottság tagjai: *a)* dr. Fehér Lőrinc polgármester, a bizottság elnöke; *b)* Sztankovits György kir. műszaki tanácsos, a zombori m. kir. államépítészeti hivatal főnöke; *c)* Szabó László okl. építész, városi főmérnök. A pályadíjak a következők: I. díj 3000 K, II. díj 2090 K, III. díj 1000 K.

Tervpályázati határidők: *Június 30-án.* Igazságügymin.: törvényszéki épület tervezése Karánsebesen. — *Június 30-án.* A veneciai szállótársaság a Lidón: 40 villa terve; díjak 12.000, 8000 és 5000 líra (nemzetközi pályázat). — *Július 15-én.* Helsingfors város tanácsa: tengeri kikötő tervei; díjak 7900, 4000 és 2000 korona (nemzetközi tervpályázat). — *Augusztus 31-én.* Mezőberényi ág. ev. egyház: templom tervei (180.000 korona); díjak: 2000, 1500 és 1000 korona. — *Szeptember 1-én.* Aradi szoborbizottság: Boros Béni bronz-szobrának 1/5 nagyságú vázlata; I. díj: a megbízás, II. díj: 1500 korona, III. díj: 1000 korona.

Tervpályázati hirdetmény.

A mezőberényi I. ker. ág. h. ev. egyház az új templom tervezésére ezennel országos pályázatot hirdet.

1. A tervpályázaton minden magyarhonosságú építész résztvehet.

2. A tervpályázati programm és helyszínrajz az egyházi hivatalban díjtalanul átvehetők.

3. A pályatervek 1 : 200-as mértékben készítendők és pedig : az összes alaprajzok, homlokzatok és a tervezet megértéséhez szükséges metszetek, a helyszínrajz 1 : 500 méretben készítendő.

4. Távlatrajzok nem készítendők. A tervrajzok keretezése vagy beüvegezése mellőzendő.

5. A tervezethez köbtartalomszámítás és könnyen ellenőrizhető méretezet, számítási tervezet és egy műleírás melléklendő. Az építési összeg köbméterenkénti egységárak alapján tüntetendő ki.

6. Az építés összköltsége (berendezés nélkül) a 180.000 koronát át nem lépheti. A köbméter egységáraknak a pályaterv szerinti stíl és a műleírásban körülírt kivitellel arányban kell állniok.

7. A pályatervek aláírás nélkül, zárt jeligés levél kíséretében, lepecsételve az egyház lelkészi hivatalának

1914. évi augusztus hó 31-én déli 12 óráig

nyújtandók be, ahol az átadó átvételi elismervényt kap. A postán érkező pályatervekre nézve a feladás ideje az irányadó ; későbben érkezett, illetőleg feladott pályatervek nem vétetnek figyelembe.

A pályatervek külső borítékára írandó :

„Pályaterv a mezőberényi I. ker. ág. h. ev. egyház templomára".

8. A már benyujtott tervek vissza nem vonhatók.

9. A pályaterveket 9 tagból álló bizottság bontja fel és bírálja el. Ez a bizottság, amelynek határozata végérvényes és meg nem felebbezhető következőkép állíttatik össze :

a) az egyház kebeléből hat,

b) az egyház megbízásából egy építész,

c) a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kebeléből meghívandó egy tag,

d) az államépítészeti hivatal főnöke.

10. A pályatervek a benyujtás sorrendje szerint bontatnak fel és a benyujtás határnapjától számított egy hónapon belül bíráltatnak meg.

11. A viszonylag legjobbnak talált pályatervek díjazására ki van tűzve :

I. díj : 2000 korona,

II. díj : 1500 korona,

III. díj : 1000 korona.

Ezenkívül fenntartatik a bírálóbizottságnak azon joga, hogy bármely tervnek 400 koronáért való megvételét javasolja.

A fenti díjak ellenében a díjazott és megvett tervek tulajdonjoga az egyházat illetik meg, aki jogosítva van azoknak a megjelölt cél érdekében való felhasználására.

12. A kiviteli tervek, előméret, költségvetés, műszaki műveletek elkészítésére és a művezetésre való megbízás tekintetében az egyház fenntartja magának a szabad rendelkezés jogát.

13. A díjat nem nyert és meg nem vett tervek a bírálat után négy héten belül az egyház lelkészi hivatalában igazolt tulajdonosuknak visszaadatnak. Ezen határidőn túl a tervek megőrzéséért az egyház felelősséget nem vállal.

14. A tervpályázatban való részvétellel minden pályázó elismeri, hogy a pályázat feltételének magát aláveti. A bírálóbizottság a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet által 1908. évben kiadott és elfogadott tervpályázatokra vonatkozó szabályzat szerint működik.

Mezőberény, 1914. május hó.

Piltz Ádám,
egyh. felügyelő.

Bárdy Ernő,
ev. lelkész.

Wälder Janis

Jestö.

Lásd.

Berkeszi: Temesvári mun-
8. l. 12.

..... -i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

..... azaz: ..... Korona .....

mely összeget mint évi ..... K lakpénzemből az 100 .....

Wälder Janos
Jestö.

Laid

Berkeni. Temesvári mův.
15. l.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz: ..... Korona .....

mely összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

lakbérnegyedre eső részletet, a ..... -i m. kir. posta- és tá

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi ..... hó 1

Wälder Janis

Festö

Laid

Bereszi. Term. univ. 84. A.

40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					

Wälder Zanós

festő

1874. 100 ft

vegés

Vas vyó 1874.

540 l

Wälder János

ind

Bo Temesvár

247 arczk.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

r

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláírás és munkásszám.

Wälder János

Wälder János, festő, Nagybecskerekről, 16 éves korában, 1869 okt.-ben iratkozott be és 1873 júl.-ig a festészeti szakosztályon Wurzinger és Engerth tanítványa volt.

Fleischer Béla

94. l.

folyása:
szemlélhető, a hol
n (balról a Dráva folyó csését és rohamos
nik. Part~~ason~~ jám (fenyőfák diszlenek a szik-
ülső part~~ón~~ ján egy kidőlt fa fekszik keresz-
nyiláson meredek ~~[illegible]~~ sziklára épített
n jobbról erőd kőti le figyelmünket. Az
fönt a magasban három madár
a kép alatt:
d schneller wasserlauf deß Flus
t Warasdin"
épütt: „36."
retei a vonalkeretnek 8.9: 11.2 s a reilap-

4638

126/94 № 499.

Wälder János

Wälder János, temesvári arczkép-
festő (II. 210 l.

Múzeumi és Könyvtári Értesítő

Wälder János

festö zül. 1854
+ 1902

Krück II. 717 l.

Giunta consultiva per le biblioteche

III. 158, 159.

Wälder János

Művészeti lex. 827 l.

.....szám.

1928:

A beadvány { száma: VII/1678 – 25. I.
kelte: VII/21.
beérkezése: VII/22.

Budapest Székesfőváros

Tárgy:

Hopp Ferenc (VI. Andrássy-út

Wälder János

Jestv

1891-ben Temesvárott élt és főreáliskolai tanár volt.

Erod

Bell. 110. l.

Wälder János

lásd

→

Kalaðóbm 6. l.

..... *műhely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

.....számu .....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Wälder Laius

Lösch

Kal Dölm 13.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

yezem:

.....

gy helyettesének
isa.

- Endrényi Imre, Szeged.

Wälder Janis

Gestö

1877 - 1902

Ind

Bi 210.l.

reálliskola igazgatóságától.

sitő.

..... osztályu tanuló a

.....

.....

l elégtelen elömenetelt tanusitott.

.....

..... hó .....

osztályfő.

re Szeged.

Wälder János

pestö.

Lásd

Berkeszi: Temesvári
művészek. 18. l.

MDK

Wälder Gyuláné

Balatoni fürdés után, paszt.

Balatoni kiáll. Müterem, 1937. jun.

Wälder János

Nagyanya /Budapest/

Orsz.Magyar Képzőművészeti Társulat által
Szegeden rendezett kiállitás, 1876.katalogusa

Wälder János

önarckép

MDK

Temesvári képtár

11

szavakkal üdvözli társulatunknak a legutóbbi közgyűlés által megválasztott s jelenleg körünkben megjelent tiszteletbeli tagját, dr. Szentkláray Jenő apátkanonok urat és felkéri őt, hogy felolvasását megtartani szíveskedjék.

Dr. Szentkláray Jenő, mielőtt felolvasását megtartaná, a következő beszédet tartotta:

Tisztelt Társulat!

A „Délmagyarországi Történeti és Régészeti Múzeumtársulat“ f. évi március hó 16-án tartott közgyülésének egyhangu határozatával engem tiszteleti taggá választani méltóztatott. Megragadom a mai első alkalmat, hogy e kitüntetésért az Elnök úr ő méltóságának s t. Társulat összes tagjainak hálás köszönetemet nyilvánitsam.

Nagyon érzem, hogy ez a megtisztelő figyelem korántsem illeti meg az én csekély, igénytelen személyemet.

Ugy tekintem azt, mint elismerését és jutalmát annak a munkának, melyet egykor fiatalon a Társulat bölcsejénél kezdtem és 30 év óta szakadatlanul folytatok Délmagyarország történeti multja földeritésében. Ugy értelmezem e megtisztelést, mint helyeslését annak a szellemnek és felfogásnak, mely irodalmi műveimben hazánk állami érdekeinek és a magyar nemzeti szempontoknak magaslatáról tekinti a történeti eseményeket és az idők szereplő embereit. Mert én a napiérdekű, üzletszerű opportunizmusnak sohasem hódoltam, mindig csak a történeti tényeket s azok okait kutattam, és az igazság szeretetétől hevülve, elfogultságtól el nem széditve, meggyőződésem szerint csak azt irtam le, amit a múlt az utókor megőrzésére és okulására hagyott.

De mikor itt a Társulat szine előtt először megjelenni szerencsés vagyok, őszinte vallomással tartozom tagtársaimnak és a közönségnek azokról az irodalmi vállalatokról, melyeket a t. Társulat megválasztatásomkor szemelőtt tartott s melyekre tagsági diszoklevelemben is hivatkozni méltóztatott.

Mindenki természetesnek fogja találni, hogy állásomnál fogva elsősorban egyháztörténeti téren kivántam szolgálni Délmagyarország történetirodalmát és azt az egyházmegyét, melyhez tartozom. „Történelmi Adattáram“ és a „Plebániák Története“ cimű munkám, mely utóbbi a csanádi püspökség főesperességeinek és esperességeinek történetét is tartalmazza, hasznavehető s részben tán nélkülözhetetlen forrásmunkák maradnak mindenkorra, mig Délmagyarországon történetirás lesz. Felesleges tehát mondanom, mennyi lelkesedéssel fáradoztam e műveimen, s mennyire óhajtottam, hogy azokat befejezzem.

Ez a kivánságom fájdalom nem mehetett teljesedésbe; egyháztörténeti munkáimmal nem voltam szerencsés. Csak alapvető és kezdeményező maradtam, csak a tervezetet és irányt jelölhetém meg a csanádi egyházmegye történeti ismeretének tovább fejlesztésére. Rajtam kivül álló

okok akadályoztak meg e műveim befejezésében, de bizom benne, hogy ád az Isten utódot, ki majd felveszi az elejtett fonalat és be fogja fejezni Délmagyarország összes helységeinek történetét, olyan egységes, összefoglaló monográfiákban, amint azt én megkezdtem.

Ami pedig a „Száz év Délmagyarország ujabb történetéből" cimű munkámat illeti, örömmel jelenthetem a t. Társulatnak, hogy azt — mihelyest kiadót találok — uj beosztással, átdolgozott és bővitett tartalommal második kiadásban készülök közrebocsátani, azon térképekkel együtt, melyeknek fölfedezésével egészen ismeretlen uj forrást nyitottam meg a török hódoltsági Délmagyarország történeti földrajzához.

Kegyes volt a t. Társulat a részemre kiállitott oklevélben ezentúli közreműködésem iránt is kifejezést adni becses óhajának.

Legyen szabad erre vonatkozólag azt válaszolnom, hogy tiszteleti tagságomat nem tekintem csupán disznek, hanem kötelességekkel kapcsolatos állásnak. Miért is arra kérem a t. Társulatot, méltóztassék megengedni, hogy társulatunk közmunkásainak sorába állva, közreműködő szolgálatomat már a mai ülésen megkezdjem és székemet egy szerény kis dolgozatom felolvasásával foglaljam el.

Dr. Szentkláray Jenő ezután felolvasta nagyérdekű tanulmányát: Csatád helyrajzi történetét. A választmány nagy figyelemmel hallgatta a felolvasást; érette a szerzőnek köszönetet mondott és elhatározta, hogy az a társulati Értesítő-ben közzé tétették.

2. A muzeumi gyűjtemények gyarapodása márc. 16. óta: a) Könyvtár. Vétel útján egy kötet; ajándékoztak: Dessewffy Sándor püspök 10, Wosinszky Mór apát-plebános, tiszteletbeli tag két darab díszkötésű, az orsz. főfelügyelőség 3, a M. T. Akadémia 1, Vimmer József 1 darabot; csere útján 23 darab; a gyarapodás 40 darab.

b) Levéltár. Adományoztak: Vimmer J. egy végrendeletet és 18 darab régi imádságos képet; Lendvai S. két darab, 1848-ból való magyar színlapot; Temesvár sz. k. város két darab tervrajzot; dr. Singer Jakab 1848/9-ki szabadságharcunkra vonatkozó 38 darab kis nyomtatványt; Gojke István egy díszes német színlapot; összesen 62 darab.

c) Régiségtár. Vétetett egy temesvári leletű tajtékpipa. Adományoztak: Temesvár sz. k. város tanácsa letétbe adott 10 darab temesvári pecsétnyomót, egy pénztárkulcsot, a lebontott temesvári várkapúkról felvett 6 darab fényképet, egy régi puskát, 2 darab alabárdot, egy városi mérleget; dr. Telbisz K. polgármester egy alabárdot; Zachay Gyula mérnök a dinnyási leletből 17 darab neolithkori tárgyat, mint kőbaltákat, csonttűt, fúrókat, agyagedényt, dr. Szentkláray Jenő a torontálmegyei aracsi templomromokról felvett két darab fényképet; Kerschek testvérek egy régi vendéglői címert; a Temes-Béga vízszabályozás főmérnöksége két darab ágyúgolyót; Barbócz Arthur egy rézcsákányt; Kende Mátyás egy régi, magyar cseréppipát; Beck Mór egy temesvári leletű vassarkantyút és patkót; dr. Singer Jakab egy régi pisztolyt és két darab vasvillát; dr. Bleyer Izsó 2 darab mammuth fogat. A gyarapodás 53 darab.

d) Érem- és bankógyűjtemény. Adományoztak: Lendvai S.

egy darab barbárérmet, egy aninai veretű emlékérmet és négy darab bankót; Temesvár sz. k. város tanácsa letétbe adott 15 darab, részint arany, részint ezüst és bronz érmet, közötte van 4 darab arany emlékérem; dr. Singer J. 19 darab, temesvári leletű érmet, közöttük több római is van; dr. Bechnitz Sándor a varjasi leletből egy XI. századi bizanci aranyat; dr. Bleyer Izsó Buda visszafoglalására vert ezüst emlékérmet; Kabdebó Gergely társ. igazgató 3 darab régi játékpénzt. A gyarapodás 44 darab.

e) Képtár. Temesvár sz. k. várostól letétbe két darab; és pedig I. Ferenc király arcképe 1827-ből (temesvári festmény) és Wälder J. temesvári festő Ferenc József király fogadtatása Temesvárott 1891-ben c. képének vázlatát.

f) Iparművészeti osztály. Vétetett: az aninai műöntőből tíz darab műöntvény 109 koronáért; Leyritz Árpádtól két darab két karú vasgyertyatartó 160 kor.-ért; adományoztak: Leyritz Á. a különféle kiállításokon nyert kitüntető érmeinek galv.-plastikai másolatait, összesen 48 darabot; a Csanádegyházmegyei nyomda ugyancsak öt darab, eredeti kitüntető érmét; Temesvár sz. k. város tanácsa pedig letétbe adta az 1891-ki temesvári kiállítás fehérmárvány emléktábláját. Gyarapodás 66 darab.

g) A butorok száma gyarapodott vétel útján 1 szekrénynyel, ára 160 kor

A muzeum gyűjteményeinek összes gyarapodása 268 darab.

3. Folyóügyek. Felolvastatván Temesvár sz. k. város tanácsának 1902. évi 21.312. számú végzése, melynek értelmében a Temesvár nevezetesebb történelmi helyeinek emléktáblákkal való megörökítése ügyében szerkesztendő közös javaslatnál való közreműködés végett a város részéről Rózsa Imre városi főügyész, Bellai József városi levéltárnok és Láng Dávid plebános, törvényhatósági bizottsági tagokat küldötte ki; a választmány ezt örömmel veszi tudomásul s a társulat részéről eddig választott tagokon kívül e bizottságot még dr. Szentkláray Jenő tiszteletbeli taggal egészítette ki. Felolvastattak a március 16-ki közgyűlésen megválasztott tiszteletbeli tagjainknak a társulat elnökségéhez intézett köszönő iratai, miket a választmány örömmel vett tudomásul. A választmány elhatározta és Kabdebó Gergely társulati igazgatót megbízta, hogy a muzeum gyűjteményeit az Első Magyar Általános biztosító társaságnál biztosítsa, illetőleg a délmagyarországi történelmi és régészeti muzeumtársulat részéről a biztosítási ügyletet megkösse. Biztosíttassék pedig: a) a képtár 150.000 kor., b) a szakkönyvtár 3000 kor., c) a törzskönyvtár 10.000 kor., d) az oklevéltár 5000 kor., e) az érmek és emlékérmek 15.000 kor., f) az iparművészeti tárgyak 2000 k., g) a butorok és irodai felszerelés 5000 kor., vagyis összesen 200.000 korona értékben.

Tört. és Rajészeti Értesítő (Temesvár) 1902. 3 füzet.

Wälder János

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
EREM-ÉS
NÉGYSÉG
ANTALYA

Festészet.

* 2 db „Délvidéki vásor-részlet" c. kép.

(Wälder János-tól).

K. F. 576/1897.

1897. ápr. 9.

Festészet.

„Női arckép" c. kép.

(Wälder János-tól.)

K. T. 576/1897.

1897. ápr. 9.

Wälder János festő,
(Temesvár).

K. V. 576/1897.
1897. ápr. 9.

Wälder János +

— Wälder János, a temesvári állami főreáliskola tanára 49 éves korában Temesváron. — Okolicsnai Okolicsányi György, Okolicsányi László országgyűlési képviselő édesatyja 63-dik évében Pozsony-

Vas. Ujs. 1902. 441. l.

Számos képe van Wälder Gyula építész tulajdonában, ennek a fenti nagybátyja volt.

A

3

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

BUDAPEST

12 Rákóczi út 40

Wälder János

festő

l.

Berkerzi Temervár

58. l.

ERZEUGNISSE: KLEIDER-, NAGEL-, HAAR- UND SCHUH-BÜRSTEN USW. IN JEDER PREISLAGE

SPEZIALITÄT: CELLULOID-ZAHNBÜRSTEN, SCHUTZMARKE **Tip-Top** (GES. GESCH.) IN HOCHVOLLENDETER LUXUSAUSFÜHRUNG

VERTRETUNGEN UND NIEDERLASSUNGEN IN:

BUDAPEST, VI., Lázár-utca 9.
WIEN, VIII/2. Stolzentalerstr. 2.
BERLIN, (Friedenau) Sponholzstrasse 33.
HAMBURG, 1. Kurze Mühren 8.
PARIS 2E., 22, Rue Dussoubs.
LONDON, E. C. 2. 51. Milton St.

DÜSSELDORF, Seydlitzstrasse 48.
MILANO, 27, Via Procaccini, 27
GENEVES, 6, Florissante 6.
SIDNEY, N. S. W. Box 2956, G. P. O.
SOFIA, 123. Rue Zar Boris.
WARSZAWA, Przejazd 1.
BUENOS-AIRES, 732, Tucuman, 732.
STAMBUL, Topalian Han 36-40.
HAVANA, P. O. Box 688.
BRESLAU 23. Goethestrasse 110,
DEN HAAG, Copernicusstr. 69.
GÖTEBORG, Postgatan 18.
BEOGRÅD, König Peterstr. 28.
BEYROUTH (Syrie). B. P. 725
CURACAO, (Dutch West Indies) Otrabanda Breede st. 37. U. A.

M.D.K.

Wälder János

A müvésznek háromszáz forint müvészeti ösztöndijat adományozott a közokt. min., közli a lap "Ujdonságok" c. rovata, a képzőmüvészetek előmozditása céljából.
Az ösztöndijban tizenkét müvész részesült.

Egyetértés és Magyar Ujság, Bp. 1875. okt. 26. IX. évf. 174. sz.

MDK

Wälder János

300 frt. müvészeti ösztöndijat kapott

Müvészeti ösztöndijak. Vas. Ujs. 1875.
700,701.l.

MDK

Művészeti Ösztöndijak

Wälder János festő

Vasárnapi Ujság 1874. 540.o.

Wälder János

MDK

Öreg nő arcképe 1884-ből

Temesvári Zéla

13

Wälder János

W. 3. *János*, festő, * Nagybecskerek 1854 júl. 27., † Temesvár 1902 júl. 1. Bécsben és Párizsban tanult s előbb Budapesten, majd Temesvárott volt rajztanár, e mellett számos képmást (Trefort, Ormós, Dessewffy püspök, Baross stb.) és oltárképeket festett (Temesvár, Resica, Sándorháza).

E-G. II. 6098

Phöbus könyvnyomda, Eötvös-u. 31.

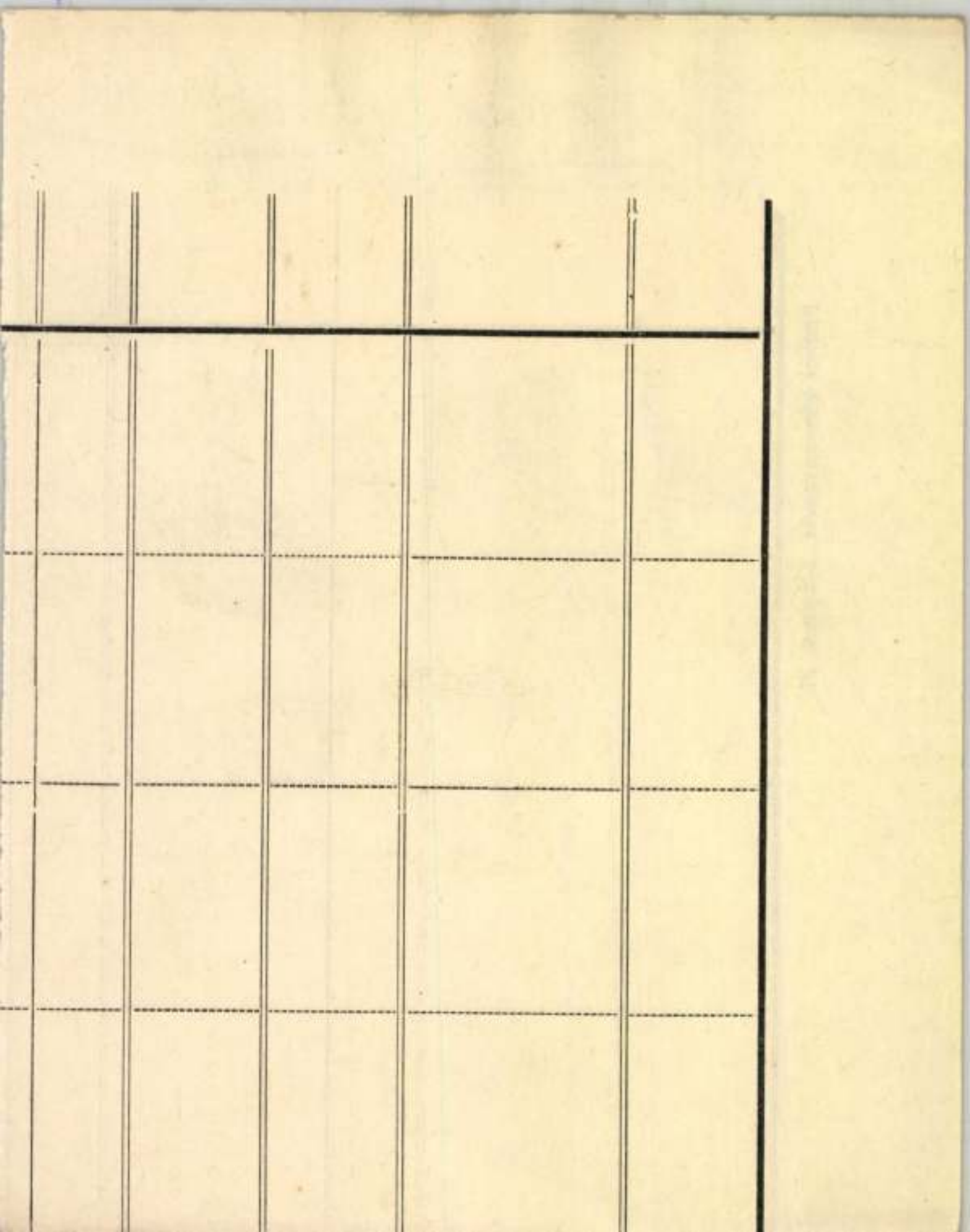

Wälder Jans

Thieme Becker

XXXV.

20. l.

(dyka)

Wälder János

reáliskolai tanár

tanitotta a rajzot

~~az 1870-es erek vejen~~

~~és a 80-as évek elején~~

1884/85-ben

vod az alábbi iskolában

Pfeiffer Antal: A

kegyes tanitórendiek

temesvári társházának

és a fögymnásiumnak

története. Temesvár

1890. 91. l.

71.

Wälder János

festő

lásd okv

Lykaközöns

110. l.

alters mit Daten und Namen begnügen, da wir
men konnten. Allenfalls kann man sich die Mühe
häufigen Zierelementen erschliesbaren und se
bardischen Steinmetzen einzurücken, sie als
würdigen, eine Versuchung der auch Verfasser
1./ H. Horvath Henrik, Budai

Die älteren Nachr
Fassung Arnold Ipolyis wie folgt: Nur schri
Marmorreliefs von dem Ende des Jahrhunderts
Marmorgrabmals auf der Hasen-oder Margarete
Albert und Péter aus rotem Marmor gemeissel
Reliefwerke mit der Darstellung der Lebensge
scheinbar aus weissen Marmor bestanden haben
garische Legende, dass das Wunder mit der Au
sen Marmor gearbeitet sei, wo doch kurz vorhe
2./ Ipolyi Arnold, A középk
ténelmi tanulmányai. Bud

Wälder Jauvs

festo

Lyka München

43. l.

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1943. OKTÓBER 31. — NOVEMBER 14.

Föld az anyagban

Wälder János (nagybaszeveti) F. Ng. 19. 2.

1873 Temesvár ~~Nagybaszeveti~~ rejtvar, 100 mél vöbb anczep.
Temesvár, Sándorháza, Rosina)
1869-73 Bécs, 74 München, Paris.

(Ly. III. 110. o.)

WÄLDER János antalis

1872. VIII. 9.

bekerjeti a MIB vidéjoriak
beaudesi kölhegvekiet

MOB 1872/57

WÄLDER József és Gyula

Nagy Gergely: Kertvárosunk, a Wekerle.
Bp., 1994, F. Szelényi Hely

23, 34, 59, 66, 67.

Adatok soproni építészek életéhez és működéséhez (1900-1945)

1. rész

KUBINSZKY MIHÁLY

1. Wälder József városi tiszti főmérnök

Wälder József *(1. kép)*, aki a századfordulón Sopron város jeles főmérnöke volt, Nagybecskereken született 1862. március 13-án. Apja Wälder János (1830-1897), anyja Haunswickl Mária (1840 - 1895). Egyik testvére az ugyancsak Nagybecskereken született Wälder János (1854 - 1952), aki Budapesten és Temesváron volt rajztanár, másik testvére Wälder Alajos építész, akinek fia a legújabbkori magyar építészettörténet neves egyénisége: Wälder Gyula (Szombathely, 1884 - Budapest, 1944).

Mérnöki tanulmányait a zürichi mérnöki iskolán benyújtott diplomamunkájával zárta, ennek témája a ma Zürichhez tartozó Enge község vízellátásának programterve volt.[1] Wälder József a mérnöki oklevél megszerzését követően Sopron városhoz került állásba, tiszti főmérnökként.[2] 1911-ben szerez városi illetőséget. Városi főmérnökként legfontosabb alkotása az 1905-ben elkészített szabályozási terv. *(2. kép)* Ennek is külön érdeme az övezeti beosztás, mely mértékadóan befolyásolta a város fejlődését a következő évtizedekben. Hatása a városszerkezetben valamint a városképben a város területének nagy hányadán máig megmutatkozik. A szabályozási terv készítésének időpontjában még a lófogatú járműves szállítás és közlekedés volt a meghatározó, a gépjárműforgalom kezdetén annak a városi úthálózattal szemben később támasztott követelményei még nem voltak átláthatók. Ennél fogva a mai igényeket ki nem elégítő megoldásokért Wäldert nem lehet okolni. Anélkül, hogy ehelyütt a szabályozási terv elemzésébe kívánnék bocsátkozni, mert ezt a témát külön értékelésben kívánom részesíteni, meg kell jegyezni, hogy a Mátyás király utca áttörése már szerepel a tervben, s szerencsére a belváros áttörése a Kisvárkerület irányába valamint a belvárosi átalakítások az evangélikus templom előtt nem valósultak meg. Bizonyára Wälder elvi hozzájárulását adta a városháza ma annyira vitatott elhelyezéséhez is. Meg kell jegyezni, hogy az akkor fiatal főmérnök képzeletében ez az új épület egy nagyszabású és nagyszerű korszerűsítés döntő lépése volt. Bizonyára nem csak ő, hanem más illetékesek is akkor úgy érezték és gondolták. Wälder javára kell írni, hogy az építészeti stílusváltás kérdésében, mely ez években a szecessziót vezette be hazánk városaiba, Wälder éppenséggel pártfogó, de legalábbis toleráns volt. Szemben megannyi más város, főként Budapest illetékes hatóságaival, akik a reprezentatív historizmus mellett tartottak ki. Wälder e haladó felfogásának következménye, hogy Medgyaszay István 1909-ben a magyaros hangvételű századforduló stílusában, a vasbetonépítés legújabb vívmányait is alkalmazva sőt felületen be is mutatva, átalakíthatta a régi soproni színházát.

Wälder József első felesége Schüster Mária (1862-1906) volt, vele Budapesten kötött házasságot 1885-ben. A házasságból három leány született (Anna, későbbi

1. kép. Wälder József (1862-1913) Sopron városi tiszti főmérnök

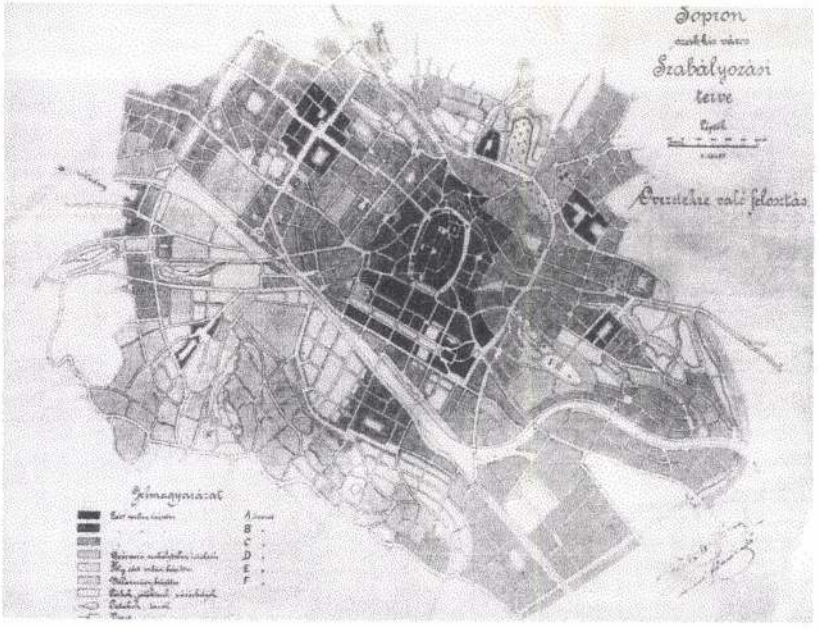

2. kép. Sopron szab. kir. város Szabályozási terve. Övezetekre való felosztás. Készítette: Wälder József, 1905

WÄLDER Josef epitr.

Koppány-emlékhely. Bp. 1948

jaira, és rossz kedvében nem teszi tönk
szegény író által remeknek talált és érzett

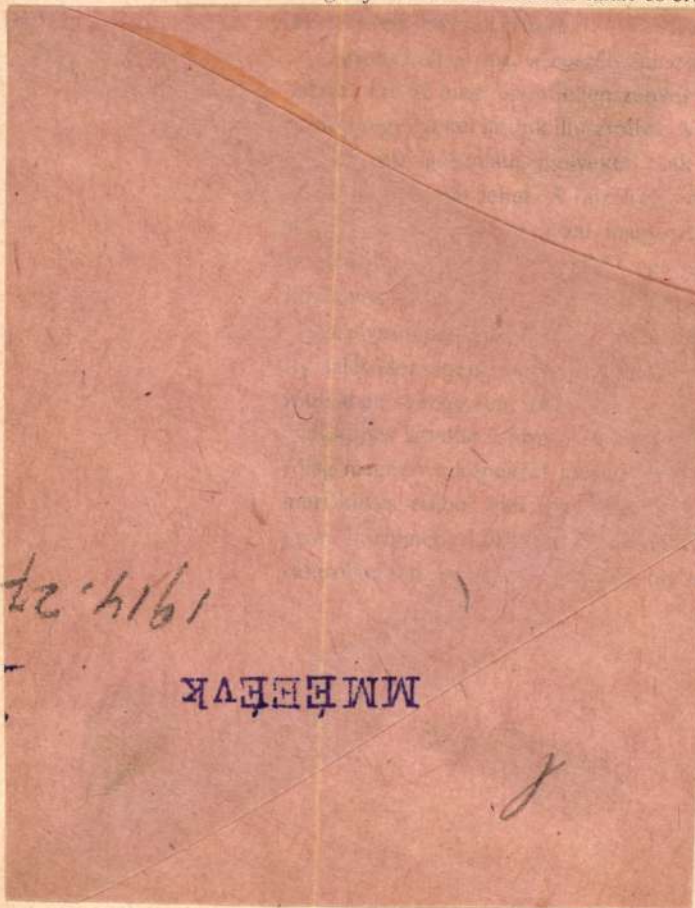

sevel, és el sem olvassa a szöveget, ha a
nem tetszik, ellenkező esetben pedig csak
igyelemmel. És mily gyakran történik ez,
rt nem szabad elfelejtenünk, hogy kevesebb
etségű rajzolók szokták az ilyen kenyér-
esetet felölelni.

Nagyon ritka eset, midőn elsőrendű rajzoló
y festő tűntet ki illusztrácziójával valamely
dalmi munkát. Csakis elsőrendű remekmű
et az, melynek becsét, örökkévalóságát és
jedését valamely művész saját geniálitása
al akarja biztosítani. És én nem emlékszem
esetre, a melyben irodalmi remek munka
isztrálására egy valóban nagy művész
lalkozott volna az író életben léte alatt.
én ennek okát a tisztán személyeseken
vül abban találom, hogy a legnagyobb
ívész sem foghatja úgy fel a tárgyat, a
gy azt az író magának kigondolta és a
gy ő azt megértetni akarta. Mennél geniáli-
bb két ember, annál inkább elütők egy-
ástól és az eszmének is meg kell érnie,
íg az teljesen világos lesz előttünk. —

Wälder József

Rendezési tervei alapján fejlődött Sopron városa 1905-től a II. világháború befejezéséig.

Perényi Imre: A város központja tervezés és rekonstrukció. Budapest, 1970.

MDK

Wäldner József és Wäldner Gyula épitészek

Magyar Épitőmüvészet 1909. 2. sz. 33.l.

M.D.K.

Wälder József (soproni), városi főmérnök

elkészítette Sopron város szabályozási tervét.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

jún. 16. sz. 2. old.

M.D.K.

Wälder József, városi főmérnök

, készítette Sopron újonnan építendő közkórházának terveit javallon-rendszerben.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1894. XV évf. jul. 10. sz. 2. old.

M.D.K.

Wälder József, városi mérnök

Sopron város szabályozási tervét nagysikerű előadásban ismertette Palóczy Antal, aki a terv elkészítésében maga is közreműködött.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

febr. 20. sz. 6. old.

Wälder József

M.D.K.

soproni V. főmérnök

terve nyerte el az egyik megosztott díjat az Ujvidéki város szabályozási tervének pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII évf.
dec. 4. sz. 8. old.

M.D.K.

Wälder József, vár. főmérnök

hasznitette a soproni
uj közkórház terveit,
melyeket a belügyminisz
ter jóváhagyott.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

máj. 17. sz. 12. old.

M.D.K.

Wälder József, városi főmérnök

nyert megbízást a soproni tűzrendőrlaktanya tervezési elkészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

jan. 12. sz. 11. old.

M.D.T.

MDK

Wälder József mérnök

Sopron város szabályozási tervét készitette.

Cikk: A Magyar Mérnök- ...

Vállalkozók Közlönye,1907.febr.20. 5-6.l.

Nyár

Wälder József épitész. MDK.

A kispesti munkáslakóház-telep tervpályázatán.
Az épitendő munkáslakóház terveit 15o koronáért megvették.-

Művészet, 19o8. 419. és 42o. l.

MDK

Waelder József, Sopron város főmérnöke +1913. dec. 23

Építő Ipar, 1913. dec. 28. 568 l.

Wälder József, müépitész

1905-ben készült soproni szabályozási tervében nem volt tekintettel a müemlékekre. 17.old

Boronkai Pál: Sopron újjáépitése 8.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat, XIV. évf. 1960 Sopron

Wälder József,épitész

A soproni Petőfi Szinház átalakitási tervét Wälder városi főmérnök ké zitette.50000 koronás végösszeggel.1909-ben. 174.old

Boronkai Pál: A soproni Petőfi Szinház épitésének történet 174.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XX.évf.1966 Sopron

Walder József.mérnök

Soproni városi főmérnök.A város rendezési tervét készitette 1905-ben.A terv lényeges vonásaiban a historizmus korának városrendezési alapelveit tükrözi.
350.old

Winkler Gábor: Sopron épitészete a 19.században
339.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XXII. ~~xxxx~~ évf.
1968.Sopron

Walder József, építész

Sopronban a 19.ik.században igen jelentős a munkássága a város épitkezéseinek a történetében . 246.old

Winkler Gábor: Sopron épitészete a 19.században 339.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXII. évf. 1968 Sopron

WÄLDER Josef meint

SSz 1997/3. 236.

1997. II

Ferenczy E

OSZK

Megalakulása, az
eredményeként egy
létre: a gyűjtő
Gyűjteményét időse
Maga korában fel
szabadkőnűves. Nem
gyűjteményében, ezt
erejével szolgálni
Ösztönzői:
— fejlettebb Nyug
magyar irodal
— polgárosodást,
Helyszín: Nagycenk
Célja: összegyűjteni

Wärmer Alfréd

Wärmer Alfréd, építész, szül. 1870 jan. 10-én (szülőhelyéül közelebbi megjelölés nélkül Neudorf in Ungarn van feltüntetve), 1888—89 az építészek szakosztályán Hasenauer tanítványa volt.

Fleischer Béla

94. l.

Varasd

A Dráva rohamos

Az előtérbe
tovább folyását lát
lás talajban, mig (
ben. A fák közöt
vár s a háttérbe
égbolt felhős é
röpköd. Felirato
„Prospect ůn
Draůn ohnwei
s legalól kö
Rézkarci, me
nak 10.8 : 11.9 c/m.
Ltpa

MDK

Wärmer Rózsa, kisplaszt.

Iparm. Isk. Évk. 1934-36.

44.l.

Wäscher Józef

1875/76.

Ferkèpzomfoiskèvk

147/1

indulok uj alkotmányos küzdelemb
gitimizmus lánglelkü apostola: Gri
királyság megváltó eszméjének. É
nyugalmat, békét, becsületes demo

Ezért fordulok barátaimhoz,
lakozzanak hatalmas, lelkes táboru
igaz ügyet, harcoltam a főváros aut
sok ezer embertársamon, joggal k
harcolni az elnyomatás veszedelme

És kérek mindenkit, akit közö
nek semmit, amig igazolt emb
Griger Miklós és az én neve

Budapest, 1935 március havá

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

BEVEZETŐ SOROK A MAGYAR MŰVÉSZET SOPRONI SZÁMÁHOZ

Igaz örömmel tölt el minket, Sopronnak, Csonka-Magyarország ez ősrégi municipiumának vezetőit, — akik egyúttal e gyönyörű város legodaadóbb szolgái is, — hogy a Magyar Művészet régi programmpontja megvalósításául, e folyóirat hasábjairól ismerheti meg úgy a hazai közönség mint a külföld, műemlékekben oly gazdag s természeti szépségekkel oly bőven megáldott városunkat, amely, — mint a magyarság legnyugatibb végvára, — a legutóbbi népszavazás révén is méltán került az ország érdeklődésének középpontjába.

Sajnos, a magyar közönség még ma is inkább a külföldre utazik, hogy látókörét bővítse s hogy szabad idejét kellemes környezetben töltse el, míg Sopront és gyönyörű vidékét még mindig kevesen ismerik.

Mily lelkes örömmel kalauzoljuk azon keveseket, akik bennünket fölkeresnek, mily büszke öntudattal mutogatjuk építészeti és egyéb művészeti remekeinket s mily szeretettel visszük ki őket a bájos szép Löverekbe, Sopron e különleges nyaraló-telepére.

A Magyar Művészet meglátó szemmel választotta ki Sopron szépségeit, s nem egy esetben az ő fölvételei nyomán fedeztem fel magam is, a bennszülött, városunk egy-egy új, eddig rejtett szépségét.

Csodálatos varázsa van ennek a városnak. Féltékenyen megőrzi a mult hagyományait, s a modern kor haladó szelleméből csak azt veszi át, ami az ő régi időktől fogva kulturált lelkével összhangba hozható és ami az ő szigorú polgári erkölcseivel összeegyeztethető. Mély vallásosság, nyelvéhez való ragaszkodás, amely azonban megingathatatlan hazafiassággal párosult, becsületes kereskedelmi felfogás, puritán jellem, józan takarékosság és szerénység jellemzik Sopron polgárságát, amelynek a zenekultúrára való kiváló hajlandósága régi időktől fogva ismeretes. A lakosság eme jellembeli tulajdonságainak hű tükre a város külső képe is, amely szerencsés vegyüléke a magyar és német művészi törekvéseknek.

Aki megértéssel és főként szeretettel tanulmányozza végig e füzetet, az, meg vagyok győződve, keresni fogja az alkalmat, hogy Sopronba mehessen. Városunk örömmel öleli keblére a hozzá közeledő érdeklődőket, sőt a trianoni békediktátum folytán hazátlanná lett sok-sok magyarnak új szeretetteljes, meleg otthonául is kínálkozik, mert Sopron csendes, patinás levegőjében leghamarabb föllelhetik megkínzott lelkük harmóniáját.

VITÉZ SIMON ELEMÉR

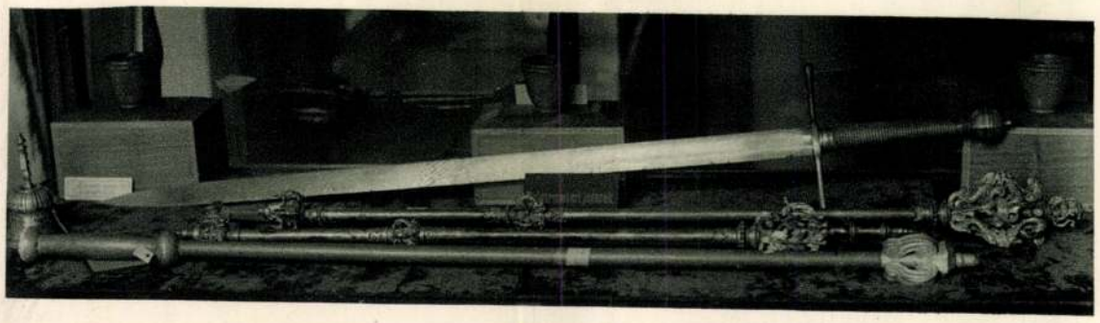

A POLGÁRMESTERI ÉS VÁROSBÍRÓI JOGAR, VÁROSBÍRÓI KARD. 1642
Városi múzeum

Magyar Művészet
1928. 7. 1.

A SOPRONI RÉGI VÁROSHÁZ. Nyugati oldal
Fölvéve 1887. évi december hóban

A SOPRONI RÉGI VÁROSHÁZ. Lebontva 1894
Fölvéve 1891-ben

A MI VÁROSUNK

Aristoteles a városépítés alapelvéül azt a tételt állította kortársai elé, hogy egy várost úgy kell megépíteni, hogy abban az emberek a biztonság érzése mellett boldogan élhessenek. A régi Sopron ezt az elvet követhette, amidőn a finoman ívelt utcasoroknak a vonalait megvonta és azoknak az épületeknek az alapjait lerakta, amelyek ma is gyönyörűséggel töltik el a szemlélőt.

A régi Sopron tudatában lehetett annak, hogy a *városépítés* nem csupán műszaki kérdés, hanem egyúttal *művészi feladat* is; erre vall az a sok művészeti emlék, amely jórészben sértetlenül maradt meg napjainkig. Nemes életfelfogás, finomult szépérzék sugárzik ki ezekből az alkotásokból. Az utcáknak ily ívalakban való megépítése talán folyománya volt az akkori korviszonyoknak, amelyek a polgárságot a gyakori ellenséges támadásokkal szemben való hathatós védelemre kényszerítették; az a tény azonban, hogy e munkával kapcsolatban ritka festői helyzeteket teremtettek, kétségtelen bizonyítéka annak, hogy Sopron polgársága már akkor is magas kultúrfokon állott és hogy a szép iránt való érzék vezette a városépítésben is.

Sopron gazdag levéltárában még ma is őriznek a XV. és XVI. századból való hatósági intézkedéseket, amelyek a város külső képének tetszetős kialakulását és csinosítását célozzák.

Különös gonddal és finom érzékkel építették meg templomaikat és középületeiket. Ezek között a 90-es években — sajnos — lebontott régi városháza, továbbá a bencés- és a Szent Mihály-templom a hazai építészetnek remekművei. A külső kiképzésnek megfelelő a belső dekoratív megoldás is. Ezeknek részletes ismertetése feladatom körét meghaladja. Ezért e tekintetben utalok az e műben közölt és hivatott tollból származó ismertetésekre és a benne hozott képekre. A hatás, amelyet ezek az építészeti alkotások a szemlélőre gyakorolnak, csak akkor teljes, ha abban a festői környezetben látjuk azokat, amelybe beillesztették.

Aki a hazai művészeti emlékek iránt érdeklődik, az ne sajnálja a fáradságot és nézze meg a helyszínén az építészeti emlékeknek azt a gazdagságát, amelyet Sopron ősi falai között megőrzött.

Fölötte érdekesek a belvárosnak nagyobbára a XV. századból származó magánházai a loggiás udvarokkal. Ezeknél a firenzei típus az uralkodó, amint általában az építkezésnél az olasz hatás feltűnő.

Festői látványt nyujt a renaissance és barokk stílusú épületek egész sora. Különösen figyelemreméltó a Stornó-ház, a káptalan, a herceg Esterházy-palota, a Lunkányi-, a Schwartz-ház. Mindezek arról a jómódról tanuskodnak, amelyben valaha a soproni polgár élt és arról a fejlett ízlésről, amellyel otthonát berendezte. Ezeket az épületeket az egyszerűség és a nyugodt hatás jellemzi. Jól tagozottak és arányos a felépítésük. Megragadóan szépek e házak kapui, amelyek nemes vonalaikkal harmonikusan símulnak a homlokzati kiképzéshez. A legszebb kapuk: a bencés székház, a Somogyi-ház, a herceg Esterházy-, a Töpler- és Schwartz-ház kapui. Beszédes tanui ezek az akkori soproni kőfaragó ipar fejlettségének. Sopron a szép kapuk városa.

Azokban az időkben Sopron megerősített hely volt. Hatalmas bástyagyűrű és várárok vette körül a belvárost. Amikor az erődítés jelentősége megszűnt és a növekedő forgalom megkívánta a maga jogát, a bástyákat javarészt lerombolták és a várárkot betemették. E várárok helyén keletkezett a mai Várkerület árusító üzlethelyiségekkel, ahol a város kereskedelmi forgalma bonyolódik le. A várárok vonalában épült továbbá az Ógabona-tér és a Széchenyi-tér, amely terek az említett Várkerülettel együtt körutat alkotnak. Ebbe a körútba torkolnak a külső városrészeket egybekötő utak.

Érdekes, hogy ezeket az összekötő utakat nem sugárszerűen és egyenesen, hanem rendkívül sok vonaltöréssel vezették.

Kétségtelen, hogy ezeknek az utaknak és utcáknak ilyképpen való megépítése nem a véletlennek, nem a megfontolás hiányának az eredménye és talán nem tévedünk, ha azt annak a körülménynek tudjuk be, hogy létesítésük idejében még gyakoriak voltak a háborús veszélyek és így a hathatósabb védelem szükségessége kényszerítette az embereket törtvonalú utak megépítésére. Lehetséges azonban az is, hogy az utcákat azért építették tört vonalakban, hogy ezáltal is védekezzenek a gyakori zord szélviharok kellemetlensége ellen. Egyébként akármi volt is az oka ennek, tény az, hogy Sopronban alig van egy-két nyílegyenes utca. Ezt igen gyakran rótták fel hibául. A magunk részéről ezt inkább előnynek tartjuk, mert véleményünk szerint a törtvonalú, helyesen ívelt utca az egyes épületek artisztikus hatását jobban juttatja érvényre és az utcakép egyhangúságát enyhíti. Előnye e vonalvezetésnek végül még az a tapasztalati tény is, hogy az egyenes út fárasztóbb, ridegebb, mint a törtvonalú.

A város új szabályozási tervének a megalkotója, néhai *Wälder József* városi főmérnök, talán e régi íves utcakép szépségének hatása alatt állott, amidőn az új szabályozási tervben is az új útvonalakat következetesen enyhe íveléssel, tengelyáthelyezéssel, tengelyhajlítással vagy homorú oldalfalakkal rajzolta meg.

Az utak törtvonalú vezetése folytán sok beszögelő hangulatos utcarészlet keletkezett, amelyet egy-egy magányosan álló hársfa vagy kisebb ültetvény élénkít. Az utcák fásítása és a forgalmi vonalak holt részeinek megfelelő parkozása nagy mértékben enyhíti az épületek kőtömegeinek rideg hatását. *Az utolsó félszázad alatt Sopron majdnem minden fásításra alkalmas utcáját befásították. E téren a Soproni Városszépítő Egyesület fejtett ki dicséretes tevékenységet. A soproni városépítő épp e fásítással törekedett a lehető legnagyobb hatást a legcsekélyebb költség mellett elérni* és ezáltal sikerült is hatásosan összehangolni a silhouetteket az architektúra vagy a plasztika sérelme nélkül.

Sopron gazdag multja és e mult értékes öröksége a mai kor városépítőjét fokozott figyelemre és körültekintő óvatosságra kötelezik akkor, amidőn a jövő városépítő terveit megalkotja; féltő gonddal kell őrködnie ezeknek az értékeknek sértetlen fentartásán és finom érzékkel kell rendelkeznie, hogy majd *az újat harmonikusan beleilleszthesse a régi keretbe.* Bizonyára nehéz, de szép feladat, amelynek sikeres megoldásáért alkotóját sok generáció hálája kíséri majd.

A 90-es évek rideg józanságának és célszerűségi törekvéseinek sok pótolhatatlan, értékes építészeti emlék esett áldozatul. Ez a kor a régi Sopron talán legérdekesebb és legértékesebb részét, az Előkaput, a régi városházát, a város kapuját festői bástyáival lerombolta, megsemmisítette. Hihetetlen érzéketlenség vezette ezt a kort, amelyről joggal elmondhatták, hogy többet rombolt művészeti értékekben, mint a 30 éves háború, és hogy a városépítésben erőszakkal, szándékosan kioltotta a poézis utolsó szikráját. Szeretnők hinni, hogy e kor romboló hatása, lelketlensége végleg megszűnt és a városépítésben újból a festői, poetikus törekvések diadalmaskodnak, mert az ember a művészet és a költészet szellemi táplálékát épp oly kevéssé nélkülözheti, mint a mindennapi kenyeret.

Sopron építő hatósága áthatva azoknak a nagy értékeknek jelentőségétől és tudatában annak a felelősségnek, amely ezeknek a nagy értékeknek a gondozásával jár, különös gonddal intézi az ezzel kapcsolatos ügyeket. Így *régi házakat csak külön engedéllyel enged tataroztatni. Hogy e tatarozási munkálatok közben az épületek homlokzati díszítései avatatlan kezek által el ne rontassanak, vagy meg ne semmisíttessenek, a tatarozást csak úgy engedi megkezdeni, ha előzetesen az épület homlokzatáról megfelelő fényképfelvételt mutatnak be. A tatarozási munkálatok közben pedig szigorú ellenőrzés folyik azirányban, hogy a munka szakszerűen végeztessék.*

Sopron újabban a Nyugati Alpok végnyulványait alkotó soproni hegység aljában elterülő Lövernyaralótelep irányában fejlődik, amelyet a fenyveseket szelő nagy körút szegélyez. Egészen új városrész keletkezett itt *kertváros jelleggel,* villaszerű épületekkel. E városrész kertváros jellegét zavarja némileg az a körülmény, hogy takarékossági okokból egynéhány utcára

a zártsorú építési kötelezettséget állapították meg, továbbá az a körülmény, hogy az építési telkeket túl kicsire méretezték.

E hibák ellenére e városrész is kedvesen illeszkedik *Sopron kies, erdőborította hegyekkel koszorúzott környékéhez.*

A városfejlesztési terv[1] Sopron szép tájképét megőrizni igyekszik azáltal, hogy a magasabban fekvő dombos részeken a villaszerű beépítést követi. A tájkép szépségének emelése céljából a városfejlesztési terv a város körül emelkedő dombok legmagasabb pontjain messzelátók, mulatóhelyek, esetleg nagyobb kastélyszerű villák építését célozza.

A Wälder-féle fejlesztési tervben a közés magánépítkezések részére megnyíló területeken számos forgalmi, *dísz- és parktér* terveztetett zártsorú építkezéssel a közterek zárt jellegének megóvása végett.

Figyelmet fordít a terv arra is, hogy az utcák hosszirányukban ne legyenek domborúak, hanem vagy homorúak vagy legalább egyenlő esésűek, azért ahol vízválasztót utcával kell átvágni, tengelyáthelyezést, erősebb tengelyhajlást vagy tengelytörést alkalmaz.

Változatos és hangulatos utcaképeket a fejlesztési terv azáltal ér el, hogy az utcavonalakat kanyarodásokkal a terephez símulva vezeti és hogy nem erőlteti a homlokzatok egyenességét és párhuzamosságát; változatosságra törekszik azzal is, hogy *számos utcát előkerttel tervez* és pedig az észak-déli irányban elhúzódó utcáknál mindkét oldalon, a kelet-nyugati irányú utcáknál pedig csak a nap sugarainak kitett oldalon.

Sopron városfejlesztési terve bő alkalmat nyujt az építésznek, hogy művészi felfogását teljes mértékben kifejthesse. A művészi ambíciót kívánja felkelteni a városi hatóság azáltal, hogy időközönként *szépségdíjak kiosztását tervezi építészek, építőiparosok, esetleg háztulajdonosok közt,* akik a legszebb házakat építették és akik a művészi munkájukkal a város külső képének csinosításához hozzájárultak. E célt szolgálja továbbá az az intézkedése a városnak, hogy az egyes háztömbök beépítésére nyilvános tervpályázatot tart. A városlorony aljában ez évi október hó 14-én avatott *hűségkapu*[1] felállításával kapcsolatban e környék művészi megoldása végett legközelebb kiírják a pályázatot. Ha Sopron városépítésében e kérdés művészi oldalát továbbra is kellő figyelemben részesítik és a művészi erőket a kérdés megoldásába fokozottabb mértékben bevonják, Sopron, Trianon ellenére is, legalább alaki vonatkozásban még ma is épp oly sok szépet alkothat, mint a régi Sopron, mert *a természetadta gyönyörű keret megvan hozzá.*

DR. HEIMLER KÁROLY

[1] Lásd Wälder József városi főmérnök: Indokoló jelentés Sopron szabályszerű és fejlesztési tervéhez.

SOPRON VÁROS TÖRTÉNETE

Sopron város történetét röviden úgy összefoglalni, hogy nagy vonásokban azok előtt is érthetővé váljék, akik eleddig vajmi keveset hallottak e városról, jóformán lehetetlen feladat, mert nagyon gazdag az anyag, amelyből válogatni kell és aránylag kevés az, amit néhány oldalon el lehet mondani.

Mivel Sopron művészettörténeti szempontból említésreméltó alkotásainak az ismertetése ez alkalommal a cél, ennélfogva nekem is az a törekvésem, hogy a város történetének e vázlatában, amennyiben csak az lehetséges, a művészettörténeti emlékek keletkezésére, fentartására, esetleges pusztulásaira és az azokkal kapcsolatos körülményekre különös figyelmet fordítsak, hogy így e rövid történelmi visszapillantás Sopron műemlékeinek ismertetésénél és értékelésénél a szükséges előismereteket megadja.

*

Sopron területén az ú. n. *neolith-kortól* kezdődően állandóan nyomon kísérhetjük az emberi élet alkotásait különféle leletekben, melyekben főleg a hallstatt-kori és a La Tène-kori idők nagyon gazdagok, de csak a kelták letelepedésével veszi kezdetét a történelmi idő, melyet az írás tudása különböztet meg az előző korszakoktól, összefoglaló néven a praehistorikus kortól. A kelták vetik meg Sopron alapjait és tőlük származik Sopron legrégibb neve: *Scarbantia,* mely nevét változás nélkül átveszik a keltákat leigázó rómaiak is, kiknek uralma alatt virágzásnak, fejlődésnek indul, úgy hogy oppidum-ból municipium-má, azaz önkormányzattal bíró vidéki várossá küzdi fel magát. A római birodalom bukásával Scarbantia is romhalmazzá válik. E romokon új élet az avarok hatalmának megtörése után beköszöntő frank-germán korszakban sarjadzik ki, kiktől Sopron másik neve: *Ödenburg* ered. A zsenge frank-germán telepet elsöpri Árpád honfoglaló magyarjainak győzelmes előretörése anélkül, hogy e név feledésbe merült volna, miként Scarbantia esetében történt és anélkül, hogy a vezérek korában kimutatható lenne e helyen a magyarok letelepedése.

Egy évszázadon keresztül Sopron a magyarok elővédelmi övébe esett, mígnem Szent István király harmadszorra újból feltámasztja romjaiból; ekkor kapja a *Sopron* nevet és, mint a hasonnevű megye központja, azonnal jelentős szerephez jut, melyet csak emelt az a körülmény, hogy határszéli fekvése volt. Így lett Sopron, mint *királyi vár,* a megalakulásának első pillanatától fogva a nyugat felé az ország kapuja és erőssége, átvévén a vezérek idejéből a mai *Kapuvár* szerepét és e hivatásának a mai napig hűségesen meg is felelt.

A jelenlegi belváros területén fekvő királyi vártól teljesen különváltan, kisebb távolságban az idők folyamán egy falu alakul ki, melynek lakói nagyobbrészt német származású iparosok és kereskedőkből kerülnek ki, akik megvetik a mai Szt. Mihály-templom és mellette a csontház szerepét betöltő Szent Jakab-kápolna alapjait: ezekben és a még II. Endre király által Sopronban a bécsi-kapu védése céljából letelepített János-lovagok által felépített Szt. János-templomban kell látnunk Sopron legrégibb műemlékeit, ha a mai formájukban későbbi idők alkotásainak is látszanak.

A királyi vár mellett meghuzódó falu túlnyomóan német lakói szívvel-lélekkel hű alattvalói voltak a magyar királyoknak, mely érzelmüknek mindannyiszor fényes tanujelét adták, valahányszor nehéz idők jártak Szent István országa fölött. Így IV. Bélát Harcias Frigyes osztrák herceg ellen való hadjáratában oly önfeláldozó hűséggel segítették, hogy a király erre még az események után több mint két évtized mulva is a legnagyobb elismeréssel gondolt vissza és elismerésének jeléül 1269-ben a soproni lakosoknak adományozta a szomszédságban lévő királyi udvarnokok földjét (a mai Hofäcker-dülőt), 1277-ben pedig IV. László király Sopront városi rangra

Wälder József, építész

3. Wälder József: 1906-ban megjelent munkájának borítólapja

3

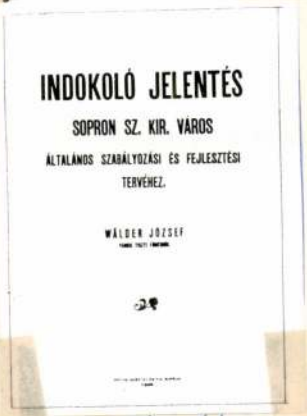

4. Wälder József terve Sopron szabályozására 1906-ból [nem?]

54 54-old.

Magyar Építőművészet, 1984. 2. 55-old.

Wälder József

Művészet 1908. 64. 271, 420

Magyar Művészet
1928. 468–469

Ezt lásd!

Wälder József

építész és mérnök

szül. Nagybecskerek
1862. márc. 13
+ Sopron 1914.

lásd okv.

MMÉE Közl.

1914. 145. 1

nekr. teljes életr.

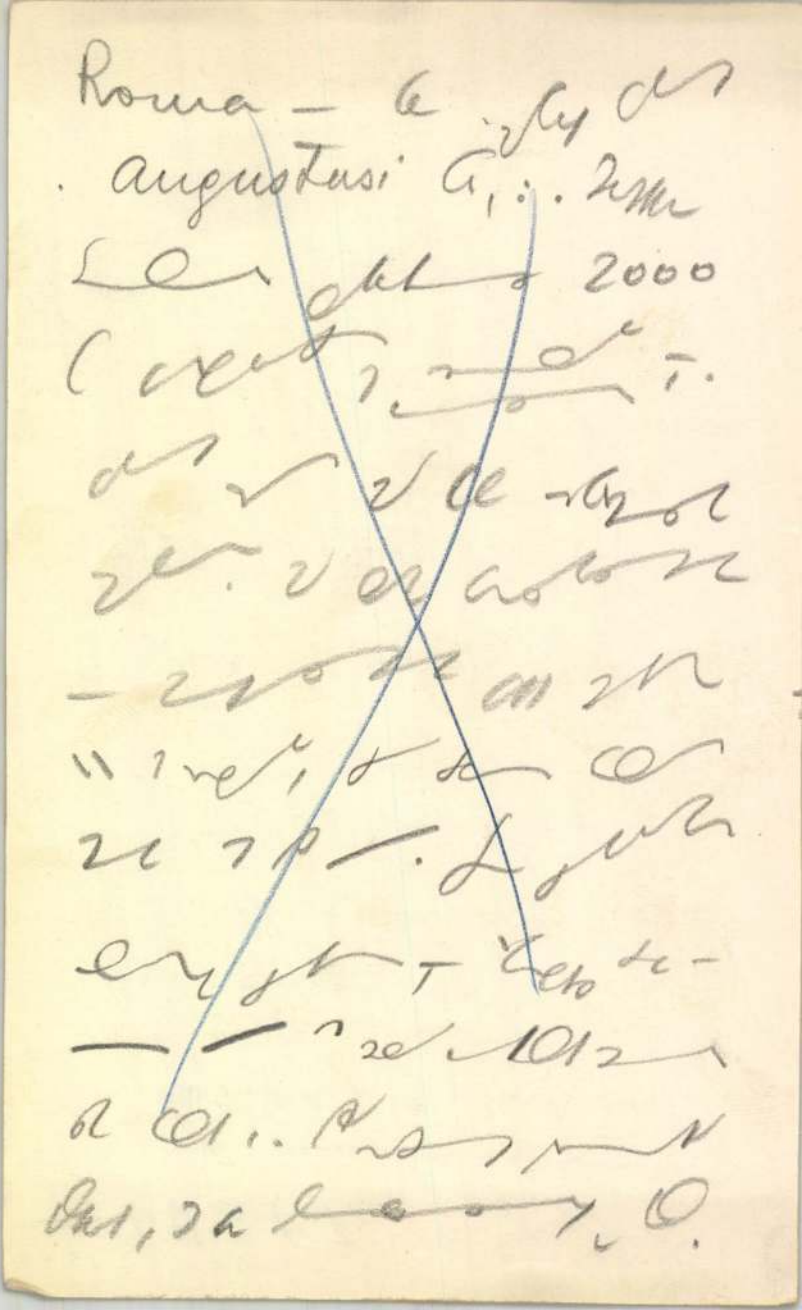

Waelder József

építész Sopron város
főmérnöke † 1913
dec. 23. 26. évig
szolgálta a várost,
több középületet
ő tervezett, a város
szabályozó tervének
megállapításában
is nagy része volt.

Épitő Ipar
1913. 568. l.

Wälder József

volt városi főmérnök 1905-ben készítette el Sopron szabályozási tervét, amelynek alapján — egyes részletmegoldásoktól eltekintve — a város rendezése 1939-ig történt. Ez a terv, mehet annak idejen Palóczi Antal vizsgált felül és talált helyesnek, elavult, mert tervezője nem láthatta előre az autoforgalom nagy fejlődését. Tervét elsősorban népészeti elvek irányították s figyelmen kívül hagyta a forgalom igényeit.

Bergmann Pál: Sopron városfejlesztési terve. Soproni Szemle 1939. [redacted]. 213. l.

Ha kell, lásd itt részletesen hogy milyen módon kellett a W. féle tervet átdolgozni. 2

B

SÓTARTÓ

A. Sótartó, erdei jelenettel, pásztormunka. Somogy vmegye
B. Sótartó, vadászjelenettel, pásztormunka. Somogy vmegy

Wälder József
Soproni városi
főmérnök
+ 1913.

Irod a MMÉE soproni osztály-
nak elnöke volt 1912-től haláláig.
s
Modrovich Ferenc: A sopro-
ni osztály harmincéve.

MMÉEKözl

1942. 31-l.

a Kgutolsó, amely
Ez volt az a gon
hivét arra inditotta,
hoz forduljanak egy
helyzetét, a fegyvers
rációkat, — arra ké
előnyomulások meg
gyarországon komol
Károlyi-kormány he
jenek a békefeltétel
előterjesztéseiket az
elé terjeszthessék, s
ségét kérhessék.
Ennek az emlél
Udvardy Miklósra b
zése a stockholmi, m
ugyancsak Udvardyt

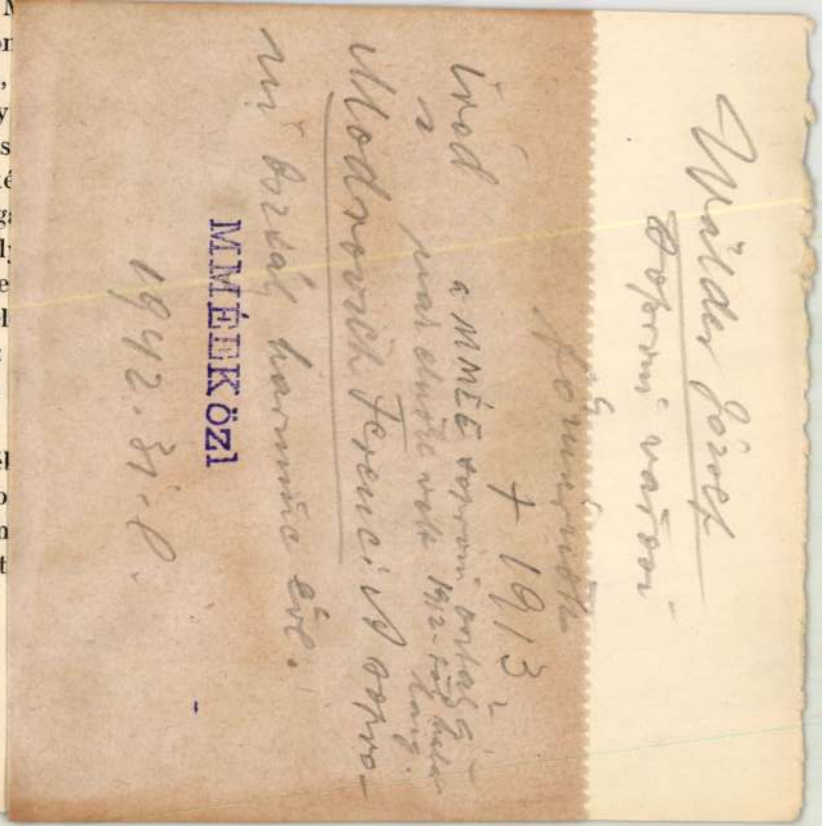

országra jön és visszaérkezése után bővebb felvilágosításokat fog adni a szives érdeklődésre. Ludvig készséggel vállalkozott arra, hogy gróf Bethlennek, illetve a Székely Nemzeti Tanácsnak egy kiküldöttjét bevezeti a stockholmi angol követségen és valószinünek találta, hogy egy emlékiratot talán sikerülni fog Mr. Howard jóindulatával Londonba eljuttatni.»

Gróf Bethlen nyomban meghivta magához Ludvigot is és azonnal készen volt a tervvel, hogy Udvardyt és Ludvigot együttesen kéri fel a Székely Nemzeti Tanács az angol kormánnyal való összeköttetés felvételére. Ludvig az itteni bankoknál levő ügyeit lebonyolitva, január elején visszaindult Stockholmba s néhány nap mulva követte őt Udvardy, akit Bethlen, elutazása előtt két délelőtt instruált arra az esetre, ha stockholmi tartózkodása hosszu ideig tartana, vagy arra a nem is remélt esetre, ha netalán Stockholmból egyenesen Londonba tudna átmenni.

«Több mint két hetet vett igénybe — irja tovább Udvardy naplójában — amig az utra minden előkészület megtörtént. Báró

Wälder József
építész

lásd
3

Csatkai Endre dr.
Három klasszicista
építész.
Soproni kende
1942, 120. l.

könyvtáramban

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Waelder József

építész

tervezte a soproni kath.
hitközség belvárosi
iskolaházát, 1891-ben
avatták

Lásd

Pódafai Póda Endre

A soproni kath. „Parochia" és a soproni
kath. hitközség története, Sopron, 1892
160. l. mellett képpel

. II Romában 1787 február 4-én.

Lanfranconi.

— Pallas Athenae

épen
átrázolva, hoz egy asztalnál
~~ó ezen képen~~ (jobbra) ~~az asztalnál~~
t és dárdát tartó ~~Minerva~~ térdére
re ~~tett~~ toszkánai Lipót ~~beszél~~ áll. Mind
l az aranygyapjas, a Mária Terézia
agjaikkal. Öltözetök: kabát, mellény,
~~csattal~~. Oldalukon kard lóg. Az
e kalamárist tettek két lúddal, két
ttal. A háttérben, a félrevont függöny
nyilik kilátás.

Toll

.

éből.
án kelt 28402 sz. leirat alapján (140/95

(56)

1907. V. 23.

290

Wälder József

volt sopron városi főmérnök 1905-ben készítette el Sopron szabályozási tervét, amelynek alapján a város rendezését a legutóbbi időkig folytatták.

Bergmann Pál:

Sopron városfejlesztési tervének főbb irányelvei.

MMEEKözl. 1939. 244. l. 245. l.

a Szatmáron kivégzett földbirtokosról szólt a regény. Az első folytatásokat maga Halász irta. Később azonban megunta a regényfolytatás mindennapi gondját és a fejlődő ujságnál sok dolga is akadt, mindennap más és más ujságirót kért föl tehát a regényfolytatás megirására, egy-egy korona honorárium ellenében. Ady, Biró, Szücs felváltva irták a folytatást, de soha egyik sem olvasta el az előző napi regényrészletet. Hanem aztán egyszer kifulladtak az irótársak, Halász már sok folytatás árával tartozott nekik. Senkisem vállalta a további folytatást. Halász nem jött zavarba.

Akkoriban jelent meg Szávay Gyulának, amerikai utazásáról szóló könyve. Szávay különösen pompásan rajzolja a könyvben azokat az érzéseket, mik akkor keletkeztek benne, mikor a hajó befutott a newyorki kikötőbe és megpillantotta a Szabadság-szobrot. Halász iróasztalán volt Szávay könyve. Fogta magát és a regény főszereplőjét, Pap Bélát három sorban el-

MDK

Wälder József

Kiskunfélegyháza városszabályozási tervpályázatán I. dijat nyert

Müvészet 1908. 271.l.

M.D.K.

Wälder József, főmérnök

készítette Sopron városnak 1905-ből származó szabályozási tervét, mely – bár nagy szakértelmet árul el – de, mint városaink szabályozási tervei általában, oly mértékben túlméretezett, hogy 2100 év körül 270.000 lakossal számolt.

Tátray István: A városrendezés és városmérés végrehajtása. Városi Szemle, XXV. évf. 1939. 762. old

M.D.K.

Waelder József, építész

és Schármár János tervei szerint 60-70 hisded részére gyermekmenhely épül Sopronban.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

máj. 17. sz. 7. old.

Wälder József és Gyula M.D.K. építészek

közös terve 150 K-ás megvételben részesült a kispesti munkáslaktanya pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

nov. 4. sz. 14. old.

M.D.K.

Wälder József, városi mérnök

Készítette el 1905-ben Sopron szabályozási tervét, melyet szerző azért hibáztat, ~~hogy~~ mert elsősorban utcaképek esztetikai lezárására törekedett és figyelmen kívül hagyta a forgalom igényeit. Egészében pedig túlméretezett volt, melyet a város fejlődése nem tudott utolérni.

Bergmann Pál: Sopron városfejlesztésének főbb irányelvei.

A Magyar Mérnök- és Epitész-Egylet Közlönye, Bp.

1939. 73. kót. 244.

Müvészi díj: Városszabályozási terepélyázat
Ujvidék
Wälder József

Müvészet VII. évf. 1908. 64. l.

Wäldner Josef és Wäldner

Gyula K.

épitészek Budapest

cod

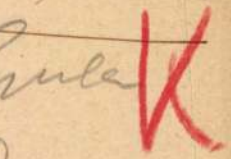

Magyar Építőművészet

1909. 2 sz. 33. l.

magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191

tésénél

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt , 191

tanu.

tanu.

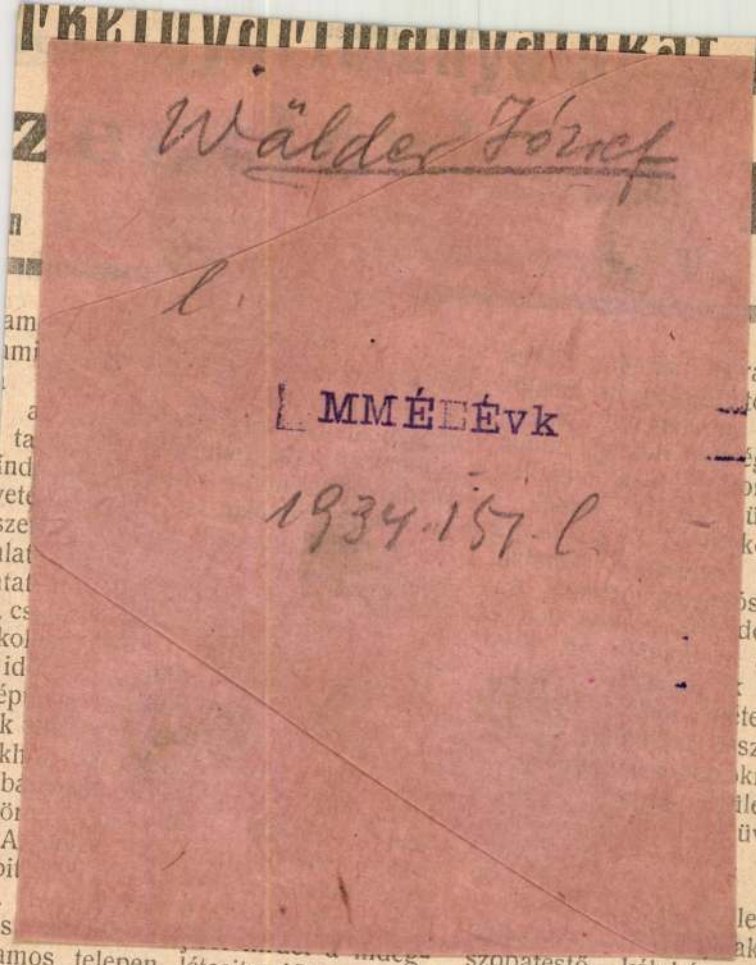

villamos telepen létesitendő egyeme-
óház épitésére. A versenytárgyalás
sz. kir. város mérnöki hivatalában
s 13-án d. e. 10 órakor fog megtar-
épületre, ha az fából készül 40.159
ill., ha téglából készül 48.797 kor. 85
előirányozva. Az ajánlatok a kitüzött
áros mérnöki hivatalában nyujtandók
ott a tervek, költségvetés és feltételek
etők.

ze. [Pest m.] (Kántorlak épi-

szobafestő-, kályhás-, sz
és csatornázási munka.
C) Villanyvilágitási m
A műszaki müvelet a
épitészeti hivatalnál me
nyomtatvány ivenkint 2
költségvetés pedig 80
szerezhető.

Székesfehérvár. (I p a
Székesfehérvár szab. kir
utcában létesitendő egy
let épitésének biztosit

andók be. Ajánlattevő egnek 5%-át a városi il letenni és a nyugtát kinek ajánlata elfogad- se előtt az 5% bánat- 10%-ára kiegészíteni. vetési ürlapok a városi ronáért lesznek kiadva. gyak helyreálli- járási vicinális közutak evő mütárgyak helyre- szállitása 9220 k. 50 vén, e munkának biz- ilis 24-én d. e. 10 ási főszolgabirói hiva- rgyalás hirdettetik. Az ezett összeg 5%-ának a szamosujvári kir. tételét igazoló nyugta művelet és részletes hivatalban Szamos-

dépités.) A felső- th. közut 15—16 km. 2 m. nyilásu homoród- ény és végleges jellegü ból épitése 17.068 kor. vén, a 6808 kor. 05 ezett alépitményi és munkák, valamint a gedélyezett vasfelszer- versenytárgyalás hir- k a munkálatokat el- ét munkanemre vonat- külön, a székelyudvar- eti hivatalnál április nyujtsák be. Az ajánl- 5%-ának megfelelő n. kir. állampénztárnál, letételét igazoló nyugta

város főpénztárába letenni és az err letéti számot ajánlatukban kitüntetni.

Trencsén. (Épület helyreálli puhói vármegyei ház helyreállitása 11 81 fill. erejéig engedélyeztetvén, e m biztositása céljából április 22-én órára az alispáni hivatalban Trencsér tandó versenytárgyalás hirdettetik. Ve óhajtók felhivatnak, hogy ajánlataikat a napon d. e. 10 és fél óráig nevezett h adják be. Az ajánlathoz az engedélyeze 5%-ának megfelelő bánatpénznek yala hivatalnál történt letételét igazoló nyug landó. A műszaki művelet és részletes az alispáni hivatalnál megtekinthetők.

Zalaegerszeg. (Fahid helyreá A karos—kiskomáromi th. közuton le fahid helyreállitása 1899 kor. 37 fill engedélyeztetvén, e munkának biztosi jából április 19-én d. e. 11 órá egerszegi m. kir. államépitészeti hivata tandó versenytárgyalás hirdettetik. Az a az engedélyezett összeg 5%-ának bánatpénznek letételét igazoló nyugt landó. A műszaki művelet és részletes lek nevezett államépitészeti hivatalnál kinthetők.

Erzsébetfalva. (Plébánia, kán harangozói lak épitése.) Az falvai róm. kath. hitközség a plébánia, és harangozó lak épitésére árlejtést h költségvetések, valamint a tervek egy p 2 koronáért a vállalkozóknak rendel bocsáttatnak. Csakis azon ajánlat fog fig vétetni, mely a kiszolgáltatott iveken Az ajánlatok április 10-én d. e. 1 a plébánia hivatalnál Erzsébetfalván nyu be. Megbizandó vállalkozó tartozik a és művezetés költségeinek megtéritése

Wälder József

Kiskunfélegyháza városszabályozási tervpályázatán az első díjat Wälder József, a második díjat Pirovits Aladár, a harmadik díjat Balog Lipót művének ítélték oda.

Művészet 1908. VII. l.

nincs cód.

ben.

Jobbra fordult ágaskodó lovon ül a király.
u koronája van s jobb kezében jogart tart.
aranygyapjas rend jelvénye látszik ki, mely
balcsipőjé felé haladó rendjel szalagon nyug-
illagja mellét díszíti. Mögötte, balról a függöny
lopon túl, bolthajtásos kapu van, mely folyótól
nged kilátást, hol a diadalív előtt szobor tűnik
e hat sorban:

POLDUS II.
et Bohemiae Archidux Austriae
l Magyar 's Tsch Ország Királya, Austriának

Kayser gecrönt zů Franfurth am Mayn d.

May 1747
Vill exc. A. V.

85.

140/95: 188.